

Apostolic fathers

EPISTOLAE SANCTORUM PATRVM APOSTOLICORVM CLEMENTIS, IGNATII, ET POLYCARPI,

ATQVE

DVORVM POSTERIORVM

MARTYRIA.

OMNIA GRAECE ET LATINE

CVM

VARIORVM ANNOTATIONIBVS

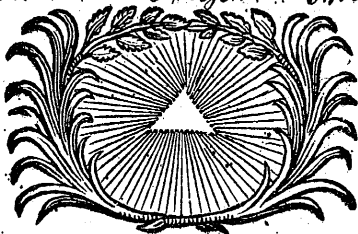
ET PRAEFATIONE

IOH. LVDOVICI FREY.

S. Th. Doct. & Prof.

Joannes Fridericus Degen. S. Th. C. Erlangae 177[illegible]

Const. fl. 1. 48 xr

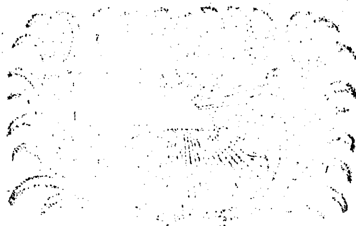
Beckta

BASILEAE,

APVD IOH. CONRADI a MECHEL VIDVAM.

M D CC XLII.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARIES
CHICAGO, ILL.

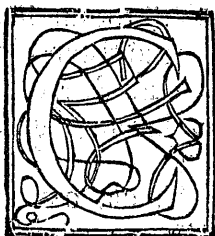

PRAEFATIO.

ARGUMENTUM.

Post indicatam huius editionis occasionem I. de iniusto contemtu antiquorum Patrum ecclesiasticorum summatim disseritur. II. vindicatur γνησιότης *barum epistolarum & III. ratio novæ huius editionis exponitur.*

UM dudum jam in animum induxisset honestissima matrona, quæ impensas in hanc editionem facit, typis excudere suis monumenta Patrum apostolicorum, a Cl. THOMA ITTIGIO olim edita, nunc autem paullo rariora facta, a viris quibusdam doctis incitata, me potissimum super editione adornanda conveniendum sibi existimavit: rogans, ut quæ aliquando in hæc monumenta conscripsissem, secum communicarem, universamque operis rationem pro meo arbitrio disponerem. Laudavi equidem propositum utilissimum, ne-

gavi tamen, quidquam a me hic exſpectari posſe, cum nihil prorſus parati ad iſtam rem mihi præſto ſit; olim quidem ante plura iam luſtra, cum in docenda hiſtoria eccleſiaſtica publice verſatus esſem, hanc ſedisſe animo ſententiam, hæc & alia preciosa antiquitatis eccleſiaſticæ monumenta in publicum edendi, hacque etiam de cauſſa cuidam noſtrorum typographorum operam meam liberaliter obtulisſe: cum vero ille, alia cauſſatus negotia, inprimis autem emtorum in huiusmodi literas faſtidium, ſumtus facere detrectaret, totum hoc quidquid fuerat conſilii prorſus abiecisſe, atque animo abolevisſe. Ab eo tempore providentia numinis contigisſe, ut plane alia ſparta mihi committeretur, ab hoc ſtudiorum genere prorſum diversa, nimirum Profesſio V. T. quæ hunc hominem ætate iam & valetudine fractum, nunquam autem magna minatum, totum ſibi vindicaret; esſe præterea a viris eruditisſimis in Britannia, Belgio atque alibi ea cura & eruditionis copia hæc interea opera in lucem edita, quæ me facile hoc onere levarent.

Nec tamen ita a me repulſa illa cœpto deſiſtere decrevit: repetitis vicibus me aggresſa, tandem eo decidit, ut rogaret, quando ſibi omnino animo conſtitutum esſet editionem ITTIGII iterare, conſilium ſaltem ſuppeditarem, quo præcipue pacto hæc editio in rem ſtudioſorum utiliter adornaretur. quid multis? precibus ſuis id tandem effecit, ut victas darem manus promitteremque, me qualemcunque curam huius editionis in me ſuſcepturum, operamque

ramque daturum, ut, cum nihil magni in hanc rem a me exſpectari queat, aliorum virorum eruditorum obſervationibus atque animadverſionibus illuſtrata & exornata utilitatem haud pœnitendam rerum ſacrarum ſtudioſis afferret. hæc occaſio novæ huius editionis.

I. Faſtidioſos equidem & ſeveros inſtituti noſtri cenſores haud defuturos ſuſpicor, qui male poſitam operam noſtram, atque lectorum otium aliis potius ſtudiis literisque occupandum, quam ieiuna Patrum priſcorum lectione abſumendum ſint arbitraturi. eo enim vivimus ſeculo, in quo nullum his literis pretium, honos nullus, Patrumque eccleſiaſticorum adeo eviluit auctoritas, ut quilibet potius libellus, modo ad guſtum ſenſumque noſtræ ætatis longe ſcilicet ſapientioris compoſitus, utut alias ne caſſa quidem nuce æſtimandus, emtorem lectoremve inveniat, quam horum lucubrationes, etiam magno conſcriptæ ſtudio.

Unde hic contemtus Patrum, quibus tamen propagationem confirmationemque religionis chriſtianæ in ſolidum debemus, profluxerit, haud adeo difficulter videtur indicari poſſe. diſtinguendæ tamen ſunt προφάσεις & prætextus a veris genuinisque cauſſis. nonnullos ſi audias, nihil eſt omnino magni, quod a Patrum lectione expectes: eo felicitatis pertigit ſeculum noſtrum, ut nunc demum artem recte ratiocinandi, cogitationesque noſtras methodice disponendi didicerimus: nunc demum critica ſcientia cum univerſo apparatu ſuo vires ſuas exſeruit. nonne hic boni iſti Patres plane cæ-

cutierunt?

cutierunt? quam misere passim ratiocinantur? quam perturbate cogitata sua disponunt? quoties loco argumentorum rationumque puerilibus utuntur declamationibus aut futilissimas sectantur allegorias? quam infeliciter in dignoscendis spuriis a genuinis, splendidis a solidis in campo critico versantur? quam parum in expositione scripturæ sacræ partim ex oscitantia & desidia, partim ex linguarum ignorantia valent, ut vel solus Cl. VVHITBY liber *de Script. interpret.* fidem facere potest. eiusmodi sermones in trivio audiuntur, talia popello pro oraculis propinantur, hæc in scriptis quorumdam eruditorum studiose inculcantur: quid adeo mirum, si dein studiosorum natio non nimis laboris cupida hominum tam utilium scripta vix amplius adspectu dignetur?

Enimvero fateor lubens, ingentia & plane stupenda in eruditionis genere quocumque sumsisse incrementa seculum nostrum, invidumque fore illum, atque parum in hanc supremi Numinis benignitatem gratum, qui hanc temporum nostrorum felicitatem læto non agnoscat animo; speciatim vero ad id fastigium perfectionis ascendisse & logicæ & criticæ artis scientiam, ut omnia iam & clarius & ordinatius & solidius discutiantur & ventilentur: hoc qui non videt, nihil videt, aut nescit discernere æra lupinis. utut autem hoc non invitus largiar; merum tamen hunc esse prætextum, ad excutiendum e manibus studiosorum optima scripta aptum natum, audacter pronunciare haud vereor.

Qui

Qui ita abiecte de ingenio & doctrina Patrum sentiunt, vel nunquam ulla cura illorum scripta inspexerunt, vel mirificis utuntur ipsi rhetoricationibus, nec ad istum modum suo exemplo praestantiam seculi nostri demonstrant. quid enim? nonne, qui vel limis haec inspexere oculis, passim deprehendunt exactissimi ratiocinii vim, magnam ingenii aciem, argumenta ad fidem faciendam nequaquam inepta, nec inepte disposita, eruditionemque haud protritam? si quae elumbia, infirma, declamatoria occurrant, nonne idem in scriptis tum nostrorum temporum, tum praecipue antiquorum observare est? quemnam mihi dabis ex pagana vetustate, quam tamen praecipuo quodam affectu prosequuntur & suspiciunt isti, auctorem, in quo paria non occurrant? ad exempla specialia per angustias praefationis descendere non licet: ad conscientiam cuiusvis in hoc genere eruditionis non plane hospitis provocare liceat.

Et si hoc non sufficiat, audiant contemtores isti, ad quem alias in hac re provocare solent, & qui profecto non nimis magnifice de Patribus sensit, Cl. DALLAEVM * in eo ipso libro, ubi tam acriter auctoritatem Patrum impugnat, ita disserentem: *Leguntur opera nostri temporis auctorum, & quidem magno cum fructu: quanto utilior erit Patrum lectio, quorum multo quam recentium maior plerumque est, certe testatior & manifestior pietas atque eruditio*, paullo post. *quaeso enim, nonne admirabile est, tam mul-*

* De usu Patr. lib. 2. c. 6.

tos, tam acri mente, tam felici ingenio viros per quingentos & mille annos, diversis temporibus & locis natos, disparibus inter se naturis & studiis ac interdum etiam sententiis, tam constanter uno veluti animo, unaque voluntate in omnibus christianismi fundamentis conspirasse & convenisse. Idem dixerat: *religionis christianæ fundamenta luculentissime ab illis fuisse illustrata & confirmata.* porro ne plura iam eodem pertinentia excerpam. *abhorret ab omni veri specie, tam multos excellentissimo, (quod eorum monumenta loquuntur) ingenio, mente acerrima, perspicacissimaque præditos viros tam stolide hallucinatos esse, ut cet.* * alibi; *Patres ego confiteor magnis ingenii dotibus, acumine, sagacitate & summa ad pernoscendum verum perspicacitate, ad hæc pietate, sapientia & eruditione singulari excelluisse.* Hoc erat de Patrum priscorum eruditione & judicandi resque divinas tractandi peritia iudicium viri illius, cuius pectore tota se condidit vetustas, cuique in explorandis Patrum infirmitatibus & nævis nec facultas nec voluntas defuit: unde etiam liquet, moderandas esse alias eruditissimi viri paullo acerbiores in Patres censuras, quas nonnunquam, studio caussæ, quam agendam susceperat & æstu disputationis abreptus, paullo inclementius effudit. eant nunc momi nostri, & ad colorem vilipendio suo conciliandum, scriptaque optimæ frugis plena ex manibus studiosorum excutienda DALLAEI auctoritate, qui tantum illorum ingenio & eruditioni statuit pretium, abutantur.

* p. 251.

Critica

Critica ſcientia ſi tantum non valuere, quantum noſtræ ætatis viri docti, quod non diffitemur: cogitandum tamen, non omnium eandem esſe rationem: non defuisſe inter Patres ut aliis ingenii eruditionisque dotibus inſignes, ita etiam hoc ſcientiæ genere non leviter imbutos: cui enim hic ORIGENIS, AFRICANI, EVSEBII, HIERONYMI, aliorumque merita ignota? reliquos plerumque, quod hac in parte illis deerat, magna ingenii vi & ſagacitate ſupplevisſe. ceterum quid hic ſibi volunt Patrum hoſtes? nihilne admittunt, niſi pumice critico expolitum? nullumne librum lectione dignum arbitrantur, in quo non diva hæc regnet? tametſi alias res contineat longe utilisſimas, & quidem ita ſolide, ita graviter depictas, ut non inveniat æquus lector, quod iure merito in illis deſideret: hac regula ſi ſtemus, quid tandem fiet noſtri ſeculi libris? inprimis ſi multorum iudicio obſequamur, quibus omnia ſordent, quæ ex antiquitatis & linguarum penu depromuntur, quæque mere pædagogicam ſcholæ eruditionem illis ſapere videntur.

Verum fac longe ingenio, ſagacitate, eruditione atque arte critica inferiores esſe Patres noſtrorum temporum ſcriptoribus: finge tibi illos multo ſtupidiores, hebetiores, rudiores, quam rei veritas & certa ipſorum monumenta admittunt teſtanturque, quid hinc infertur? futilia illorum esſe ſcripta, nullius plane utilitatis, verbo, ne lectionem quidem hominis prudentis mereri? quis vero talem exſpectasſet concluſionem ab illis, qui ſibi ſolis pe-

ritiam recte ratiocinandi vindicant? nihilne ergo habent in rem noſtram ſcripta illorum, qui exquiſito genere ratiocinii non utuntur, aut qui ſingulari eruditione aut facunda oratione non ſunt conſpicui? nonne ubivis occurrunt in Patrum ſcriptis innumerabilia, quæ penum omnis eruditionis luculenter augere, fidemque & pietatem efficaciter promovere & confirmare apta nata ſunt? nonne, ſi vel alia quamplurima cognitione digniſſima abeſſent, duo hæc ſaltem ſcripta ipſorum attentioni noſtræ commendarent? primo quod in illis certa reperiantur teſtimonia fidei chriſtianæ, præcipuorumque ejus articulorum, ut, quæ fuerit facies religionis chriſtianæ ſingulis ſeculis, evidenter conſtet: quod quanti ſit ad omnem rem chriſtianam momenti, fuſe quidem enarrari poſſet: verum ita in oculos incurrit unicuique vel leviter attendenti partim ad promiſſiones a CHRISTO DOMINO eccleſiæ factas, partim ad ſtatum eius, ut hac opera ſuperſedere liceat: dein quod in illis extent ubivis firmiſſima argumenta pro veritate fidei chriſtianæ & capitalium eius dogmatum oſtendenda, atque validiſſima incentiva ad genuinam omnisque fuci expertem ſanctimoniam: quis neget hos eſſe eximios huius lectionis fructus? & tamen hæc tradi, hæc inculcari poſſunt ab hominibus non nimis acutis, aut critica ſcientia valentibus: ad hæc enim quid requiritur amplius, quam ut bona fide, quæ ſive ex lectione ſacrarum literarum, ſive ex auditione fidelium doctorum percepiſti, aliis exponas? hæc vero potuiſſe ignorare doctores

coetuum

cœtuum christianorum, qui plerumque eminentiorem in istis occupabant locum, vel cogitare stolidum esset.

Alia πρόφασις, qua contemtum Patrum velare solent, Aristarchis nostris nascitur ex veneratione sacræ scripturæ debita, atque iudicio de doctrina christiana unicuique vindicando: nimirum unicum habemus fidei principium infallibile, tabulas verbi divini scripti, has quilibet consulere potest & debet: quid hic indigemus tædiosa illa Patrum lectione? metuendum omnino est, ne hæc Patrum cæca veneratio nobis reducat quasi per posticum Papismum, & sub specioso Patrum nomine iterum cervicibus nostris imponantur doctores infallibiles. Talia frequenter ab impiis, omnis revelationis hostibus in vulgus spargi & iactari, haudquaquam miror: illud vero centies miratus sum, eiusmodi crassum sophisma a viris eruditis ad contemtum Patrum toties in illorum scriptis allegari atque incauto popello pro oraculo obtrudi. quid enim? nihilne discriminis est inter cæcum assensum homini alicui infallibili præbitum & iustam venerationem, homini ob præclaras animi dotes, insignia in ecclesiam merita & pietatem non fucatam debitam? hoc vero, non illud, summo iure vindicari Patribus quis non videt? profecto male ageretur cum genere humano, si nonnisi illi audiendi aut legendi essent, quos dono infallibilitatis præditos esse certissime tibi constaret. vel estne quisquam in Protestantium cœtibus religionis suæ gnarus, qui Patribus hanc prætoriam & supremam tribuat auctoritatem,

quique disertis profiteatur verbis, Patres ecclesiæ ceu infallibiles non minus esse ἀξιοπίςȣς, quam auctores librorum sacrorum? utut enim non par & æqualis ab omnibus vindicetur Patribus veneratio, quia non idem omnium de Patrum merito est iudicium, in hoc tamen omnium conspirant sententiæ, meros fuisse homines ab erroris periculo nequaquam exemtos, verum homines magnis spiritus divini χαρίσμασιν ornatos & præclaris meritis conspicuos: hoc de iis ferunt iudicium etiam ii, qui alias paullo tenuius & humilius de iis sentiunt, quique libere nævos & errores eorum propalant: quemadmodum ex altera parte, qui magnificas plane & præclarissimas de iis fovent cogitationes, nunquam ita exorbitarunt, ut infallibilitatis dono a spiritu Dei exornatos fuisse, in animum inducant, ut credant: quod vel ipsi Patres in se non modo non agnovere, sed & disertis a se removere verbis. Nullus dubito, quin quilibet Protestantium, modo suæ ecclesiæ dogmata ipse intelligat, utut alias summus Patrum admirator, lubenti animo subscripturus sit notissimo quidem, sed digno quod ubivis legatur, effato B. AVGVSTINI *: *ego*, inquit, *fateor Charitati Tuæ, solis eis scripturarum libris, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorum scribendo aliquid errasse firmissime credam. Ac si aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud, quam vel mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse, quod di-*

* Epist. ad *Hieron.* 19. tom. 2.

ctum

ctum est, vel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, ut, quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt. Nec Te, mi Frater, sentire aliquid aliter existimo: prorsum, inquam, non Te arbitror sic legi velle libros tuos, tanquam Prophetarum vel Apostolorum, de quorum scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium est. Nemo non sibi a quolibet Patrum ecclesiæ dictum existimat, quod CYRILLUS Hierosolymitanus suo catechumeno tam diligenter inculcavit *: μηδὲ ἐμοὶ τῷ ταῦτά σοι λέγοντι ἁπλῶς πιστεύσῃς, ἐὰν τὴν ἀπόδειξιν τῶν καταγγελλομένων ἀπὸ τῶν θείων μὴ λάβῃς γραφῶν· ἡ σωτηρία γὰρ αὐτὴ τῆς πίστεως ἡμῶν οὐκ ἐξ εὑρεσιλογίας, ἀλλ' ἐξ ἀποδείξεως τῶν θείων ἐστὶ γραφῶν.

Solent vulgo Theologi Angli inter illos referri, qui nimium statuunt pretium scriptis antiquitatis ecclesiasticæ: non negaverim inveniri inter illos, qui Patrum auctoritatem plus iusto evehant: quamvis meo iudicio satius sit in hanc partem peccare, modo arcte retineatur unica regula fidei christianæ sacra scriptura, quam nimium deprimendo Patrum valorem atque æstimationem, periculum ipsi auctoritati sacrarum literarum & fidei christianæ creare. Magno tamen numero adsunt viri longe præstantissimi, qui ad extremas has lineas auctoritatem Patrum non adducunt. Certe vir longe doctissimus &

* *Cyrill.* Hierosol. cateches. 4. pag. 5.

in monumentis ecclesiasticæ antiquitatis versatissimus, ingens hodie Britanniæ decus, DANIEL WATERLAND in eo ipso libro *, ubi pretium & valorem scriptorum ecclesiasticorum Patrum candide & acute expendit, ita accurate & sacræ scripturæ perfectionem, & Patrum valorem usumque definit & confirmat, ut lector iudiciosus non multum hic sit desideraturus. Ab altera parte in classe acerbiorum censorum non infimum occupat locum Cl. DALLAEVS, in ruspandis Patrum nævis & defectibus mire solers: hic tamen tam acris Patrum censor, ex quo fere unice sapiunt nostri temporis Aristarchi, id quidem præcipue agit, ut scripturæ sacræ eminentiam perfectionemque in tuto collocet, & Patribus dignitatem illam prætoriam a Pontificiis doctoribus multis vulgo illis tributam, qua ut iudices controversiarum sacrarum & arbitri fidei ab illis celebrantur, detrahat: usum autem & præstantiam monumentorum ecclesiasticorum, præclarasque illas dotes, quibus ornati fuerant Patres, non modo ultro concedit, sed & sub finem eius libri **, in quo tam severe in Patrum nævos & παροράματα inquirit, ex professo inculcat urgetque: quemadmodum etiam sequentibus annis hunc ipsum usum in præclaris aliis lucubrationibus ipso exhibuit facto. Ponant itaque metum nimis cauti Patrum censores: nihil hic eminentiæ scripturæ sacræ, quæ pro unica perfectissima & perspicua norma religionis habetur, adi-

* *Importance of the Doctrine of the H. Trinity.* Lond. 1734. ** *De usu Patrum.*

mitur:

mitur: nihil hic præſtantiæ Patrum adiicitur, quod non ipſorum dotes, labores & merita a quolibet æquo rerum æſtimatore impetrare debent. Vix riſum teneo, cum Ariſtarchos iſtos ita graviter ratiocinari video: Patres non ſunt infallibiles, non ſunt norma religionis: ergo ſunt ſcriptores ieiuni, futiles, vix adſpectu digni: quaſi nihil medii inter hæc duo extrema exiſteret, immo quaſi non ingentis latitudinis medium hic interesſet. Qui ita ſive expresſis vocibus, ſive innuendo & ſignificando colligunt, vellentne ad iſtum modum & normam ipſi æſtimari? ſuntne aut infallibiles, aut ieiuni & futiles ſcriptores?

Sunt alii adhuc prætextus acribus iſtis Patrum exagitatoribus familiares, iſtis tamen non meliores: quibus discutiendis ut operæ quid impendatur, haud operæ pretium eſt: utilius fuerit paucis inquirere in veras huius iniuſti contemtus causſas. Oritur autem hic contemtus (ne de aliis iam causſis plurimis dicam,) I. ex animo profano & revelationis divinæ hoſte. II. ex ſtudio & amore ſectæ. III. ex anguſtia quadam mentis & præjudiciis. IV. ex nimiis aut vituperiis aut encomiis Patrum.

I. Veræ ſanctitatis pietatisque inimicos bellum indicere monumentis Patrum, nequaquam mirum esſe debet. Quomodo enim iſtiusmodi homines juſto pretio æſtimare posſent ſcripta, in quibus pasſim regnat pietas & animus Deo devotus? quod de plerisque Patrum antiquorum operibus verum esſe non ignorant horum lectores: vel ſola hæc vetuſta monumenta auctorum

rum apoſtolicorum nonne ubivis ſpirant, immo ſtudioſisſime inculcant ferventem Dei amorem reverentemque eiusdem timorem, modeſtiam, humilitatem, patientiam, reſipiſcentiam, pacis ſtudium, caritatem, zelum, reliquumque chriſtianarum virtutum chorum. Hæccine vero placere posſunt eis, quibus omnia inſunt contraria, quique animis conſtitutum habent, nequaquam velle vitiis ſuis valedicere? ſi vel limis iſti adſpexere oculis eiusmodi librum, aut particulam quandam ex tali ſcripto perlegere, aut fando quid de iſtis inaudivere, ſatis intelligunt, ſibi hic ſeri aut meti nihil quidquam: contemtu ergo hi vindicant iniuriam ſibi per talia ſcripta illatam.

Par ratio eſt illorum, qui luminis rationis uſu contenti, omnem revelationem extraordinariam, inprimis in ſacris literis contentam, magno animo repudiant: hisne in deliciis erunt ſcripta, quæ ubivis veritatem & necesſitatem huius revelationis aut ſupponunt, aut certis argumentis operoſe adſtruunt? ſi bellum indixere ipſis ſcriptoribus ſacris eo præcipue nomine, quod peculiares ſibi factas revelationes recitant, ferentne & probabunt hos, qui quidquid præcellentis habent ſapientiæ, revelationi iſti unice acceptum ferunt? qui id præcipue muneris ſibi a DOMINO impoſitum arbitrati ſunt, ut cognitionem CHRISTI, quæ nititur revelatione, ubique ſpargerent, inſtillarent, tuerentur & promoverent? * ſi DOMINUM eiusque Apoſtolos perſecuti fuere, parcentne iis, qui eandem doctrinam DOMINI mundo afferunt? Nec vero idcirco dumta-

* Joh. XV. 20.

duntaxat Patribus infensi sunt increduli isti, quod eandem doctrinam revelatam inculcant, quam propagarunt CHRISTVS & Apostoli: aliud adhuc hic latet, ex quo oculi his dolent. Vident nimirum in monumentis antiquis Ecclesiæ extare quamplurima documenta, ex quibus veritas & auctoritas revelationis evangelicæ etiam hodie invicte probatur. Qui diligenter argumentum hoc excussere, non ignorant, quantum momentum ad definiendas quæstiones in hac caussa omnino necessarias de auctoribus librorum sacrorum, de γνησιότητι illorum & canone, de veritate factorum, de propagatione mirifica evangelii cet., monumenta trahant antiquitatis ecclesiasticæ: omnis vis autem adimitur his documentis, nisi Patrum testimonio iustum & ad rectæ rationis normam exactum relinquatur pretium & æstimatio. Quid enim valere possunt testimonia hominum aut mire stupidorum pueriliterque credulorum, aut ad fraudem faciendam vel ex principiis compositorum? eiusmodi enim nobis repræsentant illos Deistarum hi advocati. Sensit id satis nuperus theologiæ revelatæ hostis TINDALVS, cui id unice propositum fuerat, omnia subruere propugnacula, quibus fides christiana circumvallata & munita est: hinc corrasis undiquaque exemplis ratiunculisque Patrum auctoritatem, utpote hominum prorsus futilium, sed & ex proposito mendacium, impudentissime subvertit, ratus, vix se commodiore & breviore via posse labefactare fidei christianæ fundamenta. Mirum non id intelligere nonnullos, quibus tamen omnino christianæ religionis

veritas curæ cordique esse videtur: cui enim bono acerbissimæ illæ Patrum censuræ, non magna semper ratione, insigni tamen fastu institutæ? num non vident isti, quod per latera horum christianæ revelationis impetatur auctoritas? consuluntne rei christianæ, qui suis præsidiis nudatam insultibus & opprobriis acerrimorum obiiciunt & exponunt inimicorum? aut qua fronte & rationis specie, quos prius omni existimatione & honore exuisti, audes postea ceu viros gravissimos & singulari prudentia, fide & eruditione insignes in consilium in re gravissima, & ad caussam dicendam adhibere? hoccine specimen ad summum culmen hoc tempore artis logicæ, in qua scilicet hebescebant boni Patres, perductæ?

Eo autem lubentius hoc potissimum armorum genere ad expugnandam christianismi arcem utuntur adversarii, quod & promtum facileque sit ad tractandum, & apud rerum imperitos non minimum valeat, & denique quod tutius longe sit ita per cuniculos subruere munimenta fidei christianæ. Ex ingenti numero scriptorum Patrum quam facile & expeditum est excerpere hinc inde nonnulla, vel reipsa vitiosa, vel saltem εὐδιάβλητα & ad risum movendum opportuna, inprimis cum iamdudum viri docti talium sive verorum, sive putatitiorum nævorum ingentem cumulum coacervando, hunc laborem molestiamque fontium adeundorum ipsis sua diligentia compendifecerint. Quam dein efficax hoc erit apud vulgus & semidoctos ad contemtum christianæ caussæ inducen-

ducendum, ſuis videre oculis, non alios ei faviſſe, quam hebetes, ſtipites, ingenio, iudicio eruditioneque ſolida deſtitutos: videre, quam miſere hanc cauſſam egerint tuitique fuerint ipſi primarii huius eccleſiæ doctores & coryphæi? ſed & iſta agendi ratio longe tutisſima eſt: directe enim & aperto marte aggredi ſcripturam ſacram aut religionem revelatam, ut paullo inverecundius, ita noxam aut incommodum aliquod civile vel ſaltem infamiam in civitate chriſtiana afferre posſet. Hic ergo quid capiendum esſe conſilii dictat ſibi conſulens infidelitas? per inſidias expugnanda eſt hæc arx, quæ alias esſet invincibilis: deiicienda munimenta & fulcra, ut tandem ſua ſponte corruat: adimendi illi ſunt cuſtodes & defenſores, aut ſaltem ita macerandi ſunt, ut ad omnem defenſionem fiant inhabiles: imitandum ſapiens illud conſilium in fabula, de fœdere inter oves & lupos inito ea conditione, ut cuſtodes gregis canes prius abigantur: proprie ut loquar, abiiciendi ſunt omnes viri eccleſiaſtici, inprimis cohors illa Patrum, aut ſaltem ita opprobriis, maledictis & contumeliis opplendi, ut ad defenſionem rei chriſtianæ ab omnibus prudentibus iudicentur inutiles. Hoc autem tuto fieri poteſt, immo plauſibilem apud vulgus omnino habet ſpeciem: cum enim Proteſtantium cœtus unicam ſacræ ſcripturæ agnoſcant ſupremam in rebus fidei auctoritatem, hancque denegent Patrum & Conciliorum effatis, eaque de cauſſa nonnunquam, velint nolint, cogantur Patrum defectus & nævos detegere, nonne videbitur, qui omni con-

 tumelia-

tumeliarum genere largiter adſpergit Patrum ſcripta, tuto ſub hac larva deliteſcere, immo ſpecioſum animoſi Proteſtantis acrisque Papiſmi expugnatoris nomen poſſe mereri & conſequi?

Paullo melior priore eſt ſecunda, quam allegavimus, iſtius contemtus cauſſa, orta ex ſtudio & amore ſectæ, nec tamen vitio carens. Nimirum, qui ſemel hoc alte animis infixere, θέσιν, quam aut ipſi excogitavere, aut ab aliis ceu ſacrum oraculum acceptam ſuam fecere, omnibus modis, ut omnes noſtra perdite amamus, διαφυλάττειν, utut illa ab omni veteris eccleſiæ conſenſu disſideat, nihil his ſupereſt, quam ut, cum disſidium hoc ab antiqua eccleſia magnum momentum trahere, & ſententiæ ſuæ mirum in modum incommodare facile perſpiciant, quam ut generoſo contemtu horum vetuſtorum monumentorum, & ſi id flagitet neceſſitas, riſu ſarcaſtico hanc a ſe amoliantur adverſariam. De ratione quod nonnulli argute dixere, ſi ea fuerit alicui in ſuis opinionibus adverſa, mirum non eſſe, ſi & ille vicisſim fiat rationis hoſtis, illamque omni dicteriorum genere proſequatur, hic eodem iure valet: ſi videas contra te tuamque ſententiam ſtare & pugnare veteris eccleſiæ conſenſum, hoſtis huius factus, animoſo contemtu & irriſione Patrum eccleſiæ hanc tibi factam iniuriam probe ulciſcere.

Luculentum huius extat exemplum in adverſariis S. Trinitatis & veræ Deitatis DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, illis præcipue, qui & ipſam πρεΰπαρξιν divinæ eius naturæ ante nativitatem

ex

ex virgine Maria infitiantur. Antiquitatis enim quamvis plerumque non nimium gnari satis intelligunt, Ecclesiæ antiquæ Patres a suis non stare partibus, novamque hanc esse sententiam vel inprimis gloriantur: nec tamen a CERINTHO, EBIONE, ARTEMONE cet. epocham huius arcessere, nimis magnificum rati, ne præiudicium detrimentumve afferatur tam dilectæ opinioni ex consensu veteris Ecclesiæ luminum ductorumve, remis velisque id agunt, ut horum auctoritas æstimatioque vilescat, itaque ad dicendam caussam inepti hi testes Ecclesiæ antiquæ reperiantur. Hæc vera caussa improborum convitiorum in optimos hos viros coniectorum: hæc accendit studium in nævos, defectus, vitia sanctorum Patrum, dissimulatis bonis, inquirendi.

Non dissimilis est tertia caussa ex angustia quadam mentis cogitationisque nata. Sunt non exiguo numero inter ipsos etiam ætatis nostræ literatos, qui certo cuidam disciplinarum & scientiarum generi addicti, hoc unum adamant amplectunturque, reliqua omnia ceu vana, futilia & nulli rei, ex alto despiciunt: immo non tantum unum hoc scientiæ genus exosculantur, sed & unicam illud tractandi & exponendi rationem agnoscunt, illam videlicet, quam vel ipsi proprio invenerunt ingenio, vel ab aliis magistris inventam, solam ceu unice legitimam, didicere, & mordicus retinent, vel quæ tandem hoc potissimum, quo vivimus, sæculo præ aliis obtinet & magni fit: quæ ab ista norma deflectunt susque deque habent, istorumque

que auctorum, quibus contigit nascendi sorte aliam didicisse methodum rationemque præcipiendi, sortem miserantur infelicem, sibi plaudentes, quod ea felicitate gaudeant, quæ sola iustum res tractandi servet tenorem. Sola illa est bona logica, quam iste momus didicit: sola illa res morales tractandi vera ratio est, cui ipse omne suum ingenium & tempus impendit. Quid miramur deinde, si Patrum scripta, quæ forte vel per transennam inspexit, vel aliorum relatu ab ista ratione dissidere intellexit, flocci faciat, tametsi res alias contineant longe præstantissimas atque utilissimas. Indolem humani ingenii & φιλαυτίας fraudes ignoret necesse est, qui sibi persuadet, huic non displicitura Patrum scripta, in quibus plane diversus res considerandi, exprimendi & inculcandi obtinet modus, illo quo vixere sæculo & loco, illi cui addicti erant cœtui, familiaris consuetusque, a nostra vero ratione paullo longius recedens, qui tamen tunc temporis præcipuam habuit æstimationem, & nequaquam minorem vim persuadendi, quam noster ille hac ætate.

Fuerunt, ais, imperiti genuinæ artis ratiocinandi, fuerunt indisertiores, & declamatorio dicendi genere duntaxat utuntur: dic potius, nostra, quam unice amamus, non usi sunt logica, nostræ rhetoricæ præcepta, quæ sola tenemus, non observarunt: at observarunt illa, quæ tum regnum obtinebant, illa, quæ præstantissimi Romanorum scriptores ethnici, quorum scripta cedro digna vulgo iudicamus, excoluere, illa denique, quæ longe maximam in dicendo

dicendo vim habere credebantur, & reipſa habebant. Hic vereor, ne idem viris iſtis doctis contingat, quod pueris, qui nunquam patriæ limites egreſſi, nonniſi illa admirantur, quæ intra domeſticos lares, aut ad ſummum in urbe natali videre, ridicula, abſona, ſtulta omnia cenſentes, quæ a moribus familiaribus vel tantillum abludunt: aut quod fœmellis, illas tantum veſtimentorum formas probantibus, quas vel ipſæ excogitavere, vel in patrio ſolo uſitatas conſpexere.

Immo vero, ais, nos non arbitrarias formas legesque logicæ & rhetoricæ admittimus: quæ ſana dictat ratio, quæ æternæ ſunt veritatis oracula, hæc duntaxat probamus, & in cenſum venire volumus. Audio: ſed nunquid hoc ipſum eſt, quod antea mentis cognitionisque appellavi anguſtiam? nunquid hoc ipſum in arctum cogit mentem, nec permittit, ut libere circumſpiciat omnia, ad cauſſæ cognitionem neceſſaria: hoc, inquam, ipſum, ſua tantum admirari, hæcque propterea glorioſo titulo æternarum veritatum cohoneſtare? fateor omnino, in iſtis ſcientiis eſſe quamplurimas catholicas & æternas veritates, quas migrare nefas eſt: has Patribus ignotas, aut raro obſervatas, quis dicet, niſi qui ipſorum monumenta nunquam curatius inſpexit, aut qui illos plane in monſtra hominum convertere ſtudio habeat? in has ſi impegere nonnunquam, quod & nobis poſſe accidere nemo dubitat, nullus intercedo, quin illa σφάλματα detegantur & corrigantur: ſacra nobis eſſe debet veritas & omnibus præferenda.

 At

At præter has leges catholicas innumera ſunt in formis & modis ratiocinandi & diſſerendi, quæ latitudinem aliquam admittunt, quæque locorum temporumque diverſitate variant, & in quibus nonniſi conſuetudo regnat, aut ad ſummum, quorum unum paullo melius & rationi convenientius altero exiſtit.

Fuit tempus, quo illa tantum ratiocinandi & diſſerendi ratio invaluit, qua omnia ad terminos ſcholæ peripateticæ reducebantur, & per ſyllogiſmos formales, diſtinctiones & definitiones, perque quatuor cauſſarum genera cet. expediebantur, nihilque pro demonſtrato & ad liquidam veritatem perducto habebatur, quod ad iſtam formam non eſſet compoſitum. Satis conſtat, potuiſſe hac ratione & forma veritates theologicas & philoſophicas tradi. Quis vero affirmaverit, hanc eſſe unice iuſtam veritatem docendi methodum, nec præter hanc extare aliam, forte commodiorem, immo plures?

Non defuere noſtris temporibus, qui omnia volebant redigi ad demonſtrationes geometricas, ad definitiones, poſtulata & axiomata cet. quis eſt, qui non lubens præſtantiam & excellentiam methodi mathematicæ agnoſcat? nec tamen arbitror omnia illa reſpuere ſcripta cenſores Patrum, non hac adornata methodo. Quid ergo iſti ſuam propriam formam cogitandi & ſcribendi, aut formam ſæculi ſui imponunt ceu neceſſariam vetuſtis Patribus, qui profecto, ſi quid vellent efficere in animis auditorum & lectorum, non potuerunt non ſervare tenorem ſæculi & loci ſui?

Quarta

Quarta contemtus causſa, petita ex nimiis aut vituperiis aut encomiis Patrum, cum ſit per ſe perſpicua, non diu nos remorabitur. Acres illas inſectationes, & continua vituperia in Patres, etiam nonnunquam a viris doctis coniecta, non alio pertinere, quam ad vilipendium & ſummum contemtum, in animis præcipue iuvenum & imperitorum pariendum, quis non videt? hæc dum dico, neutiquam id volo, ſemper connivendum esſe ad lapſus Patrum, nævos ipſorum prudenter disſimulandos, aut etiam quavis arte & tectorio palliandos, id omnibus modis agendum, ut vel cum detrimento veritatis ſpecioſi pulcrique appareant. Improba hæc ſunt, & longisſime a candore chriſtiano & veritatis amore ſincero abſunt: retegantur ipſorum errores flagitante necesſitate & ratione, ſed ita retegantur, ut pateat, nos non id agere, ut ad exemplum Chami nuditate Patrum oculos paſcamus, deliciasque aliis aut nobis, poſita omni verecundia, faciamus: nævi ipſorum & defectus, ubi hoc uſus poſcit, non disſimulentur, nedum pallientur quovis colore, ſed ita hoc fiat, ut nec bona ipſorum, quæ quamplurima illis adfuere, virtutesque & ornamenta disſimulemus: ita hoc fiat, ut nec leves errores in ingentia crimina vertamus, & ex muſca, quod aiunt, faciamus elephantum: ita hoc fiat, ut non ſtudioſe conquiſitis undique ratiunculis eas iis affingamus ſententias, a quibus abhorruere, aut quæ ſaltem ex verbis eorum non necesſario fluunt: ita hoc fiat, ut temporum, quibus vixere, & ſubſidiorum, quæ eis ad manus fuere,

 & ne-

& negotiorum, quibus plerumque obruti fuere, aliarumque circumſtantiarum habita ratione, æquitatis, charitatis & prudentiæ chriſtianæ probe memores, nunquam φιλαυτίᾳ aut arrogantia ſæculi noſtri ſinamus nos abripi. His obſervatis periculum nullum eſt, ne in contemtum incidant ſcriptores iſti: patebit equidem ab humanis infirmitatibus non fuiſſe liberos, nec omnia ita exquiſite ab illis fuiſſe enucleata, ut poſterioribus factum eſt temporibus: dignos autem odio illo & vilipendio, quo illos proſequitur ætas noſtra, non modo non patebit, ut potius manifeſtum futurum ſit, homines fuiſſe magno ingenio, ſingulari fide, ardenti zelo, eruditione præclara in vario literarum genere conſpicuos, eorumque ſcripta ad fidem confirmandam, & pietatem accendendam inprimis apta. Ubi autem contrario modo agitur, ubi nihil niſi nævi omiſſis bonis crepantur, ubi illis perverſæ ſententiæ contra ipſorum mentem affinguntur: breviter, ubi ceu mortalium ſtultiſſimi & ineptiſſimi repræſentantur, nonne, quantum in nobis eſt, omnium contemtui & ludibriis exponuntur?

Ex nimiis laudibus & encomiis intempeſtivis Patrum idem per contrarium frequenter conſequitur contemtus. Repræſenta illos, ut omnis labis, vitii & defectus expertes, effinge hos omnibus dotibus naturæ & gratiæ ita cumulatos, ut vel ipſos Apoſtolos ſi non ſuperent, certe adæquent: noſtri ſæculi eruditos præ illis ſtipites & caudices æſtima, omnia ipſorum effata & decreta, etiam temere effuſa, nullo diſcri-

mine

mine inculca, tuere, adora ceu divina oracula: graviter ſuccenſe audacibus illis criticis aut temerariis philoſophis, qui non verentur nonnulla ceu parum bene dicta & demonſtrata reprehendere, & vel ex theſauris linguarum, hiſtoriarum, antiquitatum, vel ex lumine philoſophiæ & artibus, quibus ſæculum noſtrum præ ſuperioribus inclaruit, melius & concinnius ſolidiusve depromere. Quid eiusmodi elogiis apud homines non plane ſtupidos & rerum ignaros efficies? iuſtam & tam bene meritis debitam conciliabis reverentiam? immo contemtum, faſtidium, vilipendium. Non modo enim te ut ridiculum declamatorem cachinnis & ſummo excipient contemtu, ſed hic contemtus in ipſos recidet redundabitque Patres: cum enim nullo negotio vel ex leviſſima cognitione monumentorum veterum novorumque hæc præter verum fasque & æquum dici intelligant, facile eo abripiuntur, ut turpiter ſibi imponi ſentientes, indeque indignationis pleni paullo maiori cura hæc tantopere iactata monumenta excutiant, tandémque plures in iis nævos, quam reipſa ſunt, videant, atque ceu futiliſſima hæc ſcripta a ſe longe removeant. Encomiaſtis his accidit, quod in proverbio in fabula obſervatur: (*) *quicunque turpi fraude ſemel innotuit, etiamſi verum dicit, amittit fidem.*

Facile eſſet, has contemtus iniuſti Patrum eccleſiaſticorum allegatas cauſſas amplificare & quamplurimis exemplis in medium adductis illuſtrare: verum & hoc & aliarum cauſſarum allegatio-

(*) Phædr. lib. I. fab. 10.

allegationem prohibet præfationis ratio. Quanti ſint valoris, iudicium ſit penes æquum & rei chriſtianæ amantem lectorem. Ad vos, mei Juvenes in Domino chariſsimi, ſacrarum literarum ſtudio conſecrati, quibus præcipue hæc vetuſtisſimorum Patrum deſtinatur & dicatur editio, paullulum mea deflectat oratio.

Videtis, quinam ſint prætextus, quæ veræ cauſſæ iniqui huius Patrum contemtus. Quales plures veſtrum cognoſco, nimis iudico æquos & veritatis ſacræ amantes, quam ut multum iis moveri & in transverſum abripi vos arbitrer. Non ii certe eſtis, quibus vel ideo ſordent Patrum labores, quia per illos revelationis divinæ veritas luculenter illuſtratur & confirmatur: immo cum ſacræ literæ ſint unicæ deliciæ veſtræ, illarumque exactum & non perfunctorium ſtudium vos totos occupet, non poteſtis illos aſpernari, qui omni induſtria idem volventes ſaxum, quampluri mos ad chriſtianæ revelationis agnitionem & fidem perduxere: non ii eſtis, qui capitalia dogmata huius de ſancta Trinitate, de vera Deitate Servatoris noſtri, aliaque his ſimilia ita horretis & deteſtamini, ut quicunque hæc ſerio profitentur inculcantque, vel ob hoc ipſum vatiniano dignos odio cenſeatis, melius ex ſacrarum literarum attenta conſideratione edocti: non ii eſtis, certe eſſe non debetis, qui nonniſi ſua admirantes, id omne vitioſum & aſpernabile iudicant, quod ad proprium & ſui ſæculi guſtum, interdum valde perverſum, non eſt ex arte compoſitum: minutum hoc & anguſtum cenſent omnes paullo generoſioris indolis

dolis, qui ex vero res diiudicare norunt. Nec prudentiam & iudicium veſtrum decere arbitrabimini, ex nimiis aut laudibus aut vituperationibus Patrum de vero ipſorum ſtatuere pretio, non ignari, ex rerum ipſarum momentis iudicantibus & hic in medio poſitam videri veritatem. Sed nec ii etiam eſtis, qui, quam calumniam atrocem ſibi a (*) Pontificiis iniuria impoſitam dudum conqueſti ſunt noſtrarum Eccleſiarum Doctores graviſſimi, nullum in noſtris Eccleſiis Patrum ſcriptis relinqui locum, eaque nos tanquam alga viliora contemnere dictitantibus: non ii, inquam, eſtis, qui hanc calumniam in materiam laudis velitis convertere, idque operam dare, ut, quæ olim fuerat mera calumnia, iam incipiat pura puta veritas eſſe. Ægre quondam tulit ANDREAS HYPERIUS, cordatus & magni iudicii eruditionisque Theologus, eſſe qui ſtudioſam iuventutem a lectione Patrum arcerent, peſſime hos illis conſulere arbitratus. Haud opinor ingratum vobis fore, ſi paucula quædam ex opuſculis graviſſimi huius theologi (quæ potius in manibus veſtris, quam nonnullos muſteos ſæculi noſtri libros verſari exoptarem) in rem veſtram produxero: (**) *Studioſi, dum attente percurrunt locos communes, quos ſemel nacti ſunt, conſiſtunt interea & contenti ſunt his, quæ in ſuis libellis prodita comperiunt, neque animum unquam adiiciunt ad legendos veterum Patrum commentarios, immo faſtidiunt veteres theologos ad unum omnes,*

(*) Melch. Canus in Loc. comm. lib. 7. tot. Becanus in opuſc. aliique. (**) Meth. theol. p. 7.

omnes, iisque mordicus adhærent, quos habent in manibus, etsi forsan alicui de errore sunt suspecti. iterum libro de Theologo(*): *vehementer autem demiror quorundam male feriatorum ingenia ac iudicia, qui præstantissima remedia ad evitandum omne incommodum etsi porrigi cernant, ægre tamen ferunt, ullos in sanctorum Patrum lectionem incumbere; non aliter improbant, damnant, repudiant, abiiciunt veterum scripta universa, quam si nihil in iis extaret digni cognitione, & de Christo nihil unquam docuissent veritati sacræ scripturæ consentaneum. Atqui satis superque constat, multos ex sanctis illis Patribus vitæ sanctimonia conspicuos, plerosque etiam miraculis claros extitisse: ad hæc propter confessionem nominis Christi dira perpessos, nonnullos etiam sanguine suo & morte fortiter tolerata consignasse confessionis suæ & sanæ doctrinæ evangelicæ certitudinem. Constat insuper, quomodo Deus dignatus sit quosdam illorum mirabili virtute spiritus ac gratia in docendo celebres in ecclesia reddere: & quomodo donis hisce tantum valuerint, ut in asserenda veritate, in redarguendis confutandisque tam philosophorum quam hæreticorum erroribus, in exhortationum gravitate, in acrimonia & severitate correctionum, in consolationum dulcedine, cæteros omnes longo intervallo post se relinquant, & quorumvis hominum conscientiis, supra quam dici queat, prosint. Constat præterea, quantopere sua doctrina & pietate ecclesias promoverint, stabiliverint, & quomodo integras optimeque ordinatas posteris reliquerint. Quin etiam in hunc usque diem experimur, nos illorum sanctissimis lucubrationibus mirifice*

(*) de Theologo lib. IV. c. 9.

mirifice adiuvari, omnemque conservandarum ecclesiarum artem & prudentiam ex iisdem addiscamus necesse est. Denique non pauci, qui nunc aliquid laude dignum scribendo præstant, illorum plumis se subinde vestiunt, ornant, superbiunt, quantumvis callide dissimulent. Hæc igitur quando ita se habent, equidem invidos & maledicos obtrectatores istos indignos arbitror, adversus quos pluribus verbis pro vendicanda sanctorum Patrum dignitate á calumniis dimicem & propugnem. Quod si tales mores ac vitæ puritas, par item doctrina in istis elucerent: si tot in docendo scribendoque labores exhaustos, si tantum ardorem ad illustrandam Christi gloriam confirmandasque ecclesias, si tantum animi robur in sustinendis pro veritate periculis conspiceremus in superciliosis & delicatis istis Aristarchis seu censoribus, quanta hæc omnia fuisse in priscis illis Patribus novimus (fuerunt autem excellentissima): tunc sane nos aliquo pacto aurem ipsis accommodaremus: nunc vero, quando nihil prorsus eiusmodi deprehendi in eis potest, quamlibet scrupulose omni ex parte circumspectes, nos audire eos nolumus, multo minus respondebimus eorundem cavillationibus. Confidimus vero piam iuventutem hac esse imbutam pia opinione, ut de celeberrimis Patribus, quorum scripta præstantissimi quique venerantur, & summo habent post literas sacras in precio, non facile sit sinistre iudicatura; ideoque minime egent longis exhortationibus, quibus ad lectionem commentariorum qui supersunt, atque ecclesiis Dei sunt probati, excitentur. His, quæ per se pulcra & præclara existunt, frustra quæritur aliena commendatio: vino vendibili suspensa hedera nihil opus est.

Quid

Quid ergo? auctorne sim, ut relictis aliis studiis toti in lectionem Patrum incumbatis, immensoque huic voluminum oceano naviculam vestram secure committatis? absit hoc, ut ingenti hac librorum farragine obrui vos velim: scio, quid humeri vestri ferre queant, quid ferre recusent: non ignoro, in quibus rerum circumstantiis versemini, & quo tendat præcipuus studiorum vestrorum scopus: sed & illud scio, non sane nihil ad primarium hunc scopum conferre usum aliquem antiquitatis ecclesiasticæ ex lectione Patrum comparandum. Quod iam postulo, hoc est, ut deposito futili illo præiudicio de futilitate scriptorum Patrum, per nonnullos libellos diligenter instillato, ipsi vestris utamini oculis, & perlectis aliquam multis primitivæ Ecclesiæ monumentis præstantioribus, quantum eius per alia studia magis necessaria fieri potest, tum demum de iusto ipsorum pretio statuatis, ipsique dein, utrum eo in studio ulterius progrediendum an subsistendum, cognita aliquo modo caussa, rite arbitremini. Quanti usus sit hoc studium, qua methodo instituendum, quænam potissimum in eo observanda, docebunt multi auctores recentiores & antiquiores, inter quos haud postremum tenet locum, quem modo nominavi, sapientissimus theologus HYPERIVS in opere præstantissimo & multæ bonæ frugis pleno, *de Theologo*, seu *ratione studii theologici* (*), ubi postquam acerrime in Patrum contemtores invectus esset, compluribus admodum salubribus & utilibus observationibus

(*) Lib. IV. cap. 9.

tionibus totum ſtudium percurrit. Fas ſit enim & liceat nonnunquam per hodiernos ſæculi noſtri ſophos ad aliquem ex obſoletioribus, quibus, utut contemtis, nequaquam bona mens defuit, provocare.

Quæ hic, ſacrarum literarum cultores & ſtudioſi, vobis offerimus primitivæ eccleſiæ monumenta ſanctisſima, ſi quid aliud, attentionem & induſtriam veſtram excitare & accendere debent. Non ea mole & multitudine vobis otium & tempora melioribus deſtinata ſurripient: non obſcuritate aut prolixitate vobis tædium creabunt: utinam plura huius aureæ ætatis genuina monumenta longus ſæculorum lapſus ad nos detulisſet! Ea debitis encomiis celebrare, ſupra vires meas poſitum eſt: prolixo & ambitioſo ſermone ea veſtræ velle commendare diligentiæ, esſet vobis iniuriam facere: tulerunt ea plauſus omnium fere ætatum, nec vel ii, qui aliorum Patrum lucubrationes tanto ſupercilio deſpiciunt & tineas paſcere iubent, de his tam abiecte ſentire videri volunt. Ipſe omnium literarum Dictator IOSEPHVS SCALIGER, vir, ſi quis unquam, in discernendo, quid diſtent æra lupinis, ſolers & perſpicax, ſuum animi ſenſum de eiusmodi monumentis iis expresſit verbis, quæ mirifice mihi ſemper arriſisſe, diffiteri nequeo. Cedro digna verba (*) hic legi iuvabit: *Ea* (loquitur de martyriis vetuſtisſimis Chriſtianorum) *& Polycarpi martyrium* (quod & hic exhibetur) *hodie extant apud Euſebium in hiſtoria eccleſiaſtica, quæ ſunt vetuſtisſima eccleſiæ*

)( )( )(*marty-*

* ex Animadv. in Euſeb. Chron. p. 221.

martyria, quorum lectione piorum animus ita afficitur, ut nunquam ſatur inde recedat: quod quidem ita eſſe unusquisque pro captu ſuo & conſcientiæ modo ſentire poteſt. Certe ego nihil unquam in hiſtoria eccleſiaſtica vidi, a cuius lectione commotior recedam, ut non amplius meus eſſe videar. Idem ſentimus de actis martyrum Lugdunenſium & Viennenſium, cet.

Quod de ſe candide profitetur ſummus hic virorum, quin eandem vim apud ingenuos & non ab omni pietate averſos animos ſint habitura omnia hæc a nobis hic edita ſcripta, vix dubitare licet. Et quid hoc miramur? λείψανα hæc τȣ̃ χρυσȣ̃ γένȣς eo erant edita ſæculo, quo ſanguis Servatoris adhuc calebat in venis diſcipulorum, quo Spiritus DEI immenſa copia donorum tum ordinariorum tum extraordinariorum effuſus fuerat in eccleſiam, & ab illis viris, qui ab ipſorum ſanctiſſimorum legatorum CHRISTI, aut certe virorum apoſtolicorum ore pendentes, univerſam cæleſtis philoſophiæ & diſciplinæ rationem cupidiſſimo imbibebant animo, aliisque quam diligentiſſime inſtillare, ſuarum ducebant partium, aut, ut verbis IRENAEI utar, qui ἔναυλον ἔτι τὸ κήρυγμα τῶν ἀποςόλων καὶ τὴν παράδοσιν πρὸ ὀφθαλμῶν habebant.

Non equidem hic ſubtilia abſtruſæ cuiusdam ſcientiæ εὑρήματα, ad quæ nonniſi profundis theologis acceſſus patet, occurrunt: at occurrunt, quæ hominem in CHRISTO formant, ἐξ ὧν μεγάλα ὠφεληθῆναι δυνήσεσθε· περιέχȣσι γὰρ πίςιν καὶ ὑπομονὴν καὶ πᾶσαν οἰκοδομὴν τὴν εἰς

τὸν

τὸν Κύριον ἡμῶν ἀνήκουσαν· ut de Ignatianis ſcripſit apud EVSEBIVM B. POLYCARPVS. Non hic invenietis verborum globulos, ſermonesque ſeſamo & papavere aſperſos, nedum demoſthenicam ſcholæ facundiam: at invenietis dignam ſæculo apoſtolico, dignam tantis viris eloquentiam, candidam, ſimplicem, nervoſam, fuci omnis & cerusſæ expertem. Non admirabimini heic artem ſubtiliter & argute disputandi, acute concludendi, ex regularum norma cogitata apte disponendi, qua inclaruit præcipue & ſuperbit ſæculum noſtrum: at bonam mentem, caſtam ſapientiam, pectora DEO plena, vehemens ſtudium Numini placendi, proximum ædificandi, animumque ſæculi deliciis prorſus renunciantem, & CHRISTO ſoli affixum, quæque alia ſunt decora chriſtianæ fidei opportune inculcata & diſpoſita non poteritis non vehementer ſuſpicere, idque potius mirari, quo modo ſine ulla arte & humana ſapientia elaborata ſcripta tam mirificos motus & ſenſus in animis ingenuorum & piorum lectorum quorumvis posſint efficere. Facile etiam vobis fuerit, ingens inter noſtros hos ſcriptores apoſtolicos & illos noſtri ævi demagogos obſervare diſcrimen, qui prætumida, phantaſtica & miſere affectata quadam eloquentia dicam an loquacitate inſtructi, novis & ex phantaſtico ingenio aut putide contorta Scriptura Sacra petitis phraſibus imperito popello illudunt, & ſub larva novæ pietatis novum genus chriſtianiſmi, ab illo Apoſtolorum & virorum horum apoſtolicorum δὶς διὰ πασῶν recedens, in cœtus ad for-

mam apoſtolicam ſic ſatis conſtitutos audent introducere.

Cæterum, quamvis tam magnifice de viris iſtis ſanctisſimis eorumque operibus ſentire vos par fuerit, non ita fulgore horum illuſtrium Nominum mentem veſtram perſtringi offuſcarique convenit, ut ἀξίωμα his apoſtolicum, ſenſumque errare neſcium temere tribuatis. Utut enim ingenti copia donorum Spiritus Sancti, cuiusmodi nemo poſt illa tempora, nedum hodie gaudet, fuerint ornati, homines fuere nobis ὁμοιοπαθεῖς, & ad dignitatem illorum non accedentes, quos ex promisſione Servatoris in omnem veritatem duxit Spiritus Sanctus. Hoc & res ipſa loquitur, & propria ipſorum confesſio ſatis teſtatur: quod enim B. POLYCARPVS de ſe profesſus eſt, de omnibus his verum esſe non neſcitis: (*) οὔτε γὰρ ἐγὼ οὔτε ἄλλος ὅμοιος ἐμοὶ δύναται κατακολουθῆσαι τῇ σοφίᾳ τοῦ μακαρίου καὶ ἐνδόξου Παύλου, ὃς γενόμενος ἐν ὑμῖν κ. τ. λ.

II. Pulchre hæc quidem, dicetis fortasſe: at quis nobis fidem faciet, genuinos hos esſe ſanctisſimorum horum antiſtitum fœtus, cum ſatis conſtet, non modo quamplurima alia ſuppoſita fuisſe his ſpuria opera, ſed & de his ipſis, CLEMENTIS inprimis & IGNATII, epiſtolis acerrimas dudum pugnari pugnas inter viros undiquaque eruditisſimos. Verum bonum habetote animum: res fere hodie confecta eſt, ea, quæ hic vobis exhibemus ſcripta (excepta poſteriore, ut appellatur, CLEMENTIS ad Corinthios epiſtola, quæ utut vetuſtisſima, num revera CLEMENTEM habeat

(*) Ep. ad Philipp. c. 3.

habeat auctorem, item annon potius fragmentum sit homiliæ, quam epiſtolæ cet., inter veteres æque ac novos diſceptatur) ceu genuini horum præſulum fœtus magno eruditorum conſenſu, & quaſi conſpirantibus calculis poſt curatisſimam discusſionem iam admittuntur & probantur. Vexatisſimam quæſtionem non reasſumo: pauca tantum nonnulla in veſtri gratiam de CLEMENTE & IGNATIO annotabo.

Simul ac opera Cl. PATRICII IVNII an. 1632. ex codice Alexandrino antiquisſimo primum in lucem edita eſt CLEMENTIS epiſtola prior ad Corinthios, ingenti plauſu ab omnibus fere eruditis, harum rerum peritis excepta, calculos principum in republica literaria virorum, GROTIORVM, VOSSIORVM, SALMASIORVM, CONRINGIORVM, SELDENORVM cet. meruit abſtulitque, nemine fere repugnante aut dubitante. Omnia genuinæ antiquitatis & *γνησιότητος τεκμήρια* hic adesſe, eamque CLEMENTI Romano clarisſime adiudicare animadverterunt: teſtimonia veterum IRENAEI, CLEMENTIS Alexandrini, ORIGENIS, HIERONYMI cet. hanc allegantium; rem ipſam epiſtola pertractatam, ſtyli characterem, non omni elegantia deſtituti, & ad PAVLI illum fere accedentem; dicta de CHRISTO aliaque dogmata *ἀφελέστερον* nec more platonico expoſita; deſcriptionem rituum leviticorum ut adhuc vigentium; epiſcopatus adhuc valde ſimplicis formam; ipſius illius codicis, unde depromta, ad tempus Concilii Nicæni pertingentis vetuſtatem; hæc aliaque plura in illa accuratisſimo iudicio expendentes, viri nequa-

 quam

quam obesarum narium de γνησιότητι ne quidem dubitandum pronunciarunt, aliosque facile in eandem sententiam adduxere. Nec enim, quos sive PHOTIVS sive inter recentiores pauci quidam movere scrupulos ex fabula phoenicis avis, ex mundis ultra oceanum cet. tanti illis visi sunt, ut vel leviter hanc labefactarent opinionem. Post hæc vir longe eruditissimus, EDVARDVS BERNARDVS, non quidem spuriam hanc epistolam, sed misere corruptam, & innumeris laciniis ex altero CLEMENTE Alexandrino auctam ab impostore quodam in notulis oræ editionis Cotelerianæ adiectis, dein a Cel. CLERICO primum ἀνωνύμως, postea expresso BERNARDI nomine in altera editione publicatis, pronunciavit.

Animus fuerat, in hac nostra præfatione has doctissimi viri suspiciones curato examini subiicere, inprimis cum & Cel. CLERICVS non exiguum his ponat pretium, immo non admodum obscure sibi sic satis arridere innuat. Vidi postea, otium hic mihi fecisse viros quosdam doctissimos, qui hac opera egregie defuncti sunt. Prior est Illustrissimus Cantuariensis Archiepiscopus, IOHANNES POTTERVS, Præsulum decus, reique literariæ lumen columenque; cui ut diu ecclesiæ Britannicæ præsit, remque & ecclesiarum & studiorum sanctissimis suis laboribus & scriptis immortalibus iuvare pergat, a DEO Optimo Maximo, quotquot christianæ & literariæ reipublicæ favent, calidis exoptant votis. Summus hic virorum, cum adhuc ageret Episcopum Oxoniensem, in præstan-

præstantissima editione operum CLEMENTIS Alexandrini, anno 1715. ex theatro Sheldoniano in lucem emissa, breviter quidem, sed nervose his BERNARDI divinationibus, quas tum hunc agnoscere auctorem ignoraverat, nervos incidit. Has eruditissimi Præsulis animadversiones ad finem testimoniorum de B. CLEMENTE hic adiunximus. Alter est clarissimus vir HENRICVS WOTTONVS, qui in editione nova epistolarum CLEMENTIS Romani, (quam demum videre licuit, cum iam in nostra editione versaremur) in notis singula loca νοθείας insimulata expendit, & omnem ab illis interpolationis suspicionem magno studio abstergit.

Paullo aliter hanc epistolæ corruptionem non ita pridem docuit, agnita in reliquis huius γνησιότητι reverendus & eruditissimus Abbas MOSHEMIVS (*), quo viro vix quidquam habet hodie orbis literatus eruditius & acutius. Ipse mihi vim facio, cum cogor a sententiis viri tam sapientis, & omnia oculo perspicacissimo perrimantis discessionem nonnunquam facere. Dabit tamen, ut confido, veniam æquissimus & candidissimus arbiter, si libere pro more meo profitear, nondum me in eius sententia de corruptione huius epistolæ posse acquiescere; tantoque id facilius me ab eius æquitate impetraturum confido, quod *opinatoris* potius & *coniectoris*, *quam iudicis* hic se sumere *partes* non diffiteatur vir doctissimus. Saltem ego *in eo quod nimium est* in arte critica, de quo tam sapienter & eleganter in alia dissertatione

 præci-

(*) Institut. Histor. Christ. Maior. Sæc. I. pag. 213.

præcipit, peccasse videri non possum, cum non indulgens coniecturis haud valde necessariis, simplici animo sequar unicum, qui superest, codicem manuscriptum. Statuit eruditissimus Abbas, epistolam hanc a nescio quo impostore ubivis, allegatis locis, ornandi caussa mire amplificatam & dilatatam fuisse. Si vocem hinc inde quandam aut etiam ῥῆσιν integram adsutam diceret, manum non verterim: cum eiusmodi variationes in MSS. passim occurrere nemo ignoret. Nunc vero per istam crisin quarta sua parte, si non amplius, mulctatur & mutilatur hæc epistola, qua de caussa? nimirum periodi non satis cohærent: a proposito CLEMENTIS, dehortandi Corinthios a contentionibus & rixis, & ex adverso ad concordiam, pacem, modestiam eosdem revocandi, longissime sunt remotæ istæ laciniæ: expungendæ ergo, quæ cap. 11. & 12. item cap. 23. ad 28. sic & quæ cap. 40. ad 45. & cap. 55. habentur.

Ad ista sequentia fas fuerit observare: 1. In genere, si codice quodam manuscripto bonæ notæ aut testimoniis non aspernandis antiquitatis christianæ niteretur hæc crisis, momentum traheret, & attentionem non perfunctoriam flagitaret: nunc vero meris coniecturis & ratiociniis non necessario concludentibus tota, quanta est, suffulcitur. 2. In epistolari sermonis genere mira regnat libertas, nec ad strictæ methodi dialecticæ leges sese revocari patitur: passim hoc videas in antiquis & novis, sacris & profanis scriptoribus: nec TVLLIVS nec PLI-

PLINIVS, nec facri fcriptores PAVLVS & alii, nec ecclefiaftici, IGNATIVS, POLYCARPVS, CYPRIANVS cet, in quos tamen nollet ad eum modum fævire reverendus Abbas, ab hac foluta fcribendi ratione discedunt. 3. Non fatis notus hodie nobis ftatus eft eorum, ad quos fcribitur, qui tamen fcriptori nequaquam potuit occultus esfe. Noverat B. CLEMENS, noverat ecclefia Romana, quo in ftatu verfaretur cœtus Corinthiacus: noverat, quibuscum malis conflictaretur, quibus remediis ad illa levanda opus esfet: ad illud ftylum fuum adaptat, fatis gnarus, facile intelligi ab illis, quorum intererat cognofcere, quo hæc tendant, quave de causfa dicantur; parum curans, num hæc aliis, ad quos ea non fpectabant, ἀπροσδιόνυσα, & parum exacto ordine locata videri queant. 4. Sæpe etiam fallimur in fcopo asfignando fcriptori, quem tamen ipfe non omnino aut non fatis declaravit, five attribuendo ei fcopum, quem non habuit, aut fcopum unicum, cum habuerit plures. Exiftimat quidem vir reverendus, hoc unicum fuisfe CLEMENTIS confilium, ad pacem & concordiam revocare Corinthios: quæ ergo de hofpitalitate, de corporum refurrectione, atque alia huc non immediate pertinentia dicuntur, fpuria & ab aliena manu esfe. Unde vero hoc unicum fuisfe eius propofitum nobis innotefcit? præcipuum fuisfe non negaverim: id & CLEMENS & res loquitur. Unice illum voluisfe hoc agere, non magis liquet, quam Apoftolum PAVLVM ad eosdem eadem etiam ex causfa literas exaran-

 tem,

tem, nonnisi contentionem Corinthiorum consimilem voluisse sedare. 5. Falsarius hic, qui tam magnis auctibus interpolavit hanc epistolam, fuitne vir prudens, catus & doctus, an stolidus, ignarus, parum artis suæ peritus? si illud, qui tam putidas & male cohærentes lacinias voluit attexere purpuræ CLEMENTIS, qui non potuit non sentire, tam parum ad scopum facientia, & tam misere cohærentia assumenta illico fraudem proditura: si hoc, qui tam feliciter imitari potuit, & ad amussin exprimere illam dicendi rationem simplicem & tamen elegantem reliquæ epistolæ, ut nemo hic veterum aut recentiorum criticorum, immo ne ipse quidem vir acutissimus & in styli ratione dignoscenda solertissimus hic quidquam discriminis animadvertere quiverit? quodnam porro propositum in amplificanda hac epistola habuit hic impostor? quid sibi hac interpolatione voluit? si peculiares quasdam aut hæreticas opiniones sub tam venerabili nomine spargere voluisset, facile caussas interpolationis sentirem: *si quæ* in his particulis *essent vestigia hominis, singulares quasdam opiniones aut iura præfectorum ecclesiæ callide tuentis, suspicarer aliquid*: ut perbene paullo ante γνησιότητα huius epistolæ defendens, ipse locutus fuerat vir reverendus. Nunc vero cum cura aliqua has perlegere dignanti nihil huius occurrit, omnia vero eandem fidem, pietatem, modestiam cet. quæ in reliquis elucet, spirantia: quid ergo tandem nugis istis adiiciendis sibi proposuit? nempe *ne nimis rusticus & indoctus videretur* CLEMENS, *istis fucis exornandus fuit:*

fuit: miserum enimvero impostorem! quasi scilicet reliqua omnia huius epistolæ indocta & rus olentia: hic vero panniculus assutus solum plane eximium & supra vulgarem positum captum exhiberet eruditionis thesaurum: quasique omnes seu auditores seu lectores huius epistolæ ita sint carituri naso, ut nullus inter hanc elegantiam & illam rusticitatem observaturus sit discrimen! 6. Aut omnia me fallunt, aut ex consuetudine primitivæ ecclesiæ hæc disceptatio evidenter finiri potest. Certum est, hanc epistolam CLEMENTIS non tantum in ecclesia Corinthiaca, sed & in aliis plerisque publice prælectam recitatamque fuisse: hoc DIONYSIVS Corinthiacus apud EVSEBIVM (*), hoc hic idem EVSEBIVS (**) & HIERONYMVS (***) & EPIPHANIVS (****) & PHOTIVS (*****) clare attestantur. Durasse hanc consuetudinem adhuc RVFFINI & EVSEBII temporibus, indicat in versione EVSEBII ipse RVFFINVS. Hæc cum ita fuerint, quis non videt ad illa usque tempora, id est, ad tempora circiter Concilii Nicæni, nullam insignem mutationem aut interpolationem in illam epistolam potuisse incidere? quid enim? si vel admittamus, eo ausam fuisse progredi impudentiam falsarii, ut publicum scriptum continue ecclesiis una cum libris Scripturæ Sacræ prælectum atque cognitissimum invadere, & procacissime temerare sustineret, quod tamen a probabilitate abhorret: nihil-

(*) Hist. Eccl. lib. IV. c. 23. (**) Hist. Eccl. lib. III. c. 16. (***) in lib. de Vir. Illustr. (****) Hær. 30. 15. (*****) Bibl. Cod. 113.

nihilne huius sensissent christiani auditores, quorum auribus perpetuo insonabat hæc epistola? & si sensissent, æquo tulissent animo, miseris assumentis sibi corrumpi a nebulone epistolam ad Scripturæ Sacræ præstantiam prope accedentem? & quid dicemus de rectoribus & ducibus ecclesiarum? tam vecordes fuerint, ut fraudem animadvertere nequiverint, aut veritatis cœtuumque suorum tam parum amantes, ut illam corrumpi, his illudi facile passi fuerint? Hæc cum sint ab omni ratione remota, concludamus quarto adhuc sæculo integram nullisque spuriis laciniis amplificatam & vitiatam substitisse.

Iam vero epistola, quam hodie una cum istis particulis legimus, expressa est ex codice quarti sæculi, qui unicus hodie, quantum scimus, huius epistolæ extat manuscriptus, ex codice, inquam, Alexandrino singularis magnificentiæ, miræ vetustatis, complexo præter hanc epistolam libros veteris & novi Testamenti sacros, quem olim CYRILLVS LVCARIS, cum adhuc esset Alexandrinus, in Ægypto comparatum, dono Constantinopoli misit Regi Magnæ Britanniæ CAROLO I. Huius preciosi κειμηλίȣ ætatem ad Concilii Nicæni tempora referunt, qui illum curiosis oculis inspexere rei antiquariæ peritissimi, & in exploranda manuscriptorum ætate versatissimi viri. Horum ergo iudicio si stemus, habemus eandem epistolam istis capitibus præditam, quam habuit vetusta ecclesia circa tempora concilii Nicæni: cum vero tum temporis etiamnum vigeret usus lectionis eccle-

ecclesiasticæ in coetibus, eandem par est credere fuisse, quam primitiva ecclesia legit, inde ex quo est edita a CLEMENTE. DIONYSIVS enim, Corinthiorum episcopus, post medium secundi sæculi sub ANTONINO VERO & COMMODO clarus, mentionem faciens huius epistolæ, significat ἀνέκαθεν ἐξ ἀρχαίȣ ἔθȣς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς ποιεῖσθαι, ut refert EVSEBIVS (*).

Si cui hæc manuscripti Alexandrini vetustas suspecta sit, ei alio modo ex certis testimoniis Patrum clarorum eo tempore, quo lectio ecclesiastica epistolæ adhuc obtinuit, fidem facere possumus. Nimirum præcipua illorum capitum, quæ ceu notha expuncta vult reverendus Abbas, a Patribus citata legimus & CLEMENTI attributa, quando adhuc duravit usus lectionis publicæ. Quæ cap. 11. & 12. continentur, non certo ὑποβολιμαῖα credit ipse reverendus vir: at quæ habentur capp. 21. 22. cet. ad 28. usque, prorsus ut spuria abiicienda arbitratur; & tamen hæc aut multa ex his ex CLEMENTE Romano allegat alter CLEMENS Alexandrinus (**), item ORIGENES (***), & CYRILLVS Hierosolymitanus (****), & HIERONYMVS (*****). Non melius existimat vir reverendus de capp. 40-45. ex quibus tamen longas ῥήσεις adducit CLEMENS Alexandrinus †, ultimum a viro reverendo νοθείας insimulatum cap. 55. perspicue testatur ORIGENES †† a B. CLEMENTE profectum esse. Hæc prisci

(*) Hist. Eccles. lib. IV. c. 23. (**) Strom. lib. IV. & V. (***) de Princ. lib. II. c. 3. (****) in Catech. 18. (*****) in comm. *ad Ephes.* II. 2. † Strom. lib. IV. & V. †† *ad Ioh.* I. 29.

illi Patres de istis locis pro κιβδήλοις habitis, qui certe ignorare nequivere, quid hic ferat usus ecclesiæ; immo quid in germanis CLEMENTIS exemplaribus extaret.

Sufficere hæc videntur ad γνησιότητα horum locorum vindicandam, etiamsi haud liquido nobis constaret, quo modo cum præcedentibus & sequentibus, aut primario scopo CLEMENTIS cohæreant: Verum hoc ipsum paucis ostendere, non difficilis admodum fuerit operæ. Cap. 11. fidem & hospitalitatem commendat: *nulla hic cum præcedentibus connexio.* Qui sic? capite præcedenti fidem & φιλοξενίαν ABRAHÆ laudaverat, citatis locis nonnullis Geneseos; nunc illas virtutes porro urgens, exemplo LOTHI utitur, idque tanto magis, quod in isto exemplo occasionem concordiæ Corinthiis commendandæ inveniat, quod apprime faciens ad scopum primarium ipse sub finem capitis clare innuit. Eadem ratio est sequentis capitis, in quo laudatur fides & hospitalitas Rahab mulieris peregrinæ, quæ non modo nullo exploratores prosecuta est odio, sed potius utut alienos summis officiis demeruit, fidemque in sanguinem CHRISTI testata est, exemplum hac ratione præbitura Corinthiis, quanto magis idem erga fratres in detestandis suis dissidiis sit observandum. Quæ cap. 22. & seq. de corporum resurrectione disserit, fateor a scopo præcipuo componendi dissidii paululum abludere. Ponit vir doctissimus hunc unicum fuisse CLEMENTIS scopum, idque pro concesso sumit: hinc omnia illa CLEMENTI abiudicat, quæ hunc unicum scopum non proxime

xime attingunt. Unde vero id constat? impiam illam seditionem occasionem huic epistolæ dedisse, ipse in initio epistolæ indicat; noluisse autem CLEMENTEM uti hac occasione ad reliqua vitiosa in ecclesia Corinthiaca emendanda, quis dicet? quemadmodum S. PAVLVS similes apud Corinthios exortas rixas compositurus, & reliqua illis necessaria, sigillatimque hoc ipsum dogma resurrectionis inculcat. IRENAEVS sane (*), cum hanc ipsam στάσιν occasionem huic epistolæ dedisse affirmasset, huius propositum non tantum fuisse indicat, εἰς εἰρήνην συμβιβάζειν Corinthios, sed & ut esset hæc epistola ἀνανεοῦσα τὴν πίστιν αὐτῶν, quorsum vel maxime facit fides de resurrectione, At κακόζηλος fuit hic falsarius, putans imitandum sibi esse PAVLVM in epistola ad eosdem data. Quidni faceret, si adhuc semina incredulitatis in illo articulo in ecclesia Corinthiaca deprehendit? si stulta tantum imitatione exprimere voluit PAVLVM, etsi satis constaret, nullos amplius ibidem hoc errore infectos esse, quare non & reliqua vitia Corinthiorum in habitu mulierum, in abusibus sacræ cœnæ & prophetiarum, in quæ tam acriter invehitur Apostolus, attingit hic κακόζηλος? nescio vero, quo modo tam acerbe reprehendere voluerit vir reverendus, quæ cap. 40. & seq. occurrunt; quasi quæ nulli in mentem venire potuerint, nisi homini rei, quam agit, prorsus immemori. Mihi hæc aptissime & opportunissime dicta videntur. Quid quæso magis idoneum afferri potuit ad impias illas Corinthiorum contentiones, ortas ex perturbato Ministro-

(*) Lib. III. cap. 3.

niſtrorum ordine comprimendas, quam repræſentare, & propoſitis compluribus exemplis DEI mundum admirabiliter ordinantis, ſacerdotum iudaicorum certo ordine a DEO conſtitutorum, CHRISTI & Apoſtolorum, omnia munia ſua ordine peragentium cet., ſevere & graviſſime ordinis bonitatem & neceſſitatem inculcare? denique in impugnatione cap. 55. quod in commendanda charitate & miſericordia exemplo vel ipſorum gentilium & mulierum non intempeſtive conſumitur, cum nullam novam afferat rationem eruditus vir, non eſt, ut hac in quæſtione ulteriores nectamus moras. Has CLEMENTI me debuisſe vindicias, pro mei ſimplicitate animi exiſtimavi; quas in bonam partem pro æquitate ſua accipiat vir reverendus, etiam atque etiam rogo.

De S. IGNATII epiſtolarum γνησιότητι ut multa verba faciam, haud quaquam neceſſarium iudico. Acta & transacta ſunt iamdudum in publico orbis literati theatro cuncta, quæ ad illius vel impugnationem vel defenſionem ſumma ingenia omnibus eruditionis copiis inſtructa afferre quivere. Quis ego, qui tantis viris, quales ab una parte USSERII, HAMMONDI, PEARSONI, ab altera BLONDELLI, SALMASII, DALLAEI fuere, totis id viribus & omni animi contentione agentibus, vel ſuppetias ferre, vel non poſtulatum arbitrum ſeſe interponere ſuſtineat? ſi tamen in iſto diſſidio & mihi liceat ſententiam dicere, fateor me cum maxima eruditorum & in iſto genere literarum contritorum parte, expenſis utrorumque rationibus,
Britan-

Britanniæ Theologis, pro germanitate harum epiſtolarum propugnantibus, victoriæ palmam adiudicare. Ingentes quidem copias in aciem eduxit, & pro incredibili ingenii ſolertia & eruditionis eccleſiaſticæ vaſtisſima peritia, ad ſexaginta ſex argumenta ad illas proſternendas adhibuit Cl. DALLAEVS, quæ eleganter pro more expoſita, non posſunt non magnam præ ſe ferre ſpeciem, & perfunctorie hæc duntaxat inquirentibus nebulam obiicere, aut etiam terrorem incutere. Decreſcet tamen admodum hic militum numerus, nec tam terribilis videbitur, ſi quis ad ſequentia animum paullo propius adverterit: Quod clarisſimus ille vir dedita opera, ſed ſingulari arte crebro confundat veras IGNATII epiſtolas cum interpolatis & plane ſpuriis, telaque ſua promiſcue modo contra has, modo contra illas, nullo facto discrimine, dirigat: quod frequenter & vel in ipſo palmario argumento petitionem principii committat, pro conceſſo ſumens tempore IGNATII nondum adhuc tres ordines Miniſtrorum in eccleſia fuisſe, quod eſt ipſum τὸ κρινόμενον: quod IGNATIVM ſibi fingat hominem omni ex parte & in ipſa dicendi ratione prorſus perfectum, certe Apoſtolis in omnibus ſimillimum; unde quæ ab hac temere conficta idea ei abludere videntur, longisſime a vero IGNATIO removet: quod dicta quamplurima harum epiſtolarum, quæ benignum & commodum admittunt ſenſum, in deteriorem & parum pium rapiat ſenſum: quod interdum vera & omnibus præſidiis munita lectione repudiata, eligat illam, quam ex inter-

 polatis

polatis aut aliunde hauſtam, veriſque literis intruſam certis ictibus patere facile animadvertit: quemadmodum ſummis viribus contendit, lectionem illam in epiſtola ad Smyrnæos, *Chriſtum Dominum ab Ignatio in carne viſum*, utut recedentem a græco textu, & certisſimis rationibus confixam, eſſe genuinam, quia nimirum illa argumentum νοθείας non infirmum ſuppeditat: quod leves quosdam errores, aut exiguas imperfectiones, ſed & nonnunquam veras & heroicas virtutes pro gravibus vitiis & ſceleribus in iſto IGNATIO traducat & exagitet. Hæc, inquam, iſtisque ſimilia quamplurima alia ſi quis probe animo expendat, numerum argumentorum ad non ita multa redigi intelliget. Certe multiplicandis argumentis ipſum ſtuduisſe vel id docet, quod, quæ ad idem pertinent, aut ad eandem clasſem, diligenter in plura appoſito numero partitur. Sed & ex omni materia paraſſe tela, & ita addictum fuisſe ſtudio inveniendorum argumentorum, ut vix ſibi a contradictione caverit, obſervatio ſequens oſtendit.

Multus eſt in eo DALLAEVS, ut disſimilitudinem ſtyli Apoſtolorum & huius IGNATII monſtret: hoc argumento quinquageſimo ſeptimo, adducto exemplo vocis ἱερεὺς cet. hoc argumentis ſexageſimo & ſexageſimo primo cet. atque alibi frequenter urget. Ex hac disſimilitudine quamplurima ei contra epiſtolas hasce naſcuntur argumenta. Sed en iam verſa velificatione idem ex contrario concludit argumento ſexageſimo tertio: Pſeudo-Ignatius hic laborat

laborat κακοζηλίᾳ: quasdam Apoſtoli PAVLI phraſes vocesque, ut illam ὀναίμην, ἰσόψυχος cupide & putide aſſectatur: unde fraus hominis, ſperantis ſe his lineamentis apoſtolici diſcipuli minus gnaris facile fucum facturum, ſole meridiano clarius patet. Ita qui agit, monſtrat equidem, vehementiſſimo partium ſuarum ſtudio teneri ſeſe, candido & placido veritatis amori unice deditum eſſe, aut veritatem iſto modo clare in luce collocari non monſtrat. Quocunque modo ſcripſiſſet IGNATIVS, in caſſes viri huius docti ſemper incidiſſet, & pro plano habendus fuiſſet. Si ſuo indulgens genio aut mori regionis ſuæ obſecutus, paullo aliter loquitur, quam PAVLVS & Apoſtoli, impoſtor eſt, ſtylus eius non redolet ſtylum apoſtolicum: ſi nonnunquam in ratione dicendi aliquid habet ſimile ſtylo Paulino, iterum impoſtor eſt, quia κακόζηλος & putidus eius imitator. Si vel dedita opera iniuſtam impoſtoris famam apud poſteritatem depellere voluiſſet IGNATIVS, quid tandem miſero reliquum fuiſſet ad amoliendam hanc iniuriam? quæ vero hic occurrunt difficultates, non ſanæ nullæ, eas ſuſtulit, epiſtolarumque harum γνησιότητα, poſt celebres duumviros USSERIVM & HAMMONDVM, eo exquiſitæ eruditionis apparatu, eo rationum pondere & ſoliditate, ea dictionis luce & ἐνεργείᾳ evictam dedit reverendus Ceſtrienſis Præſul PEARSONVS (*) ut vel hæc lis ſolide deciſa iudicanda ſit, vel vix quidquam certi in antiquitate eccleſiaſtica hodie ſupereſſe, agnoſcendum ſit.

)( )( )( )(2 Dum

(*) In Vindic. Ignat.

Dum vero ita caussam epistolarum Ignatianarum propugnamus, patet nos non alias intelligere, quam septem illas breviores, ab USSERIO ex antiqua latina versione, & ab ISAACO VOSSIO ex codice Florentino græco publicatas, reiectis & interpolatis & spuriis, quæ antea in manibus eruditorum versabantur. Auctiores enim has & interpolatas genuinum & incontaminatum fœtum sanctissimi viri esse, is demum sibi persuadebit, qui vel in rem suam, cui unice favet, quamque omnibus viribus sibi tuendam existimat, illas vehementer facere existimat, vel qui quidlibet credere paratus est: ita unanimis eruditorum fere omnium in discernendis κιβδήλοις a γνησίοις sagacissimorum calculus has quisquilias, præcipue ex quo lucem videre breviores illæ, aspernatus est. Nec quemquam movere novæ illæ divinationes & temeraria molimina viri ingenio & sagacitate magni, inque vario literarum genere excellentis G. WHISTONI, omni animi contentione, & singulari eruditionis ingeniique copia id agentis, ut hæ solæ longiores, reiectis Usserianis, pro genuinis agnoscerentur. Indoluerunt potius viri sapientes sæculi nostri infelicitati, talia portenta protrudentis: miserati sunt sortem viri, alias tam præclaris animi dotibus ornati, & facile intellexere, non aliunde hoc ortum esse, quam ex effuso illo studio in sententiam Arianam, cui longiores favent, breviores non favent. Quid vero aliud expectari potuit ab ingenio φαντασικοτάτω, ex quolibet quidlibet efficere parato, quod tantas ruinas in ipsis sacris

literis,

literis, earum canone, integritate cet. portentoso ausu in media luce temporum nostrorum dare sustinuit? Præcipuum, si quid sentio, quod ex scriptis hanc in rem ab eo sparsis disci potest, hoc est: ad veritatem inveniendam non sufficere aciem ingenii singularem, eruditionis apparatum plane insignem, pietatisque studium non fucatum, nisi accedat mens sobria, ab illusionibus φαντασίας libera, & serium propositum non suas semel electas partes tutandi, sed nudam veritatem, undecunque alluceat, amplexandi. Cæterum quibus eruditæ istæ divinationes viri ingenio & eruditione pollentis dubia creant, consulat is scripta virorum clarissimorum, qui hanc aristam fricuere; GRABII, PYCROFTI, CLERICI, aliorum.

III. Superest, ut paucis adhuc, quænam sit ratio instituti nostri, novæque huius editionis exponamus. Scopus præcipuus propositumque fuit, eiusmodi adornare editionem, quæ nec mole gravaret, nec tamen careret adminiculis studiosis antiquitatis ecclesiasticæ ad intelligentiam meliorem horum monumentorum necessariis. Qua de caussa & de textu græco & de versionibus, & de notis aliisque huc facientibus subsidiis fuimus soliciti.

Textum græcum epistolarum S. CLEMENTIS equidem ex editione Ittigiana expressimus, sed ita ut & ad alias castigatas editiones, præcipue ad primam illam ex manuscripto Alexandrino magna cura & fide a PATRICIO IVNIO excusam perpetuo respiceremus. A qua quare recentiores editores frequenter abiverint, caussam

non magnam habuerunt. Certe in iis, quæ lacunam codicis indicantia minio notaverat IVNIVS, hi autem uncinulis incluſerant, ſæpius iſti ſphalma commiſerunt: ne dicam, nonnunquam voces omiſſas, aut mutatas ſine cauſſa fuiſſe. Sed & nonnulla in hac editione ad fidem codicis Alexandrini reſtituimus, quæ in ipſa IVNII editione perperam poſita, omnibus ſequentibus editionibus vitium intulere, de quibus in adiectis notulis egimus. Excerpta hæc ſunt ex Anglicana verſione Patrum apoſtolicorum, quam ſumma fide & ſingulari ſtudio, uſus nova codicis Alexandrini collatione, adornavit reverendiſſimus Cantuarienſis Archiepiſcopus GVLIELMVS WAKIVS, fautor & patronus quondam noſter, perpetua memoria colendus, qui crebra miſſione & literarum humaniſſimarum & munerum literariorum, auro contra non carorum, inter quæ hæc ipſa præſtantiſſima Patrum apoſtolicorum verſio, benevolum ſuum nobis affectum, nullo merito provocatus, declarare haud eſt dedignatus. Si paullo maturius epiſtolarum CLEMENTIS editio, a Clariſs. WOTTONO ad exemplar Alexandrinum denuo curata, in manus noſtras incidiſſet, paullo plura, nec tamen illa magni momenti, huius generis potuiſſemus adiicere.

Verſione latina in prima epiſtola ad Corinthios uſi ſumus Ittigiana, id eſt, PATRICII IVNII a FELLO & COLOMESIO paullulum mutata, quam tamen nonnullis in locis, forte typographorum culpa corruptam, ad fidem textus græci correximus. Præferenda hæc videbatur

tur versioni Cotelerianæ, quia minus βαρβαρίζοντα, textum tamen græcum sat feliciter exprimit. Alteri, ut vocatur, epistolæ ad Corinthios adiunximus versionem latinam GODEFREDI VVENDELINI, cum Iuniana editio careat versione.

Usus studiosorum istarum literarum, in quorum gratiam editio hæc curatur, omnino notas quasdam ad faciliorem intelligentiam flagitare videbatur. Equidem, si quibus aditus patet ad illam modo memoratam versionem Anglicam illustrissimi WAKII, cum prooemiis eruditissimis, anno 1710. secunda vice Londini editam, facilius hi istis subsidiis carere possunt: ita feliciter, perspicue, eleganter & fideliter mentem virorum apostolicorum expressit vir & ipse apostolicus. Hic vero annotationes doctissimi PATRICII IVNII & reverendi FELLI præter scholia clarissimi COLOMESII cuilibet paginæ subiecta, propter exquisitam eruditionem exhibemus integras, quibus si cunctæ hic occurrentes difficultates non tollantur, nonnullaque limam requirere videantur, tantum tamen luminis harum literarum studiosis accenditur, ut nequaquam dolituri sint, hanc mantissam operi accessisse. IVNII notis tanto magis locus fuit concedendus, quod ad illas sequentes omnes interpretes frequenter respiciant alludantque, & textus ipsius constitutio illas flagitet: FELLI autem observationes cum egregia eruditione brevitatem & paucitatem ita sectantur, ut ad nostrum scopum sint præprimis idoneæ. His tandem pauculas de

 nostro

noſtro adſperſimus, quibus quidem eruditi facile carere poſſunt, uſum tamen aliquem tyronibus præſtare poſſe putavimus. Frontem ſi quis corruget, quod purpuræ tantorum virorum panniculos noſtros attexere haud ſimus veriti, ſciat is, hæc non noſtra voluntate edita, ſed tantum non per convicia, dum prælum ſudaret, nobis extorta eſſe: ſi ſint nugæ, certe magnæ aut multæ non ſunt. Epiſtolis CLEMENTIS ſubiecimus tria fragmenta, ex Spicilegio Patrum ſæculi primi clariſſimi I. ERNESTI GRABII petita; unde vero conſtet, duo poſtrema ex CLEMENTIS epiſtola ad Corinthios & non ex alio CLEMENTIS, ſive genuino ſive ὑποβολιμαίῳ ſcripto hauſta eſſe, non docet GRABIVS.

In Ignatianis epiſtolis, reliquisque opuſculis eis adiunctis minus nobis erat ſumendum laboris, cum præſto adeſſet elegans & correcta editio, cura viri clariſſimi THOMAE SMITHI Oxonii anno 1709. in lucem emiſſa. Integram hanc hic bona fide repræſentamus una cum præfationibus, ex quibus quid hic præſtitum, intelligere poteſt lector. Commode accidit, quod vir ille in hoc ſtudiorum genere verſatiſſimus nactus eſſet & codicem Ignatianarum ad fidem manuſcripti Florentini nova cura exactum, & ſchedas ſummi viri IOHANNIS PEARSONI ad novam Ignatianarum ἔκδοσιν paratas. Quamvis enim laceræ illæ & mire confuſæ adeoque ad editionem neutiquam idoneæ, tantum tamen ſtudii laborisque in iis digerendis adhibuit vir diligentiſſimus & nominis Pearſoniani ſtudioſiſſimus,

ſimus, ut luce publica neutiquam indignæ viſæ fuerint: ex vero ratus, tantum theſaurum eruditionis eccleſiaſticæ, qualem omnia ſcripta maximi illius viri continent, nonniſi cum detrimento bonarum literarum ad perpetuas damnari tenebras. His dein ſuas quoque in omnia hæc opuſcula adiecit annotationes, breves quidem illas, ſed bonæ frugis plenas, & ſenſum paucis verbis perſpicue explicantes. Tanto autem rectius nos facturos arbitrati ſumus, denuo publicando iſta duumvirorum eruditisſimorum ſcripta utilisſima, quod in ingenti illa collectione interpretum Patrum apoſtolicorum cura celeberrimi CLERICI bis iam procurata, neutrius notæ compareant. Nec tamen nude hanc Smithianam editionem hic expresſimus; varia menda typographica hic emendata; multa loca ex veteribus citata, inſtituta diligenti inquiſitione ſuis auctoribus reſtituta aut correcta. Præter antiquas verſiones, fini cuiusque ſubiectas, quæ utut barbaræ vicem manuſcriptorum græcorum præſtant, ad latus textus græci novam aliquam, ut in Ignatianis Coteleríanam, ſed ſubinde emendatam appoſuimus, non tantum ut hoc modo maior esſet conformitas cum verſionibus CLEMENTIS, ſed & ne nimia antiquæ verſionis barbaries & ſtribligo tyrones noſtros a lectione deterreret. Tandem ut ad uſus ſtudioſorum esſet accommodatior hæc editio, & Ignatianis & Clementinis tum ſummaria capitum, tum teſtimonia veterum præfiximus. Num in emaculandis mendis typographicis operæ pretium fecerimus, docebit quemlibet inſpectio le-

 ctioque.

ctioque. Id certe præfiſcini dixero, magnam in his expugnandis induſtriam adhibuiſſe illum, cui correctoris partes impoſitæ ſunt, qui, ut mirifico prorſus amore hæc opuſcula Patrum apoſtolicorum proſequitur, ita tum in inquirendis locis veterum, tum in eluendis maculis typographicis ad ſummam diligentiam nihil fecit reliqui.

Hæc te ſcire tua noſtraque intererat. Vale, benevole & candide lector. Deus Optimus Maximus Spiritus Sancti gratia lectionem horum opuſculorum ſanctisſimorum ubertim proſequatur: tumque te demum ſincerum ex illa capturum fructum credito, ſi non tantum in cognitione antiquitatis eccleſiaſticæ incrementa ſumas, ſed & eodem ſpiritu animatus eandem ideam genuini diſcipuli DOMINI ET SERVATORIS NOSTRI IESV CHRISTI totius vitæ inſtituto omni ſtudio exprimere allabores.

JOHANNES LVDOVICVS FREY,
S. Theol. Doct. eiusdemque Profeſſor in Academia Baſileenſi.

S. CLEMENTIS ROMANI EPISTOLA AD CORINTHIOS PRIOR ET QVAE EXTAT PARS POSTERIORIS

ALIAQVE ALIQVOT FRAGMENTA

GRAECE ET LATINE

CVM

P. COLOMESII NOTARVM SPICILEGIO

ATQVE INTEGRIS NOTIS

PATRICII JVNII

ET

J. FELLI

QVIBVS IN HAC EDITIONE SVAS ADSPERSIT

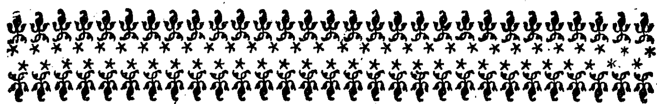
JOH. LVD. FREY.

BASILEAE,

APUD JOH. CONRADI à MECHEL VIDUAM.

MDCCXLII.

VETERUM TESTIMONIA DE EPISTOLIS B. CLEMENTIS.

Sanctus Irenæus, Libro III. adversus Hæres. cap. 3.

Apud Eusebium, Hist. Eccles. l. V. c. 6.

Ετὰ τȣ̃τον δὲ τρίτῳ τόπῳ ἀπὸ τῶν ἀποςόλων τὴν ἐπισκοπὴν κληρȣ̃ται Κλήμης, ὁ καὶ ἑωρακὼς τȣ̀ς μακαρίȣς ἀποςόλȣς καὶ συμϐεβληκὼς αὐτοῖς, καὶ ἔτι ἔναυλον τὸ κήρυγμα τῶν ἀποςόλων καὶ τὴν παράδοσιν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων· ȣ̓ μόνος, ἔτι γὰρ πολλοὶ ὑπελείποντο τότε ὑπὸ τῶν ἀποςόλων δεδιδαγμένοι· ἐπὶ τȣ́τȣ ȣ̃ν τȣ̃ Κλήμεντος, ςάσεως ȣ̓κ ὀλίγης τοῖς ἐν Κορίνθῳ γενομένης ἀδελφοῖς, ἐπέςειλεν (*Nicephorus* ἀπέςειλεν) ἡ ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησία ἱκανωτάτην γραφὴν τοῖς Κορινθίοις, εἰς εἰρήνην συμϐιϐάζȣσα (*Nicephorus* & *Ruf.* συμϐιϐάζȣσαν) αὐτȣ̀ς, καὶ ἀνανεȣ̃σα (*Nicephorus* & *Ruf.* ἀνανεȣ̃σαν) τὴν πίςιν αὐτῶν, καὶ ἣν νεωςὶ ἀπὸ (*Niceph.* παρὰ) τῶν ἀποςόλων παράδοσιν εἰλήφει. *Niceph. lib. IV. cap.* 14. 15.

Clemens Alexandrinus, Lib. I. Strom. *post initium. edit. Paris.* p. 289. A.

Ο Κλήμης ἐν τῇ πρὸς Κορινθίȣς ἐπιςολῇ, κατὰ

 λέξιν

λέξιν φησὶ τὰς διαφορὰς ἐκτιθέμενος τῶν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν δοκίμων. Ητω τὶς κ. τ. λ. *l. Eusebium lib. VI. c.* 13, *Nicephorum lib. IV. c.* 33.

Lib. IV. post medium. p. 516. A.

Ναὶ μὴν ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ ὁ ἀπόστολος Κλήμης, καὶ αὐτὸς ἡμῖν τύπον τινὰ τοῦ γνωστικοῦ ὑπογράφων, λέγει. Τίς γὰρ κ. τ. λ. *l. sequentes paginas.*

Lib. V. *post medium. pag.* 586. B.

Αλλὰ κἀν τῇ πρὸς Κορινθίους Ῥωμαίων ἐπιστολῇ ὠκεανὸς ἀπέραντος ἀνθρώποις γέγραπται κ. τ. λ.

Lib. VI. *ante medium. pag.* 647. A. B.

Ο Κλήμης ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους φησί.

Origenes, lib. II. de Principiis, cap. 3.

Meminit sane *Clemens*, apostolorum discipulus, etiam eorum, quos ἀντίχθονας græci nominant; atque illius partis orbis terræ, ad quam neque nostrorum quisquam accedere potest, neque ex illis, qui ibi sunt quisquam transire ad nos; quos & ipsos mundos appellavit; cum ait: *Oceanus intransibilis est hominibus, & hi qui trans ipsum sunt mundi, qui his eisdem dominatoris Dei dispositionibus gubernantur. Et paullo post:* ex his tamen quæ *Clemens* visus est indicare, cum dicit: *Oceanus intransmeabilis est hominibus, & hi mundi qui post ipsum sunt*: qui post ipsum sunt mundos pluraliter nominans, quos & eadem Dei summi providentia agi regique significat, semina quædam nobis huiusmodi intelligentiæ videtur aspergere, quo putetur omnis quidem universitas, eorum quæ sunt atque subsistunt, cœlestium & supercœlestium, terrenorum inferorumque, unus & perfectus mundus generaliter dici, intra quem, vel a quo cæteri,

si qui

ſi qui illi ſunt, putandi ſunt contineri. *cap.* 20. *epiſt.* I.

Idem in Comment. in Iohan. pag. 143.

Μεμαρτύρηται καὶ παρὰ τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι πολλοί τινες λοιμικῶν ἐνσκηψάντων νοσημάτων, ἑαυτȣ̀ς σφάγια ὑπὲρ τȣ̃ κοινȣ̃ παραδεδώκασι, καὶ παραδέχεται ταῦθ' ȣ̎τως γεγονέναι ȣ̓κ ἀλόγως πιςεύσας ταῖς ἱςορίαις ὁ πιςὸς Κλήμης.

Euſebius, Hiſt. Eccles. lib. III. cap. 16.

Τȣ́τȣ δὴ ȣ̓̃ν τȣ̃ Κλήμεντος ὁμολογȣμένη μία ἐπιςολὴ Φέρεται, μεγάλη τε καὶ θαυμασία· ἣν ὡς ἀπὸ τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας τῇ Κορινθίων διετυπώσατο, ςάσεως τηνικάδε κατὰ τὴν Κόρινθον γενομένης. Ταύτην δὲ καὶ ἐν πλείςαις ἐκκλησίαις ἐπὶ τȣ̃ κοινȣ̃ δεδημοσιευμένην, πάλαι τε καὶ καθ' ἡμᾶς αὐτȣ̀ς ἔγνωμεν. Καὶ ὅτι κατὰ τὸν δηλȣ́μενον, τὰ τῆς Κορινθίων κεκίνητο ςάσεως, ἀξιόχρεως μάρτυς ὁ Ηγήσιππος. *l. Nicephorum lib. III. cap.* 18.

Cap. 38.

Τȣ̃ Κλήμεντος ἐν τῇ ἀνωμολογημένῃ παρὰ πᾶσιν, ἣν ἐκ προσώπȣ τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας τῇ Κορινθίων διετυπώσατο. Εν ᾗ τῆς πρὸς Εϐραίȣς πολλὰ νοήματα παραθεὶς, ἤδη δὲ καὶ αὐτολεξεὶ ῥητοῖς τισιν ἐξ αὐτῆς χρησάμενος, σαφέςατα παρίςησιν, ὅτι μὴ νέον ὑπάρχει τὸ σύγγραμμα, ὅθεν εἰκότως ἔδοξεν αὐτὸ τοῖς λοιποῖς ἐγκαταλεχθῆναι γράμμασι τȣ̃ Αποςόλȣ. Εϐραίοις γὰρ διὰ τῆς πατρίȣ γλώττης ἐγγράφως ὡμιληκότος τȣ̃ Παύλȣ, οἱ μὲν τὸν εὐαγγελιςὴν Λȣκᾶν, οἱ δὲ τὸν Κλήμεντα τȣ̃τον αὐτὸν ἑρμηνεῦσαι λέγȣσι τὴν γραφήν· Ο καὶ μᾶλλον εἴη ἂν ἀληθὲς, τῷ τὸν ὅμοιον τῆς Φράσεως χαρακτῆρα,

τήν τε τȣ̃ Κλήμεντος ἐπιϛολὴν, καὶ τὴν πρὸς Εϐραίȣς ἀποσώζειν, καὶ τῷ μὴ πόῤῥω τὰ ἐν ἑκατέροις τοῖς συγγράμμασι νοήματα καθεϛάναι. Ιϛέον δὲ ὡς καὶ δευτέρα τις εἶναι λέγεται τȣ̃ Κλήμεντος ἐπιϛολή· ȣ̓ μὲν ἔθ᾽ ὁμοίως τῇ προτέρα καὶ ταύτην γνώριμον ἐπιϛάμεθα· ὅτι μηδὲ τȣ̀ς ἀρχαίȣς αὐτῇ κεχρημένȣς ἴσμεν. Et infra: ἡ μὲν ȣ̂ν τȣ̃ Κλήμεντος ὁμολογȣμένη γραφὴ πρόδηλος. *lege Nicephorum, lib. II. cap.* 46. *& lib. III. cap.* 18.

Lib. IV. Cap. 22.

Ακȣ̃σαι γέ τοι πάρεϛι μετά τινα περὶ τῆς Κλήμεντος πρὸς Κορινθίȣς ἐπιϛολῆς αὐτῷ εἰρημένα, ἐπιλέγοντος ταῦτα. *l. Nicephorum, lib. IV. cap.* 7,

Cap. 23.

Εν αὐτῇ δὲ ταύτῃ καὶ τῆς Κλήμεντος πρὸς Κορινθίȣς μέμνηται ἐπιϛολῆς, δηλῶν ἀνέκαθεν ἐξ ἀρχαίȣ ἔθȣς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς ποιεῖσθαι. Λέγει γȣ̃ν· Τὴν σήμερον ȣ̂ν κυριακὴν ἁγίαν ἡμέραν διηγάγομεν, ἐν ᾗ ἀνεγνώκαμεν ὑμῶν τὴν ἐπιϛολήν· ἣν ἕξομεν ἀεί ποτε ἀναγινώσκοντες νȣθετεῖσθαι, ὡς καὶ τὴν προτέραν ἡμῖν διὰ Κλήμεντος γραφεῖσαν. *lege Nicephorum*, lib. IV. *cap.* 8.

Cyrillus Hierofolymitanus *in Catechesi* 18. *edit. Paris. p.* 213. *D.*

Τȣ̃το (ὄρνεον) ὡς γράφει Κλήμης, καὶ ἱϛορȣ̃σι πλείονες, μονογενὲς ὑπάρχον, κατὰ τὴν Αἰγυπτίων χώραν ἐν περιόδοις πεντακοσίων ἐτῶν ἐρχόμενον, δείκνυσι τὴν ἀνάϛασιν· ȣ̓κ ἐν ἐρήμοις τόποις, ἵνα μὴ ἀγνοηθῇ τὸ μυϛήριον γινόμενον· ἀλλ᾽ ἐν φανερᾷ πόλει παραγενόμενον, ἵνα ψηλαφηθῇ τὸ ἀπιϛȣ́μενον. Σηκὸν γὰρ ἑαυτῷ ποιήσαν ἐκ λιϐάνȣ καὶ σμύρνης καὶ λοιπῶν ἀρωμάτων, καὶ ἐν τῇ συμπληρώσει τῶν

ἐτῶν

ἐτῶν εἰς τȣ̃τον εἰσελθὸν, τελευτᾷ φανερῶς καὶ σήπεται, καὶ ȣ̃τος αὐξηθεὶς, εἰς ὄρνεον μορφȣ̃ται. *Infra*: εἶτα πτεροφυήσας ὁ προειρημένος Φοῖνιξ, καὶ τέλειος οἷος ἦν ὁ πρότερος Φοῖνιξ γενόμενος, ἀνίπταται τοιȣ̃τος εἰς ἀέρα, οἷος καὶ τετεύλετηκεν.

Epiphanius, Hæres. 27. *n.* 6.

Λέγει γὰρ ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν αὐτȣ̃· Αναχωρῶ, ἄπειμι, κ. τ. λ.

Hæres. 30. *num.* 15.

Αὐτὸς Κλήμης αὐτȣ̀ς κατὰ πάντα ἐλέγχει, ἀφ' ὧν ἔγραψεν ἐπιστολῶν ἐγκυκλίων τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένων. *Mox*: αὐτὸς γὰρ παρθενίαν διδάσκει, καὶ αὐτοὶ ȣ̓ δέχονται. Αὐτὸς γὰρ ἐγκωμιάζει Ηλίαν καὶ Δαβὶδ, καὶ Σαμψὼν καὶ πάντας τȣ̀ς προφήτας, ȣ̔̀ς ȣ̃τοι βδελύττονται.

Hieronymus in libro de Viris illustribus.

Clemens, de quo Apostolus *Paulus* ad Philippenses scribens, ait: * *Cum Clemente & cæteris cooperatoribus meis, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ*; quartus post *Petrum* Romæ episcopus: siquidem secundus *Linus* fuit (*a*) & tertius (*b*) *Anacletus*, tametsi plerique latinorum, secundum (*c*) post *Petrum* Apostolum putent fuisse *Clementem*. Scripsit ex persona Romanæ ecclesiæ, ad ecclesiam Corinthiorum valde utilem epistolam, quæ & in nonnullis locis publice legitur; quæ mihi videtur characteri Epistolæ, quæ sub *Pauli* nomine ad Hebræos fertur, convenire. Sed & multis de eadem epistola, non solum sensibus, sed juxta verborum quoque ordinem abutitur. (*d*) Omnino gran-

* Philip. IV 3.

(*a*) Copula deest etiam in *Adonis* libro de Festivit. & in *Freculfo* & *Honorio* Augustod. (*b*) MS. S. G. *Anecletus*. (*c*) Id. MS. post Apostolum, & ita *Freculf*. (*d*) MS. S. G. & omnino.

no grandis in utraque ſimilitudo eſt. Fertur & ſecunda (*a*) eius nomine epiſtola, quæ a veteribus reprobatur cet.

Lib. I. adverſus Jovinianum, cap. 7.

Ad hos (eunuchos) & *Clemens*, Succesſor Apoſtoli *Petri*, cuius Paulus Apoſtolus (*b*) meminit, ſcribit epiſtolas omnemque pæne ſermonem ſuum de virginitatis puritate contexuit.

Commentariorum in Eſaiam lib. XIV. ad cap. 52. *v.* 13.

Clemens, vir apoſtolicus, qui poſt *Petrum* Romanam rexit eccleſiam, ſcribit ad Corinthiam: *Sceptrum DEI DOMINUS JESUS CHRISTUS, non venit in iactantia ſuperbiæ, cum posſet omnia, ſed in humilitate, epiſt.* 1. *cap.* 16.

Comment. in epiſt. ad Epheſios lib. I. ad cap. 2. *v.* 2.

De quibus (mundis aliis) & *Clemens* in epiſtola ſua ſcribit: *Oceanus & mundi, qui trans ipſum ſunt.* Ibid. cap. 20.

Lib. II. ad cap. IV. v. 1.

Cuius rei & *Clemens* ad Corinthios teſtis eſt ſcribens: *vinculum caritatis Dei quis poterit enarrare?* Ibid. cap. 49.

In libro reſponſionum ad quasdam necesſarias quæſtiones (qui exſtat in operibus Juſtini martyris) reſponſione ad quæſtionem 74.

Εἰ τῆς παρούσης καταστάσεως τὸ τέλος ἐστὶν, ἡ διὰ τοῦ πυρὸς κρίσις τῶν ἀσεβῶν, καθά φασιν αἱ γραφαὶ προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων· ἔτι δὲ καὶ τῆς Σιβύλλης, καθὼς φησιν ὁ μακάριος Κλήμης ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ.

Photius in Bibliotheca codice 113.

Οὗτός ἐστιν ὁ Κλήμης, περὶ οὗ φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦ-

(*a*) MS. esſe ex eius. (*b*) Philipp. IV. 3.

Παῦλος, ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίȣς ἐπιςολῇ· Μετὰ καὶ Κλήμεντος, καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μȣ, ὧν τὰ ονόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Οὗτος καὶ ἐπιςολὴν ἀξιόλογον πρὸς Κορινθίȣς γράφει, ἥ τις παρὰ πολλοῖς ἀποδοχῆς ἠξιώθη, ὡς καὶ δημοσίᾳ ἀναγινώσκεσθαι. Η δὲ λεγομένη δευτέρα πρὸς αὐτȣ̀ς, ὡς νόθος ἀποδοκιμάζεται, κ. τ. λ. τȣ̃τον φασὶν οἱ μὲν δεύτερον μετὰ Πέτρον ἐπισκοπῆσαι Ρώμης, οἱ δὲ τέταρτον. Λῖνον γὰρ καὶ Ανάκλητον μεταξὺ αὐτȣ̃ καὶ Πέτρȣ Ρώμης ἐπισκόπȣς διαγεγονέναι.

Cod. 126.

Ανεγνώσθη βιβλιδάριον, ἐν ᾧ Κλήμεντος ἐπιςολαὶ πρὸς Κορινθίȣς δύο ἐνεφέροντο. Ων ἡ πρώτη δἰ αἰτίας αὐτȣ̀ς ἄγει, ςάσεσι καὶ ταραχαῖς, καὶ σχίσμασι τὴν πρέπȣσαν αὐτοῖς εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν ἐμπολιτεύεσθαι λύσαντας, καὶ παραινεῖ παύσασθαι τȣ̃ κακȣ̃. Απλȣ̃ς δὲ κατὰ τὴν φράσιν καὶ σαφής ἐςιν καὶ ἐγγὺς τȣ̃ ἐκκλησιαςικȣ̃ καὶ ἀπεριέργȣ χαρακτῆρος. Αἰτιάσοιτο δ᾽ ἄν τις αὐτὸν ἐν ταύταις· ὅτι τε τȣ̃ ὠκεανȣ̃ ἔξω κόσμȣς τινὰς ὑποτίθεται εἶναι· καὶ δεύτερον ἴσως, ὅτι ὡς παναληθεςάτῳ τῷ κατὰ τὸν Φοίνικα τὸ ὄρνεον ὑποδείγματι κέχρηται· καὶ τρίτον, ὅτι ἀρχιερέα καὶ προςάτην τὸν κύριον ἡμῶν Ιησȣ̃ν Χριςὸν ἐξονομάζων, ȣ̓ δὲ τὰς θεοπρεπεῖς, καὶ ὑψηλοτέρας ἀφῆκε περὶ αὐτȣ̃ φωνάς. Οὐ μὴν ȣ̓δ᾽ ἀπαρακαλύπτως αὐτὸν ȣ̓δαμῆ ἐν τȣ́τοις βλασφημεῖ. Η δὲ δευτέρα καὶ αὐτὴ νȣθεσίαν καὶ παραίνεσιν κρείττονος εἰσάγει βίȣ, καὶ ἐν ἀρχῇ Χριςὸν τὸν Θεὸν κηρύσσει. Πλὴν ὅτι ῥητά τινα, ὡς ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, ξενίζοντα παρεισάγει· ὧν ȣ̓δ᾽ ἡ πρώτη ἀπήλλακτο παντελῶς. Καὶ ἑρμηνείας δὲ ῥητῶν τινων ἀλλοκότȣς ἔχει. Αλλως τε δὲ καὶ τὰ ἐν αὐ-

ἐν αὐταῖς νοήματα ἐρριμμένα πως, καὶ ἐ συνεχῆ τὴν ἀκολεθίαν ὑπῆρχε φυλάττοντα.

Antonius Melissæ lib. 2. Serm. 73. & Maximus, Locorum communium Serm. 49. citant locum Clementis, qui legitur epistolæ primæ cap. 48.

Canon ultimus Apostolorum; liber Pontificialis, in vita Clementis; & Guil. de Nangis, in chronico MS. citatus a Patricio Junio, meminerunt duarum Clementis epistolarum; verum an duas istas ad Corinthios intelligant, an duas alias ad Jacobum, quæri potest. Certe apud Luitprandum auctor libri de vitis Romanorum Pontificum, in Clemente ita loquitur: Hic scripsit duas epistolas *Jacobo* Hierosolymorum episcopo, quae catholicæ nominantur cet.

Animadversiones, reverendissimi Præsulis Cantuariensis IOHANNIS POTTERI in notulas *Edoardi Bernardi* editioni Patrum Apostolicorum Clericianæ insertas, ex editione Operum CLEMENTIS ALEXANDRINI Oxoniensi Strom. lib. IV. *par.* 17. *pag.* 610. *not.* ad ἀτενίσομεν petitæ.

IN his quæ sequuntur, *Clemens* noster *Romani Clementis* capp. 9, 10, 11, 12, 17. 18, 21, 22, 36, 38, 40, 41, 48, 49, 50 & seq. pro more suo abbreviavit, interpolavit, mutata denique ad suum institutum accommodavit, quod suis locis ostendetur. Sunt porro, ut id obiter moneam, in editione iam dicta editæ ignoti cuiusdam hominis, quem proinde Cl. Editor litera B. designat,

gnat, notulæ: in quibus a capite ad calcem nil aliud agit, quicunque fuerit, auctor, quam ut persuadeat, venerandam hanc Clementis Romani epistolam interpolatam, ubique fere corruptam, & iam penitus mutatam esse ab illa, quæ Eusebii tempore exstabat. Quibus vero argumentis id probat? Mihi profecto notulas eius legenti ac relegenti, præter inanes quasdam coniecturas nil aliud occurrit, quod vel tenuem argumenti umbram præ se ferre videatur, nisi quod observarit nonnulla eorum, quæ in *Clementis Romani* epistola occurrunt, ab *Alexandrino* nostro heic omitti. Quamobrem ad principium cap. 17. ait: *hæc iunxit Clemens Alexandrinus* p. 516. *cum cap.* 9. *huius epistolæ, & rectissime. Quanta interpolator addidit? sed hoc facinus Hieronymum ipsum latuit, in Com. ad Esaiam.* Tum ad med. cap. 18. *Recte hic abrumpit sacrum carmen Clemens Alexandrinus* p. 517. Dein ad med. cap. 21. *interpolatoris hæc sunt cet.* p. 159. Tum ad cap. 22. adnotat: *A capite sequente ad cap.* 40. *adulterina omnia, post Clementem Alexandrinum addita.* Iterum ad medium cap. 40. *Est, qui velit hæc omnia esse mali commatis, ad finem usque capitis, & lectorem amandet ad Clementem Alexandrinum p.* 518. Rursus ad finem cap. 41. *Hinc usque ad cap.* 48. *omnia omisit Clemens Alexandrinus, nec agnovit. Vide p.* 518. Dein ad medium cap. 49. *Hæc absunt a Clemente Alexandrino, suntque interpolatoris.* Porro satis apparet, non sequi hæc a *Clemente Romano* scripta non fuisse, eo quod ab *Alexandrino* nostro absint: Primo, quod *Clemens Alexandrinus* non semper integra Auctorum verba recitet, sed sæpe alia omittat,

alia

alia variis modis mutata, nonnunquam ſuis etiam inſertis, ſuo inſtituto accommodet. Exemplo eſſe poterunt, quæ ex Irenæo ſumſit Strom. I. p. 410. quæque ex Philone eiusdem libri pag. 411. 412. 413. 414. 415. 416. quæ ſi quis vel cum ipſorum auctorum libris conferre, vel quæ ibi a nobis adnotata ſunt percurrere dignabitur, facile percipiet, quam fallaci argumento nitantur, qui *Clementi Romano*, vel alii cuiquam auctori integras ſententias adimunt, eo quod in *Alexandrino* noſtro non appareant. Secundo, quod eorum nonnulla, quæ *Alexandrinus* noſter hoc loco præteriit, alibi palam recitaverit. Qualia ſunt illa, quæ ſuperius e *Clemente Romano* ſumta ſunt, Strom. I. p. 339. Ητω τὶς πιςὸς· ἤτω δυνατός τις γνῶσιν ἐξειπεῖν· ἤτω σοφὸς ἐν διακρίσει λόγων· ἤτω γοργὸς ἐν ἔργοις. Hæc occurrunt in *Clementis Romani* cap. 40. Sed ab *Alexandrino* noſtro heic omiſſa ſunt, quamvis ea, quæ hæc præcedant, quæque eadem ſequantur, recitaverit. Satis igitur hinc apparet, eum nonnulla, quæ ſuo ſcilicet inſtituto minus convenire videbantur, de induſtria præteriiſſe: ac proinde non licere nobis *Clementi Romano* quidquam hac ſola cauſa detrahere, quod in *Alexandrino* non exſtet. Reliqua eorum, quibus *Clementinæ* epiſtolæ auctoritatem elevare conatus eſt hic adnotator, huiusmodi fere ſunt: *Ex gloſſa hæc eſſe ſuſpicatur vir doctus. p.* 148. *Vir doctus ſuſpicatur ex Clemente Alexandrino hæc huc traducta. p.* 149. *ſimplicius Clemens Alexandrinus, a quo hæc petita ſunt,* Ο Κύριος λέγει. *p.* 160. *Clemens Alexandrinus, p.* 536. ἄνομε, *ex quo corruptor literarum ſumſit, ubi Clemens præfatur* τἔτῳ φησὶν ἡ γραφή. *p.* 166.

p. 166. Hæc quidem Clemens Alexandrinus dixerit, at non Romanus. p. 168. Hæc ex Clemente Alexandrino male immutata effictaque. Nam & male hærent, vix quidem Græca, & falsissimum dicunt; scilicet fuisse summi & cæterorum Sacerdotum & Levitarum esse μωμοσκόπȣς. p. 170. Qui ausus est tot ineptias Clementis nomine vendere, etiam sacris Literis hanc clausulam adiecit, ut assumentum hoc præcedentibus responderet. p. 171. Hoc nullus unquam dixerit Clemens. Ibid. Adi Clementem Alexandrinum. p. 472. & videbis illinc hæc esse interpolata. p. 174. Hæc ad μακροθυμεῖ esse ex Clemente Alexandrino scies, si legas p. 518. p. 175. Hæc sunt interpolatoris. Ibid. Hæc exscripta sunt ex Clemente Alexandrino. Ibid. Hæc efficta sunt ex his Clementis Alexandrini cet. Hanc ad ἐξομολ. τῷ K. *cap. 52. omnia finxit interpolator, & intempestive de confessione tot verba ingessit. Ibid. Vide Clementem Alex. unde Interpolator hæc habet. p. 178.* Quæ restant ex huiusce viri Adnotatis, & pauca sunt, & his similia: ut quæ levibus tantum suspicionibus, nullo autem stabili fundamento nitantur, ac proinde contenta negari, accuratam refutationem non mereantur.

SVMMA-

SVMMARIA CAPITVM PRIMAE B. CLEMENTIS EPISTOLAE AD CORINTHIOS.

XXVIII. XXIX. XXX. *redit ad exhortationes ad virtutes.*

XXXI. *quomodo benedictionem divinam consequamur, exemplo Abrahami & Jacobi docet.*

XXXII. *gratia divina & fide iustificamur.*

XXXIII. *nec tamen charitas & bona opera sunt derelinquenda, exemplo Dei proposito.*

XXXIV. *alia argumenta ad idem probandum & exemplum angelorum urget.*

XXXV. XXXVI. *præmii excellentiam adducit, viamque ad illud consequendum, per fidem in Christum, & obedientiam evangelicam indicat.*

XXXVII. *ut ordinem & stationem quilibet suam observet, monet.*

XXXVIII. *& pro diversis a Deo acceptis donis, eidem obsequatur.*

XXXIX. XL. XLI. *ut omnia fiant ordine in ecclesia Christi, proposito exemplo sacerdotum iudaicorum & sacrificiorum.*

XLII. *ordo ministrorum in ecclesia a Christo constitutus.*

XLIII. *exemplo Mosis.*

XLIV. *constitutos nefas levi de caussa de munere suo deiicere.*

XLV. XLVI. *idem propositis exemplis veteris testamenti agit, & ad pacem exhortatur.*

XLVII. *exemplo Pauli a contentionibus Corinthios dehortantis usus, humilitatem & resipiscentiam commendat.*

XLIX. *charitatis encomium.*

L. *quæ precibus impetratur.*

LI. *ad peccati confessionem & veniæ implorationem dissidii auctores adhortatur.*

LIII. *adducto Mosis exemplo.*

LIV.

LIV. *& generosi animi indole.*

LV. *& exemplis gentilium, item Judithæ & Esteris.*

LVI. *preces & admonitionem mutuam commendat.*

LVII. *iterum dissidii auctoribus modestiam & resipiscentiam inculcat.*

LVIII. LIX. *votum; utque rescribant de pace, petit.*

SVMMARIA.

EPISTOLAE, QVAE SECVNDA B. CLEMENTIS vulgo appellatur.

I. *Magnifice de Christo sentiendum est, qui tam præclare de nobis meritus est.*

II. *Gentiles per ipsum servandos, Isaias prænunciavit.*

III. IV. *agnoscendus ergo a nobis, eiusque præceptis parendum.*

V. *mundus contemnendus, & ad alterius vitæ felicitatem nobis contendendum est.*

VI. *Sæculum hoc & futurum duo inimici.*

VII. VIII. *omnibus viribus id agendum, ut futurum sæculum assequamur.*

IX. *in hac vita pœnitentia agenda.*

X. *caro casta servanda, quia in carne iudicabimur.*

XI. *pie hic vivendum, nec curandi timores humani.*

XII. *patiente animo exspectanda Dei promissio, quamvis manifestationem diei Domini ignoremus.*

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ
ΠΡΟΣ
ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α.

CLEMENTIS
AD
CORINTHIOS
EPISTOLA I.

[Ἡ Ἐκκλη]σία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα [Ῥώμην,] τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ πα[ροικοῦ]σῃ Κόρινθον, κλητοῖς ἡγι[ασμέν]οις ἐν θελήματι Θεοῦ, διὰ τοῦ [Κυρίου ἡμ]ῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ecclesia DEI quæ 1 incolit Romam, Ecclesiæ Dei quæ Corinthum 1 incolit, vocatis sanctificatis voluntate divina, per Dominum nostrum JESUM CHRISTUM.

1 Vertendum utrobique, *Romæ*, & *Corinthi peregrinatur*, ut variis exemplis ostendit vir magnus Henricus Valesius, in limine Notarum ad Historiam Ecclesiasticam Eusebii.

Gratia vobis & pax ab omnipotente Deo per Jesum Christum in vobis singulis, & mutuo erga vos invicem, multiplicetur.

[Χάρις ὑ] μῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ παντο [κράτο] ρος Θεȣ̃ διὰ Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃ πληθυνθείη, [ἐφ' ὑ] μῶν ἰδίȣς, καὶ ἐπ' ἀλλήλȣς.

I. Propter calamitates & casus adversos qui nobis acciderunt, Fratres, tardius nos animum adjecisse videmur ad eas res, quæ a vobis, Dilecti, quæsitæ sunt; & ad seditionem impiam ac detestandam, Dei electis peregrinam & alienam, quam pauci homines insolentes & audaces in tantum vecordiæ inflammarunt, ut venerabile & illustre & ab omnibus amari dignum nomen vestrum magnopere blasphemetur. 2 Quis enim apud vos diversatus, omni virtute plenam, firmamque ac stabilem fidem vestram non probaverit?

I. 1 [Διὰ γενομ] ένας ἡμῖν συμφορὰς καὶ [περιπ] τώσεις, ἀδελφοὶ, [a] βράδειον [νομ] ίζομεν ἐπιςροφὴν πεποιη [κέν] αι περὶ τῶν ἐπιζητȣμένων [πα] ρ' ὑμῖν πραγμάτων, ἀγαπητοὶ, τῆς τε ἀλλοτρίας καὶ [b] ξένοις τοῖς ἐκλεκτοῖς τȣ̃ Θεȣ̃, μιαρᾶς καὶ ἀνοσίȣ ςάσεως· ἣν ὀλίγα πρόσωπα προπετῆ καὶ αὐθάδη ὑπάρχοντα, εἰς τοσȣ̃τον ἀπονοίας ἐξέκαυσαν, ὥςε τὸ σεμνὸν καὶ περιβόητον, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀξιαγάπητον ὄνομα ὑμῶν, μεγάλως βλασφημηθῆναι. Τίς γὰρ παρεπιδημήσας πρὸς ὑμᾶς, τὴν πανάρετον καὶ βεβαίαν ὑμῶν πίςιν ȣ̓κ ἐδοκίμασεν;

1 διὰ γενομένας conjungendum cum antecedentibus, quæ ita, ex codice Alexandrino, legenda sunt: Δι' αἰφνιδίȣς καὶ ἐπαλλήλους γενομένας ἡμῖν συμφορὰς καὶ παρεμπτώσεις, non ἐφ' ὑμῶν ἰδίȣς. ita legendum vidit Angliæ decus Joan. Pearson. 2 Citatur a Clemente Alex. Strom. 4. p. 516.

a ἴσ. βράδιον. b lege ξένης.

τήν

τήν τε σώφρονα καὶ ἐπιεικῆ ἐν Χριστῷ εὐσέβειαν οὐκ ἐθαύμασεν; καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς φιλοξενίας ὑμῶν ἦθος οὐκ ἐκήρυξεν; καὶ τὴν τελείαν καὶ ἀσφαλῆ γνῶσιν οὐκ ἐμακάρισεν; ἀπροσωπολήπτως γὰρ πάντα ἐποιεῖτε, καὶ
1 τοῖς νόμοις τοῦ Θεοῦ ἐπορεύεσθε, ὑποτασσόμενοι τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ τιμὴν τὴν καθήκουσαν ἀπονέμοντες τοῖς παρ' ὑμῖν πρεσβυτέροις· νέοις τε μέτρια καὶ σεμνὰ νοεῖν ἐπετρέπετε· γυναιξίν τε ἐν ἀμώμῳ καὶ σεμνῇ καὶ ἁγνῇ συνειδήσει πάντα ἐπιτελεῖν παρηγγέλλετε, στεργούσας καθηκόντως τοὺς ἄνδρας ἑαυτῶν· ἔν τε τῷ
2 κανόνι τῆς ὑποταγῆς ὑπαρχούσας, τὰ κατὰ τὸν οἶκον σεμνῶς οἰκουργεῖν ἐδιδάσκετε, πάνυ σωφρονούσας.

ſobriam & moderatam in Chriſto pietatem non eſt admiratus? magnificentiam hoſpitalitatis veſtræ non prædicavit? perfectam, ſtabilemque cognitionem veſtram non judicavit beatam? Omnia enim ſine perſonarum acceptione a vobis fiebant, & in Dei legibus ambulabatis, præpoſitis veſtris ſubditi, & ſeniores inter vos debito honore proſequentes: Juvenibus, ut moderata & honeſta ſectarentur, mandabatis; mulieribus, ut in inculpabili, ſancta & caſta conſcientia, omnia peragerent, diligendo maritos, prout officium poſtulat, denunciabatis; utque in obedientiæ canone ſe continendo, res domeſticas cum omni temperantia adminiſtrarent, docebatis.

1 *Clem. Alex.* ἐν τοῖς νομίμοις. Quæ genuina lectio, ut ex ſectione 3. & 40. liquet. Apud eundem Clementem Strom. lib. 1. Nymphodorus ἐν τρίτῳ νομίμων Ἀσίας laudatur, & ἐν νομίμοις Βαρβαρικοῖς alibi. Quo nomine volumen ſcripſerat Ariſtoteles, Varroni libro ſexto de Legibus, & Apollonio in Hiſtoriis Mirabilibus laudatum.
2 Sic. Sect. 7. τῆς κλήσεως κανόνα. Sect. 41. τῆς λειτουργίας κανόνα.

II. Omnes humili animo eratis, nullatenus superbientes, magis subjecti quam subjicientes, dantes potius quam accipientes: Dei viatico contenti, & verbo ejus diligenter attendentes, dilatati eratis in visceribus, ejusque passiones vobis præ oculis erant. Sic alta & beata pax omnibus dabatur, inexplebile benefaciendi desiderium omnes tenebat, plena etiam super omnes Spiritus sancti effusio facta est; sanctaque voluntate pleni, bona animi promptitudine, cum pia confidentia, manus vestras ad Deum omnipotentem extendistis, supplicantes illi ut propitius esset, si quid inviti peccassetis. vobis per diem ac noctem solicitudo erat pro universa fraternitate;

II. Πάντες τε ἐταπεινοφρονεῖτε, μηδὲν ἀλαζονευόμενοι, ὑποτασσόμενοι μᾶλλον ἢ ὑποτάσσοντες,[a] μᾶλλον διδόντες ἢ λαμβάνοντες· τοῖς ἐφοδίοις τȣ̃ Θεȣ̃ ἀρκȣ́μενοι, καὶ προσέχοντες τȣ̀ς λόγȣς αὐτȣ̃ ἐπιμελῶς, [1] ἐστερνισμένοι ἦτε τοῖς σπλάγχνοις, καὶ τὰ παθήματα αὐτȣ̃ ἦν πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν. Οὕτως εἰρήνη βαθεῖα καὶ λιπαρὰ ἐδέδοτο πᾶσιν, καὶ ἀκόρεστος πόθος εἰς ἀγαθοποιΐαν, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίȣ ἔκχυσις ἐπὶ πάντας ἐγίνετο· μεστοί τε ὁσίας βȣλῆς ἐν ἀγαθῇ προθυμίᾳ μετ' εὐσεβȣ̃ς πεποιθήσεως ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς τὸν παντοκράτορα Θεὸν, ἱκετεύοντες αὐτὸν[b] ἵλεως γενέσθαι, εἴτι ἄκοντες ἡμάρτετε· ἀγὼν ἦν ὑμῖν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὑπὲρ πάσης τῆς ἀδελφότητος,

1 Ad hæc Clementis verba alludere videtur Constitutionum Apostolicarum Consarcinator in Proœmio Operis, cum ait: ἐνεστερνισμένοι τὸν φόβον αὐτȣ̃, ut monuit Rev. Pearson in Vindiciis pro Ignatii Epistolis, p. 63.

a MS. ἥδιον, testante Grabio. b ἴσ. ἵλεων.

εἰς

εἰς τὸ σώζεσθαι μετ' ἐλέȣς καὶ συνειδήσεως τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτȣ̃. εἰλικρινεῖς καὶ ἀκέραιοι ἦτε, καὶ [a] ἀναμνησίκακοι εἰς ἀλλήλȣς. πᾶσα ϛάσις, καὶ πᾶν σχίσμα βδελυκτὸν ὑμῖν· ἐπὶ τοῖς παραπτώμασι [b] τοῖς πλησίον ἐπενθεῖτε· τὰ ὑϛερήματα αὐτῶν ἴδια ἐκρίνετε· ἀμεταμέλητοι ἦτε ἐπὶ πάσῃ ἀγαθοποιΐᾳ, ἕτοιμοι εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. τῇ παναρέτῳ καὶ σεβασμίῳ πολιτείᾳ κεκοσμημένοι πάντα ἐν τῷ φόβῳ αὐτȣ̃ ἐπετελεῖτε· τὰ προςάγματα καὶ τὰ δικαιώματα τȣ̃ Κυρίȣ ἐπὶ τὰ πλάτη τῆς καρδίας ὑμῶν ἐγέγραπτο.

ut numerus electorum Dei cum commiseratione & conscientia salvaretur. Sinceri inter vos invicem, innoxii, & omnis injuriæ immemores eratis. Seditio omnis & scissura vobis abominationi erat; proximorum delicta lugebatis; illorum defectus, vestros censebatis: benefacti nullius pœnitebat vos; ad omne bonum opus prompti & alacres eratis. Ornati veneranda & omnibus numeris absoluta conversatione, omnia in timore ejus peragebatis: mandata & præcepta Domini in tabulis cordis vestri altius insculpebantur.

III. Πᾶσα δόξα καὶ πλατυσμὸς ἐδόθη ὑμῖν καὶ ἐπετελέσθη τὸ γεγραμμένον, Ἔφαγεν καὶ ἔπιεν, καὶ ἐπλατύνθη καὶ ἐπαχύνθη, [c] καὶ ἀπεγαλάκτισεν ὁ ἠγαπημένος· Ἐκ τȣ́τȣ ζῆλος, καὶ φθόνος, καὶ ἔρις, καὶ ϛάσις,

III. Omnis honor & latitudo vobis data est, & scriptum illud impletum est, [d] *Edit, bibit, & dilatatus, ac incrassatus est, & recalcitravit dilectus.* Hinc æmulatio, invidia, contentio, seditio,

a ἴσ. ἀμνησίκακοι. b ἴσ. τῶν. c leg. ἀπελάκτισεν. d Deut. XXXII. 15.

persecutio, commotio, bellum & captivitas manarunt. Sic viles & inglorii contra honoratos & gloriosos, sic insipientes contra sapientes, & juvenes contra seniores, insurrexerunt. Hanc ob causam, procul absunt justitia & pax, dum unusquisque Dei timorem deserit, & in fide ejus cæcutit, neque in institutis præceptorum ejus ambulat, aut vitam Christo dignam degit: sed secundum pravas ipsius concupiscentias incedit, iniquam & impiam invidiam fovendo & amplectendo,[a] *per quam mors in mundum intravit.*

διωγμὸς καὶ ἀκαταστασία, πόλεμος καὶ αἰχμαλωσία. ὅυτως ἐπηγέρθησαν οἱ ἄτιμοι ἐπὶ τὺς ἐντίμυς, οἱ ἄδοξοι ἐπὶ τὺς ἐνδόξυς, οἱ ἄφρονες ἐπὶ τὺς φρονίμυς, οἱ νέοι ἐπὶ τὺς πρεσβυτέρυς. Διὰ τῦτο πόῤῥω ἄπεστιν ἡ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, ἐν τῷ ἀπολείπειν ἕκαστον τὸν φόβον τῦ Θεῦ, καὶ ἐν τῇ πίστει αὐτῦ ἀμβλυωπῆσαι, μηδὲ ἐν τοῖς νομίμοις τῶν προσαγμάτων αὐτῦ πορεύεσθαι, μηδὲ πολιτεύεσθαι κατὰ τὸ καθῆκον τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ ἕκαστον βαδίζειν κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῦ τὰς πονηρὰς, ζῆλον ἄδικον καὶ ἀσεβῆ ἀνειληφότας, δι᾽ ὗ καὶ θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.

IV. Sic enim scriptum est, [b] *Et factum est post dies, obtulit* Cain *ex fructibus terræ sacrificium Domino*, Abel *autem obtulit & ipse de primogenitis ovium suarum, & adipibus earum. Et respexit Deus*

IV. Γέγραπται γὰρ ὅυτως, Καὶ ἐγένετο μεθ᾽ ἡμέρας, ἤνεγκεν Κάϊν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ Θεῷ, καὶ Ἄβελ ἤνεγκεν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων, καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν· καὶ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς

a Sap. II. 24. b Gen. IV. 3.

ἐπὶ

ἐπὶ Ἀβελ καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτȣ̃· ἐπὶ δὲ Κάϊν καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτȣ̃ ȣ̉ προσέσχεν· καὶ ἐλυπήθη Κάϊν ἄγαν, καὶ συνέπεσεν τῷ προσώπῳ αὐτȣ̃. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Κάϊν, ἵνα τί περίλυπος ἐγένȣ; καὶ ἵνα τί συνέπεσεν τὸ πρόσωπόν σȣ; ȣ̉κ ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; ἡσύχασον· πρὸς σε ἡ ἀποστροφὴ αὐτȣ̃, καὶ σὺ ἄρξεις αὐτȣ̃. Καὶ εἶπεν Κάϊν πρὸς Ἀβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτȣ̃, διέλθωμεν εἰς τὸ πεδίον· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτȣ̀ς ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνέστη Κάϊν ἐπὶ Ἀβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτȣ̃, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Ὁρᾶτε, ἀδελφοὶ, ζῆλος καὶ φθόνος ἀδελφοκτονίαν κατειργάσατο. Διὰ ζῆλον ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἰακὼβ [1] ἀπέδρα ἀπὸ προσώπȣ Ἠσαῦ τȣ̃ ἀδελφȣ̃ αὐτȣ̃. Ζῆλος ἐποίησεν Ἰωσὴφ μέχρι θανάτȣ διωχθῆναι

super Abel *& super munera ejus : super* Cain *autem, & super sacrificia ejus non advertit. Et contristatus est* Cain *valde, & concidit vultu suo. Et dixit Dominus Deus ad* Cain, *quare tristis factus es? & quare concidit vultus tuus? Nonne si recte offeras, non autem recte dividas, peccasti? Quiesce, ad te conversio ejus, & tu principatum habebis ipsius. Et dixit* Cain *ad* Abel *fratrem suum: transeamus in campum. Et factum est dum essent in campo, surrexit* Cain *super* Abel *fratrem suum, & occidit eum.* Videtis, Fratres, propter æmulationem & invidiam fratricidium commissum. Propter æmulationem pater noster *Jacob* a facie fratris sui *Esau* aufugit. Aemulatio effecit, ut *Josephus* usque ad mortem exagitaretur,

1 Exponit Hesychius ἀπέφυγεν.

& usque ad servitutem accederet. Aemulatio *Mosem* a conspectu *Pharaonis* regis Aegypti fugere compulit, cum popularem suum dicentem audiret, [a] *quis te constituit principem & judicem super nos? numquid tu vis me occidere, quemadmodum occidisti heri Aegyptium?* Propter æmulationem *Aaron* & *Mariam*, a reliquo populo segregati, extra castra manere coacti sunt. Aemulatio *Dathan* & *Abiron* vivos ad inferos demisit, quod cum *Moyse* Dei famulo seditiose contenderent. Propter æmulationem *David* non tantum alienigenarum invidiam sustinuit, sed etiam a *Saule* rege Israelis fuit vexatus.

καὶ μέχρι δουλείας εἰσελθεῖν. Ζῆλος φεύγειν ἠνάγκασε Μωϋσῆν ἀπὸ προσώπου Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου, ἐν τῷ ἀκοῦσαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὁμοφύλου, τίς σε κατέστησε [b] *κριτὴν ἢ δικαστὴν ἐφ' ἡμῶν; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες ἐχθὲς τὸν Αἰγύπτιον; Διὰ ζῆλον Ααρὼν καὶ Μαριὰμ ἔξω τῆς παρεμβολῆς ηὐλίσθησαν. Ζῆλος Δαθὰν καὶ Αβειρὼμ ζῶντας κατήγαγεν εἰς ᾅδου, διὰ τὸ* [1] *στασιάσαι αὐτοὺς πρὸς τὸν θεράποντα τοῦ Θεοῦ Μωϋσῆν. Διὰ ζῆλον Δαβὶδ φθόνον ἔσχεν οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ Σαοὺλ βασιλέως Ισραὴλ ἐδιώχθη.*

V. Sed ut vetera exempla relinquamus, veniamus ad nuperos athletas, & seculi nostri generosa exempla proponamus.

V. *Ἀλλ' ἵνα τῶν ἀρχαίων ὑποδειγμάτων παυσώμεθα, ἔλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἔγγιστα γενομένους ἀθλητάς. λάβωμεν τῆς γενεᾶς ἡμῶν τὰ γενναῖα ὑποδείγματα.*

1 Hesychius, *στασιάζει, θόρυβον κινεῖ, ἀτακτεῖ.* Vide Sectionem 50.

a Exod. II. 14. b Sept. *ἄρχοντα καὶ.*

Διὰ

Δια ζῆλον καὶ φθόνον, [ἐκκλησίας πι] ςοὶ καὶ δικαιότατοι ςύ[λοι ἐδιώ] χθησαν καὶ ἕως θανάτο [υ δεινῦ.] λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶ [ν ἡμῶν] τὺς [a] ἀγαθὺς ἀποςόλυ [ς, Πέτρ] ος διὰ ζῆλον ἄδικον ὐχ [ἕνα ὐ] δὲ δύο, ἀλλὰ πλείονας ὑπ [έμεινεν] πόνυς, καὶ ὕτω [1] μαρτυ [ρήσας] ἐπορεύθη εἰς τὸν ὀφειλ [όμενον] τόπον τῆς δόξης. Δια ζῆλον [ὁ] Παῦλος ὑπομονῆς βραβεῖον [ἀπέσχ] εν, ἑπτάκις δεσμὰ φορέσας, [[b] παι] δευθεὶς, λιθασθεὶς, κῆρυξ [γενό] μενος ἔν τε τῇ ἀνατολῇ καὶ ἐν [τῇ] δύσει, τὸ γενναῖον τῆς πίςεως αὐτῦ κλέος ἔλαβεν, δικαιοσύνην διδάξας ὅλον τὸν κόσμον,

Propter æmulationem & invidiam, qui fideles & justissimæ Ecclesiæ columnæ erant, ad mortem usque acerbam persecutionem passi sunt. Ponamus nobis ante oculos sanctos Apostolos. Propter æmulationem iniquam Petrus, non unum aut alterum, sed plures labores sustulit, atque ita martyrium passus in debitum gloriæ locum discessit. Paulus propter æmulationem in vincula septies conjectus, verberibus cæsus, lapidatus, [illegible]ientiæ præmium reportavit, & in oriente ac occidente verbi præco factus, illustrem fidei suæ famam sortitus est, in justitia mundum universum instruens,

1 De Petri & Pauli Passionis tempore non liquet. Synodus Romana sub Gelasio PP. Hæreticos garrire ait, Petrum & Paulum diverso tempore martyrio fuisse coronatos. Et tamen sic sentiebant Justinus M. & Irenæus, qui, Anonymo Græco Manuscripto teste, in Libello de Certaminibus Petri & Pauli, Paulum quinque annis post Petrum martyrio sublatum esse tradiderunt. Sic Philastrius inter Hæreticos reponit, qui hebdomadis dies septem a Planetis nominabant, cum tamen B. Ignatium & Justinum M. ita loqui solitos constet.

a ἴσ. ἁγίυς. b ἴσ. [φυγα]

& ad occidentis terminos veniens, & sub præfectis urbis martyrium subiens, sic e mundo migravit, & in locum sanctum abiit, patientiæ summum exemplar factus.

κα [ὶ ἐπὶ] τὸ τέρμα τῆς δύσεως ἐλθὼν, καὶ μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν ἡγȣμένων, ὕτως ἀπηλλάγη τȣ̃ κόσμȣ, καὶ εἰς τὸν ἅγιον τόπον ἐπορεύθη, ὑπομονῆς γενόμενος μέγιστος [a] ὑπογραμμός.

VI. Viris istis sancte vitam instituentibus, magna electorum multitudo aggregata est, qui supplicia multa & tormenta propter æmulationem passi, exemplar optimum inter nos extiterunt. Propter æmulationem mulieres persecutionem passæ (*Danaides* & *Dirce*) postquam gravia & nefanda supplicia sustinuissent, constantem fidei cursum consummarunt, & debiles corpore nobile tolerantiæ præmium acceperunt. Aemulatio uxorum animos a maritis abalienavit, & dictum patris nostri *Adami* mutavit, [e] *Hoc jam os ex ossibus meis, &*

VI. Τȣ́τοις τοῖς ἀνδράσιν [b] θείως πολιτευσαμένοις συνηθροίσθη πολὺ πλῆθος ἐκλεκτῶν, οἵτινες [c] πολλαῖς αἰκίαις καὶ βασάνοις διὰ ζῆλον παθόντες, ὑπόδειγμα κάλλιςον ἐγένοντο ἐν ἡμῖν. Διὰ ζῆλον διωχθεῖσαι γυναῖκες [d] Δαναΐδες καὶ Δίρκη αἰκίσματα δεινὰ καὶ ἀνόσια παθȣ̃σαι, ἐπὶ τὸν τῆς πίςεως βέβαιον δρόμον κα]ήντησ[αν], καὶ ἔλαβον γέρας γενναῖον αἱ ἀσθενεῖς τῷ σώματι. Ζῆλος ἀπηλλοτρίωσεν γαμετὰς ἀνδρῶν, καὶ ἠλλοίωσεν τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τȣ̃ πατρὸς ἡμῶν Αδὰμ, Τȣ̃ [το] νῦν ὀςȣ̃ν ἐκ τῶν ὀςέων μȣ, καὶ

a Exponit Hesychius, τύπος, μίμημα. b ἴσ. ὁσίως. c ἴσ. πολλὰς αἰκίας καὶ βασάνȣς. d ἴσ. Δαναΐ τε καὶ Δίρκη. ita Cl. Cotelerius. Cui lubens assentior. e Gen. II. 23.

σὰρξ

σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μȣ. Ζῆλος καὶ ἔρις πόλεις μεγάλας κατέςρεψεν, καὶ ἔθνη μεγάλα ἐξεῤῥίζωσεν.

VII. Ταῦτα, ἀγαπητοὶ, ȣ̓ μόνον ὑμᾶς νȣθετȣ̃ντες ἐπιςέλλομεν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτȣ̀ς ὑπομιμνήσκον [τες]· ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ ἐσμεν σκάμμ[ατι,] καὶ ὁ αὐτὸς ἡμῖν ἀγὼν ἐπίκει [ται.] Διὸ ἀπολείπωμεν τὰς κενὰς κ[αὶ] ματαίας φροντίδας, καὶ ἔλθω[μεν] ἐπὶ τὸν εὐκλεῆ καὶ σεμνὸν [τῆς ἁγίας κλή] σεως ἡμῶν κανόνα. [Βλέπω] μεν τί καλὸν καὶ τί τερπνὸν [καὶ προ] σδεκτὸν ἐνώπιον τȣ̃ ποι [ήσαντ] ος ἡμᾶς. [Ατενίσ] ωμεν εἰς τὸ αἷμα τȣ̃ Χριςȣ̃, [καὶ ἴδω] μεν ὡς ἔςιν τίμιον τῷ Θεῷ [αἷμα] αὐτȣ̃, ὅ, τι διὰ τὴν ἡμετέραν [σωτ] ηρίαν ἐκχυθὲν, παντὶ τῷ κό [σμῳ] μετανοίας χάριν ὑπήνεγκεν. [Ατενίσ] ωμεν εἰς τὰς γενεὰς πάσας, [καὶ κ] αταμάθωμεν ὅτι ἐν

caro ex carne mea. Aemulatio & contentio urbes magnas evertit, & gentes numeroſas funditus delevit.

VII. Hæc, chariſſimi, non tantum ut vos officii veſtri admoneamus, ſcribimus; ſed etiam ut nos ipſos commonefaciamus; in eadem enim arena verſamur, & certamen idem nobis incumbit. Quare inanes & vanas curas relinquamus, & ad glorioſam & venerandam ſanctæ vocationis noſtræ regulam veniamus. Quid pulchrum, quid jucundum, & acceptum coram opifice noſtro ſit, videamus. Sanguinem Chriſti intentis oculis intueamur, & quam pretioſus Deo ſit ejus ſanguis, conſideremus, qui propter noſtram ſalutem effuſus, toti mundo pœnitentiæ gratiam obtulit. Circumſpiciamus diligenter omnes mundi ætates, & diſcamus, quod in

omni

omni generatione, volentibus ad ipſum converti, Dominus pœnitentiæ locum conceſſerit. *Noë* pœnitentiæ præco fuit;, & qui ei obtemperarunt, ſalvati ſunt. *Jonas* Ninivitis excidium prædicavit, illi autem peccatorum pœnitentiam agentes, precibus Deum placarunt, & licet a Deo alieni, ſalutis participes facti ſunt.

VIII. Divinæ gratiæ miniſtri per Spiritum Sanctum de pœnitentia loquuti ſunt. Ipſe etiam rerum omnium Dominus cum juramento de pœnitentia loquutus eſt, [a] *Vivo, inquit Dominus, nolo mortem peccatoris, ſicut pœnitentiam*; addens inſuper dictum egregium, *Reſipiſcite domus* Iſrael *ab iniquitate veſtra; Dic filiis populi mei, ſi peccata veſtra a terra ad cœlum uſque pertingant, ſi cocco rubriora & cilicio nigriora*

γενεᾷ [καὶ] γενεᾷ μετανοίας τόπον ἔδω [κ] εν ὁ δεσπότης τοῖς βȣλομένοις ἐπιςραφῆναι ἐπ' αὐτόν. Νῶε ἐκήρυξεν μετάνοιαν, καὶ ὑπακȣ́σαντες ἐσώθησαν. Ιωνᾶς Νινευΐταις καταςροφὴν ἐκήρυξεν· οἱ δὲ μετανοήσαντες ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν ἐξιλάσαντο τὸν Θεὸν ἱκετεύσαντες, καὶ ἔλαβον σωτηρίαν, καίπερ ἀλλότριοι τȣ̃ Θεοῦ ὄντες.

VIII. Οἱ λειτȣργοὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ διὰ πνεύματος ἁγίȣ περὶ μετανοίας ἐλάλησαν. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ δεσπότης τῶν ἁπάντων περὶ μετανοίας ἐλάλησεν μετὰ ὅρκȣ. Ζῶ γὰρ ἐγὼ, λέγει κύριος, ȣ̓ βȣ́λομαι τὸν θάνατον τȣ̃ ἁμαρτωλȣ̃, ὡς τὴν μετάνοιαν· προςιθεὶς καὶ γνώμην ἀγαθὴν, Μετανοήσατε οἶκος Ισραὴλ ἀπὸ τῆς ἀνομίας ὑμῶν· εἶπον τοῖς υἱοῖς τȣ̃ λαȣ̃ μȣ, ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τȣ̃ ȣ̓ρανȣ̃, καὶ ἐὰν ὦσιν πυῤῥότεραι κόκκȣ, καὶ μελάντεραι σάκ-

[a] Ezech. XXXIII, 11.

σάκκου, καὶ ἐπιστραφῆτε πρός με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ εἴπητε, Πάτερ, ἐπακούσομαι ὑμῶν ὡς [1] λαῷ ἁγίῳ. Καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέγει οὕτως, Λούσασθε καὶ καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλεσθε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου· παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήρᾳ, καὶ δεῦτε καὶ διαλεχθῶμεν, λέγει ὁ κύριος· καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινι-

fuerint, & ad me ex toto corde conversi fueritis, & dixeritis, Pater, tanquam populo sancto aurem vobis præbebo. Et in alio loco sic dicit: [a] *Lavamini, mundi estote, auferte mala ex animabus vestris ab oculis meis, quiescite a malitiis vestris; Discite facere bonum, quærite judicium, liberate oppressum, judicate pupillo, & justificate viduam: & venite, colloquamur, dicit dominus; & si fuerint peccata vestra quasi phœni-*

1 ἴσ. λαοῦ ἁγίου. Sic Clem. Alex. Pædag. l. 1. c. 10. Ubi ultima ista sub Ezechielis nomine laudat, cujus etiam videntur esse superiora. Hinc itaque firmatur Cl. Cotelerii conjectura. Porro locus ille Ezechielis, vel deest in libris nostris, vel desumptus est ex altero Ezechielis volumine, quod is, Josepho teste, scripserat, quodque inter apocrypha recenset Synopsis Athanasiana, vel potius Eusebiana. Sic Esdræ locum laudat Justinus M. in Dialogo cum Tryphone, apud Lactantium Latine versum lib. 4. c. 18. quem in Codicibus nostris incassum quæras. Alium citat ex Sophonia Clemens Alex. Strom. lib. 5. qui in ejus Vaticinio non comparet. Hunc desumptum esse suspicor ex Sophoniæ Prophetia, vel Apocalypsi, inter Libros Apocryphos memorata, in Canone Scripturarum Nicephoro Patriarchæ CP. tributo, & in MS. Bibliothecæ Baroccianæ.

a Es. 1. 16.

cium,

cium, ſicut nivem dealbabo, & ſi fuerint ut coccinum, ſicut lanam dealbabo. Et ſi volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis; ſi autem nolueritis, neque exaudiveritis me, gladius devorabit vos: os enim Domini locutum eſt hæc. Volens igitur omnes dilectos ſuos pœnitentiæ participes fieri, omnipotente ſua voluntate ſtabilivit.

κȣ̃ν, ὡς χιόνα λευκανῶ, ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ· καὶ ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακȣ́σητέ μȣ, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακȣ́σητέ μȣ, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται· τὸ γὰρ ϛόμα κυρίȣ ἐλάλησε ταῦτα. Πάντας ȣ̂ν τȣ̀ς ἀγαπητȣ̀ς αὐτȣ̃ βȣλόμενος μετανοίας μετασχεῖν, ἐϛήριξεν τῷ παντοκρατορικῷ βȣλήματι αὐτȣ̃.

IX. Quare magnificæ ejus & glorioſæ voluntati obſequamur, & ſuppliciter miſericordiam & benignitatem ejus implorantes, relictis vanis operibus, contentione, & æmulatione quæ ad mortem ducit, ad miſerationes ejus advolvamur & convertamur. [a] Fixis oculis intueamur eos, qui magnificæ ejus gloriæ perfecte inſervierunt. Sumamus *Enochum*, qui in

IX. Διὸ ἐπακȣ́σωμεν τῇ μεγαλοπρεπεῖ καὶ ἐνδόξῳ βȣλήσει αὐτȣ̃, καὶ ἱκέται γενόμενοι τȣ̃ ἐλέȣς καὶ τῆς χρηϛότητος αὐτȣ̃, προσπέσωμεν καὶ ἐπιϛρέψωμεν ἐπὶ τȣ̀ς οἰκτιρμȣ̀ς αὐτȣ̃, ἀπολιπόντες τὴν ματαιοπονίαν, τήν τε ἔριν, καὶ [b] τὸ εἰς θάνατον [c] ἄγον ζῆλος. Ατενίσωμεν εἰς τȣ̀ς τελείως λειτȣργήσαντας τῇ μεγαλοπρεπεῖ δόξῃ αὐτȣ̃. Λάβωμεν Ενὼχ, ὃς ἐν

a Citat. Clem. Alex. Strom. b ἴσ. τὸν. c ἴσ. ἄγοντα ζῆλον.

ὑπα-

ὑπακοῇ δίκαιος εὑρεθεὶς μετετέθη, καὶ οὐχ εὑρέθη αὐτοῦ θάνατος. Νῶε πιστὸς εὑρεθεὶς, διὰ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ παλιγγενεσίαν κόσμῳ ἐκήρυξεν, καὶ διέσωσεν δι' αὐτοῦ ὁ δεσπότης τὰ εἰσελθόντα ἐν ὁμονοίᾳ ζῶα εἰς τὴν κιβωτόν.

X. Ἀβραὰμ, ὁ φίλος προσαγορευθεὶς, πιστὸς εὑρέθη, ἐν τῷ αὐτὸν ὑπήκοον γενέσθαι τοῖς ῥήμασι τοῦ Θεοῦ· οὗτος δι' ὑπακοῆς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅπως γῆν ὀλίγην, καὶ συγγένειαν ἀσθενῆ, καὶ οἶκον μικρὸν καταλιπὼν, κληρονομήσῃ τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ. λέγει γὰρ αὐτῷ, Ἄπελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, εἰς τὴν γῆν ἣν ἂν σοι δείξω, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα καὶ εὐλογήσω σε, καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά

obedientia juſtus repertus, translatus fuit, neque mors ejus deprehenſa eſt. *Noë* fidelis inventus per miniſterium ſuum novam mundo generationem prædiçavit, & per eum animalia quæ in concordia arcam ſunt ingreſſa, ſervavit Dominus.

X. *Abrahamus*, amicus vocatus, fidelis inventus eſt, eo quod verbis Dei obtemperarit. Hic per obedientiam e terra ſua, è cognatione ſua, & domo patris ſui egreſſus eſt, ut exigua terra, cognatione debili, & domo parva derelicta, promiſſiones Dei poſſideret. Dicit enim ei: a *Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vade in terram, quam tibi demonſtravero: & faciam te in gentem magnam, & benedicam te, & magnificabo nomen*

a Gen. XII. 1.

tuum,

tuum, & eris benedictus; & benedicam benedicentes te, & maledicam maledicentes te, & benedicentur in te omnes tribus terræ. Et rursus cum a *Loto* secederet, dixit ei Deus: [a] *Respice oculis tuis, & vide a loco in quo nunc tu es, ad aquilonem & africum & orientem & mare: quia omnem terram quam tu vides, tibi dabo eam, & semini tuo usque in seculum. Et faciam semen tuum sicut arenam terræ; si poterit aliquis dinumerare arenam terræ, & semen tuum dinumerabitur.* Et rursus dicit: [b] *Eduxit Deus* Abrahamum *foras, & dixit ei: respice in cælum & numera stellas, si potes dinumerare eas, sic erit semen tuum. Et credidit* Abrahamus *Deo, & deputatum est ei ad justitiam.* Propter fidem

σου, καὶ ἔσῃ εὐλογημένος· καὶ εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ καταράσομαι τοὺς καταρωμένους σε, καὶ εὐλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Καὶ πάλιν ἐν τῷ διαχωρισθῆναι αὐτὸν ἀπὸ Λὼτ, εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, Αναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, ἴδε ἀπὸ τοῦ τόπου οὗ νῦν σὺ εἶ, πρὸς βοῤῥᾶν, καὶ λίβα, καὶ ἀνατολάς, καὶ θάλασσαν, ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν ἣν σὺ ὁρᾷς, σοὶ δώσω αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματί σου, ἕως αἰῶνος· καὶ ποιήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τῆς γῆς· εἰ δύναταί τις ἐξαριθμῆσαι τὴν ἄμμον τῆς γῆς, καὶ τὸ σπέρμα σου ἐξαριθμηθήσεται. Καὶ πάλιν λέγει, Εξήγαγεν ὁ Θεὸς τὸν Αβραὰμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ανάβλεψον εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς, οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου· ἐπίστευσε δὲ Αβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. Διὰ πίστιν

[a] Genes. XIII. 14. [b] Genes. XV. 5.

καὶ

καὶ φιλοξενίαν ἐδόθη αὐτῷ υἱὸς ἐν γήρᾳ, καὶ δι' ὑπακοῆς προσήνεγκεν αὐτὸν θυσίαν τῷ Θεῷ πρὸς ἓν τῶν ὀρέων ὧν ἔδειξεν αὐτῷ.

& hospitalitatem datus est ei filius in senectute, & per obedientiam obtulit eum in sacrificium Deo, in uno montium quem ei ostenderat.

XI. Διὰ φιλοξενίαν καὶ εὐσέβειαν Λὼτ ἐσώθη ἐκ Σοδόμων, τῆς περιχώρυ πάσης κριθείσης διὰ πυρὸς καὶ θείυ· πρόδηλον ποιήσας ὁ δεσπότης ὅτι τὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτὸν ὐκ ἐγκαταλείπει, τὺς δὲ ἑτεροκλινεῖς ὑπάρχοντας εἰς κόλασιν καὶ αἰκισμὸν τίθησι· συνεξελθύσης [a] παρ' αὐτῷ τῆς γυναικὸς ἑτερογνώμονος ὑπαρχύσης καὶ ὐκ ἐν ὁμονοίᾳ, εἰς τῦτο σημεῖον ἐτέθη, ὥστε γενέσθαι αὐτὴν [1] στήλην ἁλὸς ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· εἰς τὸ γνωστὸν εἶναι πᾶσιν, ὅτι οἱ δίψυχοι καὶ οἱ διστάζοντες περὶ τῆς τῦ Θεῦ δυνάμεως, εἰς κρίμα καὶ εἰς σημείωσιν πάσαις ταῖς γενεαῖς γίνονται.

XI. [2] Propter hospitalitatem & pietatem *Lotus* e *Sodomis* salvus evasit,) cum regio tota circumjacens igne & sulphure damnata esset. Deus palam fecit, quod non derelinquit in illum sperantes; contra vero qui a mandatis ejus declinant, suppliciis & tormentis punit. Uxor enim ejus quæ una cum eo egressa est, cum diversa sentiret, nec in concordia persisteret, in signum propterea posita est, & salis statua in hodiernum diem facta est, ut omnibus innotesceret, quod animo dubii, & de potentia divina hæsitantes, in judicium & signum omnibus generationibus proponantur.

XII. Διὰ πίστιν καὶ φιλοξενίαν ἐσώθη Ῥαάβ

XII. [3] Propter fidem & hospitalitatem *Rahaba*

1 De hac salis columna fuse egimus in Observationibus Sacris p. 110. 2 Clemens Alex. Strom. 4. 3 Idem ibidem. a leg. γάρ.

meretrix incolumis ſervata eſt.) [a] Miſſis enim a *Joſua* filio *Navæ* ad urbem *Jerichuntem* ſpeculatoribus, reſcivit terræ Rex, quod regionem ejus exploraturi venerant, & viros emiſit, qui eos, ut morti traderentur, apprehenderent. *Rahaba* autem hoſpitalis ſuſcipiens eos, in ſolario domus ſub lini ſtipula occultavit eos. Cum autem nuntii Regis ex improviſo ſuperveniſſent, & dixiſſent: Viri ad te ingreſſi ſunt, regionis noſtræ exploratores, educ eos, ſic enim imperat Rex. Illa autem reſpondit, ingreſſi ſunt duo viri ad me quos quæritis, ſed confeſtim abierunt & vadunt; [d] viam oſtendens eis contrariam. Et dixit ad viros, ſciens ſcio, quod Dominus Deus veſter urbem hanc vobis tradit, timor enim &

ἡ πόρνη· ἐκπεμφθέντων γὰρ ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ κατασκόπων εἰς τὴν Ἱεριχὼ, ἔγνω ὁ βασιλεὺς τῆς γῆς ὅτι ἥκασι κατασκοπεῦσαι τὴν χώραν αὐτοῦ, καὶ ἐξέπεμψεν ἄνδρας τοὺς συλληψομένους αὐτοὺς, ὅπως συλληφθέντες θανατωθῶσιν. Η οὖν φιλόξενος Ραὰβ εἰσδεξαμένη αὐτοὺς, ἔκρυψεν εἰς τὸ ὑπερῷον ὑπὸ τὴν λινοκαλάμην· ἐπισταθέντων δὲ τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ λεγόντων, [ἄνδρες πρός σε ἦλ]θον οἱ κατάσκοποι τῆς [γῆς ἡμῶν,] ἐξάγαγε αὐτοὺς, ὁ γὰρ βα[σιλεὺς οὕ]τως κελεύει. Η δὲ ἀπεκρίθη, εἰσῆλθον [οἱ δύο ἄν]δρες οὓς ζητεῖτε πρός με, [ἀλλὰ ταχέ] ὡς ἀπῆλθον, καὶ πορεύον[[b] ται, ὁδὸν] ὑποδεικνύουσα αὐτοῖς [c] ἐ[ναντίαν]. Καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς ἄνδρας, [γινώ]σκουσα γινώσκω ἐγὼ, ὅτι [κύριος ὁ Θεὸς] ὑμῶν παραδίδωσιν ὑμῖν [τὴν πό-]λιν ταύτην, ὁ γὰρ φόβος καὶ

a Joſ. II. b ἴσ. ται οὐχ. c ἴσ. ἐκείνους· ita edendum curavit Cl. Cotelerius. d non oſtendens eis illos.

[τρό]μος

[τρό]μος ὑμῶν ἐπέπεσεν τοῖς κα[τοι]κοῦσιν αὐτήν· ὡς ἐὰν οὖν γέ[νηται] λαβεῖν αὐτὴν ὑμᾶς, διασώσατέ με, καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου. Καὶ εἶπαν αὐτῇ, ἔσται οὕτως ὡς ἐλάλησας ἡμῖν· ὡς ἐὰν οὖν γνῷς παραγινομένους ἡμᾶς, συνάξεις πάντας τοὺς σοὺς ὑπὸ τὸ στέγος σου, καὶ διασωθήσονται· ὅσοι γὰρ ἐὰν εὑρεθῶσιν ἔξω τῆς οἰκίας, ἀπολοῦνται. Καὶ προσέθεντο αὐτῇ δοῦναι σημεῖον, ὅπως κρεμάσῃ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῆς κόκκινον, πρόδηλον ποιοῦντες, ὅτι διὰ τοῦ [1] αἵματος τοῦ κυρίου λύτρωσις ἔσται πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν καὶ ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν. Ορᾶτε ἀγαπητοί, οὐ μόνον πίστις ἀλλὰ προφητεία ἐν τῇ γυναικὶ γέγονεν.

pavor vestri incessit incolas ejus; quare cum capere illam vobis contigerit, incolumem me servate & domum patris mei. Et dixerunt ei, sic erit ut loquuta es nobis. Quare cum nos appropinquantes cognoveris, omnes tuos sub tecto tuo congregabis, & servabuntur; quotquot vero extra domum tuam invenientur, peribunt. Et ut signum daret, addiderunt, ut funiculum scilicet coccineum de domus pariete demitteret, notum facientes, quod omnibus, qui credunt & sperant in Deum, per sanguinem domini redemptio futura sit. Videte, dilecti, non solum fides, sed prophetia etiam in muliere fuit.

XIII. Ταπεινοφρονήσωμεν οὖν, ἀδελφοί, ἀποθέμενοι πᾶσαν ἀλαζονείαν,

XIII. Humiles ergo mente simus, Fratres, fastum omnem,

1 Post B. Clementem, eodem trahere linteum illud observo Justinum M. Irenæum, Origenem & alios, quorum nomina legere est in Observat. Sacris p. 97. Hoc ante nos vidit Cl. Cotelerius.

superbiam, amentiam & iras deponentes, & quod scriptum est, faciamus. Dicit enim Spiritus Sanctus: *Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis; sed qui gloriatur in Domino glorietur, quærendo illum, & judicium & justitiam faciendo*: memoria præcipue recolentes sermones Domini Jesu, quos, æquitatem & longanimitatem docens, loquutus est: sic enim dixit: [a] *Miseremini ut misericordiam consequamini, dimittite ut vobis dimittatur, prout facitis ita vobis fiet, sicut datis ita vobis retribuetur, sicut judicatis, ita judicabimini, sicut benigni estis, ita benignitatem experiemini, qua mensura metimini, eadem vobis mensurabitur.*

καὶ τύφον, καὶ ἀφροσύνην, καὶ ὀργάς· καὶ ποιήσωμεν τὸ γεγραμμένον· λέγει γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, μηδὲ ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, μηδὲ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ· ἀλλ' ἢ ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ [1] καυχάσθω, τοῦ ἐκζητεῖν αὐτὸν, καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύν[ην]. μάλιστα μεμνημένοι τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, οὓς ἐλάλησε διδάσ[κων] ἐπιείκειαν καὶ μακροθυμίαν· [οὕ]τως γὰρ εἶπεν, Ἐλεεῖτε ἵνα ἐλεη[θῆ]τε, ἀφίετε ἵνα ἀφεθῇ ὑμῖν, [ὡς] ποιεῖτε, οὕτω ποιηθήσεται ὑ[μῖν,] ὡς δίδοτε οὕτω δοθήσεται ὑ[μῖν], ὡς κρίνετε οὕτω κριθήσεται [ὑμῖν,] ὡς χρηστεύεσθε οὕτως χρη[στευθήσ]εται ὑμῖν· ᾧ μέτρῳ με[τρεῖτε] ἐν αὐτῷ μετρηθήσεται ὑμῖν.

1 Ita quidem D. Paulus 1 Cor. I. 31. & II. 10. 17. Verum aliter Jer. IX, 23. 24. Clem. Alex. Cypr. alii.

a Luc. VI. 36. 37. 38.

[Ταύ-

[Ταύτῃ τ]ῇ ἐντολῇ καὶ [a] τοῖς παραγγέλ[μασι] ςηρίξωμεν ἑαυ[τὰς] τὸ πορεύεσθαι ὑπηκόους [ἀεὶ] τοῖς ἁγιοπρεπέσι λόγοις αὐ[τᾶ] [b] ταπεινοφρονᾶντες. [Φησὶ]ν γὰρ ὁ ἅγιος λόγος, Επὶ τίνα [ἐπι]βλέψω ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ τὸν πραῢν καὶ [ἡσύ]χιον καὶ τρέμοντά μου τὰ λόγια;

XIV. [Δί]καιον οὖν καὶ ὅσιον, ἄνδρες ἀδελφοὶ, ὑπηκόους ἡμᾶς μᾶλλον γενέσθαι τῷ Θεῷ, ἢ τοῖς ἐν ἀλαζονείᾳ καὶ ἀκαταςασίᾳ [d] μυσαρᾶ ζήλου ἀρχηγοῖς ἐξακολουθεῖν. βλάβην γὰρ οὐ τυχᾶσαν, μᾶλλον δὲ κίνδυνον ὑποίσομεν μέγαν, ἐὰν ῥιψοκινδύνως ἐπιδῶμεν ἑαυτὰς τοῖς θελήμασι τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐξακοντίζουσιν εἰς ἔριν καὶ ςάσεις, εἰς τὸ ἀπαλλοτριῶσαι ἡμᾶς τοῦ καλῶς ἔχοντος. Χρηςευσώμεθα [e] αὐτοῖς κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ

Hoc præcepto & his mandatis ſtabiliamus nos ipſos, ut in obedientia ſanctorum eloquiorum ejus, cum omni humilitate, ſemper ambulemus. Dicit enim verbum ſanctum: [c] *Super quem reſpiciam, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem ſermones meos?*

XIV. Juſtum igitur & pium eſt, Viri fratres, Deo potius obedientes nos eſſe, quam in ſuperbia & ſeditione deteſtandæ æmulationis duces & auctores ſequi. Si præcipitanter voluntatibus hominum nos tradiderimus, qui ad contentionem & ſeditiones collimant, ut ab eo quod rectum & bonum eſt abalienent, non leve damnum, immo potius grave periculum ſubibimus. Benigni erga nos invicem ſimus, ſecundum miſericordiam, &

a τούτοις Codex. Alex. b ἴσ. ταπεινοφρονοῦντας. c Eſa. LXVI. 2. d Heſychius, μυσαρὰν, ῥυπαρὰν, ἀκάθαρτον. vid. Sect. 30. e ἴσ. ἀλλήλοις.

dulcedinem illius qui fecit cit nos: ſcriptum enim eſt: [a] *Benigni erunt habitatores terræ, innocentes relinquentur in ea; impii vero & legum violatores diſperibunt ab ea.* Et rurſus dicit: [b] *Vidi impium ſuperexaltatum & elevatum ſicut cedros Libani: & tranſivi, & ecce non erat, & quæſivi eum, & non eſt inventus locus ejus. Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem, quoniam ſunt reliquiæ hominí pacifico.*

γλυκύτητα τȣ̃ ποιήσαντος ἡμᾶς. γέγραπται γὰρ, Χρηςοὶ ἔσονται οἰκήτορες γῆς, ἄκακοι δὲ ὑπολειφθήσονται ἐπ' αὐτῆς· οἱ δὲ παρανομȣ̃ντες ἐξολοθρευθήσονται ἀπ' αὐτῆς· καὶ πάλιν λέγει, Εἶδον ἀσεβῆ ὑπερυψȣ́μενον, καὶ αἰρόμενον ὡς τὰς κέδρȣς τȣ̃ λιβάνȣ, καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδȣ̀ ȣ̓κ ἦν, καὶ ἐξεζήτησα τὸν τόπον αὐτȣ̃, καὶ ȣ̓χ εὗρον· Φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτητα, ὅτι ἐςὶν [1] ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπῳ εἰρηνικῷ.

XV. Adhæreamus itaque amoris glutino eis qui cum pietate tranquille vivunt, non autem eis qui ficta ſimulatione pacem colunt. Dicit enim alicubi: [c] *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe abeſt a me.* Et

XV. Τοίνυν κολληθῶμεν τοῖς μεθ' εὐσεβείας εἰρηνεύȣσιν, καὶ μὴ τοῖς μεθ' ὑποκρίσεως βȣλομένοις εἰρήνην. λέγει γάρ πȣ, ȣ̃τος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἄπεςιν ἀπ' ἐμȣ̃· καὶ

1 Per ἐγκατάλειμμα, memoriam intelligit Euthymius; quæ duplici modo conſervatur, vel per prolem, vel per bona opera. Ingenioſiſſime vero Ferrandus locum hunc ita παραφράζει: *erit tempus quo inſonti homini merces congruens rependetur.* Uterque ad Hymnographi mentem.

a Pſalm. XXXVII. 9. & Prov. II. 20. b Pſalm. XXXVII. 36.
c *Eſa.* XXIX. 13.

πάλιν

πάλιν, Τῷ ϛόματι αὐτῶν εὐλόγȢν, τῇ δὲ καρδίᾳ κατηρῶντο· καὶ πάλιν λέγει, Ηγάπησαν αὐτὸν τῷ ϛόματι αὐτῶν, καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐψεύσαντο αὐτὸν, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν Ȣκ εὐθεῖα μετ᾽ αὐτȢ, Ȣδὲ ἐπιϛώθησαν ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτȢ· d Αλλὰ γενηθήτω τὰ χείλη τὰ δόλια f γλῶσσαν μεγαλοῤῥήμονα, τȢς εἰπόντας, τὴν γλῶσσαν ἡμῶν μεγαλύνωμεν, τὰ χείλη ἡμῶν παρ᾽ ἡμῖν ἐϛιν, τίς ἡμῶν κύριός ἐϛιν; ἀπὸ τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν καὶ ἀπὸ τȢ ϛεναγμȢ τῶν πενήτων νῦν ἀναϛήσομαι, λέγει κύριος, θήσομαι 1 ἐν σωτηρίᾳ, παῤῥησιάσομαι ἐν αὐτῷ.

rursus: a *Ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.* Et rursus dicit: b *Dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei. Cor autem eorum non rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento ejus.* c *Labia fraudulenta obmutescant,* e *& disperdat Dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam; qui dixerunt, linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt, quis noster Dominus est? Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus: ponam in salutari, fiducialiter agam in eo.*

1 Verba hæc & quæ sequuntur adversus omnium Tractatorum sententiam ad Vatem, non ad Deum refert præstantissimus Ferrandus. Subtilius, opinor, quam solidius.

a Psalm. LXII. 4. b Psalm. LXXVIII. 36. c Ps. XXXI. 19. d l. ἀλλὰ. e Psalm. XII. 3. f l. καὶ ἐξολοθρεύσαι κύριος πάντα τὰ χείλη τὰ δόλια, καὶ κ. τ. λ.

XVI. Christus enim eorum est, qui humiliter se gerunt, non qui cum fastu & arrogantia supra ejus gregem efferunt se. [1] Sceptrum majestatis Dei, Dominus noster Jesus Christus, non venit in jactantia superbiæ & arrogantiæ, quamvis potuerit; sed in humilitate, prout Spiritus Sanctus de eo loquutus est: dicit enim: *Domine quis credidit auditui nostro? Et brachium Domini cui revelatum est? Annunciavimus quasi parvulum in conspectu ejus; sicut radix in terra sitienti: non enim est species ei neque gloria, & vidimus eum, & non habebat speciem, neque decorem; sed species ejus erat inhonorata, & deficiens præ filiis hominum. Homo in plaga positus, & labore, & sciens ferre injurias;*

XVI. Ταπεινοφρονούντων γάρ ἐστιν ὁ χριστός, οὐκ ἐπαιρομένων ἐπὶ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ. τὸ σκῆπτρον τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ, ὁ κύριος ἡμῶν χριστὸς Ἰησοῦς, οὐκ ἦλθεν ἐν κόμπῳ ἀλαζονείας, οὐδὲ ὑπερηφανίας, καίπερ δυνάμενος. ἀλλὰ ταπεινοφρονῶν, καθὼς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον περὶ αὐτοῦ ἐλάλησεν. Φησὶ γάρ, Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; [2] ἀνηγγείλαμεν ἐναντίον αὐτοῦ ὡς παιδίον, ὡς ῥίζα ἐν γῇ διψώσῃ· ὅτι οὐκ ἔστιν εἶδος αὐτῷ, οὐδὲ δόξα· καὶ εἴδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλεῖπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν καὶ πόνῳ, καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν,

1 Hieron. ad If. 52. 14. Hebr. 8. 1. 2 ἀνετείλαμεν, *exorti sumus.* Ita clarissimus If. Vossius. Sic Ef. 42. 9. pro ἀναγγεῖλαι, legendum ἀνατεῖλαι. Sic enim codex Alex. & antiquissimus Esaiæ liber, quem Procopio suo præfixit Johannes Curterius, vir insigniter literatus.

ὅτι

ὅτι ἀπέστραπται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἠτιμάσθη καὶ οὐκ ἐλογίσθη. Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ καὶ ἐν κακώσει· αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν. Παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ᾽ αὐτὸν, τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν· ἄνθρωπος τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη, καὶ κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Καὶ αὐτὸς διὰ τὸ κεκακῶσθαι οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. [2] Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;

quia invisa erat ejus facies, ideo despectus fuit & reputatus tanquam nullus. Iste peccata nostra portat, & pro nobis dolet; & nos reputavimus eum esse in labore, & in plaga, & in afflictione. Ipse autem vulneratus est propter peccata nostra, & adflictus propter iniquitates nostras. Disciplina [1] *pacis nostræ super eum, & vibicibus ejus nos sanati sumus. Omnes quasi oves erravimus, homo in via sua erravit; & Dominus tradidit eum propter iniquitates nostras, & ipse adflictus licet, non aperit os. Sicut ovis ad victimam ductus est, & sicut agnus coram tondente mutus, sic non aperit os suum. In humilitate judicium ejus elatum est; generationem ejus quis enarrabit?*

1 i. e. *Punitionem & castigationem, quæ nobis debebatur, ut pace frueremur, ipse in se recepit.* 2 De hoc loco videndæ Observationes nostræ p. 125.

Quia tollitur de terra vita ejus, ab iniquitatibus populi mei ductus est ad mortem. Et dabo impios pro sepultura ejus, & divites pro morte illius: quia iniquitatem non fecit; neque dolum in ore suo; & Dominus vult mundare eum a plaga. Si detur pro peccato, anima vestra videbit semen longævum. *Et vult Dominus auferre de dolore animam ejus, ostendere ei lucem & formare intelligentiam, justificare justum bene servientem multis: & peccata eorum ipse portabit. Propterea ipse possidebit multos, & fortium dividet spolia, pro eo quod tradita est ad mortem anima ejus, & in iniquis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & propter iniquitates eorum traditus est.* Et rursus idem dicit:

ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ· ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μου ἥκει εἰς θάνατον· καὶ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ, καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ὅτι ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ ςόματι αὐτοῦ· καὶ κύριος βούλεται καθαρίσαι αὐτὸν [a] ταῖς πληγαῖς· ἐὰν [b] δῶτε περὶ ἁμαρτίας, ἡ ψυχὴ ὑμῶν ὄψεται σπέρμα μακρόβιον· καὶ κύριος βούλεται ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ πόνου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, δεῖξαι αὐτῷ φῶς, καὶ πλάσαι δίκαιον εὖ δουλεύοντα πολλοῖς· καὶ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν αὐτὸς ἀνοίσει· διὰ τοῦτο αὐτὸς κληρονομήσει πολλοὺς καὶ τῶν ἰσχυρῶν μεριεῖ σκῦλα· ἀνθ' ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη· καὶ αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνήνεγκε, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθη· Καὶ πάλιν αὐτός φησιν,

a ἴσ. τῆς πληγῆς. b ἴσ. δῶται.

Ἐγὼ

Εγὼ δέ εἰμι σκώληξ, καὶ ἐκ ἄνθρωπος· ὄνειδος ανθρώπων, καὶ ἐξεθένημα λαἕ· πάντες οἱ θεωρἕντές με, ἐξεμυκτήρισάν με, ἐλάλησαν ἐν χείλεσιν, ἐκίνησαν κεφαλήν· ἤλπισεν ἐπὶ κύριον, ῥυσάσθω αὐτὸν, σωσάτω αὐτὸν, ὅτι θέλει αὐτὸν· Ορᾶτε, ἄνδρες ἀγαπητοὶ, τίς ὁ ὑπογραμμὸς ὁ δεδομένος ἡμῖν· εἰ γὰρ ὁ κύριος ἕτως ἐταπεινοφρόνησε, τί ποιήσωμεν ἡμεῖς οἱ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς χάριτος αὐτἕ δι᾽ αὐτἕ [b] ἐλθόντος;

[a] *Ego autem sum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Omnes videntes me, deriserunt me, loquuti sunt labiis, moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum.* Videtis, Viri dilecti, quale nobis exemplar sit propositum; Si enim Dominus ita se humiliavit, quid faciemus nos, qui sub jugum ejus gratiæ per ipsum venimus?

XVII. Μιμηταὶ γενώμεθα κἀκείνων, οἵτινες ἐν δέρμασιν αἰγείοις, καὶ μηλωταῖς [c] περιεπάτησαν, κηρύσσοντες τὴν ἔλευσιν τἕ Χρισἕ· λέγομεν δὲ Ηλίαν καὶ Ελισσαῖον, ἔτι δὲ καὶ Ιεζεκιὴλ [d] τὲς προφήτας, πρὸς τέτοις καὶ τὲς μεμαρτυρημένες. Εμαρτυρήθη μεγάλως Αβραὰμ,

XVII. Imitatores simus eorum, qui in caprinis & ovinis pellibus adventum Christi prædicantes circumierunt, *Eliam* dicimus, & *Elizæum*, & *Ezechielem* prophetas, & cum his, eos qui in scripturis laudem consequuti sunt. [e] *Abrahamus*

a Psalm. XXII. 6. b ἴσ. ἐλθόντες. c Καὶ τριχῶν καμηλείων πλέγμασιν addit Clem. Alex. Strom. 4. d Καὶ Ιωάννην addit Idem. e Variat in nonnullis Clemens Alex. Strom. 4.

elogio

elogio insigni ornatus fuit, & amicus Dei vocatus fuit, qui gloriam Dei defixis oculis aspiciens in humilitate dixit: [a] *Ego autem sum terra & cinis.* Præterea & de *Jobo* sic scriptum est: [b] *Jobus erat justus, sine crimine, verax, colens Deum, abstinens ab omni mala re:* sed ille seipsum accusans dicit: [c] *Nemo mundus a sorde, etsi vita ejus unius diei fuerit. Moses* fidelis in tota ejus domo vocatus est, & per ejus præfecturam voluit Dominus a plagis & suppliciis liberare populum *Israeliticum*: verum ille honore magno affectus, non est grandia loquutus, sed cum ex rubo oraculum divinum ei datum fuisset, *Quis sum ego*, dixit, *ut me mittas?* [g] *Gracili voce, & tarda lingua ego sum.* Et

καὶ φίλος προσηγορεύθη τȣ̃ Θεȣ̃, καὶ λέγει ἀτενίζων εἰς τὴν δόξαν τȣ̃ Θεȣ̃ ταπεινοφρονῶν, Εγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός. Ετι δὲ καὶ περὶ Ἰὼβ ȣ̓́τω γέγραπται, Ἰὼβ ἦν δίκαιος, καὶ ἄμεμπτος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακȣ̃· ἀλλ᾽ αὐτὸς ἑαυτȣ̃ κατηγ[ορῶν λέγει], ȣ̓δεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύ[πȣ ȣ̓δὲ [d] εἰ] μιᾶς ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐτο[ῦ]. Μωϋσῆς πιςὸς [e] ἐν ὅλῳ [τῷ οἴκῳ] αὐτȣ̃ ἐκλήθη, καὶ διὰ τῆ[ς [f] προςα]σίας αὐτȣ̃ ἔκρινεν ὁ Θεὸς [ῥύσαι τὸν Ἰσραὴλ] ἀπὸ τῶν μαςίγων καὶ τῶν [αἰκι]σμάτων αὐτῶν· ἀλλὰ κἀκ[εῖνος] δοξασθεὶς μεγάλως ȣ̓κ ἐμ[εγα]λοῤῥημόνησεν, ἀλλ᾽ εἶπεν ἐ[κ τῆς] βάτȣ χρηματισμȣ̃ αὐτῷ διδο[μέ]νȣ, Τίς εἰμι ἐγὼ, ὅτι με πέμπ[εις;] ἐγὼ δέ εἰμι ἰσχνόφωνος καὶ β[ρα]δύγλωσσος· καὶ

a Gen. XVIII. 27. b Iob. I. 1. c Iob. XIV. 4.
d ἴσ. ἐὰν καὶ. e Θεράπων addit Clemens Alex. Strom 4.
f ἴσ. ὑπηρεσ. g Exod. IV. 10.

πάλιν

πάλιν λέγει, Εγὼ δὲ εἰμι ἀτμὶς ἀπὸ [1] χύτρας·

XVIII. Τί δὲ εἴπωμεν ἐπὶ τῷ μεμαρτυρημένῳ Δαβίδ; πρὸς ὃν εἶπεν ὁ Θεὸς, Εὗρον ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μȣ, Δαβὶδ τὸν τȣ̃ Ιεσσαὶ, ἐν [a] ἐλαίῳ [b] αἰωνίῳ ἔχρισα αὐτόν. Αλλὰ καὶ αὐτὸς λέγει πρὸς τὸν Θεόν, Ελέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σȣ, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σȣ ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μȣ. ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μȣ, καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μȣ καθάρισόν με· ὅτι τὴν ἀνομίαν μȣ ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἡ ἁμαρτία μȣ ἐνώπιόν μȣ̃ ἐςιν διὰ παντός. σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σȣ ἐποίησα· ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σȣ, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. ἰδȣ̀ γὰρ

rursus dicit: *Ego sum ollæ vapor.*

XVIII. Quid autem de *Davide*, qui egregium testimonium obtinuit, dicemus? de quo loquutus est Deus: [c] *Inveni hominem secundum cor meum*, Davidem Jessæi *filium, in oleo sempiterno unxi eum.* Ipse vero dicit ad Deum: [d] *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum coram me est semper. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci; ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas* [2] *cum judicaris. Ecce enim*

1. Κύθρας Codex Alex. Ionice scilicet pro χύτρας, ut κιθὼν pro χιτών. De quo videsis Eustathium. 2 Verte, *cum judicio disceptas.*

a MS. ἐλέει. b Cl. Alex. ἁγίῳ. c Psalm. LXXXIX 21. Act. XIII. 22. d Psalm. LI.

in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexisti; incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Asperges me hyssopo, & mundabor; lavabis me & super nivem dealbabor. Auditui mei dabis gaudium & lætitiam; exultabunt ossa humiliata. Averte faciem tuam a peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me, Deus; & spiritum rectum innova in visceribus meis. Ne projicias me a facie tua, & spiritum tuum sanctum ne auferas a me. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur. Libera me de sanguinibus

ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μȣ. ἰδȣ̀ γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας, τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σȣ ἐδήλωσάς μοι. ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ, καὶ καθαρισθήσομαι· πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι· Ακȣτιεῖς με ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην· ἀγαλλιάσονται ὀςᾶ τεταπεινωμένα. Απόςρεψον τὸ πρόσωπ[όν] σȣ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μȣ, καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μȣ ἐξάλειψ[ον·] καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμ[οὶ] ὁ Θεὸς, καὶ πνεῦμα εὐθὺ ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μȣ. Μὴ ἀπο[ῤῥί]ψῃς με ἀπὸ προσώπȣ σȣ, [καὶ τὸ πνεῦ]μα τὸ ἅγιόν σȣ μὴ ἀντανέ[λῃς ἀπ' ἐ]μȣ̃· ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλ[ίασιν τ]οῦ σωτηρίȣ σȣ, καὶ πνεύματι [1 ἡγεμο]νικῷ ςήριξόν με. Διδά[ξω ἀνό]μȣς τὰς ὁδȣ́ς σȣ, καὶ ἀ[σεβεῖς] ἐπιςρέψȣσιν ἐπί σε. [ῥῦσαί] με ἐξ αἱμάτων

1. i. e. *& mente perturbationibus imperante corrobora me.*

ὁ Θεὸς,

ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς τῆς[σωτ]ηρίας μȣ· [ἀγαλλ]ιάσεται ἡ γλῶσσά μȣ τὴν [δικ]αιοσύνην σȣ. Κύριε, τὸ ςόμα μȣ [ἀν]οίξεις, καὶ τὰ χείλη μȣ ἀναγ[γε]λεῖ τὴν αἴνεσίν σȣ· ὅτι εἰ ἠ[θ]έλησας θυσίαν ἔδωκα ἄν· ὁλοκαυτώματα ȣκ εὐδοκήσεις. Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· καρδίαν συντετριμμένην καὶ τε[ταπεινωμένην ὁ Θεὸς ȣκ ἐξȣθενώσει.

Deus, Deus salutis meæ; exultabit lingua mea justitiam tuam. Domine labia mea aperies; & os meum annuntiabit laudem tuam. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaris. Sacrificium Dei spiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non despiciet.

XIX. Τῶν τοσȣ́των οὖν καὶ τοιȣ́των ȣ̔́τως μεμαρτυρημένων τὸ ταπεινόφρον καὶ τὸ ὑποδεὲς διὰ τῆς ὑπακοῆς, ȣ̓ μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸ ἡμῶν γενεὰς, βελτίȣς ἐποίησεν, τȣ́ς τε καταδεξαμένȣς τὰ λόγια αὐτȣ̃ ἐν φόβῳ καὶ ἀληθείᾳ. Πολλῶν οὖν καὶ μεγάλων καὶ ἐνδόξων μετειληφότες [a] πράξεων, ἐπαναδράμωμεν ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς παραδεδομένον ἡμῖν τῆς εἰρήνης σκοπὸν· καὶ ἀτενίσωμεν εἰς τὸν πατέρα

XIX. Talium igitur & tantorum, qui tam clarum elogium consequuti sunt, humilitas & per obedientiam subjectio, non tantum nos, sed & ante nos generationes meliores reddidit, & qui in timore & veritate ejus eloquia susceperunt. Quare multorum magnorumque & illustrium exemplarium participes facti, ad pacis scopum nobis ab initio traditum feramur; ac totius mundi parentem

[a] ἴσ. παραδειγμάτων.

& crea-

& creatorem diligenter intueamur, pacisque ejus magnificis & exsuperantibus donis & benefactis firmiter adhæreamus. Cogitatione contemplemur eum, & mentis oculis longanimam ejus voluntatem intueamur, & quemadmodum clementem se præbeat erga omnem creaturam suam, consideremus.

XX. Cæli per ejus gubernationem commoti, in pace illi subjiciuntur; dies etiam & nox, nullo sibi invicem impedimento constitutum ab eo cursum absolvunt. Sol & luna, & siderum chori, secundum ejus mandatum, sine ullo errore, in concordia statutos sibi terminos explicant & evolvunt. Terra gravida suo tempore, secundum ejus voluntatem, hominibus, feris,

καὶ κτιςὴν τȣ̃ σύμπαντος κόσμȣ, καὶ ταῖς μεγαλοπρεπέσι καὶ ὑπερβαλλȣ́σαις αὐτȣ̃ δωρεαῖς τῆς εἰρήνης, εὐεργεσίαις τε κολληθῶμεν. ἴδωμεν αὐτὸν κατὰ διάνοιαν, καὶ ἐμβλέψωμεν τοῖς ὄμμασι τῆς ψυχῆς εἰς τὸ μακρόθυμον αὐτȣ̃ βȣ́λημα· νοήσωμεν πῶς ἀόργητος ὑπάρχει πρὸς πᾶσαν τὴν κτίσιν αὐτȣ̃.

XX. Οἱ ȣ̓ρανοὶ τῇ διοικήσει αὐτȣ̃ [a] σαλευόμενοι ἐν εἰρήνῃ ὑποτάσσονται αὐτῷ. ἡμέρα τε καὶ νὺξ τὸν τετα(γ)μένον ὑπ' αὐτȣ̃ δρόμον [b] διανύ(ο)υσιν, μηδὲν [c] ἀλλήλοις ἐμποδί(ζ)οντα. Ηλιός τε καὶ σελήνη, ἀςέ(ρ)ων τε χοροὶ, κατὰ τὴν διαταγὴν (αὐ)τȣ̃ ἐν ὁμονοίᾳ, δίχα πάσης (πα)ρεκβάσεως, ἐξελίσσȣσιν (το)ὺς ἐπιτεταγμένȣς αὐτοῖς ὁρισμȣ́ς. Γῆ κυοφορȣ̃σα, κατὰ τὸ θέλημα αὐτȣ̃ τοῖς ἰδίοις καιροῖς τὴν παμπλήθη ἀνθρώποις τε καὶ θηρσὶν,

a ἴσ. μή. b Hesychius, διανυσθῆναι, τελειωθῆναι.
c ἴσ. ἀλλήλαις ἐμποδίζȣσαι.

καὶ

καὶ πᾶσι τοῖς ὖσιν ἐν αὐτῇ ζώοις ἀνατέλλει τροφὴν, μὴ διχοστατῦσα μηδὲ ἀλλοιῦσά τι τῶν δεδογματισμένων ὑπ' αὐτῦ. Ἀβύσσων τε ἀνεξιχνίαστα, καὶ νερτέρων ἀνεκδιήγητα [a] κρίματα τοῖς αὐτοῖς συνέχεται προστάγμασιν. τὸ [b] κῦτος τῆς ἀπείρυ θαλάσσης κατὰ τὴν δημιυργίαν αὐτῦ συσταθὲν εἰς τὰς συναγωγὰς, ὖ παρεκβαίνει τὰ περιτεθειμένα αὐτῇ κλεῖθρα, ἀλλὰ καθὼς διέταξεν αὐτῇ, ὕτως ποιεῖ, εἶπεν γὰρ, Ἕως ὧδε ἥξεις, καὶ τὰ κύματά σῦ ἐν σοὶ συντριβήσεται. Ὠκεανὸς ἀνθρώποις ἀπέραντος, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι ταῖς αὐταῖς [f] ταγαῖς τῦ δεσπότῦ διευθύνονται. Καιροὶ ἐαρινοὶ, καὶ θερινοὶ, καὶ μετοπωρινοὶ, καὶ χειμερινοὶ

& omnibus quæ in ea sunt animantibus, alimentum in abundantia profert, non hæsitans, neque mutans quicquam eorum, quæ ab eo decreta sunt. Abyssorum investigabiles, & profundi inenarrabiles fluctus, eisdem mandatis continentur. [c] Moles immensi maris in ipsa sui creatione in congregationes suas collecta, repagula sibi circumposita non transgreditur, sed prout ei præcepit, ita facit. Dixit enim: [d] *Huc usque venies, & in te ipso comminuentur fluctus tui.* [e] Oceanus hominibus impermeabilis, & qui trans ipsum sunt mundi eisdem Domini mandatis gubernantur. Vernæ, æstivæ, autumnales & hyemales tempestates,

a ἴσ. κύματα. b Hesychius, κῦτος, σῶμα, ὄγκος. Sic Psalm. LXIV. 8. Respicit hic B. Clemens Geneseos locum c. I. 9. c Ita vertendum cum Reverendissimo Pearsono, in Apologia doctissima pro LXX. Interpretibus contra Hieronymum. d Job. XXXVIII. 11. e Clem. Alex. Str. 5. p. 586. Orig. περὶ Ἀρχ. Hieron. ad Eph. II. 2. Phot. cod. 126. f ἴσ. ἐπιταγαῖς, ἢ διαταγαῖς. Nihil mutandum. Hesychius, ταγαῖς, ἀρχαῖς, ἡγεμονίαις.

in pace aliæ aliis ſuccedunt. Ventorum libramina peculiari ſuo tempore munus ſuum ſine offendiculo obeunt. Fontes etiam perennes, ad uſum & ſanitatem facti, ubera ſine defectu, ad vitam hominum ſuſtentandam, præbent; & animalia minima in pace & concordia cœtus ſuos faciunt. Hæc omnia magnus opifex, & omnium Dominus, in pace & concordia fieri juſſit, benefaciens omnibus; vobis vero ſuperabundanter, qui per Dominum Jeſum Chriſtum, ad miſerationes ejus confugimus; cui gloria omnis & magnificentia, in ſecula ſeculorum. Amen.

ἐν εἰρήνῃ μεταπαραδιδόασιν ἀλλήλοις. Ἀνέμων ςαθμοὶ κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν τὴν λειτȣργίαν αὐτῶν ἀπροσκόπως ἐπιτελȣ͂σιν· Ἀέννάοί τε πηγαὶ πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ ὑγίειαν δημιȣργηθεῖσαι, δίχα ἐλλείψεως παρέχονται τȣ̀ς πρὸς ζωὴν ἀνθρώποις μαζȣ́ς· Τά τε ἐλάχιςα τῶν ζώων τὰς συνελεύσεις αὐτῶν ἐν ὁμονοίᾳ καὶ εἰρήνῃ ποιοῦνται· Ταῦτα πάντα ὁ μέγας δημιȣργὸς καὶ δεσπότης τῶν ἁπάντων ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ προσέταξεν εἶναι, εὐεργετῶν τὰ πάντα, ὑπερεκπερισσῶς δὲ ἡμᾶς τȣ̀ς προσπεφευγότας τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτȣ͂, διὰ τȣ͂ Κυρίȣ ἡμῶν Ἰησȣ͂ Χριςȣ͂, ᾧ ἡ δόξα καὶ μεγαλωσύνη εἰς τȣ̀ς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

XXI. Videte, dilecti, ne beneficia ejus, quæ numero ſunt multa, nobis omnibus in condemnationem cedant, niſi dignam eo vitam inſtituentes, bona & accepta in conſpectu ejus cum concordia fecerimus.

XXI. Ὁρᾶτε, ἀγαπητοὶ, μὴ αἱ εὐεργεσίαι αὐτȣ͂ αἱ πολλαὶ γένωνται εἰς κρίμα πᾶσιν ἡμῖν, ἐὰν μὴ ἀξίως αὐτȣ͂ πολιτευόμενοι τὰ καλὰ καὶ εὐάρεςα ἐνώπιον αὐτȣ͂ ποιῶμεν μεθ' ὁμονοίας.

λέγει

λέγει γάρ που, πνεῦμα κυρίου λύχνος ἐρευνῶν τὰ ταμιεῖα τῆς γαςρός. Ἰδωμεν πῶς ἐγγύς ἐςιν, καὶ ὅτι οὐδὲν λέληθεν αὐτὸν τῶν ἐννοιῶν ἡμῶν, οὐδὲ τῶν διαλογισμῶν ὧν ποιούμεθα. δίκαιον οὖν ἐςιν μὴ λειποτακτεῖν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ θελήματος αὐτοῦ. μᾶλλον ἀνθρώποις ἄφροσι καὶ ἀνοήτοις, καὶ ἐπαιρομένοις καὶ ἐγκαυχωμένοις ἐν ἀλαζονείᾳ τοῦ λόγου αὐτῶν, [c] προσκόψωμεν, ἢ τῷ Θεῷ· τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριςὸν, οὗ τὸ αἷμα ὑπὲρ ἡμῶν [d] ἐδόθη ἐντραπῶμεν. τοὺς προηγουμένους ἡμῶν αἰδεσθῶμεν, τοὺς πρεσβυτέρους ἡμῶν τιμήσωμεν, τοὺς νέους παιδεύσωμεν τὴν παιδείαν τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ· τὰς γυναῖκας ἡμῶν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν διορθωσώμεθα· τὸ ἀξιαγάπητον τῆς ἁγνείας ἦθος ἐνδειξάσθωσαν, τὸ ἀκέραιον τῆς πραΰτητος αὐτῶν βούλημα ἀποδειξάτωσαν, τὸ ἐπιεικὲς τῆς γλώσσης

[a] Dicit enim alicubi, [b] *Spiritus Domini lucerna scrutans secreta ventris.* Consideremus quam prope nobis sit Dominus, & quod cogitationum nostrarum & colloquiorum quæ habemus, nihil ipsum lateat. Aequum est igitur ut non simus transfugæ a voluntate ejus. Homines stultos & insipientes, & in sermonis sui jactantia elatos ac gloriosos, potius quam Deum, offendamus. Dominum Jesum Christum, cujus sanguis pro nobis datus est, veneremur. Præpositos nostros revereamur; seniores nostros honoremus: juvenes in disciplina timoris Dei erudiamus. Uxores nostras ad id quod bonum est emendemus; amabiles castitatis mores ostendant, puram & sinceram mansuetudinis suæ voluntatem demonstrent, linguæ suæ moderationem

a Prov. XX. 27. b Citat Clem. Alex. Strom. p. 517.
c ἴσ. προσκρούσωμεν. d Ἡγιάσθη Clemens Alex.

silentio manifestam faciant, charitatem suam, sine personarum acceptione, omnibus Deum sancte timentibus, æqualem exhibeant. Liberi nostri disciplinæ Christi participes sint; discant quantum humilitas apud Deum valeat, quid casta charitas apud Deum possit, quomodo timor ejus bonus est & magnus, servans omnes qui in pura mente in ipso sancte versantur. Est enim cogitationum & consiliorum mentis scrutator, cujus spiritus est in nobis, & cum vult aufert eum.

αὐτῶν διὰ τῆς [a] φωνῆς φανερὸν ποιησάτωσαν, τὴν ἀγάπην αὐτῶν μὴ [b] κατὰ προσκλίσεις, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς φοϐȣμένοις τὸν Θεὸν ὁσίως, ἴσην παρεχέτωσαν. τὰ τέκνα [c] ὑμῶν τῆς ἐν Χριςῷ παιδείας μεῖαλαμϐανέτωσαν· μαθέτωσαν τί ταπεινοφροσύνη παρὰ Θεῷ ἰσχύει, τί ἀγάπη ἁγνὴ παρὰ τῷ Θεῷ δύναται· πῶς ὁ φόϐος αὐτȣ̃ καλὸς καὶ μέγας, καὶ σώζων πάντας τȣ̀ς ἐν αὐτῷ ὁσίως ἀναςρεφομένȣς ἐν καθαρᾷ [d] διανοίᾳ. Ερευνητὴς γάρ ἐςιν ἐννοιῶν καὶ ἐνθυμήσεων· ȣ̃ ἡ πνοὴ αὐτȣ̃ ἐν ἡμῖν ἐςιν, καὶ ὅταν θέλῃ ἀνέλοι αὐτήν.

XXII. Hæc autem omnia, fides quæ est in Christo, confirmat; sic enim ille per Spiritum sanctum nos compellat: [e] *Adeste filii, audite me; timorem Domini docebo vos. Quis est homo*

XXII. Ταῦτα δὲ πάντα βεϐαιοῖ ἡ ἐν Χριςῷ πίςις· καὶ γὰρ αὐτὸς διὰ τȣ̃ πνεύματος τȣ̃ ἁγίȣ ȣ̃τως προσκαλεῖται ἡμᾶς, Δεῦτε τέκνα, ἀκȣ́σατέ μȣ, φόϐον κυρίȣ διδάξω ὑμᾶς. Τίς ἐςιν ἄνθρωπος

a Clem. Alex. σιγῆς. Rectius. b Exponit Hesychius κατὰ χάριν. Vide 1 Tim. V. 21. c Clem. Alex. ἡμῶν. d Clem. Alex. καρδίᾳ. e Psalm. XXXIV. 11.

ὁ θέλων

ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς; παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, καὶ [a] χείλη τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον· ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν· ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ πρὸς δέησιν αὐτῶν· πρ(όσωπον δὲ) κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ, (τοῦ ἐξολο)θρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημ(όσυνον) αὐτῶν. ἐκέκραξεν ὁ δ(ίκαιος), καὶ ὁ κύριος εἰσήκουσεν αὐ(τοῦ, καὶ ἐκ) πασῶν τῶν θλίψεων (ἐῤῥύ)σατο αὐτόν. πολλαὶ αἱ μά(στιγες) τοῦ ἁμαρτωλοῦ, τοὺς δὲ ἐ(λπίζον)τας ἐπὶ κύριον ἔλεος κυκλώσ(ει).

qui vult vitam, diligens dies videre bonos? Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diverte a malo, & fac bonum, inquire pacem, & perſequere eam. Oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum: vultus autem domini ſuper facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Clamavit juſtus, & Dominus exaudivit eum, & ex omnibus tribulationibus ejus liberavit eum. [b] Multa flagella peccatoris, ſperantem autem in Domino miſericordia circumdabit.

XXIII. Ο οἰκτίρμων κατὰ πάντα (καὶ εὐερ)γετικὸς πατὴρ ἔχει σπλάγχνα ἐ(πὶ) φοβουμένους αὐτὸν, ἠπίως (τε) καὶ προσηνῶς τὰς χάριτας αὐτ(οῦ) ἀποδιδοῖ τοῖς προσερχομένο(ις) αὐτῷ ἁπλῇ διανοίᾳ.

XXIII. Miſericors in omnibus, & benignus Pater, viſcera erga timentes eum habet, & venientibus ad ipſum cogitatione pura & ſimplici, gratias ſuas benigne & ſuaviter largitur.

a ἴσ. χείλη σου. b Pſalm. XXXII. 10.

Quare animo duplici ne simus, neque super eximiis & honoroficis donis ejus efferatur anima nostra. Longe a nobis absit scriptura illa, ubi dicitur: [a] *Miseri & infelices sunt, qui animo duplici sunt & inconstanti, dicentes: Hæc a parentibus nostris audivimus, & ecce consenuimus, nihil tamen horum nobis accidit. O fatui, comparate vos arbori, vitem sumite: primum quidem frondescit, germen postea pullulat, folium deinde & flos, posthæc uva acerba, tandem demum uva matura: videtis quod in exiguo tempore fructus arboris ad maturitatem perducitur.* In veritate, brevi & subito voluntas ejus perficietur; Scriptura etiam testimonium perhibente,

Διὸ μὴ διψυχῶμεν, μηδὲ ἰνδαλλέσθω ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐπὶ ταῖς ὑπερβαλλούσαις καὶ ἐνδόξοις δωρεαῖς αὐτοῦ. πόῤῥω γενέσθω ἀφ' ἡμῶν ἡ γραφὴ αὕτη, ὅπου [b] λέγει, Ταλαίπωροί εἰσιν οἱ δίψυχοι, οἱ διστάζοντες τὴν ψυχὴν, οἱ λέγοντες, Ταῦτα ἠκούσαμεν καὶ [c] ἀπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ ἰδοὺ γεγηράκαμεν, καὶ οὐδὲν ἡμῖν τούτων συμβέβηκεν. Ὦ [d] ἀνόητοι, συμβάλλετε ἑαυτοὺς ξύλῳ, λάβετε ἄμπελον· πρῶτον μὲν φυλλοῤῥοεῖ, εἶτα βλαστὸς γίνεται, εἶτα φύλλον, εἶτα ἄνθος, καὶ μετὰ ταῦτα ὄμφαξ, εἶτα σταφυλὴ παρεστηκυῖα. ὁρᾶτε ὅτι ἐν καιρῷ ὀλίγῳ εἰς [e] πέπειρον καταντᾷ ὁ καρπὸς τοῦ ξύλου. ἐπ' ἀληθείας ταχὺ καὶ ἐξαίφνης τελειωθήσεται τὸ βούλημα αὐτοῦ, συνεπιμαρτυρούσης καὶ τῆς γραφῆς,

a Jac. I. 2. b ἴσ. λέγεται. c Ἐπὶ Codex Alex. Sic Clemens noster in Ep. 2. d Verba hæc, & sequentia, Clementis non sunt, ut ex secunda Epistola patet, sed ejusdem auctoris, cujus superiora. Hoc dudum monuerunt Rev. Pearson, & sagacissimus Gottofredus Vendelinus. e Hesychius, πέπειρον, ὥριμον, ἀκμαῖον.

ὅτι

ὅτι ταχὺ ἥξει ὁ κύριος εἰς τὸν ναὸν αὐτȣ͂, καὶ ὁ ἅγιος ὃν ὑμεῖς προσδοκᾶτε.

a *quod statim venturus sit Dominus in templum ejus, & sanctus, quem vos expectatis.*

XXIV. Κατανοήσωμεν, ἀγαπητοὶ, πῶς ὁ δεσπότης ἐπιδείκνυται διηνεκῶς ἡμῖν τὴν μέλλȣσαν ἀνάστασιν ἔσεσθαι, ἧς τὴν ἀπαρχὴν ἐποιήσατο τὸν κύριον Ἰησȣ͂ν Χριστὸν, ἐκ νεκρ(ῶν) ἀναστήσας. Ἴδωμεν, ἀγαπητοὶ, τὴν κατὰ κα(ιρὸν) γινομένην ἀνάστασιν, ἡμέρ(α καὶ) νὺξ ἀνάστασιν ἡμῖν δηλȣ͂σ(ιν·) κοιμᾶται ἡ νὺξ, ἀνίσταται ἡ(μέρα,) ἡ ἡμέρα b ἄπεισιν, νὺξ (ἐπέρχεται. Ἴδωμ)εν τȣ̀ς καρπȣ̀ς· ὁ σπόρος (πᾶσι δῆλόν) τινα τρόπον γίνεται· Ἐξῆλ(θεν ὁ σπ)είρων καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν (καὶ βληθέ)ντων σπερμάτων, ἅτινα πέ(π]ωκεν ε)ἰς τὴν γῆν ξηρὰ καὶ γυμνὰ, δι(αλύει χρόνος)· εἶτ' ἐκ τῆς διαλύσεως ἡ μεγά(λη δύναμ)ις τῆς προνοίας τȣ͂ δεσπότȣ (ἀνίσ)ησιν αὐτὰ, καὶ ἐκ

XXIV. Consideremus, dilecti, quemadmodum Dominus futuram resurrectionem nobis perpetuo ostendat, cujus primitias Dominum Jesum Christum fecit, eum a mortuis suscitans. Intueamur, dilecti, resurrectionem quæ omni tempore fit. Dies & nox resurrectionem nobis ostendunt; nox cubat, exurgit dies; abit dies, nox ingruit & insequitur. Intueamur fruges; sementis quomodo fiat omnibus obvium est; Egressus est seminator, & semen in terram jecit, & jactis seminibus, quæ nuda & arida in terram ciderunt, tempore dissolvuntur, & post dissolutionem magna divinæ providentiæ virtus resuscitat ea, ac ex

a Mal. III. 1. b ἴσ. ἔπεισιν.

uno plura fiunt, & fructum producunt.

XXV. Contemplemur signum mirabile quod in partibus orientis, scilicet in *Arabia* fit. Avis est, quae Phœnix 1 vocatur: hæc sui generis sola & unigena existens annos quingentos vivit, & cum morte dissolvenda est, e thure, myrrha, & reliquis aromatibus loculum sibi struit, quem completo annorum spatio ingreditur, & vitam deponit; ex carne vero ejus putrefacta vermis quidam nascitur, qui animalis defuncti humore nutritus plumescit, & auctis postea viribus loculum tollit, in

τȣ̃ ἑνὸς πλεί(ονα αὔ)ξει, καὶ ἐκφέρει καρπόν.

XXV. (Ἴδω)μεν τὸ παράδοξον σημεῖον, τὸ (γιν)όμενον ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς (τό)ποις, τȣτέςιν τοῖς περὶ τὴν Ἀραβίαν. ὄρνεον γάρ ἐςιν ὃ προσονομάζεται 2 Φοῖνιξ, τȣ̃το μονογενὲς ὑπάρχον ζῇ ἔτη πεντακόσια· γενόμενόν τε ἤδη πρὸς ἀπόλυσιν τȣ̃ ἀποθανεῖν αὐτὸ, σηκὸν ἑαυτῷ ποιεῖ ἐκ λιβάνȣ καὶ σμύρνης, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρωμάτων, εἰς ὃν πληρωθέντος τȣ̃ χρόνȣ εἰσέρχεται, καὶ τελευτᾷ. σηπομένης δὲ τῆς σαρκὸς σκώληξ τις γεννᾶται, ὃς ἐκ τῆς ἰκμάδος τȣ̃ τετελευτηκότος ζώȣ ἀνατρεφόμενος, πτεροφυεῖ. εἶτα γενναῖος γενόμενος αἴρει τὸν σηκὸν ἐκεῖνον, ὅπȣ

1 Hunc locum citat Cyrillus Hierosf. Catech. 18. meminitque Photius. 2 De Phœnice nullum antiquius testimonium habemus eo, quod extat in Historia Sinica viri fide dignissimi Martinii, sub Xaoharro IV. Imperatore. Sic autem Phœnix describitur: *Sub initium imperii Solis avis apparuit, cujus adventu felicitatem regno portendi vulgo existimant. Ex forma, qua avem hanc pingunt, aquilam crederes, nisi plumarum mira & discolor varietas obstaret. Phœnicem ut esse suspicer, ejus raritas persuadet.* Eadem legas in Ezechielis Tragici versibus apud Eusebium Præp. Evang. lib. 9. & Eustathium in Hexaemeron.

τὰ

τὰ ὀςᾶ τȣ̃ προγεγονότος ἐςὶν, καὶ ταῦτα βαςάζων, a διανεύει ἀπὸ τῆς Ἀραβικῆς χώρας ἕως τῆς Αἰγύπτȣ, εἰς τὴν λεγομένην Ἡλιȣ́πολιν· καὶ ἡμέρας βλεπόντων πάντων ἐπιπτὰς, ἐπὶ τὸν τȣ̃ ἡλίȣ βωμὸν τίθησιν αὐτὰ, καὶ ȣ̃τως εἰς τȣ̓πίσω ἀφορμᾷ. Οἱ ȣ̃ν ἱερεῖς ἐπισκέπτονται τὰς ἀναγραφὰς τῶν χρόνων, καὶ εὑρίσκȣσιν αὐτὸν πεντακοσιοςȣ̃ ἔτȣς πεπληρωμένȣ ἐληλυθέναι.

quo ossa parentis recondita sunt, quæ humeris gestans ex *Arabica* regione in *Aegyptum*, & urbem, quæ b *Heliopolis* dicitur, pervolat, ac spectantibus omnibus diurno tempore advolans, super altare Solis illa collocat, atque ita unde venerat, regreditur. Sacerdotes annorum rationem in libris descriptam diligenter computant, & impleto anno quingentesimo, rediisse illam comperiunt.

XXVI. Μέγα καὶ θαυμαςὸν οὖν νομίζομεν εἶναι, εἰ ὁ δημιȣργὸς τῶν πάντων ἀνάςασιν ποιήσεται, τῶν ὁσίως αὐτῷ δȣλευσάντων ἐν πεποιθήσει πίςεως ἀγαθῆς, ὅπȣ καὶ δι' ὀρνέȣ δείκνυσιν ἡμῖν τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐπαγγελίας αὐτȣ̃; (λ)έγει γάρ πȣ, Καὶ ἐξαναςήσεις με, (κ)αὶ ἐξομολογήσομαί σοι.

XXVI. An magnum igitur & admirandum arbitrabimur, si rerum omnium opifex resurgere eos faciat, qui in bonæ fidei confidentia religiose illi inservierunt, cum per volucrem, promissionis suæ magnificentiam abunde nobis patefaciat? Dicit enim alicubi: c *Suscitabis me, & confitebor tibi.*

a Hesychius, διανεύει, τρέφει, (lege ςρέφει) κυκλεῖ. ἴσ. διανεῖ vel διανύει. b *Contendit Solis ad urbem*, inquit Theodulfus in Carmine de Phœnice. Pro *urbem*, vulgo legitur *ortus*: Sed male; ut monuit Cl. If. Vossius ad Melam. p. 296. c Psalm. XXVII. 7.

Et: [a] *Dormivi & soporatus sum: surrexi, quia tu mecum es.* Et rursus Job dicit: [b] *Et carnem hanc meam resuscitabis, quæ omnia hæc passa est.*

(κ)αὶ, ἐκοιμήθην, καὶ ὕπνωσα, ἐξη(γέ)ρθην ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ. (Καὶ) πάλιν Ἰὼβ λέγει, Καὶ [c] ἀναστήσεις (τὴν) σάρκα μου ταύτην, τὴν ἀναντλήσασαν ταῦτα πάντα.

XXVII. Hac igitur spe mentes nostræ & cogitationes fixæ, firmiter adhæreant ei, qui fidelis est in promissionibus, & justus in judiciis. Qui mentiri vetuit, multo minus ipse mentietur: nihil enim Deo impossibile præterquam mentiri. Exsuscitetur in nobis fides ejus, & quod omnia ipsi propinqua sint, consideremus. In verbo magnificentiæ suæ constituit omnia, & in verbo potest omnia funditus evertere. [d] *Quis dicet ei, quid fecisti? vel quis fortitudinis ejus robori resistet?*

XVII. Ταύτῃ οὖν τῇ ἐλπίδι προσδεδέσθωσαν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν τῷ πιστῷ ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις, καὶ τῷ δικαίῳ ἐν τοῖς κρίμασιν· ὁ παραγγείλας μὴ ψεύδεσθαι, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς οὐ ψεύσεται· οὐδὲν γὰρ ἀδύνατον παρὰ τῷ Θεῷ, εἰ μὴ τὸ ψεύσασθαι. Αναζωπυρησάτω οὖν ἡ πίστις αὐτοῦ ἐν ἡμῖν, καὶ νοήσωμεν ὅτι πάντα ἐγγὺς αὐτῷ ἐστιν· ἐν λόγῳ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ συνεστήσατο τὰ πάντα, καὶ ἐν λόγῳ δύναται αὐτὰ καταστρέψαι. Τίς ἐρεῖ αὐτῷ, τί ἐποίησας; ἢ τίς ἀντιστήσεται τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ;

a Psalm. III. 5. b Job. XIX. 25. c Hunc Jobi locum ad resurrectionem primus traxit B. Clemens; quem alii postea sunt secuti. Sed quis a primis illis Christianis, seculo majoribus, omnium Scripturæ locorum germanam explanationem expostulet? Quis in multis illos non æque hallucinatos existimet, atque eorum nepotes? d Sap. Sal. XI. 22. & XII. 12.

ἵτε

ὅτε θέλει, καὶ ὡς θέλει, ἐποίησεν πάντα, καὶ ὐδὲν μὴ [a] παρέλθῃ τῶν δεδογματισμένων ὑπ' αὐτῦ. Πάντα ἐνώπιον αὐτῦ εἰσι, καὶ ὐδὲν λέληθεν τὴν βυλὴν αὐτῦ. Εἰ οἱ ὐρανοὶ διηγῦνται δόξαν Θεῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα. [c] ἡ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· καὶ ὐκ εἰσὶ λόγοι, ὐδὲ λαλιαὶ, ὧν ὐχὶ ἀκύονται αἱ φωναὶ αὐτῶν.

Quando & quemadmodum voluit, omnia ab ipſo ſunt facta, neque quicquam ab eo ſemel decretum, infectum præteriit. Omnia coram ipſo ſunt, nihilque conſilium ejus latuit. Si [b] *cæli enarrant gloriam Dei, opera autem manuum ejus annuntiat firmamentum. Si dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam: &* [d] *non ſunt loquelæ, neque ſermones quorum non audiantur voces eorum.*

XXVIII. Πάντων ὖν βλεπομένων καὶ ἀκυομένων, φοβηθῶμεν αὐτὸν, καὶ ἀπολείπωμεν φαύλων ἔργων μιαρὰς ἐπιθυμίας, ἵνα τῷ ἐλέει αὐτῦ [e] σκεπάσωμεν ἀπὸ τῶν μελλόντων κριμάτων. [f] Πῦ γάρ τις ἡμῶν δύναται φεύγειν ἀπὸ τῆς κραταιᾶς χειρὸς αὐτῦ;

XXVIII. Cum omnia igitur videantur & audiantur, metuamus eum, & impuras concupiſcentias pravorum operum deſeramus, ut a futuro judicio, ejus miſericordia, tegamur. Quo enim quis noſtrum a potente ejus manu fugere poteſt?

a ἴσ. παρῆλθε. b Pſalm. XIX. 2. c ἴσ. εἰ. d i. e. *Et non ſunt ſermones obſcuri & verba ſubmiſſa, quæ non intelligantur.* Ita poſt Euſebium eximius Paraphraſtes Lud. Ferrand. e σκεπασθῶμεν. f ἴσ. Ποῖ.

Quis

Quis mundus ab eo desciscentem & transfugam recipiet? Dicit enim alicubi scriptura: [a] *Quo fugiam, & ubi a facie tua occultabor? Si ascendero in cælum, tu illic es; si ad terræ extrema abiero, dextra tua illic; si stratum posuero in abysso, illic est spiritus tuus.* Quo igitur abibit quispiam, vel quo aufugiet, ab eo, qui omnia complectitur?

XXIX. Quare castas & puras manus ad eum elevantes, & benignum & misericordem patrem nostrum diligentes, in sanctitate cordis accedamus ad ipsum, qui nos sibi

ποῖος δὲ κόσμος δέξεταί τινα τῶν [1] αὐτομολούντων ἀπ᾽ αὐτοῦ; Λέγει γάρ που τὸ [2] γραφεῖον, Ποῦ [b] ἀφήξω, καὶ ποῦ κρυβήσομαι ἀπὸ τοῦ προσώπου σου; ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ εἶ ἐκεῖ· ἐὰν ἀπέλθω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, ἐκεῖ ἡ δεξιά σου· ἐὰν καταστρώσω εἰς τὰς ἀβύσσους, ἐκεῖ τὸ πνεῦμά σου. Ποῖ οὖν τις ἀπέλθῃ, ἢ ποῦ ἀποδράσῃ ἀπὸ τοῦ τὰ πάντα ἐμπεριέχοντος;

XXIX. Προσέλθωμεν οὖν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι ψυχῆς, ἁγνὰς καὶ ἀμιάντους χεῖρας αἴροντες πρὸς αὐτὸν, ἀγαπῶντες τὸν ἐπιεικῆ καὶ εὔσπλαγχνον πατέρα ἡμῶν, ὃς [c] ἐκλο-

1 Hesychius, αὐτόμολος, ὁ πρὸς τοὺς πολεμίους ἀπελθὼν, προδότης. In hac voce interpretanda peccavit magnus Casaubonus, Polyb. lib. 4. p. 322. ubi ὁ δὲ αὐτόμολος, *Automolum* vertit, quasi nomen esset proprium. At Polybius Aetolum quendam transfugam intelligit, cujus ante meminerat, ut monuit Casaubono par, si non in quibusdam superior, Henricus Valesius, Præfatione in Excerpta ex Collectaneis Constantini Porphyrogenetæ. 2 Hinc patet Cl. Is. Vossium in Responsione ad iteratas P. Simonii Objectiones immerito existimare vocem γραφεῖον ab Aquila fuisse confictam. Hinc etiam firmatur Epiphanii locus hæresi 29. sect. 7. ubi, de Nazarenis agens, ait, libros hagiographos a Judæis etiam γραφεῖα appellari. Post Epiphanium idem tradit Damascenus. a Psalm. CXXXIX. 6. b ἴσ. ἀφίξομαι. c ἴσ. ἡμᾶς.

γῆς

γῆς μέρος ἐποίησεν ἑαυτῷ. Οὕτω γὰρ γέγραπται, Ὅτε διεμέρισεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς [b] δὲ ἔσπειρεν υἱὲς Αδὰμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων [c]· ἐγενήθη μερὶς κυρίε λαὸς αὐτε Ιακὼβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτε Ισραήλ. Καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέγει, Ιδε κύριος λαμβάνει ἑαυτῷ ἔθνος ἐκ μέσε ἐθνῶν, ὥσπερ λαμβάνει ἄνθρωπος τὴν ἀπαρχὴν αὐτε τῆς ἅλω, καὶ ἐξελεύσεται ἐκ τε ἔθνες ἐκείνε, ἅγια ἁγίων.

ipsi electionis sortem fecit. Sic enim scriptum est: [a] *Quando dividebat altissimus gentes, quando disseminavit filios* Adæ, *constituit terminos gentium, secundum numerum Angelorum Dei. Et factus est pars Domini* Jacob, *funiculus hæreditatis ejus* Israel. Et in alio loco dicit: [d] *Ecce Dominus tollit sibi gentem e medio gentium, prout homo primitias areæ suæ accipit, & ex gente illa Sancta Sanctorum egredientur.*

XXX. Αγίε οὖν μερὶς ὑπάρχοντες, ποιήσωμεν τὰ τε ἁγιασμε πάντα, φεύγοντες καταλαλιὰς, μιαράς τε καὶ [1] ἀγνὲς συμπλοκὰς, μέθας τε καὶ νεωτερισμὲς, καὶ βδελυκτὰς ἐπιθυμίας, μυσαρὰν μοιχείαν, βδελυκτὴν ὑπερηφανίαν. Θεὸς γάρ, φησιν, ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.

XXX. Cum igitur portiones sancti simus, faciamus omnia quæ ad sanctitatem pertinent, obtrectationes devitantes, scelestos & incestos complexus, ebrietates, insolentias, concupiscentias abominandas, detestandum adulterium, exsecrabilem superbiam, [e] *Deus enim*, inquit, *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

1 ἴσ. ἀνάγνες. Lege λάγνες, ex Rev. parentis conjectura. Hesychius λάγνος, ὁ αἰσχρὸς, περὶ πορνείαν ἐπτοημένος.
a Deut. XXXII. 8. & 9. b ἴσ. διέσπειρεν. c ἴσ. Θεε.
d Deut. IV. 34. Num. XVIII. 27. e Prov. III. 34.

Adglu-

Adglutinemur igitur eis quibus gratia a Deo concessa est, concordiam cum animi modestia induamus, continentiæ dono instructi, susurrationem omnem & obtrectationem procul devitemus, operibus, non autem verbis justificemur. Dicit enim: [b] *Qui multa dicit, & vicissim audiet, aut etiam eloquens putat se esse justum? Benedictus natus mulieris, brevis vitæ: ne multus sis in verbis.* Sit laus nostra a Deo, & non a nobis ipsis, Deus enim suarum laudum præcones odio habet; testimonium bonarum nostrarum actionum ab aliis nobis exhibeatur, sicut patribus nostris, qui justi erant, exhibitum est. Temeritas, arrogantia, & audacia, maledictis a Deo; moderatio vero, humilitas, & mansuetudo, illis qui a Deo benedicti sunt.

Κολληθῶμεν οὖν ἐκείνοις, οἷς ἡ χάρις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δέδοται. Ἐνδυσώμεθα τὴν ὁμόνοιαν, ταπεινοφρονοῦντες, [a] ἐγκρατευόμενοι, ἀπὸ παντὸς ψιθυρισμοῦ καὶ καταλαλιᾶς πόῤῥω ἑαυτοὺς ποιοῦντες, ἔργοις δικαιούμενοι, καὶ μὴ λόγοις. Λέγει γὰρ, Ὁ τὰ πολλὰ λέγων, καὶ ἀντακούσεται, ἢ ὁ εὔλαλος οἴεται εἶναι δίκαιος; εὐλογημένος γεννητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος. Μὴ πολὺς ἐν ῥήμασι γίνου. Ὁ ἔπαινος ἡμῶν ἔστω ἐν Θεῷ, καὶ μὴ ἐξ αὐτῶν, αὐτεπαινετοὺς γὰρ μισεῖ ὁ Θεός. Ἡ μαρτυρία τῆς ἀγαθῆς πράξεως ἡμῶν διδόσθω ὑπ' ἄλλων, καθὼς ἐδόθη τοῖς πατράσιν ἡμῶν τοῖς δικαίοις. Θράσος καὶ αὐθάδεια καὶ τόλμα, τοῖς κατηραμένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐπιείκεια καὶ ταπεινοφροσύνη, καὶ πραΰτης παρὰ τοῖς εὐλογημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

a ἴσ. καὶ. b Job. XI. 2. 3.

XXXI. Κολ-

XXXI. Κολληθῶμεν οὖν τῇ εὐλογίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἴδωμεν τίνες αἱ ὁδοὶ τῆς εὐλογίας. Ἀνατυλίξωμεν τὰ ἀπ' ἀρχῆς γενόμενα. Τίνος χάριν εὐλογήθη ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ; οὐχὶ δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν διὰ πίστεως ποιήσας; Ισαὰκ μετὰ πεποιθήσ(εως γινώ)σκων τὸ μέλλον, ἡδέ(ως ἐγένε)το θυσία. Ιακὼβ μετὰ ταπεινοφρ(οσύνης) ἐξεχώρησεν τῆς γῆς αὐ(τοῦ φεύγων ἀδελ)φὸν, καὶ ἐπορεύθη πρὸς (Λαβὰν,) καὶ ἐδούλευσεν· καὶ ἐδό(θη αὐτῷ) τὸ δωδεκασκῆπτρον τοῦ (Ισραήλ.)

XXXII. (Εἴ)τις καθ' ἓν ἕκαστον εἰλικρι(νῶς) κατανοήσῃ, ἐπιγνώσεται (τὰ με)γαλεῖα τῶν ὑπ' αὐτοῦ δεδομ(ένων) δωρεῶν. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἱερεῖ(ς) καὶ λευῖται πάντες οἱ λειτουργ(οῦν)τες τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Θεοῦ· ἐξ αὐτοῦ ὁ κύριος Ἰησοῦς τὸ κατὰ σάρκα· ἐξ αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ ἄρχοντες, καὶ ἡγούμενοι, κατὰ τὸν Ἰούδαν·

XXXI. Ejus igitur benedictioni firmiter adhæreamus, & quænam ſint benedictionis viæ, videamus; revolvamus diligenter quæ ab initio facta ſunt. Cujus gratia *Abrahamus* pater noſter benedictus fuit? nonne quia juſtitiam & veritatem per fidem operatus eſt? *Iſaacus* cum confidentia futurum dignoſcens, placide factus eſt ſacrificium. *Jacobus* in humilitate a fratre fugiens, terram ſuam deſeruit, & profectus eſt ad *Labanem*, illique inſervivit, & datæ ſunt ei duodecim tribus *Iſraelis*.

XXXII. Si quis particulatim ſingula vere & accurate conſideraverit, donorum, quæ per eum conceſſa ſunt, magnificentiam intelliget. Ab illo enim ſacerdotes omnes & Levitæ, qui altari Domini inſerviunt, ab illo Dominus Jeſus ſecundum carnem, ab illo Reges, Principes, & gubernatores ex familia & ſanguine Judæ,

originem

originem traxerunt. Nec reliqua ejus tribus in parvo honore ſunt, promittente ſcilicet Domino: [a] *Erit ſemen tuum tanquam ſtellæ cæli.* Omnes igitur glorificati & magnificati ſunt, non per ſeipſos, aut eorum opera, aut juſtas actiones quas patrarunt, ſed per voluntatem ejus. Sic & nos ex voluntate ejus in CHRISTO JESU vocati, non per nos ipſos juſtificamur, neque per ſapientiam noſtram, intelligentiam, pietatem vel opera, quæ in puritate cordis & ſanctimonia operati ſumus; ſed per fidem, per quam omnipotens DEUS, omnes ab initio juſtificavit. Cui ſit gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

XXXIII. Quid igitur faciemus, Fratres, ceſſabimus a bonis operibus, & charitatem derelinquemus?

τὰ δὲ λοιπὰ σκῆπτρα αὐτοῦ οὐκ ἐν μικρᾷ δόξῃ ὑπάρχουσιν, ὡς ἐπαγγειλαμένου τοῦ Θεοῦ. ὅτι Ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ. Πάντες οὖν ἐδοξάσθησαν καὶ ἐμεγαλύνθησαν, οὐ δι' αὐτῶν, ἢ τῶν ἔργων αὐτῶν, ἢ τῆς δικαιοπραγίας ἧς κατειργάσαντο, ἀλλὰ διὰ τοῦ θελήματος αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς οὖν διὰ θελήματος αὐτοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κληθέντες, οὐ δι' ἑαυτῶν δικαιούμεθα, οὐδὲ διὰ τῆς ἡμετέρας σοφίας, ἢ συνέσεως, ἢ εὐσεβείας, ἢ ἔργων ὧν κατειργασάμεθα ἐν ὁσιότητι καρδίας· ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως, δι' ἧς πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος ὁ παντοκράτωρ Θεὸς ἐδικαίωσεν· ᾧ ἔστω δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XXXIII. Τί οὖν [b] ποιήσωμεν, ἀδελφοί; [c] ἀργήσωμεν ἀπὸ τῆς ἀγαθοποιΐας, καὶ [d] ἐγκαταλείπωμεν τὴν ἀγάπην;

a Geneſ. XXVII. 17. b ἴσ. ποιήσομεν. c ἴσ. ἀργήσομεν. d ἴσ. ἐγκαταλείψομεν.

μηδαμῶς

μηδαμῶς τοῦτο ἐάσαι ὁ δεσπότ(ης) ἐφ' ἡμῖν γε γενηθῆναι· ἀλλὰ σπεύσωμεν μετὰ ἐκτενεία(ς) καὶ προθυμίας, πᾶν ἔργον ἀγα(θὸν) ἐπιτελεῖν. Αὐτὸς γὰρ ὁ δημιουργὸς, καὶ δ(εσπότης) τῶν ἁπάντων, ἐπὶ τοῖς ἔρ(γοις) αὐτοῦ ἀγαλλιᾶται. Τῷ γὰρ παμμεγεθεστάτῳ αὐ(τοῦ) κράτει οὐρανοὺς ἐστήρι(ξεν,) καὶ τῇ ἀκαταλήπτῳ αὐτοῦ σ(οφίᾳ ἐκό)σμησεν αὐτούς· γῆν τε (διεμέ)ρισεν ἀπὸ τοῦ περιέχον(τος αὐ)τὴν ὕδατος, καὶ ἥδρασεν (ὡς πύργ)ον ἀσφαλῆ, τοῦ ἰδίου βου(λήμα)τος a θεμέλιον· τά τε ἐν αὐ(τῇ ζῶ)α φοιτῶντα, τῇ ἑαυτοῦ (προστά)ξει ἐκέλευσεν εἶναι· θάλασ(σάν τε κ)αὶ τὰ ἐν αὐτῇ ζῶα προδημι(ουργήσ)ας, ἐνέκλεισεν τῇ ἑαυτοῦ (δυ)νάμει. ἐπὶ πᾶσι τὸ ἐξοχώτατον, (καὶ) παμμέγεθες κατὰ διάνοιαν, (ἄνθρ)ωπον, ταῖς ἱεραῖς καὶ ἀμώμοις χερσὶν ἔπλασεν, τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος χαρακτῆρα.

a ἴσ. θεμελίῳ.

Neutiquam hoc a nobis fieri permittat Dominus, ſed cum diligentia & animi alacritate, omne opus bonum peragere feſtinemus. Ipſe enim opifex & Dominus omnium, in operibus ſuis exultat. Cælos enim ſuprema ſua & maxima potentia ſtabilivit, illoſque incomprehenſibili ſua ſapientia ornavit; terram etiam, ab aqua, quæ illam ambit, ſeparavit, & tanquam ſtabilem turrim propriæ voluntatis fundamento firmavit; & animalia, quæ in illa verſantur, juſſu ſuo præcepit eſſe. Mare etiam, & quæ in illo animalia cum prius creaſſet, potentia ſua incluſit. Præ omnibus animal excellentiſſimum, & intellectus dignitate celſiſſimum, hominem, imaginis ſuæ characterem, ſacris & incul patis manibus formavit.

Sic enim dicit Deus: a *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & creavit Deus hominem, masculum & fœminam creavit eos.* Hæc omnia cum perfecisset, laudavit ea, & benedixit, dixitque: b *crescite & multiplicamini.* Videmus justos omnes bonis operibus ornatos fuisse: ipse etiam Dominus operibus seipsum ornans, gavisus est. Habentes itaque hoc exemplar, ad voluntatem ejus impigre accedamus, & omnibus nostris viribus opus justitiæ operemur.

XXXIV. Bonus operarius cum fiducia panem operis sui accipit; segnis vero & remissus, operum distributorem non audet intueri. Ad benefaciendum igitur alacres & promptos nos esse oportet, ex hoc enim omnia constant.

ὕτω γάρ φησιν ὁ Θεός, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον καΐ εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν· καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτὔς. Ταῦτα οὖν πάντα τελειώσας, ἐπήνεσεν αὐτὰ, καὶ ηὐλόγησεν καὶ εἶπεν, Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε. c Ιδωμεν ὅτι τὸ ἐν d ἔργοις ἀγαθοῖς πάντες ἐκοσμήθησαν οἱ δίκαιοι. καὶ αὐτὸς ὖν ὁ κύριος ἔργοις ἑαυτὸν κοσμήσας, ἐχάρη. Εχοντες οὖν τὔτον τὸν ὑπογραμμὸν, ἀόκνως προσέλθωμεν τῷ θελήματι αὐτὔ, ἐξ ὅλης ἰσχύος ἡμῶν ἐργασώμεθα ἔργον δικαιοσύνης.

XXXIV. Ο ἀγαθὸς ἐργάτης μετὰ παῤῥησίας λαμβάνει τὸν ἄρτον τὔ ἔργυ αὐτὔ· ὁ νωθρὸς καὶ παρειμένος, ὐκ ἀντοφθαλμεῖ τῷ ἐργοπαρέκτῃ αὐτὔ. Δέον οὖν ἐςὶν προθύμυς ἡμᾶς εἶναι εἰς ἀγαθοποιΐαν· ἐξ αὐτὔ γάρ ἐςι τὰ πάντα.

a Genes. I. 26. b Gen. I. 28. c ἴσ. εἴδομεν, d ἴσ. τοῖς.

Προλέγει

Προλέγει γὰρ ἡμῖν, Ἰδοὺ ὁ κύριος, καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Προτρέπεται οὖν ἡμᾶς ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἐπ' [b] αὐτῷ, μὴ ἀργοὺς μήτε παρειμένους εἶναι ἐπὶ πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Τὸ καύχημα ἡμῶν καὶ ἡ παῤῥησία ἔστω ἐν αὐτῷ. ὑποτασσώμεθα τῷ θελήματι αὐτοῦ. κατανοήσωμεν τὸ πᾶν πλῆθος τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, πῶς τῷ θελήματι αὐτοῦ λειτουργοῦσιν παρεστῶτες. Λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, Μύριαι μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ, καὶ χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ ἐκέκραγον, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαβαὼθ, πλήρης πᾶσα κτίσις τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς οὖν ἐν ὁμονοίᾳ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναχθέντες, τῇ συνειδήσει, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος βοήσωμεν πρὸς αὐτὸν ἐκτενῶς, εἰς τὸ μετόχους ἡμᾶς γενέσθαι τῶν μεγάλων καὶ ἐνδόξων ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ.

Prædicit enim nobis: [a] *Ecce Dominus & merces ejus coram ipſo, ut reddat unicuique ſecundum opus ſuum.* Itaque nos hortatur ex toto corde, ne ſegnes & deſides ſimus ad omne opus bonum; Gloriatio noſtra & fiducia in eo ſit; voluntati ejus ſubjiciamur, & multitudinem univerſam angelorum ejus diligenter conſideremus, quemadmodum adſtantes voluntatem ejus exequantur. Dicit enim ſcriptura: [c] *Mille millia adſtabant ei, & decena millia denum millium miniſtrabant ei.* [d] *Et clamabant, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth, plena eſt omnis creatura gloria ejus.* Ergo & nos in concordia & conſcientia in unum congregati, ut magnarum & glorioſarum promiſſionum ejus participes fiamus, tanquam uno ore impenſe & ardenter ad eum clamemus.

a Eſa. XL. 10. & LXII. 11. b ἴσ. αὐτὸ. c Dan. VII. 10.
d Eſa. VI. 3.

Dicit enim: [a] *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit exspectantibus eum.*

XXXV. Quam beata, dilecti, & mirabilia sunt dona Dei! vita in immmortalitate, splendor in justitia, veritas in libertate, fides in fiducia, temperantia in sanctitate, & hæc omnia sub intellectum nostrum cadunt: quænam igitur sunt quæ præstolantibus eum præparantur? sanctus opifex & seculorum pater, ipse quantitatem & pulchritudinem eorum novit: nos igitur, ut promissorum donorum participes fiamus, in numero exspectantium eum reperiri, serio contendamus. Quomodo autem hoc fiet dilecti? Si fide in Deum cogitationes nostræ stabilitæ fuerint,

λέγει γὰρ, Ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἑτοίμασεν τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν.

XXXV. Ὡς μακάρια καὶ θαυμαστὰ τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, ἀγαπητοί! ζωὴ ἐν ἀθανασίᾳ, λαμπρότης ἐν δικαιοσύνῃ, ἀλήθεια ἐν παῤῥησίᾳ, πίστις ἐν πεποιθήσει, ἐγκράτεια ἐν ἁγιασμῷ, καὶ ταῦτα ὑπέπιπτεν πάντα ὑπὸ τὴν διάνοιαν ἡμῶν. Τίνα οὖν ἄρα ἐστὶν τὰ ἑτοιμαζόμενα τοῖς ὑπομένουσιν; ὁ δημιουργὸς καὶ πατὴρ τῶν αἰώνων ὁ πανάγιος, αὐτὸς γινώσκει τὴν ποσότητα καὶ τὴν καλλονὴν αὐτῶν· ἡμεῖς οὖν ἀγωνισώμεθα εὑρεθῆναι ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ὑπομενόντων αὐτὸν, ὅπως μεταλάβωμεν τῶν ἐπηγγελμένων δωρεῶν. πῶς δὲ ἔσται τοῦτο, ἀγαπητοί; ἐὰν ἐστηριγμένη ᾖ ἡ διάνοια ἡμῶν [b] πίστεως πρὸς τὸν Θεὸν,

a 1 Cor. II. 9. De hoc loco haud præclare sensit Hegesippus, si Stephano Gobaro fides, apud Photium Cod. 232.
b ἴσ. διὰ.

ἐὰν

ἐὰν ἐκζητῶμεν τὰ εὐάρεστα καὶ εὐπρόσδεκτα αὐτῷ, ἐὰν ἀποτελέσωμεν τὰ ἀνήκοντα τῇ ἀμώμῳ βουλήσει αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήσωμεν τῇ ὁδῷ τῆς ἀληθείας, ἀποῤῥίψαντες ἀφ' ἑαυτῶν πᾶσαν ἀδικίαν καὶ ἀνομίαν, πλεονεξίαν, ἔρεις, κακοηθείας τε καὶ δόλους, ψιθυρισμούς τε καὶ καταλαλιάς, θεοστυγίαν ὑπερηφανίαν τε καὶ ἀλαζονείαν κενοδοξίαν τε καὶ [a] φιλοξενίαν. Ταῦτα γὰρ οἱ πράσσοντες στυγητοὶ τῷ Θεῷ ὑπάρχουσιν· οὐ μόνον δὲ οἱ [b] πράσσοντες αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ οἱ συνευδοκοῦντες αὐτοῖς. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεὸς, ἵνα τί σὺ διηγῇ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου ἐπὶ στόματός σου; σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν, καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω. εἰ ἐθεώρεις κλέπτην συνέτρεχες, καὶ

si grata illi & accepta diligenter quæsiverimus, si quæ ad inculpatam ejus voluntatem spectant, fecerimus, & viam veritatis sequuti fuerimus; abjicientes a nobis omnem injustitiam, iniquitatem, cupiditatem, contentiones, malitias, fraudes, susurrationes, obtrectationes, odium Dei, superbiam, fastum, vanam gloriam, & ambitionem: qui enim hæc faciunt, Deo odio sunt, [c] *neque illi solum qui hæc faciunt, sed etiam qui eis consentiunt*: dicit enim Scriptura: [d] *Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, & projecisti sermones meos retrorsum. Si videbas furem, currebas cum eo, &*

a ἴσ. φιλοτιμίαν, ἢ φιλοκενίαν, ἢ ἀφιλοξενίαν. Quam ultimam lectionem germanam puto. b Hinc restituitur Romanorum locus c. I. 32. quem hic tacito auctore laudat B. Clemens. Plura diximus in observationibus S. p. 136. c Rom. I. 36. d Psalm. L. 16.

*cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adverſus fratrem tuum loquebaris, & adverſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: *hæc feciſti & tacui, exiſtimaſti iniquitatem, quod ero tui ſimilis, arguam te, & ſtatuam te contra faciem tuam. Intelligite jam hæc qui obliviſcimini Deum, ne quando rapiat tanquam leo, & non ſit qui eripiat. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutem Dei.*

μετὰ μοιχῶν τὴν μερίδα σου ἐτίθεις. τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκεν δολιότητας. καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρός σου ἐτίθεις σκάνδαλον. ταῦτα ἐποίησας καὶ ἐσίγησα, ὑπέλαβες [a] ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαί σοι ὅμοιος· ἐλέγξω σε, καὶ παραστήσω σε κατὰ πρόσωπόν σου. σύνετε δὴ ταῦτα οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ Θεοῦ, μήποτε ἁρπάσῃ ὡς λέων, καὶ μὴ ᾖ ὁ ῥυόμενος. θυσία αἰνέσεως δοξάσει με, καὶ ἐκεῖ ὁδὸς ἣν δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ.

XXXVI. Hæc eſt via, dilecti, in qua ſalutare noſtrum [c] J. Chriſtum, oblationum noſtrarum ſummum ſacerdotem, infirmitatis noſtræ patronum & defenſorem invenimus:

XXXVI. Αὕτη ἡ ὁδὸς, ἀγαπητοὶ, ἐν ᾗ [b] εὕρομεν τὸ σωτήριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ἀρχιερέα τῶν προσφορῶν ἡμῶν, τὸν προστάτην καὶ βοηθὸν τῆς ἀσθενείας ἡμῶν·

a ἄνομε, ex Clemente Alex. Strom. lib. 4. i. e. *inique*, ut tranſtulit vetus Interpres. b ἴσ. εὑρίσκομεν. c Photius c. 126. Biblioth. Clem. Alex. Strom. 4. pag. 518. & Clemens noſter in fine hujus epiſtolæ.

Διὰ

Διὰ τούτου [a] ἀτενίσωμεν εἰς τὰ ὕψη τῶν οὐρανῶν, διὰ τούτου ἐνοπτριζώμεθα τὴν ἄμωμον καὶ ὑπερτάτην ὄψιν αὐτοῦ. διὰ τούτου ἠνεῴχθησαν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας· διὰ τούτου ἡ ἀσύνετος καὶ ἐσκοτισμένη διάνοια ἡμῶν ἀναθάλλει εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. διὰ τούτου ἠθέλησεν ὁ δεσπότης τῆς ἀθανάτου γνώσεως ἡμᾶς γεύσασθαι· ὃς ὢν [b] ἀπαύγασμα τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ, τοσούτῳ μείζων ἐστὶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον ὄνομα κεκληρονόμηκεν. γέγραπται γὰρ οὕτως, Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. ἐπὶ δὲ τῷ υἱῷ αὐτοῦ, οὕτως εἶπεν ὁ δεσπότης, Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε· αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, κ(αὶ τὴν κατά)σχεσιν τὰ πέρατα τ(ῆς γῆς)	per hunc in cælum sublime aspicimus, per hunc vultum ejus immaculatum, & excelsum tanquam in speculo intuemur, per hunc oculi cordis nostri aperti sunt, per hunc intellectus noster insipiens & obtenebratus in admirabilem ejus lucem reflorescit, per hunc voluit nos DOMINUS immortalem cognitionem gustare, qui magnificentiæ ejus splendor & radius existens, tanto major est angelis; quanto præstantius nomen sortitus est; Scriptum enim est: [c] *Qui facit Angelos suos spiritus & ministros suos ignis flammam.* De filio autem suo sic dixit DOMINUS: [d] *Filius meus es tu, ego hodie genui te: postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.*

a ἴσ. ἀτενίζομεν καὶ ἐνοπτριζόμεθα. b Sap. VII. 26. Heb. I. 3.
c Hebr. I. 3. 4. Ps. CIV. 4. d Ps. II. 7.

Et rursus dicit ad eum: [a] *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Quinam autem sunt inimici ejus? Homines perversi, & qui divinæ voluntati suam voluntatem opponunt.

XXXVII. Militemus igitur, viri fratres, cum omni assiduitate in inculpatis ejus præceptis; consideremus milites, qui ducibus nostris in bello parent, quemadmodum ordinate, promte, & cum omni subjectione imperata exequantur; non omnes sunt prætores neque chiliarchæ, neque centuriones, neque quinquaginta militum præfecti, & sic deinceps; unusquisque vero in suo ordine & statione, quæ a Rege & Tribunis imperantur, peragit: magni sine parvis, & parvi sine magnis consistere nequeunt, mixtura quædam est

καὶ πάλιν λέγει πρὸς αὐ[τὸν, Κάθȣ] ἐκ δεξιῶν μȣ ἕως ἂν[θῶ τȣ̀ς] ἐχθρȣ́ς σȣ ὑποπόδιο[ν τῶν πο]δῶν σȣ· τίνες οὖν οἱ [ἐχθροὶ αὐτȣ̃;] οἱ φαῦλοι καὶ ἀντιτασσ[όμενοι τȣ̃ Θεȣ̃] τῷ θελήματι τὸ θέλημα [ἴδιον.]

XXXVII. Στρατευσώμεθα οὖν, ἄν[δρες ἀδελ]φοὶ, μετὰ πάσης ἐκτενεί[ας ἐν τοῖς] ἀμώμοις προςάγμασιν [αὐτȣ̃,] κατανοήσωμεν τȣ̀ς ςρατ[ευο]μένȣς τοῖς ἡγȣμένοις [b] ἡ[μῶν,] πῶς εὐτάκτως, πῶς [c] ἐυεκτ[ικῶς,] πῶς ὑποτεταγμένως ἐπιτελ[ȣ̃]σι τὰ διατασσόμενα· ȣ̓ πάντ[ες] εἰσὶν ἔπαρχοι, ȣ̓δὲ χιλίαρχοι, ȣ̓δὲ ἑκατόνταρχοι, ȣ̓δὲ πεντηκόνταρχοι, ȣ̓δὲ τὸ καθεξῆς· ἀλλ' ἕκαςος ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι τὰ ἐπιτασσόμενα ὑπὸ τȣ̃ βασιλέως, καὶ τῶν ἡγȣμένων, ἐπιτελεῖ. Οἱ μεγάλοι δίχα τῶν μικρῶν ȣ̓ δύνανται εἶναι, ȣ̓δὲ οἱ μικροὶ δίχα τῶν μεγάλων· σύγκρασίς τις ἐςὶν

a Psalm. XC. 1. b ἴσ. αὐτῶν. c ἴσ. εὐείκτως.

ἐν πᾶσι

ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τούτοις χρῆσις. Λάβωμεν τὸ σῶμα ἡμῶν, ἡ κεφαλὴ δίχα τῶν ποδῶν οὐδέν ἐστιν, οὕτως οὐδὲ οἱ πόδες δίχα τῆς κεφαλῆς· τὰ δὲ ἐλάχιστα μέλη τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀναγκαῖα καὶ εὔχρηστά εἰσιν ὅλῳ τῷ σώματι· ἀλλὰ πάντα συμπνεῖ, καὶ ὑπο[τα]γῇ μιᾷ χρῆται εἰς τὸ σώζεσθαι ὅλον τὸ σῶμα.

XXXVIII. Σωζέσθω οὖν ἡμῶν ὅλον τὸ σῶμα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ὑποτασσέσ[θω] ἕκαστος τῷ πλησίον αὐτοῦ, κα[θὼς] καὶ ἐτέθη ἐν τῷ χαρίσματι αὐτοῦ. ὁ ἰσχυρὸς μὴ a τημελείτω τὸν ἀσθενῆ, ὁ δὲ ἀσθενὴς ἐντρεπέτω τὸν ἰσχυρόν· ὁ πλούσιος ἐπιχορηγείτω τῷ πτωχῷ, ὁ δὲ πτωχὸς εὐχαριστείτω τῷ Θεῷ, ὅτι ἔδωκεν αὐτῷ δι' οὗ ἀναπληρωθῇ αὐτοῦ τὸ ὑστέρημα· ὁ σοφὸς ἐνδεικνύσθ[ω] τὴν σοφίαν αὐτοῦ, μὴ ἐν λόγοις ἀλλ' ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς·

in omnibus, & in his uſus. Exemplo nobis ſit corpus noſtrum, caput ſine pedibus nihil eſt, prout neque pedes ſine capite; minima autem corporis noſtri membra univerſo corpori neceſſaria & utilia ſunt, & cuncta ad conſervationem totius corporis conſpirant, & una eademque ſubjectione utuntur.

XXXVIII. Servetur itaque totum corpus noſtrum in Chriſto Jeſu, & unuſquiſque proximo ſuo ſubjiciatur juxta ordinem, in quo per gratiam ejus poſitus eſt. Fortis ne negligat imbecillem, imbecillis fortem revereatur, dives pauperi largiatur, pauper Deum laudet, quod ei alium largitus ſit, per quem ejus penuria & indigentia ſuppleri poteſt. b Sapiens non in verbis ſed in bonis operibus ſapientiam ſuam manifeſtet,

a Ἴσ. πλημμελείτω, ἀτημελείτω. b Clem. Alex. ubi ſup.

humilis non ſibi teſtimonium ferat, ſed alteri permittat, de eo teſtimonium præbere. Qui carne caſtus eſt, ne inſoleſcat, cum ſciat alium eſſe, qui continentiæ donum ipſi tribuat. Conſideremus igitur, Fratres, ex qua materia facti ſimus, qui & quales mundum tanquam ex ſepulchro & tenebris ingreſſi ſimus: qui nos fecit & condidit, præparatis prius benefactis ſuis, antequam naſceremur, in mundum ſuum introduxit. Hæc igitur omnia cum ab eo habeamus, in omnibus gratias ipſi agere debemus, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

ὁ ταπεινοφρονῶν μὴ ἑαυτῷ μαρτυρείτ[ω,] ἀλλ' ἐάτω a ὑπ' ἑτέρȣ ἑαυτὸν μ[αρ]τυρεῖσθαι· ὁ ἁγνὸς ἐν τῇ σαρκὶ b καὶ μὴ ἀλαζονευέσθω, γινώσ[κων ὅτι ἑτε]ρός ἐςιν ὁ ἐπιχορηγῶν [αὐτῷ] τὴν ἐγκράτειαν. Αναλογι[σώμε]θα οὖν ἀδελφοὶ, ἐκ ποίας [ὕλης] ἐγεννήθημεν, ποῖοι καὶ τί[νες εἰ]σήλθομεν εἰς τὸν κόσμον, [ὡς ἐκ τ]ȣ̃ τάφȣ καὶ σκότȣς· [ὁ ποιή]σας ἡμᾶς καὶ δημιȣργήσας [εἰσήγ]αγεν εἰς τὸν κόσμον αὐτȣ̃, [προε]τοιμάσας τὰς εὐεργεσίας [αὐτ]ȣ̃ πρὶν ἡμᾶς γεννηθῆναι. [Ταῦτ]α οὖν πάντα ἐξ αὐτȣ̃ ἔχοντες, [ὀφεί]λομεν κατὰ πάντα εὐχαριςεῖν [αὐ]τῷ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τȣ̀ς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Αμήν.

XXXIX. Homines imprudentes, deſipientes, fatui & illiterati, dum cogitationibus ſuis inflantur, nos ludibrio habent, & naſo ſuſpendunt.

XXXIX. Αφρονες καὶ ἀσύνετοι, καὶ μωροὶ, καὶ ἀπαίδευτοι χλευάζȣσιν ἡμᾶς καὶ μυκτηρίζȣσιν, ἑαυτȣ̀ς βȣλόμενοι ἐπαίρεσθαι ταῖς διανοίαις αὐτῶν·

a ἴσ. ὑφ'. b Dele καὶ ex Clemente Alex.

τί γὰρ

τί γὰρ δύναται θνητός· ἢ τίς ἰσχὺς γηγενοῦς; γέγραπται γάρ, Οὐκ ἦν μορφὴ πρὸ ὀφθαλμῶν μου· ἀλλ' ἢ αὔραν καὶ φωνὴν ἤκουον· τί γάρ; μὴ καθαρὸς ἔσται βροτὸς ἔναντι κυρίου; ἢ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἄμεμπτος ἀνήρ; εἰ κατὰ παίδων αὐτοῦ οὐ πιστεύει, κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτοῦ σκολιόν τι ἐπενόησεν· οὐρανὸς δὲ οὐ καθαρὸς ἐνώπιον αὐτοῦ· ἔα [c] δέ, οἱ κατοικοῦντες οἰκίας πηλίνας, ἐξ ὧν καὶ αὐτοὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ἐσμεν. ἔπαισεν αὐτοὺς σητὸς τρόπον, καὶ ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ἑσπέρας οὐκ ἔτι εἰσίν· παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτοὺς ἑαυτοῖς βοηθῆσαι ἀπώλοντο. ἐνεφύσησεν αὐτοῖς καὶ ἐτελεύτησαν, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σοφίαν. ἐπικάλεσαι δὲ εἴ τις σοὶ ὑπακούσεται, ἢ εἴ τινα ἁγίων ἀγγέλων ὄψει·

Quid enim potest mortalis, aut quale robur ex terra geniti? ſcriptum enim eſt: [a] *Non erat figura ante oculos meos, ſed auram & vocem audiebam: quid enim? nunquid homo coram Domino mundus erit, vel de operibus ſuis inculpabilis vir? Si contra ſervos ſuos non credit, & adverſus Angelos ſuos pravum quid advertit:* [b] *& cælum non eſt mundum ante eum:* [d] *multo minus habitantes domos luteas, ex quibus & ipſi de eodem luto ſumus. Percuſſit illos tanquam tinea, & a mane uſque ad veſperam ultra non ſunt, eo quod non poſſunt ſibi ipſis ſubvenire, perierunt: inſufflavit eis, & interierunt, quia non habebant ſapientiam.* [e] *Invoca autem, ſi quis tibi reſpondeat, vel ſi quem ſanctorum angelorum aſpicias;*

a Job. IV. 16. b Job. XV. 15. c Hinc egregie reſtituitur Jobi locus in Codicibus noſtris, qui vulgo habent τοὺς δὲ κατοικοῦντας, nullo ſenſu. Clementis noſtri lectionem firmat Editio Romana Job. XV. 16. & ex parte MS. Alex. d Job. IV. 19. e Job. V. 1.

etenim

etenim stultum perimit ira, errantem autem occidit zelus. Ego autem vidi stultos radicem mittentes, sed statim absumpta est illorum habitatio: longe fiant filii eorum a salute, & conterantur super januas minorum, & non erit qui eripiat; quæ enim illi congregaverunt, justi comedent, ipsi vero de malis non liberabuntur.

XL. b Cum igitur hæc nobis sint manifesta, etiam in profunda divinæ cognitionis introspicientes, debemus omnia rite & ordine facere, quæ Dominus peragere nos jussit, præstitutis etiam temporibus oblationes & officia sacra perficere: neque temere vel inordinate voluit ista fieri, sed statutis temporibus & horis, ubi etiam &

καὶ γὰρ ἄφρονα ἀναιρεῖ ὀργὴ, πεπλανημένον δὲ θανατοῖ ζῆλος. ἐγὼ δὲ ἑώρακα ἄφρονας ῥίζας βάλλοντας, ἀλλὰ εὐθέως ἐβρώθη αὐτῶν ἡ δίαιτα· πόῤῥω γένοιντο οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἀπὸ σωτηρίας· a κολαβρισθείησαν ἐπὶ θύραις ἡσσόνων, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐξαιρούμενος· ἃ γὰρ ἐκείνοις ἡτοίμασται, δίκαιοι ἔδονται· αὐτοὶ δὲ ἐκ κακῶν οὐκ ἐξαίρετοι ἔσονται.

XL. Προδήλων οὖν ἡμῖν ὄντων τούτων, καὶ ἐγκεκυφότες εἰς τὰ βάθη τῆς θείας γνώσεως, πάντα τάξει ποιεῖν ὀφείλομεν, ὅσα ὁ δεσπότης ἐπιτελεῖν ἐκέλευσεν· κατὰ καιροὺς τεταγμένους τάς τε προσφορὰς καὶ λειτουργίας ἐπιτελεῖσθαι, καὶ οὐκ εἰκῆ ἢ ἀτάκτως [ἐκέλευσεν] γίνεσθαι, ἀλλ' ὡρισμένοις καιροῖς καὶ ὥραις· ποῦ τε καὶ

a i. e. *Contemnantur.* Κόλαβρος, *porcellus*, quo apud Judæos nihil contemptius. Olympiodorum & Suidam vise. Alias κολαβρίζειν est *lascive saltare*, ut ad Athenæum docuit Casaubonus. b Clem. Alex. ibid.

διὰ

διὰ τίνων ἐπιτελεῖσθαι θέλει, αὐτὸς ὥρισεν τῇ ὑπερτάτῃ αὐτȣ̃ βȣλήσει· ἵν' ὁσίως πάντα γινόμενα ἐν εὐδοκήσει, εὐπρόσδεκτα εἴη τῷ θελήματι αὐτȣ̃. Οἱ ȣ̃ν τοῖς προστεταγμένοις καιροῖς ποιȣ̃ντες τὰς προσφορὰς αὐτῶν, εὐπρόσδεκτοί τε καὶ μακάριοι· τοῖς γὰρ νομίμοις τȣ̃ δεσπότȣ ἀκολȣθȣ̃ντες ȣ̓ διαμαρτάνȣσιν. τῷ γὰρ ἀρχιερεῖ ἴδιαι λειτȣργίαι δεδομέναι εἰσί· καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος ὁ τόπος προστέτακται, καὶ λευΐταις ἴδιαι διακονίαι ἐπίκεινται· ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασιν δέδεται.

XLI. Εκαϛος ὑμῶν, ἀδελφοὶ, ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι εὐχαριϛείτω Θεῷ, ἐν ἀγαθῇ συνειδήσει ὑπάρχων, μὴ παρεκβαίνων τὸν ὡρισμένον τῆς λειτȣργίας αὐτȣ̃ κανόνα ἐν σεμνότητι. Οὐ πανταχȣ̃, ἀδελφοὶ, προσφέρονται θυσίαι ἐνδελεχισμȣ̃, ἢ [a] εὐχῶν, ἢ περὶ ἁμαρτίας καὶ

[a] ἴσ. εὐχαριϛηριῶν.

a quibus peragi vult, ipse excelsissima sua voluntate definivit, ut religiose omnia secundum ejus beneplacitum adimpleta, grata & accepta ipsius voluntati essent. Qui igitur præfinitis temporibus oblationes suas faciunt, accepti & beati sunt: Domini enim mandata sequentes, non aberrant. Summo quippe sacerdoti sua munera tributa sunt, sacerdotibus locus proprius assignatus est, & Levitis sua ministeria incumbunt. Laicus præceptis laicis constringitur.

XLI. Unusquisque vestrum, Fratres, in suo ordine & statione manens, Deo in bona conscientia gratias agat, & cum decore intra præscriptum ministerii sui canonem se contineat. Non in omni loco, Fratres, offeruntur sacrificia perpetua & diurna, vel pro gratiarum actione, vel pro peccatis & delictis,

delictis, sed Hierosolymis tantum; neque illic in quovis loco fit oblatio, sed in atrio templi ad altare, diligenter prius inspecto sacrificio a summo sacerdote, & prædictis ministris. Qui igitur, præter id quod voluntati ejus consentaneum est, aliquid admittunt, mortis supplicio puniuntur. Videtis, Fratres, quo majore cognitione digni sumus habiti, eo graviori periculo obnoxii sumus.

[a] πλημμελίας, ἀλλ' ἐν Ἱερȣσαλὴμ μόνῃ· κἀκεῖ δὲ ȣ̓κ ἐν παντὶ τόπῳ προσφέρεται, ἀλλ' ἔμπροσθεν τȣ͂ ναȣ͂ πρὸς τὸ θυσιαςήριον, μωμοσκοπηθὲν τὸ προσφερόμενον διὰ τȣ͂ ἀρχιερέως καὶ τῶν προειρημένων λειτȣργῶν· Οἱ ȣ̓͂ν παρὰ τὸ καθῆκον τῆς βȣλήσεως αὐτȣ͂ ποιȣ͂ντές τι, θάνατον τὸ [b] πρόςιμον ἔχȣσιν. Ὁρᾶτε, ἀδελφοὶ, ὅσῳ πλείονος κατηξιώθημεν γνώσεως, τοσȣ́τῳ μᾶλλον ὑποκείμεθα κινδύνῳ.

XLII. Apostoli nobis a CHRISTO evangelizaverunt, JESUS CHRISTUS a DEO. Missus enim est CHRISTUS a DEO, & Apostoli a CHRISTO; & factum est utrumque decenter ex voluntate ejus. Mandata quippe accipientes, & per resurrectionem DOMINI nostri JESU CHRISTI, plena certitudine imbuti, Deique verbo confirmati,

XLII. Οἱ ἀπόςολοι ἡμῖν εὐηγγελίσθησαν ἀπὸ τȣ͂ Κυρίȣ Ἰησȣ͂ Χριςȣ͂, Ἰησȣ͂ς ὁ Χριςὸς ἀπὸ τȣ͂ Θεȣ͂· ἐξεπέμφθη ὁ Χριςὸς ȣ̓͂ν ἀπὸ τȣ͂ Θεȣ͂, καὶ οἱ ἀπόςολοι ἀπὸ τȣ͂ Χριςȣ͂· ἐγένοντο ȣ̓͂ν ἀμφότερα εὐτάκτως ἐκ θελήματος Θεȣ͂. Παραγγελίας ȣ̓͂ν λαβόντες, καὶ πληροφορηθέντες διὰ τῆς ἀναςάσεως τȣ͂ Κυρίȣ ἡμῶν Ἰησȣ͂ Χριςȣ͂, καὶ πιςωθέντες ἐν τῷ λόγῳ τȣ͂ Θεȣ͂,

a ἴσ. πλημμελείας. b Hesychius, πρόςιμον, ζημία.

μετὰ

μετὰ πληροφορίας πνεύματος ἁγίȣ ἐξῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὴν βασιλείαν τȣ̃ Θεȣ̃ μέλλειν ἔρχεσθαι. Κατὰ χώρας οὖν καὶ πόλεις κηρύσσοντες, καθίςανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπισκόπȣς καὶ διακόνȣς τῶν μελλόντων πιςεύειν· καὶ τȣ̃το ȣ̓ καινῶς, ἐκ γὰρ δὴ πολλῶν χρόνων ἐγέγραπτο περὶ ἐπισκόπων καὶ διακόνων· ȣ̃τως γάρ πȣ λέγει ἡ γραφή, [1] Καταςήσω τȣ̀ς ἐπισκόπȣς αὐτῶν ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τȣ̀ς διακόνȣς αὐτῶν ἐν πίςει.

cum certa Spiritus Sancti fiducia egressi sunt, annunciantes regni Dei adventum. Per regiones igitur & urbes verbum prædicantes, primitias eorum, spiritu probantes, Episcopos & Diaconos eorum, qui credituri erant, constituerunt. Neque hoc quidem novum institutum fuit; multis enim retro seculis de Episcopis & Diaconis scriptum est. Sic enim alicubi dicit scriptura: [a] *Constituam Episcopos eorum in justitia, & diaconos eorum in fide.*

XLIII. Καὶ τί θαυμαςὸν, εἰ οἱ ἐν Χριςῷ [b] πιςεύοντες παρὰ Θεȣ̃ ἔργον τοιȣ̃το, κατέςησαν τȣ̀ς προειρημένȣς; ὅπȣ καὶ ὁ μακάριος πιςὸς θεράπων ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ Μωϋσῆς,

XLIII. Et quid mirum, si quibus in Christo a Deo hoc munus commissum fuit, prædictos constituerint? quando quidem beatus Moyses fidelis servus in universa domo,

1 Locus iste aliter concipitur in Editionibus hodiernis, ut apud Irenæum, lib. IV. cap. 44. Vix itaque dubitem, quin B. Clemens locum illum, ut alios aliquot, paulo immutarit, ut ad propositum suum aptaret. Nec Hebræus textus secus sentire nos cogit, ut pluribus contendit vir notissimæ eruditionis Henricus Hammondus. a Esa. XL. 17. b ἴσ. πιςευθέντες.

omnia

omnia quæ ipſi mandata erant, in ſacris libris notaverit; quem ceteri prophetæ uno conſenſu ſequuti ſunt, teſtimonium eis præbentes, quæ ab ipſo legibus ſancita ſunt. Ille enim cum æmulatio pro ſacerdotio incidiſſet, & tribus inter ſe diſſentirent, quænam illarum glorioſo illo nomine & titulo ornanda eſſet, juſſit duodecim tribuum principes afferre ſibi virgas, quæ uniuſcujuſque tribus nomen inſcriptum haberent; quas cum accepiſſet, in faſciculum ligavit, & annulis principum tribuum ſignavit, & in tabernaculo teſtimonii ac menſa Domini depoſuit eas, clauſoque tabernaculo, claves ſimiliter & virgas ſignavit, & dixit eis: Viri fratres, cujus tribus virga germinaverit, hanc elegit Dominus, quæ ipſi ſacra faciat & miniſtret.

a τὰ διατεταγμένα αὐτῷ πάντα ἐσημειώσατο ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, ᾧ καὶ ἐπηκολέθησαν οἱ λοιποὶ προφῆται, συνεπιμαρτυρȣ̃ντες τοῖς ὑπ᾽ αὐτȣ̃ νενομοθετημένοις. Ἐκεῖνος γὰρ ζήλȣ ἐμπεσόντος περὶ τῆς ἱερωσύνης, καὶ ϛασιαζȣσῶν τῶν φυλῶν, ὁποία αὐτῶν εἴη τῷ ἐνδόξῳ ὀνόματι κεκοσμημένη, ἐκέλευσεν τȣ̀ς δώδεκα φυλάρχȣς προσενεγκεῖν αὐτῷ ῥάβδȣς, ἐπιγεγραμμένας ἑκάςης φυλῆς κατ᾽ ὄνομα· καὶ λαβὼν αὐτὰς ἔδησεν, καὶ ἐσφράγισεν τοῖς δακτυλίοις τῶν φυλάρχων, καὶ ἀπέθετο αὐτὰς εἰς τὴν σκηνὴν τȣ̃ μαρτυρίȣ, ἐπὶ τὴν τράπεζαν τȣ̃ Θεȣ̃· καὶ κλείσας τὴν σκηνὴν ἐσφράγισεν τὰς κλεῖδας, ὡσαύτως καὶ τὰς ῥάβδȣς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἧς ἂν φυλῆς ἡ ῥάβδος βλαςήσῃ, ταύτην ἐκλέλεκται ὁ Θεὸς, εἰς τὸ ἱερατεύειν καὶ λειτȣργεῖν αὐτῷ.

a ἴσ. ὃς,

πρωίας

πρωίας δὲ γενομένης, συνεκάλεσεν πάντα τὸν Ισραὴλ, τὰς ἑξακοσίας χιλιάδας τῶν ἀνδρῶν, (καὶ ἐπε)δείξατο τοῖς φυλάρχοις (τὰς σφρα)γίδας, καὶ ἤνοιξεν τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ προσ(ήνεγκεν) ῥάβδους· καὶ εὑρέθη ἡ ῥά(βδος) Ααρῶν οὐ μόνον βεβλα(στηκυῖα,) ἀλλὰ καὶ καρπὸν ἔχουσα. Τί δοκεῖτε, ἀγαπητοί; οὐ π(ροέγνω) Μωϋσῆς τοῦτο μέλλειν ἔ(σεσθαι;) μάλιστα ᾔδει· ἀλλ' ἵνα μὴ ἀ(καταστα)σία γένηται ἐν τῷ Ισραὴλ, a οὔ(τω ἐποί)ησεν εἰς τὸ δοξασθῆναι (τὸ ὄνο)μα τοῦ ἀληθινοῦ καὶ μόνου (Θεοῦ,) ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Αμήν.

XLIV. Καὶ οἱ ἀπόστολοι ἡμῶν ἔγνωσαν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἔρις ἔσται ἐπὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπισκοπῆς. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν πρόγνωσιν εἰληφότες τελείαν, κατέστησαν τοὺς προειρημένους, καὶ μεταξὺ ἐπινομὴν δεδώκασιν, ὅπως ἐὰν

a ἴσ. οὕτως ἐνόησεν.

Mane autem facto congregavit universum populum *Israel*, sexcenta millia virorum, & tribuum principibus sigilla ostendit, tabernaculum testimonii aperuit, & virgas protulit; & inventa est virga *Aaronis* non tantum germinasse, sed & fructum ferens. Quid, dilecti, vobis videtur, an non hoc futurum præsciverat *Moyses*? Maxime noverat: verum ne seditio & confusio in populo *Israel* oriretur, ita fieri excogitavit, scilicet ut nomen veri & solius Dei glorificaretur, cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

XLIV. Et Apostoli nostri, per Jesum Christum Dominum nostrum cognoverunt, contentionem de nomine Episcopatus oborituram: atque ob hanc causam perfecta præscientia præditi, constituerunt prædictos, ac deinceps ordinationem dederunt, ut

in defunctorum locum alii viri probati ſuccedere,& illorum munia exequi poſſent. Conſtitutos itaque ab illis, vel deinceps aliis viris celebribus, cum conſenſu univerſæ eccleſiæ, quique inculpate ovili Chriſti deſervierunt cum humilitate, quiete & abſque omni ſorde & turpitudine,& longo tempore ab omnibus teſtimonium præclarum reportarunt, hos non ſine injuria munere vel officio ſuo exui exiſtimamus. Non enim leviter peccabimus, ſi eos, qui ſancte & ſine reprehenſione offerunt munera, epiſcopatu ejicimus. Beati ſunt presbyteri, qui viam ſunt emenſi, & diem obierunt, quique perfectam & fructuoſam diſſolutionem conſequuti ſunt, non enim verentur, ne quis eos de loco, in quo conſtituti ſunt, dejiciat, & in alium transferat.

κοιμηθῶσιν, διαδέξωνται ἕτεροι δεδοκιμασμένοι ἄνδρες, τὴν λειτουργίαν αὐτῶν. Τοὺς οὖν κατασταθέντας ὑπ' ἐκείνων, ἢ μεταξὺ ὑφ' ἑτέρων ἐλλογίμων ἀνδρῶν, συνευδοκησάσης τῆς ἐκκλησίας πάσης, καὶ λειτουργήσαντας ἀμέμπτως τῷ ποιμνίῳ τοῦ Χριστοῦ μετὰ ταπεινοφροσύνης, ἡσύχως καὶ ἀβαναύσως, μεμαρτυρημένους τε πολλοῖς χρόνοις ὑπὸ πάντων, τούτους οὐ δικαίως νομίζομεν ἀποβαλέσθαι τῆς λειτουργίας· ἁμαρτία γὰρ οὐ μικρὰ ἡμῖν ἔσται, ἐὰν τοὺς ἀμέμπτως καὶ ὁσίως προσενεγκόντας τὰ δῶρα, τῆς ἐπισκοπῆς 1 ἀποβάλωμεν. Μακάριοι οἱ προοδοιπορήσαντες πρεσβύτεροι, οἵτινες ἔγκαρπον καὶ τελείαν ἔσχον τὴν ἀνάλυσιν· οὐ γὰρ εὐλαβοῦνται μή τις αὐτοὺς μεταστήσῃ ἀπὸ τοῦ ἱδρυμένου αὐτοῖς τόπου.

1 Locum hunc, a Patricio Junio peſſime verſum, rectiſſime immutavit Joh. Fell vigilantiſſimus Oxonienſium Antiſtes, & ipſo prior H. Hammondus, in lectiſſimis Diſſertationibus de Epiſcopatu.

Ορῶμεν γὰρ ὅτι ἐνίȣς ὑμεῖς μετηγάγετε καλῶς πολιτευομέν(ȣς,) ἐκ τῆς ἀμέμπτως ἀυτοῖς τετιμημένης λειτȣργίας.

XLV. Φιλόν(εικοί) ἐςε, ἀδελφοὶ, καὶ ζηλωταὶ περὶ (μὴ) ἀνηκόντων εἰς σωτηρίαν. Ε(γκύπ]ε])ε εἰς τὰς γραφὰς, τὰς ἀληθεῖς (ῥήσεις) πνεύματος τȣ͂ ἁγίȣ. a ἐπίτασθε (ὅτι• ȣ̓)δὲν ἄδικον ȣ̓δὲ παραπε(ποιη)μένον γέγραπται ἐν ἀυταῖς· (ȣ̓ γὰρ ἑ)υρήσετε δικαίȣς ἀποβε(βλημ)ένȣς ἀπὸ ὁσίων ἀνδρῶν. (ἐδι)ώχθησαν δίκαιοι, ἀλλ' ὑπὸ ἀνό(μω)ν. b ἐφυλάχθησαν, ἀλλ' ὑπὸ (ἀν)οσίων· ἐλιθάσθησαν c ὑπὸ πα(ρα)νόμων. ἀπεκτάνθησαν d (ὑπ)ὸ τῶν μιαρῶν, καὶ ἄδικον ζῆλον (παρ)ειληφότων· ταῦτα πάσχοντες (εὐ)κλεῶς ἤνεγκαν. (Τί γ)ὰρ εἴπωμεν, ἀδελφοί; Δανιὴλ ὑπὸ τῶν φοβȣμένων τὸν Θεὸν (ἐ)βλήθη εἰς λάκκον λεόντων;

Videmus enim vos nonnullos a munere transduxiſſe, quo præclare fungebantur, & quo rite & ſine ulla reprehenſione cohoneſtati ſunt.

XLV. Contentioſi eſtis, Fratres, rerum, quæ ad ſalutem minime pertinent, accenſi zelo. Scripturas diligenter inſpicite; quæ Spiritus ſancti vera ſunt oracula; in illis nihil injuſtum neque fictum aut ſimulatum contineri, diſcite; non enim a viris ſanctis invenietis juſtos rejectos. Perſecutionem paſſi ſunt juſti, ſed ab impiis; in carcerem conjecti, ſed a profanis; lapidibus obruti, ſed ab iniquis & legum violatoribus; extincti ſunt, ſed a ſceleſtis & injuſta invidia contra eos ſtimulatis: quæ omnia cum paterentur, glorioſe & magnanimiter tulerunt. Quid enim, Fratres, dicemus? *Daniel* in ſpeluncam leonum, ab eis qui Deum timebant, conjectus eſt?

a leg. ἐπίςασθε. b leg. ἐνεφυλακίσθησαν. c ἴσ. ἀλλ'. d ἴσ. ἀλλ'.

Ananias, *Azarias* & *Misael* inclusi sunt in ardentis ignis camino, ab eis qui magnificum & gloriosum altissimi cultum profitentur? Absit hoc unquam eveniat. Quinam igitur sunt, qui hæc patrarunt? Abominandi & omni malitia pleni, tanto furore accensi sunt, ut servientes DEO in sancta & inculpata voluntate, in caminum conjecerint; ignorantes altissimum protectorem & defensorem eorum esse, qui in pura conscientia, nomen ejus virtute plenum colunt, cui sit gloria in secula seculorum, Amen. Illi vero in fiducia patienter tolerantes, gloriæ & honoris hæredes facti sunt, & a Deo in memoria ipsorum exaltati & elevati, in secula seculorum. Amen.

Ανανίας καὶ Αζαρίας καὶ Μισαὴλ, ὑπὸ τῶν θρησκευόντων τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἔνδοξον θρησκείαν τȣ̃ ὑψίςȣ κατείρχθησαν εἰς κάμινον πυρός; μηδαμῶς τȣ̃το γένοιτο. Τίνες οὖν οἱ ταῦτα δράσαντες; οἱ συγητοὶ καὶ πάσης κακίας πλήρεις, εἰς τοσȣ̃το [a] ἐξήρισαν θυμȣ̃, ὥςε τȣ̀ς ἐν ὁσίᾳ καὶ ἀμώμῳ προθέσει δȣλεύοντας τῷ Θεῷ εἰς [b] αἰκίαν περιβαλεῖν. μὴ εἰδότες ὅτι ὁ ὕψιςος ὑπέρμαχος καὶ ὑπερασπιςής ἐςιν τῶν ἐν καθαρᾷ συνειδήσει λατρευόντων τῷ ἐναρέτῳ ὀνόματι αὐτȣ̃· ᾧ ἡ δόξα εἰς τȣ̀ς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Αμήν. Οἱ δὲ ὑπομένοντες ἐν πεποιθήσει, δόξαν καὶ τιμὴν ἐκληρονόμησαν· ἐπήρθησάν τε καὶ [c] ἔπαφροι ἐγένοντο ἀπὸ τȣ̃ Θεȣ̃ ἐν τῷ μνημοσύνῳ αὐτῶν εἰς τȣ̀ς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Αμήν.

a ἴσ. ἐξέκαυσαν, ἢ ἐξήρησαν. b ἴσ. κάμινον ἐμβαλεῖν.
c ἴσ. ἐλαφροὶ, ἢ ἔπαυροι.

XLVI. Τοιούτοις οὖν ὑποδείγμασι κολληθῆναι καὶ ἡμᾶς δεῖ, ἀδελφοὶ, γέγραπται γὰρ, Κολλᾶσθε τοῖς ἁγίοις, ὅτι οἱ κολλώμενοι αὐτοῖς ἁγιασθήσονται· καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέγει, Μετὰ ἀνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔσῃ, [b] καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις. Κολληθῶμεν οὖν τοῖς ἀθώοις καὶ δικαίοις· εἰσὶν δὲ οὗτοι ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ. Ἱ(να) τί ἔρεις, καὶ θυμοὶ, καὶ διχοστασίαι, καὶ σχίσματα, πόλεμός τε ἐν [d] ὑμῖν; ἢ οὐχὶ ἕνα Θεὸν ἔχομεν, καὶ ἕνα Χριστόν; καὶ ἓν πνεῦμα τῆς χάριτος τὸ ἐκχυθὲν ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ μία κλῆσις ἐν Χριστῷ. ἵνα τί διέλκομεν καὶ διασπῶμεν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, καὶ στασιάζομεν πρὸς τὸ σῶμα τὸ ἴδιον, καὶ εἰς τοσαύτην ἀπόνοιαν ἐρχόμεθα, ὥστε ἐπιλαθέσθαι ἡμᾶς ὅτι μέλη ἐσμὲν ἀλλήλων;

XLVI. Talibus igitur exemplis & nos adhærere oportet, Fratres, ſcriptum enim eſt: *Sanctis vos adjungite, quia qui illis adhærent ſanctificabuntur*. Et rurſus in alio loco: [a] *Cum viro innocente innocens eris, & cum perverſo* [c] *perverteris*. Quare innocentibus & juſtis jungamus nos, ii quippe ſunt electi Dei. Cur inter nos ſunt contentiones, iræ, ſimultates, ſchiſmata & bellum? Nonne unum Deum, & unum Chriſtum habemus? Nonne unus eſt Spiritus gratiæ, qui ſuper nos effuſus eſt, & una vocatio in Chriſto? cur Chriſti membra divellimus & diſcerpimus, & contra proprium corpus ſeditionem movemus, eoque veſaniæ devenimus, ut alios aliorum membra eſſe obliviſcamur?

a Pſal. XVIII. 26. b Καὶ μετ᾽ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ, καὶ κ. τ. λ. ita Codex Alex. c Hoc eſt, *perverſo malum inures*, ut ad hunc locum interpretum Pſalmorum facile princeps Ludovicus Ferrand, Advocatus Pariſienſis. d ἴσ. ἡμῖν.

Recordamini verborum Domini nostri Jesu Christi, dixit enim: a *Væ illi per quem veniunt scandala, melius foret ei non natum fuisse, quam ut unum ex electis meis scandalizaret: præstaret molam asinariam de collo appensam habere, & in mare demergi, quam ut unum ex pusillis meis scandalizaret.* Schisma vestrum multos pervertit, multos in animi dejectionem, multos in vacillationem, omnes nos in tristitiam conjecit, nos omnes mœrore affecit, & seditio vestra durat, nec adhuc cessat.

XLVII. Epistolam beati Pauli Apostoli in manus sumite, quid primum vobis statim in initio Evangelii sui scripserit perpendite. Certe divinitus inspiratus, de seipso, de *Cepha* & *Apollo*, per epistolam vos monuit, etiam tunc inter vos factiones & partium studia fuisse. Verum in illa animorum inclinatione minus a vobis peccatum est;

Μνήσθητε τῶν λόγων Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, εἶπε γάρ, Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ b· καλὸν ἦν αὐτῷ c εἰ οὐκ ἐγεννήθη, ἢ ἕνα τῶν ἐκλεκτῶν μου σκανδαλίσαι· κρεῖττον ἦν αὐτῷ περιτεθῆναι μύλον, καὶ καταποντισθῆναι εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἕνα τῶν μικρῶν μου σκανδαλίσαι. Τὸ σχίσμα ὑμῶν πολλοὺς διέστρεψεν, πολλοὺς εἰς ἀθυμίαν ἔβαλεν, πολλοὺς εἰς διστάγμον, τοὺς πάντας ἡμᾶς εἰς λύπην· καὶ ἐπίμονος ὑμῶν ἐστιν ἡ στάσις.

XLVII. Ἀναλάβετε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ Ἀποστόλου· τί πρῶτον ὑμῖν ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου ἔγραψεν; ἐπ' ἀληθείας πνευματικῶς ἐπέστειλεν ὑμῖν, περὶ αὐτοῦ τε καὶ Κηφᾶ, καὶ Ἀπολλώ, διὰ τὸ καὶ τότε προσκλίσεις ὑμᾶς πεποιῆσθαι. ἀλλ' ἡ πρόσκλισις ἐκείνη, ἧττον ἁμαρτίαν ὑμῖν προσήνεγκεν·

a Matt. XXVI. 24. Marc. IX. 42. Luc. XVII. 1. 2. Matt. XVIII. 6.
b ἴσ. δι' οὗ τὰ σκάνδαλα ἔρχεται. c ἴσ. μᾶλλον.

προσ-

προσεκλίθητε γὰρ Ἀποςόλοις μεμαρτυρημένοις, καὶ ἀνδρὶ δεδοκιμασμένῳ παρ' αὐτοῖς. Νυνὶ δὲ κατανοήσατε τίνες ὑμᾶς διέςρεψαν, καὶ τὸ σεμνὸν τῆς περιβοήτȣ φιλαδελφίας ὑμῶν ἐμείωσαν. Αἰσχρὰ, ἀγαπητοὶ, καὶ λίαν αἰσχρὰ, καὶ ἀνάξια τῆς ἐν Χριςῷ ἀγωγῆς, a ἀκȣ́εσθαι, τὴν βεϐαιοτάτην, καὶ b ἀρχαίαν Κορινθίων ἐκκλησίαν, δι' ἓν ἢ δύο πρόσωπα, ςασιάζειν πρὸς τȣ̀ς πρεσϐυτέρȣς. καὶ αὕτη ἡ ἀκοὴ ȣ̓ μόνον εἰς ἡμᾶς ἐχώρησεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τȣ̀ς ἑτεροκλινεῖς ὑπάρχοντας ἀφ' ἡμῶν. ὥστε καὶ βλασφημίας ἐπιφέρεσθαι τῷ ὀνόματι κυρίȣ, διὰ τὴν ὑμετέραν ἀφροσύνην, ἑαυτοῖς c δὲ κίνδυνον ἐπεξεργάζεσθαι.

in Apoſtolos enim præclaro teſtimonio celebres, & virum ab illis probatum, animis & affectu propendebatis. Nunc vero qui ſint, qui vos perverterint, & nominatiſſimi amoris veſtri fraterni decus imminuerint, vobiscum perpendite. Turpia, Fratres, turpia valde, & chriſtiana converſatione indigna fama percrebeſcunt; antiquam ſcilicet & in fide firmiſſimam Corinthiorum eccleſiam, unius aut duorum cauſa, contra Presbyteros ſeditionem movere. Et hic quidem rumor non tantum ad nos, ſed ad eos etiam qui a nobis, & a fide animo ſunt alieniore, manavit; ita ut propter veſtram amentiam, blaſphemiæ nomini Domini inferantur, & vobis ipſis periculum creetur.

a ἴσ. ἀκȣ́εται. b Loquitur hic B. Clemens non abſolute, ſed comparate ad alias Eccleſias ab Apoſtolis fundatas. Non erat itaque cur locus iſte ſapientiſſimum Bignonium torqueret. c ἴσ. τε.

XLVIII. Tollamus igitur hoc e medio quam celerrime, pedibus Domini advolvamur, & flentes suppliciter imploremus eum, ut propitius factus, nobis reconciliari velit, nosque pristinæ, castæ, & decoræ fraterni amoris conversationi reddat & restituat. Hæc enim porta justitiæ est ad vitam aperta, sicut scriptum est: b *Aperite mihi portas justitiæ, ingressus in eas confitebor Domino; hæc* c *porta Domini, justi intrabunt in eam.* Cum igitur multæ portæ apertæ sint, quæ in justitia est, eadem & in Christo est; in quam beati omnes qui intrarunt, & iter suum in sanctitate & justitia direxerunt, sine molestia omnia & in pace peragentes. Sit aliquis fidelis, sit potens in explicanda cognitione, sit sapiens in sermonum justa dijudicatione, sit

XLVIII. Ἐξάρωμεν οὖν τοῦτο ἐν τάχει, καὶ προσπέσωμεν τῷ δεσπότῃ, καὶ κλαύσωμεν, ἱκετεύοντες αὐτὸν, ὅπως ἵλεως γενόμενος ἐπικαταλλαγῇ ἡμῖν, καὶ ἐπὶ τὴν σεμνὴν τῆς φιλαδελφίας a ἁγνὴν ἀγωγὴν ἀποκαταστήσῃ ἡμᾶς. Πύλη γὰρ δικαιοσύνης ἀνεωγυῖα εἰς ζωὴν αὕτη, καθὼς γέγραπται, Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης, εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσομαι τῷ κυρίῳ· αὕτη ἡ πύλη τοῦ κυρίου, δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ. Πολλῶν οὖν πυλῶν ἀνεωγυιῶν, ἡ ἐν δικαιοσύνῃ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐν Χριστῷ, ἐν ᾗ μακάριοι πάντες οἱ εἰσελθόντες, καὶ κατευθύνοντες τὴν πορείαν αὐτῶν, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἀταράχως πάντα ἐπιτελοῦντες. Ἤτω τις πιστὸς, ἤτω δυνατὸς γνῶσιν ἐξειπεῖν, ἤτω σοφὸς ἐν d διακρίσει λόγων, ἤτω

a ἴσ. καί. b Psalm. CXVIII. 19. c Clem. Alex. Strom. I. p. 288. 6. p. 646. & Strom. IV. p. 518. Hieron. ad Ephes. IV. 1. sub Barnabæ nomine. d Cl. Al. διακρίσει.

ἁγνὸς

a ἁγνὸς ἐν ἔργοις. τοσέτῳ μᾶλλον ταπεινοφρονεῖν ὀφείλει, ὅσῳ δοκεῖ μᾶλλον μείζων εἶναι, καὶ ζητεῖν τὸ κοινωφελὲς πᾶσιν, καὶ μὴ τὸ ἑαυτȣ̃.

XLIX. Ο ἔχων ἀγάπην ἐν Χριςῷ τηρησάτω τὰ τȣ̃ Χριςȣ̃ παραγγέλματα. τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης τȣ̃ Θεȣ̃ τίς δύναται ἐξηγήσασθαι; τὸ μεγαλεῖον τῆς καλλονῆς αὐτȣ̃, τίς ἀρκεῖ, ὡς ἔδει, εἰπεῖν; τὸ ὕψος εἰς ὃ ἀνάγει ἡ ἀγάπη, ἀνεκδιήγητόν ἐςιν. Αγάπη κολλᾷ ἡμᾶς τῷ Θεῷ, ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν· ἡ ἀγάπη πάντα ἀνέχεται, πάντα μακροθυμεῖ· ȣ̓δὲν βάναυσον ἐν ἀγάπῃ, ȣ̓δὲν ὑπερήφανον. ἀγάπη σχίσμα ȣ̓κ ἔχει, ἀγάπη ȣ̓ ςασιάζει· ἀγάπη πάντα ποιεῖ ἐν ὁμονοίᾳ· ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐτελειώθησαν πάντες οἱ ἐκλεκτοὶ τȣ̃ Θεȣ̃. δίχα ἀγάπης ȣ̓δὲν εὐάρεςόν ἐςιν τῷ Θεῷ. Εν ἀγάπῃ προσελάβετο ἡμᾶς ὁ δεσπότης· διὰ

castus in operibus, quanto major esse videtur, tanto humilior esse debet, & quod omnibus utilitatem afferat, non suum quærere.

XLIX. Qui caritatem in Christo habet, servet Christi mandata. Dilectionis Dei vinculum quis verbis exprimere potest? Quis pulcritudinis ejus magnalia, prout par est, enarrare valet? Altitudo ad quam evehit caritas inenarrabilis est. Caritas nos Deo agglutinat, caritas peccatorum multitudinem tegit, caritas omnia sustinet, omnia patienter tolerat, nihil illiberale & sordidum in caritate, nihil superbum, caritas non agnoscit schisma, caritas seditionem non movet, caritas b omnia in concordia facit, in caritate omnes Dei electi perfecti sunt facti, sine caritate nihil Deo acceptum est, in dilectione nos Dominus sibi assumpsit: propter

a Clem. Alex. γοργὸς. b Clem. Alex. ibid. p. 519.

dilectionem, quam erga nos habuit, Dominus noster Jesus Christus voluntate divina, sanguinem suum pro nobis dedit, & carnem pro carne nostra, & animam pro animabus nostris.

τὴν ἀγάπην, ἣν ἔσχεν πρὸς ἡμᾶς, τὸ αἷμα αὐτȣ͂ ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριςὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ἐν θελήματι Θεȣ͂, καὶ τὴν σάρκα ὑπὲρ τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

L. Videtis, Fratres, quod magna & admiranda sit caritas, & perfectionem ejus nulla narratio æquare possit. Quis est idoneus ut in ipsa inveniatur, præter eos, quos Deus dignos esse voluerit? Oremus igitur & precibus petamus, ut digni ea habeamur, & inculpati, sine studio & propensione aliqua humana, in caritate vitam transfigamus. Generationes omnes ab Adamo usque in hodiernum diem præterierunt, qui vero per Dei gratiam in caritate sunt consummati, locum piorum obtinent, & in visitatione regni Christi manifestabuntur. Scriptum enim est:

L. Ορᾶτε, ἀγαπητοὶ, πῶς μέγα καὶ θαυμαςόν ἐςιν ἡ ἀγάπη, καὶ τῆς τελειότητος ἀυτῆς ȣ̓κ ἔςιν ἐξήγησις. Τίς ἱκανὸς ἐν ἀυτῇ ἐυρ(εθῆναι) εἰ μὴ ȣ̔ς ἂν [a] καταξιώσῃ (ὁ Θεός; ἐυχώμε)θα οὖν καὶ αἰτώμεθα (εἶναι ἀξί)ȣς [b] ἀυτȣ͂, ἵνα ἐν ἀγάπῃ (ζῶμεν,) δίχα προσκλίσεως ἀνθ(ρωπίνης,) ἄμωμοι. Αἱ γενεαὶ πᾶσαι ἀπὸ Αδὰμ ἕως τῆσδε ἡμέρας παρῆ(λθον,) ἀλλ᾽ οἱ ἐν ἀγάπῃ τελειωθέν(τες,) κατὰ τὴν τȣ͂ [c] Χριςȣ͂ χάριν ἔχȣ(σιν) χῶραν ἐυσεϐῶν· οἳ φανερ(ωθήσον)ται ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς βασιλ(είας) τȣ͂ Χριςȣ͂· γέγραπται γὰρ,

a Αὐτὸς. Clem. Alex. b ἴσ. αὐτῆς. c Clem. Alex. Θεȣ͂.

Εἴσελ(θε)

Εἴσελ(θε) εἰς τὰ ταμεῖα μικρὸν ὅσον (ὅσον,) ἕως ἂ παρέλθῃ ἡ ὀργὴ καὶ θ(υμός) μȣ, καὶ μνησθήσομαι ἡμέρας ἀγαθῆς, καὶ ἀναςήσω ὑμᾶς (ἐκ) τῶν σηκῶν ὑμῶν. Μακάριοί ἐσμεν, ἀγαπητοὶ, εἰ (προσ)τάγματα τȣ̃ Θεȣ̃ ἐποιȣ̃μεν ἐ(ν ὁ)μονοίᾳ ἀγάπης, εἰς τὸ ἀφεθῆ(ναι) ἡμῖν δι᾽ ἀγάπης τὰς ἁμαρτίας (ἡμῶν᾽) γέγραπ]αι γὰρ, Μακάριοι (ὧν ἀφέ)θησαν αἱ ἀνομίαι καὶ ὧν ἐπεκα(λύ)φθησαν αἱ ἁμαρτίαι· μακάριος ἀ(νὴρ) ᾧ ȣ̓ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν, ȣ̓δέ ἐςιν ἐν τῷ ςόματι αὐτȣ̃ δόλος. Οὗτός ὁ μακαρισμὸς ἐγένετο ἐπὶ τȣ̀ς ἐκλελεγμένȣς ὑπὸ τȣ̃ Θεȣ̃ διὰ Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃ τȣ̃ Κυρίȣ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τȣ̀ς αἰῶνας τῶν αἰώνων᾽ Αμήν.

a *Ingredere in cubicula tua paululum quantulumcunque, donec ira mea & furor pertranseat: & recordabor diei boni, & suscitabo vos e sepulchris vestris.* Beati sumus, dilecti, si præcepta Domini in caritatis concordia impleverimus, ut per caritatem peccata nostra nobis remittantur; scriptum enim est: b *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum, neque est in ore ejus dolus.* Hæc beatitudo contigit eis, qui per JESUM CHRISTUM DOMINUM nostrum a DEO sunt electi, cui sit gloria in secula seculorum. Amen

a Esa. XXVI. 20. 4 Esdræ II. 16. Quem auctorem Græcos sua lingua habuisse vel illa arguunt, quæ ex c V. vers. 35. a Clemente Alexandr. Strom. I. 3. græce referuntur. b Psalm. XXXII. 1. 2.

LI. Quotquot igitur inviti per aliquas adversarii suggestiones deliquimus, veniam & indulgentiam imploremus, illos vero qui seditionis & dissensionis principes & auctores exstiterunt, commune bonum spei attendere oportet. Qui enim in amore & caritate vitam degunt, seipsos potius quam proximos in cruciatus incidere volunt, & seipsos potius quam pulcram & justam traditam nobis consensionem, vituperant aut condemnant. Melius enim est ut homo peccata sua confiteatur, quam indurare cor suum, prout induratum est eorum cor, qui contra *Moysem* famulum Domini seditionem concitarunt; quorum condemnatio manifesta fuit, descenderunt enim in infernum vivi, & mors eos absorpsit. *Pharao* una cum ejus exercitu, & omnes præfecti *Aegypti*,

LI. [a] Ὅσ[α οὖν] παρ[έβη]μεν διά τινος τῶν [τοῦ] ἀντικ[ειμέν]ου, ἀξιώσωμεν [συγγνώμην·] καὶ ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες ἀρχηγοὶ τῆς στάσεως καὶ διχοστασίας ἐγενήθησαν, ὀφείλουσιν τὸ κοινὸν τῆς ἐλπίδος σκοπεῖν. Οἱ γὰρ μετὰ φόβου καὶ ἀγάπης [πολι]τευόμενοι, ἑαυτοὺς θέλουσ[ιν] μᾶλλον [b] οἰκίαις περιπίπτειν [ἢ τοὺς] πλησίον· μᾶλλον δὲ ἑαυτῶν κατάγνωσιν φέρουσιν, ἢ τῆς παραδεδομένης ἡμῖν καλῆς καὶ δικαίας ὁμοφωνίας. Καλὸν γὰρ ἀνθρώπῳ ἐξομολογεῖσθαι περὶ τῶν παραπτωμάτων, ἢ σκληρῦναι τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καθὼς ἐσκληρύνθη ἡ καρδία τῶν στασιαζόντων πρὸς τὸν θεράποντα τοῦ Θεοῦ Μωϋσῆν· ὧν τὸ κρῖμα πρόδηλον ἐγενήθη, κατέβησαν γὰρ εἰς ᾅδου ζῶντες, καὶ θά[νατος κατέπιεν α]ὐτούς· Φαραὼ καὶ ἡ στρα[τιὰ αὐ]τοῦ καὶ πάντες οἱ ἡγούμεν[οι Αἰγ]ύπτου,

a ἴσ. ex Clem. Alex. Ὅσοι οὖν ἄκοντες παρέβημεν διά τινας τῶν τοῦ ἀντικειμένου παρεμπτώσεων, ἀξιώσωμεν συγγνώμην. b ἴσ. αἰκίαις.

τά

τά τε ἅρματα καὶ οἱ [a ἱππό]ται αὐτῶν, b οἱ δι' ἄλλην τινὰ [αἰτίαν] ἐβυθίσθησαν εἰς θάλασσαν [ἐρυθρ]ὰν, καὶ ἀπώλοντο, ἀλλὰ διὰ [τὸ σκλη]ρυνθῆναι αὐτῶν τὰς ἀσυ[νέτȣς] καρδίας, μετὰ τὸ γενέσθαι [τηλικαῦ]τα τέρατα ἐν γῇ Αἰγύ[π]ȣ, διὰ θ]εράποντος τȣ͂ Θεȣ͂ Μωϋσέως.

LII. Ἀπροσδεὴς, ἀδελφοὶ, [ὁ] δεσπότης ὑπάρχει τῶν ἁπάντων, [ȣ̓]δὲ ȣ̓δενὸς χρῄζει, εἰ μὴ c τὸ [ἐξ]ομολογεῖσθαι αὐτῷ· Φησὶ γὰρ ὁ ἐκλεκτὸς Δαβὶδ, Ἐξομολογήσομαι τῷ κυρίῳ καὶ ἀρέσει αὐτῷ ὑπὲρ μόσχον νέον κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὁπλάς· ἰδέτωσαν π]ωχοὶ καὶ εὐφρανθήτωσαν. καὶ πάλιν λέγει, Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ ὑψίςῳ τὰς εὐχάς σȣ, καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σȣ, καὶ ἐξελȣ͂μαί σε καὶ δοξάσεις με. θυσία γὰρ τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον.

currus etiam & equites eorum non aliam ob causam rubri maris profundo immersi sunt, & perierunt, quam quod stulta eorum corda, post tot signa & miracula ostensa per famulum Domini in terra *Aegypti*, indurata fuerint.

LII. Nullius rei, Fratres, indigus est Dominus, nihil a quoquam desiderat, præterquam ut ipsi fiat confessio: dicit enim electus *David*: d *Confitebor Domino & placebit ei super vitulum novellum, cornua producentem & ungulas; videant pauperes & lætentur.* Et rursus dicit: e *Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis tuæ, & eruam te, & glorificabis me.* f *Sacrificium enim Deo, spiritus contribulatus.*

a ἴσ. ἀναβάται. b ἴσ. ȣ̓. c ἴσ. τȣ͂. d Psalm. LXIX. 31. e Psalm. L. 14. f Psalm. LI. 19.

LIII. No-

LIII. Noſtis autem, dilecti, & probe noſtis ſacras Scripturas, & penitius in divina eloquia introſpexiſtis; illa igitur mente & memoria recolite. Cum *Moyſes* in montem aſcendiſſet, & quadraginta dies, ac totidem noctes, in jejunio & humilitate tranſegiſſet, dixit ad eum DEUS: [a] *Surge, deſcende velociter hinc, quia iniquitatem fecit populus tuus, quos eduxiſti de terra Aegypti; tranſgreſſi ſunt cito de via quam mandaſti eis, & fecerunt ſibi fuſilia. Et ait Dominus ad illum: Locutus ſum ad te ſemel & bis dicens, Vidi populum hunc, & ecce populus dura cervice eſt, dimitte me exterminare eos, & delebo nomen eorum de ſub cælo, & faciam te in gentem magnam &*

LIII. Ἐπίϛασθε γὰρ, καὶ καλῶς ἐπίϛα[σθε, τὰ]ς ἱερὰς γραφὰς, ἀγαπητοὶ, [καὶ ἐγκε]κύφατε εἰς τὰ λόγια τȣ̃ [Θεȣ̃· εἰς ἀ]νάμνησιν οὖν ταῦτα [λάβετε.] Μωϋσέως γὰρ ἀναβαί[νοντος εἰ]ς τὸ ὄρος, καὶ ποιήσαν[τος τεσσαρ]άκοντα ἡμέρας, καὶ τεσσ[αράκοντ]α νύκτας, ἐν νηϛείᾳ [καὶ] ταπειν]ώσει· εἶπεν πρὸς αὐτὸν [Θεὸς, Ἀνάϛηθ]ι Μωϋσῆ, κατάβηθι [τὸ τάχος] ἐντεῦθεν, ὅτι ἠνόμησεν [ὁ λαός σ]ȣ, ȣ̀ς ἐξήγαγες ἐκ γῆς [Αἰγύπτο]υ· παρέβησαν ταχὺ ἐκ [τῆς ὁδȣ̃] ἧς ἐνετείλω αὐτοῖς, [ἐποίησα]ν ἑαυτοῖς χωνεύματα. [Καὶ εἶπε]ν κύριος πρὸς αὐτὸν, λελάλη[κα πρός] σε ἅπαξ καὶ δὶς λέγων, [ἑώρακα] τὸν λαὸν τȣ̃τον, καὶ ἰδȣ̀ [λαὸς σ]κληροτράχηλος· ἔασόν με [ἐξολ]οθρεῦσαι αὐτȣ̀ς, καὶ ἐξα[λείψω τ]ὸ ὄνομα αὐτῶν ὑποκά[τωθεν] τȣ̃ ȣ̓ρανȣ̃· καὶ ποιήσω [σε εἰς ἔ]θνος μέγα καὶ

a Exod. XXXII. & Deuteron. IX. Exod. XXXII. 32.

θαυμα-

θαυμαςὸν [καὶ πολὺ] μᾶλλον ἢ τȢ̃το. [Εἶπε δὲ Μ]ωϋσῆς, μηδαμῶς· κύριε, [ἄφες τὴν] ἁμαρτίαν τῷ λαῷ τȢ́τῳ, ἢ καί [a] με ἐξάλειψον ἐκ βίβλȢ ζώντων. Ω μεγάλης ἀγάπης, ὢ τελειότητος ἀνυπερβλήτȢ· παῤῥησιάζεται θεράπων πρὸς κύριον, αἰτεῖται ἄφεσιν τῷ πλήθει, ἢ καὶ ἑαυτὸν ἐξαλειφθῆναι μετ' αὐτῶν ἀξιοῖ.

mirandam, & multam magis quam hanc. Dixit autem Moyses: *neutiquam Domine; remitte huic populo peccatum, vel etiam dele me de libro viventium.* O caritatem magnam! O insuperabilem perfectionem! famulus Dominum libere alloquitur, pro plebe remissionem postulat, vel etiam seipsum una cum eis deleri petit.

LIV. Τίς οὖν ἐν ὑμῖν γενναῖος; τίς εὔσπλαγχνος; τίς [b] πεπληροφορημένος ἀγάπης; εἰπάτω, Εἰ δι' ἐμὲ ςάσις, καὶ ἔρις, καὶ σχίσματα, [c] ἐκχωρῶ, ἄπειμι, Ȣ̃ ἐὰν βȢ́λησθε, καὶ ποιῶ τὰ προςασσόμενα ὑπὸ τȢ̃ πλήθȢς, μόνον τὸ ποίμνιον τȢ̃ Χριςȣ̃ εἰρηνευέτω, μετὰ τῶν καθεςαμένων πρεσβυτέρων· τȢ̃το ὁ ποιήσας ἑαυτῷ μέγα κλέος ἐν κυρίῳ περιποιήσεται,

LIV. Qui igitur inter vos generosus est, qui misericors, & caritate plenus, dicat: Si propter me seditio, contentio & schismata orta sunt, emigrabo, abibo, quocunque volueritis, & quæ a plebe mandantur faciam, solum Christi ovile cum constitutis supra se presbyteris in pace degat. Qui hoc fecerit, magnam sibi gloriam in DOMINO conciliabit,

a Rectior mihi videtur lectio ista, exemplarium nostrorum lectione. Vide quæ diximus in observ. Sacris. p. 123. b ἴσ. πεπληρωμένος. c Epiphanius heræsi 27. adversus Carpocrat. & Chrysost. Homil. XI. ad Eph.

& omnis locus libenter eum suscipiet. [a] *Domini enim est terra & plenitudo ejus.* Hæc faciunt, & porro facient, qui vitam juxta normam Dei, cujus nunquam pœniteat, instituunt.

καὶ πᾶς τόπος δέξεται αὐτόν· τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Ταῦτα οἱ πολιτευόμενοι τὴν ἀμεταμέλητον πολιτείαν τοῦ Θεοῦ ἐποίησαν, καὶ ποιήσουσιν.

LV. Ut autem etiam exempla Gentium [b] in medium proferamus; multi Reges & gubernatores grassante pestifera lue, & stragem minante, oraculo accepto, morti seipsos tradiderunt, ut suo sanguine cives liberarent. Multi ne diutius inter cives seditio duraret, civitatibus suis valedixerunt. Multos etiam inter nos cognovimus, qui ut aliis libertatis auctores essent, seipsos ad vincula damnarunt. Multi in servitutem seipsos addixerunt, & accepto pretio sui alios cibarunt. Multæ mulieres gratia divina corroboratæ, multa præclara & virilia gesserunt. Beata [c] *Juditha*,

LV. Ινα δὲ καὶ ὑποδείγματα ἐθνῶν ἐνέγκωμεν· πολλοὶ βασιλεῖς καὶ ἡγούμενοι, λοιμικοῦ τινος ἐνστάντος καιροῦ χρησμοδοτηθέντες, παρέδωκαν ἑαυτοὺς εἰς θάνατον, ἵνα ῥύσωνται διὰ τοῦ ἑαυτῶν αἵματος τοὺς πολίτας. πολλοὶ ἐξεχώρησαν ἰδίων πόλεων, ἵνα μὴ στασιάζωσιν ἐπὶ πλεῖον. Ἐπιστάμεθα πολλοὺς ἐν ἡμῖν παραδεδωκότας ἑαυτοὺς εἰς δεσμά, ὅπως ἑτέρους λυτρώσονται. πολλοὶ ἑαυτοὺς παρέδωκαν εἰς δουλείαν, καὶ λαβόντες τὰς τιμὰς αὐτῶν, ἑτέρους ἐψώμισαν. Πολλαὶ γυναῖκες ἐνδυναμωθεῖσαι διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἐπετελέσαντο πολλὰ ἀνδρεῖα. Ιουδὶθ ἡ μακαρία,

a Psalm. XXIV. 1. b Origen. ad Jo. I. 29. c Clemens Alex. Strom. 4. p. 521. in paucis variat.

ἐν συγ-

ἐν συγκλεισμῷ ἔσης τῆς πόλεως, ᾐτήσατο παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐαθῆναι ἀυτὴν ἐξελθεῖν εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων. παραδᾶσα οὖν ἑαυτὴν τῷ κινδύνῳ ἐξῆλθεν δι' ἀγάπην τῆς πατρίδος, καὶ τᾶ λαᾶ τᾶ ὄντος ἐν συγκλεισμῷ, καὶ παρέδωκεν κύριος Ολοφέρνην ἐν χειρὶ θηλείας. Οὐχ ἧττον αὖ καὶ ἡ τελεία κατὰ πίςιν Εσθὴρ, κινδύνῳ ἑαυτὴν παρέβαλεν, ἵνα τὸ δωδεκάφυλον τᾶ Ισραὴλ μέλλον ἀπολέσθαι, ῥύσηται· διὰ γὰρ τῆς νηςείας, καὶ τῆς ταπεινώσεως ἀυτῆς ἠξίωσεν τὸν παντεπόπτην δεσπότην, Θεὸν τῶν αἰώνων· ὃς ἰδὼν τὸ ταπεινὸν τῆς ψυχῆς αὐτῆς, ἐῤῥύσατο τὸν λαὸν, ὧν χάριν ἐκινδύνευσεν.

LVI. Καὶ ἡμεῖς οὖν ἐντύχωμεν περὶ τῶν ἔν τινι [a] παραπτώματι ὑπαρχόντων, ὅπως δοθῇ ἀυτοῖς ἐπιείκεια καὶ ταπεινοφροσύνη, εἰς τὸ εἶξαι ἀυτᾶς μὴ ἡμῖν,

a ἴσ. περιπτώματι.

cum urbs circumsessa esset, rogavit Seniores, ut sibi liceret in alienigenarum castra exire; & periculo se objiciens, propter amorem patriæ, & populi qui arcta obsidione cingebatur, egressa est, & tradidit Deus *Olophernem* in manus mulieris. Non minus, perfecta in fide *Esthera*, ut duodecim tribus *Israel* ab instanti exitio liberaret, periculis seipsam objecit: per jejunia enim & humiliationem, suppliciter oravit rerum omnium inspectorem Dominum, seculorum Deum; qui animi ejus humilitatem cernens, populum liberavit, cujus gratia periculum adierat.

LVI. Oremus igitur & nos pro eis, qui in calamitatem aliquam inciderunt, ut moderatio & humilitas eis concedatur, quibus instructi non nobis;

ſed voluntati divinæ cedere poſſint. Sic enim apud Deum & ſanctos uberem & perfectam cum miſericordia recordationem obtinebunt. Sectemur, dilecti, diſciplinam, propter quam nemo iraſci debet. Admonitio, qua alii alios commonefacimus, bona eſt, & apprime utilis, voluntati enim divinæ nos agglutinat. Sic enim dicit ſacer ſermo: [b] *Caſtigans caſtigavit me Dominus, & morti non tradidit me. Quem enim diligit Dominus, arguit, flagellat autem omnem filium, quem ſuſcipit.* Dicit enim: [c] *Corripiet me juſtus in miſericordia, & increpabit me, oleum autem peccatorum non impinguet caput meum.* Et rurſus dicit: [d] *Beatus homo, quem arguit Dominus, monitionem vero omnipotentis ne renuas, ipſe enim dolere facit,*

ἀλλὰ τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ. οὕτως γὰρ ἔσται αὐτοῖς ἔγκαρπος καὶ τελεία ἡ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τοὺς ἁγίους μετ' οἰκτιρμῶν μνεία. Ἀναλάβωμεν παιδείαν ἐφ' ᾗ οὐδεὶς [a] ἐφίλει ἀγανακτεῖν, ἀγαπητοί. ἡ νουθέτησις ἣν ποιούμεθα εἰς ἀλλήλους, καλή ἐστιν, καὶ ὑπεράγαν ὠφέλιμος· κολλᾷ γὰρ ἡμᾶς τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ. οὕτως γάρ φησιν ὁ ἅγιος λόγος, Παιδεύων ἐπαίδευσέν με ὁ κύριος, καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέν με. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. Παιδεύσει με γάρ, φησιν, δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με· ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλῶν μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου. καὶ πάλιν λέγει, Μακάριος ἄνθρωπος ὃν ἤλεγξεν ὁ κύριος, νουθέτημα δὲ παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνου· αὐτὸς γὰρ ἀλγεῖν ποιεῖ,

a leg. ὀφείλει ἢ φιλεῖ. b Pſalm. CXVII. 18. Prov. III. 12. c Pſalm. CXLI. 5. d Job. V. 17.

καὶ πάλιν ἀποκαθίςησιν· ἔπαισεν, καὶ αἱ χεῖρες αὐτȣ̃ ἰάσαντο· ἑξάκις ἐξ ἀναγκῶν ἐξελεῖταί σε, ἐν δὲ τῷ ἑϐδόμῳ ȣ̓χ ἅψεταί σȣ κακόν· ἐν λιμῷ ῥύσεταί σε ἐκ θανάτȣ, ἐν πολέμῳ δὲ ἐκ χειρὸς σιδήρȣ λύσει σε· καὶ ἀπὸ μάςιγος γλώσσης σε κρύψει· καὶ ȣ̓ μὴ φοϐηθήσῃ κακῶν ἐπερχομένων. ἀδίκων καὶ ἀνόμων καταγελάσῃ· ἀπὸ δὲ θηρίων ἀγρίων ȣ̓ μὴ φοϐηθῇς· θῆρες γὰρ ἄγριοι εἰρηνεύσȣσίν σοι. εἶτα γνώσῃ ὅτι εἰρηνεύσει σȣ ὁ οἶκος· ἡ δὲ δίαιτα τῆς σκηνῆς σȣ ȣ̓ μὴ ἁμάρτῃ· γνώσῃ δὲ ὅτι πολὺ [τὸ σπέρμα σȣ,] τὰ δὲ τέκνα σȣ ὥπερ [τὸ παμϐό]τανον τȣ̃ ἀγρȣ̃. ἐλεύσῃ [δὲ ἐν τά]φῳ ὥσπερ σῖτος ὥριμος, κατὰ καιρὸν θεριζόμενος, ἢ ὥσ[περ θημω]νία ἅλωνος καθ' ὥραν συ[γκομι]σθεῖσα. Βλέπετε, ἀγαπη[τοὶ ὅτι] ὑπερασπισμός ἐςιν τ[οῖς παιδευ]ομένοις ὑπὸ τȣ̃ δεσπό[τȣ·

& rursus restituit, percussit, & manus ejus sanaverunt. Sexies de necessitatibus te eruet, & in septimo non tanget te malum. In fame liberabit te a morte, in prælio vero de manu ferri solvet te. A flagello linguæ abscondet te, & non timebis a malis venientibus; injustos & iniquos deridebis, & feroces bestias non timebis. Bestiæ enim feræ pacatæ erunt tibi, deinde scies, quod in pace erit domus tua, habitatio autem tabernaculi tui non deficiet. Scies autem quod multum semen tuum, & liberi tui erunt quasi omnis herba campi. Et venies in sepulchrum, tanquam frumentum maturum, quod in tempore messuerunt, vel sicut acervus areæ in tempore comportatus. Videtis, carissimi, protectione non carere, qui a Domino erudiuntur;

cum enim bonus sit correptor, sancta sua correptione commonefieri nos vult.

LVII. Vos igitur, qui prima fundamenta seditionis jecistis, in obedientia subditi estote presbyteris, & genua cordium vestrorum flectentes, in pœnitentia erudimini. Deponentes gloriosam & superbam linguæ vestræ arrogantiam, discite aliis subjici: melius enim est in ovili Christi parvos & in æstimatione bona reperiri, quam sibi videri aliis eminentiores, & spe illius ejici. Sic enim dicit virtute omni prædita sapientia: c *Ecce proferam vobis mei spiritus dictionem, docebo autem vos meum sermonem; quoniam vocabam, & non obediistis, & extendebam verba & non attendistis; sed irrita faciebatis mea consilia, & meis increpationibus rebelles fuistis;*

καὶ γὰρ] ἀγαθὸς ὢν παιδ[ευτὴς θέλει νουθετ]ηθῆναι ἡμᾶς, διὰ τῆς ὁσίας [παι]δείας αὐτοῦ.

LVII. Ὑμεῖς οὖν οἱ τὴν καταβολὴν [τῆς] στάσεως ποιήσαντες, ὑποτ[άγη]τε τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ π[αιδεύ]θητε εἰς μετάνοιαν· κάμψ[αντες] τὰ γόνατα τῆς καρδίας ὑμῶν μάθετε ὑποτάσσεσθαι, ἀποθέμενοι τὴν ἀλαζόνα καὶ ὑπερήφανον τῆς γλώσσης ὑμῶν αὐθά[δειαν·] ἄμεινον γάρ ἐστιν ὑμῖν [ἐν τῷ] ποιμνίῳ τοῦ Χριστοῦ μικροὺς καὶ ἐλλογίμους εὑρεθῆναι, ἢ a καθ' ὑπεροχὴν δοκοῦντας ἐκριφῆναι b ἐκ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ. Οὕτως γὰρ λέγει ἡ πανάρετος σοφία, Ἰδοὺ προήσομαι [ὑμῖν ἐμῆς] πνοῆς ῥῆσιν, διδάξ[ω δὲ ὑμᾶς] τὸν ἐμὸν λόγον. [Ἐπειδὴ ἐκάλουν,] καὶ οὐχ ὑπηκούσα[τε, καὶ ἐξέτει]νον λόγους καὶ οὐ [προσείχετε,] ἀλλ' ἀκύρους ἐπο[ιεῖτε ἐμὰς] βουλάς, τοῖς δὲ ἐμο[ῖς ἐλέγχοις] ἠπειθήσατε·

a leg. καθυπερέχειν. b ἴσ. ἔξω τῆς κιγκλίδος. Rectius ἐπαυλίδος. c Prov. I. 23.

τοιγαρ-

τοιγα[ρȣ̃ν κἀγὼ] τῇ ὑμετέρα ἀπωλεί[α ἐπιγελάσο]μαι· καταχαρȣ̃μαι [δὲ ἡνίκα ἂν] ἔρχηται ὑμῖν ὄλεθρο[ς, καὶ ὡς ἂν ἀ]φίκηται ὑμῖν ἄφνω θ[όρυϐος, ἡ δὲ] καταςροφὴ ὁμοῖα[κα]αιγῖδι πα]ρῇ, ἢ ὅταν ἔρχηται ὑμ[ῖν θλίψις] καὶ πολιορκία. Εςαι γὰρ ὅταν ἐπικαλέσησθέ με, ἐγὼ δὲ [ȣ̓κ εἰσα]κȣ́σομαι ὑμῶν, ζητή[σȣσί] με κακοὶ, καὶ ȣ̓χ εὑρ[ήσȣσιν]. Εμίσησαν γὰρ σοφίαν, [τὸν δὲ φό]ϐον τȣ̃ κυρίȣ ȣ̓ προείλα[ντο, ȣ̓δὲ] ἤθελον ἐμαῖς προσέχ[ειν βȣλαῖς,] ἐμυκτήριζον δὲ ἐμȣ̀[ς ἐλέγχȣς.] Τοιγαρȣ̃ν ἔδονται τῆ[ς ἑαυτῶν] ὁδȣ̃ τȣ̀ς καρπȣ̀ς, κα[ὶ τῆς ἑαυτῶν] ἀσεϐείας πλησθήσ[ονται.] ******

itaque & ego vestra perditione ridebo; gaudebo autem cum venerit vobis interitus, & cum advenerit vobis subito tumultus; eversio autem similis procellæ affuerit, & cum venerit vobis tribulatio & oppressio. Erit enim cum invocabitis me, ego autem non exaudiam vos, quærent me mali, & non invenient. Oderunt enim sapientiam, timorem autem Domini non assumserunt, neque volebant meis attendere consiliis, subsannabant autem meas redargutiones. Ergo comedent viæ suæ fructus, & sua ipsorum impietate saturabuntur. ***************

Desiderantur hic quædam in græco.

..... ητον ὁ παντεπόπ]ης Θεός, [καὶ] δεσπότης

.... inspector omnium Deus, & Dominus

.... Hic haud dubie locum habuit Sibyllæ testimonium, de quo auctores Quæstionum ad Orthodoxos, ut ex Irenæo erudite colligit Cl. Cotelerius. Videant etiam quibus frui datum est Leontii Cyprii Locis Theologicis, annon ex his lacuna ista posset utcunque suppleri. In iis certe utriusque Clementis epistolæ fragmenta haberi, qui manu exaratos legit affirmat Fr. Turrianus Defensionis epistolarum Pontificum lib. 5. c. 20.

spirituum & omnis carnis, qui elegit Dominum Jesum Christum, & nos per eum in populum peculiarem [a], det omni animae, quae sanctum & gloriosum nomen ejus invocaverit, fidem, timorem, pacem, patientiam, lenitatem, continentiam, sanctitatem & sapientiam, ut nomini ejus recte placeat, per summum sacerdotem, & praesidem nostrum Dominum Jesum Christum, per quem illi sit gloria, majestas, potestas, honor, & nunc & in secula seculorum. Amen.

LVIII. Missos autem a nobis *Claudium*, [b] *Ephebum*, & *Valerium*, *Bitonem* cum *Fortunato* quoque, in pace cum gaudio brevi ad nos remittite, ut citius votis expetitae & desiderandae vestrae pacis ac concordiae,

τῶν πνευμάτων καὶ κύριος [πά]σης σαρκὸς, ὁ ἐκλεξάμενος [τὸ]ν κύριον Ἰησȣ̃ν Χριςὸν, καὶ ἡμᾶς δἰ αὐτȣ̃ [εἰ]ς λαὸν περιȣ́σιον, δῴη πάσῃ [ψ]υχῆ ἐπικεκλημένῃ τὸ μεγαλο[π]ρεπὲς καὶ ἅγιον ὄνομα αὐτȣ̃, [π]ίςιν, φόϐον, εἰρήνην, ὑπομονὴν, μακροθυμίαν, ἐγκράτειαν, ἁγνείαν, καὶ σωφροσύνην, εἰς εὐαρέςησιν τῷ ὀνόματι αὐτȣ̃, διὰ τȣ̃ ἀρχιερέως, καὶ προςάτȣ ἡμῶν Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃, δἰ ȣ̃ αὐτῷ δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος, τιμὴ, καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τȣ̀ς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

VLIII. Τȣ̀ς δὲ ἀπεςαλμένȣς ἀφ᾽ ἡμῶν Κλαύδιον, Ἔφηϐον, καὶ Οὐαλέριον, Βίτωνα σὺν [c] Φορτȣνάτῳ, ἐν εἰρήνῃ μετὰ χαρᾶς ἐν τάχει ἀναπέμψατε πρὸς ἡμᾶς, ὅπως θᾶττον, τὴν εὐκταίαν καὶ ἐπιπόθητον ἡμῖν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν,

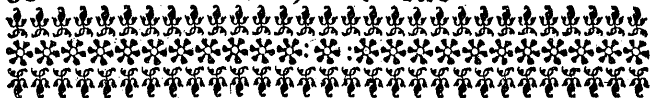
a Deut. VII. 1. b Ephebus iste memoratur inter Clementis discipulos, in beati illius Historia, ad calcem Pseudo-Abdiae a Lazio vulgati. Sed pro *Ephebus*, vitiose legitur *Febus*. c καὶ addit ex MS. Pearson.

ἀπαγ-

ἀπαγγέλωσιν, εἰς τὸ τάχιον καὶ ἡμᾶς χαρῆναι περὶ τῆς εὐσταθείας ὑμῶν. Η χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν, καὶ μετὰ πάντων πανταχῆ τῶν κεκλημένων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, δι' οὗ αὐτῷ δόξα, τιμὴ, κράτος, καὶ μεγαλωσύνη, θρόνος αἰώνιος, ἀπὸ τῶν αἰώνων, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Αμήν.

nuntium afferant, & nos de ſtatu veſtro recte ordinato citius gaudeamus. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti ſit vobiſcum, & cum univerſis ubique a Deo, & per eum vocatis; per quem illi ſit gloria, honor, poteſtas, majeſtas, & dominatio ſempiterna, a ſeculis, in ſecula ſeculorum. *Amen.*

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

CLEMENTIS EPISTOLA AD CORINTHIOS SECUNDA.

I.

Ratres, ſic oportet nos ſentire de Jeſu Chriſto, tanquam de Deo, a *tanquam de judice vivorum & mortuorum.* Neque oportet nos exigua ſentire de ſalute noſtra:

a Phil. II. Actor. X.

I.

ΔελΦοί, οὕτως δεῖ ἡμᾶς Φρονεῖν περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς περὶ Θεοῦ, ὡς περὶ κριτοῦ ζώντων καὶ νεκρῶν· καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς μικρὰ Φρονεῖν περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν·

ἐν τῷ

ἐν τῷ γὰρ φρονεῖν ἡμᾶς μικρὰ περὶ αὐτοῦ, μικρὰ καὶ ἐλπίζομεν λαβεῖν· a καὶ οἱ ἀκȣ́οντες b ὥσπερ μικρῶν, ἁμαρτάνομεν, ȣ̓κ εἰδότες πόθεν ἐκλήθημεν, καὶ ὑπὸ τίνος, καὶ εἰς ὃν τόπον, καὶ ὅσα ὑπέμεινεν Ιησȣ̃ς Χριςὸς παθεῖν ἕνεκα ἡμῶν. Τίνα οὖν ἡμεῖς αὐτῷ δώσομεν ἀντιμισθίαν; ἢ τίνα καρπὸν ἄξιον ȣ̃ ἡμῖν αὐτὸς ἔδωκεν; πόσα δὲ αὐτῷ ὀφείλομεν ὅσια; τὸ φῶς γὰρ ἡμῖν ἐχαρίσατο, ὡς πατὴρ υἱȣ̀ς ἡμᾶς προσηγόρευσεν, ἀπολλυμένȣς ἡμᾶς ἔσωσεν. c Ποῖουν αἶνον αὐτῷ δώσομεν, ἢ μισθὸν ἀντιμισθίας ὧν ἐλάβομεν; πηροὶ ὄντες τῇ διανοίᾳ, προσκυνȣ̃ντες λίθȣς καὶ ξύλα, καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ χαλκὸν, ἔργα ἀνθρώπων, καὶ ὁ βίος ἡμῶν ὅλος ἄλλο ȣ̓δὲν ἦν εἰ μὴ θάνατος. Αμαύρωσιν οὖν περικείμενοι, καὶ τοιαύτης ἀχλύος γέμοντες ἐν τῇ ὁράσει,

nam ſi de illo parva ſentiamus, parva etiam ſperamus accipere. Utique ſi audiamus illa tanquam exigua, peccamus: ignorantes unde vocati ſimus, & a quo, & ad quem locum; & quanta ſuſtinuerit Jeſus Chriſtus pati pro nobis. Ecquam ergo nos illi dabimus retributionem? aut quem fructum dignum pro his, quæ nobis ipſe largitus eſt? Quantam vero illi debemus ſanctimoniam? Ipſum enim lumen nobis donavit gratis; tanquam pater filios nos appellavit: perditos nos ſalvavit. Quam laudem ergo illi dabimus, aut retributionis mercedem, ob ea quæ accepimus? Cum eſſemus capti intellectu adorantes lapides & ligna, & aurum, & argentum, & æs, opera hominum, & vita noſtra nihil aliud eſſet niſi mors; obſcuritate ergo circumdati, ac tali caligine oppletum habentes viſum ſuſpeximus,

a leg. καί τοι. b ἴσ. ὡς περὶ. c ἴσ. Ποῖον ȣ̃ν.

abjecta illa quæ nos obsidebat nebula, per ipsius beneplacitum. Misertus est enim nostri: & commotus visceribus salvavit nos, considerans in nobis multum errorem ac perditionem, nullamque nos spem habere salutis, præterquam a se. Vocavit enim nos, cum non essemus: & voluit ut ex non ente existeremus.

ἀνεβλέψαμεν, ἀποθέμενοι ἐκεῖνο ὃ περικείμεθα νέφος, τῇ αὐτοῦ θελήσει. Ηλέησεν γὰρ ἡμᾶς, καὶ σπλαγχνισθεὶς ἔσωσεν, θεασάμενος ἐν ἡμῖν πολλὴν πλάνην καὶ ἀπώλειαν, καὶ μηδεμίαν ἐλπίδα [a] ἔχοντες σωτηρίας, εἰ μὴ τὴν παρ' αὐτοῦ. Εκάλεσεν γὰρ ἡμᾶς οὐκ ὄντας, καὶ ἠθέλησεν ἐκ μὴ ὄντος εἶναι ἡμᾶς.

II. [b] *Lætare sterilis & quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis: quoniam multi filii desertæ magis, quam ejus quæ habet virum.* Quod ait: *Lætare sterilis quæ non paris*; nos indicat: sterilis enim erat ecclesia nostra, antequam darentur ei filii. Quod vero ait: *clama quæ non parturis*; hoc dicit: ut orationes modeste offeramus Deo, non ut clamose, parientium instar, vociferemur. Quod vero ait: *Quoniam multæ*

II. Εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα· ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. Ο εἶπεν, Εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ἡμᾶς εἶπεν· στεῖρα γὰρ ἦν ἡ ἐκκλησία ἡμῶν πρὸ τοῦ δοθῆναι αὐτῇ τέκνα. Ο δὲ εἶπεν, Βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, τοῦτο λέγει, τὰς προσευχὰς ἡμῶν ἁπλῶς ἀναφέρειν πρὸς τὸν Θεὸν, μὴ, ὡς αἱ ὠδίνουσαι, [c] ἐγκακῶμεν. Ο δὲ εἶπεν, ὅτι πολλὰ τὰ

a leg. ἔχοντας. b Jes. LIV. 1. c Locum hunc rectissime transtulit Wendelinus. Cui favet Hesychius his verbis: Εγκακοῦμεν, ὑψοῦμεν. Nihil hic vidit clarissimus Cotelerius.

τέκνα

τέκνα τῆς ἐρήμȣ, μᾶλλον ἢ τῆς ἐχȣ́σης τὸν ἄνδρα· ἐπεὶ ἔρημος ἐδόκει εἶναι ἀπὸ τȣ͂ Θεȣ͂ ὁ λαὸς ἡμῶν, νυνὶ δὲ πιςεύσαντες, πλείονες ἐγενόμεθα τῶν δοκȣ́ντων ἔχειν Θεόν. Καὶ ἑτέρα δὲ γραφὴ λέγει, ὅτι ȣ̓κ ἦλθον καλέσαι δικαίȣς, ἀλλὰ ἁμαρτωλȣ́ς. Τȣ͂το λέγει, ὅτι δεῖ τȣ̀ς ἀπολλυμένȣς σώζειν. Εκεῖνο γάρ ἐςιν μέγα καὶ θαυμαςὸν, ȣ̓ τὰ ἑςῶτα ςηρίζειν, ἀλλὰ τὰ πίπ]οντα. ȣ̔́τως καὶ ὁ Χριςὸς ἠθέλησεν σῶσαι τὰ ἀπολλύμενα, καὶ ἔσωσεν πολλȣ̀ς ἐλθὼν, καὶ καλέσας ἡμᾶς ἤδη ἀπολλυμένȣς.

III. Τοσȣ͂τον οὖν ἔλεος ποιήσαντος αὐτȣ͂ εἰς ἡμᾶς· πρῶτον μὲν ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες τοῖς νεκροῖς θεοῖς ȣ̓ θύομεν, καὶ ȣ̓ προσκυνȣ͂μεν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἔγνωμεν δι' αὐτȣ͂ τὸν πατέρα τῆς ἀληθείας· τίς ἡ γνῶσις ἡ πρὸς αὐτὸν, ἢ τὸ μὴ ἀρνεῖσθαι

a Matth. IX. 13.

proles desertæ magis, quam ejus, quæ habet virum: quandoquidem desertus videbatur esse a Deo populus noster; quod nunc utique credentes plures facti sumus illis, qui videbantur habere Deum. Sed & alia Scriptura dicit: a *Quoniam non veni vocare justos, sed peccatores.* Hoc ideo dicit, quoniam oportuit perditos salvare. Istud enim est magnum & admirandum, non stantia confirmare, sed cadentia. Sic nimirum Christus voluit salvare perdita, & salvavit multos veniens, vocans etiam nos jamdudum perditos.

III. Cum ergo tantam misericordiam ille exercuerit erga nos; primum quidem, quod nos qui vivimus, mortuis diis non sacrificamus, neque illos adoramus; sed per ipsum cognovimus patrem veritatis: quænam erit nostra erga ipsum agnitio? Nisi ut non abnegemus eum,

per

per quem illum cognovimus? ait enim ipsemet; [a] *Qui me confitebitur coram hominibus, confitebor eum coram patre meo.* Ista est ergo retributio nostra, si utique confitebimur, per quem salvati sumus. In quo vero confitebimur? Faciendo quæ dicit, & non obsurdescendo ejus mandatis: Nec solum labiis eum honorando; sed [c] *ex toto corde & ex tota mente.* Dicit enim & in Esaia: [d] *Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Non ergo eum nomine tenus vocemus Dominum, neque enim hoc salvabit nos; ait quippe: [e] *Non omnis, qui mihi dicit domine, domine, salvabitur, sed qui facit justitiam.*

δι' ὃ ἔγνωμεν αὐτόν; Λέγει δὲ καὶ αὐτὸς, Τὸν ὁμολογήσαντά με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ πατρός μου. Οὗτος οὖν ἐστιν ὁ μισθὸς ἡμῶν, ἐὰν [b] οὖν ὁμολογήσωμεν δι' οὗ ἐσώθημεν. Εν τίνι δὲ αὐτὸν ὁμολογοῦμεν; ἐν τῷ ποιεῖν ἃ λέγει, καὶ μὴ παρακούειν αὐτοῦ τῶν ἐντολῶν, καὶ μὴ μόνον χείλεσιν αὐτὸν τιμᾷν, ἀλλ' ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας. Λέγει δὲ καὶ ἐν τῷ Ησαΐα, Ο λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπεστιν ἀπ' ἐμοῦ. Μὴ μόνον οὖν αὐτὸν καλῶμεν κύριον· οὐ γὰρ τοῦτο σώσει ἡμᾶς· λέγει γὰρ, Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, κύριε, κύριε, σωθήσεται, ἀλλὰ ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην.

a Matth. X. 32. b lege μὲν aut αὐτὸν. c Deut. VI. d Jesa. XXIX. 13. e Matth. VII. 21.

IV. Ὥστε οὖν, ἀδελφοὶ, ἐν τοῖς ἔργοις αὐτὸν ὁμολογῶμεν, ἐν τῷ ἀγαπᾷν a αὐτȣ̀ς, ἐν τῷ μὴ μοιχᾶσθαι, μηδὲ καταλαλεῖν ἀλλήλων, μηδὲ ζηλȣ̃ν, ἀλλ᾽ ἐγκρατεῖς εἶναι, ἐλεήμονας, ἀγαθȣ́ς· καὶ συμπάσχειν ἀλλήλοις ὀφείλομεν, καὶ μὴ φιλαργυρεῖν· ἐν τε ἀγαθοῖς τοῖς ἔργοις ὁμολογῶμεν τὸν Θεὸν, καὶ μὴ ἐν τοῖς ἐναντίοις· καὶ ȣ̓ δεῖ ἡμᾶς φοβεῖσθαι τȣ̀ς ἀνθρώπους, b μᾶλλον ἀλλὰ τὸν Θεόν. Διὰ τȣ̃το ταῦτα ἡμῶν πρασσόντων εἶπεν ὁ κύριος, Ἐὰν ἦτε μετ᾽ ἐμȣ̃ συνηγμένοι ἐν τῷ κόλπῳ μȣ, καὶ μὴ ποιῆτε τὰς ἐντολάς μȣ, ἀποβαλῶ ὑμᾶς, καὶ ἐρῶ ὑμῖν· Ὑπάγετε ἀπ᾽ ἐμȣ̃, ȣ̓κ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστὲ, ἐργάται ἀνομίας.

IV. Ut ergo, fratres, in operibus ipſum confiteamur, diligendo eum, non fornicando, non detrahendo alterutri, non æmulando; ſed temperantes nos exhibendo, miſericordeſque ac benignos; inſuper invicem compati debemus & non avari eſſe. In ſanctis iſtis operibus confiteamur Deum, non autem in contrariis. Neque oportet nos timere homines, ſed magis Deum. Quapropter facientibus iſta dicebat nobis Dominus: c *Si fueritis mecum collecti in ſinu meo, & non feceritis præcepta mea, abjiciam vos, & dicam vobis:* d *Diſcedite a me; non novi unde ſitis, operarii iniquitatis.*

V. Ὅθεν, ἀδελφοὶ, καταλείψαντες τὴν παροικίαν τȣ̃ κόσμȣ τȣ́τȣ, ποιήσωμεν τὸ θέλημα τȣ̃ καλέσαντος ἡμᾶς, καὶ μὴ

V. Idcirco, fratres, derelinquentes incolatum mundi hujus, faciamus voluntatem ejus, qui vocavit nos; & non

a leg. αὐτὸν vel αὐτȣ̀ς. b ἴσ. ἀλλὰ μᾶλλον. c Apocryph. d Matth. VII. 23.

timea-

timeamus emigrare ex hoc mundo. Dicit enim Dominus : a *Eritis ſicut agni in medio luporum.* b *Reſpondens vero illi Petrus dixit : Quid ſi ergo lupi diſcerpant agnos ? Reſpondit Jeſus Petro : Ne timeant agni lupos, poſtquam mortui fuerint : neque vos timete eos, qui occidunt vos, & nihil ultra valent facere : ſed timete eum, qui, poſtquam mortui eritis, poteſtatem habet animæ & corporis, ad mittendum in gehennam ignis.* Et ſcitote, fratres, quod peregrinatio in mundo hoc carnis hujus exiguä eſt & breviſſimi temporis : promiſſio vero Chriſti magna eſt, & admiranda ; utpote requies futuri regni & vitæ æternæ.

φοβηθῶμεν ἐξελθεῖν ἐκ τȣ͂ κόσμȣ τȣ́τȣ. Λέγει γὰρ ὁ κύριος, Εσεσθε ὡς ἀρνία ἐν μέσῳ λύκων. Αποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος αὐτῷ λέγει, Εὰν οὖν διασπαράξωσιν οἱ λύκοι τὰ ἀρνία; Εἶπεν ὁ Ιησȣ͂ς τῷ Πέτρῳ, Μὴ φοβείσθωσαν τὰ ἀρνία τȣ̀ς λύκȣς μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτά· καὶ ὑμεῖς μὴ φοβεῖσθε τȣ̀ς ἀποκτείνοντας ὑμᾶς, καὶ μηδὲν ὑμῖν δυναμένȣς ποιεῖν, ἀλλὰ φοβεῖσθε τὸν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ὑμᾶς, ἔχοντα ἐξȣσίαν ψυχῆς καὶ σώματος τȣ͂ βαλεῖν εἰς γέενναν πυρός. Καὶ γινώσκετε, ἀδελφοὶ, ὅτι ἡ ἐπιδημία ἐν τῷ κόσμῳ τȣ́τῳ τῆς σαρκὸς ταύτης μικρὰ ἐστιν καὶ ὀλιγοχρόνιος, ἡ δὲ ἐπαγγελία τȣ͂ Χριστȣ͂ μεγάλη καὶ θαυμαστή ἐστιν, καὶ ἀνάπαυσις τῆς μελλȣ́σης βασιλείας καὶ ζωῆς c αἰωνίȣ.

VI. Quid ergo faciendo illa obtinebimus ? Niſi ſi ſecundum Deum ac juſtitiam nos convertendo,

VI. Τί οὖν ἐστιν ποιήσαντας ἐπιτυχεῖν αὐτῶν, εἰ μὴ τὸ ὁσίως καὶ δικαίως ἀναστρέφεσθαι,

a Matth. X. 16. b Apocr. c ἴσ. αἰώνιος.

καὶ

καὶ τὰ κοσμικὰ ταῦτα ὡς ἀλλότρια ἡγεῖσθαι, καὶ μὴ ἐπιθυμεῖν αὐτῶν; ἐν γὰρ τῷ ἐπιθυμεῖν ἡμᾶς κτήσασθαι ταῦτα, ἀποπίπτομεν τῆς ὁδȣ̃ τῆς δικαίας. Λέγει δὲ ὁ κύριος· Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δȣλεύειν. Εὰν ἡμεῖς θέλωμεν καὶ Θεῷ δȣλεύειν καὶ Μαμμωνᾷ, ἀσύμφορον ἡμῖν ἐστιν. Τί γὰρ τὸ ὄφελος, ἐάν τις τὸν ὅλον κόσμον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν ζημιώσῃ; [c] Εστιν δὲ ȣ̃τος ὁ αἰὼν καὶ ὁ μέλλων δύο ἐχθροί. Οὗτος λέγει μοιχείαν, καὶ φθορὰν καὶ φιλαργυρίαν, καὶ ἀπάτην· ἐκεῖνος δὲ τȣ́τοις ἀποτάσσεται. Οὐ δυνάμεθα οὖν τῶν δύο φίλοι εἶναι· δεῖ δὲ ἡμᾶς τȣ́τῳ ἀποταξαμένȣς ἐκείνῳ χρῆσθαι. [d] Οἰόμεθα ὅτι βέλτιόν ἐστιν τὰ ἐνθάδε μισῆσαι, ὅτι μικρὰ καὶ ὀλιγοχρόνια, καὶ φθαρτὰ, ἐκεῖνα δὲ ἀγαπῆσαι, τὰ ἀγαθὰ καὶ ἄφθαρτα.

mundana hæc tanquam aliena reputando, ea non concupiſcamus. Nam ſi concupiſcimus illa poſſidere; prolabimur e via juſta. Dicit vero Dominus: [a] *Nemo ſervus poteſt duobus dominis ſervire.* Si velimus & Deo ſervire & Mammonæ, non congruit hoc nobis. [b] *Quid enim prodeſt, ſi quis totum mundum lucretur; animæ vero detrimentum patiatur?* Sunt vero ſeculum hoc & futurum duo inimici: hoc loquitur fornicationem, & corruptionem, & avaritiam, & deceptionem; illud vero iſta prohibet. Non poſſumus ergo iſtorum duorum eſſe amici: oportet vero nos ab hoc ſeparatos illo frui. Exiſtimamus autem melius eſſe, [e] *ut ea quæ hic ſunt oderimus,* quippe exigua & tranſitoria, & corruptibilia, *illa vero diligamus, & quæ bona ſunt, & incorruptibilia.*

a Matth. XVI. 24. Luc. XVI. 13. b Matth. VI. 26.
c leg. εἰσὶν. d ἴσ. οἰώμεθα e Barnab.

Facien-

Facientes enim voluntatem Christi inveniemus requiem: sin minus, nihil nos liberabit ab æterna vindicta, si negligamus ejus mandata.

Ποιȣ̃ντες γὰρ τὸ θέλημα τȣ̃ Χριςȣ̃, εὑρήσομεν ἀνάπαυσιν· εἰ δὲ μήγε, ȣ̓δὲν ἡμᾶς ῥύσεται ἐκ τῆς αἰωνίȣ κολάσεως, ἐὰν παρακȣ́σωμεν τῶν ἐντολῶν αὐτȣ̃.

VII. Dicit vero etiam Scriptura in Ezechiele: [a] *Quoniam si resurgant Noe, & Job, & Daniel, non liberabunt filios suos a captivitate.* Si ergo etiam tales justi non possunt suis justitiis liberare filios; nos, nisi servaverimus baptisma castum & immaculatum, qua confidentia ingrediemur in regnum Dei? aut quis erit noster advocatus, si non inveniamur habentes opera sancta & justa? Sic ergo, fratres mei, certemus, scientes quod in manibus est seculum; quod ad corruptibilia certamina navigant multi, sed non omnes coronantur, nisi soli illi, qui multa pertulerint, & legitime

VII. Λέγει δὲ καὶ ἡ γραφὴ ἐν τῷ Ιεζεκιὴλ· ὅτι ἐὰν ἀναςῇ Νῶε καὶ Ιὼϐ καὶ Δανιὴλ, ȣ̓ ῥύσονται τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Εἰ δὲ καὶ οἱ τοιȣ̃τοι δίκαιοι ȣ̓ δύνανται ταῖς αὐτῶν δικαιοσύναις ῥύσασθαι τὰ τέκνα αὐτῶν, ἡμεῖς ἐὰν μὴ τηρήσωμεν τὸ βάπτισμα ἁγνὸν καὶ ἀμίαντον, ποίᾳ πεποιθήσει εἰσελευσόμεθα εἰς τὸ βασίλειον τȣ̃ Θεȣ̃; ἢ τίς ἡμῶν παράκλητος ἔςαι, ἐὰν μὴ εὑρεθῶμεν ἔργα ἔχοντες ὅσια καὶ δίκαια. Ὥςε οὖν, ἀδελφοί μȣ, ἀγωνισώμεθα, εἰδότες ὅτι ἐν χερσὶν ὁ [b] αἰών· καὶ ὅτι εἰς τȣ̀ς φθαρτȣ̀ς ἀγῶνας καταπλέȣσιν πολλοὶ, ἀλλ' ȣ̓ πάντες ςεφανȣ̃νται, εἰ μὴ οἱ πολλὰ κοπιάσαντες, καὶ καλῶς

a Ezech. XIV. 14. 20. b ἴσ. ἀγών.

ἀγωνι-

ἀγωνισάμενοι. Ἡμεῖς οὖν ἀγωνισώμεθα, ἵνα πάντες στεφανωθῶμεν. Ὥστε a θῶμεν τὴν ὁδὸν τὴν εὐθεῖαν, b ἀγῶνα τὸν ἄφθαρτον, καὶ πολλοὶ εἰς αὐτὸν καταπλεύσωμεν, καὶ ἀγωνισώμεθα, ἵνα καὶ στεφανωθῶμεν· καὶ εἰ μὴ δυνάμεθα ἅπαντες στεφανωθῆναι, κἂν ἐγγὺς τῦ στεφάνυ γενώμεθα.

VIII. Εἰδέναι ἡμᾶς δεῖ, ὅτι ὁ τὸν φθαρτὸν ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος, ἐὰν εὑρεθῇ φθείρων, μαστιγωθεὶς αἴρεται, καὶ ἔξω βάλλεται τῦ σαδίυ. Τί δοκεῖτε; ὁ τὸν τῆς ἀφθαρσίας ἀγῶνα φθείρας, τί πάθεῖται; τῶν γὰρ μὴ τηρησάντων, φησὶν, τὴν σφραγίδα, ὁ σκώληξ αὐτῶν ὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν ὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί.

IX. Ὡς οὖν ἐσμὲν ἐπὶ γῆς, μετανοήσωμεν. Πηλὸς γάρ ἐσμεν εἰς τὴν χεῖρα τῦ τεχνίτυ.

certaverint. Nos igitur certemus, ut omnes coronemur: ut curramus viam rectam, certamen incorruptibile; multi quoque ad illud navigemus, & certemus ut etiam coronemur: sin autem nequeamus omnes coronari; saltem proxime ad coronam accedamus.

VIII. Scire vos oportet, quod qui corruptibile certamen certat, si inveniatur delinquens, flagris cæsus expellatur, & extra stadium protrudatur: quid existimatis passurum, qui certamen incorruptibilitatis violaverit? c *Etenim non servantibus sigillum*, inquit, *vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur & erunt in spectaculum omni carni.*

IX. Quamdiu ergo sumus super terram, pœnitentiam agamus: lutum enim sumus in manu artificis.

a leg. θέωμεν. b ἴσ. εἰς vel πρὸς. c Jes. LXVI. 24.

Sicut enim figulus si confecerit vas, & inter manus suas illud distortum vel collisum fuerit, rursum idem refingit: sin autem præoccupaverit illud mittere in fornacem, jam non amplius id corriget: sic & nos, quamdiu sumus in hoc mundo, quæ in carne fecimus mala, eorum pœnitentiam agamus ex toto corde; ut salvemur a Domino, quamdiu habemus tempus pœnitendi: postquam enim egressi fuerimus de mundo, non amplius poterimus illic confiteri aut ulterius pœnitere.

X. Unde, fratres, facientes voluntatem patris, & carnem castam conservantes, & præcepta Domini custodientes, adipiscemur vitam æternam. Dicit enim Dominus in Evangelio: a *Si quod parvum est non servastis, magnum quis vobis dabit? Dico enim*

Ὃν τρόπον γὰρ ὁ κεραμεὺς, ἐὰν ποιῇ σκεῦος, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ διαστραφῇ, ἢ συντριβῇ, πάλιν αὐτὸ ἀναπλάσσει· ἐὰν δὲ προφθάσῃ εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς αὐτὸ βαλεῖν, οὐκέτι βοηθήσει αὐτῷ· οὕτως καὶ ἡμεῖς ἕως ἐσμὲν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ σαρκὶ ἃ ἐπράξαμεν πονηρὰ, μετανοήσωμεν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἵνα σωθῶμεν ὑπὸ τοῦ κυρίου, ἕως ἔχομεν καιρὸν μετανοίας. Μετὰ γὰρ τὸ ἐξελθεῖν ἡμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, οὐκέτι δυνάμεθα ἐκεῖ ἐξομολογήσασθαι ἢ μετανοεῖν ἔτι.

X. Ὥστε, ἀδελφοὶ, ποιήσαντες τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, καὶ τὴν σάρκα ἁγνὴν τηρήσαντες, καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου φυλάξαντες, ληψόμεθα ζωὴν αἰώνιον. Λέγει γὰρ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Εἰ τὸ μικρὸν οὐκ ἐτηρήσατε, τὸ μέγα τίς ὑμῖν δώσει; λέγω γὰρ

a Luc. XVI. 12. 10. Matth. XXV. 21.

ὑμῖν,

ὑμῖν, ὅτι ὁ πιςὸς ἐν ἐλαχίςῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιςός ἐςιν. Αρα οὖν τȣ̃το λέγει· Τηρήσατε τὴν σάρκα ἁγνὴν καὶ τὴν σφραγίδα ἄσπιλον, ἵνα τὴν αἰώνιον ζωὴν b ἀπολάϐωμεν. Καὶ μὴ λεγέτω τις ὑμῶν, ὅτι αὕτη ἡ σὰρξ ȣ̉ κρίνεται, ȣ̉δὲ ἀνίςαται. Γνῶτε ἐν τίνι ἐσώθητε, ἐν τίνι ἀνεϐλέψατε, εἰ μὴ ἐν τῇ σαρκὶ ταύτῃ ὄντες. Δεῖ οὖν ἡμᾶς ὡς ναὸν Θεȣ̃ φυλάσσειν τὴν σάρκα. Ον τρόπον γὰρ ἐν τῇ σαρκὶ ἐκλήθητε, καὶ ἐν τῇ σαρκὶ ἐλεύσεσθε. c Εἷς Χριςὸς ὁ κύριος, ὁ σώσας ἡμᾶς, ὢν μὲν τὸ πρῶτον πνεῦμα, ἐγένετο σὰρξ, καὶ ȣ̃τως ἡμᾶς ἐκάλεσεν· ȣ̃τως καὶ ἡμεῖς ἐν ταύτῃ τῇ σαρκὶ ἀποληψόμεθα τὸν μισθόν.

XI. Αγαπῶμεν οὖν ἀλλήλους, ὅπως ἔλθωμεν πάντες εἰς τὴν βασιλείαν τȣ̃ Θεȣ̃. Εως ἔχομεν καιρὸν τȣ̃ ἰαθῆναι, ἐπιδῶμεν ἑαυτȣ̀ς τῷ θεραπεύοντι Θεῷ, ἀντιμισθίαν αὐτῷ διδόντες.

vobis, quod fidelis in minimo, etiam in multo fidelis est. Itaque & hoc dicit: a *Servate carnem castam, & sigillum inviolatum, ut vitam æternam consequamini.* Neque dicat quisquam vestrum, quod ista caro non judicabitur, aut non resurget: Cognoscite in quo salvati estis, in quo suspexistis: annon in carne hac constituti? oportet ergo vos custodire carnem, tanquam templum Dei; sicut enim in carne vocati estis, ita & in carne venietis. Sicut Christus Dominus qui nos salvos fecit, cum prius esset spiritus, factus est caro, & sic nos vocavit: sic quoque nos in ista carne accipiemus mercedem.

XI. Amemus ergo nos invicem, ut perveniamus omnes in regnum Dei. Quamdiu tempus habemus ut sanemur, dedamus nos ipsos medicanti Deo, retributionem illi dantes;

a Apocr. b leg. ἀπολάϐητε. c ἴσ. ὡς.

quam illam? pœnitere ex sincero corde. Præcognitor enim est omnium, & sciens interiora cordis nostri. Demus ergo illi laudem non ex ore solum, sed etiam ex corde, ut nos suscipiat tanquam filios. Ait enim Dominus: [b] *Fratres mei sunt hi, qui faciunt voluntatem patris mei.* Sic ergo, fratres mei, faciamus voluntatem patris, qui vocavit nos, ut vivamus, & prosequamur potius virtutem, malitiam vero derelinquamus, tanquam anteambulonem castigationum nostrarum; & fugiamus impietatem, ne nos comprehendant mala. Si enim studuerimus bene agere, prosequetur nos pax; propter cujus causam non oportet ambire hominem. Quicunque enim curant timores humanos,

Ποίαν; τὸ μετανοῆσαι ἐξ εἰλικρινῦς καρδίας. Προγνώστης γάρ ἐστιν τῶν πάντων, καὶ εἰδὼς ἡμῶν τὰ ἐν καρδίᾳ. Δῶμεν οὖν αὐτῷ [a] αἰώνιον, μὴ ἀπὸ στόματος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καρδίας, ἵνα ἡμᾶς προσδέξηται ὡς υἱῦς. Καὶ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος· ἀδελφοί μυ ὗτοί εἰσιν, οἱ ποιῦντες τὸ θέλημα τῦ πατρός μυ. Ὥστε, ἀδελφοί μυ, ποιήσωμεν τὸ θέλημα τῦ πατρὸς, τῦ καλέσαντος ἡμᾶς, ἵνα ζήσωμεν, καὶ διώξωμεν μᾶλλον τὴν ἀρετὴν, τὴν δὲ κακίαν καταλείψωμεν, ὡς προοδοίπορον τῶν [c] ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ φύγωμεν τὴν ἀσέβειαν, μὴ ἡμᾶς καταλάβῃ κακά. Ἐὰν γὰρ σπυδάσωμεν ἀγαθοποιεῖν, διώξεται ἡμᾶς εἰρήνη. Διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν ὐκ ἔστιν εὑρεῖν [d] ἄνθρωπον. Οἵτινες γὰρ ἄγυσι φόβυς ἀνθρωπίνυς,

a leg. αἶνον. b Matth. XII. 50. c ἴσ. τιμωριῶν. d Locum hunc intelligit VVendelinus in sua Divinatione de hujus epistolæ tempore.

προηρη-

προηρημένοι μᾶλλον τὴν ἐνθάδε ἀπόλαυσιν, ἢ τὴν μέλλȣσαν ἐπαγγελίαν. Αγνοȣ͂σιν γὰρ ἡλίκην ἔχει βάσανον ἡ ἐνθάδε ἀπόλαυσις, καὶ οἵαν τρυφὴν ἔχει ἡ μέλλȣσα ἐπαγγελία. Καὶ εἰ μὲν αὐτοὶ μόνοι ταῦτα ἔπρασσον, ἀνεκτὸν ἦν. Νῦν δὲ ἐπιμένȣσιν κακοδιδασκαλȣ͂ντες τὰς b ἀνετίȣς ψυχὰς, ȣ̓κ εἰδότες ὅτι δισσὴν ἕξȣσιν τὴν κρίσιν αὐτοί τε, καὶ οἱ ἀκȣ́οντες αὐτῶν.

XII. Ημεῖς οὖν ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ δȣλεύσωμεν τῷ Θεῷ, καὶ ἐσόμεθα δίκαιοι· ἐὰν δὲ μὴ δȣλεύσωμεν, διὰ τȣ͂ μὴ πιςεύειν ἡμᾶς τῇ ἐπαγγελίᾳ τȣ͂ Θεȣ͂, ταλαίπωροι ἐσόμεθα. Λέγει γὰρ ϗ ὁ προφητικὸς λόγος· Ταλαίπωροί εἰσιν οἱ δίψυχοι, οἱ διςάζοντες τῇ καρδίᾳ, οἱ λέγοντες· ταῦτα πάντα ἠκȣ́σαμεν καὶ d ἐπὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ἡμεῖς υἱοὶ δὲ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας προσδεχόμενοι, ȣ̓δὲν τȣ́των ἑωράκαμεν e ἔτι·

eligentes potius præsentem ejus hic fruitionem, quam futurorum promissionem; ignorant qualem habeat tentationem quæ hic est fruitio; quantas vero delicias habeat illa futurorum promissio. a *Et quidem si soli ipsi ista facerent, tolerabile foret: nunc vero perseverant mala docere innocentes animas; nescientes, quod duplex sustinebunt judicium, suum ipsorum scilicet, & illorum qui illos audiunt.*

XII. Nos igitur puro corde serviamus Deo, & erimus justi; si autem non servierimus, non credendo promissioni Dei, miseri erimus. Dicit enim etiam c propheticus sermo: *Miseri sunt qui animo duplices, & corde incerti sunt, dicentes: Ista quidem omnia audivimus a patribus quoque nostris; nos vero filii de die in diem expectantes, nihil istorum adhuc vidimus.*

a Apocr. b leg. ἀναιτίȣς, codex Alex. habet ἐπὶ. c Apocr. d Ep. I. ἀπὸ. Sed e MS. ὅτι.

O ſtulti: comparate vos ligno, ſumite vitem. Ea quidem primum folia dimittit; deinde germen enaſcitur; poſtea acinus: denique uva perfecta. Sic & populus meus perturbationes & tribulationes habebit; poſtea recipiet bona. Itaque fratres, duplici animo ne ſimus: ſed ſperantes expectemus, ut etiam mercedem reportemus. Fidelis enim eſt, qui promiſit remunerationem dare unicuique ſuorum operum. Si ergo fecerimus juſtitiam coram Deo, introibimus in regnum ejus, & accipiemus repromiſſiones, a *quas auris non audivit, neque oculus vidit, neque in cor hominis aſcenderunt.* Expectemus ergo per horam regnum DEI in charitate & juſtitia, quandoquidem neſcimus diem manifeſtationis DEI. b *In-*

Ανόητοι, συμβάλετε ἑαυτὺς ξύλῳ· λάβετε ἄμπελον· πρῶτον μὲν φυλλοῤῥοεῖ, εἶτα βλαςὸς γίνεται, μετὰ ταῦτα ὄμφαξ, εἶτα ςαφυλὴ παρεςηκυῖα· ὕτως καὶ ὁ λαός μυ ἀκαταςασίας καὶ θλίψεις ἔσχεν, ἔπειτα ἀπολήψεται τὰ ἀγαθά. Ὥςε, ἀδελφοί μυ, μὴ διψυχῶμεν, ἀλλὰ ἐλπίσαντες ὑπομείνωμεν, ἵνα καὶ τὸν μισθὸν κομισώμεθα. Πιςὸς γάρ ἐςιν, ὁ ἐπαγγειλάμενος τὰς ἀντιμισθίας ἀποδιδόναι ἑκάςῳ τῶν ἔργων αὐτῦ. Εὰν ὖν ποιήσωμεν τὴν δικαιοσύνην ἐναντίον τῦ Θεῦ, εἰσήξομεν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτῦ, καὶ ληψόμεθα τὰς ἐπαγγελίας, ἃς ὖς ὐκ ἤκυσεν, ὐδὲ ὀφθαλμὸς ἴδεν, ὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπυ ἀνέβη. Εκδεχώμεθα ὖν καθ' ὥραν τὴν βασιλείαν τῦ Θεῦ, ἐν ἀγάπῃ καὶ δικαιοσύνῃ· ἐπειδὴ ὐκ οἴδαμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας τῦ Θεῦ. Επ-

a 1 Cor. II. 9. b Apocr. Evangel. ſecundum Aegypt.

ερωτη-

ἐρωτηθεὶς γὰρ αὐτὸς ὁ κύριος ὑπό τινος, πότε ἥξει αὐτοῦ ἡ βασιλεία, εἶπεν. Οταν ἔςαι τὰ δύο ἓν, καὶ τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω, καὶ τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλείας, οὔτε ἄρσεν οὔτε θῆλυ. Τὰ δύο δὲ ἓν ἐςιν, ὅταν λαλῶμεν αὐτοῖς ἀλήθειαν, καὶ ἐν δυσὶ σώμασιν ἀνυποκρίτως εἴη μία ψυχή. Καὶ τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω· τοῦτο λέγει· τὴν ψυχὴν λέγει τὸ ἔσω, τὸ δὲ ἔξω τὸ σῶμα λέγει. Ον τρόπον οὖν σοῦ τὸ σῶμα φαίνεται, οὔτως καὶ ἡ ψυχή σου a δῆλος ἔςω ἐν τοῖς καλοῖς ἔργοις. Καὶ τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλείας, οὔτε ἄρσεν οὔτε θῆλυ· τοῦτο ***********

terrogatus enim ipse Dominus a quadam, quando veniret ejus regnum? Respondit: quando duo erunt unum, & quod extra est, sicut id quod est intra: & masculum cum fœmello existens, neque mas erit, neque fœmina. Duo sunt unum, quando loquimur invicem veritatem: & in duobus corporibus, sine hypocrisi est una anima: *Quod extra, est sicut id quod intra;* hoc dicit: animam vocat quod est intus; quod vero extra est, corpus intelligit. Sicut ergo corpus tuum apparet, sic etiam anima tua manifesta sit in operibus bonis. *Masculum cum fœmello nec mas nec fœmina;* hoc ***

a leg. πρόδηλος exponit Hesych. προφανής. Voce πρόδηλος usus est B. Clemens epistola secunda, Sect. 11. & 12.

---

* *Reliqua desunt: hæc tamen postrema supplentur ex tertio Stromat. Clementis Alex.*

Masculum cum fœmello nec mas nec fœmina: hoc dicit: Animum (θυμὸν) ejusque impetum vocat *masculum:* concupiscentiam (ἐπιθυμίαν) intelligit *fœmellam.* Cum igitur quis neque animo, neque concupiscentiæ obsequitur; (quæ quidem utraque, & consuetudine, & prava educatione invalescente, obnubilant atque obscurant rationem) sed potius depulsa caligine hinc oborta, pudore suf-

fusus per pœnitentiam spiritum & animam unierit in obedientia rationis; tunc (ut ait [a] Paulus) nec inest nobis mas nec fœmina.

*Atque exhinc nata occasione disserendi de castitate, reliquum, credo, epistolæ, omnemque pæne sermonem * de virginitatis puritate contexuit: de quo multa superesse non dubito apud Clementem Alex. Patresque alios.*

* Αυτὸς παρθενίαν διδάσκει, inquit de Clemente Epiphanius, hæresi 30. Quod idem Hieronymus, lib. I. contra Jovinianum, cujus verba hic usurpat doctissimus VVendelinus.

[a] Gal. III. 28.

FRA-

FRAGMENTA EPIST. II.

CLEMENTIS

AD

CORINTH. EX J. E. GRABII SPICILEG. S.S.

Ex MS. Codice Damasceni Eclogarum Sacrar. cap. περὶ τῶν προσκαίρων καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, καὶ ὅτι χρὴ τῶν παρόντων τὰ μέλλοντα προτιμᾶν. quod respondet Cap. 20. Lib. III. Parallelor. editorum.

Τȣ̃ ἁγίȣ Κλήμεντος ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίȣς β'.

Ὁ Τῶν παρόντων αἰσθητικὸς συνίησιν, ὡς ȣ̓́τε ἃ λογίζονταί τινες εἶναι τερπνὰ ξένα καὶ μακρὰν ἐςὶ τῶν ἀπεχθῶν. Αλλὰ καὶ πλȣ̃τος πολλάκις μᾶλλον πενίας ἔθλιψε, καὶ ὑγεία πλέον νόσȣ. Καὶ καθόλου τῶν λυπηρῶν καὶ φευκ]ῶν πάντων ὑπόθεσις καὶ ὕλη ἡ τῶν ἀσπαςῶν καὶ κατ' εὐχὴν περιβολὴ γίνεται.

S. Clementis ex Epistola II. ad Cor.

QUi res præsentis vitæ agnoscit, intelligit, neque ea, quæ multi jucunda reputant, aliena esse aut procul dissita ab iis, quæ odio habentur. Quin etiam divitiæ sæpenumero magis quam paupertas læserunt, & sanitas plus morbo afflixit. In summa gratarum rerum ac optatarum affluentia evadit in causam & materiam omnium tristium atque detestatarum.

Ex Maximi Serm. VIII. Excerptorum de Beneficentia & Gratia.

Κλήμεντος Ῥώμης.

Οὐ δίκαιόν ἐςι τȣ̃ δεδωκότος ἐγκαταλειφθέντος, τὰ δοθέντα παραμένειν τοῖς ἀγνώμοσιν.

Clementis Romani.

Haud æquum eſt, eo, qui dedit, derelicto, quæ data ſunt apud ingratos remanere.

Ex MS. collectione Sententiarum ex Patribus aliisque auctoribus, Cod. 143. *Barocc. Cap.* περὶ συνηθείας καὶ ἔθȣς.

Κλήμεντος Ῥώμης.

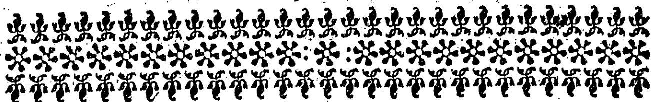
Διαφορὰ τυγχάνει ἀληθείας καὶ συνηθείας· ἡ μὲν γὰρ ἀλήθεια γνησίως ζητȣμένη εὑρίσκεται; τὸ δὲ ἔθος, ὁποῖον ἂν παραληφθῇ, εἴτε ἀληθὲς, εἴτε ψευδὲς, ἀκρίτως ὑφ' ἑαυτȣ̃ κρατύνεται. Ἐν αἷς γὰρ ἕκαςος ἐκ παιδόθεν ἐθίζεται, ταύταις ἐμμαίνειν (*lege* ἐμμένειν) ἥδεται. ὃ γὰρ μισεῖ τις διὰ τὴν ἐπιȣ̃σαν τῇ ἡλικίᾳ σύνεσιν, τȣ̃το διὰ τὴν πολυχρόνιον τῶν κακῶν συνήθειαν πράττειν συναναγκάζεται, δεινὴν σύνοικον τὴν ἁμαρτίαν παρειληφώς.

Clementis Romani.

Eſt differentia inter veritatem & conſuetudinem: veritas enim rite quæſita invenitur; conſuetudo autem, qualiscunque etiam aſſumatur, ſive recta, ſive vana, ſine diſcrimine ſemetipſam firmat. Quibus enim quisque a pueris adſueſcit, illis amat inhærere. Quod enim quis odit pro ea prudentia, quam ætas invexit, id vero ob longi temporis inolitam malorum conſuetudinem facere cogitur, peccatum gravem nactus contubernalem.

ANNO-

ANNOTATIONES
IN
B. CLEMENTIS
AD CORINTHIOS
EPISTOLAS.

PATRITII JUNII

PRAEFATIO.

SI plenius de *Clemente* noſtro & ejus ſcriptis, *Amice Lector*, ſcire deſideras, *Gregorium* Turonenſem de Martyrum gloria, *Simeonem* Metaphraſtem, Pontificum Romanorum βιογράφες, *Baronium* annalium conditorem, *Sixtum* Senenſem, *Bellarminum* & alios qui eccleſiaſticos ſcriptores & eorum ſcripta nobis tradiderunt, per otium potes conſulere. Nos nube hac tam illuſtrium teſtium, quos [a] in anteceſſum præmiſimus, contenti, oculis tuis & patientia diutius abuti deſinimus, & de fide & auctoritate hujus operis γνησίε καὶ ἀναμφιβόλε plura de noſtro adjicere ſuperſedemus, ne ſoli lucem fœnerari, & faculam obſcuram meridie accendere velle videamur. Antequam autem ad lectionem divini hujus & plane apoſtolici ſcripti te accingas, patere, quæſo, ut de antiquitate exemplaris, quo nos uſi ſumus, & de verſione noſtra, plana & rudi paucis te moneamus. *Cyrillus*, qui hodie Conſtantinopoli Patriarchatum obtinet, vir pietate & eruditione inſignis, ex Aegypto, cum ſedem Alexandrinam relinqueret, magnam librorum ſupellecti-

a Vid. veterum de *Clemente* teſtimonia.

lem

lem secum advexit, inter quos codicem omnium vetustissimum & longe pretiosissimum (in quo veteris & novi fœderis libri literis grandioribus, manu *Theclæ* nobilis fœminæ Aegyptiæ, circa primi concilii Niceni tempora, bellissime exarati sunt) per Ornatissimum & Clarissimum Virum Dominum *Thomam Roë* Equitem auratum, & apud Turcarum Impp. *Serenissimi Regis* nostri oratorem, cum ex Oriente rediret, dono ad *Serenissimum Regem* nostrum transmisit. Ad calcem venerandi hujus codicis & κειμηλίȣ τιμαλφεςάτȣ in membranis laceris, adjecta erat *Clementis ad Corinthios epistola* eadem manu scripta, quam nunc bono publico & tuo usui in lucem damus, legis Pythagoricæ non immemores, (quæ, ut Synesius in Dione auctor est, ȣ̓κ ἐᾷ τοῖς βιϐλίοις ἐπιποιεῖν, ἀλλὰ βȣ́λεται μένειν ἀυτὰ ἐπὶ τῆς πρώτης χειρὸς, ὅπως ποτὲ ἔσχε τύχης ἢ τέχνης) nihil dementes, nihil de nostro addentes, non syllabam, non literam, non apicem, aut jota unum, fidelissime quantum potuit fieri, expressimus; voces autem deperditas & literas vetustate exesas spatiis & interstitiis accuratissime dimensis, pro ingenioli nostri tenuitate supplevimus & [a] minio rubro (novo hoc & inusitato imprimendi genere) notavimus; quod a nobis consulto factum est, ne rejicientes te sæpius ad notas, molestiam tibi inutilem crearemus, vel oram libri supplementis & emendationibus crebris nimium fœdaremus, denique ne industriis felicioribus & ingeniis ςοχαςικωτέροις conjecturam liberam & judicium liberius præripere-

a In nostra, ut & aliis editt. uncis inclusa sunt.

mus

mus. In reliquo etiam opere, errata quamplurima expunximus, & ut omnia quam emendatiſſima prodirent, pro facultate noſtra & modulo adniſi ſumus. Verum hoc ſic accipi volumus, non tanquam aſſecutos nos credamus, ſed tanquam aſſequi laboraverimus, & fortaſſe non fruſtra, ſi modo tu candidum te æſtimatorem laborum noſtrorum & diligentiæ qualiscunque benignum interpretem præbueris. Stylus auctoris & ſcribendi genus primævam ſimplicitatem ſapit, & tenera adhuc naſcentis eccleſiæ incunabula, quibus veteres Patres & eccleſiæ primi nutritii, nihil excelſum aut elatum, nec ad audientiæ popularis illecebras culto ſermone fucatum, in medium proferebant; Sed ad divinam indulgentiam prædicandam & gratiam ac Salutem auditori procurandam (ut *Cyprianus* ad *Donatum*) verbis non diſertis ſed fortibus, & rudi veritate ſimplicibus, utebantur. Quare ſi in verſione noſtra, eloquii venuſtatem aut rhetorici ſermonis nitorem exſpectas, fruſtra fueris; fides, non ornatus, aut verborum elegantia nobis præ oculis in hoc negotio erat. Quod reliquum eſt, conatibus noſtris fave, & pleniorem opem huic noſtro tribue, aliosque veteres, qui memoriam ſuam tibi commendant, ab oblivionis injuria aſſere, quorum immortalitati dum conſulis, pariter & tuæ proſpicies. Vale, & æternitatem cogita.

Oxonii pridie Calend. Nov.
An. Chr. 1632.

EIVSDEM

EIUSDEM ΠΡΟΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

Veteres primitivæ ecclesiæ episcopi, non tantum gregibus sibi commissis, ut monet Paulus, sedulo attendebant, quos verbo & sermone, sanctaque & inculpata conversatione instruebant; verum etiam ut dilectionem Spiritus, charitatem individuam, unam fidem, unam ecclesiam, & episcopatum unum ostenderent, curam suam & sollicitudinem ad longe dissitos extendebant, & quos viva voce propter locorum distantiam in verbo Domini, & vera pietate, erudire non poterant, per epistolas monere, consulere, objurgare interdum, & universam fraternitatem, (ut Cyprianus de epistolis suis ad clerum Romanum scriptis loquitur) ad deprecandam Dei misericordiam alloqui & hortari non desinebant: duplicique hac ratione Christi evangelium prædicabant. Quod a *Clementi Alexandrino est* ἐγγράφως καὶ ἀγράφως τὸν λόγον κηρύττειν, *voce, scilicet, & scripto; ubi probat* ἐπιστήμην τὴν διὰ τῆς χειρὸς, *quam vocat* ἀγγελικὴν, *non minus commodi & utilitatis ecclesiæ Dei adferre, quam illam alteram, quæ* διὰ τῆς γλώττης *est, &* κηρυκικὴ *appellatur. Hinc est, quod inter Cypriani, & aliorum Patrum scripta, frequentes epistolæ ad clerum & plebem diversarum ecclesiarum, reperiantur, hujusque generis sunt quæ encyclicæ nominantur, qualis & hæc, quæ in manibus est, non immerito censenda est, cum publice in omnibus ecclesiis primitus legeretur, licet ad unam scripta, ac hoc nomine ab Epiphanio etiam insigniatur. Magnam autem olim inter ecclesiam Romanam & Corinthiacam necessitudinem, & animorum conjunctionem, fuisse, præter hanc responsoriam Clementis, testantur etiam epistolæ Dionysii Corinthiorum episcopi, quarum mentionem facit Eusebius historiæ suæ lib. IV. cap. 22. quippe quæ eosdem Apostolos Petrum & Paulum, primos fundatores haberent, & in eadem fide conspirantes, doctrinæ consanguinitate (ut verbis Tertulliani utar) pacis communicatione, fraternitatis appellatione, & hospitalitatis contesseratione, tanquam*

a Clem. Alex. L. I. Strom.

firmissimo

firmissimo glutino, inter se invicem copularentur. Ecclesiæ autem Romanæ, non suum nomen, fronti præfixit; ut modestiæ & humilitatis posteris ætatibus exemplar imitandum proponeret: & Corinthios, quos ad fraternam concordiam & humilitatem tota hac epistola hortatur, non tantum scripto, sed exemplo etiam suo, veram & non fucatam ταπεινοφροσύνην *doceret, quæ Basilio teste* τῶν ἄλλων ἀρετῶν θησαυροφυλάκιον *est. Quo anno autem episcopatus sui missa sit hæc epistola, & an Romæ esset Clemens, cum hanc scriberet, apud antiquos nullum vestigium: probabile est, non prius scriptam fuisse, quam in exilium relegaretur, quod factum est biennio, antequam martyrio vitam finiret; quod ex ipsius verbis non obscure colligi potest, ubi de Pauli laboribus, de mortis genere, & martyrii loco disserens, ait, eum in finibus occidentis passum esse. Verisimile est, si in urbe tum fuisset,* ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει, *vel aliquid ejusmodi voluisse illum scribere. Adde quod statim in initio, cum tarditatem suam in rescribendo excusat, calamitatum suarum &* περιπτώσεων *mentionem faciat:* ἀλλ' ἐπέχω καὶ ὐδὲν ὁρίζω, *& ex via hac* ἀβάτῳ, *quam nemo ante calcavit, pedem refero. Post salutationem, quæ verbis Paulinis concipitur, Corinthios propter constantis fidei sinceritatem, propter morum probitatem, & insignem in omnibus* εὐκοσμίαν ϗ εὐταξίαν, *vehementer laudat, & in hoc etiam Pauli discipulum se probat, qui epistolas suas a laudibus ordiri amat. Sic enim ad Romanos,* ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, *sic ad Corinthios,* ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι. *Sed non est propositum nostrum accuratam analysin, aut longiores commentarios scribere: neque operæ typographicæ, quæ connatas has & congenitas stricturas, præcipiti festinatione extrudunt, immaturum fœtum teneriore cura lambere, & paterni affectus* γνωρίσματα *simul exponere patiuntur. Quare præter illa, quæ magis obvia erant, & supra a nobis suis locis in margine emendata sunt, quædam inpræsentiarum, quæ medicam manum desiderant, vel notatu digniora videbuntur, observabimus, reliqua cum Græcia aut Aegyptus exemplar emaculatius & perfectius nobis subministrarint, vel in Hieronymi versionem latinam incidere contigerit, quam in bibliothecis alicubi latere spem nobis facit, catalogus codicum Fratrum Lobiensium, quem domi habemus, scriptum ante 400 annos ad calcem operum Fulgentii; atque utinam id aliquando eveniat, & spes nostræ non inanes deprehendantur.*

P. 1. Εκκλησία] Rectissime statuit eruditissimus *Junius*, veteres primitivæ ecclesiæ scriptores cet. *quæ vide initio* προσημειώσεως. At non solum singulares personæ & ecclesiarum præfecti, sed tota ecclesiarum universitas hoc ipsum præstabat. Sic Smyrnensis ecclesia ad illam, quæ in Ponto erat, literas suas dedit, quarum maximam partem legere est apud *Eusebium* Hist. Lib. IV. c. 14. & eas totas, si non per interpolationes plusquam totas, ex editione Reverendiss. *Usserii* Armachani. Sic etiam ecclesiæ Viennæ & Lugduni Galliarum epistola, apud eumdem *Eusebium* occurrit. Adeo non singularis exempli res est præsentis epistolæ formula, ecclesiæ Romanæ nomine perscriptæ. Quin & observandum, instituti hujus caussas non adeo a fraterna illa charitate & animarum zelo, quibus olim Christianorum mentes incaluerunt, quam ex regiminis ecclesiastici & individuæ unitatis, quæ fideles universos conjunxerat, vi & necessitate esse repetendas. Quisquis enim ecclesiæ cujusvis membrum audiebat, aliis quibuscumque protinus adnectebatur; & qui ab aliqua meruerat ejici, ab universis utique extorris habebatur. Unde, referente *Tertulliano*, de Præsc. adversus Hæres. *Tot ac tantæ ecclesiæ una est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes; sic omnes primæ & omnes Apostolicæ, dum unam probant unitatem. Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis, quæ jura non alia ratio regit, quam ejusdem sacramenti una traditio.* Cujus viri, prærupta licet, valida sensa verbis, ut solet, magis romanis effert *Cyprianus* Lib. de Unitate ecclesiæ: *Episcopatus unus est, cujus a singulis in solidum pars tenetur;* & *Optatus* Milevitanus, Lib. 2. *Totus orbis commercio formatarum in una communionis societate concordat.* Hinc S. *Ignatius* ad Smyrnæos, Ephesios, Magnesios, Philadelphicos, Trallesios & Romanos epistolas scripsit; *Polycarpus* ad Philippenses; *Dionysius* ad Lacedæmonios, Athenienses, Nicomedienses, Cretenses, Ponticos & Romanos; *Cyprianus* ad clerum Romanum, clerum & plebem Hispaniarum, ad Numidas, Thybaritanos, Furnitanos & Assuritanos; ut non ad sequioris seculi scriptores descendam. Hinc etiam epistolæ Synodicæ, fidei, quam quisque episcopus profitebatur, indices ortum duxere. Quæ quidem mittebantur, non obsequii causa, ad sedem Romanam, sed ad omnes undique ex æquo ecclesias; cui muneri minime eximebatur ipse Pontifex Romanus, testante

Gelasio

Gelasio primo, qui ait: *mos est Romanæ Ecclesiæ Sacerdote noviter constituto, formam fidei suæ ad sanctas ecclesias prorogare.* Unde epist. 1. & 2. habetur fidei ejus confessio universis Dardaniæ episcopis, & aliis. Quod ipsum cum ab eo poscebat *Euphemius* Constantinop. respondet *Gelasius: fuit quondam ecclesiastica hæc regula, apud Patres nostros, quibus una Catholica Apostolicaque communio ab omni prævaricatorum libera pollutione constabat.* Epist. 9. idem *Gregorium* Magnum præstitisse affirmat Joannes *Diaconus* in ejus vita, quam epistolam videre est in operibus quæ extant, ep. 24. Immo vero nec vel ipsi hæresiarchæ huic officio defuere, sed licet ab ecclesia se ultro dividerent, eidem tamen adhærere, ambitione satis præpostera usque affectabant. Ex *Socrate*, *Theodorito* & aliis discimus, quanto studio Arianarum partium antesignani, scriptis undique epistolis, synodisque congregatis, ecclesiis sese commendabant. Quin *Montanus* id satagebat & tantum non obtinuit, ut a *Zephyrino* Pont. Romano, ipse una cum prophetiis suis admitteretur, si *Tertulliano*, Lib. cont. Prax. in sua causa fides est. Ita & *Marcion*, teste *Epiphanio*, a patre suo Sinopensi episcopo ejectus, eidem ecclesiæ Romanæ seipsum adjungere diligenter attentabat. Quibus rite præstructis, facilis ad sequentem epistolam patebit aditus. Nimirum, quando teterrima seditio, illa longe improbior, quæ D. *Pauli* temporibus gliscebat, Corinthiorum ecclesiam divexabat, exspectandum erat, ut deinceps pro ecclesiæ lege & more, tum seditiosi, tum etiam episcopi, per vim & nefas ejecti, nec non ipsa demum ecclesia male mulctata, querelas & ἐπιζητήσεις suas, quarum mentio statim sequitur, interponerent, responsumque omnes & singuli ferrent, non ab episcopo tantum, sed, quod hic factum videmus, ab ipsa etiam ecclesiæ universitate. De charactere epistolæ istius; non opus est multa dicantur; siquidem licet a Decretalium, quas Papæ sequentes imperioso stylo dictarunt, prorsus sit aliena, ἱκανωτάτη γραφὴ a S. *Irenæo*, ab *Eusebio* μεγάλη καὶ θαυμασία, ab *Hieronymo valde utilis*, & Epist. ad Hebræos consimilis, & demum a tota Ecclesia publice legi, & tantum non Catholica haberi meruit. J. FELLUS.

P. 1. Παροικοῦση Κόρινθον] Forte κατοικοῦσῃ, ad vitandam ταυτολεξίαν, cum idem sit κατοικεῖν quod παροικεῖν, ut videre est statim in initio libri Ruth, & alibi apud 70. Seniores. Utraque autem vox παρεπιδημεῖν significat; & sæpius pro eodem usurpatur, ac in eadem enunciatione ad majorem eviden-

 tiam,

tiam, & ἐνέργειαν adhibetur, ut apud Pſalmiſtam, Πάροικος ἐγώ εἰμι παρά σοι καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου, & 1 Pet. II. 11. ἀγαπητοὶ παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους κτλ. Sic vetus etiam inſcriptio ex inſula Delo nuper allata, in ara ab Athenienſibus, Romanis, & aliis peregrinis, qui in inſula inquilini erant, Apollini conſecrata, quam inter marmora regia in hortis Jacobæis videre licet. Quem locum, ſi vicinam Pinacothecam Bibliothecæ celeberrimæ conjunctam, ſi numismata antiqua, græca & romana, ſi ſtatuas & ſigna ex ære & marmore, conſideres; non immerito theſaurum antiquitatis, & ταμιεῖον inſtructiſſimum nominare potes. Inſcriptionem ipſam in gratiam eorum, qui ejusmodi ſtudiis delectantur, non abs re forte erit attexere, in qua literas vetuſtate abraſas, nos ſupplevimus, & *a* minio rubro a reliquis diſtinximus.

[Θ]ΕΟΦΡΑΣΤΟΝΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥΑΧΑΡΝΕ[Α]
[Ε]ΠΙΜΕΛΗΤΗΝΔΗΛΟΥΓΕΝΟΜΕΝΟΝ
ΑΘΗΝΑΙΩ[Ν]
[Κ]ΑΙΡΩΜΑΙΩΝΚΑΙΤΩΝΑΛΛΩΝΞΕΝΩΝ
[Κ]ΑΤΟΙΚΟΥΝΤΕΣΚΑΙΠΑΡΕΠΙΔΗΜΟΥΝ
ΤΕΣΕΝΔΗΛ[Ω]
[ΑΡ]ΕΤΗΣΕΝΕΚΕΝΚΑΙΚΑΛΟΚΑΓΑΘΙΑΣΚΑΙ
ΤΗΣΠΡΟΣΤ[ΟΥΣ]
[ΘΕ]ΟΥΣΕΥΣΕΒΕΙΑΣΑΝΕΘΗΚΑΝΑΠΟΛΛΩ[ΝΙ]

Naſcentis autem eccleſiæ ſtatum, quæ ſub imperatoribus ethnicis, & ut plurimum perſecutoribus, nullibi ſtabilem & permanentem locum poſſideret, ſed (ſicut olim Patriarchæ in tentoriis, & populus Iſraëliticus in eremo ſub pellibus) patriam cæleſtem anhelans, vitam in terris vagam ac dubiam, tanquam hoſpes & peregrina transigeret, voces hæ appoſitiſſimæ, παροικεῖν & κατοικεῖν, graphice depingunt, & nobis ob oculos ponunt. Longum eſſet per ſingulos Patres ire, & loca ex illis cumulare, quibus humanæ vitæ, quam παροικίαν vocant, τὸ ὀλιγοχρόνιον, & eccleſiæ inſtabilem ſortem promiſcue his vocibus denotant; ſufficiat unus *Juſtinus*, qui de Chriſtianis ſui temporis, epiſtola ad *Diognetum* plane aurea, ſic loquitur: πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας ἀλλ᾽ ὡς πάροικοι· μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται, καὶ πάνθ᾽ ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστιν αὐτῶν, καὶ πᾶσα πατρὶς ξένη κ. τ. λ. IVN.

Ibid. Negari minime debet παροικεῖν idem ſæpiſſime eſſe ac παρεπιδημεῖν & proinde verſionem doctiſſ. *Junii* recte eſſe inſtitutam; præſertim cum is naſcentis eccleſiæ ſtatus, ut

a eas hic uncis incluſas vides.

ſub

ſub impp. ethnicis & ut plurimum perſecutoribus nullibi ſtabilem & permanentem posſideret locum, ſed patriam cæleſtem anhelans, vitam in terris vagam & dubiam, tanquam hoſpes & peregrina tranſigeret. Πατρίδας ἔχουσιν ἰδίας, ἀλλ' ὡς πάροικοι· μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται, καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστιν αὐτῶν, καὶ πᾶσα πατρὶς ξένη, ut ait *Juſtinus* ad *Diognetum*. Interea tamen advertere licebit παροίκους non modo inquilinos & hoſpites, ſed in vicinia habitantes cives & indigenas a probatisſimis auctoribus paſſim dici; & non tantum continentia ædificia, ſed pomœrium & univerſam quaqua patet ſuburbicariam regionem, &, ut *Theophili* Anteceſſoris verbis utar, πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν πόλιν ἀγροὺς urbibus accenſeri; quodque ad rem præſentem inprimis ſpectat, in manifeſto eſt minores eccleſias familiam atque nomen a matricibus ducere. Unde epiſtola D. *Pauli*, quæ ad Corinthios inſcribitur, omnibus totius Achaiæ eccleſiis, teſte ipſo Apoſtolo, mittebatur; nimirum, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ 2 Cor. I. 1. inſuper collecta Hieroſolyma mittenda 1 Cor. XVI. 1. & 2 Cor. VIII. 10. ad totam Achaiam pertinuit, quod conſtare poterit ex Rom. XV. 26. 2 Cor. IX. 2. Qui demum Corinthios irrigaſſe 1 Cor. III. 6. totam Achaiam perluſtraſſe fertur Act. XVIII. 27. Pari ratione cum Smyrnenſis eccleſia, apud *Euſebium* Lib. IV. c. 14. epiſtolam ſuam inſcribit ταῖς κατὰ Πόντον παροικίαις & ibidem *Dionyſius* τῆς ἐν Κορίνθῳ παροικίας, *Philippus* τῆς Γορτυναίων παροικίας, epiſcopi perhibentur, ut ubique regiones omnes iſtis matricibus eccleſiis & eidem epiſcopali curæ ſubjectæ intelligendæ veniant. Priſcis ſiquidem temporibus idem fere erat *parœcia* quod nunc *diœceſis* diceretur. Sic can. 18. concil. Ancyrani: εἴ τινες Ἐπίσκοποι κατασταθέντες, καὶ μὴ δεχθέντες ὑπὸ παροικίας ἐκείνης, εἰς ἣν ὠνομάσθησαν, ἑτέραις βούλοιντο παροικίαις εἰσιέναι, καὶ βιάζεσθαι τοὺς καθεστῶτας, καὶ στάσεις κινεῖν κατ' αὐτῶν, τούτους ἀφορίζεσθαι. Fruſtra itaque ſunt ii, qui ex plurium presbyterorum hac in epiſtola ad Chriſtianos Κόρινθον παροικοῦντας mentione rem hierarchicam concidiſſe autumant & presbyteranæ ἰσοτιμίας imaginem & typum exhiberi gloriantur. FELLUS.

P. 2. Ἐφ' ὑμῶν ἰδίους.] Alludit fortaſſe ad locum Pauli, 1. Theſſ. III. 12. Ὑμᾶς δὲ ὁ Κύριος πλεονάσαι, καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς. Legendum autem arbitror, ἐφ' ὑμᾶς ἰδίως. JVNIVS.

Διὰ γενομένας συμφορὰς] Ex hiſce verbis colligit *Junius*, *veriſimile eſſe hanc epiſtolam fuiſſe conſcriptam a Clemente* in exilio conſtituto; ſed puto bonæ fidei rem non

H 3 eſſe;

esse, si quis alieno nomine litteras mitteret, quo tempore constaret eum peregre versari, nec convenire eos posse, quorum verbis se scribere profitetur. Præterea solennis illa legatio, quæ in calce epistolæ recensetur, argumento erit, hæc ab insula aut metallo minime fuisse transmissa. Et quidem si Anonymo auctori, qui de certaminibus, peregrinationibus, vita & morte *Petri* & *Pauli* scripsit & in Bibliotheca Arundeliana habetur, fides sit habenda, saltem in illa persecutione quæ B. *Petrum* martyrio donavit, præteriebatur *Clemens* noster & natalium privilegio inviolatus permansit. ait enim ille: οἱ στρατιῶται παραχρῆμα πάντας συλλαβόμενοι (Christianos) ἐπὶ τὸν καταδίκων ἄγουσι τόπον, καὶ τοῦ μὲν Κλήμεντος ὡς συγγενοῦς Καίσαρος φείδονται· Ἡρωδίωνα δὲ καὶ Ὀλυμπᾶν σὺν ἅμα πλήθει τῇ τοῦ ξίφους ὑπάγουσι τομῇ. Πέτρον δὲ τὸν μέγαν τοῦ Κυρίου Ἀπόστολον ἀντιστρόφως τῷ σταυρῷ προσπηγνύουσιν. ubi obiter notare est plerosque, qui *Clementis* vitam scripsere, succedentium Pontificum majestatem ob oculos habentes eum imperatoria familia ortum somniasse, & quæ de *Fabio Clemente* Consule, atque *Flaviæ Domitillæ* viro, retulerat Dio Lib. 67. ad nostri decora congessisse. FELLUS.

P. 2. διὰ γενομένας συμφορὰς] Cum vix commodum sensum admittant hæc verba, omnino recipienda videtur lectio, quam ex cod. Alexandr. ita formavit ὁ πάνυ *Pearsonus*, in vind. Ignat. p. 2. Cap. 3. Δι' αἰφνιδίους καὶ ἐπ' ἀλλήλους γενομένας ἡμῖν συμφορὰς καὶ παρεμπτώσεις, ut hinc post salutationem & votum a διὰ incipiat epistola. Calamitates autem & συμφοραὶ istæ ad *Neronis*, non, ut multis viris doctis visum, ad *Domitiani* pertinent persecutionem, ut perspicue ostendit Cl. *Dodwellus* in Dissert. 2. adjecta operibus Posth. *Pearsoni* p. 219. sq. unde patet, epistolam hanc jam *Neronis* temporibus, martyrio sublatis B. Apostolis *Petro Pauloque*, scriptam fuisse: hos enim *Clemens* infra c. 5. ceu non ita pridem martyrii corona honestatos, in exemplum Corinthiis proponit: ἔλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἔγγιστα γενομένους ἀθλητὰς, λάβωμεν τῆς γενεᾶς ἡμῶν τὰ γενναῖα ὑποδείγματα κ. τ. λ. hinc etiam cultus Judaici in templo Hierosolymitano adhuc observati mentio cap. 41. melius etiam intelligitur, quomodo ad finem epistolæ *Fortunatus* inter nuncios ad Corinthios missos referri potuerit, qui jam tempore *Pauli* una cum *Stephana* & *Achaico* a Corinthiis ad *Paulum* ablegatus fuerat 1 Cor. XVI. 17. 18. quis enim facile sibi persuadeat, eumdem virum post tantum temporis intervallum, quantum inter exarationem primæ epistolæ *Pauli* ad Corinthios, & finem seculi aut initium

tium sequentis interjectum est, potuisse aut voluisse denuo in ista ætate tam longum iter suscipere? J. L. F.

P. 2. [Δυσο]ίζομεν,] Ad supplendam hanc lacunam, vocem νομίζομεν, nec incommodo sensu primum substituimus, sed cum diligentius postea & oculis accuratioribus exemplar intueremur, & vestigium minutissimum τῦ ο ante ι cerneremus, δυσοίζομεν, licet rarius occurrat, reponere non dubitavimus. δυσοίζειν autem Hesychio est, φοβεῖσθαι καὶ ὑποπτεύειν. IVN. Ibid. Guietius opinatur ab οἴω, οἴομαι, οἴζω οἴζομαι deduci. FELLUS.

[Νομ]ίζομεν] Hanc vocem primo substituit *Junius*, postea cum non sat commode lacunam explere videretur, vocem δυσοίζομεν, plane inusitatam & confictam. *Clericus* corrigens textum, nec satis lacunæ consulens, mavult legere δοκήσομεν. Quid si [γνωρ]ίζομεν legamus, ut sensus hic sit: tardius equidem animum appulimus ad quæsita vestra; sed hujus moræ caussas γνωρίζομεν *significamus*, fuisse repentinas & crebras calamitates, quæ nobis contigere? quatuor enim istis literis γνωρ accurate lacuna expletur, & vestigium aliquod τῦ ο ante ι, quod sibi visus est videre *Junius*, in ρ etiam deprehendi potest. Immo verti potest, tardius *agnoscimus* nos animum advertisse ad - - ut hanc significationem τῦ γνωρίζω, non quidem Hellenistis usitatam, at Græcis frequentatam primo loco ponit & plurimis exemplis probat *Stephanus* in *Thes. L. G.* vel solus *Herodianus* exempla suggerit. J. L. F.

Επιστροφὴν πεποιηκέναι] Επιστρέφεσθαι & ἐπιστροφὴν ποιεῖν est, curare, animadvertere, & animum adhibere vel adjicere. Præter exempla, quæ *Stephanus* affert, adde si placet e Rhodiaco *Dionis Chrysostomi* locum insignem, non tantum, ut vim vocis & proprietatem discas, sed turpe lucrum caveas; quod animi & rationis oculos occæcat, nec justum ab injusto, aut honestum a turpi discernere patitur. Αλλ᾽ ἔστι αὐτὸ τῦτο ἡ μοχθηρία, τῦ κέρδυς ἕνεκα καὶ χρείας μηδενὸς αἰσχρῦ μηδὲ ἀδίκυ πράγματος ἐπιστρέφεσθαι, μηδὲ φροντίζειν ποῖον τὸ γιγνόμενον, ἀλλὰ μόνον εἰ λυσιτελές. IVN.

Αγαπητοί.] Vox hæc sede sua & loco turbata est & jungenda procul dubio voci * præcedentis paginæ ἀδελφοί, quod a nobis in versione nostra factum est, ut tricæ implicati eloquii suo ordini & juncturæ redderentur, (ut loquitur *Hieronymus* de phrasi Paulina) & verborum fila plano magis & expedito stamine decurrerent. Disponere autem apte & figurare varie non nisi ῥητόρων παισὶ concessum est. *Clemens* noster nullos colores aut lumina oratio-

* edit. IVN.

nis affectat, phrasis ejus simplex rudis & plane ἀῤῥητόρευτος est, sed postea fusius de ejus stylo & scribendi genere. IVN.

P. 3. Σεμνὰ νοεῖν ἐπετρέπετε.] Forte πρετρέπετε vel ἐπετρέφετε aut ἐξετρέφετε potius, quod idem est cum ἀνετρέφετε, i. e. a teneris instituebatis & imbuebatis. IDEM.

Οἰκεργεῖν] Pro οἰκεργεῖν legendum monuit οἰκερεῖν Dominus *Boisius* canonicus Eliensis, vir emendatus & gravis & in hoc literarum genere, quod ipsius eruditissimæ notæ in *Chrysostomum* testantur, longe versatissimus, cujus industria in hoc opere non leviter nos adjutos esse profitemur. Cum enim in apographum nostrum casu incidisset, in quo præter lacunas suppletas, nullæ tum emendationes nostræ, sed exemplar πρωτότυπον fide optima etiam cum omnibus rugis & nævis expressum, quos nos postea emaculandos, & per otium abstergendos proposueramus, temperare sibi non potuit, quin varia observaret: pro quibus ut illi, licet de facie adhuc ignoto, gratias agimus maximas, ita alios latere nolumus, per quos vel minimum profecimus. Verum huic loco αὐτεργεῖν convenientius esse arbitramur, siquidem addit auctor, τὰ κατὰ τὸν οἶκον. In muliere enim ἀνδρεία, qualem Salomon postremo Proverbiorum describit, non tantum requiritur, ut domi se contineat, & raro in publicum prodeat; quam Apostolus ad Titum II. 5. οἰκουρὸν ἀγαθὴν vocat, & *Clemens* Alexandrinus 2. Strom. elegantissime exprimit, ἡ τις φυλαττομένη τὰς πολλὰς τῆς οἰκίας ἐξόδους, ἀποκλείει ὡς οἷόν τε αὐτὴν τῆς πρὸς τοὺς οὐ προσήκοντας προσόψεως, προυργιαίτερόν τι θεμένη τῆς ἀκαίρου φλυαρίας τὴν οἰκουρίαν: verum etiam ut sedula sit instar apis oportet, nec ἀεργὸν τὴν χεῖρα ἔχειν, sed τῷ ἀνδρὶ ἐνεργεῖν εἰς ἀγαθὰ πάντα τὸν βίον,, ut est apud regum Sapientissimum ibidem. Unde idem *Clemens* in Pædagogo Lib. 3. ἡ δὲ αὐτουργία ταῖς γυναιξὶ μάλιστα τὸ γνήσιον ἐπιφέρει κάλλος· γυμνάζουσα τὰ σώματα αὐτῶν, καὶ σφᾶς αὐτὰς δι᾽ αὐτῶν κοσμοῦσα· οὐ τὸν ὑπ᾽ ἄλλων πεπονημένον προσφέρουσα κόσμον ἄκοσμον, καὶ ἀνελεύθερον καὶ ἑταιρικόν· ἀλλὰ τὸν ἑκάστης σώφρονος γυναικὸς διὰ τῶν χειρῶν αὐτῆς, ὁπότε χρῄζοι μάλιστα, ἀρχούμενον καὶ ἐξυφαινόμενον. & supra ejusdem libri cap. 10. τῆς γυναικείας αὐτουργίας varias species enumerat, ταλασιουργίαν scil. ἱστουργίαν κ. τ. λ. ad quem te remittimus. Ibid.

Ibid.] Non satis Christianæ matrifamilias οἰκουρεῖν *domum curare*, nisi fortis illius matrisfamilias ad instar, quam Salomon *Prov. ult.* describit, manum operi admo-

veat.

veat. Recte *Junius* cum temperantia administrare, rectius fortasse decore, aut cum matronali gravitate administrare diceretur. FELL.

P. 4. Πάντες ἐταπεινοφρονεῖτε.] Ad locum 1 Petri. V. 5. respexisse hic *Clementem* nostrum arbitror: πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε. unde infra pag.*39. ἐνδυσώμεθα τὴν ὁμόνοιαν ταπεινοφρονοῦντες,& passim in hac epistola Corinthios, ut humilitate se ornent, & humilitatem cum concordia induant, hortatur, quæ ceterarum virtutum merito a *Basilio* θησαυροφυλάκιον vocatur, & a *Chrysostomo* μήτηρ, καὶ ῥίζα, καὶ τροφὸς, καὶ ὑπόθεσις, καὶ σύνδεσμος τῶν ἀγαθῶν. IVN.

Μᾶλλον διδόντες] alludit ad locum Act. XX. 35. Μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. De quo loco *Josephus* scriptor Christianus (quem ex Codice MS. Cantabrigiensi descriptum habemus) in Ὑπομνηστικῷ suo, quæstione 121. sic habet: Τίνες εἰσὶν αἱ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων μαρτυρίαι παραγενόμεναι, ὧν τὰς γραφὰς οὐκ ἔχομεν; Ματθαῖος φησὶ ἐπὶ τῇ οἰκήσει τοῦ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἀνόδου εἰς τὴν Ναζαρὲθ μετὰ τοῦ κυρίου· ἐλθὼν δὲ ᾤκησε τὴν Ναζαρὲθ, ἵνα πληρωθῇ τὸ γεγραμμένον, ὅτι Ναζαραῖος κληθήσεται. Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους φησί· διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστὸς. καὶ πάλιν· γέγραπται, ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ δεύτερος εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. καὶ τοῖς ἐν Μιλήτῳ πρεσβυτέροις διαλεγόμενός φησι· Μνημονεύετε, ὅτι μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. His adde, si placet, locum *Chrysostomi*, quem nos ex catena græca in Acta & epistolas canonicas eruimus, quæ in Bibliotheca Novi Collegii hujus Academiæ servatur, & longe alia est ab ea, quæ sub *Oecumenii* nomine in lucem prodiit. Καὶ ποῦ εἶπεν; ἴσως ἀγράφως παρέδωκαν οἱ ἀπόστολοι, ἢ ἐξ ὧν ἄν τις συλλογίσαιτο δῆλον· καὶ γὰρ ἔδειξε τὴν παῤῥησίαν τὴν πρὸς τοὺς κινδύνους, τὴν συμπάθειαν τὴν πρὸς τοὺς ἀρχομένους, τὴν διδασκαλίαν τὴν μετὰ παῤῥησίας, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν ἀκτημοσύνην· τοῦτο δὲ καὶ ἀκτημοσύνης μεῖζον· εἰ γὰρ ἐκεῖ πώλησόν σου, φησι, ὑπάρχοντα, εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὅταν πρὸς τὸ μηδὲν λαμβάνειν, καὶ ἑτέρους τρέφῃ, τί τούτου ἴσον; εἷς βαθμὸς, ῥίψαι τὰ αὐτοῦ, δεύτερος, ἑαυτῷ ἐπαρκεῖν, τρίτος, καὶ ἑτέροις, τέταρτος, τὸ καὶ κηρύττοντα ἐξουσίαν ἔχοντα λαμβάνειν, μὴ λαμβάνειν· ὥστε πολὺ τῶν ἀκτημόνων οὗτος βελτίων ἦν. Ibid.

Ἐφοδίοις τοῦ Θεοῦ ἀρκούμενοι] Forte doctrinam salutis ex sacris scripturis haustam intelligit, ut *Basilius* ad *Meletium* epist. 56. ὠφέλιμα διδάγματα, ἢ ἐφόδια πρός τε τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα, καὶ τὸν μέλλοντα. Sic *Cyrillus* Hieros. catech. 5. vult catechumenos suos fidem in cordibus insculptam habere,

* hujus edit. pag. 46.

καὶ ἐπ' αὐτῆς λέξεως μνημονεῦσαι, i. e. verba ipsa symboli mente & memoria tenere, καὶ ἐφόδιον ἔχειν ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς. Vel potius τὰ βιωτικὰ ad victum & vestitum necessaria τῶν ἐφοδίων nomine intelligenda sunt, ut Paulus 1 Timoth. VI. 8. Ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα, & Hebr.-XIII. 5. Ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος· ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. IVNIVS.

P. 4. Προσέχοντες τοὺς λόγους.] Totus hic locus corruptus & sic forte restituendus: προσέχοντες τοῖς λόγοις (licet προσέχειν cum quarto casu hoc sensu interdum junctum reperiatur, ut Isaiæ cap. primo bis: προσέχετε νόμον Θεοῦ, & κρίσιν χηρῶν οὐ προσέχοντες) αὐτοῦ ἐπιμελῶς, οἱ ἐνεστερνισμένοι ἦσαν τοῖς σπλάγχνοις, καὶ τὰ μαθήματα αὐτῶν, (i. e. documenta vel magisteria, ut *Cypriani* verbo utar) ἦν πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν. Ibid.

κ̀ τὰ παθήματα αὐτοῦ] Hoc αὐτοῦ non potest ad aliud referri, quam ad præcedens Θεοῦ· ut adeo clare hic divina Christi natura indicetur: eodem modo, quo S. *Ignatius* ad Rom. cap. 6. scripsit: ἐπιτρέψατέ μοι μιμητὴν εἶναι τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ μου· aut Paulus Act. XX. 28. Deo ἴδιον αἷμα tribuit secundum vulgarem lectionem. conf. hæc vindicantem *Grabium* in annot. ad *Bulli* Def. Fid. Nic. p. 60. J. L. F.

Ὑπὲρ πάσης τῆς ἀδελφότητος.] Sic 1 Pet II. 17. τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε. Sub lege olim, non tantum qui eisdem parentibus erant prognati, sed qui ejusdem tribus, qui eorumdem sacrorum, & ejusdem verbi participes erant, fratres vocabantur, ur *Barnabas* [*Imo Clemens Alex. ipse*] apud *Clementem* Alex. 2. Strom. ὁ νόμος ἀπαγορεύει ἀδελφῷ δανείζειν, ἀδελφὸν ὀνομάζων οὐ μόνον τὸν ἐκ τῶν αὐτῶν φύντα γονέων, ἀλλὰ καὶ ὃς ἂν ὁμόφυλος ᾖ ὁμογνώμων τε καὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου κεκοινωνηκώς. Sic in primitiva ecclesia, cum Christiani animo animaque inter se miscerentur, & omnia præter uxores indiscreta haberent, ut loquitur *Tertullianus*, Fratres propter hanc πρὸς ἀλλήλους φιλοστοργίαν καὶ ἀγάπην dicebantur & habebantur, præcipue vere quia unum patrem Deum, (ut idem *Tertullianus* in apologetico) agnoscerent, unum Spiritum sanctitatis haberent, & de ejusdem ignorantiæ utero ad unam veritatis lucem expiravissent. Sic *Chrys.* hom. 25. in epist. ad Heb. exponens v. 11. c. V. primæ ad Cor. Ἀδελφὸν ἐνταῦθα λέγων, πάντα τὸν πιστὸν ἁπλῶς, οὐ τὸν μονάζοντα· τί γάρ ἐστι τὸ ποιοῦν τὴν ἀδελφότητα; τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας, τὸ δυνηθῆναι καλέσαι πατέρα τὸν Θεὸν, ὥστε ὁ μὲν κατηχούμενος κἂν μοναχὸς ᾖ, οὐκ ἀδελφὸς, ὁ δὲ πιστὸς κἂν κοσμικὸς ᾖ, ἀδελφός ἐστιν· εἴ τις, φησὶν, ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος· οὐδὲ γὰρ ἴχνος τότε μονάζοντος ἦν, ἀλλὰ πάντα πρὸς κοσμικοὺς διελέγετο ὁ μακάριος Παῦλος. Hinc apud

apud *Cyprianum*, fratrum & fraternitatis frequentiſſima mentio, & toties in epiſtolarum fine, illud repetitum: *Fraternitatem univerſam meo nomine ſalutate & fraternitatem, quæ vobiſcum eſt, multum a me ſalutate.* O tempora vere aurea, & mores Chriſto ac ſacroſancto ejus nomine dignisſimos! cum unanimitas in eccleſia floreret, & populus omnis Chriſtianus in ſolidam corporis unitatem arctisſimæ concordiæ glutino copularetur. Longe aliter in his noviſſimis diebus, & mundi ſenio (quod deflere facilius eſt, quam corrigere) cum jurgiis & contentionibus in religione, quam vinculum pacis eſſe oporteret, Chriſti tunica inconſutilis & individua, in varias partes ſcinditur, & corpus ejus myſticum disſidio compaginis ſeparatur, (ut loquitur *Cyprianus*) ac divulſis laceratione viſceribus in fruſta diſcerpitur. Fraternitas omnis hodie extincta eſt, unanimitas primæva non tantum diminuta, de quo *Cyprianus* ſuis temporibus queritur, ſed e medio penitus ſublata eſſe videtur. *Deus meliora piis.* IVN.

P. 5. Ἐπὶ τὰ πλάτη τῆς καρδίας] Sic Proverb. VII. 3. ἐπίγραψον ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς καρδίας σου, hoc eſt, ἐπὶ τοῦ στήθους: verum ego *Clementem* noſtrum reſpexiſſe potius arbitror ad tabulas lapideas, in quibus digito Dei leges inſculpebantur & ad locum Apoſtoli 2 Corinth. III. 3. οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ᾽ ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. & Jerem. XXXI. 33. quem locum *Paulus* ad Hebræos bis laudat: διδοὺς δώσω νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν γράψω αὐτούς. Sic *Cyrillus* Alex. ut eſt in catena in Pſalmos collectore *Niceta*, quam nos MS. habemus ad vers 11. Pſal. ριη: ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγιά σου· τουτέστιν ἐν τῷ ταμείῳ τῆς ψυχῆς ἀνεξάλειπτον ἐνεκόλαψα τὴν μνήμην τῶν ἐντολῶν σου, ὅπως ἀεὶ ταύτας ὁρῶν καὶ μνημονεύων μὴ ἁμάρτω σοι. ubi rationem reddit, cur Domini præcepta in intimis cordium noſtrorum penetralibus recondi debeant, & ſimilitudine elegantiſſima a theſauris & pretioſis κειμηλίοις petita, illuſtrat. Sic *Cyrillus* Hieroſ. Catech. 5. de fidei dogmate. ἐν ὀλίγοις τοῖς στίχοις τὸ πᾶν δόγμα τῆς πίστεως περιλαμβάνομεν, ὅπερ καὶ ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς λέξεως μνημονεῦσαι ὑμᾶς βούλομαι, καὶ παρ᾽ ἑαυτοῖς μετὰ πάσης σπουδῆς ἀπαγγεῖλαι, οὐκ εἰς χάρτας ἀπογραφομένους, ἀλλ᾽ ἐν καρδίᾳ τῇ μνήμῃ στηλογραφοῦντας φυλαττομένους ἐν τῷ μελετᾷν. & paullo infra: βλέπετε οὖν, ἀδελφοὶ, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς νῦν παραλαμβάνετε καὶ ἀπογράψασθε αὐτὰς εἰς τὸ πλάτος τῆς καρδίας ὑμῶν. ubi ex comparatione ſuperiorum ἐπὶ τὰς πλάκας reponi debere, ad oram libri noſtri ante aliquot annos obſervavimus, atque ita hoc loco apud *Clementem* legendum eſſe non dubium eſt. Ibid.

Πᾶσα

P. 5. Πᾶσα δόξα] Huc uſque laudantur Corinthii & illorum pii, ſancti & religioſi mores ipſis ob oculos ponuntur, ut vituperium propter vitia, in quæ degenerarunt acrius illorum animos pungeret. ἱκανὸν μὲν γὰρ καθ' ἑαυτὸ ἡ κατηγορία πλῆξαι, (ut *Chryſoſtomus* in 2. verſu XI. cap. primæ ad Corinthios) ὅταν δὲ πρὸς παράθεσιν ἑτέρων κατωρθωκότων καὶ ἐγκωμιαζομένων γίνηται, μεῖζον ἔχει κέντρον. Transitio autem paullo abruptior eſt, & majoris evidentiæ cauſſa, quædam addi poſſe videntur, ut, Ἀλλὰ νῦν ἐξ οἵων, vel tale aliquid. Sed *Photius* criticorum pater in μυριοβίβλῳ hoc multis ante nos ſeculis deprehendit, qui in hac genuina, & altera etiam epiſtola, quæ falſo ſub *Clementis* nomine ferebatur νοήματα quædam cauſſatur ἐῤῥιμμένα πως καὶ ὐ συνεχῆ τὴν ἀκολουθίαν φυλάττοντα: quare nos nihil mutamus, aut addimus, ſed ut excuſatior fiat *Clemens* noſter, præter ea quæ ſupra in epiſtola ad lectorem, de Apoſtolicorum virorum ſtylo breviter tetigimus, και ἄκρῳ δακτύλῳ; placet hic quædam de phraſi & charactere illorum temporum ſubtexere, poſtea, licet ſæpius occaſio offeratur, altum ſilentium promittimus. In eccleſiæ infantia, veterum Patrum docendi & ſcribendi ratio plana, ſimplex & brevis fuit, non ad delectationem aurium, ſed animarum ſalutem comparata; quippe qui fidem non in εὑρεσιλογίᾳ, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει τῶν θείων γραφῶν ponerent, ut loquitur *Cyrillus* Hieros. catecheſi quarta: & auditores haberent, qui νηπιωδεστέρων καὶ γαλακτώδους εἰσαγωγῆς indigerent. Hinc *Methodius* apud *Epiphanium:* τὸ μὲν οὖν παλαιὸν βραχὺ παντελῶς τὸ περὶ ἐξήγησιν ἦν, φιλοτιμουμένων μὴ τέρπειν, ἀλλὰ ὠφελεῖν τοὺς παρόντας. Sic *Greg.* Nazianz. orat. 21. ἦν ὅτε ἤκμαζε τὰ ἡμέτερα, καὶ καλῶς εἶχεν, ἡνίκα τὸ μὲν περιττὸν τοῦτο καὶ κατεγλωττισμένον τῆς θεολογίας καὶ ἔντεχνον, οὐδὲ πάροδον εἶχεν εἰς τὰς θείας αὐλάς. Hinc *Hieronymus* de *Didymo: imperitus eſt ſermone, & non ſcientia, Apoſtolicum virum ex ipſo ſermone exprimens, tam ſenſuum nomine, quam ſimplicitate verborum:* quod & ipſe *Didymus* ſub finem tractatus ſui de Spiritu Sancto de ſe ipſo fateri non erubeſcit. Immo & Apoſtoli ἄγροικοι, ἀμαθεῖς, ἀγράμματοι καὶ ἀσύνετοι habebantur, ut *Chryſ.* homil. 3. in epiſt. priorem ad Corinthios: & in præfatione ſua ad Romanos: οὐδὲν ἀμαθέστερον Πέτρου, οὐδὲν ἰδιωτικώτερον Παύλου· καὶ τοῦτο αὐτὸς ὡμολόγει, καὶ οὐκ ᾐσχύνετο λέγων. Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. et in expoſitione Pſalmi 46. ἰδιώτας, ἀσήμους, ἀπόλιδας, μονοχίτωνας, ἀνυποδέτους, γυμνοὺς & ἰχθύων ἀφωνοτέρους eoſdem vocat. Sic *Gregorius* Nyſſenus ad illud Pſalmiſtæ: Ἐκ στόματος νηπίων, ut eſt in catena noſtra in Pſalmos: Ἄλλως

καὶ

καὶ τύπος ἦν τῶν ἀποστόλων· καὶ γὰρ οὗτοι ἰδιῶται σφόδρα ὄντες καὶ τῶν ἰχθύων αὐτῶν ἀφωνότεροι τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐσαγήνευσαν. Sic *Theodoretus* de curandis græcorum affectibus sermone 8. de Apostolorum scriptis. Τὰ γὰρ δὴ τούτων ξυγγράμματα ἁπλᾶ γε ὄντα, καὶ τῆς ἑλληνικῆς γεγυμνωμένα λαμπρότητος καὶ κομψείας, καὶ μὲν δὴ καὶ σμικρὰ καὶ ὀλίγα, πᾶσιν ἀνθρώποις ἐστὶν ἀξιέραστα. Sic *Basilius* ad *Libanium*. Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ θαυμάσιε, Μωσεῖ καὶ Ἠλίᾳ καὶ τοῖς οὕτω μακαρίοις ἀνδράσι σύνεσμεν, ἐκ τῆς βαρβάρου φωνῆς διαλεγομένοις ἡμῖν τὰ ἑαυτῶν, τὰ παρ' ἐκείνων φθεγγόμεθα, νοῦν μὲν ἀληθῆ, λέξιν δὲ ἀμαθῆ. Sic *Hieronymus* in 3. cap. Ephes. *Nos quotiescumque solœcismos, aut tale quid annotamus, non Apostolum pulsamus, ut malevoli criminantur, sed magis Apostoli assertores sumus, quod Hebræus ex Hebræis, absque rhetorici nitore sermonis & verborum compositione, & eloquii venustate, nunquam ad fidem Christi totum mundum transducere* * *voluisset, nisi evangelizasset eum non in sapientia verbi, sed in virtute Dei.* Et ibidem paullo infra: *Iste igitur, qui solœcismos in verbis facit, qui non potest hyperbaton reddere, sententiamque concludere, audacter sibi vendicat sapientiam.* vide ejusdem epistolam ad *Algasiam*, ubi sensus involutos, eloquium implicatum, & artis grammaticæ imperitiam in *Paulo* notat, & dictum illud, *etsi imperitus sermone, non tamen scientia*, non de humilitate, sed de conscientiæ veritate, ab ipso prolatum esse affirmat. Sed hæc hactenus & fortasse plura, quam par erat. IVN.

P. 5. Πλατυσμός] ut *Cyrillus* in catena nostra in Psalmos interpretatur, est πραγμάτων † εὐθυμία καὶ εὐρυχωρία. Corinthus enim illis temporibus, ut *Chrysost.* in argumento prioris ad Corinth. epistolæ auctor est, urbs magna fuit, καὶ πολυάνθρωπος, πλούτου καὶ σοφίας ἕνεκεν θαυμαστή, καὶ τῆς ἑλλάδος τὸ κεφάλαιον· τὰ γὰρ ἀθηναίων καὶ λακεδαιμονίων ἀθλίως διέκειτο λοιπὸν, τῆς ἀρχῆς πάλαι μεταπεσούσης. Ibid.

Τὸ γεγραμμένον] Semel in gratiam juniorum observandum, 1. Clementem ut & reliquos Patres ad exemplum Apostolorum plerumque 70. græcam versionem sequi, ubi etiam parum accurate fontes Hebraicos exprimunt, modo summa rei conveniat; non quod crederent, corruptos esse fontes, sed quod usitatam & receptam versionem sequi mallent, quam infirmioribus illi assuetis scandalum præbere. 2. conjungere nonnunquam plura testimonia, tametsi ex diversis petita locis, quasi eodem perscripta essent lo-

* forte *valuisset*. † ἴσ. εὐθηνία

co,

co, nonnunquam etiam paullulum immutare & ad rem suam accommodare. videat, cui hæc sunt ignota, quæ ad hunc & seq. loc. in recentioribus notis observavit Cl. *Clericus*. I. L. F.

P. 5. Απεγαλάκτισεν] Reponendum ἀπελάκτισεν, quamvis notissimum sit, infantes uberibus abstractos, protervos, importunos, querulosque & prorsus implacabiles esse. Hoc autem in loco semel observetur, *Clementem* in laudandis sacris scripturis Apostolos imitatum, qui subinde sensa magis, quam verba reddebant; nec id quidem distincte & seorsim, sed permistim & quasi per spicilegium decerptis suffragiis: nec adeo ab Hebræis fontibus, quam 70. Intt. profluente minus fortasse limpido, sed magis accommodo omnibusque exposito hausisse. FELL.

P. 6. Διὰ τοῦτο] Vertimus *hanc ob causam procul absunt justitia & pax, quod unusquisque* cet. *Junius*: *hinc est, quod justitia procul exulante & pace, unusquisque* cet. recedimus aliquanto a versione viri doctissimi, ut mens auctoris expressius patere possit, qui utilissimum hoc effatum contra seculi politicos reddit; pessum ire morum curam pacemque civilem contemta prius pietate. Ibid.

Καθῆκον τῷ χριστῷ] Legendum forte Χριστιανῷ· est autem καθῆκον idem quod προσῆκον ut *Clem.* Alex. Pædag. lib. 1. ubi ex Stoicorum schola καθῆκον definit esse τὸ κατορθούμενον κατὰ τὴν τοῦ λόγου ὑπακοήν. IVN.

Ζῆλον ἄδικον καὶ ἀσεβῆ ἀνειληφότας] Fortasse dicit ἀνειληφότας respectu habito ad seditionem D. *Pauli* tempore natam; de quo sub epistolæ finem data opera disserit, ut sensus sit, illos ad iniquam & impiam æmulationem denuo reversos. vide 1. Corin. XI. Ratio insuper habenda particulæ καὶ, quæ immediate sequitur δι' οὗ καὶ θάνατος. FELLVS.

P. 8. Ἀαρὼν καὶ Μαριάμ] De *Miriam* ex textu sacro constat eam castris exclusam, de *Aarone* non item. Sed sacræ litteræ, cum de pluribus loquuntur, ea generatim solent proferre, quæ parti tantum revera conveniunt. Sic de latronibus dictum *Matth.* XXVII. 44. utrumque Domino maledixisse, cum D. *Lucas* unum solum ea in noxa fuisse distincte pronunciet. Sic D *Lucas* & *Johannes* milites illudentes acetum Domino obtulisse ajunt: *D. Matthæus* unum ex iis id præstitisse narrat. Ita D. *Paulus* Christum post resurrectionem ejus apparuisse refert τοῖς δώδεκα, cum tamen nec *Judas*, qui suspendio vitam finierat, immo nec *Petrus*, nec *Thomas*, nec *Jacobus* tunc temporis interfuerint.

terfuerint. Simili ritu in epiſtola ad Hebræos de pluribus dicitur, quod clauſerunt ora leonum, & ſerra erant diſſecti, quorum tamen unum ad ſolum *Danielem*, alterum ad Eſaiam pertinet. FELLVS.

P. 8. Δαβὶδ φθόνον ἔσχεν] Forte ὑπέσχεν. IVN.

P. 9. Στύλοι] Chriſtus eſt eccleſiæ fundamentum, ut *Paulus* I. Corinth. III. 11. θεμέλιον γὰρ ἄλλον ὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐςιν Ἰησῦς Χριςός. Sic *Cyrillus* Alex. in *Micheam* de eccleſia loquens: τεθεμελίωται γὰρ ἐπὶ πέτραν, καὶ ἔςιν αὐτῆς ἔρεισμα χριςὸς ἀκράδαντος, καὶ διηνεκὴς ἀσφάλεια, σωτήρ τε καὶ λυτρωτής. Apoſtoli vero paſſim in ſcriptis Patrum mundi & eccleſiæ ςύλοι vocantur. *Ignatius* ad Philad. ςύλοι τῦ κόσμυ οἱ ἀπόςολοι. Sic *Baſilius* ad vers. 4. Pſalm LXXIII. ut eſt in catena noſtra: τὴν συνεκτικὴν τῆς γῆς δύναμιν ςύλυς εἰρῆσθαι νόησον· εἰσὶ καὶ ςύλοι τῆς Ἱερυσαλὴμ οἱ Αποςολοὶ κατὰ τὸ εἰρημένον, ςύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. Sic *Chryſoſtomus* in Ethico hom. 10. ad Epheſ. πολλὺς ἐςιν ἰδεῖν ὡς ςύλυς ἑςῶτας, οἶδε γὰρ καὶ ἀνθρώπυς ςύλυς καλεῖν, ὐ τῇ δυνάμει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ κάλλει πολὺν παρέχοντας κόσμον κεφαλὰς ἔχοντας κεχρυσωμένας. Sic homil. 32. ad Rom. ubi urbis Romæ, in qua *Petrus* & *Paulus* paſſi & ſepulti ſunt, encomium elegantiſſimum habetur: Διὰ τῦτο θαυμάζω τὴν πόλιν ὐ διὰ τὸν χρυσὸν τὸν πολὺν, ὐ διὰ τὺς κίονας, ὐ διὰ τὴν ἄλλην φαντασίαν, ἀλλὰ διὰ τὺς ςύλυς τῆς ἐκκλησίας τύτυς. Sic *Cæſarius* de *Paulo* reſp. ad quæſtionem 20. Ἀπειθῶν γὰρ παίων καὶ σπαράττων λύκος χριςιανὺς Παῦλος, ὁ νῦν τῆς ἐκκλησίας ςύλος, ἡ ὑψηλόφωνος τῆς πίςεως σάλπιγξ. Sic *Theodoretus* de *Petro* orat. περὶ ἀγάπης. Οὕτω τὴν οἰκυμένην σαλευομένην ὁ μέγας ὗτος ςύλος ὑπήρεισε, καὶ καταπεσεῖν ὐκ εἴασε παντελῶς, ἀλλ᾽ ἀνώρθωσε καὶ ἑδραίαν ἀπέφηνε. Nec tantum ςύλοι, ſed βάρεις etiam & πῦργοι τῆς ἐκκλησίας vocantur: unde *Cyrillus* Alex. ut eſt in catena noſtra ad verſ. 4. Pſal. μζ. βάρεις ὠνομᾶσθαι φαμὲν τὺς ἐπιςήμυς μάλιςα τῶν πύργων οἵπερ ἂν εἶεν ἐν τειχῶν περιβολαῖς. ὐδὲν ὖν ἄρα τὸ ἀπεικὸς ἅτε δὴ πόλεως ἅπαξ τῆς ἐκκλησίας ὠνομασμένης, βάρεις αὐτῆς εἶναι λέγειν τὺς ἁγίυς ἀποςόλυς, ἤγυν τὺς καθάπαξ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν διδασκάλυς καὶ μυςαγωγύς· εἶεν γὰρ ἂν βάρεις οἱ μεγάλοι καὶ ἐξαίρετοι τῆς τῦ Θεῦ πόλεως οἱ ἐν αὐτῇ ὑπερέχοντες. Et *Chryſoſtomus* ad verſ. 13. ejusdem Pſalmi ex eadem catena. ἡ βάρεις, ἤτοι πύργυς τῆς ἐκκλησίας, τὺς ἁγίυς εἶναι φαμὲν ἀποςόλυς τε καὶ εὐαγγελιςάς. Non ignoro tamen, interdum etiam titulum θεμελίυ & κρηπῖδος, Apoſtolis communicari, quia ſcilicet eccleſiam ſupra fundamentum, quod

eſt

eſt Chriſtus, fundarunt & condiderunt, vel ut *Ignatius* ad Philad. loquitur. ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ οἰκείοις ἱδρῶσι καὶ πόνοις ἱδρύσαντο. unde Chryſ. hom. 2. in Pſal. 50. Ἀκουε τί φησι Πέτρῳ τῷ στύλῳ τῇ κρηπῖδι, τῷ διὰ τοῦτο κληθέντι Πέτρῳ, ἐπειδὰν τῇ πίστει πεπετρωμένος ἦν. Et paullo infra ibidem; στύλος τῆς ἐκκλησίας, ἡ κρηπὶς τῆς πίστεως, ἡ κεφαλὴ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων ὁ Πέτρος. Sic *Heſychius* presbyter in encomio Divi *Andreæ* apud *Photium*, in Μυριοβίβλῳ: Σάλπιγξ ἡμᾶς ἱερατικὴ πρὸς πανήγυριν ἤθροισεν Ἀνδρέας, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων πρωτότοκος, ὁ πρωτοπαγὴς τῆς ἐκκλησίας στύλος, ὁ πρὸ Πέτρου Πέτρος, ὁ τοῦ θεμελίου θεμέλιος, ὁ τῆς ἀρχῆς ἀπαρχή. IVN.

P. 10. Τοὺς ἀγαθοὺς ἀποστόλους] forte ἁγίους ſcribendum vel potius πρώτους ſeu κορυφαίους, cum primitus per contractionem ſcriberetur αους quod eſt πρώτους. Ibid.

Ἐπὶ τέρμα τῆς δύσεως] *Petrum* & *Paulum* Romæ ſub *Nerone* martyrio vitam finiiſſe, notius eſt, quam ut in dubium vocetur. De tempore autem opinio duplex eſt: quidam volunt eodem die & anno paſſum eſſe utrumque, ut *Euſebius* ex *Dionyſio*, Corinthiorum epiſcopo, & *Cajo* ſcriptore eccleſiaſtico: alii eodem die, ſed anno uno interjecto. Anonymus (Anonymus iſte eſt *Simeon* Metaphraſtes; liber extat, ſed latine tantum, apud *Lippomanum* & *Surium* ad 29 Junii) autem ſcriptor de certaminibus, peregrinationibus, vita & morte *Petri* & *Pauli*, quem Dominus *Pettæus* Illuſtriſſimi Arundellæ Comitis Sacellanus, e Græcia ſecum advexit, *Paulum* quinque annis poſt *Petrum* martyrio ſublatum auctor eſt, & *Juſtinum* & *Irenæum* hujus ſententiæ ἀρχηγοὺς laudat; ejus verba ita ſe habent: Λέγουσι δέ τινες προλαβεῖν τὸν Πέτρον ἐνιαυτὸν ἕνα καὶ τὸ μακάριον ἐκεῖνο δέξασθαι καὶ δεσποτικὸν πάθος, τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων προθέμενον· ἀκολουθῆσαι δὲ τούτῳ τὸν μέγαν ἀπόστολον Παῦλον, ὡς Ἰουστῖνος καὶ Εἰρηναῖος φασὶν ἐφ' ὅλοις ἔτεσι πέντε· καίγε τούτοις ἐγὼ πείθομαι μᾶλλον. ex hoc tractatu, ſi quidem occaſio non incommoda hoc loco ſe offert, placet nonnulla ἐν τάξει προσθήκης καὶ περιουσίας de Petro & *Clemente* noſtro ejus ſucceſſore ſubjungere, quæ non ingrata fore legentibus arbitror. Ἐπιμείνας τε ſc. Petrus ἐν Βρεττανίᾳ ἡμέρας τινὰς καὶ πολλοὺς τῷ λόγῳ φωτίσας τῆς χάριτος, ἐκκλησίας τε συστησάμενος, ἐπισκόπους τε καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους χειροτονήσας, δωδεκάτῳ ἔτει τοῦ καίσαρος Νέρωνος αὖθις εἰς Ῥώμην παραγίνεται· ἔνθα καὶ τὸν Λῖνον τελειωθέντα εὑρηκὼς, τὸν Κλήμεντα ἀντ' αὐτοῦ κεχειροτόνηκεν, ἀπαναινόμενον καὶ τὴν προστασίαν παραιτούμενον· ὃν καὶ λόγοις ἱκανοῖς πείσας, καὶ θαῤῥεῖν προτρεψάμενος ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τῶν λόγων ἀναβιβάζει καθέδραν. & paullo infra: Οἱ οὖν στρατιῶται παραχρῆμα

πάντας

πάντας συλλαβόμενοι (sc. qui Christo nomen dederant) ἐπὶ τὴν τῶν καταδίκων ἄγουσι τόπον. καὶ τοῦ μὲν Κλήμεντος ὡς (vide *Eucherium* in testimoniis de *Clemente*) συγγενοῦς τοῦ Καίσαρος φείδονται· Ἡρωδίωνα δὲ καὶ Ὀλυμπᾶν [de iis D. *Paulus* Rom. XVI. 11. 15.] σὺν ἅμα πλήθει, τῇ τοῦ ξίφους ὑπάγουσι τομῇ. Πέτρον δὲ τὸν μέγαν τοῦ κυρίου ἀπόστολον * ἀντιστρόφως τῷ σταυρῷ προσπηγνύουσιν, ἐφ' ᾧ τὰς ἐκ τῶν ἥλων ὀδύνας παραπλησίως τῷ χριστῷ καὶ θεῷ ἡμῶν καὶ αὐτὸς ὑπομείνας τὴν καθαρὰν αὐτοῦ ψυχὴν καὶ ἀμόλυντον, εἰς χεῖρας θεοῦ παρατίθεται. Κλήμης δὲ μαθητὴς αὐτοῦ καὶ ἐπίσκοπος, τὸ πολύτιμον αὐτοῦ σῶμα μεγαλοπρεπῶς ἐνταφιάσας, ἐν τόπῳ ἐπισήμῳ κατέθετο. IVN.

P. 9. Καὶ ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς δύσεως ἐλθὼν] Quis hic sit finis occidentis, disceptant viri eruditi, nonnullis Italiam, Hispaniam aliis interpretantibus. Si quæ particularis provincia aut regio intelligatur: præferrem Erud. *Stillingfleeti* sententiam, Britanniæ hunc titulum vindicantis. Dubito tamen, an ad hanc ἀκρίβειαν sese demittere & particularem locum exprimere voluerit *Clemens*. Nonne per appositionem hæc explicari possunt hoc modo: venit *Paulus* ab oriente in occidentem, qui est finis mundi? crebro enim utuntur Hebræi, Græci & Latini forma appositionis in casu genitivo: ut נהר פרת, *fluvius Euphratis* pro fluvio Euphrate, sic נהר כבר Ezech. III. 15. Sic Act. VIII. 15. εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας pro *in Samariam urbem*: sic *Matt.* XII. 39. σημεῖον τοῦ Ἰωνᾶ. Sic Eph. IV. 9. κατώτερα μέρη τῆς γῆς, nec non Romani: apud *Maronem* lib. 6. Aeneid. *plurimus Eridani per sylvam volvitur amnis.* & lib. 7. *flumen Himellæ.* *Cicero* ad *Att.* Lib. V. 18. *in oppido Antiochiæ.* qua in re Græcos imitantur, ait *Vossius.* I. L. F.

Μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν ἡγουμένων] Fugit ** Cl. *Sueur* ratio, hæc de imperatoribus *Galba*, *Othone* & *Vitellio* exponentem, contra fidem omnis historiæ antiquæ, quæ sub *Nerone* martyrio sublatum docet B. *Paulum*. Quis ignorat, vocem ἡγούμενος non necessario imperatorem denotare? Quidni ergo cum Rev. *Pearsono* Præfectos intelligamus, ad quos spectabat hoc negotium, quales erant ultimis *Neronis* temporibus, duo Præfecti Prætorio *Tigellinus* & *Sabinus*, & cum summa potestate *Helius*? vid. *Pearson.* in Posthum. Op. Diss. I. 9. Ibid.

Δαναΐδες καὶ Δίρκη] Nemo est, qui primo intuitu non videat hæc aliena esse ab hoc loco, & plane contra authoris mentem, qui verba eius, quæ paulo supra ha-

* Vide *Theodoret.* περὶ ἀγάπης. ** *Le Sueur* Histoire de l'Eglise & de l'Emp. ann. 65.

 bentur,

bentur, vel leviter perpenderit, ubi relictis antiquis exemplis, sui seculi & ὑπογυιώτερα (ut verbo *Demosthenis* utar) in medium proferre pollicetur. Errori autem huic, si conjecturæ locus, ansam præbuisse *Clementis* Alexandrini lectionem verisimile est, qui libro 4. Strom., dum repetit, quæ infra sub finem huius epistolæ habentur & huius loci ἐξηγητικὰ sunt, post exempla *Judith* & *Esther*, addit ex prophana historia, & poëtarum fabulis, fortium mulierum facta nonnulla, quæ gladios, ignes & tormentorum cruciatus constanti animo & masculo contempserunt, (quod etiam in libro ad martyras a *Tertulliano* factum esse deprehenditur) inter quas *Danai* filias, & *Danaidis* authorem memorat, qui illarum historiam carmine heroico conscripsit, Unde factum est, ut, cum in margine vetusti alicuius exemplaris hæ voces primum scriberentur, ab imperito librario postea in textum irrepserint, quas nos idcirco uncis inclusas a reliquis discrevimus, non inepte tamen retineri possunt, si ὡς particula præmittatur, sed prior sententia magis arridet. IVN.

P. 9. Ἐπὶ τὸν δρόμον κατήντησαν] Forte εἰς, ut infra εἰς πέπειρον καταντᾷ. Sic *Paulus* Ephes. IV. 13. μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, & Philipp. III. 11. Εἴπως καταντήσω εἰς ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν. Malim tamen deleta præpositione κατήνυσαν legere, alludendo ad illud Pauli 2 Timoth. IV. 7. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα. IVN.

P. 11. Ταῦτα, ἀγαπητοὶ] Hic mutato stylo, superioris obiurgationis asperitatem, blandiore alloquio lenit & emollit, καὶ κουφότερα παρεμβάλλων, ut alicubi loquitur os aureum, καὶ τιθεὶς ἑαυτὸν μέσον, τὸ σφοδρὸν τῆς ἐπιτιμήσεως λεαίνει. Atque in hoc veri, fidelis & solliciti pastoris partes exequitur, cui ab Apostolo utrumque munus hortandi scilicet & obiurgandi, pariter iniungitur: quorum alterutrum, metu vel adulatione negligere, οὐ διδασκάλου, ut *Chrysost.* in epist. ad Galatas, ἀλλὰ λυμεῶνος ἂν εἴη, καὶ πολεμίου. Sic Christus exemplo suo apostolos instituit, quos interdum laudat & beatos prædicat, interdum vero acriter increpat & obiurgat; sic apostolus *Clementem* docuit, qui sæpenumero in epistolis suis, (ut *Chrysost.* ibidem) κατ' ἴχνος τοῦ διδασκάλου βαίνων, ποικίλλει τὸν λόγον πρὸς τὴν τῶν μαθητευομένων χρείαν, νῦν μὲν καίων καὶ τέμνων, νῦν δὲ προσηνῆ φάρμακα ἐπιτιθείς· νῦν μὲν ἐν ῥάβδῳ, νῦν δὲ ἐν ἀγάπῃ καὶ πνεύματι πρᾳότητος ἐρχόμενος, ut de se ipso ad Corinthios loquitur. Ibid.

P. 11. Ἀλλὰ

P. 11. Ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς ὑπομιμνήσκομεν] Videtur innuere, non tantum in Corinthiaca, sed & Romana ecclesia consimiles subortas esse contentiones insurgentium inferiorum in superiores, aut saltem semina ambitionis nonnulla iam observari, quæ sint mature reprimenda. Si durum videatur credere de initiis ecclesiæ Romanæ, iam tum quosdam ambitionis œstro percitos apparuisse, intelligatur hoc, non de re ipsa, sed de periculo, ne forte nonnulli inferiorum, donis præ aliis insignes, in rectores suos ambitione abrepti insurgant; hoc sensu: in eodem scammate versamur nos Romani, eidem periculo certaminis obnoxii, quod apud vos gliscit, cum non minus apud nos sint viri extraordinariis plane dotibus insignes, turbas & ipsi daturi, nisi accurate sibi caveant, aut mature reprimantur; hinc non tantum vos admonemus, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς ὑπομιμνήσκομεν. I. L. F.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἐσμεν σκάμματι.] Σκάμμα non tantum locum certaminis & agonis, sed certamen ipsum significat, atque hoc sensu intelligendus est *Balsamon* ad canonem 63. synodi sextæ in Trullo, ubi de *Simeone* metaphraste sic loquitur. Χάριστοίνυν τῷ μακαρίτῃ μεταφραστῇ, τῷ τὰ μαρτυρικὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σκάμματα πολλοῖς πόνοις καὶ ἱδρῶσι καταλλύναντι, εἰς ὕμνον θεοῦ, καὶ δόξαν αἰωνίζουσαν τῶν ἁγίων μαρτύρων· interpres vertit fossas, sed non adeo recte. Sic passim apud *Chrysostomum*. πρὸς μείζονα ἐκλήθημεν σκάμματα & πρὸς μακρότερα ἀπεδύσαμεν σκάμματα. Interdum etiam vita nostra in terris, misera, laboriosa, molestiis & difficultatibus plena, & variis τοῦ ἀντιπάλου tentationibus obnoxia, metaphorice non ineleganter hac voce adumbratur. Sic *Ephræmi* Syri metaphrastes græcus, qui extat in Bibliotheca Nobilissimi & Illustrissimi Viri, Arundeliæ Comitis & Angliæ Marascalli, orat. περὶ παρθενίας. Σκάμματι γὰρ ἔοικεν ὁ βίος οὗτος, ἀγωνισταὶ τέλειοι τῇ αὐτῶν προθυμίᾳ ἀφόβως δεικνύουσιν ἑαυτοὺς ἐν τῷ σκάμματι· οἱ δὲ δειλοὶ καὶ χαῦνοι τῇ αὐτῶν χαυνότητι ἔξω τοῦ σκάμματος φεύγουσιν· & ibidem, χωρὶς ἀγῶνος οὐδεὶς στεφανοῦται ἐν βίῳ, καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς ἀσκήσεως ἄνευ ἀγῶνος, οὐδεὶς δύναται ἐπιτυχεῖν ἀμαράντου στεφάνου, καὶ ζωῆς αἰωνίου· Sic *Chrysost.* hom. 23. in priorem ad Cor. Καὶ γὰρ ἔδει τῶν σκαμμάτων εἴσω μένοντα ἀγωνίσασθαι, καὶ οὐ μετὰ τὸ λυθῆναι τὸ θέατρον δακρύειν ἀνόνητα. ubi de pœnitentia post mortem inutili locus est insignis. Cuius sententiæ *Ephr.* Syrus περὶ μετανοίας, suffragatur. Δεῦτε οὖν, δεηθῶμεν, ἕως ἐστὶ καιρὸς ὧδε ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἐφ' ὅσον ἐσμὲν ἡμεῖς, δυνάμεθα δυσωπῆσαι πάντοτε τὸν θεόν· εὐχερὲς ἡμῖν ἐστι καὶ κρούειν εἰς τὴν θύραν τῆς αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας· ἐκχέωμεν δάκρυα ἕως καιρός ἐστι δεχθῆναι τὰ δάκρυα,

ἵνα μὴ ἀπελθόντες εἰς τὸν ἐκεῖ αἰῶνα κλαύσωμεν ἀνωφελῶς, ἐκεῖ τὰ δάκρυα εἰς οὐδὲν λογίζονται· ὅσον γὰρ ἡμεῖς θέλομεν, τοσοῦτον καὶ συγχωρεῖ ὁ Θεὸς ὁ ἀγαθός· ἐνταῦθα ἀκούει ἡμῶν παρακαλούντων καὶ ἐνταῦθα συγχωρεῖ ἡμῶν ἱκετευόντων, ἐνταῦθα ἐξαλείφει τὰς ἡμῶν ἀνομίας ἡμῶν εὐγνωμονούντων· ἐνταῦθα παράκλησις, ἐκεῖ δὲ ἐκδίκησις· ἐνταῦθα συγχώρησις, ἐκεῖ καταζήτησις· ὧδε μακροθυμία, ἐκεῖ ἀποτομία· ὧδε συγκατάβασις, ἐκεῖ δὲ ἀκρίβεια· ὧδε αὐτεξουσία, ἐκεῖ δικαστήριον· ἐνταῦθα ἄδεια, ἐκεῖ στενοχωρία· ἐνταῦθα ἀπόλαυσις, ἐκεῖ δὲ βασανισμοί κ. τ. λ. Et *Basilius* ad virginem lapsam tom. 2. pag. 755. *Asterius* etiam homilia de divite & Lazaro, Ἐλθόντος δὲ καιροῦ τοῦ καθήκοντος, καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου προστάγματος τῆς πρὸς τὸ σῶμα κοινωνίας ἀποσπῶντος αὐτὴν, ἀναλογισμὸς εἰσέρχεται τῶν βεβιωμένων, καὶ ἀνωφελὴς μετάνοια, κατόπιν γινομένη τῆς χρείας· τότε γὰρ ὀνίνησι μεταμέλεια, ὅταν ὁ μεταβουλευόμενος ἐξουσίαν ἔχει τῆς διορθώσεως. & *Iustinus* martyr in apolog. Ἐν ἅδου ἐκπρόθεσμος ἡ μετάνοια. Sed in viam redeamus, neque longius extra scamma vagemur. *Cyrillus* Alexandrinus Glaphyrorum Lib. 1. Deum nihil sanctis largiri sine labore & sudore, author est, nec quenquam ante γυμνάσματα votis & desideriis coronare καὶ τῇ τῶν ἄθλων ἀμφιλαφίᾳ καταπλουτίζειν. Et *Clemens* in Protreptico, ἀποδυσάμενοι δ' οὖν περιφανῶς ἐν τῷ τῆς ἀληθείας σταδίῳ γνησίως, * ἀγωνιζώμεθα, βραβεύοντος μὲν τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου, ἀγωνοθετοῦντος δὲ τοῦ δεσπότου τῶν ὅλων· οὐ γὰρ σμικρὸν ὑμῖν τὸ ἆθλον ἀθανασία πρόκειται. & lib. 7. Strom. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀθλητὴς ἀληθῶς, ὁ ἐν τῷ μεγάλῳ τῷ καλῷ κόσμῳ τὴν ἀληθινὴν νίκην κατὰ πάντων στεφανούμενος τῶν παθῶν, ὅ, τε γὰρ ἀγωνοθέτης ὁ παντοκράτωρ Θεὸς, ὅ, τε βραβευτὴς ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, θεαταὶ δὲ ἄγγελοι· καὶ τὸ παγκράτιον τὸ πάμμαχον οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ τὰς διὰ σαρκῶν ἐνεργούσας πνευματικὰς ἐξουσίας ἐμπαθῶν παθῶν. quem locum *Tertull.* ad martyras elegantissime exprimit: *Bonum agonem subituræ estis, in quo Agonothetes Deus vivus est, Xystarches Spiritus Sanctus, corona æternitatis brabium, angelicæ substantiæ politia in cælis, gloria in secula seculorum. Itaque Epistates vester Christus Iesus, qui vos Spiritu unxit, & ad hoc scamma produxit, cet.* Sed verendum est, ne, dum explicationi huius vocis diutius immoramur, & testimonia varia cumulamus, longiores quibusdam videamur; quare superato hoc scammate, postea saltuatim tantum hinc inde quædam libabimus: neque enim κατὰ πόδας, progredi & singula accuratius persequi, siquidem hoc maxime vellemus, typographus patitur, qui calces premit, & operas suas cessare queritur. IVN.

* ἴσ. ἀγωνίζεσθε.

P. II.

P. 11. ἐν τῷ αὐτῷ ἐσμεν σκάμματι] Cum ſciamus ex *Julio Polluce* vocem hanc κυρίως dici περὶ πεντάθλε ἀλτικῦ & una coniungantur apud eum σκάμμα & κανών, ut ſcilicet ſit τὸ μέτρον τῦ πηδήματος κανὼν, ὁ δὲ ὅρος τὰ ἐσκαμμένα, quas voces hic ſimul poſitas videmus, malumus τὸ σκάμμα arenam vertere, quandoquidem, licet in ſtadio omnia exercitiorum genera celebrarentur, tamen ad curſores peculiari iure ſpectare videbatur. Sed quia de uſu σκαμμάτων in ſcriptoribus agoniſticis altum fere ſilentium, breviter adnotandum duco, in athletarum ſaltu, non ſolum rationem habitam, quousque quis prorſum emicaret, ſed ut ſurſum ſubſiliret; qua ex parte quando ſatisfactum, tunc demum de emenſo ſpatio contendere licebat, ſiquidem quicunque præteritis ſulcorum obicibus compendia quærebat inanem luſiſſe operam, atque ἔξω σκαμμάτων dicebatur. FELLVS.

Κανόνα] Vox ſi quæ alia agoniſtica, ut ſupra adnotatum, quomodo perpetuo fere a D. *Paulo* 2 Cor. X. 13. 15. 16. Gal. VI. 16. uſurpatur; idem fere quod γραμμὴ, & aliquando quod σκάμμα. Satis ergo infeliciter *normam* reddidit *Junius*, nos *lineam* ſubſtituimus. Ibid.

Μετανοίας χάριν] μετάνοια eſt ipſe hominis reſipiſcentis actus, μετανοίας χάρις, aut, ut poſtea, μετανοίας τόπος, & Sect. 8. μετανοίας μεταχεῖν eſt acceptatio Dei, qua reſipiſcenti gratiam facit aut eam declarat. I. L. F.

Εἰς τὸ αἷμα τῦ χριςῦ] Perſpicuum documentum de veritate redemptionis, per Chriſtum unicum Sacerdotem factæ, & neceſſitate veræ μετανοίας omnibus propterea impoſitæ. " Digna mihi ſemper viſa ſunt hæc verba, quæ " aureis literis exarentur, atque a veræ Theologiæ ſtudio- " ſis æternæ memoriæ mandentur, utpote quæ maxime " genuinam ſatisfactionis Chriſti notionem ab Apoſtolo- " rum συμμύςῃ explicatam continent " ait Rev. *Bullus* in " *Ex. Cens. Anim.* 7. Ibid.

P. 12. Μετανοίας τόπον.] Forte τύπον i. e. ὑπόδειγμα, ut eſt vers. 15. cap. XLIV. *Sap. Sirach.* ad quem locum reſpexiſſe videtur author noſter. IVN.

Καίπερ ἀλλότριοι τῦ Θεῦ ὄντες] Nempe *ſine Chriſto alieni a politia Iſraëlis*, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ· ut de Epheſiis *Paulus* Epheſ. II. 12. an per σωτηρίαν, quam conſecuti ſunt Ninivitæ, æternam ſalutem intellexerit *Clemens*, an temporariam, quam certe opponit τῇ καταςροφῇ, non conſtat. I. L. F.

Μετανοήσατε οἶκος ἰσραὴλ] Verba contextus aliter ſe habent; verum de hoc loco, & aliis S. ſcripturæ teſtimoniis,

quæ frequenter in hac epiſtola citantur, plura loca in unum interdum compingi, (quod ab aliis etiam Patribus non raro fit, nec apoſtoli ipſi exemplis carent) ſenſum quoque aliquoties, & non verba exprimi, obſervandum eſt, quod utrumque in hoc loco deprehendere eſt. Quin & in verbis ipſis non parva ſæpenumero differentia occurrit. Varietates autem ſingulas notare longum esſet & cuivis ex collatione cum editione τῶν ό. quæ exſtat, & omnium manibus teritur, obvium eſt. Quare laborem hunc aliis relinquimus, & damnum, ſi quod inde exiſtit, majore lucro poſtea compenſabimus, cum novam editionem Bibliorum græcorum, ex manuſcripto exemplari *Theclæ*, quod omnium, quotquot hodie in Europa ſunt, longe optimum & antiquisſimum eſt, divini numinis auſpiciis, & Serenisſimi Regis Domini mei gratia & favore, in lucem emittere dabitur. IVN.

P. 14. Διὸ ἐπακούσωμεν] Dominus *Boiſius* ὑπακούσωμεν legendum monuit, cuius coniecturæ ego libens ſubſcribo, licet interdum ἐπακούειν uſurpetur, ut Es. XLV. ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, & tertio caſui iunctum reperiatur apud 70. Seniores, ſed ſenſu diverſo, ut Prov. XV. * 32. εὐ-
*29. χαῖς δὲ δικαίων ἐπακούει, & Gen. XVI. 11. ὅτι ἐπήκουσε ὁ κύριος τῇ ταπεινώσει σου. Ibid.

Ματαιοπονίαν] Forte ματαιολογίαν. Ibid.

P. 15. Παλιγγενεσίαν κόσμῳ ἐκήρυξεν] Regeneratio, quæ fit per baptismi lavacrum, operante S. Sancto παλιγγενεσίας nomine hoc loco intelligenda non eſt; ſed generis humani inſtauratio, & generatio nova: atque hoc ſenſu apud *Philonem* Iudæum & alios reperitur. Locus etiam Matthæi XIX. 28. ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ſic interpretandus eſt, cum ſcilicet cœlum, terra & mare præterierint, ut eſt Apoc. 21. & qui throno inſidet, nova omnia creabit, οὐρανὸν καινὸν, γῆν καινὴν, καὶ καινὰ πάντα. Ibid.

Παλιγγενεσίαν κόσμῳ ἐκήρυξε] Hoc vulgo de renovatione & reſtauratione mundi diluvio perditi intelligunt. perperam; non prædicavit *Noachus* παλιγγενεσίαν τοῦ κόσμου, ſed τῷ κόσμῳ i. e. reſipiſcentiam & mutationem totius vitæ flagitioſisſimis illius mundi incolis inculcavit, ἀναγέννησιν. Quæ poſtea *Clemens* de animalibus ἐν ὁμονοίᾳ arcam ingresſis ſubiicit, eo tendunt, ut vel typo brutorum animalium concordiæ ſtudium Corinthiis commendaret: quemadmodum & ſacri crebro ſcriptores animalium exempla, boum, ciconiarum cet. hominibus proponunt. & pluribus infra *Clemens* S. 20. cælo, terræ, animalibus ὁμόνοιαν tribuit. I. L. F.

P. 15. Ἀβραάμ

P. 15. Ἀβραὰμ ὁ φίλος προσαγορευθεὶς] Forte τοῦ Θεοῦ addendum, ut est Iac. II. 23. καὶ φίλος Θεοῦ ἐκλήθη. IVN.

Τῆς περιχώρου πάσης κριθείσης] Dominus *Boisius* καταστραφείσης legendum putat, suffragante historia, & verbis contextus, Gen. XIX. 25. καὶ κατέστρεψε τὰς πόλεις ταύτας, καὶ πᾶσαν τὴν περίχωρον, vel κατακαυθείσης. Ego simplex καυθείσης substituendum puto, & in versione latina illam lectionem sequutus sum; quamvis non negem κριθείσης retineri posse, & quidem sensu commodissimo pro κατακριθείσης. Κρίνειν enim pro κατακρίνειν, & κρῖμα pro κατάκριμα, sæpissime in novo Testamento, & in hoc scripto usurpantur. Primæ & postremæ lectioni favere videtur 2 Pet. II. 6. Καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόῤῥας τεφρώσας κατέκρινεν. De vastitate autem & sterilitate illius regionis, olim fertilissimæ & amœnissimæ, quæ divinam scelerum & impietatis vindictam, & imbrem igneum ac sulphureum cœlitus demissum sequuta est, apud *Chrysostomum* homil. 8. in priorem ad Thess. locus est elegantissimus: quem hic subiicere non pigebit, in gratiam eorum, quibus non minus gratum erit hæc legere, quam nobis primum notare, & excerpere iucundum fuit, αὕτη δὴ οὖν ἡ οὕτως εὐθαλὴς καὶ πρὸς πάσας τὰς χώρας ἁμιλλωμένη, ἡ φθάνουσα τῇ εὐθηνίᾳ τὸν παράδεισον τοῦ Θεοῦ πασῶν τῶν ἐρήμων ἐρημοτέρα ἐστὶ νῦν, καὶ ἕστηκε μὲν δένδρα, καὶ καρπὸν ἔχει, ὁ δὲ καρπὸς τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς ἐστιν ὑπόμνημα. ἑστήκασι μὲν ῥοαὶ (καὶ τὸ ξύλον λέγω, καὶ ὁ καρπὸς) λαμπρὰν τὴν ἐπιφάνειαν ἔχουσαι, καὶ τῷ ἀγνῶτι παρέχουσαι πολλὰς τὰς ἐλπίδας· εἰ δὲ ληφθεῖεν εἰς χεῖρας, διακλασθεῖσαι καρπὸν μὲν οὐδένα, κόνιν δὲ καὶ τέφραν πολλὴν δεικνύουσιν ἐναποκειμένην ἔνδον. τοιαύτη καὶ ἡ γῆ πᾶσα, κἂν λίθον εὕρῃς, τετεφρωμένον εὑρήσεις· καὶ τί λέγω λίθον, καὶ ξύλα, καὶ γῆν; ὅπου γε καὶ ἀὴρ, καὶ τὰ ὕδατα μετέσχε τῆς συμφορᾶς. καθάπερ γὰρ σώματος ἐμπρησθέντος καὶ κατακαυθέντος, τὸ μὲν σχῆμα μένει, καὶ ὁ τύπος ἐν τῇ τοῦ πυρὸς ὄψει καὶ ὄγκος, καὶ ἡ ἀναλογία, ἡ δὲ δύναμις οὐκέτι· οὕτω δὲ ἐκεῖ γῆν ἐστιν ἰδεῖν, ἀλλ' οὐδὲν ἔχουσαν γῆς, ἀλλὰ πάντα τέφραν, δένδρα καὶ καρποὺς, ἀλλ' οὐδὲν ἔχοντα δένδρων οὐδὲ καρπῶν, ἀέρα καὶ ὕδωρ, ἀλλ' οὐδὲν ἀέρος οὐδὲ ὕδατος· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα τετέφρωται. Sic *Tertullianus* in Apolog. *Sodomam & Gomorram igneus imber exussit, olet adhuc incendio terra, & si qua illic arborum poma conantur, oculis tenus, cæterum contactu cinerescunt.* Et de pallio idem: *aspice ad Palæstinam, qua Iordanis amnis finium arbiter, vastitas ingens, & orba regio & frustra ager est, & urbes retro; & populi frequentes cet.* Ibid.

P. 17. Προσήνεγκεν αὐτὸν θυσίαν] Loquitur de promto ad obsequium *Abrahami* animo, ac si reipsa rem exequutus

 tus

tus fuiſſet, cum tamen eius ſacrificium intra animum ſubſtiterit, paratisſimum ad mandatum Dei peragendum, plane eodem modo, quo Heb. XI. 17. πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαάκ· recte veteres Hebræi in *Bereſch. Rabba* de hoc facto : אעפ שלא נעשה המעשה *etiamſi ipsum opus non fuerit effectum, accepit* קבלו כגומר מעשה *illud Deus, ac ſi fuiſſet perfectum.* I. L. F.

P. 17. Στήλην ἁλὸς] *Cyrillus* Hieros. Catech. myſtagogica prima, ἡ δὲ τούτου γυνὴ στήλη γέγονεν ἁλὸς ἐστηλιτευμένη δι' αἰῶνος, ἔχουσα τῆς πονηρᾶς προαιρέσεως καὶ ὑποστροφῆς τὴν μνήμην. Abraham contra τῇ οἰκουμένῃ στήλη πίστεως καὶ ὑπακοῆς ἵδρυται· ut loquitur *Baſilius* in Conſtitt. monaſticis. IVN.

Joſephus Lib. I. antiq. eiusdem ſeculi cum *Clemente* ſcriptor, ex oculorum fide hoc ipſum teſtatum facit, ἱστόρηκα δὲ αὐτὴν, ἔτι γὰρ καὶ νῦν διαμένει Quam rem ne minus probabilem putemus, rationem iſtius diuturnitatis impendio admirandam aſsignat *Tertullianus* ; ſcilicet quod perpetuis temporibus reparetur, & *ſi quis advena formam mutilaverit, ſuggeſti ex ſeſe vulnera* protenus complet, imo quod & fuso ſubinde ſanguine, originem & cladem fateatur. Nec hic ſiſtitur, ſed & præſentis ævi ſcriptores (quam recte alii judicent) etiamnum ſupereſſe aſſerunt vivacem hanc, & ſuo quaſi ſale conditam ſtatuam. FELL.

Quamvis multi veterum Patrum tanquam adhuc manentis huius ſtatuæ mentionem fecerint, & *Joſephus* eiusdem cum *Clemente* ætatis nonnullique recentiorum oculis ſe eam uſurpaſſe narrent, fabulam tamen eſſe, & neſcio quid ab accolis ſpectatorum oculis ſubiectum fuiſſe, quod illi ſtatuam hanc eſſe nugabantur, hi imprudenter credebant, iam liquidis argumentis demonſtratum eſt. Vide Cel. *Clerici Diſſert. de ſtatua ſalis.* ubi tamen violenta eius expoſitio huius hiſtoriæ, & hebraico textui plane repugnans merito reiicitur. *Clemens* ſeculi præiudicio abreptus, infirmo utitur argumento, aut ad hominem argumentatur. I.L.F.

P. 19. Καὶ προσέθεντο αὐτῇ δοῦναι σημεῖον] Vertendum eſt : *& porro exploratores ei dederunt ſignum.* Hebraismus. ויוסיפו לתת לה אות diceres hebraice. ceterum allegorica hæc expoſitio fili coccinei, utut magnos habuerit propugnatores, *Juſtinum*, *Irenæum*, *Origenem*, *Ambroſium cet.* & erudita omnino ſint, quæ pro ea attulit Rev. *Fellus*, nullo certo nititur principio, & neutiquam ad genium ſeculi noſtri eſt, eoque adhuc imbecillior, quod in hebræo fonte nihil plane de rubro colore, qui ſolus tamen Chriſti ſanguinem repræſentare poteſt, legatur:

gatur: nec enim שני aut חוט שני proprie aliud significat, quam *filum dibaphum* quocunque colore tinctum ex שנה *iterare;* quamvis adiunctum aliquod, ut תולעת aut alia circumstantia, quæ nulla hic est, non raro illud שני *dibaphum* ad rubrum colorem restringat. I. L. F.

P. 19. Ου μόνον πίστις, ἀλλὰ προφητεία] In Deo Israëlis reposita fiducia; & ab ipso sperata salus ante Domini adventum *in iustitiam* atque etiam *fidem* reputabantur, licet Messiæ futurus adventus, cum eiusdem incarnationis, mortis & resurrectionis mysteriis minime essent perspecta. Eodem iure pleræque res gestæ per totam legis œconomiam, prophetiæ loco sunt habitæ, Deo eas ita dirigente, ut futuræ redemtionis statum adumbrarint. Ita ex Ægypto populi Israëlitici exitus, transitus per mare rubrum, serpentis ænei elevatio, ut innumera alia prætercam, ad Messiæ tempora pertinuisse constat. Sed præ aliis peculiari quodam iure hæc servatæ vitæ quasi paschalis tessera, & in purpura sanguinis redemtionis pignus prophetiæ elogium meruisse videbantur; siquidem in lege Mosaica perpetuus fere usus symboli illius, nimirum coccini, in omnibus cuiuscunque generis piamentis & lustrationibus. Ita ep. ad Hebr. IX. 19. cum universus populus accepta lege lustrari deberet, *Moses* dicitur *accepisse sanguinem vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccinea & hyssopo, ipsum quoque librum & omnem populum adspersisse.* Idem in leprosi purificatione factum Levit. XIV. 49. Imo vero ex *Thalmude* discimus *Cod. Joma*, diem *Chippurim* (qui si quis alius, expiationis per Domini sanguinem obtinendæ typum gessit) non sine לשון של זהורית *lingua*, seu filo *coccineo* celebratum. Imo si *Gemaræ* eiusdem libri, & libro *Iuchasin* fides, exinde etiam de magnæ istius solennitatis successu judicium ferebatur; si enim expiatio rite peracta esset, coccus albedinem induebat היה לשון של זהורית מלבין suisque nivibus similem reconciliatæ gentis innocentiam spopondisse fertur. FELL.

P. 21. Οἵτινες ἐξακοντίζουσιν] Dominus *Boisius* deesse aliquid putat & vocem λόγους aut ῥήματα suppleri debere. Ego malim sine ulla additione ἐξακονῶσιν legere, atque ita in versione nostra a nobis redditum est: ut vero sensus plenior & rotundior sit, non recuso τὰς γλώσσας addere, si quis ita velit, & phrasi quidem elegantissima, qua *Libanius* epistola ad *Basilium* utitur, Εἰ ταῦτα γλώττης ἀργοτέρας, τίς ἂν εἴης αὐτὴν ἀκονῶν. Sic epistola ad *Sallustium* nondum edita χεῖρα ἀκονᾷν dicit, ἤδη γὰρ ἀνισαμένων τῶν τὰς δε-

ξιὰς εἰς τὸ ταχέως γράφειν ἀκονώντων· sic Pſalmiſta, linguam improborum, qui iniquitatem & dolos machinantur, ξυρὸν ἠκονημένον vocat. Quibus vero ἐξακοντίζειν magis placet, ad explendum ſenſum addere posſunt τὰς γλώσσας vel ταῖς γλώσσαις· lingua enim convitiantium & pravorum hominum, βολὶς ἐςὶ τιτρώσκουσα & τόξον ψευδὲς, ut loquitur *Jeremias* Cap. IX. vers. 3. & 8. quam *Salomon* in Proverbiis μάχαιραν appellat, & *Jobus* μάςιγα. Unde *Nazianzenus* epiſt. 191. quæ in MS. codice Bibliothecæ Bodleianæ, non *Timotheo*, ut in impresſis, ſed *Stagirio* ſophiſtæ inſcribitur, κατάθεσθέ ποτε τὰ ὅπλα, καὶ τὰς σφενδόνας, καὶ τὰς δεινοτέρας μελίας, τὰς γλώσσας, αἷς κατ᾽ ἀλλήλων βάλλετε, καὶ τιτρώσκετε. & *Nicephorus Calliſtus* lib. VIII. cap. 11. de Ariana hæresi & ſchismate in ecclesia tum orto, verba faciens, οὐ γὰρ ἀλλόγλωσσοι ταῖς ἐκκλησίαις ἐπεςράτευον, ἀλλ᾽ ὁμοδίαιτοι καὶ ὁμόφυλοι κατ᾽ ἀλλήλων ὡπλίζοντο, ταῖς γλώσσαις οἷα δόρασι χρώμενοι. IVN.

P. 22. Ἐγκατάλειμμα] Fruſtra in hac voce exponenda deſudat aut *Cotelerius* aut *Ferrandus*. Deſumta hæc ſunt ex græca ſept. interpretatione, qui hebræum fontem nec in vocibus reddendis nec interpunctione ponenda, accurate expresſere. Hebraicus textus, obſervata diſtinctione in לאיש, planum fundit ſenſum: *obſerva virum integrum, & vide juſtum; quia* vel *quod hujus viri* אחרית *extremum eſt pax.* quod ad ſummam rei attinet, eadem eſt ſententia in græca verſione, quam ſecutus eſt *Clemens*: & tum τὸ ἐγκατάλειμμα reſpondet hebraico אחרית in ſenſu *mercedis*, ut Prov. XXIII. 18. qui tamen locus aliter a Græcis redditur. I. L. F.

P. 23. Ἀλλὰ γεννηθήτω.] *Clemens* Alexandrinus legit ἄλαλα, & quidem recte; locus autem hic conflatus eſt ex vers. 19. Pſalmi 30. juxta computationem græcorum & verſu 4. Pſ. 11. & eis qui ſequuntur. In teſtimoniis ſcripturarum citandis, ſolenne esſe Patribus, ex variis locis unum corpus efficere, ſupra notavimus. Cur autem in imperativo γεννηθήτω & non γεννηθείη ſcribatur, audiatur *Baſilius* ad illud Pſalm. μδ΄. καὶ κατευόδου, καὶ βασίλευε. Μὴ ξενιζέτω δὲ ἡμᾶς τὸ προςακτικῶς λέγεσθαι τὸ κατευόδου διὰ τὴν συνήθειαν τῆς γραφῆς, οὕτως ἀεὶ χρηματιζούσης τὰ εὐκτικὰ, γεννηθήτω γὰρ τὸ θέλημά σου ἀντὶ τοῦ γεννηθείη, καὶ ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, ἀντὶ τοῦ ἔλθοι. & *Cyrillus* ad illud Pſal. νδ΄. ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ᾽ αὐτοὺς, ut eſt in catena noſtra, non tantum εὐκτικὰ, ſed προῤῥητικὰ etiam in ſcripturis προςακτικῶς efferri, auctor eſt. Ἔθος ἐςὶ τῇ γραφῇ τὰ προῤῥητικὰ προςακτικῷ τρόπῳ προφέρεσθαι· καὶ ἐνταῦθα

ταῦθα τοίνυν τὸ, ἐλθέτω θάνατος, καὶ τὸ, καταβήτωσαν, ἀντὶ τοῦ ἐλεύσεται, καὶ καταβήσονται, εἴρηται. IVN.

P. 24. Τὸ σκῆπτρον] *Hieronymus* in 52. cap. *Esaiæ* hunc locum laudat, ut supra inter veterum testimonia de *Clemente* & eius scriptis a nobis notatum est. De ratione autem primi adventus Christi in humilitate & clementia, addatur ex epistola ad *Diognetum*, *Iustini* martyris locus, τοῦτον πρὸς αὐτοὺς ἀπέστειλεν, ἆρά γε ὡς ἄνθρωπος ἄν τις λογίσαιτο, ἐπὶ τυραννίδι, καὶ φόβῳ, καὶ καταπλήξει; οὐμενοῦν· ἀλλ᾽ ἐν ἐπιεικείᾳ καὶ πραΰτητι κ. τ. λ. & de duplici habitu, & duplici adventu Christi, legatur *Tertullianus*, capite ultimo contra Iudæos. IVN.

Respicit Psal. XLV. 6. ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου, quem locum adducit auctor ad Heb. I. 8. ad divinas Christi prærogativas stabiliendum, quo etiam prolato concludit *Iustinus* M. adversus *Tryphonem*, ὅτι καὶ προσκυνητός ἐστι καὶ Θεὸς, καὶ Χριστός. Et quidem eo felicius adducitur hic locus ad retundendam Iudæorum pertinaciam, quod ad Messiam pertinere vel ipsi fatentur Rabbini, scilicet *Thargum*, *Kimchi*, *AbenEzra*, & *Sal. Iarchi*. Certe Christus Dei sceptrum, quod potentiæ symbolum, rectissime dicitur, siquidem per eum omnia facta sunt, quæ sunt facta, Joan. 1. & ut ait auctor ad Heb. τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. Male ergo vapulat auctor noster apud *Photium*, quod Christum ἐξονομάζων οὐδὲ τὰς θεοπρεπεῖς καὶ ὑψηλοτέρας περὶ αὐτοῦ ἀφῆκε φωνάς. FELL.

Καίπερ δυνάμενος] Durum videtur de Christo dici, *potuisse ipsum venire in iactantia arrogantiæ & superbiæ:* verum non nimis premenda & ad vivum resecanda sunt hæc verba. Hoc vult dicere *Clemens:* si quem deceret ostentatio & iactantia, nemo potius ea potuisset uti, quam Christus Iesus, qui est sceptrum maiestatis divinæ i. e. gaudet ipsa potentia Dei. Præterea attendendum est ad vocem κόμπος, quæ proprie *sonitum*, *fragorem* significat, ut sensus hic sit: si voluisset, potuisset Christus venire cum strepitu, pompa & magnificentia, qua uti solent homines arrogantes & superbi: quod quidem in istis vanitatem sapit, in Christo autem utpote Domino omnium, nequaquam; ut κόμπος tanquam res mediæ naturæ ad Christum quidem referatur, ἡ ἀλαζονεία καὶ ὑπερηφανία autem nequaquam: eodem modo, quo Luc. XVI. 9. iubemur amicos nobis parare ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, quod sane nemo ita intelligit, ac si mandaret Dominus iniustas colligere divitias. Tandem si hæc non satisfaciant, licebit

eam

eam sequi lectionem, quam videtur habuisse in suo codice *Hieronymus* Com. in Esai. LII. 13. " *Clemens*, ait, " vir apostolicus, qui post *Petrum* Romanam rexit ecclesiam, scribit ad Corinthios: sceptrum Dei Dominus Iesus Christus non venit in iactantia superbiæ, cum posset omnia, sed in humilitate " Legit ergo *Hieronymus* παντοδύναμος aut πάντα δυνάμενος. Ceterum quocunque legas modo, perspicuum hic divinæ & eminentissimæ Christi naturæ extat documentum, quod acerrimum criticum *Photium* fugisse miror. vide *Bullum* & *Grabium* in Def. I. L. F.

P. 27. Ὑπὸ ζυγὸν τῆς χάριτος αὐτοῦ] Adde hic ex manuscripto antea omissum in editionibus, δι' αὐτοῦ: *qui sub iugum gratiæ eius per ipsum venimus*, ut nos docuit Illust. Præsul *Wakius*. Ibid.

Οἵτινες ἐν δέρμασιν] Hic locus ex XI. ad Hebræos desumtus est, prout tota hæc narratio de fide & obedientia Patriarcharum similitudinem sensuum & verborum, quam Patres inter epistolam ad Hebræos, & hanc *Clementis* esse dixerunt, ex hoc loco & aliis facile deprehendere potest diligens & attentus lector. *Clemens* Alex. Lib. 4. Strom. addit, καὶ τριχῶν καμηλείων πλέγμασι. IVN.

Κηρύσσοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ] Indicat, quænam fuerit veterum Prophetarum sanctorumque de Christo Domino cognitio persuasioque, quisque scopus ministerii illorum: in eandem mentem concessere reliqui viri apostolici. vid. *Ignat.* ad Philadelph. Sect. 5. & 9. I. L. F.

P. 28 Εἰ μιᾶς ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐτοῦ] Ad mentem septuag. interpretum, qui in hoc loco Job. XIV. 5. habent eodem sensu, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. cum textus hebraicus longe aliter legat: אם חרוצים ימיו Quamvis ergo hæc ῥῆσις in scriptura sacra non extet, cum tamen *Clemens* ea, ceu scripturæ sacræ effato, utatur, patet, credidisse illum, tantam esse hominis naturalem corruptionem, ut ne diem quidem unicum absque labe sordibusque transigat: hinc & seq. Sect. 18. *Davidis* exemplum in iniquitate concepti recitato Psal. 51. allegat. Ibid.

Ἔκρινεν ὁ Θεὸς] Planus quidem sensus, si lectione hac a *Junio* formata stare queamus: verum notat Illustr. *Wakius*, in MS. Alex. legi ἔκρινεν ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ διὰ τῶν μαστίγων. sensu paulo magis involuto. Si MS. codex admittat, ut loco Ἰσραὴλ legamus Αἴγυπτον, prout lacuna integræ vocis notatur, facilis commodusque nascitur sensus: sin retinendum sit illud Ἰσραὴλ, ita sententiam redderem: per *Mosis* præfecturam Deus rexit Israëlem διὰ non ἀπὸ

τῶν

τῶν μαςίγων per plagas & supplicia, quæ tum ab hostibus, tum a contumace Israële sumpsit. Ita κρίνειν latius capitur pro *administrare*, *gubernare*, *regere*, ut non raro hoc vocabulum & ei respondens שפט in sacris sumitur. vide Libr. Iud. integrum.

P. 29. Ἐγὼ δέ εἰμι ἀτμὶς ἀπὸ χύτρας] De hoc loco cum nusquam in Pentateucho reperiatur, pro me respondeat *Chrysostomus*, homil. 7. in priorem ad Corinthios, καὶ πȣ̃ γέγραπται ταῦτα; λέγεται γὰρ γεγράφθαι, καὶ ὅταν μὴ διὰ τῶν ῥημάτων, ἀλλὰ δι᾽ αὐτῶν τῶν πραγμάτων κείμενα ᾖ ἐπὶ τῶν ἱςοριῶν, ἢ ὅταν τὸ αὐτὸ μὲν νόημα κείμενον ᾖ, μὴ ἐπ᾽ αὐτῶν δὲ τῶν ῥημάτων, ὡς ἐνταῦθα. & paulo infra, ἢ εἰκὸς καὶ γεγράφθαι ἐν βίβλοις, καὶ ἠφανίσθαι τὰ βιβλία, καὶ γὰρ πολλὰ διεφθάρη βιβλία, καὶ ὀλίγα διεσώθη, καὶ ἐπὶ τῆς προτέρας αἰχμαλωσίας, καὶ τȣ̃το δῆλον ἐν ταῖς παραλειπομέναις κ. τ. λ. vide locum & homiliam 9. in *Matthæum*, ubi eadem eisdem fere verbis habentur. *Iosephus* etiam in Hypomnestico, & resp. ad quæstionem 120. recenset τὰ μνημονευόμενα ἐν ταῖς γραφαῖς βιβλία ὡς ὄντα, ȣ̓χ εὑρισκόμενα δέ· sed nos ad finem festinantes, ad alia transire cogimur. IVN.

Non est opus talibus apologiis, quando compertissimum est, non omnia quæ dixerant viri sancti scriptis Veteris Testamenti mandari, magis, quam quæ Dominus noster gessit & locutus est, de quibus ait *Iohannes* cap. ult. *si scribantur per singula*, *cet.* Quin & auctor ad Hebr. C. XII. 21. huic ipsi *Mosi* verba attribuit, quæ non magis, quam hæc in Pentateucho comparent. Nullibi enim dicentem audimus ἔμφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος. Interea tamen, utcunque alibi desiderentur, saltem videntur occurrere Psalm CXIX. 83. כנאד בקיטור הייתי *ego sui sicut olla in fumo*, quamvis versio 70. Intt. aliud quiddam profiteatur; unde licet *Mosi* jure tribui non possint, *Davidi* fortassis, cuius statim mentio fit, de facili restituentur. Rem serio pensitanti dubitatio non levis suboritur locum hunc librarii iniuria luxatum, ita posse reponi, Τί δὲ εἴπωμεν ἐπὶ τῷ μεμαρτυρημένῳ Δαβίδ, πρὸς ὃν εἶπεν ὁ Θεὸς, εὗρον ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μȣ, Δαβὶδ τὸν τȣ̃ Ἰεσσαὶ, ἐν ἐλαίῳ αἰωνίῳ ἔχρισα αὐτόν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς λέγει πρὸς τὸν θεὸν, ἐγὼ δέ εἰμι ἀτμὶς ἀπὸ χύτρας, καὶ πάλιν λέγει· ἐλέησόν με ὁ θεός κ. τ. λ. Fatendum quidem est, periodum hanc non aliter apud *Clementem* Alexandr. quam hic haberi. Sed qui meminerit, quid de interpolatis *Danaidum* & *Dirces* nominibus supra observatum, atque etiam perspexerit, qua licentia *Clemens* Alex. utatur, in laudando hoc nostro; nimirum quasi

quaſi ex nominis prærogativa de ſuo ubique ageret; adeo illum non teſtem genuinæ lectionis citabit, ut corruptæ potius inſimulandum cenſeret. Adnotare inſuper licebit voces has reperiri Hos. XIII. 3. licet enim nunc temporis legatur *ὡς ἀτμὶς ἀπὸ δακρύων*, aut, ut alia exemplaria, *ἀκρίδων*, quaſi ex voce ארבה, tamen *Theodotion* & MS. Alexand. *ἐκ καπνοδόχης* & *B. Hieronymus*, *e fumario* reddidere; certe hic nullo ſenſu legitur ſive *ἀκρίδων* ſive *δακρύων*, & veriſimile pro *χύτρας* librarii errore nunc haberi: conſonat etiam vox Hebraica ארבה, quæ non modo *ὀπὴ* & *θυρὶς* ſed apud Rabbinos כלי קטן exponitur. Arabes etiam אריבה dicunt, niſi quod illi vas magnum velint. Hanc verſionem agnoſcit *Thargum* in *Hos*. loco ſupra citato: כתננא מכות נורא. FELL.

P. 29. *Ατμὶς ἀπὸ χύτρας*] i. e. ſum res vilis, evanida, fluxa, qualis eſt vapor ex olla. proverbialis locutio, ut patet ex Hos. XIII. 3. ubi כעשן מארבה a quibusdam interpret. Græcis redditur *ὡς ἀτμὶς ἐκ καπνοδόχου*, ubi aliæ adhuc comparationes ad rem evanidam ſignificandam adhibentur. Mirifice ſe torquent interpretes in inveniendo loco, ubi *Moſes* hoc de ſe profeſſus fuerit. Cogitavi aliquando, annon forte hoc ex Pſalmo 90. qui *Moſen* auctorem agnoſcit, deſumptum ſit, ubi multis adhibitis comparationibus fluxam & tranſitoriam hominis conditionem pulcherrime depingit *Moſes*, quæ in hanc brevem & proverbialem ſummam formamque a *Clemente* eſſent contractæ. Si hoc non placet, ut ſane præloquium *καὶ πάλιν λέγει*, hæc *αὐτολεξεὶ* a *Moſe* prolata fuiſſe innuere videtur, nullus intercedo, quin hæc, niſi malimus interpolatori tribuere, ex libro quodam apocrypho, qui non amplius extat, petita eſſe arbitremur: unde non dubitavit *Clemens* Alexandrinus, qui certe ignorare non potuit, nullibi hæc apud Moſen legi, denuo hanc *ῥῆσιν* cum iſta præfatione repetere lib. IV. Strom. I. L. F.

P. 32. *Τῇ διοικήσει αὐτοῦ σαλευόμενοι*] Lego *μὴ σαλευόμενοι*, ſic *Chryſoſtomus* ad verſum 6. Pſalmi *ρμη*. *οὐκ οὐρανὸς παρεσαλεύθη*· Locus integer divinam *διοίκησιν* univerſi elegantiſſime depingit. *Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, οὐχ ὅτι διακρατεῖ μόνον, οὐδὲ ὅτι ἑστήκασιν ἀκίνητοι οἱ νόμοι τῆς φύσεως, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ χρόνον οὕτως ἄπειρον. ἐννόησον γοῦν πόσος αἰὼν καὶ οὐδὲν συνεχύθη τῶν ὄντων· οὐ θάλαττα τὴν γῆν ἐπέκλυσεν, οὐχ ἥλιος τόδε τὸ ὁρώμενον κατέκαυσεν, οὐκ οὐρανὸς παρεσαλεύθη, οὐ νυκτὸς οὐδ᾽ ἡμέρας ὅροι συνεχύθησαν, οὐχ ὡρῶν τροπαὶ, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν· ἀλλ᾽ ἕκαστον καὶ τῶν κάτω καὶ τῶν ἄνω, μετὰ πάσης ἕστηκε*

τῆς

τῆς ἀκριβείας, τὰς ἅπαξ τεθέντας ὅρους ἐξ ἀρχῆς αὐτῷ διατηρεῖν. Vox autem σαλευθῆναι, ut obiter moneamus, non semper motum localem & corporis significat, sed motus etiam & affectus animi interdum μεταφορικῶς, ut notat *Greg.* Nazianz. ad illud Psal. λϛ'. σαλευθήτωσαν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην, ut est in catena nostra, Ἀκούοντές φησι αὐτοῦ οἱ τὴν οἰκουμένην οἰκοῦντες ἄνθρωποι, ἀπὸ τῆς προτέρας στάσεως, ἧς εἶχον εἰδωλολατροῦντες δηλονότι, σαλευθήτωσαν, τῷ ἰδίῳ δημιουργῷ ὑπακούοντες· τὸ γὰρ σαλευθῆναι ἐνταῦθα δηλοῖ, οὐ κίνησιν τινα σωματικὴν, ἢ κλόνον τοιοῦτον· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἔθος καὶ θεοπνεύστῳ γραφῇ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν ἐπισήμως δρωμένων λέγειν, ὅτι ἐσαλεύθη. οἷον ὅτε χριστὸς ἐποχούμενος τῷ πώλῳ, μειρακίων ὑμνολογούντων αὐτὸν, ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα· τότε τὸ ἐπίσημον τῆς εἰσβολῆς διερμηνεύων ὁ εὐαγγελιστὴς γέγραφεν, ὅτι εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, ἀντὶ τοῦ, ἔγνω, καὶ ἔλαθεν οὐδένα, καὶ τεθαύμαστο παρὰ πάντων. οὕτω καὶ ἐνθάδε νοήσεις τὸ, σαλευθῆναι πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν οἰκουμένην, καταπληττομένους καὶ θαυμάζοντας, ὡς ἀγνοεῖσθαι παντελῶς οὐδένα τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, καὶ τὸ ὑπερφερὲς ἀξίωμα τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυνάμεως καὶ ὑπεροχῆς. IVN.

P. 32. Τῇ διοικήσει αὐτοῦ σαλευόμενοι] Non facile quis sibi indulserit eam dictaturam, ut velit de suo contradictoriam apponere auctoris vocibus, cuius mentem interpretari præ se fert: præsertim si eiusmodi verba commodum sensum ullatenus admittant; quod quidem hic loci contingere videtur. Quisquis enim perpetuam cœlorum vertiginem, Planetarum errores, Apogea & Perigea, progressiones, stationes & retrogradationes, & varia, quæ subinde occurrunt Phœnomena observaverit, æstu quodam rapi, & marini fluctus ad instar σαλεύεσθαι non diffitebitur; præsertim post explosos, per solidissima argumenta, solidos orbes, & inductas inde hypotheses de systematum liquido in æthere ceu vastissimo in pelago decursu & tantum non in Cartesianis vorticibus perenni jactatione. FELL.

Ἀλλήλοις ἐμποδίζοντα] Lego ἀλλήλαις ἐμποδίζουσαι. De lucis & tenebrarum, diei & noctis, mutua & perpetua successione, de constanti & irremisso a prima creatione utriusque cursu, sine ulla confusione, aut impedimento quocunque, legatur Chrysostomi homil. 3. in Genesin. ἰδίαν τινὰ χώραν ἑκάστῳ ἀπένειμεν, ὅρους τινὰς ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐκ προοιμίων ἑκάστῳ πηγνὺς, ὥστε εἰς τὸ διηνεκὲς τούτους ἀπαραποδίστως διαφυλάττειν. καὶ τοῦτο ἔξεστι συνιδεῖν ἑκάστῳ τῶν εὖ φρονούντων, πῶς ἐξ ἐκείνου μέχρι τοῦ παρόντος οὔτε τὸ φῶς ὑπερέβη τοὺς οἰκείους ὅρους· οὔτε τὸ σκότος τὴν οἰκείαν τάξιν παρῆλθε, σύγχυσίν τινα καὶ ἀτα-

ξίαν

ξίαν ἐργαζόμενον· & paulo infra, ὥστε μιμήσασθαι κἂν τῶν στοιχείων τὴν τάξιν τῶν ἀπαραπόδιστον τηρέντων τὸν δρόμον, καὶ μὴ ὑπερβαίνειν τὰ οἰκεῖα μέτρα. Et *Iustinus* martyr ad *Diognetum*, ᾧ τὰς ἐρανὰς ἔκτισεν, ᾧ τὴν θάλασσαν ἰδίοις ὅροις ἐνέκλεισεν, ὗ τὰ μυστήρια πιστῶς πάντα φυλάσσει τὰ στοιχεῖα, παρ᾽ ὗ τὰ μέτρα τῶν τῆς ἡμέρας δρόμων εἴληφε φυλάσσειν, ᾧ πειθαρχεῖ σελήνη, νυκτὶ φαίνειν κελεύοντι, ᾧ πειθαρχεῖ τὰ ἄστρα τῷ τῆς σελήνης ἀκολεθᾶντα δρόμῳ κ. τ. λ. Et *Eucherius* de contemptu mundi; *Cernis ut etiam dies atque anni, & cuncta hæc ornamenta cœli, Dei verbum mandatumque infatigabili observatione conservent, præceptorumque eius custodiant irremissa lege famulatum.* IVN.

P. 33. Ου παρεκβαίνει τὰ περιτεθειμένα αὐτῇ κλεῖθρα] De cancellis & limitibus mari a Deo positis, intra quos fluctuum feroces fremitus se continentes, præscriptos fines transgredi non audent, vid. Jerem. V. 22. & Proverb. VIII. 29. ubi 70. seniores voce ἀκριβασμᾶ utuntur, quæ exactam terminorum limitationem, & finium accuratam metationem significat; vide etiam *Tertullianum* cap. primo de Trinitate & *Chrysostomum* ad vers. 7. Psalmi ρμή. & *Theodoretum* ad eundem, cuius verba cum græce adhuc non * extent, & sint longe elegantissima, placet hic attexere. Βλέπε τῆς θαλάσσης τὸ κῦτος, τὸ μέγεθος, τὴν εἰς πελάγη διαίρεσιν, τὰς ἀκτὰς, τὰς ὅρμας, τὰς ἐν μέσῳ νήσας, τῶν ἰχθύων τὰ γένη, τὰ εἴδη, τὰ σχήματα, τὴν ποικιλίαν, τὴν πρὸς τὴν χέρσον φιλίαν, τὰ τῶν κυμάτων σκιρτήματα, τὴν ἐπικείμενον αὐτοῖς τῆς προνοίας χαλινὸν, δι᾽ ὃν τὴν ἤπειρον ἐπικλύζειν ὃ δύναται, ἀλλ᾽ ὁρμῶντα κατὰ τῆς ψάμμε, φοβεῖται τὰς ὅρας, καὶ τὸν θεῖον ἐκεῖ νόμον γεγραμμένον ὁρῶντα, οἷόν τις γαῦρος ἵππος ἀγχόμενος ὑπὸ πωλοδάμνε ἀνακλᾷ τὸν αὐχένα, καὶ εἰς τὄπίσω χωρεῖ, ὥσπερ μεταμελόμενα, ὅτι καὶ τῆς ψάμμε προσέψαυσε. Cum his confer, quæ scribit *Cyrillus* Hieros. Catech. 9. Τίς δύναται διηγήσασθαι τῆς θαλάσσης τὸν βυθὸν, καὶ τὸ πλάτος, ἢ τῶν ὑπερμέτρων κυμάτων τὴν ὁρμήν· ἀλλ᾽ εἰς τὰς ὅρας αὐτῆς ἕστηκε, διὰ τὸν εἰπόντα· ἄχρι τέτε ἐλεύσῃ, καὶ ἐχ ὑπερβήσῃ, ἀλλ᾽ ἐν σεαυτῇ συντριβήσεταί σε τὰ κύματα. ἥτις καὶ δηλᾶσα τὸν ἐπηρτημένον αὐτῇ τε προστάγματος λόγον, ἐπεκδραμᾶσα διὰ τῶν κυμάτων, γραμμήν τινα φανερὰν ἐναφίησι τοῖς αἰγιαλοῖς, δηλᾶσα τοῖς ὁρῶσιν, ὥσπερ ὅτι τὰς προστεταγμένας ὃ παραβέβηκεν ὅρας. IVN.

Ὠκεανὸς ἀνθρώποις ἀπέρανῖος.] Lege ἀπέραῖος, atque ita *Ruffinus Origenis* interpres, *intransibilis & intransmeabilis* vertit, licet eodem errore apud *Clementem* Alex. scribatur

* Immo vero extant Sermone II. de Providentia; qui libellus seorsim prodiit græce, *Romæ* 1545. *Tigur.* 1546. *Paris.* 1630. 8.

ἀπέραν-

ἀπέραντος· per oceanum autem hic, nisi me fallit coniectura, τὴν ἔξω θάλασσαν intelligit, neque eam omnem, sed Britannicum nostrum & Hibernicum mare, quod veteribus Græcis & Romanis æque impervium erat, ac ipsa Britannia incognita, cuius ora maritima, quæ contra Galliam est, ante *Iulii Cæsaris* tempora (qui posteris ostendisse potius, quam tradidisse insulæ notitiam dicitur) vix Gallis vicinis illorumque mercatoribus innotuerat. Quid quod *Basilius* longe post *Clementem* nostrum, homil. 4. in Hexaëmeron, τὸ πέλαγος τὴν βρεττανικὴν νῆσον καὶ τὰς ἑσπερίας ἰβηρίας περιπτυσσόμενον μέγα vocat καὶ πλωτῆρσι ἀτόλμητον: quem locum *Ambrosius* sic exprimit. *Quis deinde sciat, in quantum se illud magnum & inausum navigantibus, atque intentatum nautis fundat mare, quod Britannias frementi includit æquore? cet.* Et *Libanius Basilii* coætaneus in Basilico, describens *Constantii* imperatoris τὴν διάπλουν εἰς τὴν νῆσον τὴν βρεττανίαν, & traiectus difficultatem maximam, propter æstus contrarios & ventorum violentiam, mare Britannicum ἀπέραντον esse dicit; ubi forte ἀπέρατον legendum esse, non inepte quis coniicere potest, sed de voce contentionem non moveo. Eius verba ita se habent. Ἐστι δὴ λόγος, μάρτυρας τὰς ὄψεις παρεχόμενος, ὡς ἄρα μείζων * εἰς κίνδυνον πλοῖον στρογγύλον ὑπὲρ ἐκείνης ἀφεῖναι τῆς θαλάττης, ἢ ναυμαχίαν ἑτέρωθι συστήσασθαι· οὕτω λαμπραὶ μὲν καταιγίδες εἰς οὐρανὸν κυρτοῦσι τὰ κύματα· ἐξῶσαι δὲ ὑπολαμβάνοντες ἄνεμοι, πρὸς ἀπέραντον ἐκφέρουσι πέλαγος· τὸ δὲ δεινότατον, ἐπειδὰν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὁ κυβερνήτης ἀντιστήσῃ τὴν τέχνην, ὑπονοστεῖ μὲν ἐξαίφνης ἡ θάλαττα, ἡ δὲ τέως μετέωρος ὑπὲρ τῶν κυμάτων ὁλκὰς, ἐπὶ ψιλῆς ὁρᾶται τῆς ψάμμου κειμένη· καὶ εἰ μὲν ὀξεῖαν ἀνταποστείλῃ τὴν παλίρροιαν, ἀναλαμβάνει τε αὖθις τὸ σκάφος, καὶ δεῖ τὰ λοιπὰ πονεῖν τοὺς ἐμπλέοντας· ἢν δὲ μελλήσῃ πρὸς τὴν ἐπάνοδον, δύεται κατὰ μικρὸν τὸ πλοῖον, ὑπεικούσης πρὸς τὸ ἄχθος τῆς ψάμμου. IVN.

P.33. Ὠκεανὸς ἀπέραντος] Rectius diffusissimo mari atlantico hæc convenient, præsertim cum ex *Suida* discamus πάντα τὰ ἄπλωτα πελάγη, *omnia innavigabilia maria atlantica appellari*; & etiam abunde cognoverimus, veteres pæne omnes in ea fuisse sententia, naturæ & rerum fines, cimmerias tenebras, fœdam caliginem, intranabiles paludes, & vastum demum chaos inibi versari. FELL.

P. 33. Καὶ οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι.] Κόσμοι pro κόσμος numero plurali, quod hebraicum est, & scripturis familiare, ut notat *Chrysost.* ad v. 1. Psal.18. ut est in catena nostra, Ὁ δὲ ψαλμὸς ὀνομάζων οὐρανοὺς οὐρανῶν, καὶ πλειόνων ἡμῖν ἔννοιαν ἐνεποίησεν,

* *leg.* ἐστὶ κίνδυνος.

σεν, εἰ μή πȣ τὶς εἴποι ὅτι εἴωθεν ἡ τῶν ἑβραίων διάλεκτος τὰ ἑνικὰ πληθυντικῶς ὀνομάζειν. ἀντὶ γȣ̃ν τȣ̃ εἰπεῖν, ὁ ȣ̓ρανὸς τȣ̃ ȣ̓ρανȣ̃, εἶπεν, οἱ ȣ̓ρανοὶ τῶν ȣ̓ρανῶν, Sic *Theodoretus* quæst. 11. in Genesin, πληθυντικῶς δὲ ἡ θεία γραφὴ τȣ̀ς ȣ̓ρανȣ̀ς ὀνομάζει λέγȣσα, οἱ ȣ̓ρανοὶ τῶν ȣ̓ρανῶν· ἐπειδὴ τῶν ἑβραίων ἡ γλῶτλα, ȣ̓́τε τὸν ȣ̓ρανὸν, ȣ̓́τε τὸ ὕδωρ οἶδεν ἑνικῶς ὀνομάσαι· εὕροι δ' ἄν τις τοιαῦτα πολλὰ καὶ παρὰ τῇ ἑλλάδι φωνῇ· Ἀθῆναν γὰρ τὴν πόλιν ȣ̓δεὶς ἑνικῶς ὀνομάζει, ἀλλ' Ἀθήνας πληθυντικῶς, καὶ Δελφῶν πάλιν τὴν πόλιν ȣ̓δεὶς καλεῖ Δελφὸν, ἀλλὰ Δελφȣ̀ς. Sic *Philoponus* in Genesin lib. 4. cap. 5. Πολλὰ τῶν ὀνομάτων ἑνικῶς ἅμα καὶ πληθυντικῶς λέγεται, τῆς αὐτῆς μὲν ȣ̓́σης ἐν ἑκατέρᾳ φωνῇ σημασίας, nec tantum in nominibus propriis hoc obtinere vult, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ προσηγορικῶν, & utriusque generis exempla affert. Τῶν κόσμων autem nomine, si præcedens nostra coniectura vera est, gentes Britannicæ intelligendæ veniunt, & populus, qui insulam colebat; vel insula ipsa, quæ propter magnitudinem, mundi alterius nomen meretur & a reliquo orbe, tanquam orbis alter, oceano divisus est. Verum hæc accuratius perpendenda τῶν γεωγράφων παισὶ relinquimus, neque quicquam in re adeo obscura, pro certo & indubitato affirmamus; nobisque satis erit, si viris doctis, quæ in medium protulimus, non prorsus ἀπίθανα, nec penitus absurda videbuntur. IVN.

P.33. Οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι] Sentit *Iunius* orbes hosce esse insulas Britannicas, & quidem rectissime, si Poëtarum ratio sit habenda in re seria. *Seneca* enim appellat *orbem ultra oceanum*, *Manilius*, *novos, quos Pontus subduxerat orbes. Virgilius*, *penitus toto divisos orbe Britannos*, *Claudianus*, *alio quæsitos orbe & nostro deductos mundo.* Sed nec desunt Historici, qui istis succenturientur. *Iosephus* appellat ἑτέραν οἰκȣμένην· *L. Florus* de iis verba faciens ait, *Cæsarem respexisse oceanum, & quasi hic Romanus orbis non sufficeret, alterum cogitasse;* quem sensum iisdem ferme verbis expressit *Velleius* *Paterculus*. Imo nec aliter sensisse visus est *Urbanus* Papa Rom. qui *Anselmum* Cantuariensem Archiepiscopum *alterius orbis* *Papam* agnoscebat. At nihilominus cum omnibus retro seculis magna hominum animos tenuit anticipatio istius Americani orbis, qui nunc detegitur; & *Plato*, *Aristoteles*, *Plinius*, *Ælianus*, *Seneca*, *Tertullianus* non obscure videntur eum adumbrasse: *Origenis* sententiæ potius accedo, qui Lib. 2. περὶ ἀρχῶν hæc verba enarrans, ad trans mare ἀντίχθονας, hoc est regiones Americanas retulit. Fatendum quidem est, eum misere hallucinatum, quando ea, quæ habentur 2 Pet. III. 13. in hunc

hunc etiam ſenſum pertraheret; ſed ſi aliquando dormitaverit, nemo ipſi iure interdicat, ne denuo expergiſcatur; nec ſolemus comperta dicentibus fidem abrogare, eo quod alibi per errorem eandem luſiſſe deprehenſi ſunt. FELL.

P. 34. Ἀνέμων ςαθμοὶ] Etiam venti, utcunque inconſtantes legi ſubiiciuntur. Annua agnoſcunt flamina, & ſtatis temporibus, quaſi ex condicto redeunt, adeo non penitus *ubi vult ſpirat ventus*. FELL.

Ὧ ἡ δόξα κ. τ. λ. Non tantum in fine, ſed in initio & medio epiſtolarum ſuarum, Divus *Paulus* δοξολογίαν uſurpat, quem *Clemens* diſcipulus, ut in aliis, ſic in hoc etiam imitatur. Apud *Chryſoſtomum* homil. 55. in *Matthæum*, hymnus εὐχαριςήριος habetur, quo monachi ſui temporis in eremo, a cœna utebantur (quos propter vitæ ſanctimoniam, & cœleſtem in terris converſationem, ἀγγέλους vocat) in quo, cur poſt δοξολογίαν, hymnum rurſus inciperent & continuarent, rationem reddit, his verbis. Μὴ τοίνυν μηδὲ τούτοις ἐγκαλῶμεν τοῖς ἀγγέλοις ὡς ἀτάκτως ποιοῦσιν, ὅτι καταλύσαντες τὸν λόγον εἰς δοξολογίαν, πάλιν ἄρχονται τῶν ὕμνων τῶν ἱερῶν· ἀποςολικοῖς γὰρ ἕπονται νόμοις, ἀπὸ δοξολογίας ἀρχόμενοι, καὶ εἰς τοῦτο τελευτῶντες, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ταύτην προοιμιαζόμενοι πάλιν. Sic *Hieronymus* in præfatione in Pſalmos ad *Sophronium*, probat unum tantum eſſe Pſalmorum volumen, licet quinquies occurrat illud γένοιτο, γένοιτο, i. e. Amen, Amen; unde quidam in quinque libros dividere ſolent & ἄλλην πεντάτευχον faciunt, ut loquitur *Nicetas* in præfatione in catenam ſuam. *Si enim Amen*, inquit, *pro quo Aquila tranſtulit* πεπιςωμένως *in fine tantummodo librorum poneretur, & non interdum aut in exordio, aut in calce ſermonis ſive ſententiæ, nunquam Salvator in Evangelio loqueretur*, Amen, Amen dico vobis: *nec Pauli epiſtolæ in medio illud opere continerent. Moyſes quoque & Ieremias, & cæteri in hunc modum multos haberent libros, qui in mediis voluminibus ſuis* Amen *frequenter interſerunt*. IVN.

P. 35. Προσκόψωμεν.] Forte προσκρούσωμεν, qua voce *Chryſoſtomus* frequentiſſime utitur, ut homil. 20. in epiſt. ad Epheſ. οὐδὲν φοβερὸν τῶν ἐν τῷ βίῳ, ἢ μόνον τὸ προσκροῦσαι τῷ Θεῷ, & homil. 5. in Epiſt. ad Rom. τὸ γὰρ προσκροῦσαι τῷ Θεῷ τοῦ κολασθῆναι χαλεπώτερον. & in Matth. homil. 31. τὸ γὰρ πάντων χαλεπώτερον παρῆκα νῦν ὅτι τῷ θεῷ προσκρούεις. & alibi paſſim: quibus vero προσκόψωμεν magis arridet, per me retineant licebit, cum ſciam apud *Petrum* ſcriptum eſſe, τῷ λόγῳ προσκόπτειν. Ibid.

P. 35. Ὑπὲρ ἡμῶν ἐδόθη.] *Clemens* Alex. legit ἡγιάσθη: quid si ἐξεχύθη, sed nihil muto. IVN.

P. 36. Διὰ τῆς φωνῆς] *Clemens* Alex. legit σιγῆς, & quidem multo rectius: γυναιξὶ γὰρ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει, ut author est *Sophocles*; modesto enim silentio in muliere nihil commendatius, præsertim in publicis cœtibus, & sacris conventibus, ut præcipit *Paulus*; unde *Cyrillus* Hieros. in Procatechesi, mulieres vult in templis exorcismorum tempore, legendo, orando & psallendo occupatas esse, sed sine omni murmure & strepitu, ita ut proxime assidentium vicinæ aures, labiorum loquelas non audiant. Eius verba ita se habent. καὶ ὁ σύλλογος πάλιν ὁ παρθενικὸς ὕτω συνειλέχθω, ἢ ψάλλων, ἢ ἀναγινώσκων, ἢ εὐχῇ (MS. Oxoniensis in Bibliotheca Bodleiana optimæ notæ legit ἡσυχῇ, & recte) ὥστε λαλεῖν μὲν τὰ χείλη, μὴ ἀκύειν δὲ τὰ ἀλλότρια ὦτα· γυναικὶ γὰρ λαλεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ ὐκ ἐπιτρέπω· καὶ ἡ ἔγγαμος ὁμοίως * μιμείσθω καὶ προσευχέσθω, καὶ τὰ χείλη κινείσθω, φωνὴ δὲ μὴ ἀκυέσθω κ. τ. λ. Ibid.

P. 38. Μὴ διψυχῶμεν] Duplex iste animus apud scriptores sacros pessime audire solet, ut sit ἀνὴρ δίψυχος *instabilis*, *varius*, *fluxæ*, imo *nullius fidei*, qui cor illud, quod Deo Opt. Max. in solidum debetur, inter ipsum & satanam, pietatem & lucri compendia voluptatumque illecebras partitur & dispescit. Ινδάλλεσθαι autem est φαντάζεσθαι spectra & phasmata captare; inde Ierem. L. 39. qui alibi δαιμόνια redduntur, ἰνδάλματα a 70. Intt. dici meruere; quo omnino significatu eadem vox occurrit Sap. XVII. 3. Qui ergo inani φιλαυτίᾳ sibimet ipsis placent, & seipsos, ut sine merito, ita etiam sine rivali depereunt, quosque B. *Iudas* ἐνυπνιαζομένυς appellat, ii sunt a quorum labe & morbo S. *Clemens* cavere hortatur atque suadet. FELL.

Μηδὲ ἰνδαλλέσθω] Forte ἐνδοιάσθω literarum levi mutatione, vel potius ἰλιγγιάσθω, quod idem est, & a *Chrysostomo* sæpenumero usurpatur, ut homil. 25. in epist. ad Hebræos, de *Abrahamo* verba faciens, & eius fide, quæ non vacillaverat, licet Dei præcepta promissis plane contraria viderentur. εἶδες μάχην προσταγμάτων καὶ ἐπαγγελίας· ἐναντία ταῖς ἐπαγγελίαις προσέταξε, καὶ ὐδὲ ὕτως ἰλιγγίασεν ὁ δίκαιος, ὐδὲ ἠπατῆσθαι ἔφη. & paulo infra ibidem. ἐναντία ταῖς ὑποχέσεσι προσετέτακτο ποιεῖν, καὶ ὐδὲ ὕτως ἐθορυβήθη, ὐδ' ἰλιγγίασεν, ὐδὲ ἠπατῆσθαι ἐνόμισεν. & homil. 19. in epist. ad Eph. ubi de providentia divina dubitandum non esse asse-

rit,

* ἴσ. ὑμνείσθω.

rit, licet rerum multarum causæ & rationes nos lateant, quod egregiis similitudinibus, a fabrorum, pictorum, apum, formicarum, aranearum, & hirundinum operibus illustrat. ἀλλ' ἄπελθε εἰς τεκτονεῖον, καὶ ἐκ ἐξετάζεις τὸν λόγον, καίτοιγε ἐδὲν οἶδας τῶν γινομένων ἐκεῖ, καὶ πολλὰ ἄπορα εἶναί σοι δοκεῖ, οἷον ὅταν τορεύῃ τὸ ξύλον, ὅταν μεταχηματίζῃ. μᾶλλον δὲ εἰς εὐπορωτέραν σε τέχνην ἂν ἀγάγω, οἷον τὴν τῶν ζωγράφων· καὶ ἐκεῖ ἰλιγγιάσεις· εἰπὲ γάρ μοι, ἐχὶ ἁπλῶς σοι δοκεῖ ποιεῖν ἃ ποιεῖ; τί γὰρ αὐτῷ βέλονται αἱ γραμμαὶ, καὶ αἱ περιαγωγαὶ τῶν γραμμῶν; ἀλλ' ἂν ἐπιθῇ τὰ χρώματα, τότε σοι φανεῖται ἡ τέχνη καλὴ, καὶ ὅμως ἐδὲ ἔτως ἀκριβῶς ἐδὲν δυνήσῃ καταμαθεῖν κ. τ. λ. IVN.

P. 38. Μηδὲ ἰνδαλλέσθω] Neque vanas sibi fingat species & phantasmata anima nostra: rara vox ἰνδάλλω vel ἰνδάλλομαι, quæ auctore *Varino*, γίνεται ἐκ τῦ εἴδω, τὸ ὁμοιῶ· τραπέντος τῦ ι εἰς ν, ὡς ἐπὶ τῦ αἰεὶ αἰὲν, καὶ τετραμμένε τῦ ε εἰς ι, ὡς ἐπὶ ἔχω ἴχω καὶ τῶν ὁμοίων. hinc ἰνδάλματα sunt φαντάσματα, ὀνείρατα, ἅπερ μὴ παρόντα ὑπονοεῖ τις, ὁμοιώματα, ἀπεικονίσματα: usurpatur non tantum de speciebus in oculos incurrentibus, sed & de iis, quas anima sibi in somno aut alias fingit. Idem dixit *Hesychius*: ἰνδάλλεται, ὁμοιῦται, φαίνεται, δοκεῖ, σοχάζεται, ἰσῦται, σοφίζεται. I. L. F.

P. 39. Οτι ταχὺ ἥξει] In Manuscripto unico, præmittitur huic testimonio ex Mal. III. 1. petito aliud ex Habak. II. 3. desumptum. ὅτι ταχὺ ἥξει καὶ ἐ χρονιεῖ· quod tamen ab editionibus vulgo exulat. Deinde sequitur καὶ ἐξαίφνης ἥξει ὁ κύριος κ. τ. λ. Loca hæc vel per meram accommodationem huc trahuntur, vel perperam applicantur, cum perspicuum sit, de alia re verba facere illos Prophetas. Ibid.

P. 38. Ταλαίπωροί εἰσιν] De hoc loco, cum nusquam in scripturis exstet, nihil aliud responderi potest, quam quod supra de verbis *Moysis*: Εγὼ δέ εἰμι ἀτμὶς ἀπὸ χύτρας, ex *Chrysostomo* a nobis allatum est. Videtur autem respexisse ad locum *Petri* epist. 2. cap. 3. Καὶ λέγοντες· Πῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρυσίας αὐτῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα ἔτω διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. IVN.

P. 39. Ημέρα καὶ νὺξ ἀνάστασιν ἡμῖν δηλῦσιν] *Tertullianus* de resurrectione c. 12. locum hunc eleganter exprimit, nec dubium, quin in hoc & sequente capite, quod de Phœnice est, *Clementem* nostrum secutus sit. *Aspice nunc*, inquit, *ad ipsa quoque exempla divinæ potestatis; dies moritur in noctem, & tenebris usquequaque sepelitur; funestatur mundi honor, omnis substantia denigratur. Sordent, silent, stupent cuncta, ubique iustitium est, quies rerum.*

 Ita

Ita lux amissa lugetur, & tamen rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole, eadem & integra & tota universo orbi reviviscit, interficiens mortem suam noctem, rescindens sepulturam suam tenebras, hæres sibimet existens, donec & nox reviviscat cum suo & illa suggestu, cet. Sic *Epiphanius* in Ancorato. Καὶ ἡ κτίσις πᾶσα διαῤῥήδην αὐτῆς ἐλέγχει, ὑποφαίνουσα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀναστάσεως τὸ εἶδος· δύνει γὰρ ἡ ἡμέρα, καὶ νεκρῶν αἰνιττόμεθα τὸν τρόπον κοιμισμὸν αἰνιττομένης· ἀνατέλλει ἡ ἡμέρα ἡμᾶς διϋπνίζουσα, καὶ ἀναστάσεως ὑποδεικνύουσα τὸ σημεῖον. Locus hic corruptus videtur, quem nos ex coniectura sic emendandum putamus: καὶ νεκρῶν ὑπνωττόμεθα τὸν τρόπον, κοιμήσεως θάνατον αἰνιττομένης κ. τ. λ. IVN.

P. 39. ξηρὰ καὶ γυμνὰ] Sic *Proclus* apud *Epiphanium* γυμνὰ καὶ ἄσαρκα βάλλεται εἰς γῆν, καὶ τελεσφορούμενα ἀποδίδοται. Sic Apostolus 1 Corinth. XV. 37. οὐ τὸ σῶμα γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον. Ibid.

P. 40. Ορνεον γάρ ἐστι ὃ προσονομάζεται φοῖνιξ] De Phœnice, ave πολυθρυλλήτῳ & resurrectionis symbolo, multi multa, Patres græci & latini, historici & philosophi, stricta & soluta oratione. *Maximus* autem contra *Severi* dogmata ad *Petrum* Illustrium, fabulam conatur ostendere, quæ de ea narrantur, nullumque animal μοναδικὸν esse contendit, οὐδέ τι τῶν ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν ἐμψύχων καὶ αἰσθητικῶν σωμάτων, (ut ille loquitur) μοναδικῆς ὑπάρχειν καθ' ὑπόστασιν φύσεως· ὧν ἡ ἐξ ἀλλήλων κατ' εἶδος διαδοχὴ ἀρίδηλος χαρακτὴρ τοῦ εἶναι, καὶ ὅρος ἐστί. Ego, licet incerta sint quædam, quæ de hoc alite feruntur, & fabulosis aucta (ut *Tacitus* annalium lib. 6.) cæterum esse eiusmodi volucrem, quæ redivivo suæ carnis humore reparetur, & de suo surgat rogo, corporisque sui hæres, & cineris sui fœtus sit, & quod in Ægypto etiam aliquando aspiciatur, cum illo non ambigo, maloque cum *Clemente* nostro, viro apostolico, *Tertulliano*, *Origene*, *Cyrillo* Hieros., *Eusebio*, *Nazianzeno*, *Epiphanio*, *Synesio*, *Hieronymo*, *Ambrosio*, *Lactantio*, *Plinio*, *Seneca*, *Mela*, *Solino*, *Philostrato*, *Libanio* & aliis errare; quam *Maximum* & eius sequacium opinionem sequi, qui τὴν παντοκρατορικὴν τοῦ δημιουργοῦ δύναμιν rationis humanæ imbecillitate metiuntur, & ancillantis naturæ legibus, naturæ dominum circumscribunt; *Maximo* autem *Origenem* oppono, qui lib. 4. contra *Celsum*, secundum naturam hoc fieri posse asserit, eius verba ita se habent. δύναται καὶ αὐτὸ φυσικὸν τυγχάνειν, ἐπιδαψιλευσαμένης τῆς θείας προνοίας καὶ ἐν ταῖς διαφοραῖς τῶν ζώων παραστῆσαι τοῖς ἀνθρώποις τὸ ποικίλον τῆς τῶν ἐν κόσμῳ κατασκευῆς, φθάνον καὶ

ἐπὶ τὰ

ἐπὶ τὰ ὄρνεα; καὶ ζῶόν τι μονογενὲς ὑπέστησεν, ἵνα κἂν τούτῳ ποιήσῃ θαυμασθῆναι, οὐ τὸ ζῶον, ἀλλὰ τὸν πεποιηκότα αὐτό. Et plenissimo huic & firmissimo (ut *Tertulliani* verbis utar) resurrectionis specimini, ex *Methodio*, etiam novissimi diei non absimile in natura indicium & documentum addo; pyragnum, scilicet, plantam, quæ ardente Olympo in mediis flammis viret & floret, ac si iuxta aquarum decursus plantaretur, sed præstat ipsum audire, qui miraculi huius αὐτόπτης fuit. * Ἐθεασάμην ἐν Ὀλύμπῳ ἐγὼ πῦρ αὐτομάτως κατὰ τὴν ἀκρώρειαν τοῦ ὄρους κάτωθεν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόμενον, περὶ ὃ πύραγνος φυτόν ἐστιν, οὕτω μὲν εὐθαλὲς καὶ χλοερὸν, οὕτω δὲ σύσκιον, ὡς ** ὑπὸ πηγῆς μᾶλλον αὐτὸ βεβλαστηκέναι· δι' ἥντινα οὖν αἰτίαν, εἰ φύσεις εἰσὶ φθαρτῶν, καὶ ὑπὸ πυρὸς καταναλουμένων σωμάτων, οὐ μόνον οὐ καταφλέγεται τὸ φυτὸν τοῦτο, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκμαιότερον ὑπάρχει, εἰ τῇ φύσει ἐστὶν εὔκαυστον, καὶ ταῦτα περὶ αὐτὰς αὐτοῦ τὰς ῥίζας τοῦ πυρὸς ἐντυφομένου; κλάδους γοῦν ἐγὼ δένδρων ἐκ τῆς παρακειμένης ὕλης ἐπέρριψα, καθ' ὃν ἀνερεύγεται τὸ πῦρ τόπον, καὶ εὐθέως εἰς φλόγα ἀρθέντες ἐτεφρώθησαν. Τί οὖν βούλεται τὸ παράδοξον; δεῖγμα τοῦτο τῆς μελλούσης ὁ θεὸς ἡμέρας καὶ προοίμιον ἔθετο, ἵνα γινώσκωμεν ὅτι πάντων πυρὶ κατομβρουμένων, τὰ ἐν ἁγνείᾳ σώματα διατρίψαντα καὶ δικαιοσύνῃ, καθάπερ ψυχρῷ ὕδατι πυρὶ ἐπιβήσονται. (Legendum forsan divisim πῦρ ἄγνος. Sic certe H. St. & eius gener *Casaubonus*. Quibus favere videtur *Vitruvius* lib. III. c. 3. Sic autem ille: *In Thessalia fons est profluens, ex quo fonte pecus nullum gustat, ad quem fontem proxime est arbor florens purpureo colore.* Ut enim *Vitruvius* vocem *fons* bis iterat, sic potuit *Methodius* vocem πῦρ repetere. COLOM.) Verum solertibus naturæ mystis, abditas harum rerum caussas curiosius indagandas relinquo, & cum *Cyrillo* Alexandrino, de ceto, qui *Ionam* Dei jussu devoravit, verba faciente, locum hunc concludo. Φαμὲν οὖν ὅτι παράδοξον ἀληθῶς, καὶ λόγου, καὶ συνηθείας ἐπέκεινα νοοῖτ' ἂν εἰκότως τὸ συμβεβηκός. ἀλλ' εἰ θεὸς λέγοιτο κατορθοῦν, τίς ὁ ἀπιστήσων ἔτι; παναλκὲς γὰρ τὸ θεῖον, καὶ τὰς τῶν ὄντων φύσεις μεταπλάττων εὐκόλως, πρὸς ὅπερ ἂν ἕλοιτο, καὶ τοῖς ἀρρήτοις αὐτοῦ νεύμασι τὸ ἀντεξάγον οὐδέν. τὸ γὰρ φθείρεσθαι πεφυκὸς κρεῖττον ἂν γένοιτο καὶ φθορᾶς αὐτοῦ ἐθέλοντος, καὶ τὸ πεπηγὸς, καὶ ἀκράδαντον, καὶ τοῖς τῆς φθορᾶς δυσάντητον νόμοις, πάθοι ἂν εὐκόλως φθοράν· φύσις γὰρ, οἶμαι, τοῖς οὖσι τὸ τῷ κτίσαντι δοκοῦν. Sed dum hæc scribimus, longe funestissimum nuntium huc allatum est, de cæde incomparabilis herois, & regis bellicosissimi, GVSTAVI vere augusti, phœnicis huius seculi; cuius egregia facinora æternus annalium

* Phot. bibl. pag. 923. edit. Schot. ** ἴσ. ἐπὶ πηγῇ.

nalium honor celebrabit: nos subitam heu nimis & immaturam orbi christiano eius mortem (si vera sunt, quæ tristi fama percrebrescunt) similitudine a Phœnice sumta, & verbis *Libanii*, in necem strenui bellatoris, sed longe dissimilis Principis, non inepte deflere possumus; si tantam, & tam calamitosam tanti ducis iacturam, verba ulla satis exprimere valent. Ὤχετο γεύσας μὲν ἀγαθῶν τὴν οἰκουμένην, κορέσαι δὲ οὐκ ἀρκέσας· ἀλλὰ πεπόνθαμεν οἷον εἰ τῷ φοίνικι τῷ ὄρνιθι πάρεστι, διὰ πάσης μὲν τῆς γῆς ἐκτεῖναι τὴν πλῆσιν, στῆναι δὲ μηδαμοῦ, μήτε ἀγρῶν, μήτε ἄστεων· ἀμυδρὰ γὰρ οὕτως ἂν γέγονε τοῖς ἀνθρώποις ἡ τοῦ ὄρνιθος ὄψις. καὶ νῦν ἣν οὗτος ἀπέδωκεν εὐδαιμονίαν, ὥσπερ ὑπόπτερος διέδραμεν: nisi Deus O. M. ecclesiæ suæ misertus ex eius favillis, novum & redivivum alium Phœnicem laboranti suo populo suscitaverit; quod ut faciat, votis assiduis & ardentibus flagitare non cessabimus. γένοιτο· γένοιτο. IVN.

P. 40. Ὄρνεον γάρ ἐστι] *Photius* in Bibliotheca, pro irritabili criticorum indole, vitio vertit auctori nostro, quod de Phœnice hic verba fecerit. Meminisse tamen potuit, in sacris litteris saltem ex mente 70. Intt. *Hieronymi*, atque aliorum interpretum animalia recenseri, non magis a naturalis historiæ & philosophiæ peritis agnita, quam assyria hæc volucris, *quæ proprii corporis hæres & cinerum fœtus redivivo carnis suæ humore reparari, & de funebri rogo resurgere perhibetur*: ibi etenim לילית, תנים, שעירים, איים, ליש, פרס, אקו, τραγέλαφοι, *gryphes*, μυρμηκολέοντες, *fauni*, *Satyri*, *sirenes*, *lamiæ*, redduntur. Imo vero disquisitionem aliquam meretur, an non de phœnice expressa habeatur mentio in sacra scriptura; nimirum libro Jobi, c. XXIX. 18. ubi dicit: עם קני אגוע וכחול ארבה ימים *exspirabo in nido meo, & sicut phœnix multiplicabo dies.* Vetustissimi, apud Hebræos, auctores, lib. *Zohar*, *Thalmud* in Tract. Sanhedrin, *Bereschith Rabbah*, lib. *Jalkut*, R. *Salomo Jarchi*, in comment ad hunc locum sane sunt in ea sententia. Quin & in *Massora* specialiter notatur; quod hæc vox חול aliud significet quam vulgo, de qua *Hieronymus* in ep. ad *Præsidium*. Et vero ex nota quadam Massorethica quæ adscripta legitur in quibusdam Bibliis MSS. qua præscribitur bis reperiri, idque in duabus significationibus, sequitur apud Jobum phœnicem significare, cum Gen. XXII. 17. arenam significet. Porro dicit R. *David Kimchi*, se invenisse vocem חול cum *Schurek*, ut phœnicem significet, in libro correcto Hierosolymitano. Revera 70. seniores ita reddunt has voces,

ἡ ἡλικία

ἡ ἡλικία μου γηράσει ὥσπερ στέλεχος φοίνικος, ubi φοῖνιξ homonymum est & *palmam* non minus quam *phœnicem* effert. Sed quandoquidem חול palmam nunquam denotare cognoscitur, cogitandum venit, utrum incredibile prorsus sit τὸ στέλεχος hic in eo significatu apud eos positum, quo *stirps* & *stemma* in omnibus fere dialectis passim usurpantur. Quod si fiat, ipsi 70. Intt. omnino phœnicem agnovere. At vero si mantissæ loco adiiciatur auctores laudatissimos, qua sacros, qua profanos, nimirum, *Herodotum*, *Tacitum*, *Dionem*, *Plutarchum*, *Plinium*, *Senecam*, *Melam*, *Solinum*, *Philostratum*, *Libanium*, *Tertullianum*, *Origenem*, *Cyrillum Hierosol.* *Eusebium*, *Nazianzenum*, *Epiphanium*, *Synesium*, *Hieronymum*, *Ambrosium*, *Lactantium*, *Bedam*, *cet.* ut taceam poëtarum gentem, & sequioris ævi scriptores prætercam, eadem fuisse in sententia; minime mirum videri debet (utcunque *Bochartus* aliter senserit) doctissimum *Iunium* apud se statuisse tantis auspiciis errare, præsertim in re, ubi sine noxa peccatur, quam contrariæ sententiæ fautoribus accedendo vel recte sentire. Certe cum *Corn. Tacitus*, cui adstipulantur reliqui istius seculi historici, diserte dicat, *Paulo Fabio & Lucio Vitellio Coss. post longum sæculorum ambitum, avem phœnicem in Ægyptum venisse, & præbuisse materiam doctissimis indigenarum & græcorum, multa super eo miraculo disserendi;* minime putandum est, eum merum mendacium, & puram fabulam effutiisse; præsertim quando satis constat, quantum olim malus dæmon miserorum hominum superstitioni & ignorantiæ insultabat, quantumque e re eius erat ea tempestate, cum evangelii splendor terrarum orbem vitalibus radiis salutare inciperet, notabili aliquo commento se ipsum venditare; & quidem, qui se pro *aëris principe* per avium ministeria, & universum scientiæ auguralis apparatum gesserat, quique celeberrima illa Jovis Dodonæi apud Græcos, atque Hammonis apud Aegyptios oracula, solenni avium τερατεία dedicaverat; qua de re inter alios consuli potest *Herodotus* in Euterpe: non absurde fecisse videbitur, si nutantia sua sacra stabilire conaretur, revocato eo ostento Heliopoli, quod animos hominum pridem imbuerat; promtissimamque fidem sibi spondere poterat. Nimirum quod post longa quædam intervalla, avis formæ prorsus insolitæ a colore saltem, si non & veteri nomenclatura phœnix dicenda sese ostentaret; *quæ sublato*, ut verbis *Taciti* utar, *myrrhæ pondere, tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par meatui sit,*

 sarcinam

sarcinam suam ad solis aram perferret, *atque adoleret*; & officio illo plane mirabili, non minus quam munere honorem altaribus adderet. Ostentum certe illud, quod *Tarquinio* Prisco animum dedit, ut apud Romanos imperium capesseret, ut alia a *Livio* memorata prætercam, multum ex hoc ei trahere videtur, nec non ei facem præferre. Sed si hæc minus satisfaciant, dici poterit, phœnicis historiam apud omnes pro concessa habitam, & proinde argumento *ad homines* ducto rectissime inservire; nihil enim refert, quibus armis hostem confodiamus; nec minus feliciter ab admisso errore redarguetur error, quam a veritate in medium producta veritati fides & auctoramentum accedunt. Nec aliter videtur B. *Paulus*, cum in hoc ipso negotio, apud hosce arbitros (Corinthios intelligo) versaretur, allegasse in caussam suam morem pariter cum phœnicis hac historia improbabilem *baptismum pro mortuis*, ut exinde resurrectionem comprobaret. FELL.

P. 40. Ὄρνεον γάρ ἐστιν] Ita simpliciter phœnicem ὄρνεον aut ὄρνιθα a Græcis appellari, *Bochartus* monstravit: qui porro existimat, nomen, quod Thalmudici Tract. Sanhedr. c. II. ℣. 108. huic avi imponunt אורשינה, cuiusque vera ratio interpretes, (qui tamen non ignorarunt, intelligi חול phœnicem, monente R. *Salomone*) fugit, ex græca hac voce esse derivandam, & pro אורשינה legendum transpositis literis ש & נ אורנישה ὄρνις. Verum cum vox ista in Aruch per duplex ו scripta legitur אוורשנה, vix huic etymologiæ locus est. Et satius est ex lingua Persica, unde quamplurimarum vocum Thalmudicarum ratio petenda est, eius etymon derivare: apud hos אבראז vel אוורז & אפראז permutatis inter se pro solenni Persarum more literis eiusdem soni, ו, ב & פ, *aromata* significat, unde אבראזדאן, *pyxis*, *in qua servantur aromata*: facere enim credita Phœnix sibi σηκὸν ἐκ λιβάνου καὶ σμύρνης καὶ τῶν λοιπῶν ἀρωμάτων: hinc Phœnici nomen; quemadmodum aliam avem apud Arabas κιννάμωμον Græci vocarunt a cinnamomo, διὰ τὸ ἀρώματα φέρειν καὶ τὰς νεοττίας ἐκ τούτου ποιεῖσθαι, ut loquitur *Antigonus* Carystius, idemque docet *Aristoteles* Hist. Anim. L. IX. 13. Imo nonnullis veterum avis hæc κιννάμωμος, utut absurde, pro ipsa phœnice venit: *Avienus* interpretans Dionysii avem κιννάμωμον, *ales amica Deo magnum congessit amomum.* quod utraque ex cinnamomo nidum extrueret. I. L. F.

Ὃ προσονομάζεται φοῖνιξ] Hic est πολυθρύλλητος ille locus de ave phœnice, argumento resurrectionis, quo non modo

modo hic *Clemens*, sed & seqentium ætatum Patres, *Tertullianus*, *Cyrillus* Hierosol. *Ambrosius*, *Auctor incertus* sub nomine *Epiphanii*, aliique tanquam re explorata, & ἀποδείξει resurrectionis manifesta usi sunt: hinc subortum nonnullis eruditis dubium, annon epistola hæc integra viro Apostolico *Clementi* plane sit abiudicanda, aliis hanc de ave ista pericopen tantum, ceu a falsaria manu intrusam, repudiantibus. Neutri, ut arbitror, recte. Facile equidem largior, ad fabulas relegandam universam historiolam de ave ista μοναδικῇ, utut multis se magnisque Gentilium, Iudæorum & Christianorum tueatur auctoritatibus, ipseque *Iulius C. Scaliger* in *Exerc.* phœnicem haud esse penitus fabulosum ex commentariis navigationum affirmet. Decepti fuere boni isti viri partim ridiculis παρερμηνείαις S. Scripturæ; partim futilibus rumoribus, partim confusione huius historiæ cum aliis, ut rem admitterent, nemini bene exploratam & naturæ rationibus adversam. Nec illud etiam solidum videtur, usum esse *Clementem* argumento duntaxat ad hominem, utcunque de historiola hac aliter sentiret: ita enim in hac & sequenti sectione de ea loquitur, ut pateat, ipsum de veritate eius ne minimum quidem animo fovisse dubium. Verum quid inde? si scriptor esset θεόπνευστος & canonicus, gravis hæc esset obiectio: nunc vero cum sit summæ quidem pietatis & fidei, nec tamen paris cum Apostolis auctoritatis, vulgi erroribus abripi potuisse quid obstat? cum inter ipsos Gentiles Scriptores reperiantur * viri gravissimi, qui sibi hac in re imponi passi fuerint; & paullo ante tempora *Clementis Paullo Fabio*, *Lucio Vitellio Coss. rumor sparsus fuerit, post longum seculorum ambitum avem phœnicem in Aegyptum venisse, præbuisseque materiem doctissimis indigenarum & Græcorum multa super eo miraculo disserendi*, ut *loquitur Tacit. Annal. VI.* 28. nempe miraculum hoc ubivis fere tunc temporis creditum Gentiles ad sacra sua pagana confirmanda adhibuere; *Clemens* aptius ad fidem resurrectioni afferendam accommodavit; si erravit, erravit cum multis & magnis viris; nec unquam se in aliis, nedum in physica ab omni hallucinatione immunem professus est. I. L. F.

P. 40. Πρὸς ἀπόλυσιν τοῦ ἀποθανεῖν] *Boisius* legendum monuit,

* vid. Plin. l. X. c. 3. Tacit. Annal. 6. Dio l. 57. aliique; qui quidem dubitarunt, an, qui tempore Claudii apparuisse dicebatur Phœnix, verus esset: historiam autem de phœnice in genere videntur omnino admisisse.

monuit, πρὸς ἀπόλυσιν καὶ καιρὸν τῦ ἀποθανεῖν· Quod *Epiphanius* sic exprimit. ἐπὰν γνοίη τὸν καιρὸν τῆς αὐτῦ τελευτῆς ἐνσάντα, & *Ambrosius*, *quæ cum finem vitæ sibi adesse adverterit*, & *Tacitus*, *confecto quippe annorum numero, ubi mors propinquet suis in terris struere nidum*, *cet*. IVN.

P. 43. ὡς θέλει, ἐποίησεν πάντα] in MS. extat vox futuri temporis ποιήσει: *quemadmodum*, & *quando vult*, *faciet omnia*. quod sine caussa in editionibus mutatum, & melius cum seq. κ̀ ὐδὲν μὴ παρέλθῃ convenit. I. L. F.

P. 44. Ἐὰν καταςρώσω εἰς τὰς ἀβύσσυς] Sic Iob. XVII. 12. ἐν δὲ γνόφῳ ἔςρωταί μυ ἡ ςρωμνή. verbum autem καταςρωννύειν hoc loco, proxime accedit ad fontem hebraicum. IVN.

P. 45. ὥσπερ λαμβάνει ἄνθρωπος τὴν ἀπαρχὴν] Verba hæc sunt *Clementis*, non ῥήσεις scripturæ; formata tamen ex locis scripturæ, ut Num. 18. & ad scopum accommodata. τῷ ἀπαρχὴ respondet תרומה & τὰ ἅγια τῶν ἁγίων sunt קדשי הקדשים, quæ coniunctim leguntur 2 Paral. XXXI. 14. δῦναι τὰς ἀπαρχὰς κ̀ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. sensus est: Deus sibi ex reliquis hominibus separavit nos, & fecit ἐκλογῆς μέρος, ut ex area decerpitur ἡ ἀπαρχὴ Deo sacra, quæ fit ἅγια ἁγίων. I. L. F.

P. 46. ἔργοις δικαιύμενοι κ̀ ὐ λόγοις] Frustra B. Apostolis *Paulo* & *Iacobo* pugna in doctrina de iustificatione obiicitur; cum videamus eandem ἐναντιοφάνειαν in uno eodemque homine, qui iisdem vixit temporibus. Clare hic *Clemens* iustificationem ex operibus urget: & tamen idem mox sequente sect. 32. omnem operibus nostris, sapientiæ, pietati vim iustificandi detrahit, solique fidei, per quam πάντας τὺς ἀπ' αἰῶνος ὁ παντοκράτωρ θεὸς ἐδικαίωσε, eam tribuit: nempe non ad nostrarum scholarum formulas & subtilitates orationem tum composuere sancti viri. Planum est, cum adimit *Clemens* operibus iustificandi vim, opera intelligi propria industria, viribus propriis, ad ductum sapientiæ humanæ absque gratia Evangelica edita: ὐ δι' ἑαυτῶν δικαιύμεθα, ὐδὲ διὰ τῆς ἡμετέρας σοφίας, ἢ συνέσεως, ἢ εὐσεβείας, ἢ ἔργων, ὧν κ. τ. λ. rursus, cum operibus iustificationem attribuit, intelliguntur opera, ex fide, ex gratia Evangelica edita, per quæ omnis gloriatio & meritum excluduntur, ita ut hæc opera vel in ipsa fide includantur, vel ab ea saltem nullo modo separari queant. Idem docet mox seq. sect. exemplo Abrahami. τίνος χάριν εὐλογήθη, *cuius rei gratia Pater noster Abraham accepit benedictionem*, (in qua & iustificatio continetur) ὐχὶ δικαιοσύνην κ̀

ἀλήθειαν

ἀλήθειαν διὰ πίστεως ποιήσας; vide *Rev. Bulli* Harm. Apost. Diss. II. cap. 12. §. 27. I. L. F.

P. 46. Ἔπαινος ἡμῶν ἔστω ἐν Θεῷ] Forte ἐκ Θεοῦ. IVN.

Διδόσθω ὑπ' ἄλλων] Sic Proverb. XXVII. 2. Ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα, ἀλλότριος, καὶ μὴ τὰ σὰ χείλη. *In proprias enim laudes odiosa est iactatio*, ut *Cyprianus* ad *Donatum* loquitur, & ut *Plinius* epist. 8. Lib. I. eleganter: *quod magnificum referente alio fuisset, ipso qui gesserat, recensente vanescit.* Et *Clemens* noster infra. ὁ ταπεινοφρονῶν μὴ ἑαυτῷ μαρτυρείτω, ἀλλ' ἐάτω ὑφ' ἑτέρου μαρτυρεῖσθαι. Ibid.

P. 47. Ἰσαὰκ μετὰ πεποιθήσεως γινώσκων τὸ μέλλον, ἡδέως ἐγένετο θυσία] Displicet hoc dictum nonnullis, eo quod de eo ne γρῦ quidem in libris sacris; immo aperte pugnare videatur cum eo, quod Gen. XXII. 7. de Isaaco legimus, ignorante, se victimam futurum. Quidquid tamen dicitur, sententia *Clementis* probabilitate neutiquam destituitur: ignoravit equidem Isaacus, fore se victimam, dum in via essent, nec aperte parens tum integrum animi sui consilium ei patefecerat, reservans hoc in tempus executionis. Utut vero parens adhuc ex præparatione hoc filio potius divinandum reliquit, quam explicuit, cum tamen ad ipsum oblationis locum ventum est, cum manus filio iniecit, vinctumque pedes manusque ipsum aræ imposuit; quis dubitare queat, quin universam tum rei seriem ipsi graviter exposuerit, ipsumque ad voluntatem numinis promte peragendam exhortatus fuerit? saltem iam Isaacus rem amplius ignorare non potuit: & quum ne minimam quidem obiecisse remoram, aut vel suspirium aut querelam emisisse legatur, haud inepte concluditur, promto paratoque animo μετὰ πεποιθήσεως καὶ ἡδέως voluntati Dei se subiecisse, fatumque obiisse. Ita sane rem intellexit *Fl. Josephus*, qui in Antiq. Lib. I. cap. 14. longam & sapientem patri orationem, filio responsionem sese dignam ex re ipsa attribuit, affirmatque Isaacum τοὺς λόγους patris excepisse πρὸς ἡδονὴν (quemadmodum *Clemens* hic ἡδέως) atque ita alacriter ὁρμῆσαι ἐπὶ τὸν βωμὸν καὶ τὴν σφαγήν. Eodem vel haud absimili modo alii antiqui Hebræi rem cepere: ut in *Tanchuma*, & *Rabbot* ad hanc *Parascham* legere est, nisi quod paullo citius hoc Isaaco innotuisse volunt; in Tanchuma res ita concipitur: cum vidisset Isaacus ligna ignemque parata esse, deesse autem victimam, subito metu correptum fuisse, והרגיש *sensisseque rem, quæ futura esset* בדבר במה שעתיד להיות & ideo quæsivisse, ubi est pecus

pecus ad holocaustum ? respondisse patrem : *quandoquidem rem dixisti* ה׳ בחר בך indico tibi, *Deum te elegisse:* regessisse filium : *si me ad hoc elégit* , הרי נפשי נתונה לך *ecce anima mea ei tradita sit* , vel, *est* : *sed cædes mea dolorem mihi afferet : hoc non obstante ivisse ambos una* בודאי זה *confidenter unum ut mactaret , alterum ut mactaretur* לשחט וזה להשחט . conatur quidem sententiam hanc, quam nescio quare recentioribus tribuit, *Abarbenel* alio torquere : sed ineptit magister ille, dum contendit , Isaacum intentionem patris de se mactando ignorasse , voluisseque Abrahamum duntaxat לעשותו סימן ודוגמת עולה בעקדו אותו *facere ipsum signum & exemplum holocausti in ligando ipsum* , aut, ut postea loquitur פועל דמיוני *actionem imaginariam* i. e. scenam meram fuisse : voluisse Abrahamum fucum facere Isaaco, quasi non serio in animo haberet Isaacum mactare, metuentem scilicet, ne vel Isaacus alias voluntati parentis sese opponeret, vel fuga sibi consuleret : tum demum sensisse Isaacum rem serio agi , cum ligatis manibus pedibusque iam aræ impositus, non amplius malum a se amoliri quiverit. Quis credat , hanc iocosam explicationem huius historiæ præferendam esse sobriæ & gravi expositioni *Clementis* ? Nec quidquam a verisimilitudine remotum continetur in illis *Clementis* verbis γινώσκων τὸ μέλλον : quidni enim Isaacus, qui ignorare non potuit, se esse *filium promissionis* & hæredem gratiæ Gen. XVII. 21. promissionibus Dei bona spe fretus, sese fidenter providentiæ voluntatique numinis committere potuit ? immo quid obstat, quin eodem modo ratiocinari potuerit, quemadmodum parens eius , λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ Θεός. Heb. XI. 19. I. L. F.

P. 47. Τὸ δωδεκασκῆπτρον] Hoc est τὸ δωδεκάφυλον, σκῆπτρον enim pro φυλῇ sumitur, ut 1 Reg. XI. 31. Καὶ δώσω σοι δέκα σκῆπτρα, καὶ δύο σκῆπτρα ἔσονται αὐτῷ. Sic etiam *Clemens* noster pagina sequente, τὰ δὲ λοιπὰ σκῆπτρα. IVN.

Ἐξ αὐτοῦ ὁ Κύριος Ἰησοῦς τὸ κατὰ σάρκα) Plane de Christo eodem modo, quo Paulus Rom. 9. loquitur. Illa restrictio τὸ κατὰ σάρκα soli Christo, non sacerdotibus & Levitis, non Regibus & Principibus tributa, indicat, præter hanc naturam, quam a Iacobo traxit, habuisse aliam excellentiorem : hoc enim nisi esset, quid opus fuisset, Christi & Christi solius nomini adiungere τὸ κατὰ σάρκα, cum & reliqui carnem a Patribus traxerint ? sed & in seq. sect. 36. non modo ipsum appellat ad exemplum Pauli ἀπαύγασμα

'σμα τῆς μεγαλωσύνης τȣ̃ Θεȣ̃, sed & ipsum tanquam υἱὸν τȣ̃ Θεȣ̃ longissime anteponit omnibus angelis, qui nonnisi λειτȣργοὶ, ministri Dei sint. Nempe ὁ Θεὸς ἡμῶν Ἰησȣ̃ς ὁ χριςὸς ἐκυοφορήθη ὑπὸ Μαρίας κατ' οἰκονομίαν Θεȣ̃ ἐκ σπέρματος μὲν Δαβὶδ, πνεύματος δὲ ἁγίȣ, ut loquitur *Ignatius* ad Ephes. cap. 18. I. L. F.

P. 51. Τῇ συνειδήσει.] Forte καὶ τῇ συνειδήσει, vel potius συνδέσει· sic etiam supra μετ' ἐλέȣς καὶ συνειδήσεως, forte συνδέσεως legendum est. IVN.

Non opus est correctione, ut συνείδησις mutetur in σύνδεσιν, utut phrasis sit asperiuscula. συνείδησις enim, aut τὸ συνειδὸς, nonnunquam pro συνειδήσει ἀγαθῇ, mente sibi bene conscia & officium ex norma faciente sumitur: ita supra dixit *Clemens* sect. 2. σώζεσθαι μετ' ἐλέȣς κ͵ συνειδήσεως: ita *Chrysostomus*. Hom. 53. in Matt. τὸ συνειδὸς πολλῆς πληροῖ τῆς εὐφροσύνης, κ͵ τοσαύτην ἔνδον ἐντίθησι τὴν ἡδονὴν, ὅσην ȣ̓δεὶς παραςῆσαι δυνήσεται λόγος. hoc postea vocat συνειδὸς ἀγαθὸν. ȣ̓δὲν γὰρ ἥδιον συνειδότος ἀγαθȣ̃. sive autem τῇ συνειδήσει ad actum congregationis, sive ad precationem referamus perinde est, cum ad utrumque proba conscientia requiratur. I. L. F.

P. 52. κ͵ ταῦτα ὑπέπιπτεν πάντα ὑπὸ τὴν] Est oppositio inter ea bona, quæ in hac vita ex Dei gratia consequimur, & ea, quæ in altera vita exspectamus: illa, *vita in immortalitate*, *splendor in iustitia*, *veritas in libertate cet.* iam hic animo κ͵ διανοίᾳ percipiuntur, futurorum vero τῶν ἑτοιμαζομένων magnitudinem & pulchritudinem solus Deus perfecte cognoscit. Similis ῥῆσις illi dicto *Johann. nunc filii Dei sumus*, *& nondum manifestatum est*, *quid futuri simus: scimus autem*, *quod cet.* 1 Joh. III. 2. Ibid.

P. 53. Ταῦτα οἱ πράσσοντες] Hæc αὐτολεξεὶ fere apud *Paulum* ad Romanos capite primo & versu ultimo. IVN.

P. 54. Τὸν ἀρχιερέα τῶν προσφορῶν ἡμῶν] Non est quod reprehendat *Photius in Bibliot. Cod.* 126. locum istum, ac si nimis tenuiter & exiliter de Christi dignitate sentiat *Clemens*, Pontificem Præsidemque nostrum illum duntaxat appellans. ὅτι ἀρχιερέα κ͵ προςάτην τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησȣ̃ν χριςὸν ἐξονομάζων, ȣ̓δὲ τὰς θεοπρεπεῖς κ͵ ὑψηλοτέρας ἀφῆκε περὶ αὐτȣ̃ φωνὰς: quamvis frigide addat. ȣ̓ μὴν ȣ̓δ' ἀπαρακαλύπτως αὐτὸν ȣ̓δαμῇ ἐν τȣ́τοις βλασφημεῖ. *non tamen ullibi eum in epistolis aperte blasphemat.* quasi non satis clare variis in locis divinitatem eius indicasset: quasi non hoc ipso in capite, præferendo illum omnibus angelis, augendoque dignitatem nominis *Filii*, ei soli convenientis, abunde dignitati

gnitati eius consuluisset; ne dicam, scopum *Clementis* in hoc loco flagitare, ut Christum hic potius tanquam Mediatorem, quam Deum supremum repræsentet. I. L. F.

P. 55. Ἀναθάλλει εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς] Forte ἀναθεῖ vel ἀναθεωρεῖ, i. e. diligenter & attente contemplatur: vel potius integer locus sic legendus est, διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀσυνέτῳ καὶ ἐσκοτισμένῃ διανοίᾳ ἡμῶν, ἀνατέλλει τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς, ubi phrasi Paulina ad Rom. I. 21. διάνοιαν nostram ἀσύνετον & ἐσκοτισμένην vocat. IVN.

Ibid.] Quando verba D. *Pauli* perpendo Philip. IV. 10. ἐχάρην ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν· ubi certo certius est vocem ἀναθάλλω poni per metaphoram pariter duram & insolentem, nihil facile mutaverim, præsertim cum Psalm. XXVIII. 10. habeatur ἀναθάλλει ἡ ψυχή μου, pro יעלץ לבי, quod *Aquila* vertit ἐγαυριάσατο, & *Symmachus* ἱλαρύνθη, & ipsi 70. Ps. XVI. 9. εὐφράνθη ἡ καρδία μου. Periodum igitur ita reddi posse existimo: *Intellectus noster insipiens & obtenebratus reviviscit, aut exultat in admirabili eius luce.* FELL.

Ὡς ὢν ἀπαύγασμα] Hæc ex epistola ad Hebræos & capite primo eisdem fere verbis deprompta sunt, unde, & ex aliis locis ὁμοιότης τοῦ χαρακτῆρος τῆς φράσεως, καὶ τῶν νοημάτων, ut loquitur *Eusebius*, inter hanc *Clementis*, & epistolam ad Hebræos facile liquet. IVN.

P. 56. Ἡγουμένοις ἡμῶν] Legerem αὐτῶν; plus enim SS. ecclesiæ Patres a bello abhorrebant, quam ut Tribunos militares, duces suos appellare sustinerent. Eo autem fidentius coniecturam interpono, quia vox ἡμῶν per lacunam in exemplari desiderata, ex coniectura, quæ omnibus ex æquo patet, primitus a *Iunio* restituebatur. FELL.

Πῶς εὐεκτικῶς] Quam strenue, alacriter, impigre? mavult quidem *Iunius* ut εὐείκτως legatur; sed minime necesse est quicquam mutare, etenim a *Platone* de Legg. εὐεκτικοὶ ad militiam requiruntur; quinimo integri ætate viribus ubique gentium in milites adscripti, qui בחורים παῖδες, νεανίαι, *pubes* passim dicti: ideoque vigente disciplina, Pancratiastarum more, ad εὐεξίαν, sive ἀκρότητα τῆς ὑγιείας exercebantur, unde B. *Paulus* 2 Timoth. II. 4. mandat. κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης. Ibid.

P. 57. Σώζεσθαι ὅλον] adde ex Manuscripto τὸ σῶμα, ut plenior fiat lectio: quamvis impressi codices eam omittant. Ita etiam mox sect. seq. loquitur. σωζέσθω οὖν ἡμῶν ὅλον τὸ σῶμα. I. L. F.

P. 58. Ετι-

P. 58. Ἕτερός ἐστιν ὁ ἐπιχορηγῶν] *Cyprianus* ad *Donatum* de gratiæ divinæ efficacia eleganter, *Dei est, inquam, Dei omne quod possumus, inde vivimus, inde pollemus, cet.* ubi ad verba Divi *Pauli* Act. XVII. 28. alludere videtur. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα καί ἐσμεν. Iun.

P. 60. Κατὰ καιροὺς τεταγμένους] Turbant sine magna caussa, qui hic quid mutatum volunt, aut ad Christianos hæc immediate referunt. Ex fine huius sectionis, τῷ γὰρ ἀρχιερεῖ patet, universum hunc sermonem ad Iudæos spectare: primo universe Christianis Iudaicæ λειτουργίας ordinem, postea specialius sect. seq. ob oculos ponit commendatque *Clemens*, interfertis ad Corinthios admonitionibus. Cæterum hic & seq. sect. locus est, ex quo viri docti haud inepte collegere, scriptam esse epistolam hancce, stante adhuc templo Hierosolymitano, peractisque etiamnum in illo sacris functionibus: cum de istis tanquam adhuc durantibus in præsenti loquatur tempore. οὐ πανταχοῦ προσφέρονται θυσίαι - - - - οὐκ ἐν παντὶ τόπῳ προσφέρεται, ἀλλ' ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ πρὸς τὸ θυσιαστήριον κ. τ. λ. non ignoro, quomodo per figuram quandam grammaticam, adductis quibusdam exemplis, conentur istud eludere viri quidam docti, qui ad *Domitiani* aut *Traiani* imperium ætatem huius epistolæ referre malunt. Verum, nisi fallor, neutiquam sunt similia ab illis allata exempla huic tam simplici & historicæ *Clementis* ῥήσει. I. L. F.

P. 61. Προσφορὰς] Satis constat δῶρα, προσφορὰς, quodque eodem redit, ὀσμὴν εὐωδίας, voces esse in Novo Testam. receptas; an vero per metaphoram & blandiora tropi tormenta usurpentur, aut absolute ex usu communi & recepta ecclesiæ praxi admissæ fuerint, altius repetendum. Et quidem si canones ii, qui Apostolorum nomen præferunt, illos, aut saltem *Clementem* hunc nostrum (quod a quibusdam dici solet) auctorem haberent, nullus superesset dubitationi locus. Canon enim tertius sic ait: εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος παρὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν, ἐπὶ τῇ θυσίᾳ προσενέγκῃ ἕτερά τινα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἢ μέλι ἢ γάλα ἢ ἀντὶ οἴνου σίκερα, ἢ ὄρνεις, ἢ ζῶά τινα, ἢ ὄσπρια παρὰ τὴν διάταξιν, καθαιρείσθω· πλὴν νέων χίδρων, ἢ σταφυλῆς τῷ καιρῷ τῷ δέοντι, κ. τ. λ. Sed quandoquidem de eorum canonum fide dubitatur, observari debet, quod primis temporibus, non solum singulis diebus dominicis, in Christianorum conventu ex D. *Pauli* mandato, pauperum gratia collectam pecuniam fuisse institutam; sed etiam ἀκροθίνια quædam doni seu oblationis nomine sacræ mensæ fuisse allata.

 Hinc

Hinc sæpius, in hac ipsa epistola τῆς προσφορᾶς mentio, ubi etiam episcopi describuntur hoc charactere & elogio, quod sint προσενεγκόντες τὰ δῶρα. In quem sensum Θεοφόρος *Ignatius*, nequidquam reclamante plagioso SS. Patrum orbilio *Dallæo*, ait ad Smyrnenses, non licere absque episcopo ὔτε βαπτίζειν, ὔτε προσφέρειν, ὔτε θυσίαν προσκομίζειν. Nec aliter *Iustinus* Martyr cum elementa ad eucharistiam adhibita, tum ad eulogias absentibus mittendas destinata Apol. II. disertis verbis προσφορὰς appellat. Sed apertissime omnium *Irenæus* Lib. IV. cap. 39. rem totam exequitur, *Dominus*, inquit, *Discipulis suis dans consilium primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi, nec ingrati*, quod sæpius ingerit c. 33. & 34. ut alibi passim. Quibus succinit B. *Cyprianus* de *opere & eleemosyna*, quem fere descripsit *August.* Serm. 13. de temp. Atque hanc ipsam ob caussam, *oblationum* vox tam frequenter apud antiquissimos ecclesiæ Patres occurrit, præsertim ubi de eucharistiæ mysteriis agitur, ut & *Missali Romano*, imo vero & in ecclesiæ nostræ Anglicanæ solenni officio etiamnum retineatur. Nimirum ut sacratissima eucharistiæ mysteria τὰ εἰρηνικὰ sive pacifica omnino videri possent, par erat, ut qui sacris operaretur *munera* sua Deo *offerret*, cumque eadem participaret, sacræ admotus mensæ numinis conviva fieret, possetque, ut D. *Pauli* verbis utar, θυσιαστηρίȣ μετέχειν. Porro animadverti debet eam fuisse primitus non modo eucharistiæ, sed & oblationum religionem, ut ab illa detineri ἀφορισμȣ̃ sive excommunicationis gradus haberetur; & proinde apud sacros Canones, præsertim Ancyranos, κοινωνία χωρὶς προσφορᾶς, tanquam districtioris censuræ, & segregationis nota solebat irrogari, utcumque hoc minus observatum a viris doctissimis. Quinimo in gravissimam inexpiabilis delicti pœnam cedebat, si cui post mortem animadversio illa prorogaretur; nec in veniæ indultæ fidem oblationes defuncti nomine, quasi postliminio reciperentur; adeo Deo & sacris elargiri, non iactura, sed privilegium & lucrum, nascente ecclesia habebantur. FELL.

P.60. Ὡρισμένοις καιροῖς] *Omnibus tempus determinatum est, & opportunitas omni negotio sub cœlo*, inquit vir sapiens Eccles. III. 1. Serio dolendum, si paratas sibi habeant vices levissima vitæ munia; sola pietas, in cuius obsequium vita ipsa concessa fuit, temporis limitibus excluderetur. Revera septimum diem humano generi a condito mundo maximis, i. e. suis auspiciis sanctum voluit

luit Deus. Unde postquam in eiusdem παλιγγενεσίᾳ novam renati orbis epocham instituisset, paribus eam privilegiis donavit, & τῆς κυριακῆς sacrosancta facta est religio. Quin etiam quandoquidem Salvator noster pietatem discipulorum suorum *Mosis* sequacium κατορθώματα superare voluit, apud quos, ultra sabbathi solennia, secunda & quinta sabbathi habebantur sacræ, ne, ut ait *Maimonides, thephillah oubirchath Chohanim* C. XII. n. 1. *trium dierum spatio ab auditione cessaretur* (unde fluxit mos ieiunandi δὶς τοῦ Σαββάτου, cuius mentio Luc. XVIII. 12.) par erat, ut iisdem saltem intervallis, apud Christianam religionem professos, sacra redirent munia, quod utique factum; nimirum stationum diebus ad quartam & sextam promotis, quod passim ex *Tertulliano* discimus, & etiam a *Clemente* Alex. qui eos τετράδα καὶ παρασκευήν, sive Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης appellitat, licet diu sit, ex quo Romana ecclesia ab antiquissima hac praxi desciverit. In minutioribus temporis intervallis, consimilis omnino ratio; eas enim, quæ in ecclesia Iudaica receptæ fuerant, vices non a Domino nostro tantum, sed insuper ab Apostolis agnitas videmus. Proinde Act. III. 1. τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς, solennioris officii caussa, D. Petrum & *Iohannem* in templum perduxisse verbis disertis dictum est. In Synagoga, licet lege nulla de precibus caveretur, singulis diebus tres recurrebant earum vices: נמצאו התפלות בכל יום שלוש ערבית ושחרית ומנחה, *Maimonides* Iad. de prec. & benedict. Sacerdot. C. I. 4. quas etiam christianæ ecclesiæ moribus receptas, *Tertullianus* in lib. de ieiuniis, *Cyprianus* de oratione, nec non *Hieronyimus* ad *Lætam* & *Demetriad.* nescire nos vetant. Addi his non iniuria poterit tam egregium horarum sacrarum usum fuisse, ad promovendas pietatis rationes, ut *Iulianus* apostata, postquam pro comperto habuisset fidem christianam vi & iniuriis non posse superari, atque imitatione demoliendam statuisset, gentilismo suo intromittendas curarit ὡρῶν τε ῥητῶν καὶ ἡμερῶν τεταγμένας εὐχάς, teste *Sozomeno* Lib. IX. c. 15. quod etiam *Apollonium* Tyanæum fecisse discimus a *Philostrato* vitæ eius Lib. IV. c. 8. Apud Turcas eumdem invaluisse morem nemo est, qui nesciat. FELL.

P. 61. Λαϊκὸς ἄνθρωπος] Nulla tam addicta, tam misera servitus est, quam δουλεύοντος τῇ ὑποθέσει. Alias viri doctissimi *Salmasius* & *Seldenus*, ut alios minorum gentium criticos prætercam, *Calvini* aut *Erasti* placitis addictos, nunquam tam graviter in arte, quam profitebantur,

 lapsi

lapsi essent, ut dicere sustinerent, *olim presbyteros fuisse laicos, & laici vocem, quatenus clero contradistinguitur, serius in ecclesia obtinuisse.* *Ignatii* loca non affero, siquidem novatores, quando eius auctoritate premuntur, breviter se expediunt dicendo ψευδεπίγραφον eum, aut interpolatum. FELL.

P.61. Ο λαϊκὸς ἄνθρωπος] Vox *hominis laici* in oppositione ad hominem ecclesiasticum seu clericum forsitan hic prima vice occurrit: refertur autem in isto loco ad Iudæos, non Christianos, significatque illos, qui in ecclesia Iudaica nec summo Pontificatu, nec sacerdotio, nec ullo alio munere sacro perfungebantur: quemadmodum in V. T. frequenter עם aut עם הקהל opponitur τοῖς כהנים ut Lev. XVI. 33. Transiit postea usus huius vocis a Iudaica in christianam ecclesiam, unde toties apud secundi & tertii sæculi Patres *Clementem* Alex. *Origenem*, *Tertull.* & *Cyprianum* occurrit. Rem ipsam i. e. distinctionem inter ordinem clericorum & laicorum tempore iam apostolico obtinuisse, scripta Apostolorum abunde docent: an iam istis nominibus eo tempore fuerit expressa, in disceptatione versatur, negantibus *Salmasio*, *Rigaltio* aliisque, affirmantibus plerumque Anglis Theologis, urgentibusque locum illum *Clem.* Alexandrini in libello, *quis dives salvetur*, sect. 42. de Iohanne Evangelista, qui ab exilio Ephesum reversus, vicinas ecclesias, constitutis episcopis, ordinavit, καὶ κλῆρον, ἕνα τέ τινα κληρώσων ὑπὸ τοῦ πνεύματος σημαινομένων: quamvis fortassis *Clemens* ad usum sui temporis respiciens, iis verbis apostolicum factum expresserit, quibus eo ævo uti solebant. I. L. F.

P. 62. Μωμοσκοπηθὲν] Sacerdotes non tantum Iudæorum, sed Gentium etiam hostias probare solebant & victimarum præcordia diligenter inspicere & examinare, antequam litarent, quod οἱ ἔξωθεν δοκιμάζειν, & ἐξετάζειν τὰ ἱερεῖα, vocant, scriptores autem sacri μωμοσκοπεῖν. Unde *Philo* Iudæus περὶ γεωργίας. Ατοπον γὰρ ἱερέων μὲν πρόνοιαν ἔχειν, ὡς ὁλόκληροι τὰ σώματα καὶ παντελεῖς ἔσονται, τῶν τε καταθυομένων ζώων ὡς οὐδὲν οὐδεμιᾷ τὸ παράπαν, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῇ βραχυτάτῃ χρήσεται λώβῃ· καὶ τίνας δεῖ καὶ ὅσους ἐπ᾽ αὐτὸ τοῦτο χειροτονεῖν τὸ ἔργον, οὓς ἔνιοι μωμοσκόπους ὀνομάζουσιν, ἵνα ἄμωμα καὶ ἀσινῆ προσάγηται τῷ βωμῷ τὰ ἱερεῖα κ. τ. λ. ubi nominis rationem observare licet, & quod infrequenter ante ipsum, & a quibusdam tantum usurparetur. Utut est, libro de sacrificiis, & initio tractatus de sacrificantibus, ostendit summam curam adhibitam fuisse in deligendis his μωμοσκόποις ἀριστίνδην, qui accurato examine sacrificia singula, & partes singulas

gulas ſcrutarentur ἀπὸ ποδῶν ἄκρων, ὅσα τε ἐμφανῆ καὶ ὅσα ἐπὶ γαστρὶ, καὶ μηροῖς ἂν κέκρυπται, ne quid vitii, corruptelæ, aut labis lateret. Sic *Clemens* Alex. Lib. 4. Strom. ἦσαν δὲ κἀν ταῖς τῶν θυσιῶν προσαγωγαῖς παρὰ τῷ νόμῳ οἱ τῶν ἱερείων μωμοσκόποι. Et *Chrys.* hom. 20. in epiſt. ad Romanos, de prævia examinatione noſtra corporis & animi, antequam ad ſacram ſynaxin accedere præſumamus, ſic ſcribit. Διὸ χρὴ πανταχόθεν μωμοσκοπεῖσθαι τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον· εἰ γὰρ οἱ τὰς παλαιὰς ἀναφέροντες θυσίας ἐκελεύοντο πάντα περισκοπεῖν, καὶ ὔτε ὠτότμητον, ὔτε κολοβόκερκον, ὔτε ψωραγριῶντα, ὔτε λειχῆνα ἔχοντα ἐπετρέποντο ἀναφέρειν· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς τὺς ὐ πρόβατα ἄλογα, ἀλλ᾽ ἑαυτὺς ἀναφέροντας, πλείονα ἀκρίβειαν ἐπιδείκνυσθαι χρὴ καὶ πάντοθεν εἶναι καθαρὺς, κ. τ. λ. Et homil. 17. in epiſt. ad Hebr. Διὰ τῦτο καὶ ὁ ἱερεὺς ἐπιφωνεῖ τότε τὺς ἁγίυς καλῶν, καὶ διὰ τῆς φωνῆς ταύτης μωμοσκοπῶν ἅπαντας, ὥστε μὴ προσελθεῖν τινα ἀπαράσκευον, κ. τ. λ. Dominus *Dunæus* in annotationibus ſuis pro μωμοσκοπῶν hoc loco μιμνήσκων reponendum putat, ego vero μωμοσκοπῶν retinere malim; cum *Chryſoſtomus*, ſolennem illam vocem in participatione τῶν φρικτῶν μυστηρίων in primitiva eccleſia uſurpari ſolitam reſpiciat. Ὅσοι ἐν μετανοίᾳ, ἀπέλθετε πάντες & Ἀπέλθετε οἱ μὴ δυνάμενοι δεηθῆναι. Vide eiusdem homil. 3. in epiſt. ad Ephes. & diligenter perpende. IVN.

P.62. Μωμοσκοπηθὲν] Vox hæc μωμοσκοπέω & μωμοσκόπος Helleniſtis & Gentilibus frequentata, ſignificat accuratam inſpectionem victimarum, præcipue macularum & vitiorum victimam deturpantium. Græci ſane Romanique id in oblationibus operam dedere, ut hoſtiæ integræ omnisque vitii expertes esſent, quod docet *Porphyrius in de abſtin. Lib.* II. 23, aliique: & de Romanis *Servius*, ad illud *Virgilii*, *mactant lectas de more bidentes.* Iudæos præcipue hæc cura occupavit, ut nonniſi ſelectisſima omnisque labis expertia animalia Deo offerrent, ipſo præcipiente Lev. XXII. 21. & ſeq. כל אשר בו מום לא תקריבו *Nullum, in quo ſit* μῶμος, *vitium, offertote:* enarrat ibidem varias ſpecies vitiorum in animalibus, quibus illa ad ſacrificia inepta reddebantur. His dein complures alias per analogiam & paritatem rationis adiecit magiſtrorum diligentia, ita ut *Maimonides* in *Iad Haſaca* Tract. *Isſure Misbeach* c. 2. numeret in univerſum 73. מומים *vitia* ſacrificiorum, quorum 50. פוסלים באדם ובבהמה *& hominem & pecus profanum faciunt*: reliqua 23 vitia illic ordine enarrata, *propria ſunt pecudibus, nec ſolent in hominibus conſpici.* מיוחדין בבהמה ואינם ראויין להיות באדם Alias ſubtilitates

Iudæorum circa hanc μωμοσκοπίαν ibidem & seq. cap. legere est: nec tamen aut ibidem aut alibi invenire est, quod hic tradit *Clemens*, curam hanc accuratissimæ inspectionis & perspectionis victimarum integritatis summo præcipue Pontifici & reliquis incubuisse sacerdotibus. Sed sive iam ipsi per se hac opera defuncti fuerint, sive alios ad hoc curandum delegaverint, dubitari nequit, quin summo studio & quasi sub eorum oculis peractum fuerit hoc negotium: ea de caussa præter alias opus fuit continua fere præsentia summi Sacerdotis in templo, id certe inter præcipuas functiones hujus ponit *Maimonides* Tract. *Kele hammicdasch* c. 5.
תפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום ולא יצא אלא בביתו בלבד בלילה או שעה או שעתים ביום ויהיה ביתו בירושלים ואינו זז משם
Ad gloriam & honorem summi Pontificis pertinet, ut consideat in sanctuario per totum diem, nec egrediatur, nisi domum tantum noctu, aut per horam, aut bihorium interdiu: sitque eius domus Hierosolymæ, nec inde moveatur. Si cui hæc nondum ad scrupulum hunc tollendum satis idonea videantur, quid obstat, quominus mutata vulgari interpunctione, ipsum dubii fundamentum removeamus? ut τὸ διὰ τοῦ ἀρχιερέως κτλ. non ad vocabulum remotius μωμοσκοπηθὲν, sed ad propinquius προσφερόμενον referamus, hoc sensu: non in quolibet loco, sed Hierosolymis duntaxat, nec in quavis huius civitatis parte, sed in atrio tantum sacrificia a summo & reliquis sacerdotibus offeruntur, postquam prius a μωμοσκόποις accurate fuerunt perquisita. Non enim id præcipue agit B. *Clemens*, ut doceat, quis peculiariter sit μωμοσκόπος, sed a quo & quo in loco sacrificia oporteat offerri. Unde etiam patet, quam infirmum sit fundamentum Cl. *Edoardi Bernardi*, hanc totam pericopen ceu falsam & ineptam eo nomine effurcillantis. I. L. F.

P. 62. Καθίςανον τὰς ἀπαρχὰς] Primogeniti olim, natalium iure sibi sacerdotium vindicabant. Primitivæ autem ecclesiæ usus id maxime poscebat, & plurimi intererat, ut conversus quilibet non confirmaret modo, sed & faceret fratres. Huic mori digitum intentat *Epiphanius* hæres LXXV. & ex Actorum libro & D. *Pauli* epistolis constat ecclesias tunc temporis fuisse, quæ civitatis totius nomine censerentur, κατ' οἶκον constitutas. Episcopos vero Spiritus Sancti monitis huic curæ admotos fuisse discimus ex Act. I. 24. XXIII. 2. 1 Tim. IV. 14. quod & *Eusebius* ex *Clem* Alexandrino de B. *Iohanne* refert, dum illum narrat Episcopos in ecclesiis Asiæ ordinasse τοὺς ὑπὸ τοῦ πνεύματος σημαινομένους· cuius rei

rei vestigia etiamnum comparent, siquidem nunc ad sacerdotium nemo admittitur, nisi qui prius professus fuerit se Spiritus Sancti instinctu vocatum ad munus istud suscipiendum, & ita, post preces solenniter pro eiusdem largitione factas, demum hac formula ordinatur: *accipito Spiritum Sanctum.* FELL.

P. 63. Καταστήσω κ. τ. λ.] In hebr. שמתי פקדתך שלום ונגשיך צדקה quod Intt. vertunt. δώσω τοὺς ἄρχοντάς σου ἐν εἰρήνῃ καὶ τοὺς ἐπισκόπους σου ἐν δικαιοσύνῃ. Observari potest פקדה, quod alibi sæpe ἐπισκοπὴ redditur, (sed procurationem & officium omne significat) hic efferri per διακόνους, & שלום quod per εἰρήνην explicari solet, (sed bona quæcunque denotat) hic πίστιν, nec id quidem incommode verti, insuper transponi episcoporum, diaconorumque mentionem, ut ordo utriusque muneris rectius constaret, hæc autem satis opportune a *S. Clemente* referri ad ecclesiæ Christianæ præfectos, non facile diffitebitur, quisquis locum Isaiæ inspexerit, atque totum hoc caput ad Messiæ tempora pertinere, Iudæis ipsis calculum apponentibus, meminerit. Ibid.

Quidquid Illustr. *Fellus* aliique viri docti hic laborent, fatendum, humani quid passum, atque imbecilli prorsus argumento usum *Clementem* in allegatione ista. Non ita legitur in hodiernis exemplaribus græcæ versionis, cuius tamen hebræo fonti vicinior lectio istius loci iam *Irenæi* obtinuit tempore Lib. IV. 44. nec hebræa verba sine violentia eo trahi queunt: ut enim פקודה satis commode ἐπισκοπὴν, & per figuram episcopos notare possit, quis concedet, נוגשים recte per *Diaconos* verti, indeque firmo ratiocinio concludet, multis retro seculis, quod hic affirmat *Clemens*, ordinem episcoporum & diaconorum iam a Deo constitutum & perscriptum fuisse? ne alias ab hebræo aberrationes in hoc loco reddendo attingam. Vel ergo auctoritas cuiusdam interpretis viro optimo imposuit, vel vitioso innixus est codice græco, vel memoria fefellit. Quotquot fuere interpretes vetusti, Græcus, Syrus, Chaldæus, Arabs, Latinus, ignorant penitus hos diaconos. I. L. F.

P. 64. Ἐσφράγισεν τοῖς δακτυλίοις] In rebus gestis narrandis semper licere creditum est circumstantias adhibere, quæ narrationis filo rectius texendo videntur conducere; licet minime reperiantur in iis scriptis, e quibus historia ipsa primitus petebatur. Hoc iure utebatur B. *Stephanus* Act. VII. B. *Paulus* 2 Tim. III. 8. & ad Hebr. XII. 21. ut & alii passim. *Iosephus* cum negotium hoc narrat ait virgas facile cognitas τῶν τότε ἀνδρῶν κατασημηναμένων αὐτὰς, οἵπερ ἐκόμιζον. FELL.

P. 65. Ὅτι ἔρις ἔσαι] Luculenta præſenſio rerum apud nos geſtarum, quæque propheticam apoſtolici ævi & viri ſpiritum profitetur. Olim ſchiſmata & hæreſes ſubinde orta, præ faſtigii iſtius deſiderio & ambitu, nunc idem ipſum contemtus & odium præſtant. FELL.

Ἐπινομὴν δεδώκασιν] *Boiſius* ἐπιλογὴν legit, ego malim ἀπονομὴν i. e. ἀπομερισμὸν cum *Heſychio*, & cum *Suida* ἀπόμοιραν. Deſcriptæ autem miniſteriorum & officiorum vices hac voce exprimuntur, quæ apud *Dionyſium* Areopagitam, λήξεις & ἀπονεμήσεις, *Budæo* teſte, vocantur; atque hoc ſenſu vox, *cenſus*, apud *Tertullianum* forte accipienda eſt, de præſcript. adverſus hæreticos cap. 32. *Hoc enim modo eccleſiæ apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt, ſicut Smyrnæorum eccleſia habens Polycarpum ab Iohanne conlocatum refert, ſicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum edit; proinde utique & cæteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in epiſcopatum conſtitutos, apoſtolici ſeminis traduces habeant; cet.* Ubi cenſus ſuos deferre eſt ordinem epiſcoporum ſuorum ad originem recenſere, ut ipſe Lib. 4. adverſus *Marcionem* cap. 5. loquitur (ubi etiam vox hæc, cenſus legitur, prout libro primo contra eundem & cap. 21. bis) *Ordo tamen epiſcoporum ad originem recenſus, in Iohannem ſtabit auctorem: ſic & cæterarum generoſitas recognoſcitur;* alibi libros cenſuales vocat; verum de re dubia ſatis. IVN.

Hæc μονήρης λέξις negotium fecit viris undequaque doctiſſimis. Eruditiſs. *Iunius*, *præſcriptas officiorum vices;* clariſs. *Salmaſius*, *præceptum;* Reverendiſs. *Uſſerius*, *ordinem præſcriptum*, Illuſtriſs. *Marca*, *formam*; optimus *Hammondus*, *ſeriem* aut *modum ſucceſſionis*, *catalogum*, *diſtributionem*, aut *ordinationem* eſſe cenſent, & ſatis conſtabit contextus ratio, quocunque ex iſtis modis interpretemur. Sed quandoquidem certiſſimum eſt vocem νομὴν eodem omnino eſſe in ſignificatu cum verbo νέμω, atque etiam ἐπινέμω; & apud *Herodianum* ita paſſim coniungi, quemadmodum hic apud *Clementem* noſtrum, cum verbo δίδωμι, ſimpliciſſimam iudico *Hammondi* verſionem, atque eidem accedendum. FELL.

Καθέστησαν τοὺς προειρημένους καὶ μεταξὺ ἐπινομὴν δεδώκασι] Inſignis locus ad probandam divinam S. Miniſterii inſtitutionem & dignitatem, inprimis ſi conferantur, quæ c. 42. 43. præmiſerat. Perſpicue enim hic docetur, & Deum hunc ordinem per Chriſtum & Apoſtolos inſtituiſſe, & voluiſſe, ut continua ſerie in locum defunctorum (quomo-

docunque

docunque illud ἐπινομὴν δεδώκασι explicetur) alii viri probati ſuccederent. Lux etiam infertur loco illi Matt. XXVIII. 20. ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· intelligiturque, quomodo Chriſtus cum Apoſtolis fuerit ad finem mundi, nempe per ipſorum in officio Miniſterii ſucceſſores. Mox etiam formam conſtituendi Miniſtros tempore jam apoſtolico receptam indicat *Clemens*: nimirum hos conſtituebant Apoſtoli aut qui ipſis in officio ſucceſſerant, ita tamen ut plebis non eſſent nullæ partes, συνευδοκησάσης τῆς ἐκκλησίας πάσης. I. L. F.

P. 66. Καταςαθέντας κ. τ. λ.] Locus ſi quis alius, apprime utilis ad intelligendum, quæ fuerint partes cleri & plebis, in epiſcoporum ordinatione. Κατάςασις ad apoſtolos & epiſcopos, συνευδόκησις ad plebem ſpectabat. Rem optime illuſtrat B. *Cyprianus*, ep. 68. *Diligenter de traditione divina & apoſtolica obſervatione ſervandum eſt & tenendum, quod apud nos quoque & fere per univerſas provincias tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui Præpoſitus ordinatur, epiſcopi eiusdem provinciæ proximi quique conveniant, & epiſcopus deligatur plebe præſente, quæ ſingulorum vitam pleniſſime novit, & uniuscuiusque actum de eius converſatione perſpexit; quod & apud vos factum videmus, in Sabini collegæ noſtri ordinatione, ut de univerſæ fraternitatis ſuffragio, & de epiſcoporum, qui in præſentia convenerunt, quique de eo ad vos literas fecerant, iudicio epiſcopatus ei deferretur & manus ei in locum Baſilidis imponeretur.* Ita in ſubſtituendo ſucceſſore in locum *Iudæ* proditoris, cum Apoſtoli duos conſtituiſſent; fideles ex eorum mandato inquirunt, & ἐπισκοπῇ quadam epiſcopum deſignant, ἐπισκέπτοντες ἄνδρας μεμαρτυρημένους· Cuius rei, cum obiter mentionem feciſſet, hanc cauſſam aſſignat D. *Cyprianus*, modo laudatus: *hoc tam diligenter & caute convocata tota plebe gerebatur, ne quis ad altaris miniſterium, vel ad ſacerdotalem locum indignus obreperet.* Ita & *Timotheus* a B. *Paulo* ordinabatur, ſiquidem ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύςροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν, Act. XVI. Verba *Origenis* hac ipſa in re legiſſe minime pœnitebit, ex Homil. 6. in Levit. ubi ait, *requiri in ordinando Sacerdote præſentiam populi, ut ſciant omnes & certi ſint, quia qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute eminentior, ille qui eligitur ad ſacerdotium, & hoc, adſtante populo, ne qua poſtmodum retractatio cuipiam, ne quis ſcrupulus reſideret.* Iſte autem eſt plebis aſſenſus,

 quem

quem *Theodoritus* in cauſſa *Petri* ſucceſſoris *Athanaſii* Lib. IV. c. 18. deſcribit, quod in illo ὁ λαὸς ἅπας ταῖς εὐφημίαις ἐδήλουν τὴν ἡδονήν. FELLVS, *qui cum hisce confert ritus eccleſiæ Anglicanæ in electione presbyterorum & epiſcoporum, quæ, cum nihil ad Clementem facerent, omiſimus.*

P. 66. Τῆς ἐπισκοπῆς] Hanc vocem *Iunius* errore gravi conſtruxerat cum δῶρα, cum hoc debeat conſtrui cum προσενεγκόντας. Ibid.

P. 68. Εἰς τοσοῦτο ἐξήρισαν θυμοῦ] *Boiſius* legendum putat, ἐξήρεθησαν vel ἐξηγριώθησαν, vel ἐξηρίσθησαν; quid ſi ἐξέκαυσαν, ut in initio, εἰς τοσοῦτο ἀπονοίας ἐξέκαυσαν, licet literarum affinitas huic lectioni non adeo faveat, vel ἐξέρριψαν, ſcil. ἑαυτοὺς, phraſi græcis & latinis ſcriptoribus non inuſitata. IVN.

Επαφροι ἐγένοντο] *Boiſius* legit ἐλαφροὶ vel ἀνέπαφοι. Ego malim ἐλαφριζόμενοι legere, cum *Philone* Iudæo, qui hanc vocem cum ἐπικουφίζεσθαι eandem facit & ſæpius coniungit. Sic περὶ φυτουργίας. Τότε δὲ ὑπὸ τῆς σωτηρίου παιδείας ἐπικουφιζομένην καὶ ἐπελαφριζομένην οὐδὲν ἴσχυσε βλάψαι. Et de mundo. Τῆς γεώδους καὶ βάρος ἐχούσης οὐσίας ἐπελαφρισθείσης, καὶ τὸν ἄνω τόπον ἀντιλαβούσης. *Syneſius* de inſomniis voce ſimplici in eadem ſignificatione utitur. Τῆς τε ἀρίστης ἕξεως ἐν ψυχαῖς ἐλαφριζούσης αὐτὸν καὶ ἐναπομοργνυμένης κηλῖδα τῆς χείρονος. Non ſum neſcius tamen *Chryſoſt.* homil. 44. in Geneſin, ubi comparationem inter tres pueros in caminum ignis coniectos & *Ioſephum* eiusque continentiam, & caſtitatem inſtituit, voce ἀνεπάφου uti, quam lectionem non improbo. Eius verba ita ſe habent. Οὐχ οὕτω θαυμαστὸν εἶναί μοι δοκεῖ, τὸ τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκείνους ἐν μέσῃ τῇ καμίνῳ τῇ βαβυλωνίᾳ ἐκείνῃ, τοῦ πυρὸς ἀνωτέρους γενέσθαι, καὶ μηδὲν πλέον τὰ σώματα αὐτῶν παθεῖν· ὡς θαυμαστὸν καὶ παράδοξον τὸν δίκαιον τοῦτον εἰς τὴν κάμινον ταύτην, τὴν τῆς βαβυλωνίας χαλεπωτέραν ἐμπεπτωκότα, τὴν ἀσέλγειαν λέγω τῆς αἰγυπτίας, ἀνέπαφον διαμεῖναι, καὶ καθαρὸν τῆς σωφροσύνης τὸ ἔνδυμα διατηρήσαντα, οὕτως ἐξελθεῖν. IVN.

Fortaſſe hæc vox non prorſus abſurde retineri poterit, ut ſenſus ſit, eos qui per patientiam Deum honorarunt, ab ipſo exaltatos, niveoque candore nitentes, apud eum in æterna memoria eſſe. Επαφρον dicitur apud *Galenum*, & alios, quod ſpuma obductum renidet & albeſcit; στολὰς autem λευκὰς eſſe gloriæ cœleſtis habitum abunde novimus, adeoque is feſtivæ omnis lætitiæ color; ut a B. *Iuda* qui *in pudendis gloriantur*, & laudi ducunt, ab ipſo deſcribi meruerint, ut ſint ἐπαφρίζοντες τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας. FELL.

P. 69. Γέ-

P. 69. Γέγραπται γὰρ, κολλᾶσθε τοῖς ἁγίοις] Nullibi hoc testimonium expressis verbis legitur: videtur perturbatio hic aliqua in codicem Alex. incidisse, & verba hæc non esse scripturæ S. sed ipsius *Clementis*. Ex altero forte *Clemente* Alexandrino lectio ita ordinari posset, γέγραπται γὰρ, μετὰ ἀνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔσῃ, καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ, καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις· κολλᾶσθαι οὖν τοῖς ἁγίοις προσήκει, ὅτι οἱ κολλώμενοι αὐτοῖς ἁγιασθήσονται. κολληθῶμεν οὖν τοῖς ἀθώοις καὶ δικαίοις, εἰσὶν δὲ οὗται ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ. Ita unicum duntaxat scripturæ testimonium, nempe Psal. 18. allegaretur, & κολλᾶσθαι οὖν τοῖς ἁγίοις κτλ. verba essent *Clementis* Rom. nihil tamen definio, maloque hæc κριτικὴν ῥῖνα habentibus ulterius excutienda relinquere. I. L F.

Post μετὰ ἀνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔσῃ, omnino ex sept. interpr. addendum. καὶ μετ' ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ· quod in editionibus omissum, ex Alexandrino codice revocari debet; hiulca alias esset oratio *Clementis*, nec vis ratiocinii eius intelligeretur. Quid enim hoc esset, εἰσὶν δὲ οὗτοι ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, nisi iam nomen ἐκλεκτῶν in testimonio allegato præcessisset? Id.

ἢ οὐχὶ ἕνα θεὸν ἔχομεν, καὶ ἕνα] Ita distingue, ut duas complectatur hæc ῥῆσις sententias, quarum una caussas salutis efficientes, nempe tres personas S. Triados, altera effectum commune, nempe vocationem in Christo exprimat, hoc modo: *Nonne habemus unum Deum, & unum Christum, & unum Spiritum gratiæ, in nos effusum? nonne una nobis est in Christo vocatio?* conf. 1. Cor. 12. Simile dictum *Clementi* nostro tribuit *Basilius de Spir. Sancto* c. 29. ἀλλὰ καὶ ὁ Κλήμης ἀρχαϊκότερος (Διονυσίου) ζῇ, φησὶν, ὁ θεὸς, καὶ ὁ κύριος Ιησοῦς Χριστὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Id.

P. 70. Ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου] Εὐαγγέλιον hoc loco late sumitur, & Apostolorum scripta comprehendit, ut apud *Nyssenum*, qui contra *Apollinarem* locum ex epistola *Iohannis* laudans, scribit. καθώς φησι τὸ εὐαγγέλιον, ὅλον τότε τὸν κόσμον ἐν τῷ πονηρῷ κεῖσθαι. Sic legis nomine non tantum πεντάτευχος *Moysis*, sed Prophetarum etiam interpretationes, & reliqui veteris Testamenti libri intelliguntur. Unde Iohannis cap. X. 34. locus Psalmistæ. Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐστε scriptus esse dicitur ἐν τῷ νόμῳ & cap. XV. eiusdem Evangelii vers. 25. ὅτι ἐμίσησάν με δωρεὰν, quæ verba sunt Psalmistæ Ps. XXXIV. 19. ἐν τῷ νόμῳ scripta esse dicuntur, & ad Corinth. 1. XIV. 21. locus *Esaiæ* ab Apostolo ἐν νόμῳ scriptus esse dicitur. Ignorantia huius latioris acceptionis in errorem quosdam induxit, qui *Moysis* tantum quin-

que

que libros a 70. Senioribus in linguam græcam versos esse opinantur, quia apud quosdam Patres inveniatur, ex Hebraico fonte illos τὸν νόμον transtulisse, ac si legis nomine libri Mosis tantum intelligendi essent, sed de versione τῶν ό alias fortasse commodior disserendi occasio dabitur. IVN.

P. 70. Τί πρῶτον ὑμῖν ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγ.] Cum *Clemens* hic epistolam priorem ad Corinthios a *Paulo* scriptam intelligat, in qua de dissidiis Corinthiorum vel *Paulum*, vel *Cepham*, vel *Apollo* amplexantibus agit, clarum est, hanc, quam hodie habemus, primam ad Corinthios *Pauli* Epistolam, primam omnium ad illos scriptarum fuisse, & per consequens hanc nullam aliam a *Paulo* ad illos exaratam præcessisse, quod multi interpretes ex 1 Cor. V. 9. *scripsi vobis in epistola*, perperam colligunt. *Clemens* enim, qui iisdem clarus temporibus, hæc ignorare non potuit, *Paulum* ait πρῶτον & quidem *in initio evangelii*, nempe ad Corinthios delati, hanc misisse epistolam. I. L. F.

P. 71. ἀρχαίαν Κορινθίων ἐκκλησίαν] Nequaquam solide ex hoc epitheto ἀρχαίας inferunt viri docti, tempore demum *Domitiani* aut *Traiani* scriptam fuisse hanc epistolam, cum tempore *Neronis* antiqua nequiverit appellari ecclesia. Ut enim taceam, quod recte observavit *Colomesius*, antiquam vocari sensu comparativo respectu aliarum recentiorum ecclesiarum, haud negligenda est egregia observatio Cl. *Dodwelli*, ecclesiam hanc vocari ἀρχαίαν i. e. primordialem potius, quam antiquam; quippe quæ in prima Evangelii ἀρχῇ fuerit ad fidem Domini conversa: eodem modo quo *Mnasonem* legimus superstitibus adhuc Apostolis vocatum ἀρχαῖον μαθητὴν Act. XXI. 16. Nempe honoratiores fuere illæ ecclesiæ, quæ conditæ ante alias, inprimis quæ in ipsa ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου fidem recepere. Conversionem autem Corinthiorum iam legimus contigisse Act. 19. vid. hæc pluribus prosequentem virum eruditum in *Dissert.* 2. *ad opera posth. Pearsoni* p. 222. Id.

P. 73. Ζητεῖν τὸ κοινωφελές.] *Chrys.* ad illud *Pauli* 1 Corinth. X. 33. μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν ἵνα σωθῶσι, dicit publicum ecclesiæ bonum quærere, & aliorum salutem privato commodo anteponere, canonem esse Christianismi perfectissimum. Τοῦτο κανὼν χριστιανισμοῦ τοῦ τελειοτάτου, τοῦτο ὅρος ἠκριβωμένος, αὕτη ἡ κορυφὴ ἡ ἀνωτάτω, τὸ τὰ κοινῇ συμφέροντα ζητεῖν. IVN.

Ἀγάπη κολλᾷ ἡμᾶς.] Hoc loco Paulum imitatur ad Corinthios 1. 13. ubi caritatis & mutuæ dilectionis elegantissima descriptio est, & *Ephraëm* Syrus tractatu περὶ ἀρετῶν

καὶ

καὶ κακιῶν utriusque vestigiis insistit, cuius verba cum græce non exstent, placet hic subiungere. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ ἔχων ἀγάπην Θεοῦ, ὅτι τὸν Θεὸν ἐν αὐτῷ περιφέρει, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, ὁ ἔχων ἀγάπην πάντων σὺν θεῷ περιγίνεται, ἡ γὰρ ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον· ὁ ἔχων ἀγάπην, οὐδένα βδελύσσεταί ποτε, οὐ μικρὸν, οὐ μέγαν, οὐκ ἔνδοξον, οὐκ ἄδοξον, οὐ πένητα, οὐ πλούσιον, ἀλλ' ἁπάντων περίψημα γίνεται, πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει· ὁ ἔχων ἀγάπην, οὐκ ἐπαίρεται κατά τινος, οὐ φυσιοῦται, οὐδενὸς καταλαλεῖ, ἀλλὰ τοὺς καταλαλοῦντας ἀποστρέφεται· ὁ ἔχων ἀγάπην ἐν δόλῳ οὐ πορεύεται, οὐχ ὑποσκελίζει τὸν ἀδελφὸν, ὁ ἔχων ἀγάπην, οὐ φθονεῖ, οὐ ζηλοῖ, οὐ βασκαίνει, οὐ χαίρει ἐπὶ πτώσει ἑτέρων, οὐ διασύρει τὸν πταίοντα, ἀλλὰ συλλυπεῖται καὶ συναντιλαμβάνεται, οὐ παρορᾷ τὸν ἀδελφὸν ἐν ἀνάγκῃ, ἀλλὰ συνεπαμύνει καὶ συναποθνήσκει· ὁ ἔχων ἀγάπην, τὸ θέλημα ποιεῖ τοῦ Θεοῦ καὶ μαθητὴς τῆς ἀληθείας ὑπάρχει. Αὐτὸς γὰρ ὁ καλὸς δεσπότης ἡμῶν εἶπεν, ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοῦ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ὁ ἔχων ἀγάπην, οὐδέποτε ἑαυτὸν περιποιεῖται, οὐ λέγει ἑαυτοῦ ἴδιον οὐδὲν, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἔχει κοινὰ τοῖς πᾶσι προτίθησιν· ὁ ἔχων ἀγάπην, ἀλλότριον οὐδένα λογίζεται, ἀλλὰ πάντας ἰδιοποιεῖται· ὁ ἔχων ἀγάπην, οὐ παροξύνεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἐξάπτεται εἰς ὀργὴν, οὐ χαίρει ἐπὶ ἀδικίᾳ, ἐπὶ ψεύδει οὐκ ἐνδελεχίζει, ἐχθρὸν οὐδένα ἡγεῖται, εἰ μὴ μόνον τὸν διάβολον. ὁ ἔχων ἀγάπην, πάντα ὑπομένει, χρηστεύεται, μακροθυμεῖ. Μακάριος οὖν, ὁ τὴν ἀγάπην κεκτημένος, καὶ μετὰ ταύτης ἀποδημήσας πρὸς Θεὸν, ὅτι αὐτὸς τὸ ἴδιον ἐπιγινώσκων, προσδέξεται αὐτὸν ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ· ὁμοδίαιτος γὰρ ἀγγέλων ἔσται, καὶ σὺν Χριστῷ βασιλεύσει ὁ τῆς ἀγάπης ἐργάτης. Δι' αὐτῆς γὰρ καὶ ὁ Θεὸς λόγος ἐπὶ τὴν γῆν παρεγένετο, δι' αὐτῆς καὶ ὁ παράδεισος ἠνέῳκται ἡμῖν, καὶ ἄνοδος εἰς οὐρανὸν ἐπεδείχθη πᾶσιν· ἐχθροὶ ὑπάρχοντες τῷ Θεῷ δι' αὐτῆς κατηλλάγημεν· εἰκότως οὖν εἴπωμεν, ὅτι ἀγάπη ὁ Θεός ἐστιν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει. IVN.

P. 74. Αἱ γενεαὶ πᾶσαι ἀπὸ Ἀδὰμ] Insigne testimonium apostolicæ ecclesiæ de felicitate, quam post mortem consequuti sunt sancti veteris temporis, idque κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ χάριν, *per Christi gratiam*, ut habet noster codex: quamvis ratio ex libro apocrypho petita non sit admodum firma; nempe verba ex illo libro desumta commode mentem Christianorum eius temporis reddebant. I. L. F.

P. 75. Εἰς τὸ ἀφεθῆναι ἡμῖν δι' ἀγάπης τὰς ἁμαρτίας] Animadverte hic, *Clementem* eandem plane vim caritati ad remissionem peccatorum seu iustificationem consequendam tribuere, quam tribuit fidei Apostolus *Paulus*, cuius tamen mentem ignorare aut ab ea deflectere non potuit *Clemens*:

Clemens: immo eadem plane utitur forma loquendi: ἔτος ὁ μακαρισμὸς ἐγένετο ἐπὶ κ. τ. λ. qua *Paulus* ad Rom. IV. 9. ὁ μακαρισμὸς οὖν ἔτος κ.τ.λ. tandemque idem Davidis testimonium adhibet ad confirmationem huius doctrinæ de caritatis efficacia ad iustificationem, ex quo fidei vim sine operibus docuerat Paulus Rom. IV. 6. 7. 8. ut longe clarissimum sit, nunquam sanctos hos viros tam subtilem notionem fidei animo concepisse, quæ sanctitatem charitatemque ab ea removeret Patet etiam, quomodo intelligendum, quod c. 32. inculcarat. I. L. F.

P. 79. Εἰ δι' ἐμὲ στάσις] *Epiphanius* lib. I. adversus Carpocrasios, ubi mentionem *Clementis* nostri facit, ad hunc locum respicit, scribens, λέγει γὰρ μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ· Ἀναχωρῶ, ἄπειμι, εὐσταθήτω ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ. κ. τ. λ. ubi εὐσταθείτω legendum puto, pro quo *Clemens* noster εἰρηνευέτω habet. Quantum fraternitatem universam dilexerit, τὸ κοινωφελὲς quæsiverit, & paci ecclesiæ vir hic sanctus studuerit; & quam abominanda ipsi fuerint schismata, quæ Christi τὸν ἄρραφον καὶ ἄρρηκτον χιτῶνα σχίζουσι, ex hoc loco facile apparet: nullum enim gravius peccatum admitti potest, quam unionem ecclesiæ scindere, auctore *Cypriano* qui libro de unitate ecclesiæ, inexpiabilem discordiæ maculam martyrii sanguine ablui, & passione purgari negat; quod *Chrysostomus* homil. 11. ad Ephesios, suppresso nomine audax, sed verum esse dictum pronunciat. Eius verba ita se habent. Ἀνὴρ δέ τις ἅγιος εἶπέ τι δοκοῦν εἶναι τολμηρὸν, πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐφθέγξατο. τί δὴ τοῦτό ἐστιν; οὐδὲ μαρτυρίου αἷμα ταύτην δύνασθαι ἐξαλείφειν τὴν ἁμαρτίαν ἔφησεν, κ.τ.λ. qui paulo infra eadem homilia, se pacis studio omnia postponere, immo & episcopatum ipsum abdicare, paratum esse profitetur, modo unitas ecclesiæ conservetur. Εἰ μὲν οὖν περὶ ἡμῶν ταῦτα ὑποπτεύετε, ἕτοιμοι παραχωρῆσαι τῆς ἀρχῆς, ὅτῳ περ ἂν βούλοισθε· μόνον ἐκκλησία ἔστω μία. in quo *Clementem* nostrum, ὑπογραμμὸν sibi proposuisse, & locum hunc, ad quem alludit, præ oculis habuisse verisimile est. IVN.

Locum hunc citat *Epiphanius* Hæres. XXVII. & etiam exemplo & moribus *Clementis* nostri descriptum ait; qui ecclesiæ Romanæ Cathedræ a D. *Petro* admotus, se eo munere abdicavit, quamdiu *Linus* & *Cletus* in vivis essent. Ex qua duplici successione fortassis, si non potius ex ecclesiis, a B. *Petro* & *Paulo* Iudæorum Gentiumque Apostolis, seorsim aliquando habitis, fieri potest, ut adeo parum inter scriptores conveniat, utrum

Clemens

Clemens immediate successerit *Petro*, an quarto saltem loco. Licet non sim nescius aliam quoque causam a pluri-mis redditam; quod scilicet nemo illi Romæ succedere liquido potest dici, de quo multum dubitatur an ipse Romæ umquam fuerit. Obiter monendum apud *Epiphanium* in loco supra memorato reponi commode posse pro ἐνςαθήτω, εὐςαθείτω, quanquam veterem lectionem retinet doctis. *Petavius*. Sed hoc ipsum, quod hic loci suadet *B. Clemens* de se profitetur & spondet *S. Chrysostomus*, qui ait Homil. XI. ad Ephesios. εἰ μὲν ὖν περὶ ἡμῶν ταῦτα ὑποπ]εύετε, ἕτοιμοι παραχωρῆσαι τῆς ἀρχῆς, ὅτῳ περ ἂν βέλοισθε, μόνον ἐκκλησία ἔςω μία. Et *Gregorius* Nazianzenus re ipsa præstitit, qui ut seditioni obviam iret, postquam ad Constantinopolitanam sedem admotus esset, protenus τὴν προςασίαν παρῃτήσατο. *Socrat*. Hist. V. c. 7. FELL.

P. 80 Πολλοὶ βασιλεῖς καὶ ἡγέμενοι] Quales *Codrus*, *Lycurgus*, *Genusius Cippus*, *M. Curtius* & *Scipio Africanus*, qui ingratam urbem relicturus, per quem stetit, ut ingrata esse posset, *Clementis* nostri fere verbis ei valedixit, dicens: *Exeo, si plus quam tibi expedit crevi.* Quin & *Oedipus* λοιμικῦ τινος ἐνςάντος καιρῦ χρησμοδοτηθεὶς (auctoris nostri verba affero) a Poëta inducitur in eundem morem verba faciens:

Quicunque fessi corpore & morbo graves
Semianima trahitis corpora, en fugio, exeo,
Relevate colla, mitior cæli status
Post terga sequitur. Ibid.

Ἐπιςάμεθα] Huius rei exempla dabit *B. Paulus* Ep. ad Rom. C. XVI. 3. *Priscam* & *Aquilam*, qui *pro anima eius suas cervices supposuerunt.* Et ad Philip. II. 30. *Epaphroditum* animæ suæ parabolanum, παραβολευσάμενον τῇ ψυχῇ. Sequentium temporum heroas, qui hac laude claruerunt referre mora esset. Gentis tamen nostræ Protomartyr S. *Albanus* a nobis præteriri minime debet, *qui sub Diocletiano pro clerico hospite, qui persecutionem fugientem susceperat, seipsum tradens, post verbera, aliaque acerbiora tormenta capite plexus est;* quemadmodum *Baronius* ad an. 103. ex Beda nostrate historiam narrat. Hoc autem in loco observari poterit, durante primævæ caritatis impetu tantam fuisse *Parabolanorum* segetem, quibus id negotii dabatur, ut propriæ salutis dispendio alienam procurarent; inque tam magna hominum collegia excrevisse, ut eorum numerum

numerum imperatorum rescriptis necesse esset coërceri, quemadmodum videre est cod. Theod. Lib. 16. Tit. 2. de Ep. Eccles. & Clericis Leg. 42. FELL.

P. 84. Ἐκ τῆς ἐλπίδος.] Forte κιγκλίδος, vel ἐπαυλίδος potius, *Basil.* in Psalm. 28. homil. 1. μία ἐστὶν αὐλὴ ἁγία τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία· ἣν αὐλὴ πρότερον, ἡ τῶν ἰουδαίων συναγωγή, ἀλλὰ μετὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἁμαρτίαν ἐγένετο ἡ ἔπαυλις αὐτῶν ἠρημωμένη. IVN.

Desideratur hic in exemplari antiquo folium integrum, quod quatuor impressi codicis folia (*) constituit. Si unius tantum aut alterius vocis defectus fuisset, & paucarum literarum lacuna, medicinam qualemcunque huic loco male affecto, non minus quam aliis afferre conati fuissemus, si minus pristinæ sanitati & integritati reddere, licuisset: sed πάθος est ἀνίατον, & vulnus maius quam ut ullo coniecturæ emplastro tegi possit; exspectandus est ex Ægypto vel Græcia novus *Æsculapius*, qui *Clementi* nostro ποδαγρῶντι subveniat. Quæ in reliquo corpore medicam manum prorsus refugere non videbantur, pro facultatis nostræ modulo, sarcire & καταρτίζειν conati sumus; quam bene, penes doctos, & artis criticæ mystas, judicium esto. Passim autem in membranis, ex quibus epistola hæc descripta est, observare licet ν finale additum esse tertiis personis verborum, desinentibus in ε & in ι licet sequentis dictionis litera initialis sit consona, contra receptum & communem scribendi usum, quod summæ antiquitatis non leve argumentum est, cum in antiquis marmoribus, & MSS. omnibus codicibus, qui grandioribus literis exarati sunt, eadem scribendi forma reperiatur.

Sed manum de tabula, præter enim operas typographicas, quæ desinente iam opere plus solito festinant, & notas has abrumpunt, muneris nostri cura, & familiæ privata negotia domum revocant, nec sine dispendio diutius abesse sinunt. Si ῥακώματα hæc nostra, *Benigne lector*, purpuræ Clementinæ assuta, non indigne te ferre, (cum scias, ut loquitur *Libanius*, ad *Evagoram* epistola nondum edita, ὅτι καὶ ῥάκια, καὶ τὴν καλλίστην ἐσθῆτα πολλάκις ἐνδέχεται κιβώτιον) & primitias has subita manu collectas, quas nunc in ara benevolentiæ tuæ colloco, palato tuo non ingratas esse, nec omnino displicere intellexero: postea si Deus vitam cum valetudine indulserit, largioribus manipulis sinum implebo, & uberiorem messem adolebo. Interea his fruere, & ornatissimo humanissimoque Viro, Domino Doctori *Duppa*, celeberrimæ Academiæ Oxoniensis Vicecan-

(*) Edit. *P. Iunii.*

Vicecancellario dignissimo, gratias mecum agito; qui dum opus hoc urgeo, humanitate me singulari & benevolentia complexus est, qui thesauros Academiæ reclusit, qui typos Savilianos πρόφρονι θυμῷ communicavit, qui lentas typographorum moras authoritate sua castigavit, & aucto operariorum numero, editionem hanc multum promovit. Errata quæ a nobis vel typographis, commissa sunt, humaniter condona, festinationi da veniam; & quales alios tibi fieri velis, talem te nobis præbe. Vale, & humanum esse errare memineris. IVN.

P. 85. Ἀσεβείας πληθυνθήσονται] Post hæc verba in codice Alexandrino folium integrum maioris formæ deest: quæ lacuna nullo ingenio aut arte expleri potest. Inde tamen hoc consequimur commodi, ut intelligamus, futiles esse illorum rationes, qui γνησιότητι huius epistolæ eo nomine dicam scribunt, quod nonnulla testimonia a Patribus allegata in hac epistola non occurrant. Desiderantur, aiunt, in hac epistola, quæ *Auct. Quæst. & Resp. ad Orthodoxos* Qu. 74. *Basilius* in Tract. de Spiritu Sancto, c. 29. aliique ex hac epistola allegarunt. At vero, ne dicam, quædam testimonia revera in hac epistola extare, quæ negant illi hic comparere, ut quod *Hieronymus* in comm. ad Ephes. *de mundis aliis trans Oceanum, & inenarrabili vinculo caritatis* citat: ut taceam, sæpe Patres testimonia ex scriptis aliis *Clementis*, sive genuinis, sive eidem affictis allegare; unde sciunt isti, quæ ex hac epistola citantur, non in hoc loco, in quo tam magnus est hiatus, olim extitisse? Certe ῥῆσις illa *Basilii* ζῇ ὁ θεὸς κ. τ. λ. quam supra exhibuimus, peropportune illi loco convenit, & accommodari potest in epistola ad finem decurrente. Quæ *auctor Quæst. & Resp.* de Sybilla tanquam ex hac epistola petita refert, inepte, quæcunque demum sit huius in *auct. Qu. & Resp.* erroris caussa, in vero *Clemente* quæruntur; cum abunde constet, satis longo post obitum *Clementis* intervallo spuria illa oracula Sybillina composita fuisse: unde si hoc testimonium Sybillæ in altera ad Corinthios epistola olim lectum fuit, quod suspicantur nonnulli viri eruditi, dubium vix superest, quin illa ad spurias sit releganda. I. L. F.

P. 86. Κλαύδιον, Ἔφηβον. καὶ Οὐαλέριον, Βίτωνα σὺν Φορτουνάτῳ] Hæc sic vulgo in editionibus interstincta exhibentur, unde quinque faciunt legatos, perperam: illud καὶ inter Ἔφηβον & Οὐαλέριον interiectum ostendit, tres duntaxat fuisse, suis prænominibus aut cognominibus insignitos, nempe *Claudium Ephebum & Valerium Bitonem*, cum Fortunato,

nato, qui poſtremus idem cum eo, cuius mentionem facit Paulus 1 Cor. XVI. 17. fuiſſe videtur. vid. *Dodwell.* in Diſſ. ad Poſth. *Pearſoni* p. 221. Eodem errore, quo vulgo in Epiſt. *Ignatii* ad *Smyrn.* cap. X. ex duobus *Philone* & *Rheo Agathopode* tres faciunt interpretes, *Philonem*, *Rheum*, & *Agathopoda*: cuius contrarium patet ex eiusdem epiſt. ad *Philadelph.* cap. XI. περὶ δὲ Φίλωνος ---- ἅμα Ῥέῳ Ἀγαθόποδι. I. L. F.

IN EPISTOLAM II. B. CLEMENTIS NOTVLÆ I. L. F.

MUltæ & magnæ ſunt virorum eruditorum diſceptationes de hac epiſtola, an ſit epiſtola, an potius fragmentum homiliæ? utrum vere auctorem habeat B. *Clementem*? quo primum tempore ſit in lucem edita? Paris cum priore non eſſe auctoritatis apud omnes fere in confeſſo eſt; parum magnifice de ea ſentit *Euſebius*. ἐ μὲν ὁμοίως τῇ προτέρᾳ καὶ ταύτην γνώριμον ἐπιςάμεθα, ὅτι μηδὲ τὲς ἀρχαίες αὐτῇ κεχρημένες ἴσμεν· minus adhuc *Hieronymus*, notam illam eſſe & a veteribus reprobatam quaſi ex *Euſebio* affirmans. Cum tamen & ſat vetuſta ſit; piasque & utiles contineat admonitiones, hanc opellam ſumſimus, ut ex editione Cl. *H. Wottoni*, quæ demum in manus noſtras venit, cum iam hæc opuſcula prælum exercerent, textum ad fidem MS. Alexandrini paulo emendatiorem exhiberemus, adiunctis pauculis annotationibus loca quædam illuſtrantibus.

P. 89. Καὶ οἱ ἀκέοντες] Aliquid hic deeſſe videtur: melius fluit oratio inſerta vocula ἡμεῖς, hoc modo. καὶ ἡμεῖς οἱ ἀκέοντες, ὥσπερ μικρῶν.

Οφείλομεν ὅσια] i. e. *quanta vero debemus ei ſubſidia ad ſanctimoniam*? vel potius ex Helleniſtica hoc exponendum eſt: *quantas vero ei debemus gratias*, aut *beneficia?* ut enim vox ὅσιος apud 70. frequenter reſpondet hebr. חסיד, ita τὰ ὅσια exprimit החסדים Eſa. LV. 3. in celebri illo loco חסדי דוד הנאמנים, quem græci & poſt illos *Paulus* Act. XIII. 34. reddit τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιςά. Eædem voces חסדי דוד occurrunt. 2 Chron. VI. 42. ubi græci habent τὰ ἐλέη Δαυὶδ, ut adeo τὰ ὅσια illis ſint promiſcue τὰ ἐλέη.

P. 93. Ἐν τῷ ἀγαπᾷν αὐτὲς] Legendum aut ἑαυτὲς, quod poſitum eſſet pro ἀλλήλες, *amando nos ipſos mutuo:* aut αὐτὸν, *ipſum* Deum.

P. 93. ἐν τῇ

P. 93. ἐν τε ἀγαθοῖς ἔργοις] In MS. vox ἀγαθοῖς non legitur: ad fidem eius lege: ἐν τ[οὐ]τοις aut τ[οιὀ]τοις ἔργοις, in *istis* aut *talibus operibus*, quæ proxime nominaverat.

P. 96. καταπλέουσι πολλοὶ] Multæ hic occurrunt voces ex Agonistica græcorum petita: nec tamen mutatum vellem cum *Wottono* vocabulum καταπλέουσι in καταπαλαίουσι, ut & mox καταπλεύσωμεν in καταπαλαίσωμεν· vix enim Grammatica admittit syntaxin καταπαλαίειν εἰς ἀγῶνας pro *luctari in certaminibus*. Et significatio navigationis ad situm Corinthi attendentibus non modo commoda, sed & elegans videbitur. Corinthus enim mediam quasi Isthmi Corinthiaci, hinc sinu Corinthiaco, illinc Saronico clausi occupat partem, ubi ludi Isthmici ingenti concursu celebrabantur & propter portuum Corinthiacorum commoditatem navibus adibantur. Immo ex locis etiam remotioribus magna multitudo per mare Ionium & Ægæum ad Isthmica certamina spectanda confluebat. Ad istos autem Isthmicos agonas hic alludi satis videtur manifestum.

P. 97. Κἂν ἐγγὺς τοῦ στεφάνου γενώμεθα] Corona hic supremum apicem cælestis gloriæ denotat, ad quem non perveniunt, nisi qui extremis viribus heroice certaverint. Alii qui tantum conatum non adhibent, sincero tamen animo cæleste brabeum quærunt, non quidem cælesti felicitate excidunt, sed inferiorem eius gradum obtinent.

Μὴ τηρησάντων τὴν σφραγίδα] Per sigillum intelligit Baptismum. conf. cap. VII. ἡμεῖς ἐὰν μὴ τηρήσωμεν τὸ βάπτισμα ἁγνὸν καὶ ἀμίαντον κτλ. nihil vulgatius apud veteres, quam ita appellari baptismum: vide exempla quamplurima in *Thesauro Suiceri*, voce σφραγὶς. Ideo autem Baptismum ita nominabant, quia Dominus illo quasi nota impressa, sibi baptizatos vindicat, εἰς συντήρησιν καὶ τῆς δεσποτείας σημείωσιν, ut loquitur *Gregorius* Nazianzenus Orat. 40.

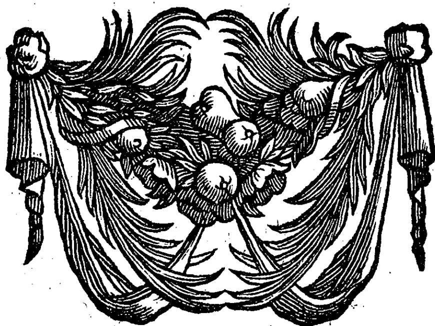
P. 100. οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἄνθρωπον] Corruptus & perplexus locus, quem varii diversimode restituere conati sunt. Cl. *Wottonus* pro ἄνθρωπον iudicat legendum ἂν θεὸν quia vox per sigla in MS. exarata ANON addita aut demta transversa Linea in O æque legi potest ἂν θεὸν, quam ἄνθρωπον; universamque sententiam inserta vocula αὐτοῖς ita format: διὰ ταύτην γὰρ αἰτίαν οὐκ ἔστιν αὐτοῖς εὑρεῖν ἂν θεὸν οἵτινες παράγουσι φόβους ἀνθρωπίνους, *propter hanc enim caussam illi Deum invenire nequeunt, qui humanis timoribus ductantur.*

P. 103. Ἐπερωτηθεὶς γὰρ ὁ κύριος ὑπό τινος] Hanc imperfectam historiolam in Anglica metaphrasi omisit Rev. *Wakius*, ne, ut ait in prolegomenis, abruptum faceret

 finem

finem, forte etiam, quia parum digna *Clemente*, quem auctorem huius facit epiſtolæ, ei videbatur. Petita eſt ex libro apocrypho, ut multa alia in hac epiſtola: ex *Clemente* Alexandrino *Strom.* l. III. patet extitisſe in *Evangelio*, quod dicebatur *ſecundum Ægyptios*, ubi etiam indicatur, quærentem hæc ex Servatore fuisſe *Salomen* fœminam, totaque ῥῆσις perfectius proponitur. vid. *Grabium* in Spic. Patr. Sæc. I. p. 35.

F I N I S.

INDEX EORVM

Quæ tomo isto continentur.

PRAEFATIO.

C O R R I

Pag. 1		vers. 1	pr
4		vers. ult.	pr
6	col. a	vers. 21	po
8		vers. 32	pr
20		vers. 31	pr
25	col. a	vers. 1	pro
27	col. a	vers. 28	pr
28	col. a	vers. 26	ad
29	col. a	vers. 1	pr
		11	pr
		32	pr
39	col. a	vers. 18	de
53		vers. 34	pr
56		vers. ult.	pr
63		vers. ult.	pr
65	col. a	vers. 18	pr
68		vers. 31	pr
76	col. a	vers. 1	pr
83	col. a	vers. 22	pr
88		vers. b	pro
93	col. a	vers. 17	pro
95		vers. 32	pro

IN TOMO POSTER

IN TESTIMON

pro
ex Hierony
pro

Pag. 3 *vers. ult.* *pro*

Reliqua errata ipſe B. L
Vale.

RIGENDA.

1	*pro* ΚΛΗΕΜΕΝΤΟΣ	*lege* ΚΛΗΜΕΝ-ΤΟΣ
lt.	*pro* teſtante	*lege* notante
1	*poſt* quam	*adde* etiam
2	*pro* 50	*lege* 51
1	*pro* II. 10.	*lege* 2 Cor. X.
1	*pro* ἀπέςραπται	*lege* ἀπέςραπται
8	*pro* Αβραάμ	*lege* Αβραάμ
6	*adſcribe in margine*	Exod. III. 11.
1	*pro* δὲ	*lege* δέ
1	*pro* Θεὸν,	*lege* Θεόν
2	*pro* ἐλέει,	*lege* ἐλαίει
8	dele b	& præpone τῷ ἐπέρχεται *vers.* 19
4	*pro* 36	*lege* 32
lt.	*pro* XC.	*lege* CX
lt.	*pro* XL.	*lege* LX
8	*pro* ὅςτω	*lege* ὅτςω
1	*pro* ἐξήρησαν	*lege* ἐξήρθησαν
1	*pro* Ὅςσα	*lege* Ὅςσοι
2	*pro* ὥπερ	*lege* ὥσπερ
b	*pro* ΔΕΥΥΕΡΑ	*lege* ΔΕΥΤΕΡΑ
7	*pro* ἡμῶν	*lege* ὑμῶν
2	*pro* Matth. VI.	*lege* XVI

STERIORE EMENDANDA.

IONIIS ex Euſeb. l. 5. c. 8.

	pro Εἴτι	*lege* Ετι

ieronymo de Vir. Ill.

	pro c. 16	*lege* 26
.	*pro* 55	*lege* 36

B. L. facile emendare pote:is.

Volum

ume 2

S. IGNA

EPISTOLAE C

EJUSD

MARTYRI

S. POLYC

EPISTOLA AD PH

ET DE ILLIUS M

EPISTOLA EC

SMYRNEN

OMNIA GRAECE, C

VERSIONE LATINA, NO

VT ET

ANNOTATIONIBUS

THOMAE S

NOTISQUE IN S. IGNA

COLLECTIS EX

JOHANNIS P.

BASILE

APUD JOH. CONRADI à

MDCCXI

NATII

E GENUINAE.

USDEM

RII ACTA.

YCARPI

D PHILIPPENSES

IUS MARTYRIO

A ECCLESIAE

NENSIS.

E, CUM DUPLICI

A, NOVA ET VETERI,

T ET

BUS ET SCHOLIIS

E SMITHI,

IGNATI EPISTOLAS

S EX SCHEDIS

S PEARSONI.

LEAE,

DI à MECHEL VIDUAM.

CC XLI.

THOMAE SMITHI

PRAEFATIO.

ERUDITO ET CANDIDO LECTORI.

Uo melius de hac nova *Epistolarum S. Ignatii*, *Actorum Martyrii ejusdem sanctissimi viri*, *Epistolæ S. Polycarpi ad Philippenses*, & *Epistolæ Ecclesiæ Smyrnensis de Martyrio S. Polycarpi* editione edocearis, & ad illarum lectionem paratior instructiorque accedas; tum maximi Viri, D. Joannis Pearsoni, pridem Episcopi Cestriensis, cujus Annotationes in *Epistolas S. Ignatii* edo, tum mei quoque ipsius caussa, pauca in antecessum hoc prologo quasi galeato prælibare necessarium, & plane muneris esse mei duco. An vero honesto huic proposito aliqua ex parte bene & recte satisfecerim, penes te, erudite Lector, argumentis æqua lance libratis, pro sagacitate tua cum candore temperata arbitrandi jus esto.

Quod ad Annotationes D. Pearsoni (id enim primo loco tractari debet, quum sit secuturi operis fundamentum) attinet, æquum vi-

detur, ut noris, unde acceperim, & quibus rationibus fuerim inductus, ut jam tandem opera mea publica luce donarentur.

Dum anno nonagesimo secundo superioris seculi Cantabrigiæ, quo in isthoc difficili tempore confugeram, aliquantisper commorarer, donec tempestas ista desævierit, subinde conveni veterem Amicum, doctissimum Virum, D. Joannem Allenum, splendidissimi Collegii sanctæ & individuæ Trinitatis Socium, qui eidem reverendissimo Præsuli a sacris domesticis fuerat, interque varia colloquiorum argumenta, de schedis Pearsonianis post ipsius mortem in Museo repertis, multos interposui sermones: an & quales essent, & apud quem reservarentur ejusmodi ceteræ reliquiæ quantivis pretii, post edita ejusdem *posthuma opera Chronologica*, pro ingenti, qua erga τὸν μακαρίτην a prima juventa, quamprimum bonarum literarum amore & sensu affici incepissem, ferebar, reverentia explorandi avidissimus. Quum vero mihi compertissimum esset, tum ex [a] *Vindiciis Ignatianis*, tum plenius & rotundius ex ipsius ore, summum Virum apud se firmissima mente constituisse, si vita, si valetudo, si vel modica a publicis Ecclesiæ negotiis feriatio ex divina benignitate permitteret, se novam harum Epistolarum editionem, cum amplis Annotationibus, quibus Græcus textus simul emendaretur & illustraretur, adornandam, aggressurum esse; præcipue quæsivi, an quippiam tale Opusculum suis numeris absolutum, vel saltem quomodolibet affectum, superesset, nec-

[a] Part. II. Cap. 15. p. 203.

ne: ille statim regerit, D. Pearsonum de hac re serio & summa cum sollicitudine cogitasse, & horas subcesivas, longe antequam vires animi & corporis ex fatali ista ægritudine, quæ illum fere per quadriennium ante mortem occuparat, minuerentur, crebro impendisse, suasque observationes in *Adversaria* pro re nata congerere consuevisse, animo tamen ea omnia ad novum strictumque examen revocandi; ultra addens, illa ipsa *Adversaria* penes se esse; quæ mox prolata, una cum duobus exemplaribus *S. Ignatii* editionis Vossianæ, rogatu meo mihi in manus tradidit; ut omni cura in iis corrigendis adhibita, si id cum Ecclesiæ Anglicanæ, sacri ordinis Episcopalis ab ipsis Apostolis instituti retinentissimæ, & Reip. literariæ commodo fieri aut posse aut debere judicarem, ederentur.

Hoc thesauro ditatus, urbe repetita ad hanc ingentem *observationum*, quæ confusim & sæpenumero absque aliqua connexione sparsæ erant, struem evolvendam me contuli; & inde ea omnia accurate, quantum ista confusio, perplexi characteres, numeri involuti, interpositæque lituræ permiserint, exscripsi, eodem nimirum, quo in manuscripto codice occurrunt, modo, ut de iis maturiori judicio certius & melius statuerem. Sed non longe post D. Alleno ex morbi, qui omnem Medicorum opem & peritiam elusit, violentia e vivis sublato, cujus consiliis, imo & arbitrio me dirigendum volebam, incertior jam redditus, an in hoc proposito urgendo mihi procedendum esset, literis ad reverendum & clarissimum virum D. Joannem Tha-

num, Sororis D. Pearsoni filium & Ecclesiæ Cestriensis Præbendarium, scriptis, quum paullo ante didicissem, jus easdem schedas vendicandi ipsi competere, rogavi, ut illæ apud me usque manerent, eo fine, ut tempore opportuno vulgarentur, quod admodum benevole concessit; mox ad me transmissis Avunculi sui in *epigraphen Epistolæ S. Ignatii ad Smyrnæos* observationibus, quas propria manu nitide descriptas, unica lacuna relicta, de novo perpoliverat, & schedis V. C. D. Joannis Ledgardi, Collegii Universitatis apud Oxonienses Socii, complectentibus variationes, quas rogatu D. Pearsoni Florentiæ olim ex collatione editionis Amstelodamensis cum originali codice, ex quo Vir præstantissimus, Isaacus Vossius, genuinas has Epistolas orbi Christiano primus Græce communicavit, collegerat, permittente Serenissimo Principe, magno Hetruriæ Duce, munificentissimo literatorum Patrono, quæ est hereditaria & pene propria laus & gloria familiæ Mediceæ, & præsente celeberrimo Viro, Antonio Magliabequio, magni Ducis Bibliothecario, cujus summam benignitatem & humanitatem ipse cum reliquis omnibus, quotquot Urbem illam pulcherrimam studiorum causa adeunt, expertus est, mirisque elogiis prædicavit.

Hoc novo auctoramento adjutus, ad intermissum opus revertor, Amicorum hortatibus non parum quoque stimulatus. Qua de caussa, postquam exeunte anno Christi MDCXCV. librorum MSS. *bibliothecæ Cottonianæ Catalogum* Oxonii e Theatro Sheldoniano excudendum curavissem,

mox

mox *specimen* novæ editionis *Epistolarum S. Ignatii*, uti etiam *Epistolæ S. Barnabæ*, cum Annotationibus magnorum Virorum, Pearsoni, Usserii Armachani, Vossii, & Cotelerii (penitus enim me latebat grandem illam *SS. Patrum, qui temporibus Apostolicis floruerunt*, Collectionem tunc temporis prelis Amstelodamensibus subesse) prodire volui, ut virorum judicio & doctrina præpollentium sententiam explorarem: quod viris eruditis tum domi, tum extra patriam, quibuscum literarum commercium contraxeram, identidem communicavi. Omnes sane probum hoc de literis sacris & ecclesiasticis bene merendi institutum approbarunt, & epistolis, & coram, ut id ad felicem exitum citra ulteriorem moram perducere vellem, certatim institerunt. Unicum ex Amicis excipio, illum vero sacris infulis maxime venerabilem, qui potenter intercessit, caussatus, me de summi Viri fama posthuma non bene meriturum, si hasce *Annotationes*, quibus non ultimam manum imposuisset, in publicam lucem darem. Ne vero criminis istius censuram mihi tanta cum acritate impactam incurrere præceps viderer, negotium illud, quantum erat, protenus abjeci; aliis, & longe quidem diversi argumenti, studiis intentus; schedas Pearsonianas measque cuidam Amico, post mortem meam, si ipsi visum fuerit, publicandas relicturus. Per duodecim propemodum annos mentem meam contra omnes tum popularium tum exterorum efflagitationes, vota, & consilia obfirmavi, utpote nullis suasibus expugnandus. Sed illorum auctoritati tandem cedens, eas, pene tamen in-

 vitus,

vitus, typis exſcribi patior, ſpe quoque bona animatus, Lectores candidos operam hanc meam publicis ſacrarum literarum uſibus integerrima mente deſtinatam æqui bonique conſulere velle, nec mihi tanquam flagitioſum & inexpiabile crimen, multo minus D. Pearſono, cujus famam uſque ad omnem poſteritatem ſacram & intemeratam eſſe cupio, imputare, ſi quod forte minus recte dictum, aut perperam alicubi citatum, ſint reperturi, & etiam meminiſſe, quod impenſiſſime rogo, non paucas ex hiſce obſervationibus propere effuſas, potius quam attento ſtudio elaboratas fuiſſe: licet compertum habeam ex frequenti iſta, qua me dignatus eſt Vir maximus, converſatione, neminem, ſive inter loquendum, ſive inter ſcribendum, aut ſedatiori animo aut exactiori judicio, etiam in ipſo primo rerum conceptu, pollere.

Sed, ut quod res eſt dicam, dum haſce Annotationes ex confuſis ſchedis, olim juxta ipſius exemplar, pari forma ac verborum ordine, ut dixi, exſcriptas in ſua loca digerere & prelo parare nuper cœpiſſem, non ſine gravi ærumna expertus ſum, quanti laboris eſſet, eaſdem ab invicem diſcernere, & tot diverſimode quaſi diſtracta & lacera membra in integrum corpus debitamque compagem reducere. Tam multæ nudæ citationes occurrebant, ut eas omnes ad examen revocare præ tædio & difficultate plane horrerem, illius cura & diligentia omnino fretus. Veruntamen quum, poſt duas treſve philyras typis excluſas, quaſdam aberrationes inibi, ſive ex feſtinatione, ſive ex labilitate memoriæ, quam

gran-

grandior ætas in valentiſſimis ſæpe inducere ſolet, admiſſas, præter exſpectatum reperiſſem; in reliquis explorandis novum laborem ſubire cogebar, eo factum graviorem, quod anguſtum meum Muſeum non omnes libros, quibus ille uſus fuerat, mihi ſuppeditaverit, nec eædem editiones, quarum paginas citat, quod de Joſepho, Luciano, & S. Epiphanio dicendum habeo, eſſent hic obtinendæ: de quibus tamen, paucis exceptis, pene ſecurus eſſe poſſis.

Quanto pulchrius, ornatius, & limatius ſurrexiſſet hoc opus, ſi, ſecundis curis ſuperadditis, inconditam iſtam materiam ſuas in partes ſapientiſſimus ille Architectus diſpoſuiſſet! Sed quum quam plurima profundæ eruditionis, ſubacti judicii, & miræ ſagacitatis indicia & documenta ubivis in hiſce Annotationibus, utut tumultuario congeſtis, compareant, quorum ope difficiliora quæque loca in *Epiſtolis S. Ignatii*, tum quoad verba, tum quoad ſenſum, explicantur, & novo lumine ex S. Theologiæ artisque Criticæ penetralibus reſeratis ſuperfuſo illuſtrantur, credo neminem hiſce ſtudiis paullo exercitatum adeo ſtupido, inepto, & effero fore ingenio, quin, invidia maliſque affectibus ſepoſitis, facile conceſſerit, non leve damnum ſacris literis acceſſurum fuiſſe, ſi perpetuis tenebris ſepultæ jacuiſſent: & forte jacuiſſent, ne dicam, omnino periiſſent, niſi ipſe eruiſſem, &, imprudens licet, obſtricta fide hoc incœptum in me ſuſcepiſſem. Superatis hiſce ſalebris, ad amœniora pergo, in quibus, quid in elucidando Græco textu in hac editione præſtitum ſit, ſine

omni ambage & fuco, perspicue & candide repræsentabo.

Quæ in editione Amstelodamensi præ festinatione omissa erant, & quæ perperam exscripta, ex nova ista collatione, quam, istud consilium suggerente D. Vossio, fieri procuravit D. Pearsonus, suis in locis inserui & emendavi: additis subinde ad imum paginæ quibusdam breviculis Scholiis & conjecturis, quæ in oculos facile incurrunt, quibus textus facilior intellectu reddi possit.

Contulit D. Pearsonus *veterem Latinam versionem*, a D. Usserio Armachano primo publicatam, barbaram quidem, sed ad verbum fideliter expressam exactamque, ex codice MS. in Archivis bibliothecæ Collegii Caio-Gonvillani Cantabrigiæ reposito, & ante quadringentos annos aut circiter, ut ex characteribus & figuris literarum conjecturam facere libet, scripto, quem ego quoque ea qua potui accuratione contuli, correctis illius, cujus opera usus est D. Usserius, aberrationibus. Vellem equidem codicem alterum ex bibliotheca Viri Reverendissimi, D. Montacutii, olim Episcopi Norvicensis, quem ab illo mutuo acceperat Armachanus, consuluisse: sed ubi jam reperiendus sit, ne investigando quidem expiscari possum. Veterem harum Epistolarum versionem in bibliotheca Vaticana exstare testatur [a] Turrianus libro primo *pro Canonibus Apostolorum*

a Pag 8. Lutetiæ 1573. 8. *Ignatius in vetere interpretatione Latina manuscripta Epistolæ ad Philadelphenses, quæ in Vaticano est, non habet, quod in Græca Epistola nuper in publicum emissa legitur, de Paulo inter eos, qui uxorem habuerunt.*

stolorum

stolorum adversus Magdeburgenses Centuriatores, cap. secundo, quæ plane cum nostra eadem esse mihi videtur. Sed Romam mittere, ut nova collatio instituatur, omnino superfluum videbatur, nec operæ pretium. Alii, quibus volupe est, id curent.

Quum vero uterque codex, Græcus & Latinus, magnæ auctoritatis & usus sit; si qui, hisce studiis addicti, alterutrum, quo magis curiositati satisfiat, inspectis hisce exemplaribus, quibus *Epistolarum S. Ignatii* redintegratio debetur, consulere velint, ex subsequentibus indiciis, ubi sine molesta exploratione reperiri possint, constabit.

a Exstat hic insignis Græcus codex in bibliotheca Ecclesiæ S. Laurentii Florentiæ, pluteo LVII. ad finem codicis, cui titulus, *Incerti Auctoris Epistolæ*, in folio haud magno, minutiori charactere descripti, in quo libri sequentes, quorum tituli in initio prænotati sunt, continentur, *viz.*

Epistolæ aliquot S. Maximi aut S. Nili.

S. Maximi Epistola exhortatoria ad Georgium Expræfectum Africæ.

Ejusdem expositio Psalmi LIX.

S. Athanasii epistola ad Rufinianum.

S. Basilii M. Epistola.

S. Gregorii Nazianzeni Epistola.

S. Ignatii Martyris epistolæ IX. hoc ordine, quarum titulos (omissis istis supposititiis & falso S. Ignatio adscriptis, quæ in illo codice reperiuntur) hic integros Græce dabo:

a Ex schedis D. Ledgardi.

Τȣ̃

Τȣ̃ ἁγίȣ Ἰγνατίȣ ἐπιςολὴ Σμυρναίοις.
Σμυρναίοις ἀπὸ Τρωάδος πρὸς Πολύκαρπον Ἰγνάτιος.
Πρὸς Ἐφεσίȣς Ἰγνάτιος.
Μαγνησιεῦσιν Ἰγνάτιος.
Φιλαδελφεῦσιν Ἰγνάτιος.
Τραλλιανοῖς Ἰγνάτιος.

Inter genuinas has Epiſtolas S. Ignatii deeſt illa *ad Romanos*, cujus omiſſionis vera ratio eſſe videtur, quod in *Actis Martyrii ejuſdem* ſemper ſolita fuerit interponi, tanquam pars eorundem neceſſaria, & ad hiſtoriam iſtam illuſtrandam appoſitiſſima.

D. Voſſius, quem hac ex parte ſequendum duxi, omnino ſuperfluum putavit nomen S. Ignatii ſingularum Epiſtolarum capiti ſuperaddere. Credo autem nudos hoſce titulos, qui præfiguntur, uti & quandoque eorundem in fine repetitiones, ſoli Librario adſcribi debere, ut Lectorum commodo in iis facilius conſulendis proſpiceretur.

Titulus ille *Epiſtolæ ad S. Polycarpum* præfixus, qui totus, ut hic excuditur, in eadem linea epigraphen præcedente occurrit, videtur in duas partes dividi debere, quarum prior ad *Epiſtolam ad Smyrnæos* ſpectat, Σμυρναίοις ἀπὸ Τρωάδος, ubi punctum apponendum erat; poſterior ad ſubſequentem, Πρὸς Πολύκαρπον, caſu accuſativo, ut in ſequente titulo, Πρὸς Ἐφεσίȣς. Nam Librarius variat, nec ſibi conſtat. Vetus tamen hoc mendum videtur, quod retinet vetus Latinus Interpres, vel ſaltem Librarius, ex defectu interpunctionis debitæ ortum.

Reperi-

Reperitur vetus harum Epiſtolarum Latina verſio in bibliotheca Collegii Caienſis in 4. num. 37. a ut illic tum notatum reperi, cum hoc titulo, quem integrum exſcripſi:

Liber Epiſtolarum S. Ambroſii, Epiſcopi & Doctoris ſummi, numero 81. & Epiſtolarum S. Dionyſii Martyris, numero undecim; & Epiſtolarum S. Ignatii Epiſcopi & Martyris, numero 17. & donatus communi Librariæ Sociorum Collegii Annunciationis B. Mariæ in Cantabrigia per Magiſtrum Walterum Crome, Sacræ Theologiæ Profeſſorem, quondam Socium ejuſdem Collegii, anno Domini 1444. in feſto S. Hugonis.

Epiſtolæ S. Ignatii ibi hoc ordine occurrunt.

1. *Smyrnæis.*
2. *Smyrnæis à Troade Polycarpo.*
3. *Epheſiis.*
4. *Magneſiis.*
5. *Philadelphicis.*
6. *Tralleſiis Aſiæ.*
7. *Epiſtola Mariæ Proſelytæ Chaſſaobolorum ad Ignatium, Epiſcopum Antiochiæ.*
8. *Reſponſio Ignatii Mariæ Proſelytæ ſuper eadem Epiſtola.*
9. *Tharſenſibus.*
10. *Antiochenis.*
11. *Eroni, Diacono Eccleſiæ Antiochenorum.*
12. *Martyrium S. Ignatii, Epiſcopi Antiochiæ Syriæ.* Epiſt. XII. Sic enim ibi appellatur.
13. *Romanis.*

a Vide catalogum codicum MSS. hujus Collegii in præclariſſimo Catalogo librorum MSS. Angliæ & Hiberniæ, Oxonii An. M. DC. XC. VII. edito: in catalogis MSS. Univerſitatis Cantabrigienſis, pag. 109. b.

Poſt

Post has Epistolas, facta earum recensione, sequuntur hæc verba:

Scripsit beatus Ignatius Smyrnæis à Troade, Polycarpo a Troade, Ephesiis a Smyrna, Magnesiis a Smyrna, Philadelphicis a Troade, Trallesiis a Smyrna, Mariæ Proselytæ ab Antiochia, Tarsensibus a Philippensibus, Antiochenis a Philippensibus, Eroni Diacono a Philippensibus, Romanis a [a] *S.... Martyrium Ignatii cum Epistola ad Romanos, scripta ab ipso ad populum Romanorum.*

14. *Joanni Evangelistæ.*
15. *Joanni Evangelistæ.*
16. *S. Mariæ.*
17. *Ignatio Sancta Maria.*

De hoc codice rectissime hæc annotavit D. Pearsonus:

Ordo hic Latinarum idem est cum ordine Græcarum in codice Mediceo: licet Usserius eas ediderit eodem ordine, quo Græcæ interpolatæ editæ sunt. Unde non minima Epistolæ ad Polycarpum injuria facta.

Quum *Epistola ad Romanos* in Mediceo codice desideraretur, D. Vossius in ea redintegranda ope veteris Latinæ versionis utilem impendebat operam: idemque aggredi proposuit D. Pearsonus, confisus, se illam longe integriorem & exactiorem daturum esse. Sed ab hoc labore omnino supersedendum est, ex quo Epistolam illam in *Actis Martyrii S. Ignatii*, a conditoribus istorum *Actorum*, ut par est credere, insertam, cui ve-

[a] a Smyrna.

tus

tus verſio Latina fere in omnibus reſpondet, in lucem ex codice MS. Colbertino Græce produxerit clariſſimus & doctiſſimus Vir, Theodoricus Ruinartus, ad calcem libri, qui inſcribitur, *Acta primorum Martyrum ſincera & ſelecta*, ab ipſo editi, Pariſiis M. DC. LXXX. IX.

Hanc, prout ibi exſtat, in hac noſtra editione ſcrupuloſe nimis exprimere placuit, & textum emendare pene nefas duximus, licet manifeſtis erroribus ex negligentia exſcriptoris affatim ſcateat, quos in Annotationibus corrigendos reſervavimus.

Poſt Annotationes D. Pearſoni addidi ejuſdem eruditiſſimam *de anno, quo S. Ignatius ab Imperatore Trajano Antiochiæ condemnatus, & glorioſo Martyrio Romæ conſummatus fuerit, diſſertationem;* in qua verum illius paſſionis tempus certis probationibus demonſtravit, ut de illo in futurum a nemine dubitari poſſit. Olim quidem cum D. Uſſerio ſentiebat, agonem hunc anno æræ vulgaris Chriſtianæ CVII. obtigiſſe: ſed tandem poſt longas Chronologicarum difficultatum evolutiones, calculis accuratiſſime ſubductis, Martyrium figit anno Chriſti CXVI. Qualis etiam eſt ſententia Reverendiſſimi Viri, D. Guilielmi Lloydii, tunc temporis Epiſcopi Aſaphenſis, in literis ad C. V. Antonium Pagi; qui eam in Critica Hiſtorico-Chronologica in Annales Card. Baronii ad A. Ch. CVII. & Trajani X. cum inſigni elogio publicavit.

Poſt uberrimas Virorum præſtantiſſimorum, D. D. D. D. Voſſii, Uſſerii, Cotelerii & Pearſoni vindemias, quaſdam racemationes ab illis

relictas

relictas collegi: an vero sint cujuspiam bonæ frugis, aliorum judicium esto. Præter collationes Medicei codicis cum interpolatis Epistolis, & cum locis a Patribus antiquis, aliisque mediæ ætatis scriptoribus passim citatis, ut inde, ubi quippiam dubii suberat, quoquo modo lectionem eruere possem, præcipue satagebam sanctissimi Scriptoris mentem explorare, & sententias, quæ explicatione indigere viderentur, facili & dilucida paraphrasi illustrare, in usum nimirum Studiosorum S. Theologiæ, qui optima methodo, post sacras scripturas, legendis primævæ antiquitatis Patribus sedulam dant operam. Si scopum attigerim, non parum lætabor: sin minus, nova hac via aperta & quasi digito monstrata, aliis, qui hoc argumentum feliciori genio pertractaturi sint, præivisse abunde sufficiat.

In hac Sylloge proxime sequuntur *Græca Acta Martyrii S. Ignatii* ex eodem codice Colbertino ad literam fere expressa, ne quicquam in textu temere mutasse viderer: mendas autem, quæ in oculos insiliunt, in notis reservavi corrigendas. *Acta* hæc mihi videntur esse pura & genuina, nec a quoquam juste sollicitanda, si paucissima, præsertim ea de annis Trajani & nominibus Consulum, sub quibus hæc gesta fuisse dicuntur, quæ variationem a Librariis, veræ istorum temporum supputationis omnino ignaris, introductam passæ sint, excipiamus. Sed hisce litibus chronologicis in præsens non me immiscebo, quum de anno, quo glorioso hoc agone consummatus fuerat S. Ignatius, ex dissertatione D. Pearsoni certo constet: de aliis circumstantiis

juxta

juxta Fastorum Consularium normam explorandis forsan disserendi opportunior postea dabitur occasio. Nihil autem hinc Actorum αὐθεντίᾳ aut veritati historicæ detrahi aut potest aut debet, de quibus quum in Præfatione fuse egerim, ea cum nausea & tædio Lectoris hic repetere nolo.

Epistolam S. Polycarpi ad Philippenses, cui ille genuinarum *S. Ignatii Epistolarum syllogen* subjunxerat, primus Græce [a] Petrus Halloix S. J. ex apographo Turriani ad illum a doctissimo Viro, Jacobo Sirmondo, diligentissimo ac felicissimo Antiquitatum Ecclesiasticarum investigatore, transmisso edidit. Genuina certe Epistola est, & in maximo apud Christianos primorum seculorum pretio & honore habita, in quorum solennibus conventibus legi solebat, & ex qua Eusebius dicit, inter alia, quædam testimonia ex priori S. Petri Epistola desumpta esse, quod legenti abunde constabit: nec minus Sanctissimus Martyr *in Epistola S. Clementis Romani ad Corinthios* versatus mihi videtur, cujus verba quoque sæpenumero retinet. Unicum illud exemplar videtur in Christiano orbe adhuc repertum, quo usus est Turrianus, ex quo cetera apographa derivantur. Utinam vero illa Græce integra exstitisset! Dolendum enim est, posteriorem partem, quæ eundem Auctorem plane habet, ibi deesse: sed interim versione veteri Latina contenti esse debemus, donec perfectum exemplar cura Principum & Episcoporum ex Græ-

a *In illustrium Ecclesiæ Orientalium Scriptorum, qui sanctitate juxta & eruditione primo Christi seculo floruerunt & Apostolis convixerunt, vitis & documentis. Duaci* M. DC. XXXIII. *Tom.* I. *p.* 525.

cia procurari possit. Illa autem antiqua versio est mendosissima, nec operæ pretium duxi in illa restituenda valde sollicitum esse.

Denique parvam hanc Syllogen claudunt *Acta Martyrii S. Polycarpi*, quorum maximam partem conservavit Eusebius in Historiæ Ecclesiasticæ lib. IV. cap. 15. Sed quæ integra D. Usserius Armachanus e Menologio Græco, MS. n. 238. fol. 14. b. in Archivis Baroccianis bibliothecæ Oxoniensis reposito, sub hoc titulo, Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου ἐπισκόπου Σμύρνης τῆς Ασίας πρὸ ἑπτὰ καλανδῶν Φευρουαρίων, edidit.

Aliud exemplar huic par & geminum quoque exstat in bibliotheca Cæsarea Vindobonensi in Menologio Græco mensis Februarii, ut patet ex Petri Lambecii Commentariorum lib. VIII. p. 88. ubi initium hujus Martyrii, & finis, qui desinit sectione XIX. nostræ editionis, occurrunt, positis ibi paucis; quæ in Sect. XVII. melius & rectius collocantur. Paucas inde Variationes in ima pagina apposui, integra collatione iis, qui isto codice postea usuri sint, relicta.

Latina versio ex codicibus Cottoniano & Sarisberiensi a D. Usserio desumpta est, potius *paraphrasis* appellanda, passim mendosa, inepta, & corrupta, quam tamen ob antiquitatem, fructumque aliquem inde colligendum, retinendum volui. Supervacanei fuisset laboris aut eam cum originali Græco, aut cum versionibus Latinis, a Bollando aliisque publicatis, conferre conari. Compertissimum habeo, quemlibet exscriptorem, (quod de Græcis quoque Librariis dicendum est) de suo explicationis caussa, prout animo lubebat,

bat,

bat, addere consuevisse. Has minutias saepe saepius neglexi, imo & contempsi, utpote quae nullo modo ad elucidandum Graecum textum conducant. Quid vero, sive in *Epistola S. Polycarpi*, sive in *Actis Martyrii ejusdem*, emendandis & illustrandis fecerim, malim, ut quispiam a se, si hanc editionem cum praecedentibus conferre velit, quam nostro praeconio, ediscat.

Quum spem non illaetabilem mente concepissem, quam Viri clarissimi, quorum judicium ab omni suspicione, pariter ac probitas ab omni assentatione vacaverit, crebris suis hortatibus suasibusque, ne dicam prompta & inexspectata commendatione alebant, me in edendis *S. Ignatii Epistolis*, reliquisque, quae sequuntur, de bonis literis, Ecclesia Anglicana, de Apostolica hierarchia, deque juvenibus Theologis, sese ad haec sacra studia accingentibus, bene, aliquantulum saltem, forsan meriturum esse; facile in animum induxi meum, honestum hoc, post tot annos intermissum, imo & abjectum, hasce *Epistolas & Acta* edendi propositum resumere, &, si quoquo modo fieri posset, in publicam lucem dare.

Quod jam voti compos fiam, id maxime debetur reverendo & insignissimo Viro. D. Doctori Lancaster, celeberrimae Academiae Oxoniensis Vice-Cancellario; qui pro sacrae & politioris literaturae amore, & pro eximia ista, qua erga nomen & memoriam Viri summi, D. Pearsoni, ferebatur, reverentia, veneranda haec Antiquitatis Ecclesiasticae monumenta e Theatro Sheldoniano edenda esse voluit & jussit: quod hic omni cum debito gratitudinis sensu, prout fas exigit,

 agnosco.

agnosco. Quum vero per ingravescentem ætatem aliaque incommoda Oxonii, ubi magnam vitæ meæ partem in Collegio B. Mariæ Magdalenæ olim feliciter transegeram, dum typothetæ instarent operi, ferveretque prelum, moram facere neutiquam liceret, ad absentis vices supplendas, hunc laborem perquam benevole in se suscepe- runt, J. Hudsonus, S. T. P. bibliothecæ Bodleianæ Præfectus, vir sane doctissimus, bonisque literis promovendis natus; & T. Hearnius, A.M. cujus industria, virtus, & eruditio ipsum longe meliori sorte, imo & Præsulum Magnatumque favore & patrocinio perquam dignissimum reddunt: quorum junctis operis consiliisque me in hac editione adornanda maxime adjutum esse, prout æquum est, profiteri gestio. Sed non te diutius morabor.

Vale, Lector erudite & candide, & hisce conatibus nostris, quos in sanctissimi Numinis gloriam, inque publicam Ecclesiæ & Reipublicæ literariæ utilitatem, quod hic repetere oportet, sincera mente destinavi, fave, &, si tibi allubescant, fruere.

Westmonasterii
21. *Octobris*
A. Ch. 1708.

T. S.

TESTI-

TESTIMONIA VETERUM
DE
S. IGNATII EPISTOLIS.

Eusebius Hist. Eccles. l. III. c. 36.

Παρὰ πλείστοις εἰσέτι νῦν διαβόητος Ἰγνάτιος, τῆς κατ᾽ Ἀντιόχειαν Πέτρου διαδοχῆς δεύτερος τὴν ἐπισκοπὴν κεκληρωμένος. λόγος δ᾽ ἔχει τοῦτον ἀπὸ Συρίας εἰς τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἀναπεμφθέντα, θηρίων γενέσθαι βορὰν, τῆς εἰς χριστὸν μαρτυρίας ἕνεκεν. καὶ δὴ τὴν δι᾽ Ἀσίας ἀνακομιδὴν μετ᾽ ἐπιμελεστάτης φρουρῶν φυλακῆς ποιούμενος, τὰς κατὰ πόλιν, αἷς ἐπεδήμει, παροικίας ταῖς διὰ λόγων ὁμιλίαις τε καὶ προτροπαῖς ἐπιῤῥωννὺς, ἐν πρώτοις μάλιστα προφυλάττεσθαι τὰς αἱρέσεις ἄρτι τότε πρῶτον ἀναφυείσας καὶ ἐπιπολαζούσας παρῄνει· προὔτρεπέ τε ἀπρὶξ ἔχεσθαι τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως, ἣν ὑπὲρ ἀσφαλείας καὶ ἐγγράφως, ἤδη μαρτυρόμενος, διατυποῦσθαι ἀναγκαῖον ἡγεῖτο. οὕτω δῆτα ἐν Σμύρνῃ γενόμενος, ἔνθα ὁ Πολύκαρπος ἦν, μίαν μὲν ἐπιστολὴν τῇ κατὰ τὴν Ἔφεσον ἐκκλησίᾳ γράφει, ποιμένος αὐτῆς μνημονεύων Ὀνησίμου· ἑτέραν δὲ τῇ ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ, ἔνθα πάλιν ἐπισκόπου Δαμᾶ μνήμην πεποίηται· καὶ τῇ ἐν Τράλλεσι δὲ ἄλλην, ἧς ἄρχοντα τότε ὄντα Πολύβιον ἱστορεῖ. πρὸς ταύταις καὶ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ γράφει· ᾗ καὶ παράκλησιν προτείνει, ὡς μὴ παραιτησάμενοι τοῦ μαρτυρίου, τῆς ποθουμένης αὐτὸν ἀποστε-

ἀποστερήσαιεν ἐλπίδος· ἐξ ὧν καὶ βραχύτατα εἰς ἐπίδειξιν τῶν εἰρημένων παραθέσθαι ἄξιον· γράφει δὴ οὖν κατὰ λέξιν· καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ τῆς δηλωθείσης πόλεως ταῖς καταλεχθείσαις ἐκκλησίαις διετυπώσατο. ἤδη δ' ἐπέκεινα τῆς Σμύρνης γενόμενος, ἀπὸ Τρωάδος τοῖς τε ἐν Φιλαδελφείᾳ αὖθις διὰ γραφῆς ὁμιλεῖ, καὶ τῇ Σμυρναίων ἐκκλησίᾳ, ἰδίως τε τῷ ταύτης προηγουμένῳ Πολυκάρπῳ· ὃν οἷα δὴ ἀποστολικὸν ἄνδρα εὖ μάλα γνωρίζων, τὴν κατ' Ἀντιόχειαν αὐτῷ ποίμνην, ὡς ἂν γνήσιος καὶ ἀγαθὸς ποιμὴν, παρατίθεται, τὴν περὶ αὐτῆς φροντίδα διὰ σπουδῆς ἔχειν αὐτὸν ἀξιῶν. ὁ δ' αὐτὸς Σμυρναίοις γράφων, οὐκ οἶδ' ὁπόθεν ῥητοῖς συγκέχρηται, τοιαῦτά τινα περὶ τοῦ χριστοῦ διεξιών.

Οἶδε δὲ αὐτοῦ τὸ μαρτύριον καὶ ὁ Εἰρηναῖος, καὶ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ μνημονεύει, λέγων οὕτως· ὡς εἶπέ τις τῶν ἡμετέρων, διὰ τὴν πρὸς θεὸν μαρτυρίαν κατακριθεὶς πρὸς θηρία, ὅτι σῖτός εἰμι τοῦ θεοῦ, καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὑρεθῶ. καὶ ὁ Πολύκαρπος δὲ τούτων αὐτῶν μέμνηται ἐν τῇ φερομένῃ αὐτοῦ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῇ, φάσκων αὐτοῖς ῥήμασι· l. Nicephorum l. III. c. 19.

Lib. V. cap. 8.

Εἶτι καὶ Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος καὶ Ἰγνατίου μνήμην πεποίηται, μαρτυρίαις αὖθις καὶ ἀπὸ τῶν τούτοις γραφέντων κεχρημένος. Nicephorus l. IV. c. 14. in locum Ignatii Clementem ſubſtituit.

Hiero-

Hieronymus, in libro de viris illustribus cap. 16.

Ignatius Antiochenæ Ecclesiæ tertius post Petrum Apostolum Episcopus, commovente persecutionem Trajano, damnatus ad bestias, Romam vinctus mittitur. cumque navigans, Smyrnam venisset, ubi Polycarpus auditor Johannis Episcopus erat; scripsit unam epistolam ad Ephesios, alteram ad Magnesianos, tertiam ad Trallenses; quartam ad Romanos: & inde egrediens, scripsit ad Philadelpheos, & ad Smyrnæos, & proprie ad Polycarpum; commendans illi Antiochensem ecclesiam, in qua & de Evangelio, quod nuper a me translatum est, super persona Christi ponit testimonium, dicens: *ego vero & post resurrectionem in carne eum vidi, & credo, quia sit. & quando venit ad Petrum, & ad eos, qui cum Petro erant, dixit eis: ecce palpate me & videte, quia non sum dæmonium incorporale: & statim tetigerunt eum & crediderunt.* Dignum autem videtur, quia tanti viri fecimus mentionem & de epistola ejus, quam ad Romanos scribit, pauca ponere: *de Syria usque ad Romam pugno ad bestias, in mari & in terra, nocte dieque, ligatus cum decem leopardis, hoc est militibus, qui me custodiunt, quibus & cum benefeceris, pejores fiunt. Iniquitas autem eorum, mea doctrina est; sed non idcirco justificatus sum. Utinam fruar bestiis, quæ mihi sunt præparatæ, quas & oro mihi veloces esse ad interitum, & ad supplicia, & allici ad comedendum me; ne sicut & aliorum Martyrum, non audeant corpus meum attingere. Quod si venire noluerint, ego vim faciam, ut*

 devo-

devorer. Ignoſcite mihi, filioli: quid mihi proſit, ego ſcio. Nunc incipio Chriſti eſſe diſcipulus; nihil de his quæ videntur, deſiderans, ut Jeſum Chriſtum inveniam. Ignis, crux, beſtiæ, confractio oſſium, membrorumque diviſio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant, tantum ut Chriſto fruar. Cumque jam damnatus eſſet ad beſtias; ardore patiendi, cum rugientes audiret leones, ait: *frumentum Chriſti ſum; dentibus beſtiarum molar, ut panis mundus inveniar.* Paſſus eſt anno undecimo Trajani.

Theodoritus, *dialogo primo.*

Επιδείξω σοὶ τὸν πανεύφημον τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλον, &c. ἀκήκοας δὲ πάντως Ιγνάτιον ἐκεῖνον, ὃς διὰ τῆς τῦ μεγάλυ Πέτρου δεξιᾶς, τῆς ἀρχιερωσύνης τὴν χάριν ἐδέξατο, καὶ τὴν Εκκλησίαν Αντιοχέων ἰθύνας, τὸν τῦ μαρτυρίυ ϛέφανον ἀνεδήσατο. *Poſtea laudat loca, ad Smyrn.* 1. 5. 4. *ad Epheſ.* 18. 20. 7. *ad Trall.* 9. *& Dialogo* 2. *citat epiſtolæ ad Smyrnæos c.* 3. *& Dialogo* 3. *ejuſdem epiſtolæ c.* 7. *lege etiam Theodoriti Ep.* 89. *&* 145. *item Facundum Hermianenſem L. VIII. C. I.*

SS. IGNATI

SS. IGNATI ET POLYCARPI EPISTOLARUM *SUMMARIA.*

S. IGNATII EPISTOLAE AD SMYRNAEOS *SUMMARIA.*

C. I. *gaudere se significat, quod firmi persistant in fide Evangelii, cujus summa capita, quoad doctrinam de Jesu Christo, recitat.*

II. *vere, non in apparentia passum esse contra docetas asserit.*

III. *verum fuisse hominem etiam post resurrectionem: hocque discipulis demonstrasse.*

IV. *monet, ut caveant sibi ab istis hæreticis: nisi enim vere hæc a Domino essent peracta, nunquam se tantum laboris & periculi suscepturum fuisse.*

V. *periculum hujus erroris porro declarat, illosque hac ratione Christum abnegare.*

VI. *heterodoxos istos plane adversos esse sententiæ Dei.*

VII. *fugiendos ergo istos, & attendendum Prophetis Evangelioque.*

VIII. *respiciendum ad Presbyterium, præcipue autem ad Episcopum.*

IX. *honorem Episcopi porro urget: & gratias Smyrnæis agit pro officiis sibi præstitis.*

X. *et Philoni, Rheo ceterisque comitibus exhibitis.*

XI. *Ecclesiam Antiochenam pace frui: mittendum ergo a Smyrnæis legatum, qui illi hoc nomine gratuletur.*

XII. *a fratribus, qui sunt Troade, illis salutem dicit. Salutat Episcopum, Presbyteros, Diaconos,*

XIII. *et fratres cum familiis, virginesque.*

EPISTOLAE AD POLYCARPUM

SUMMARIA.

I. *laudat Deum propter firmam Polycarpi pietatem: & ad varias virtutes exhortatur.*

II. *præcipue illas, quæ bono Episcopo conveniunt.*

III. *ad patientiam & constantiam.*

IV. *officium erga viduas, servos & ancillas.*

V. *quid conjugibus, cœlibibus, sponsis sit inculcandum.*

VI. *unitatem & respectum Episcopi aliaque officia commendat.*

VII. *theodromum sive legatum in Syriam mitti jubet, qui Antiochenæ Ecclesiæ pacem gratuletur.*

VIII. *vult ut Polycarpus vicinis Ecclesiis, idem ut faciant, scribat. salutationes.*

EPISTOLAE AD EPHESIOS

SUMMARIA.

I. *gratias agit, quod Onesimum Episcopum ad se miserint, quem, ut & Ephesios eximie laudat.*

II. *comites Onesimi Burrhum, Crocum, &c. nominat; ut subjiciantur Ephesii Episcopo & Presbyterio, monet.*

III. *excu-*

III. *excusat libertatem hujus admonitionis.*

IV. *unitatem commendat, ut Presbyterium Episcopo conjungatur, quemadmodum citharæ chordæ.*

V. *hujus unionis utilitas.*

VI. *idem porro urget, & Ephesios ob hanc subjectionem collaudat.*

VII. *hæreticos acriter insectatur, & verum magistrum Dominum Jesum illis ab utraque natura depingit.*

VIII. IX. *commendat Ephesios a cura salutis, & quod falsis doctoribus aures occluserint.*

X. *seduloque pro aliis orent: quomodoque erga extraneos se gerere debeant, docet.*

XI. XII. *Dei timorem inculcans, ut pro se orent, petit.*

XIII. XIV. *cultum publicum commendat: fidem & charitatem, ut in unum coeuntia acriter inculcat.*

XV. *exteriori professioni interior animi dispositio adjungenda.*

XVI. XVII. *Evangelium non est pravis doctrinis corrumpendum.*

XVIII. *crux Christi scandalum: ejus nativitas & Baptismus.*

XIX. *tria mysteria, quæ latuerunt Diabolum; virginitas Mariæ, ejus partus, & mors Domini. quomodo per astrum cæleste mundo revelatus sit.*

XX. XXI. *promittit ſe aliam ad illos exaraturum epiſtolam; ſperatque in unitate fidei, Euchariſtiæ & regiminis epiſcopalis permanſuros: ad memoriam ſui & preces adhortatur, Deoque Epheſios commendat.*

EPISTOLAE AD MAGNESIOS SUMMARIA.

I. *occaſio ad illos ſcribendi hanc epiſtolam.*

II. *adventus ipſorum Epiſcopi Damæ & Presbyterorum Baſſi & Apollonii, itemque Diaconi Sotionis.*

III. *hortatur, ut honorem exhibeant Epiſcopo, quamvis juniori & novo.*

IV. *ſic bonæ ſtudeant conſcientiæ.*

V. *tranſit vita, & aut numiſma Dei, aut numiſma mundi i. e. aut felicitas aut miſeria eligenda.*

VI. *hinc ordo obſervandus, & unitati ſtudendum.*

VII. *nihil ſine Epiſcopo & Presbyteris agendum.*

VIII. IX. X. *Cavendum a falſis doctrinis, ſpeciatim ab Ebionitarum, & judaizantium erroribus, ut ſoli Chriſto Magiſtro exemplo Prophetarum attendamus.* Pearſon. Vind. Ignat. part. 2. C. 4.

XI. *hæc præmonendi, non exprobrandi cauſſa ſcripſit.*

XII. *modeſtiamque & humilitatem Magneſiorum eximie laudat.*

XIII. *ut pergant in fide in Chriſtum & obedientia, hortatur.*

XIV. *et pro ſe atque Eccleſia Antiochena preces fundant.*

XV. *Salutationes.*

EPISTOLAE AD PHILADELPHENSES.

I. *post inscriptionem, Episcopum Philadelph. eximiis laudibus prosequitur.*

II. *ut ei adhæreant, rejectis falsis doctoribus, monet.*

III. IV. *unitati studeant, & una Eucharistia utantur.*

V. *amorem erga illos declarat, & preces illorum expetit; ipsos etiam Prophetas in Christum sperasse & ab eo salutem consequutos fuisse.*

VI. *nec tamen Judaismum admittendum esse, cujus doctores columnis sepulchralibus similes sint.*

VII. *quomodo, spiritu impellente, præsens illis unitatem & imitationem Christi inculcaverit.*

VIII. *nihil per contentionem faciendum: in Christo acquiescendum.*

IX. *hunc annunciavere Prophetæ, Evangelium exhibuit.*

X. *quum pacem consequuta sit Ecclesia Antiochena, par esse, ut misso legato eidem felicitatem hanc gratulentur.*

XI. *indicat, quinam fidelium sibi adsint, & gratias agit, quod benigne ab illis habiti fuerint. Salutatio.*

SUMMARIA EPIST. AD TRALLIANOS.

I. *laudat Trallianorum charitatem, quam misso Polybio Episcopo sibi declaraverint.*

II. *nihil sine Episcopo & Presbyterio agendum. Diaconorum munus.*

III. *his obediendum: commendatio hujus Episcopi.*

IV. *ardor zeli Ignatii mansuetudine temperandus.*

V. *utut sublimis sit scientia rerum cœlestium in Ignatio, & jam vinctus sit, nondum ob hæc discipulus Christi est.*

VI. *ab hæreticis sibi caveant, monet, salutarem doctrinam Christi veneno inficientes.*

VII. *hoc fit, si humilitate ornati, unitati & ordini studeant.*

VIII. *præmunit illos contra insidias diaboli, fidem charitatemque inculcans.*

IX. *qua de caussa historiam Christi κατ' ἐπιτομὴν tradit.*

X. *contra docetas, quos non dubitat atheos & infideles appellare.*

XI. *hi fugiendi, ceu plantæ lethiferæ.*

XII. *repetit monitum de charitate & concordia, & preces ipsorum expostulat.*

XIII. *Salutationes & valedictio.*

SUMMARIA EPISTOLAE AD ROMANOS.

I. *desiderium videndi Romanos declarat, optatque Martyrium, ni Romani precibus suis moram ei afferant.*

II. *vehementer illos obtestatur, ne hanc ei gloriam invideant.*

III. *potius Deum rogent, ut sibi ad tantum certamen vires suppeditet.*

IV. *ferarum dentibus commoli cupit, ut purus Christi panis inveniatur.*

V. VI. *idem martyrii desiderium amplius & valde emphaticis verbis declarat.*

VII. VIII. *denuo Romanos obtestatur, ne ad Deum contendenti obstaculo sint.*

IX. *Ecclesiam Syriæ precibus ipsorum commendat, & Ecclesiarum, per quas transiit, studia in se laudat.*

X. *concludit, commendans nonnullos ipsorum benevolentiæ.*

EPISTOLAE S. POLYCARPI AD PHILIPP. SUMMARIA.

I. *post salutationem laudat Philippenses propter benignitatem, illis qui persequutionem passi sunt, exhibitam, & propter fidem pietatemque.*

II. *hortatur, ut persistant, argumento a resurrectione Domini nostraque, & futuro judicio petito.*

III. *obsequentes mandatis Pauli Apostoli, cujus epistolam vehementer commendat, ædificantem in fide, spe & caritate.*

IV. *contra avaritiam: officia conjugum, mulierum, & viduarum.*

V. *Diaconorum, Juniorum, Virginum.*

VI. *Presbyterorum: communia officia.*

VII. *Antichristus: primogenitus Satanæ: falsi doctores vitandi: orandum.*

VIII. *patiendum pro Christo, ad ejus exemplum.*

IX. *et exemplum non tantum Ignatii, Zosimi, Rufi, sed Pauli reliquorumque Apostolorum.*

X. *varia*

X. *varia officia inculcat, ſpeciatim conſtantiam.*

XI. *deplorat Valentis presbyteri delictum, & ab avaritia cavere, errantemque in viam revocare jubet.*

XII. *votum, & adhortatio ad precationem.*

XIII. *de epiſtolis Ignatii, quas Philippenſibus mittit Polycarpus.*

XIV. *Creſcentem & ſororem ejus commendat.*

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

SANCTI IGNATII EPISTOLÆ.

ΣΜΥΡΝΑΙΟΙΣ.

Ιγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἠγαπημένου Ιησοῦ Χριστοῦ, ἐλεημένῃ ἐν παντὶ χαρίσματι, πεπληρωμένῃ ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, ἀνυστερήτῳ οὔσῃ παντὸς χαρίσματος, θεοπρεπεστάτῃ καὶ ἁγιοφόρῳ, τῇ οὔσῃ ἐν Σμύρνῃ τῆς Ασίας, ἐν ἀμώμῳ πνεύματι καὶ λόγῳ θεοῦ, πλεῖστα χαίρειν.

AD SMYRNÆOS.

Ignatius, qui & Theophorus, Ecclesiæ Dei Patris & dilecti Jesu Christi, misericordiam consecutæ in omni dono, repletæ fide & charitate, nullum non donum assecutæ, divinissimæ & sanctiferæ, quæ est Smyrnæ in Asia; in Spiritu immaculato & verbo Dei salutem plurimam.

I.

GLorifico Jeſum Chriſtum Deum, qui tanta vos ſapientia donavit. Cognovi enim vos perfectos in fide immota; ut affixos cruci Domini noſtri JeſuChriſti, & carne & ſpiritu; & firmatos in charitate, in ſanguine Chriſti; plene perſuaſos in Dominum noſtrum: vere exiſtentem de genere Davidis, ſecundum carnem; filium Dei ſecundum voluntatem & potentiam Dei: natum vere ex Virgine: baptizatum à Johanne, ut [a] *impleretur ab eo omnis juſtitia*: vere ſub Pontio Pilato & Herode Tetrarcha clavis confixum pro nobis in carne. Ex quo fructu nos ſumus, per divine-beatam paſſionem ejus; ut elevet [b] ſignum

α΄.

ΔΟξάζω Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Θεὸν, τὸν οὕτως ὑμᾶς σοφίσαντα· ἐνόησα γὰρ ὑμᾶς κατηρτισμένους ἐν ἀκινήτῳ πίστει, ὥσπερ καθηλωμένους ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ σαρκί τε καὶ πνεύματι, καὶ ἑδρασμένους ἐν ἀγάπῃ ἐν τῷ αἵματι Χριστοῦ, [1] πεπληροφορημένους εἰς τὸν κύριον ἡμῶν, ἀληθῶς ὄντα ἐκ γένους Δαβὶδ κατὰ σάρκα, υἱὸν Θεοῦ κατὰ θέλημα καὶ δύναμιν Θεοῦ, γεγεννημένον ἀληθῶς ἐκ παρθένου, βεβαπτισμένον ὑπὸ Ἰωάννου, ἵνα πληρωθῇ πᾶσα δικαιοσύνη ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἀληθῶς ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ Ἡρώδου τετράρχου καθηλωμένον ὑπὲρ ἡμῶν ἐν σαρκί. Ἀφ᾽ οὗ καρποῦ ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ [2] θεομακαρίστου αὐτοῦ πάθους, ἵνα ἄρῃ σύσσημον

1 Theodoret. Dialog. I. 2 MS. θεομακαρίτου. lege θεομακαρίστου. a S. Matth. III. 15. b Iſa. V. 26. & XLIX. 22. juxta LXX. *Vexillum Crucis*, in fragmentis S. Polycarpi.

εἰς

εἰς τὰς αἰῶνας διὰ τῆς ἀναστάσεως εἰς τὰς ἁγίȣς ϗ πιστὰς αὐτȣ͂, εἴτε ἐν Ιȣδαίοις, εἴτε ἐν ἔθνεσιν, ἐν ἑνὶ σώματι τῆς ἐκκλησίας αὐτȣ͂.

in secula, per resurrectionem, sanctis & fidelibus suis, sive in Judæis, sive in Gentibus, in uno corpore Ecclesiæ suæ.

β΄. Ταῦτα γὰρ πάντα ἔπαθεν δι' ἡμᾶς, ἵνα σωθῶμεν. Καὶ ἀληθῶς ἔπαθεν, ὡς καὶ ἀληθῶς ἀνέστησεν ἑαυτόν· οὐχ ὥσπερ ἄπιστοί τινες λέγουσιν τὸ δοκεῖν αὐτὸν πεπονθέναι, αὐτοὶ τὸ δοκεῖν ὄντες, ϗ καθὼς φρονȣ͂σιν ϗ συμβήσεται αὐτοῖς, ȣ͂σιν ἀσωμάτοις καὶ δαιμονικοῖς.

II. Omnia enim hæc passus est propter nos, ut salutem consequamur. Et vere passus est; sicut & vere seipsum resuscitavit. Non, ut quidam infideles dicunt, secundum opinionem ipsum passum esse, ipsi secundum opinionem existentes: & quemadmodum sapiunt, sic & continget eis; qui phantastici sunt & dæmoniaci.

γ΄. Εγὼ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σαρκὶ αὐτὸν οἶδα, ϗ πιστεύω ὄντα. Καὶ ὅτε πρὸς τὰς περὶ Πέτρον ἦλθεν, ἔφη αὐτοῖς· λάβετε, ψηλαφήσατέ με, ϗ ἴδετε, ὅτι ȣ̓κ εἰμὶ δαιμόνιον ἀσώματον. Καὶ εὐθὺς αὐτȣ͂ ἥψαντο, ϗ ἐπίστευσαν,[1] κρατηθέντες τῇ σαρκὶ αὐτȣ͂ καὶ τῷ πνεύματι. Διὰ τȣ͂το καὶ θανάτȣ κατεφρόνησαν·

III. [a] Ego enim & post resurrectionem eum in carne novi, & credo esse. Et quando ad eos, qui cum Petro erant, venit, inquit ipsis: *Apprehendite, palpate me, & videte, quod non sum dæmonium incorporale.* Et confestim ipsum tetigerunt, atque crediderunt convicti carne ipsius & spiritu. Propter hoc etiam mortem contempse-

1. MS. κραθέντες, compendiaria scriptione. a Euseb. H. E. l. III. c. 36. Theodoret. Dialog. II.

runt; ſupra mortem vero inventi ſunt. [a] Poſt reſurrectionem autem cum illis comedit & bibit, ut carnalis, quamvis ſpiritualiter unitus Patri.

IV. De his autem admoneo vos, cariſſimi, ſciens quod & vos ita habeatis. Sed præmunio vos contra feras humanam formam præ ſe ferentes; quos non ſolum oportet vos non recipere; ſed, ſi poſſibile eſt, neque obviam eis fieri; ſolum vero pro ipſis orare, ſi quo modo pœnitentiam agant, quod admodum difficile eſt. Hujus autem poteſtatem habet Jeſus Chriſtus vera noſtra vita. Si enim opinione ſola hæc à Domino noſtro ſunt peracta; & ego opinione ſolum vinctus ſum. Quid vero & meipſum morti deditiſcium tradidi, ad ignem, ad gladium, ad beſtias? Verum qui prope gladium, prope Deum eſt: qui cum beſtiis, cum Deo eſt.

ηὑρέθησαν δὲ ὑπὲρ θάνατον. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν συνέφαγεν αὐτοῖς καὶ συνέπιεν, ὡς σαρκικὸς, καίπερ πνευματικῶς ἡνωμένος τῷ πατρί.

δ΄. Ταῦτα δὲ παραινῶ ὑμῖν, ἀγαπητοὶ, εἰδὼς ὅτι καὶ ὑμεῖς οὕτως ἔχετε. Προφυλάσσω δὲ ὑμᾶς ἀπὸ τῶν θηρίων τῶν ἀνθρωπομόρφων· οὓς οὐ μόνον δεῖ ὑμᾶς μὴ παραδέχεσθαι, ἀλλ' εἰ δυνατόν ἐστι μηδὲ συναντᾶν, μόνον δὲ προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ἐάν πως μετανοήσωσιν, ὅπερ δύσκολον. Τούτου δὲ ἔχει ἐξουσίαν Ἰησοῦς Χριστὸς, τὸ ἀληθινὸν ἡμῶν ζῆν. [1] Εἰ γὰρ [2] τὸ δοκεῖν ταῦτα ἐπράχθη ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν, κἀγὼ τῷ δοκεῖν δέδεμαι. Τί δὲ καὶ ἐμαυτὸν ἔκδοτον δέδωκα τῷ θανάτῳ, πρὸς πῦρ, πρὸς μάχαιραν, πρὸς θηρία; Ἀλλ' [3] ἐγγὺς μαχαίρας, ἐγγὺς Θεοῦ, [4] μεταξὺ θηρίων, μεταξὺ Θεοῦ".

1 Theodoret. Dialog. I. 2 Theodoret. τῷ. utrobique. 3 Ὁ ἐγγὺς, Theodor. 4 Hæc male omittuntur à Theodoreto. a Theodoret. Dialog. II.

Μόνον

Μόνον ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ συμπαθεῖν αὐτῷ, πάντα ὑπομένω· αὐτοῦ με ἐνδυναμοῦντος τοῦ τελείου ἀνθρώπου γενομένου.

έ. Ὅν τινες ἀγνοοῦντες ἀρνοῦνται, μᾶλλον δὲ ἠρνήθησαν ὑπ' αὐτοῦ, ὄντες συνήγοροι τοῦ θανάτου μᾶλλον ἢ τῆς ἀληθείας· οὓς οὐκ ἔπεισαν αἱ προφητεῖαι, οὐδ' ὁ νόμος Μωσέως, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι νῦν τὸ εὐαγγέλιον, οὐδὲ τὰ ἡμέτερα 1 τῶν κατ' ἄνδρα παθήματα. Καὶ γὰρ περὶ ἡμῶν τὸ αὐτὸ φρονοῦσιν. 2 Τί γάρ με ὠφελεῖ τις, εἰ ἐμὲ ἐπαινεῖ, τὸν δὲ κύριόν μου βλασφημεῖ, μὴ ὁμολογῶν αὐτὸν σαρκοφόρον; Ὁ δὲ τοῦτο μὴ λέγων, τελείως αὐτὸν ἀπήρνηται 3 ὢν νεκροφόρος. Τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν, ὄντα ἄπιστα, οὐκ ἔδοξέ μοι ἐγγράψαι· ἀλλὰ μηδὲ γένοιτό μοι αὐτῶν μνημονεύειν, μέχρις οὗ μετανοήσωσιν εἰς τὸ πάθος, ὅ ἐστιν ἡμῶν ἀνάστασις.

Tantum in nomine Jeſu Chriſti, ut ſimul cum illo patiar, omnia ſuſtineo; ipſo roborante me, qui perfectus homo factus eſt.

V. Quem quidam ignorantes abnegant: magis autem abnegati ſunt ab ipſo; patroni mortis magis quam veritatis. Quibus nec Prophetiæ perſuaſere, nec Moſis lex, ſed nec Evangelium in hunc usque diem, neque noſtræ ſingulorum paſſiones. Nam & de nobis id ipſum ſentiunt. Quid enim mihi prodeſt, ſi quis me laudet, & dominum meum blaſphemet, non confitens ab ipſo carnem geſtari? Qui vero id non dicit, prorſus eum negavit, & ipſe cadaver geſtat. Nomina vero eorum, cum ſint infidelia, non viſum eſt mihi ſcribere: ſed & abſit à me, ut eorum mentionem faciam, donec reſipiſcant in paſſionem, quæ eſt noſtra reſurrectio.

1 Interpol. habet τὰ. ſed τῶν poteſt retineri. 2 Theodoret. Dialog. I. 3 Theodoret. ὡς νεκροφόρον. male.

VI. Nemo erret. Et supercœlestia, & gloria Angelorum, & [a] Principes visibiles ac invisibiles, si non credant in sanguinem Christi; etiam illis judicium est. [b] *Qui capit, capiat.* Locus neminem efferat. Totum namque est fides & charitas, quibus nihil prælatum est. Considerate vero eos, qui alienam opinionem tuentur contra gratiam Jesu Christi, quæ ad nos venit, quomodo contrarii sint sententiæ Dei. De caritate non est cura ipsis, non de vidua, non de orphano, non de oppresso, non de vincto vel soluto, non de esuriente vel sitiente.

VII. Ab eucharistia & oratione abstinent; eo quod non confiteantur eucharistiam carnem esse Servatoris nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitavit. Qui ergo contradicunt huic do-

ϛʹ. Μηδεὶς πλανάσθω. Καὶ τὰ ἐπουράνια, καὶ ἡ δόξα τῶν ἀγγέλων, καὶ οἱ ἄρχοντες ὁρατοί τε καὶ ἀόρατοι, ἐὰν μὴ [1] πιστεύσωσιν εἰς τὸ αἷμα Χριστοῦ, κἀκείνοις κρίσις ἐστίν. Ὁ χωρῶν χωρείτω. Τόπος μηδένα φυσιούτω· τὸ γὰρ ὅλον ἐστὶ πίστις καὶ ἀγάπη, ὧν οὐδὲν προκέκριται. Καταμάθετε δὲ τοὺς ἑτεροδοξοῦντας εἰς τὴν χάριν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν, πῶς ἐναντίοι εἰσὶν τῇ γνώμῃ τοῦ θεοῦ. Περὶ ἀγάπης οὐ μέλει αὐτοῖς, οὐ περὶ χήρας, οὐ περὶ ὀρφανοῦ, οὐ περὶ θλιβομένου, οὐ περὶ δεδεμένου ἢ λελυμένου, οὐ περὶ πεινῶντος ἢ διψῶντος.

ζʹ. [2] Εὐχαριστίας καὶ προσευχῆς ἀπέχονται, διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἡμῶν παθοῦσαν, ἣν τῇ χρηστότητι ὁ πατὴρ ἤγειρεν. Οἱ οὖν ἀντιλέγοντες τῇ δωρεᾷ

1 MS. πιστεύσωμεν. 2 Theodoret. Dialog. III. a V. Vind. Ignat. II. 90. b S. Matt. XIX. 12.

τοῦ

τῦ Θεῦ συζητῦντες ἀποθνήσκυσι. Συνέφερεν δὲ αὐτοῖς ἀγαπᾷν, ἵνα καὶ ἀναςῶσιν. Πρέπον ὖν ἐςὶν ἀπέχεσθαι τῶν τοιύτων, καὶ μήτε κατ' ἰδίαν περὶ αὐτῶν λαλεῖν, μήτε κοινῇ· προσέχειν δὲ τοῖς προφήταις, ἐξαιρέτως δὲ τῷ εὐαγγελίῳ, ἐν ᾧ τὸ πάθος ἡμῖν δεδήλωται, καὶ ἡ ἀνάςασις τετελείωται. Τὺς δὲ μερισμὺς φεύγετε, ὡς ἀρχὴν κακῶν.

ή. Πάντες τῷ ἐπισκόπῳ ἀκολυθεῖτε, ὡς Ιησῦς Χριςὸς τῷ πατρὶ, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, ὡς τοῖς ἀποςόλοις· τὺς δὲ διακόνυς ἐντρέπεσθε, ὡς Θεῦ ἐντολήν. Μηδεὶς χωρὶς τῦ ἐπισκόπυ τὶ πρασσέτω τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Εκείνη βεβαία εὐχαριςία ἡγείσθω, ἡ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον ὖσα, ἢ ᾧ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ. Οπυ ἂν φανῇ ὁ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τὸ πλῆθος ἔςω· ὥσπερ ὅπου ἂν ᾖ Χριςὸς Ιησῦς, ἐκεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. Οὐκ ἐξὸν ἐςιν χωρὶς τῦ ἐπισκόπυ

no Dei, altercantes moriuntur. Utile autem esset ipsis diligere, ut & resurgerent. Decet itaque abstinere ab ejusmodi, & nec in privato, nec in communi colloquio de illis verba facere: attendere autem Prophetis, præcipue autem Evangelio, in quo passio nobis ostensa & resurrectio perfecta est. Divisiones vero fugite, ut principium malorum.

VIII. Omnes Episcopum sequimini, ut Jesus Christus Patrem; & Presbyterium ut Apostolos. Diaconos autem revereamini ut Dei mandatum. Sine Episcopo nemo quicquam faciat eorum, quæ ad ecclesiam spectant. Rata eucharistia habeatur illa, quæ sub Episcopo fuerit, vel cui ipse concesserit. Ubi comparuerit Episcopus, ibi & multitudo sit: quemadmodum ubi fuerit Christus Jesus, ibi catholica est Ecclesia. Non licet sine Episcopo, neque

que baptizare, neque agapen celebrare: ſed quodcunque ille probaverit, hoc & Deo eſt beneplacitum: ut tutum ratumque ſit quodcunque agitur.

IX. Conſentaneum eſt deinceps reſipiſcere; & dum adhuc tempus habemus, ad Deum per pœnitentiam redire. Bene habet, Deum & Epiſcopum reſpicere. Qui honorat Epiſcopum à Deo honoratus eſt. Qui clam Epiſcopo aliquid agit, diabolo præſtat obſequium. Omnia igitur vobis in gratia abundent: digni enim eſtis. Omni modo me recreaſtis: & vos Jeſus Chriſtus. Abſentem me ac præſentem dilexiſtis: retribuat vobis Deus, propter quem omnia ſuſtinentes, ipſum adipiſcemini.

X. Quod Philonem, & Rheum Agathopodem, qui me ſecuti ſunt in verbo DEI, ut Chriſti DEI miniſtros exceperitis, bene feciſtis. Qui & Domino pro vobis gratias agunt, quod

ȣ̓́τε βαπτίζειν, ȣ̓́τε ἀγάπην ποιεῖν· ἀλλ᾽ ὃ ἂν ἐκεῖνος δοκιμάσῃ, τȣ̃το καὶ τῷ Θεῷ εὐάρεςον, ἵνα ἀσφαλὲς ᾖ καὶ βέβαιον πᾶν ὃ πράσσεται.

θ΄. Εὔλογόν ἐςιν λοιπὸν ἀνανῆψαι· καὶ, ὡς ἔτι καιρὸν ἔχομεν, εἰς Θεὸν μετανοεῖν. Καλῶς ἔχει καὶ Θεὸν καὶ ἐπίσκοπον εἰδέναι. Ὁ τιμῶν ἐπίσκοπον, ὑπὸ Θεȣ̃ τετίμηται· ὁ λάθρα ἐπισκόπȣ τὶ πράσσων, τῷ διαβόλῳ λατρεύει. Πάντα οὖν ὑμῖν ἐν χάριτι περισσευέτω, ἄξιοι γάρ ἐςέ. Κατὰ πάντα με ἀνεπαύσατε, καὶ ὑμᾶς Ἰησȣ̃ς Χριςός. Ἀπόντα με καὶ παρόντα ἠγαπήσατε. Ἀμείβῃ ὑμῖν Θεός, δι᾽ ὃν πάντα ὑπομένοντες αὐτȣ̃ τεύξεσθε.

ι΄. Φίλωνα, καὶ Ῥέον Ἀγαθόπȣν, οἱ ἐπηκολȣ́θησάν μοι εἰς λόγον Θεȣ̃, καλῶς ἐποιήσατε ὑποδεξάμενοι ὡς διακόνȣς Χριςȣ̃ Θεοῦ· οἳ καὶ εὐχαριςȣ̃σιν τῷ κυρίῳ ὑπὲρ ὑμῶν, ὅτι αὐτοὺς ἀν-

ἀνεπαύσατε κατὰ πάντα τρόπον. Οὐδὲν ὑμῖν οὐ μὴ ἀπολεῖται. Αντίψυχον ὑμῶν τὸ πνεῦμά μου, καὶ τὰ δεσμά μου, ἃ οὐχ ὑπερηφανήσατε ἐδὲ ἐπαισχύνθητε· οὐδὲ ὑμᾶς ἐπαισχυνθήσεται ἡ τελεία πίστις Ιησοῦς Χριστός.

ια΄. Η προσευχὴ ὑμῶν ἀπῆλθεν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Αντιοχείᾳ τῆς Συρίας. ὅθεν δεδεμένος θεοπρεπεστάτοις δεσμοῖς πάντας ἀσπάζομαι, ἐκ ὢν ἄξιος ἐκεῖθεν εἶναι ἔσχατος αὐτῶν ὤν· κατὰ θέλημα δὲ Θεοῦ κατηξιώθην, ἐκ ἐκ συνειδότος, ἀλλ' ἐκ χάριτος θεοῦ, ἣν εὔχομαι τελείαν μοι δοθῆναι, ἵνα ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν θεοῦ ἐπιτύχω. Ινα οὖν τέλειον ὑμῶν γένηται τὸ ἔργον καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανῷ, πρέπει εἰς τιμὴν θεοῦ χειροτονῆσαι τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν θεοπρεσβύτην εἰς τὸ γενόμενον ἕως Συρίας συγχαρῆναι αὐτοῖς, ὅτι εἰρηνεύουσιν, καὶ ἀπέλαβον τὸ ἴδιον μέγεθος,

omnibus modis illos refeceritis. Nihil vobis utique deperibit. Vice animarum veſtrarum ſpiritus meus ſit, & vincula mea, quæ non faſtidiſtis, nec erubuiſtis: nec de vobis erubeſcet perfecta fides Jeſus Chriſtus.

XI. Oratio veſtra pervenit ad eccleſiam Antiochenam, quæ eſt in Syria: unde, Deo decoris ligatus vinculis, omnes ſaluto: qui inde exiſtere non ſum dignus, cum extremus ſim eorum; ſed Dei voluntate dignus effectus ſum; non juxta conſcientiam, ſed ex gratia Dei: quam opto perfectam mihi dari, ut per orationem veſtram Deum conſequar. Quo itaque opus veſtrum abſolutum ſit, tum ſuper terram, tum in cœlo; decet ad Dei honorem, ut eccleſia veſtra eligat ſacrum legatum; ut cum ad Syriam uſque venerit, congratuletur illis, quod pacem conſecuti ſint, & ſuam receperint magnitudinem,

ac restitutum sit illis suum corpus. Digna igitur mihi res est visa, ut aliquem vestrum mittatis cum epistola, quo una cum illis glorificet Deum, de tranquillitate, quam in Deo consecuti sunt, & quod portu jam potiti sunt per orationem vestram. Cum perfecti sitis, perfecta & sentite. Cupientibus enim vobis benefacere, Deus largiri paratus est.

XII. Salutat vos charitas fratrum qui sunt in Troade: unde & scribo vobis per Burrhum, quem misistis mecum una cum [a] Ephesiis fratribus vestris: qui omni modo me refocillavit. Atque utinam omnes illum imitentur, qui est exemplar divini ministerii. Remuneret ipsum gratia per omnia. Saluto Deo dignum Episcopum & Deo decorum Presbyterium, & conservos meos diaconos, sigillatimque ac in universum omnes; in nomine JESU CHRISTI,

καὶ ἀπεκατεςάθη αὐτοῖς τὸ ἴδιον σωματεῖον. Εφάνη μοι ἦν ἄξιον πρᾶγμα πέμψαι τινὰ τῶν ὑμετέρων μετ᾽ ἐπιςολῆς, ἵνα συνδοξάσῃ τὴν κατὰ θεὸν αὐτοῖς γενομένην εὐδίαν, καὶ ὅτι λιμένος ἤδη ἐτύγχανεν τῇ προσευχῇ ὑμῶν. Τέλειοι ὄντες τέλεια καὶ φρονεῖτε. Θέλȣσιν γὰρ ὑμῖν εὐπράσσειν θεὸς ἕτοιμος εἰς τὸ παρασχεῖν.

ιϐ΄. Ασπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν Τρωάδι· ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν διὰ Βȣῤῥȣ, ὃν ἀπεςείλατε μεθ᾽ ἐμȣ̃ ἅμα Εφεσίοις τοῖς ἀδελφοῖς ὑμῶν, ὃς κατὰ πάντα με ἀνέπαυσεν. Καὶ ὄφελον πάντες αὐτὸν ἐμιμȣ̃ντο, ὄντα ἐξεμπλάριον θεȣ̃ διακονίας. Αμείψεται αὐτὸν ἡ χάρις κατὰ πάντα. Ασπάζομαι τὸν ἀξιόθεον ἐπίσκοπον, καὶ θεοπρεπέςατον πρεσβυτέριον, καὶ τȣ̀ς συνδȣ́λȣς μȣ διακόνȣς, καὶ τȣ̀ς κατ᾽ ἄνδρα καὶ κοινῇ πάντας ἐν ὀνόματι Ιησοῦ Χριςȣ̃,

[a] Euplo & Frontone.

καὶ

καὶ τῇ σαρκὶ αὐτȣ̃ καὶ τῷ αἵματι, πάθει τὲ ϗ ἀναςάσει, σαρκικῇ τε ϗ πνευματικῇ, [1] ἐν ὀνόματι'', ἐν ἑνότητι Θεȣ̃ ϗ ὑμῶν. Χάρις ὑμῖν, ἔλεος, εἰρήνη, ὑπομονὴ διὰ παντός.

ιγʹ. Ασπάζομαι τȣ̀ς οἴκȣς τῶν ἀδελφῶν μȣ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, καὶ τὰς παρθένȣς τὰς λεγομένας χήρας. Ἐῤῥωσθέ μοι ἐν δυνάμει [2] πνεύματος. Ασπάζεται ὑμᾶς Φίλων, σὺν ἐμοὶ ὤν. Ασπάζομαι τὸν οἶκον Ταȣΐας, ἣν εὔχομαι ἑδρᾶσθαι πίςει καὶ ἀγάπῃ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ. Ασπάζομαι Αλκην, τὸ ποθητόν μȣ ὄνομα· καὶ Δάφνον, Ασύγκριτον, καὶ Εὔτεκνον, καὶ πάντας κατ' ὄνομα. Ἐῤῥωσθε ἐν χάριτι Θεȣ̃.

& carne ipsius & sanguine, & passione ac resurrectione corporali simul & spirituali, in unitate Dei vestraque. Gratia vobis, misericordia, pax, patientia semper sit.

XIII. Saluto familias fratrum meorum cum uxoribus & liberis; nec non virgines, vocatas viduas. Incolumes in virtute Spiritus este mihi. Salutat vos Philo, qui mecum est. Saluto Taviam cum domesticis; quam opto solidari fide & caritate corporali atque spirituali. Saluto Alcen desiderabile mihi nomen, & Daphnum, Asyncritum, & Eutecnum, & omnes nominatim. Valete in Gratia Dei.

ΣΜΥΡΝΑΙΟΙΣ ΑΠΟ ΤΡΩΑΔΟΣ.

1 Redundat: & plane omittendum videtur. 2 Πατρός.

AD POLYCARPUM.

Ignatius, qui & Theophorus, Polycarpo Episcopo ecclesiæ Smyrnæorum, immo vero cujus Episcopus est Deus Pater & Dominus Jesus Christus, plurimam salutem.

I.

Suscipiens tuum propositum in Deo firmatum velut super petram immobilem, summis eveho laudibus, dignus habitus inculpata tua facie, qua utinam fruar in Deo. Obsecro te in Dei gratia, qua indutus es, ut a ad cursum tuum adjicias, omnesque adhorteris, ut salventur. Tuere locum tuum,

ΠΡΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΝ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, Πολυκάρπῳ ἐπισκόπῳ ἐκκλησίας Σμυρναίων, μᾶλλον δὲ ἐπεσκοπημένῳ ὑπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, πλεῖστα χαίρειν.

α'.

Ἀποδεχόμενός σου τὴν ἐν θεῷ γνώμην, ἡδρασμένην ὡς ἐπὶ πέτραν ἀκίνητον, ὑπερδοξάζω, καταξιωθεὶς τοῦ προσώπου σου τοῦ ἀμώμου, οὗ ὀναίμην ἐν θεῷ. Παρακαλῶ σε ἐν χάριτι θεοῦ, ᾗ ἐνδέδυσαι, προσθεῖναι τῷ δρόμῳ σου, καὶ πάντας παρακαλεῖν, ἵνα σώζωνται. 1 Ἐκδίκει σου τὸν τόπον

1 Antioch, homil. CXI. περὶ ἡγουμένων.

a 2 Tim. IV. 7.

ἐν

ἐν πάσῃ ἐπιμελείᾳ, σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ. Τῆς ἑνώσεως φρόντιζε, ἧς οὐδὲν ἄμεινον. Πάντας βάσταζε ὡς καί σε ὁ κύριος. Πάντων ἀνέχου ἐν ἀγάπῃ, ὥσπερ καὶ ποιεῖς. Προσευχαῖς σχόλαζε ἀδιαλείπτοις. Αἰτοῦ σύνεσιν πλείονα ἧς ἔχεις. Γρηγόρει, ἀκοίμητον πνεῦμα κεκτημένος. Τοῖς κατ' ἄνδρα κατὰ [1] βοήθειαν Θεοῦ λάλει. Πάντων τὰς νόσους βάσταζε, ὡς τέλειος ἀθλητής. ὅπου πλείων κόπος, πολὺ κέρδος.

β'. Καλοὺς μαθητὰς ἐὰν φιλῇς, χάρις σοι οὐκ ἔστιν· μᾶλλον τοὺς λοιμοτέρους ἐν πραότητι ὑπότασσε. Οὐ πᾶν τραῦμα τῇ αὐτῇ ἐμπλάστρῳ θεραπεύεται. Τοὺς παροξυσμοὺς ἐμβροχαῖς παῦε. Φρόνιμος γίνου, ὡς ὄφις, ἐν ἅπασιν· καὶ ἀκέραιος, [2] ὡσεὶ περιστερά. Διὰ τοῦτο σαρκικὸς εἶ καὶ πνευματικός, ἵνα [3] τὰ φαινόμενά σου εἰς πρόσωπον κολακεύῃς· τὰ

in omni cura carnali & spirituali. Unitatis curam habe, qua nihil melius. Omnes perfer, quo & te Dominus. Omnes tolera per caritatem, sicut & facis. [a] Precibus vaca perpetuis. Postula intellectum ampliorem, quam habes. Vigila, insomnem spiritum possidens. Singulis juxta adjutorium Dei loquere. [b] Cunctorum ægrotationes porta, sicut perfectus Athleta. Ubi plus laboris, magnum lucrum est.

II. Bonos discipulos si amaveris, nulla tibi est gratia: potius pestilentiores in mansuetudine subjice. Non omne vulnus eodem emplastro curatur. Vehementiores morbi accessiones superfusionibus seda. [c] *Prudens esto, sicut serpens*, in omnibus; *& simplex, ut columba*. Propter hoc corporalis es & spiritualis, ut quæ apparent coram te demulceas; quæ

1 Ὁμοήθειαν. 2 Ὡς οὐ MS. 3 Antioch. homil. CXI. περὶ ἡγουμένων. a 1 Thess. V. 17. b Gal. VI. 2. c Matth. X. 16.

autem

autem non videntur petas, ut manifestentur tibi: ne tibi quicquam desit & omni dono abundes. Tempus expetit te, ut gubernatores, ventos, & ut tempestate jactus, portum; quo Deo potiaris. Caute te gere, ut Dei Athleta. Thema seu proposita corona est incorruptio & vita æterna, de qua & tu persuasus es. Secundum omnia vice animæ tuæ sim ego, & vincula mea, quæ dilexisti.

δὲ ἀόρατα αἴτει ἵνα σοι φανερωθῇ, ὅπως μηδενὸς λείπῃ, καὶ παντὸς χαρίσματος περισσεύῃς. Ὁ καιρὸς ἀπαιτεῖ σε, ὡς κυβερνῆται ἀνέμους, καὶ ὡς χειμαζόμενος λιμένα, εἰς τὸ θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Νῆφε ὡς θεοῦ ἀθλητής· τὸ θέμα ἀφθαρσία καὶ ζωὴ αἰώνιος, περὶ ἧς καὶ σὺ πέπεισαι. Κατὰ πάντα σου ἀντίψυχον ἐγὼ, καὶ τὰ δεσμά μου, ἃ ἠγάπησας.

III. Qui videntur fide digni esse & aliena docent non te perterrefaciant. a Sta firmus, ut incus quæ percutitur. Magni Athletæ est, cædi & vincere. Maxime vero propter DEUM omnia sustinere nos oportet, ut & ipse nos sustineat. Studiosior fias, quam es. Tempora perpende. Eum, qui ultra tempus est, expecta; intemporalem, invisibilem,

γ'. Οἱ δοκοῦντες ἀξιόπιστοι εἶναι καὶ ἑτεροδιδασκαλοῦντες, μή σε καταπλησσέτωσαν. Στῆθι ἑδραῖος ὡς ἄκμων τυπτόμενος. Μεγάλου ἐστὶν ἀθλητοῦ τὸ δέρεσθαι καὶ νικᾷν· μάλιστα δὲ ἕνεκεν θεοῦ πάντα ὑπομένειν ἡμᾶς δεῖ, ἵνα καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὑπομείνῃ. Πλέον σπουδαῖος γίνου οὗ εἶ. Τοὺς καιροὺς καταμάνθανε· τὸν ὑπέρκαιρον προσδόκα, τὸν ἄχρονον, τὸν ἀόρατον,

a Antioch. homil. LXXXV. περὶ ὀλιγοψυχίας καὶ διψυχίας.

τὸν

τὸν δι' ἡμᾶς ὁρατὸν, τὸν ἀψηλάφητον, τὸν ἀπαθῆ, τὸν δι' ἡμᾶς παθητὸν, τὸν κατὰ πάντα τρόπον δι' ἡμᾶς ὑπομείναντα.

propter nos viſibilem, impalpabilem, impatibilem, noſtra cauſa patibilem, qui omnimodis propter nos ſuſtinuit.

δ'. Χῆραι μὴ ἀμελείσθωσαν. μετὰ τὸν κύριον σὺ αὐτῶν φροντιστὴς ἔσο. Μηδὲν ἄνευ γνώμης σου γινέσθω, μηδὲ σὺ ἄνευ [1] θεοῦ τὶ πράσσε· ὅπερ [2] οὐδὲ πράσσεις, εὐσταθής. Πυκνότερον συναγωγαὶ γινέσθωσαν· ἐξ ὀνόματος πάντας ζήτει. Δούλους καὶ δούλας μὴ ὑπερηφάνει· ἀλλὰ μηδὲ αὐτοὶ φυσιούσθωσαν, ἀλλ' εἰς δόξαν θεοῦ πλέον δουλευέτωσαν, ἵνα κρείττονος ἐλευθερίας ἀπὸ θεοῦ τύχωσιν. Μὴ ἐράτωσαν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἐλευθεροῦσθαι, ἵνα μὴ δοῦλοι εὑρεθῶσιν [3] τῆς ἐπιθυμίας.

IV. Viduæ non negligantur. Poſt Dominum tu earum curator eſto. Nihil ſine tua voluntate fiat: neque tu quicquam ſine Dei voluntate agas; quod nec facis, cum ſis conſtans. Crebrius conventus fiant. Nominatim omnes inquire. Servos & ancillas ne ſuperbe contemnas: ſed nec ipſi inflentur; verum ad gloriam Dei plus ſerviant, ut potiorem libertatem à DEO conſequantur. Non cupiant à communi donari libertate, ne ſervi inveniantur cupiditatis.

ε'. Τὰς κακοτεχνίας φεῦγε· μᾶλλον δὲ περὶ τούτων ὁμιλίαν μὴ ποιοῦ. Ταῖς ἀδελ-

V. Malas artes fuge; imo vero de iis verba ne facito. Sororibus meis

1 Ita in MS. Medicæo abſque γνώμης, quod ſua in editione addidit Voſſius. Licet illud occurrat apud Chryſoſtomum & Interpolat. 2 F. σὺ δέ. 3 Deeſt τῆς in MS.

dicito

dicito, ut dominum ament, & maritis contentæ sint carne ac spiritu. Similiter & fratribus meis manda, in nomine Jesu Christi, diligant conjuges suas, sicut Dominus ecclesiam. Si quis potest in castitate manere ad honorem illius, qui carnis Dominus est, in humilitate maneat. Si glorietur, periit. Et si se majorem Episcopo censet, interiit. Decet vero ut sponsi & sponsæ de sententia Episcopi conjugium faciant, quo nuptiæ sint secundum Dominum, & non secundum cupiditatem. Omnia ad honorem Dei fiant.

VI. Episcopo attendite, ut & Deus vobis. Devovear ego pro iis qui subditi sunt Episcopo, Presbyteris, Diaconis. Atque mihi contingat habere cum illis partem in Deo. Collaborate vobis mutuo, una certate, una currite, compatimini, una dormite,

φαῖς μου προσλάλει, ἀγαπᾷν τὸν κύριον, καὶ τοῖς συμβίοις ἀρκεῖσθαι σαρκὶ καὶ πνεύματι. Ὁμοίως καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μου παράγγελλε ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀγαπᾷν τὰς συμβίους, ὡς ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν. [1] Εἴ τις δύναται ἐν ἁγνείᾳ μένειν, εἰς τιμὴν τοῦ κυρίου τῆς σαρκὸς, ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω. Ἐὰν καυχήσηται, ἀπώλετο· καὶ ἐὰν γνωσθῇ πλέον τοῦ ἐπισκόπου, ἔφθαρται. Πρέπει δὲ τοῖς γαμοῦσι καὶ ταῖς „γαμουμέναις, μετὰ γνώ„μης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἕνω„σιν ποιεῖσθαι· ἵνα ὁ γά„μος ᾖ κατὰ θεὸν, καὶ μὴ „κατ᾽ ἐπιθυμίαν. Πάντα εἰς τιμὴν θεοῦ γινέσθω.

ϛ'. Τῷ ἐπισκόπῳ προσέχετε, ἵνα καὶ ὁ θεὸς ὑμῖν. Ἀντίψυχον ἐγὼ τῶν ὑποτασσομένων τῷ ἐπισκόπῳ, πρεσβυτέροις, διακόνοις· καὶ μετ᾽ αὐτῶν μοι τὸ μέρος γένοιτο σχεῖν ἐν θεῷ. Συγκοπιᾶτε ἀλλήλοις, [2] συναθλεῖτε, συντρέχετε, συμπάσχετε, συγκοιμᾶσθε,

1 Antioch. hom. XXI. περὶ παρθενίας. 2 In MS. συναθλῆτε.

συνε-

συνεγείρεσθε, ὡς Θεᾶ οἰκονόμοι, καὶ πάρεδροι, καὶ ὑπηρέται. Ἀρέσκετε ᾧ στρατεύεσθε, ἀφ᾽ ἃ καὶ τὰ ὀψώνια κομίζεσθε. Μήτις ὑμῶν δεσέρτωρ εὑρεθῇ. Τὸ βάπτισμα ὑμῶν μενέτω ὡς ὅπλα, ἡ πίστις ὡς περικεφαλαία, ἡ ἀγάπη ὡς δόρυ, ἡ ὑπομονὴ ὡς πανοπλία. Τὰ δεπόσιτα ὑμῶν, τὰ ἔργα ὑμῶν· ἵνα τὰ ἄκκεπτα ὑμῶν ἄξια κομίζησθε. Μακροθυμήσατε ἂν μετ᾽ ἀλλήλων ἐν πραότητι, ὡς ὁ Θεὸς ὑμῶν. Οναίμην ὑμῶν διὰ παντός.

una exſurgite, ut Dei diſpenſatores, & aſſeſſores, & miniſtri. Placete illi, cui militatis, à quo & ſtipendia refertis. Nemo veſtrum deſertor inveniatur. Baptiſmus veſter maneat, velut arma; fides, ut galea; caritas, ut haſta; patientia, ut tota armatura. Depoſita veſtra, ſint opera veſtra; ut accepta veſtra digna reportetis. Longanimes igitur eſtote alter ad alterum in manſuetudine, ut & Deus erga vos. Utinam fruar vobis perpetuo.

ζ΄. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἐκκλησία ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας εἰρηνεύει, ὡς ἐδηλώθη μοι, διὰ τὴν προσευχὴν ὑμῶν, κἀγὼ εὐθυμότερος ἐγενόμην ἐν ἀμεριμνίᾳ Θεᾶ, ἐάν περ διὰ τᾶ παθεῖν Θεᾶ ἐπιτύχω, εἰς τὸ εὑρεθῆναί με ἐν τῇ ἀναστάσει ὑμῶν μαθητήν. Πρέπει, Πολύκαρπε θεομακαριστότατε, συμβᾶλιον ἀγαγεῖν θεοπρεπέστατον, καὶ χειροτονῆσαί τινα, ὃν ἀγαπητὸν λίαν ἔχετε, καὶ

VII. Quia vero Eccleſia, quæ eſt in Antiochia Syriæ, pace, ut relatum eſt mihi, fruitur per preces veſtras; & ego tranquilliori animo fui in ſecuritate Dei, ſi modo per paſſionem Deum aſſequar, ut inveniar in reſurrectione veſter diſcipulus. Decet, in Deo beatiſſime Polycarpe, concilium cogere Deo decentiſſimum, & eligere aliquem, quem valde carum habeatis, &

impigrum, qui poterit divinus cursor appellari, illumque eo dignari honore, ut profectus in Syriam, glorificet vestram impigram caritatem in gloriam Christi. Christianus sui potestatem non habet, sed Deo vacat. Hoc est opus Dei & vestrum, quando ipsum perfeceritis. Credo enim gratiæ, quod parati sitis ad beneficentiam Deo congruentem. Cum itaque scirem vehemens vestrum erga veritatem studium, per breves literas vos adhortatus sum.

ἄοκνον, 1 ὡς δυνήσεται θεόδρομος καλεῖσθαι· τȣ̃τον καταξιῶσαι, ἵνα πορευθεὶς εἰς Συρίαν δοξάσῃ ὑμῶν τὴν ἄοκνον ἀγάπην εἰς δόξαν 2 Χριςȣ̃. Χριςιανὸς ἑαυτȣ̃ ἐξȣσίαν ȣ̓κ ἔχει, ἀλλὰ θεῷ σχολάζει. Τȣ̃το τὸ ἔργον θεȣ̃ ἐςὶν καὶ ὑμῶν, ὅταν αὐτὸ ἀπαρτίσητε. Πιςεύω γὰρ τῇ χάριτι, ὅτι ἑτοιμοί ἐςε εἰς εὐποιΐαν θεῷ ἀνήκȣσαν. Εἰδὼς ȣ̓͂ν ὑμῶν τὸ σύντονον τῆς ἀληθείας, δι' ὀλίγων ὑμᾶς γραμμάτων παρεκάλεσα.

VIII. Quoniam igitur omnibus ecclesiis nequivi scribere, quod repente navigaverim à Troade Neapolim, ut voluntas imperat; scribes anterioribus ecclesiis, tanquam qui sententiæ Dei compos sis, quo & ipsi idem faciant: qui possunt, pedites mittant; alii vero epistolas, per eos, qui à te mittentur: ut glorificeris æterno opere, quemadmodum dignus es.

η'. Ἐπεὶ 3 πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ȣ̓κ ἠδυνήθην γράψαι, διὰ τὸ ἐξαίφνης πλεῖν με ἀπὸ Τρωάδος εἰς Νεάπολιν, ὡς τὸ θέλημα προςάσσει, γράψεις ταῖς ἔμπροσθεν ἐκκλησίαις, ὡς θεȣ̃ γνώμην κεκτημένος, εἰς τὸ καὶ αὐτοὺς τὸ αὐτὸ ποιῆσαι· οἱ μὲν δυνάμενοι πεζȣ̀ς πέμψαι· οἱ δὲ ἐπιςολὰς διὰ τῶν ὑπό σȣ πεμπομένων, ἵνα 4 δοξασθῆτε αἰωνίῳ ἔργῳ ὡς ἄξιος ὤν.

1 Ος. 2 Θεȣ̃. 3 Insere ȣ̓͂ν. 4 L. δοξασθῇς.

Ἀσπά-

Ασπάζομαι πάντας ἐξ ὀνόματος, καὶ τὴν τȣ̃ Επιτρόπȣ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων. Ασπάζομαι Ατ]αλον τὸν ἀγαπητόν μȣ. Ασπάζομαι τὸν μέλλον]α καταξιȣ̃σθαι τȣ̃ εἰς Συρίαν πορεύεσθαι. Εςαι ἡ χάρις μετ᾽ αὐτȣ̃ διὰ παντὸς, καὶ τȣ̃ πέμποντος αὐτὸν Πολυκάρπȣ. Ερρῶσθαι ὑμᾶς διὰ παντὸς ἐν Θεῷ ἡμῶν Ιησȣ̃ Χριςῷ εὔχομαι, ἐν ᾧ διαμείνητε ἐν ἑνότητι Θεȣ̃ ϗ [1] ἐπισκοπῇ. Ασπάζομαι Αλκην τὸ ποθητόν μȣ ὄνομα. Ερρωσθε ἐν κυρίῳ.

Saluto omnes nominatim, & Epitropi uxorem cum tota domo ipſius & liberorum. Saluto Attalum mihi carum. Saluto eum, qui profectione in Syriam dignus habebitur. Gratia in perpetuum cum illo erit, & cum mittente illum Polycarpo. Opto vos valere ſemper in Deo noſtro Jeſu Chriſto, in quo permaneatis in unitate Dei & viſitatione. Saluto Alcen deſiderabile mihi nomen. Valete in Domino.

ΠΡΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΝ.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ.

Ιγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ εὐλογημένῃ ἐν μεγέθει Θεȣ̃ πατρὸς καὶ πληρώματι, τῇ προωρισμένῃ πρὸ αἰώνων εἶναι διὰ παντὸς εἰς δόξαν παράμονον, ἄτρεπ]ον, ἡνωμένην, καὶ ἐκλελεγμένην ἐν πάθει ἀληθινῷ, ἐν θελήματι

AD EPHESIOS.

Ignatius, qui & Theophorus, benedictæ in magnitudine Dei Patris, & plenitudine, prædeſtinatæ ante ſecula, ut eſſet ſemper in permanente gloria, immutabilis, unita, & electa, in vera paſſione, per voluntatem

1 Forte legendum ἐπισκόπȣ.

Patris & Jeſu Chriſti Dei noſtri; Eccleſiæ merito beatiſſimæ, quæ eſt Epheſi in Aſia, plurimam in Jeſu Chriſto & in immaculata gratia ſalutem.

τοῦ πατρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἀξιομακαρίστῳ, τῇ οὔσῃ ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας, πλεῖστα ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ ἐν ἀμώμῳ χάριτι, χαίρειν.

I.

Uſcepi veſtrum in Deo multum dilectum nomen, quod poſſidetis natura juſta, ſecundum fidem & caritatem in Jeſu Chriſto Salvatore noſtro, cum imitatores ſitis Dei, excitando vos per ſanguinem Dei, cognatum opus omnibus ſuis numeris abſolviſtis, poſtquam audiſtis me vinctum à Syria, pro communi nomine & ſpe, ſperantem quod veſtris precibus conſequar, ut Romæ adverſus beſtias pugnem, quo per martyrium adipiſci poſſim diſcipulus eſſe illius, qui ſeipſum pro nobis obtulit Deo oblationem & ho-

α'.

1

Ποδεξάμενος ἐν Θεῷ τὸ πολυαγάπητόν σου ὄνομα, ὃ κέκτησθε φύσει δικαίᾳ, κατὰ πίστιν καὶ ἀγάπην ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ σωτῆρι ἡμῶν, μιμηταὶ ὄντες Θεοῦ, ἀναζωπυρήσαντες ἐν αἵματι Θεοῦ, τὸ συγγενικὸν ἔργον τελείως ἀπηρτίσατε. Ἀκούσαντες γὰρ δεδεμένον ἀπὸ Συρίας ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος καὶ ἐλπίδος, ἐλπίζοντα τῇ προσευχῇ ὑμῶν ἐπιτυχεῖν ἐν Ῥώμῃ θηριομαχῆσαι, ἵνα διὰ τοῦ μαρτυρίου ἐπιτυχεῖν δυνηθῶ μαθητὴς εἶναι τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀνενεγκόντος Θεῷ προσφορὰν καὶ θυ-

1 Int. Ἀπεδεξάμην.

σίαν. Ἐπεὶ ἒν τὴν πολυπληθίαν ὑμῶν ἐν ὀνόματι Θεῦ ἀπείληφα ἐν Ὀνησίμῳ, τῷ [1] ἐν ἀγάπῃ ἀδιηγήτῳ, ὑμῶν δὲ ἐν σαρκὶ ἐπισκόπῳ· ὃν εὔχομαι κατὰ Ἰησῦν Χριστὸν ὑμᾶς ἀγαπᾷν, καὶ πάντας ὑμᾶς αὐτῷ ἐν ὁμοιότητι εἶναι. Εὐλογητὸς γὰρ ὁ χαρισάμενος ὑμῖν ἀξίοις ὖσι τοιῦτον ἐπίσκοπον κεκτῆσθαι.

stiam. Quandoquidem numerosam multitudinem vestram in nomine Dei suscepi in Onesimo, inenarrabilis caritatis viro, vestro autem in carne Episcopo; quem obsecro, ut juxta Jesum Christum ametis, utque vos omnes illius similes sitis. Benedictus enim, qui donavit vobis, qui digni estis, talem Episcopum possidere.

β'. Περὶ δὲ τῦ [2] συνδύλυ μυ Βύρρυ, τῦ κατὰ Θεὸν διακόνυ ὑμῶν ἐν πᾶσι εὐλογημένυ, εὔχομαι παραμεῖναι αὐτὸν εἰς τιμὴν ὑμῶν καὶ τῦ ἐπισκόπυ. Καὶ Κρόκος δὲ ὁ Θεῦ ἄξιος καὶ ὑμῶν, ὃν ἐξεμπλάριον τῆς ἀφ' ὑμῶν ἀγάπης ἀπέλαβον, κατὰ πάντα με ἀνέπαυσεν, ὡς καὶ αὐτὸν ὁ πατὴρ Ἰησῦ Χριστῦ [3] ἀναψύξει, ἅμα Ὀνησίμῳ, καὶ Βύρρῳ, καὶ Εὔπλῳ, καὶ Φρόντωνι, δι' ὧν πάντας ὑμᾶς κατὰ ἀγάπην εἶδον. Ὀναίμην ὑμῶν διὰ παντὸς, ἐάνπερ ἄξιος ὦ. Πρέπον ἒν ἐστιν κατὰ πάν-

II. De Burrho autem conservo meo & secundum Deum Diacono vestro in omnibus benedicto, oro ut permaneat ad honorem vestri & Episcopi. Sed & Crocus, & Deo & vobis dignus, quem exemplar vestræ caritatis accepi, per omnia me recreavit, quo modo & ipsum refrigeret Pater Jesu Christi, una cum Onesimo, Burrho, Euplo, ac Frontone, per quos vos omnes quoad caritatem vidi. Fruar vobis perpetuo, si dignus fuero. Decet itaque vos omni-

1 Int. ἐπ'. 2 Coloss. I. 7. & IV. 7. 3 Ἀναψύξαι MS.

bus modis glorificare Dominum Jesum Christum, qui glorificavit vos, ut in obedientia una *sitis perfecti, eadem mente eademque sententia; idemque dicatis de eodem omnes*, ut subjecti Episcopo & Presbyterio per omnia sanctificati sitis.

III. Non præcipio vobis, quasi sim aliquis. Quamvis enim vinctus sim in nomine, necdum tamen perfectus sum in Jesu Christo. Nunc enim incipio discipulus esse; & alloquor vos ut condoctores meos. Nam oportebat me à vobis incitari fide, admonitione, patientia, æquanimitate. At quando caritas non sinit me tacere de vobis, propterea anteverti vos admonere, ut in Dei sententiam concurratis. Etenim JESUS CHRISTUS, inseparabilis nostra vita, Patris est sententia; ut & Episcopi per

τα τρόπον δοξάζειν Ἰησȣ̃ν Χριςὸν τὸν δοξάσαντα ὑμᾶς· ἵνα ἐν μιᾷ ὑποταγῇ ἦτε κατηρτισμένοι [1 τῷ 2 αὐτῷ νοῒ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ, καὶ τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες περὶ τȣ̃ αὐτȣ̃, ἵνα] ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ κατὰ πάντα ἦτε ἡγιασμένοι.

γ΄. Οὐ διατάσσομαι ὑμῖν, ὡς ὤν 3 τις. Εἰ γὰρ καὶ δέδεμαι ἐν τῷ ὀνόματι, ȣ̓́πω ἀπήρτισμαι ἐν Ἰησȣ̃ Χριςῷ. Νῦν γὰρ ἀρχὴν ἔχω τȣ̃ μαθητεύεσθαι, καὶ προσλαλῶ ὑμῖν ὡς συνδιδασκαλίταις μȣ. Ἐμὲ γὰρ ἔδει ὑφ' ὑμῶν ὑπαλειφθῆναι πίςει, νȣθεσίᾳ, ὑπομονῇ, μακροθυμίᾳ. Ἀλλ' ἐπεὶ ἡ ἀγάπη ȣ̓κ ἐᾷ με σιωπᾷν περὶ ὑμῶν, διὰ τȣ̃το προέλαβον παρακαλεῖν ὑμᾶς, ὅπως συντρέχητε τῇ γνώμῃ τȣ̃ θεȣ̃. Καὶ γὰρ Ἰησȣ̃ς Χριςὸς, 4 τὸ ἀδιάκριτον ἡμῶν ζῆν, τȣ̃ πατρὸς ἡ γνώμη· ὡς καὶ οἱ ἐπίσκοποι, οἱ κατὰ

1 Hæc inclusa male inserta sunt. 2 1 Cor. I. 10. 3 Interpol. τί. 4 Vet. Int. Ασύγκριτον.

τα

τὰ πέρατα ὁρισθέντες, ἐν Ἰησοῦ Χριστοῦ γνώμῃ εἰσίν.

δ'. Ὅθεν πρέπει ὑμῖν συντρέχειν τῇ τοῦ ἐπισκόπου γνώμῃ, ὅπερ καὶ ποιεῖτε. Τὸ γὰρ ἀξιονόμαστον ὑμῶν πρεσβυτέριον, τοῦ Θεοῦ ἄξιον, οὕτως συνήρμοσται τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς χορδαὶ κιθάρᾳ. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ ὁμονοίᾳ ὑμῶν, καὶ συμφώνῳ ἀγάπῃ Ἰησοῦς Χριστὸς ᾄδεται. Καὶ οἱ καθ' ἄνδρα δὲ χορὸς γίνεσθε, ἵνα σύμφωνοι ὄντες ἐν ὁμονοίᾳ, χρῶμα Θεοῦ λαβόντες ἐν ἑνότητι, 1 ᾄδετε ἐν φωνῇ μιᾷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ πατρὶ, ἵνα ὑμῶν καὶ ἀκούσῃ, 2 καὶ ἐπιγινώσκων 3 δι' ὧν εὐπράσσετε, μέλη 4 ὄντας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Χρήσιμον οὖν ἐστιν ὑμᾶς ἐν ἀμώμῳ ἑνότητι εἶναι, ἵνα καὶ Θεοῦ πάντοτε μετέχητε.

ε'. Εἰ γὰρ ἐγὼ ἐν μικρῷ χρόνῳ τοιαύτην συνήθειαν ἔσχον πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν, οὐκ ἀνθρωπίνην οὖσαν, ἀλλὰ πνευματικὴν, πόσῳ μᾶλλον

terræ terminos definiti, ex Jesu Christi sunt sententia.

IV. Unde decet vos in Episcopi sententiam concurrere, quod & facitis. Nam memorabile vestrum Presbyterium, dignum Deo, ita coaptatum est Episcopo, ut chordæ citharæ. Propter hoc in consensu vestro & concordi charitate Jesus Christus canitur. Sed & vos singuli chorus este; ut consoni per concordiam, melos Dei recipientes in unitate, cantetis voce una per JESUM CHRISTUM Patri; quo & vos audiat, & agnoscat ex iis quæ bene operamini, membra esse vos Filii ipsius. Utile itaque est in immaculata unitate vos esse; ut & semper participetis Deo.

V. Si enim ego brevi temporis spatio talem consuetudinem contraxi cum Episcopo vestro, quæ non humana, sed spiritualis est; quanto

1 V. Int. Ἄδητε. 2 Ἐπιγινώσκῃ. 3 Δι' ὅν. 4 Ὄντες.

vos beatiores judico, conjunctos sic uti Ecclesia Jesu Christo, & Jesus Christus Patri; ut omnia per unitatem consentiant! Nemo erret: nisi quis intra altare sit, privatur pane Dei. Si enim unius atque alterius precatio tantas vires habet; quanto magis illa quæ Episcopi est & totius ecclesiæ! Qui igitur in conventum non venit, hic jam superbia elatus est, & seipsum separavit atque judicavit. Scriptum est enim: [a] *superbis Deus resistit*. Studeamus igitur Episcopo non resistere; ut simus subjecti Deo.

ὑμᾶς μακαρίζω, τοὺς ἐγκεκραμένους οὕτως, ὡς ἡ ἐκκλησία Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τῷ πατρὶ, ἵνα πάντα ἐν ἑνότητι σύμφωνα ᾖ; Μηδεὶς πλανάσθω. Ἐὰν μή τις ᾖ ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου, ὑστερεῖται τοῦ ἄρτου θεοῦ. Εἰ γὰρ ἑνὸς καὶ δευτέρου προσευχὴ τοσαύτην ἰσχὺν ἔχει, πόσῳ μᾶλλον ἥ τε τοῦ ἐπισκόπου καὶ πάσης [1] ἐκκλησίας; Ὁ οὖν μὴ ἐρχόμενος ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οὗτος ἤδη ὑπερηφανεῖ, καὶ ἑαυτὸν διέκρινεν· γέγραπται γὰρ, ὑπερηφάνοις ὁ θεὸς ἀντιτάσσεται. Σπουδάσωμεν οὖν μὴ ἀντιτάσσεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα ὦμεν θεοῦ ὑποτασσόμενοι.

VI. Et quanto quis taciturniorem viderit Episcopum, tanto magis eum revereatur. Quemcunque enim Paterfamilias mittit ad gubernandam familiam suam, hunc ita accipere debemus ut illum ipsum qui mittit. Manifestum igitur

ϛʹ. Καὶ ὅσον βλέπει τις σιγῶντα ἐπίσκοπον, πλειόνως αὐτὸν φοβείσθω· πάντα γὰρ ὃν πέμπει ὁ οἰκοδεσπότης εἰς ἰδίαν οἰκονομίαν, οὕτως δεῖ ἡμᾶς αὐτὸν δέχεσθαι, ὡς αὐτὸν τὸν πέμψαντα. Τὸν οὖν ἐπίσκοπον δῆλον, ὅτι

1 In MS. τῆς ἐκκλησίας, cum articulo. a Jac. IV. 6. Prov. III. 34. 1 Petr. V. 5.

ὡς αὐτὸν τὸν κύριον δεῖ [1] προσβλέπειν. Αὐτὸς μὲν οὖν Ονήσιμος ὑπερεπαινεῖ ὑμῶν τὴν ἐν Θεῷ εὐταξίαν, ὅτι πάντες κατὰ ἀλήθειαν ζῆτε, καὶ ὅτι ἐν ὑμῖν οὐδεμία αἵρεσις κατοικεῖ· ἀλλ' οὐδὲ ἀκούετέ τινος πλέον [2] ἤπερ Ιησοῦ Χριστοῦ, λαλοῦντος ἐν ἀληθείᾳ.

est, quod Episcopum respicere oporteat ut ipsum Dominum. Et ipse quidem Onesimus supra modum laudat vestrum decentem divinumque ordinem, quod omnes secundum veritatem vivitis, & quod inter vos nullus est hæresi locus: sed neque auditis aliquem amplius quam J. C. qui loquitur in veritate.

ζ'. Εἰώθασι γάρ τινες δόλῳ πονηρῷ τὸ ὄνομα περιφέρειν, ἀλλά τινα πράσσοντες ἀνάξια Θεοῦ· οὓς δεῖ ὑμᾶς ὡς θηρία ἐκκλίνειν. Εἰσὶν γὰρ κύνες λυσσῶντες, λαθροδῆκται· οὓς δεῖ ὑμᾶς φυλάσσεσθαι, ὄντας δυσθεραπεύτους. Εἷς ἰατρός ἐστιν, σαρκικός τε καὶ πνευματικὸς, γεννητὸς καὶ ἀγέννητος, ἐν σαρκὶ γενόμενος Θεὸς, [3] ἐν ἀθανάτῳ ζωῇ ἀληθινῇ, καὶ ἐκ Μαρίας καὶ ἐκ Θεοῦ, πρῶτον παθητὸς καὶ τότε ἀπαθὴς, Ιησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος ἡμῶν.

VII. Solent enim nonnulli malo dolo nomen quidem circumferre; sed patrant quædam indigna Deo: quos oportet vos ut feras evitare. Sunt enim canes rabidi, clam mordentes: quos à vobis vitari oportet, ut morbo difficulter curabili laborantes. Medicus autem unus est, & carnalis & spiritualis, factus & non factus, in homine existens Deus, in morte vita vera, & ex Maria & ex Deo, primum passibilis & tunc impassibilis, Jesus Christus, Dominus noster.

η'. Μὴ οὖν τις ὑμᾶς ἐξαπατάτω, ὥσπερ οὐδὲ ἐξα-

VIII. Ne quis igitur vos seducat, sicut nec seduci-

1 Προβλέπειν MS. Sic etiam Antonius. 2 In MS. εἴπερ.
3 Lege, ἐν θανάτῳ ζωὴ ἀληθινή.

mini: toti namque estis Dei. Cum enim nulla lite implicemini, quæ vos discruciare possit; profecto secundum Deum vivitis. Purgamentum vestri sum, & piaculum efficiar pro vestra Ephesiorum ecclesia, celeberrima in seculis. Carnales spiritualia exercere nequeunt, neque spirituales carnalia: sicut nec fides quæ incredulitatis sunt, nec incredulitas quæ fidei. Quæ vero & secundum carnem agitis, ea [a] spiritualia sunt. In Jesu enim Christo omnia agitis.

IX. Novi autem nonnullos illic transiisse, qui habent perversam doctrinam. Quos non permisistis seminare inter vos; & obturastis aures, ne reciperetis, quæ ab ipsis sunt disseminata, ut qui lapides sitis templi Patris, præparati in Dei Patris ædificium, sublati in alta per machinam Jesu Christi,

πατᾶσθε, ὅλοι ὄντες Θεȣ̃. ὅταν γὰρ μηδεμία ἔρις ἐνείρισαι ἐν ὑμῖν, ἡ δυναμένη ὑμᾶς βασανίσαι, ἄρα κατὰ Θεὸν ζῆτε. Περίψημα ὑμῶν καὶ [1] ἁγνίζομαι ὑμῶν Εφεσίων ἐκκλησίας τῆς διαβοήτȣ τοῖς αἰῶσιν. Οἱ σαρκικοὶ τὰ πνευματικὰ πράσσειν ȣ̓ δύνανται, ȣ̓δὲ οἱ πνευματικοὶ τὰ σαρκικά· ὥσπερ ȣ̓δὲ ἡ πίςις τὰ τῆς ἀπιςίας, ȣ̓δὲ ἡ ἀπιςία τὰ τῆς πίςεως. Α δὲ καὶ κατὰ σάρκα [2] πράσσετε, ταῦτα πνευματικά ἐςιν· ἐν Ιησȣ̃ γὰρ Χριςῷ πάντα πράσσετε.

θʹ. Εγνων δὲ παροδεύσαντάς τινας ἐκεῖθεν, ἔχοντας κακὴν διδαχήν· ȣ̃ς ȣ̓κ εἰάσατε σπεῖραι εἰς ὑμᾶς, βύσαντες τὰ ὦτα, εἰς τὸ μὴ παραδέξασθαι τὰ σπειρόμενα ὑπ' αὐτῶν, [3] ὡς ὄντες λίθοι ναȣ̃ πατρὸς, ἡτοιμασμένοι εἰς οἰκοδομὴν Θεȣ̃ πατρὸς, ἀναφερόμενοι εἰς τὰ ὕψη διὰ τῆς μηχανῆς Ιησȣ̃ Χριςȣ̃,

1 Αγνίζωμαι. 2 Vet. Int. Πράσσεται. 3 Antioch. homil. 1. περὶ πίςεως. a Ad finem Spiritualem diriguntur.

ὅ ἐςιν

1 ὅ ἐςιν ςαυρὸς, σχοινίῳ χρώμενοι τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ. Ἡ δὲ πίςις ὑμῶν ἀναγωγεὺς ὑμῶν, ἡ δὲ ἀγάπη ὁδὸς ἡ ἀναφέρȣσα εἰς Θεόν. Ἐςὲ ȣ̃ν καὶ σύνοδοι πάντες, θεοφόροι, καὶ ναοφόροι, χριςοφόροι, ἁγιοφόροι, κατὰ πάντα κεκοσμημένοι ἐντολαῖς Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃· οἷς καὶ ἀγαλλιῶμαι ὅτι ἠξιώθην, δι' ὧν γράφω, προσομιλῆσαι ὑμῖν, καὶ συγχαρῆναι, ὅτι κατ' ἄλλον βίον ȣ̓δὲν ἀγαπᾶτε, εἰ μὴ μόνον τὸν Θεόν.

quæ eſt crux, Spiritu ſancto pro fune utentes. Fides autem veſtra ſubvectrix veſtra, caritas vero via deducens ad Deum. Eſtis igitur & viæ comites omnes, Deiferi & Templiferi, Chriſtiferi, Sanctiferi, per omnia ornati præceptis Jeſu Chriſti: propter quos exulto, quod dignus habitus ſim, per ea, quæ ſcribo, colloqui vobiſcum, & ſimul gaudere; quia ratione alterius vitæ habita, nihil diligitis præter ſolum Deum.

ι. Καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων δὲ ἀνθρώπων ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε. Ἐςὶν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐλπὶς μετανοίας, ἵνα Θεȣ̃ τύχωσιν. Ἐπιτρέψατε ȣ̃ν αὐτοῖς κἂν ἐκ τῶν ἔργων ὑμῖν μαθητευθῆναι. 2 Πρὸς τὰς ὀργὰς αὐτῶν ὑμεῖς πρᾳεῖς, πρὸς τὰς μεγαλοῤῥημοσύνας αὐτῶν ὑμεῖς ταπεινόφρονες, πρὸς τὰς βλασφημίας αὐτῶν ὑμεῖς τὰς προσευχὰς,

X. Sed & pro aliis hominibus indeſinenter [a] oratis. Eſt enim ipſis ſpes pœnitentiæ, ut Deum nanciſcantur. Permittite itaque ipſos, ſaltem ex operibus, à vobis erudiri. Sitis vos adverſus iras eorum mites, adverſus magniloquentias eorum humiles: eorum maledictis opponite vos preces,

1 Ος MS. 2 Antioch. homil. 116. περὶ τȣ̃ ἀδικεῖσθαι καὶ μὴ ἀδικεῖν. a Orate. 1 Theſſ. V. 7.

adver-

adverſus errorem eorum vos firmi permanete in fide, adverſus efferos mores illorum vos manſueti ſitis. Non ipſos contra imitari conati; fratres eorum inveniamur per benignitatem: imitatores autem Domini ſtudeamus eſſe: (quis magis injuria affectus fuerit, quis fuerit defraudatus, quis ſpretus?) ut non herba aliqua diaboli in vobis inveniatur; ſed in omni puritate & temperantia maneatis, in Jeſu Chriſto, carnaliter & ſpiritualiter.

πρὸς τὴν πλάνην αὐτῶν ὑμεῖς ἑδραῖοι τῇ πίςει, πρὸς τὸ ἄγριον αὐτῶν ὑμεῖς ἥμεροι· Μὴ σπȣδάζοντες ἀντιμιμήσασθαι αὐτȣ́ς. ἀδελφοὶ αὐτῶν εὑρηθῶμεν τῇ ἐπιεικείᾳ, μιμηταὶ δὲ τȣ͂ [1] κυρίȣ σπȣδάζωμεν εἶναι, ([2] τίς πλέον ἀδικηθῇ, τίς ἀποςερηθῇ, τίς ἀθετηθῇ;) ἵνα μὴ τȣ͂ διαβόλȣ βοτάνη τὶς εὑρεθῇ ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ καὶ σωφροσύνῃ [3] μένητε, ἐν Ιησȣ͂ Χριςῷ, σαρκικῶς καὶ πνευματικῶς.

XI. Noviſſima ſunt tempora: quod reliquum eſt, revereamur & timeamus Dei longanimitatem, ne in judicium nobis cedat. Aut enim futuram timeamus iram, aut præſentem gratiam diligamus: unum ex duobus, modo in Chriſto Jeſu inveniamur, ad veram vitam vivendam. Sine ipſo nihil vos deceat; in quo vincula circumfero, ſpirituales margaritas, in quibus erectum ſtare mihi

ια'. Εσχατοι καιροί· λοιπὸν αἰσχυνθῶμεν, φοβηθῶμεν τὴν μακροθυμίαν τȣ͂ Θεȣ͂, ἵνα μὴ ἡμῖν εἰς κρίμα γένηται. Η γὰρ τὴν μέλλȣσαν ὀργὴν φοβηθῶμεν, ἢ τὴν ἐνεςῶσαν χάριν ἀγαπήσωμεν. ἓν τῶν δύο, μόνον ἐν Χριςῷ Ιησȣ͂ εὑρεθῆναι, εἰς τὸ ἀληθινὸν ζῆν. Χωρὶς τȣ́τȣ μηδὲν ὑμῖν πρεπέτω, ἐν ᾧ τὰ δεσμὰ περιφέρω, τȣ̀ς πνευματικȣ̀ς μαργαρίτας, ἐν οἷς γένοιτό μοι ἀναςῆ-

1 V. I. Θεȣ͂. 2 In MS. τὶς πλέον ἀδικηθεῖ, τὶς ἀποςερηθεῖ, τὶς ἀθετηθεῖ. 3 In MS. μένετε.

ναι.

καὶ τῇ προσευχῇ ὑμῶν, ἧς γένοιτό μοι ἀεὶ μέτοχον εἶναι, ἵνα ἐν κλήρῳ Ἐφεσίων εὑρεθῶ τῶν Χριστιανῶν, οἳ καὶ τοῖς ἀποστόλοις πάντοτε 1 συνῄνεσαν ἐν δυνάμει Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ιβ'. Οἶδα τίς εἰμι καὶ τίσιν γράφω. ἐγὼ κατάκριτος, ὑμεῖς ἠλεημένοι· ἐγὼ ὑπὸ κίνδυνον, ὑμεῖς ἐστηριγμένοι. Πάροδος ἐστὲ τῶν εἰς Θεὸν ἀναιρουμένων· Παύλου συμμύσται τοῦ ἁγιασμένου, τοῦ μεμαρτυρημένου, ἀξιομακαρίστου, οὗ γένοιτό μοι ὑπὸ τὰ ἴχνη εὑρεθῆναι, ὅτ' ἂν Θεοῦ ἐπιτύχω, ὃς ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ μνημονεύει ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

ιγ'. Σπουδάζετε οὖν πυκνότερον συνέρχεσθαι εἰς εὐχαριστίαν Θεοῦ καὶ εἰς δόξαν. ὅτ' ἂν γὰρ πυκνῶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ γίνεσθε, καθαιροῦνται αἱ δυνάμεις τοῦ Σατανᾶ, καὶ λύεται ὁ ὄλεθρος αὐτοῦ ἐν τῇ ὁμονοίᾳ ὑμῶν τῆς πίστεως. Οὐδέν ἐστιν ἄμεινον εἰρήνης,

contingat oratione veſtra, cujus me opto ſemper fieri participem, ut inveniar in ſorte Epheſiorum Chriſtianorum, qui & Apoſtolis ſemper conſenſerunt in virtute Jeſu Chriſti.

XII. Scio qui ſum & quibus ſcribo. Ego condemnatus; vos miſericordiam aſſecuti: ego periculo obnoxius; vos confirmati. Tranſitus eſtis eorum, qui ob Deum interficiuntur: Pauli ſymmyſtæ, qui ſanctificatus, martyrium conſecutus, & digne beatus eſt (ad cujus veſtigia contingat mihi ut inveniar, ubi Deo potitus fuero) qui tota epiſtola memor veſtri eſt in Chr. Jeſu.

XIII. Date itaque operam ut crebrius congregemini ad gratias Deo agendas, & ad eum laudandum. Quando enim ſæpius in idem loci convenitis, labefactantur vires Satanæ, & concordia veſtræ fidei ſolvitur exitium, quod ille infert. Nihil præſtantius pace eſt,

1 Intterpol. συνῆσαν. *converſati ſunt cum Apoſtolis.* i. e. Paulo, Joanne, & Timotheo: uti ille explicat.

qua

qua aboletur omne bellum cœlestium & terrenorum.

XIV. Quorum nihil vos latet; si perfecte habueritis in Jesum Christum fidem & caritatem; quæ initium vitæ & finis sunt: principium quidem fides, finis vero caritas. Hæc autem duo in unum coeuntia Dei sunt: omnia vero alia ad probitatem consectanea sunt. Nullus fidem repromittens, peccat; neque caritatem possidens, odit. a *Manifesta est arbor ex fructu ipsius*: similiter qui profitentur se Christianos esse, ex iis quæ faciunt cernentur. Non enim nunc repromissionis opus; sed per virtutem fidei, si quis inveniatur usque ad finem.

XV. b Melius est tacere & esse, quam loquentem non esse. Bonum est docere, si qui dicit, faciat. Unus igitur Doctor, qui dixit, & factum est: sed

ἐν ᾗ πᾶς πόλεμος καταργεῖται ἐπȣρανίων καὶ ἐπιγείων.

ιδ΄. Ὧν ȣδὲν λανθάνει ὑμᾶς, ἐὰν τελείως εἰς Ἰησοῦν Χριςὸν ἔχητε τὴν πίςιν, καὶ τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐςὶν ἀρχὴ ζωῆς καὶ τέλος. Ἀρχὴ μὲν πίςις, τέλος δὲ ἀγάπη. Τὰ δὲ δύο, ἐν ἑνότητι γινόμενα, Θεȣ̃ ἐςιν· τὰ δὲ ἄλλα πάντα εἰς καλοκἀγαθίαν ἀκόλȣθά ἐςιν. Οὐδεὶς πίςιν ἐπαγγελλόμενος ἁμαρτάνει, ȣδὲ ἀγάπην κεκτημένος μισεῖ. Φανερὸν τὸ δένδρον ἀπὸ τȣ̃ καρπȣ̃ αὐτȣ̃· ȣ̃τως οἱ ἐπαγγελλόμενοι Χριςιανοὶ εἶναι, δι᾽ ὧν πράσσȣσιν ὀφθήσονται. Οὐ γὰρ νῦν ἐπαγγελίας τὸ ἔργον, ἀλλ᾽ ἐν δυνάμει πίςεως, ἐάν τις εὑρεθῇ εἰς τέλος.

ιε΄. Ἀμεινόν ἐςιν σιωπᾶν καὶ εἶναι, ἢ λαλȣ̃ντα μὴ εἶναι. Καλὸν τὸ διδάσκειν, ἐὰν ὁ λέγων ποιῇ. Εἷς ȣ̃ν διδάσκαλος, ὃς εἶπεν, καὶ ἐγένετο· 1 ἃ

1 Καὶ ἃ σιγῶν MS. a Matth. XII, 33. b Antioch. homil. XXII. περὶ προπετείας.

σιγῶν

σιγῶν δὲ πεποίηκεν, ἄξια τȣ͂ πατρός ἐστιν. Ο λόγον Ιησȣ͂ κεκτημένος, ἀληθῶς δύναται καὶ τῆς ἡσυχίας αὐτȣ͂ ἀκȣ́ειν, ἵνα τέλειος ᾖ· ἵνα δί ὧν [1] λαλεῖ πράσσῃ, καὶ δί ὧν σιγᾷ γινώσκηται. Ουδὲν λανθάνει τὸν κύριον, ἀλλὰ καὶ τὰ κρυπτὰ ἡμῶν ἐγγύς αὐτῷ ἐστιν. Πάντα ȣ͂ν ποιῶμεν ὡς αὐτȣ͂ ἐν ἡμῖν κατοικȣ͂ντος, ἵνα ὦμεν αὐτȣ͂ ναοὶ, καὶ αὐτὸς ᾖ ἐν ἡμῖν Θεὸς ἡμῶν· ὅπερ καὶ ἐστιν καὶ Φανήσεται πρὸ προσώπȣ ἡμῶν, ἐξ ὧν δικαίως ἀγαπῶμεν αὐτόν.

& quæ ſilens fecit, digna Patre ſunt. Qui verbum Jeſu poſſidet, vere poteſt & ſilentium ipſius audire, ut perfectus ſit: ut per quæ loquitur operetur, & per quæ ſilet cognoſcatur. Nihil latet Dominum, ſed & arcana noſtra prope ipſum ſunt. Omnia itaque faciamus, ſicut ipſo in nobis habitante; ut illius ſimus templa, & ipſe ſit in nobis DEUS noſter; quo modo & eſt, & apparebit ante faciem noſtram; ex quibus juſte diligimus ipſum.

ιϛ'. Μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μȣ. Οἱ οἰκοφθόροι βασιλείαν Θεȣ͂ ȣ̓ κληρονομήσȣσιν. Εἰ ȣ͂ν οἱ κατὰ σάρκα ταῦτα πράσσοντες ἀπέθανον, πόσω μᾶλλον ἐὰν [2] πίστιν Θεȣ͂ ἐν κακῇ διδασκαλίᾳ Φθείρῃ, ὑπὲρ ἧς Ιησοῦς Χριστὸς ἐσταυρώθη; ὁ τοιȣ͂τος, ῥυπαρὸς γενόμενος, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον χωρήσει· ὁμοίως καὶ ἀκȣ́ων αὐτȣ͂.

XVI. Ne [a] erretis, fratres mei: fœminarum corruptores regnum Dei non hæreditabunt. Si autem ii, qui ſecundum [b] carnem hæc operati ſunt, morte ſunt affecti; quanto magis, ſi quis fidem Dei prava doctrina corrumpat, pro qua Jeſus Chriſtus crucifixus eſt? Talis, inquinatus factus, in ignem inextinguibilem ibit; ſimiliter & qui audit ipſum.

1 MS. λαλῆ. 2 Τὶς inſerendum. a 1 Cor. VI. 9. 10. b 1 Cor. X. 8.

XVII. a Ob id Dominus in capite suo accepit unguentum, ut Ecclesiæ spiret incorruptionem. Non ungamini tetro odore doctrinæ Principis hujus seculi: non captivos vos abducat à proposita vita. Cur vero non omnes prudentes sumus, accepta DEI cognitione, quod est JESUS CHRISTUS? Quid fatue perimus, non agnoscentes donum quod vere misit Dominus?

XVIII. Purgamentum meus Spiritus est crucis, quæ incredulis scandalum, nobis vero salus est & vita æterna. b *Ubi sapiens? Ubi conquisitor?* Ubi gloriatio eorum, qui dicuntur prudentes? Deus enim noster Jesus Christus in utero gestatus est à Maria, juxta dispensationem Dei, ex semine quidem Davidis, Spiritu autem sancto. Qui natus est, & baptizatus est, ut passione aquam purificaret.

ιζ΄. 1 Διὰ τȣ̃το μύρον ἔλαβεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτȣ̃ ὁ κύριος, ἵνα πνέῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀφθαρσίαν. Μὴ ἀλείφεσθε δυσωδίαν τῆς διδασκαλίας τȣ̃ ἄρχοντος τȣ̃ αἰῶνος τȣ́τȣ· μὴ αἰχμαλωτίσῃ ὑμᾶς ἐκ τȣ̃ προκειμένȣ ζῆν. Διατί δὲ ȣ̉ πάντες φρόνιμοι γινόμεθα λαβόντες θεȣ̃ γνῶσιν, ὅ ἐστιν Ιησȣ̃ς Χριστός; Τί μωρῶς ἀπολλύμεθα, ἀγνοȣ̃ντες τὸ χάρισμα, ὃ πέπομφεν ἀληθῶς ὁ κύριος;

ιη΄. Περίψημα τὸ ἐμὸν πνεῦμα τȣ̃ σαυρȣ̃, ὅ ἐστιν σκάνδαλον τοῖς ἀπιστȣ̃σιν, ἡμῖν δὲ σωτηρία καὶ ζωὴ αἰώνιος. Πȣ̃ σοφὸς; πȣ̃ συζητητὴς; ποῦ καύχησις τῶν λεγομένων συνετῶν; Ο γὰρ θεὸς ἡμῶν Ιησοῦς Χριστὸς ἐκυοφορήθη ὑπὸ Μαρίας, κατ᾽ οἰκονομίαν θεοῦ, ἐκ σπέρματος μὲν Δαβίδ, πνεύματος δὲ ἁγίȣ· ὃς ἐγεννήθη, καὶ ἐβαπτίσθη, ἵνα τῷ πάθει τὸ ὕδωρ καθαρίσῃ.

1 Antioch. hom. I. a Psal. XLV. 8. & CXXXIII. 2. b 1 Cor. I, 20.

ιθ'. Καὶ ἔλαθεν τὸν ἄρχοντα τȣ͂ αἰῶνος τȣ́τȣ ἡ παρθενία Μαρίας, καὶ ὁ τοκετὸς αὐτῆς, ὁμοίως καὶ ὁ θάνατος τȣ͂ κυρίȣ· τρία μυςήρια κραυγῆς, ἅτινα ἐν ἡσυχίᾳ Θεȣ͂ ἐπράχθη. Πῶς ȣ͂ν ἐφανερώθη τοῖς αἰῶσιν; Αςὴρ ἐν ȣ̓ρανῷ ἔλαμψεν ὑπὲρ πάντας τȣ̀ς ἀςέρας, καὶ τὸ φῶς αὐτȣ͂ ἀνεκλάλητον ἦν, καὶ ξενισμὸν παρεῖχεν ἡ καινότης αὐτȣ͂. Τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ἄςρα, ἅμα ἡλίῳ καὶ σελήνῃ, χορὸς ἐγένετο τῷ ἀςέρι· αὐτὸς δὲ ἦν ὑπερβάλλων τὸ φῶς αὐτȣ͂ ὑπὲρ πάντα. [1] Ταραχή τε ἦν, πόθεν ἡ καινότης ἡ ἀνόμοιος αὐτοῖς· ὅθεν ἐλύετο πᾶσα μαγεία, καὶ πᾶς δεσμὸς ἠφανίζετο κακίας, ἄγνοια καθῃρεῖτο, παλαιὰ βασιλεία διεφθείρετο, Θεȣ͂ ἀνθρωπίνως φανερȣμένȣ εἰς καινότητα ἀϊδίȣ ζωῆς. Αρχὴν δὲ ἐλάμβανεν τὸ παρὰ Θεῷ ἀπηρτισμένον. Ενθεν τὰ πάντα συνεκινεῖτο, διὰ τὸ μελετᾶσθαι θανάτȣ κατάλυσιν.

XIX. Et Principem hujus mundi latuit Mariæ virginitas, & partus ipſius, ſimiliter & mors Domini; tria myſteria clamoris, quæ in ſilentio Dei patrata ſunt. Quomodo igitur manifeſtatus eſt ſeculis? [a] ſtella in cœlo fulſit, ſplendore exſuperans omnes ſtellas, & lux illius ineffabilis erat, & ſtuporem incuſſit ipſius novitas. Omnia autem reliqua aſtra, una cum ſole & luna, chorus fuere ſtellæ: ipſa vero lumen ſuum extendebat ſuper omnia: & perturbatio erat, unde prodiret illis novitas diſſimilis: quare ſoluta eſt omnis magia, & omne vinculum malitiæ eſt abolitum, ignorantia deſtructa eſt, vetus regnum eſt labefactatum; Deo humanitus manifeſtato, in novitatem vitæ æternæ. Principatum vero accepit id quod à Deo omnibus ſuis partibus abſolutum erat. Inde omnia commovebantur, quod meditaretur mortis abolitionem.

1 Ταραχὴ δὲ V. Interpres.

a Matth. II.

XX. Si me dignatus fuerit Jesus Christus per orationem vestram & Voluntas sit; in secundo libello, quem scripturus sum vobis, declarabo vobis quam inceperam dispensationem in novum hominem Jesum Christum, in fide ipsius & in ipsius dilectione, in passione ipsius & resurrectione; maxime, si Dominus mihi revelaverit. Siquidem singuli communiter omnes ex gratia nominatim convenitis in una fide & uno Jesu Christo, secundum carnem ex genere Davidis, Filio hominis & Filio Dei, ut obediatis Episcopo & Presbyterio mente indivulsa; frangentes panem unum, qui pharmacum immortalitatis est, antidotum ne moriamur, sed vivamus semper in JESU CHRISTO.

κ. Ἐάν με καταξιώσῃ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν, καὶ θέλημα ᾖ, ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλιδίῳ, ὃ μέλλω γράφειν ὑμῖν, προσδηλώσω ὑμῖν ἧς ἠρξάμην οἰκονομίας εἰς τὸν καινὸν ἄνθρωπον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐν τῇ αὐτοῦ πίστει καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ ἀγάπῃ, ἐν πάθει αὐτοῦ καὶ ἀναστάσει, μάλιστα ἐὰν ὁ κύριός μοι ἀποκαλύψῃ· ὅτι οἱ κατ' ἄνδρα κοινῇ πάντες ἐν χάριτι ἐξ ὀνόματος συνέρχεσθε ἐν μιᾷ πίστει, καὶ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ κατὰ σάρκα ἐκ γένους Δαβὶδ, τῷ υἱῷ ἀνθρώπου, καὶ υἱῷ θεοῦ, εἰς τὸ ὑπακούειν ὑμᾶς τῷ ἐπισκόπῳ καὶ πρεσβυτερίῳ ἀπερισπάστῳ διανοίᾳ, ἕνα ἄρτον κλῶντες, [1] ὅς ἐστιν φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτος τοῦ μὴ ἀποθανεῖν ἀλλὰ ζῆν ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ διὰ παντός.

XXI. Vice animarum vestrarum sim ego, & illius, quem ad honorem Dei mi-

κα'. Ἀντίψυχον ὑμῶν ἐγὼ, καὶ ὃν ἐπέμψατε εἰς θεοῦ τιμὴν

1 Ὁ. V. Interpres.

εἰς

εἰς Σμύρναν· ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν, εὐχαριστῶν τῷ κυρίῳ, ἀγαπῶν Πολύκαρπον ὡς καὶ ὑμᾶς. Μνημονεύετέ μου ὡς καὶ ὑμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Προσεύχεσθε ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Συρίᾳ· ὅθεν δεδεμένος εἰς Ῥώμην ἀπάγομαι, ἔσχατος ὢν τῶν ἐκεῖ πιστῶν, 1 ὥσπερ ἠξιώθην εἰς τιμὴν θεοῦ εὑρεθῆναι. Ἔῤῥωσθε ἐν θεῷ πατρὶ, καὶ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ τῇ κοινῇ ἐλπίδι ἡμῶν.

sistis Smyrnam, unde & scribo vobis; gratias agens Domino, diligens Polycarpum ut & vos. Memineritis mei sicut & vestri Jesus Christus. Orate pro Ecclesia, quæ est in Syria, unde vinctus Romam abducor, novissimus fidelium eorum, qui ibi sunt; quemadmodum ad honorem Dei inveniri dignus habitus sum. Valete in Deo Patre & in Jesu Christo communi spe nostra.

ΜΑΓΝΗΣΙΕΥΣΙΝ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ εὐλογημένῃ ἐν χάριτι θεοῦ πατρὸς ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ σωτῆρι ἡμῶν, ἐν ᾧ ἀσπάζομαι τὴν ἐκκλησίαν τὴν οὖσαν ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ, καὶ εὔχομαι ἐν θεῷ πατρὶ καὶ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ πλεῖστα χαίρειν.

AD MAGNESIANOS.

Ignatius, qui & Theophorus, benedictæ in gratia Dei Patris in Christo Jesu Salvatore nostro; in quo saluto Ecclesiam quæ Magnesiæ est juxta Mæandrum, optoque in Deo Patre & in JESU CHRISTO plurimam salutem.

1 Interpol. ὅσπερ.

I.

Um cognoviſſem caritatem veſtram ſecundum Deum admodum bene ordinatam, exultans, in fide Jeſu Chriſti alloqui vos decrevi. Dignus enim habitus nomine majeſtatem divinam maxime præ ſe ferente in his, quæ circumfero, vinculis laudo eccleſias; quibus opto unionem ſecundum carnem & ſpiritum Jeſu Chriſti ſempiternæ noſtræ vitæ, fidei, &, cui nihil præfertur, caritatis; principalius autem Jeſu & Patris; in quo ſuſtinentes omnem vim Principis ſeculi hujus, & evadentes, Deo potiemur.

II. Quoniam itaque dignus habitus fui videre vos per Damam Epiſcopum veſtrum Deo dignum & dignos Presbyteros Baſſum ac Apollonium, conſervumque meum Sotionem Diaconum, quo utinam fruar; quia ſubditus eſt Epiſcopo

1. Antioch. homil. 1.

α'.

Νοὺς ὑμῶν τὸ πολυεύτακτον τῆς κατὰ Θεὸν ἀγάπης, ἀγαλλιώμενος προειλόμην ἐν πίστει Ἰησοῦ Χριστοῦ προσλαλῆσαι ὑμῖν. Καταξιωθεὶς γὰρ ὀνόματος θεοπρεπεστάτου, ἐν οἷς περιφέρω δεσμοῖς ᾄδω τὰς ἐκκλησίας, ἐν αἷς ἕνωσιν εὔχομαι σαρκὸς καὶ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ διαπαντὸς ἡμῶν ζῆν, 1 πίστεώς τε καὶ ἀγάπης, ἧς οὐδὲν προκέκριται, τὸ δὲ κυριώτερον Ἰησοῦ καὶ πατρὸς, ἐν ᾧ ὑπομένοντες τὴν πᾶσαν ἐπήρειαν τοῦ ἄρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ διαφυγόντες Θεοῦ τευξόμεθα.

β'. Ἐπεὶ οὖν ἠξιώθην ἰδεῖν ὑμᾶς διὰ Δαμᾶ τοῦ ἀξιοθέου ὑμῶν ἐπισκόπου, καὶ πρεσβυτέρων ἀξίων Βάσσου καὶ Ἀπολλωνίου, καὶ τοῦ συνδούλου μου διακόνου Ζωτίωνος, οὗ ἐγὼ ὀναίμην, ὅτι ὑποτάσσεται τῷ ἐπισκόπῳ

ὡς

ὡς χάριτι Θεȣ̃, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ ὡς νόμῳ Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃.

γ'. Καὶ ὑμῖν δὲ πρέπει μὴ [1] συγχρᾶσθαι τῇ ἡλικίᾳ τȣ̃ ἐπισκόπȣ, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν Θεȣ̃ πατρὸς πᾶσαν ἐντροπὴν αὐτῷ ἀπονέμειν, καθὼς ἔγνων καὶ τȣ̀ς ἁγίȣς πρεσβυτέρȣς, ȣ̓ προσειληφότας τὴν φαινομένην νεωτερικὴν τάξιν, ἀλλ' ὡς φρονίμȣς ἐν Θεῷ συγχωρȣ̃ντας αὐτῷ· οὐκ αὐτῷ δὲ, ἀλλὰ τῷ πατρὶ Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃ τῷ πάντων ἐπισκόπῳ. Εἰς τιμὴν ȣ̃ν ἐκείνȣ τȣ̃ θελήσαντος [2] ἡμᾶς πρέπον ἐςὶν ἐπακȣ́ειν κατὰ μηδεμίαν ὑπόκρισιν· ἐπεὶ ȣ̓χ' ὅτι τὸν ἐπίσκοπον τȣ̃τον τὸν βλεπόμενον πλανᾷ τις, ἀλλὰ τὸν ἀόρατον παραλογίζεται. Τὸ δὲ τοιȣ̃τον, ȣ̓ πρὸς σάρκα ὁ λόγος, ἀλλὰ πρὸς Θεὸν, τὸν τὰ κρύφια εἰδότα.

δ'. Πρέπον ȣ̃ν ἐςὶν μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριςιανȣ̀ς,

ut gratiæ DEI, & Presbyterio ut legi JESU CHRISI.

III. Sed & vos decet non familiarius ac ſuperbe uti ætate Epiſcopi, ſed ſecundum virtutem Dei Patris omnem impertiri illi reverentiam; quemadmodum novi ſanctos facere Presbyteros; non reſpicientes ad apparentem juvenilem ordinationem, ſed ut prudentes in Deo cedentes ipſi: non ipſi autem, ſed Patri JESU CHRISTI omnium Epiſcopo. In honorem igitur illius, qui vult, decet vos obedire ſine ulla hypocriſi: quia nequaquam Epiſcopum hunc quis fallit, qui videtur; ſed illudit inviſibili. Quicquid vero eſt ejusmodi, non ad carnem refertur; ſed ad DEUM, qui abſcondita cognoſcit.

IV. Decet itaque non modo vocari Chriſtianos,

1 MS. συγκρᾶσθαι. 2 Ὑμᾶς.

ſed etiam eſſe: quemadmodum nonnulli Epiſcopum quidem nominant, ſed ſine ipſo omnia faciunt. Tales vero non bona conſcientia mihi præditi eſſe videntur; quia non ſtabiliter ſecundum præceptum congregantur.

ἀλλὰ καὶ εἶναι· ὥσπερ καί τινες ἐπίσκοπον μὲν καλȣ̃σιν, χωρὶς δὲ αὐτȣ̃ πάντα πράσσȣσιν. Οἱ τοιȣ̃τοι δὲ ȣ̓κ εὐσυνείδητοί μοι εἶναι φαίνονται, διὰ τὸ μὴ βεβαίως κατ' ἐντολὴν συναθροίζεσθαι.

V. Quia igitur res finem habent, incumbunt duo ſimul, mors & vita; & unusquisque in proprium locum iturus eſt. Quemadmodum enim ſunt numiſmata duo, alterum quidem Dei, alterum autem mundi, unumquodque etiam ipſorum characterem proprium habet impoſitum; infideles, mundi hujus; fideles autem in caritate characterem Dei Patris per Jeſum Chriſtum; per quem niſi propenſa nobis eſt voluntas mori in ipſius paſſionem, nec vita ipſius in nobis eſt.

έ. Επεὶ ȣ̓̃ν τέλος τὰ πράγματα ἔχει, καὶ [1] ἐπίκειται τὰ δύο ὁμȣ̃, ὅ τε θανάτος καὶ ἡ ζωὴ, καὶ ἕκαστος εἰς τὸν ἴδιον τόπον μέλλει χωρεῖν. Ωσπερ γάρ ἐστιν νομίσματα δύο, τὸ μὲν θεοῦ, τὸ δὲ κόσμȣ, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ἴδιον χαρακτῆρα ἐπικείμενον ἔχει, οἱ ἄπιστοι τȣ̃ κόσμȣ τȣ́τȣ, οἱ δὲ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ χαρακτῆρα θεȣ̃ πατρὸς διὰ Ιησȣ̃ Χριστȣ̃, δι' ȣ̔̃ ἐὰν μὴ αὐθαιρέτως [2] ἔχομεν ἀποθανεῖν εἰς τὸ αὐτȣ̃ πάθος, τὸ ζῆν αὐτȣ̃ ȣ̓κ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

VI. Quandoquidem itaque in iis perſonis, quas commemoravi, omnem multitudinem contemplatus ſum

ϛ'. Επεὶ ȣ̓̃ν ἐν τοῖς προγεγραμμένοις προσώποις τὸ πᾶν πλῆθος ἐθεώρησα

1 L. Int. πρόκειται. 2 Εχωμεν

ἐν πίςει καὶ [1] ἀγάπῃ, παραινῶ ἐν ὁμονοίᾳ Θεοῦ σπȣδάζετε πάντα πράσσειν, προκαθημένȣ τȣ̃ ἐπισκόπȣ εἰς τόπον Θεȣ̃, καὶ τῶν πρεσϐυτέρων εἰς τόπον συνεδρίȣ τῶν ἀποςόλων, καὶ τῶν διακόνων, τῶν ἐμοὶ γλυκυτάτων, πεπιςευμένων διακονίαν Ιησȣ̃ Χριςȣ̃, ὃς πρὸ αἰώνων παρὰ πατρὶ ἦν, καὶ ἐν τέλει ἐφάνη. Πάντες ȣ̃ν, ὁμοήθειαν Θεȣ̃ λαϐόντες, ἐντρέπεσθε ἀλλήλοις, καὶ μηδεὶς κατὰ σάρκα βλεπέτω τῷ πλησίον, ἀλλ' ἐν Ιησȣ̃ Χριςῷ ἀλλήλȣς διαπαντὸς ἀγαπᾶτε. Μηδὲν ἔςω ἐν ὑμῖν, ὃ δυνήσεται ὑμᾶς μερίσαι, ἀλλ' ἑνώθητε τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τοῖς προκαθημένοις, εἰς τύπον καὶ διδαχὴν ἀφθαρσίας.

ζ'. Ωσπερ ȣ̃ν ὁ κύριος ἄνευ τȣ̃ πατρὸς ȣ̓δὲν ἐποίησεν, ἡνωμένος ὤν, ȣ̓́τε δι' ἑαυτȣ̃, ȣ̓́τε διὰ τῶν ἀποςόλων, ȣ̓́τως μηδὲ ὑμεῖς ἄνευ τȣ̃ ἐπισκόπȣ,

[1] Ηγάπησα MS.

in fide & caritate; hortor ut hoc ſit veſtrum ſtudium, in Dei concordia omnia agere, Epiſcopo præſidente Dei loco, & Presbyteris loco Senatus Apoſtolici, & Diaconis, mihi ſuaviſſimis, quibus commiſſum eſt miniſterium Jeſu Chriſti, qui ante ſecula apud Patrem erat & in fine apparuit. Omnes igitur acceptis iisdem divinis moribus vos mutuo revereamini; & nemo ſecundum carnem ſpectet proximum; ſed in JESU CHRISTO vos invicem ſemper diligite. Nihil ſit in vobis, quod poſſit vos dirimere; ſed uniamini Epiſcopo & præſidentibus in typum & doctrinam incorruptionis.

VII. Quemadmodum igitur Dominus ſine Patre nihil fecit, ipſi unitus, neque per ſeipſum, neque per Apoſtolos; ita neque & vos ſine Epiſcopo

& Presbyteris quidquam agite. Neque operam detis, ut aliquid vobis seorsim rationi videatur consentaneum; sed in unum convenientibus, una sit oratio, una deprecatio, una mens, una spes, in caritate, in gaudio inculpato. Unus est Jesus Christus, quo nihil praestantius est. Omnes itaque velut in unum templum Dei concurrite, velut ad unum altare, velut ad unum JesumChristum, qui ab uno Patre prodiit, & in uno exiстit, in unum revertitur.

VIII. Ne seducamini alienis doctrinis, neque veteribus [a] fabulis, quae sunt inutiles. Si namque adhuc juxta legem Judaicam vixerimus, confitemur nos gratiam non accepisse. Divinissimi namque Prophetae juxta Christum Jesum vixerunt. Ob hoc & persecutionem passi sunt; gratia ipsius inspirati; ut, qui increduli, certi redderentur, quod unus

καὶ τῶν πρεσβυτέρων, μηδὲν [1] πράσσετε. Μηδὲ πειράσητε εὔλογόν τι φαίνεσθαι ἰδίᾳ ὑμῖν· ἀλλ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ μία προσευχὴ, μία δέησις, εἷς νοῦς, μία ἐλπὶς, ἐν ἀγάπῃ, ἐν τῇ χαρᾷ τῇ ἀμώμῳ. [2] Εἷς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστὸς, οὗ ἄμεινον οὐδέν ἐστιν. Πάντες οὖν ὡς εἰς ναὸν συντρέχετε Θεοῦ, ὡς ἐπὶ ἓν θυσιαστήριον, ὡς ἐπὶ ἕνα Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ἀφ' ἑνὸς πατρὸς προελθόντα, καὶ εἰς ἕνα ὄντα καὶ χωρήσαντα.

η'. Μὴ πλανᾶσθε ταῖς ἑτεροδοξίαις, μηδὲ μυθεύμασιν τοῖς παλαιοῖς ἀνωφελέσιν οὖσιν. Εἰ γὰρ μέχρι νῦν κατὰ [3] νόμον Ἰουδαϊσμὸν ζῶμεν, ὁμολογοῦμεν χάριν μὴ εἰληφέναι. Οἱ γὰρ θειότατοι προφῆται κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν ἔζησαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐδιώχθησαν, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῆς χάριτος αὐτοῦ, εἰς τὸ πληροφορηθῆναι τοὺς ἀπειθοῦντας, ὅτι εἷς

1 MS. πράσσεται 2 Antioch. homil. LXXX. περὶ ὁμονοίας. qui habet ὃ, ut legebat V. I. & sic interpunctio mutari debet. 3 Glossema. a 1 Tim. I. 4.

θεὸς

θεός ἐςιν ὁ φανερώσας ἑαυτὸν διὰ Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃ τȣ̃ υἱοῦ αὐτȣ̃, ὅς ἐςιν αὐτȣ̃ λόγος ἀΐδιος, ȣ̓κ ἀπὸ σιγῆς προελθὼν, ὃς κατὰ πάντα εὐηρέςησεν τῷ πέμψαντι αὐτόν.

θ΄. Εἰ ȣ̃ν οἱ ἐν παλαιοῖς [1] πράγμασιν ἀναςραφέντες, εἰς καινότητα ἐλπίδος ἦλυθον, μηκέτι σαββατίζοντες, ἀλλὰ κατὰ κυριακὴν ζωὴν ζῶντες, ἐν ᾗ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνέτειλεν δι᾽ αὐτȣ̃, καὶ τȣ̃ θανάτȣ αὐτȣ̃, [2] ὅν τινες ἀρνȣ̃νται· δι᾽ ȣ̃ μυςηρίȣ ἐλάβομεν τὸ πιςεύειν, καὶ διὰ τȣ̃το [3] ὑπομένομεν, ἵνα εὑρεθῶμεν μαθηταὶ Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃ τȣ̃ μόνȣ διδασκάλȣ ἡμῶν· πῶς ἡμεῖς δυνησόμεθα ζῆσαι χωρὶς αὐτȣ̃, ȣ̃ καὶ οἱ προφῆται μαθηταὶ ὄντες, τῷ πνεύματι ὡς διδάσκαλον αὐτὸν προσεδόκȣν; καὶ διὰ τȣ̃το ὃν δικαίως ἀνέμενον, παρὼν ἤγειρεν αὐτȣ̀ς ἐκ νεκρῶν.

Deus eſt, qui ſeipſum manifeſtavit per Jeſum Chriſtum Filium ſuum, qui eſt verbum ipſius æternum, non à ſilentio progrediens, quique in omnibus ei, qui ipſum miſerat, complacuit.

IX. Si igitur, qui in vetuſtis rebus verſati fuerant, ad novitatem ſpei venerunt, non amplius Sabbatum colentes, ſed juxta Dominicam viventes, in qua & vita noſtra exorta eſt per ipſum, & mortem ipſius, quem quidam negant: (per quod myſterium fidem accepimus, & propter hoc ſuſtinemus, ut inveniamur diſcipuli Jeſu Chriſti, ſolius Doctoris noſtri) quomodo nos poterimus vivere ſine ipſo? cujus etiam Prophetæ diſcipuli cum eſſent, ſpiritu ipſum ut Doctorem expectabant: & propter hoc is, quem juſte præſtolabantur, [a] adveniens ſuſcitavit ipſos ex mortuis.

1 Interpol. γράμμασιν. 2 MS. οἵτινες. 3 MS. ὑπομένωμεν.
a Matt. XXVII. 52.

X. [a] Ne igitur nullus nos tangat ſenſus benignitatis ipſius. Si enim nos imitetur ſecundum ea quæ facimus, jam periimus. Propterea diſcipuli ejus effecti, diſcamus ſecundum Chriſtianiſmum vivere. Qui enim alio nomine vocatur præter hoc, non eſt Dei. Abjicite igitur malum fermentum, inveteratum & acidum; & transmutemini in novum fermentum, quod eſt Jeſus Chriſtus. Saliamini in ipſo, ut non corrumpatur aliquis in vobis; quoniam ab odore redarguemini. Abſurdum eſt Chriſtum Jeſum profari, & judaizare. Chriſtianismus enim non in Judaismum credidit, ſed Judaismus in Chriſtianiſmum, ut omnis lingua credens ad DEUM aggregaretur.

ί. Μὴ ἒν ἀναισθητῶμεν τῆς χρηςότητος αὐτȣ̃. Αν γὰρ ἡμᾶς μιμήσεται καθὰ πράσσομεν, ἐκ ἔτι ἐσμέν. Διὰ τȣ̃το μαθηταὶ αὐτȣ̃ γενόμενοι, μάθωμεν κατὰ Χριςιανισμὸν ζῆν. Ος γὰρ ἄλλῳ ὀνόματι καλεῖται πλέον τȣ́τȣ, ἐκ ἔςιν τȣ̃ Θεȣ̃. [1] Υπέρθεσθε ἒν τὴν κακὴν ζύμην τὴν παλαιωθεῖσαν καὶ ἐνοξίσασαν, καὶ μεταβάλεσθε εἰς νέαν ζύμην, ὅ ἐςιν Ιησȣ̃ς Χριςός. Αλίσθητε ἐν αὐτῷ, ἵνα μὴ διαφθαρῇ τις ἐν ὑμῖν, ἐπεὶ ἀπὸ τῆς ὀσμῆς ἐλεγχθήσεσθε. Ατοπόν ἐςιν Χριςὸν Ιησȣ̃ν λαλεῖν, καὶ Ιȣδαΐζειν. Ο γὰρ Χριςιανισμὸς ἐκ εἰς Ιȣδαϊσμὸν ἐπίςευσεν, ἀλλὰ Ιȣδαϊσμὸς εἰς Χριςιανισμὸν, ὡς πᾶσα γλῶσσα πιςεύσασα εἰς Θεὸν [2] συνήχθη.

XI. Hæc autem, dilecti mei, non quod cognoverim aliquos veſtrum hoc animo affectos eſſe:

ιά. Ταῦτα δὲ ἀγαπητοί μȣ, ἐκ ἐπεὶ ἔγνων τινὰς ἐξ ὑμῶν ȣ̈τως ἔχοντας,

1 ἀπόθεσθε Interpol. & melius. 2 Ις. συναχθῇ.
a Rom. II. 4.

ἀλλ'

ἀλλ᾽ ὡς μικρότερος ὑμῶν, θέλω προφυλάσσεσθαι ὑμᾶς, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὰ ἄγκιςρα τῆς κενοδοξίας, ἀλλὰ πεπληροφορῆσθαι ἐν τῇ γεννήσει, καὶ τῷ πάθει, καὶ τῇ ἀναςάσει τῇ γενομένῃ ἐν καιρῷ τῆς ἡγεμονίας Ποντίȣ Πιλάτȣ· πραχθέντα ἀληθῶς καὶ βεβαίως ὑπὸ Ιησȣ̃ Χριςȣ̃ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ἧς ἐκτραπῆναι μηδενὶ ὑμῶν γένοιτο.

ιβ'. Οναίμην ὑμῶν κατὰ πάντα, ἐάνπερ ἄξιος ὦ. Εἰ γὰρ καὶ δέδεμαι, πρὸς ἕνα τῶν λελυμένων ὑμῶν οὐκ εἰμί. Οἶδα ὅτι οὐ φυσιȣ̃σθε· Ιησȣ̃ν γὰρ Χριςὸν ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Καὶ μᾶλλον [1] ὅτ᾽ ἂν ἐπαινῶ ὑμᾶς, οἶδα ὅτι ἐντρέπεσθε· ὡς γέγραπται, ὅτι ὁ δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος.

ιγ'. Σπȣδάζετε ȣ̃ν βεβαιωθῆναι ἐν τοῖς δόγμασιν τȣ̃ κυρίȣ καὶ τῶν ἀποςόλων, ἵνα πάντα ὅσα ποιῆτε [2] κατευοδωθῆτε σαρκὶ καὶ πνεύματι, πίςει

ſed, ut minor vobis, cupio vobis cautum, ne incidatis in hamos inanis doctrinæ; ſed ut plene certi reddere-mini in nativitate & paſſione & reſurrectione (quæ contigit tempore præfecturæ Pontii Pilati :) quæ vere & indubitanter geſta ſunt à JESU CRISTO, ſpe noſtra: à qua exorbitare quemquam veſtrum abſit.

XII. Fruar vobis per omnia, ſi quidem dignus ſim. Tametſi enim vinctus ſum, comparandus tamen non ſum uni veſtrum, qui ſoluti eſtis. Novi quod in vobis nihil faſtus inſit. Jeſum enim Chriſtum habetis in vobis ipſis. Et magis cum laudo vos, ſcio quod rubore ſuffundamini; ſicut ſcriptum eſt: [a] *Juſtus ſui eſt accuſator.*

XIII. Studete igitur, ut confirmemini in dogmatibus Domini & Apoſtolorum, ut omnia, quæ facitis, proſpere vobis ſuccedant, carne & ſpiritu, fide

1 Cot. ὅταν. 2 Interpol. κατευοδωθήσεται. a Prov. XVIII. 17. & ca-

& caritate, in Filio & Patre & Spiritu ſancto, in principio & in fine; cum digniſſimo Epiſcopo veſtro, & digne contexta ſpirituali corona Presbyterii veſtri, & ſecundum DEUM agentibus Diaconis. Subjecti eſte Epiſcopo & vobis mutuo, ut JESUS CHRISTUS Patri, ſecundum carnem, & Apoſtoli Chriſto & Patri & Spritui: ut unio ſit carnalis & ſpiritualis.

XIV. Cum ſciam vos DEO plenos eſſe brevibus cohortatus ſum vos. Memores eſtote mei in orationibus veſtris, ut DEUM aſſequar; & Eccleſiæ, quæ in Syria, unde non ſum dignus vocari. Indigeo enim unita veſtra in DEO oratione & caritate; ut Eccleſia, quæ in Syria eſt, mereatur per Eccleſiam veſtram irrorari.

XV. Salutant vos Epheſii, de Smyrna: unde

καὶ ἀγάπῃ, ἐν υἱῷ καὶ πατρὶ καὶ ἐν πνεύματι, ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει, μετὰ τȣ̃ ἀξιοπρεπεςάτȣ ἐπισκόπȣ ὑμῶν, καὶ ἀξιοπλόκȣ πνευματικȣ̃ ςεφάνȣ τοῦ πρεσβυτερίȣ ὑμῶν, καὶ τῶν κατὰ θεὸν διακόνων. ὑποτάγητε τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἀλλήλοις, ὡς Ἰησȣ̃ς Χριςὸς τῷ πατρὶ κατὰ σάρκα, καὶ οἱ ἀπόςολοι τῷ Χριςῷ καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι, ἵνα ἕνωσις ᾖ σαρκική τε καὶ πνευματική.

ιδʹ. Εἰδὼς ὅτι θεȣ̃ γέμετε, συντόμως [1] παρεκέλευσα ὑμᾶς. Μνημονεύετέ μȣ ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν, ἵνα θεȣ̃ ἐπιτύχω· καὶ τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ὅθεν ȣ̓κ ἄξιός εἰμι καλεῖσθαι. Επιδέομαι γὰρ τῆς ἡνωμένης ὑμῶν ἐν θεῷ προσευχῆς καὶ ἀγάπης, εἰς τὸ ἀξιωθῆναι τὴν ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἐκκλησίας ὑμῶν δροσισθῆναι.

ιεʹ. Ασπάζονται ὑμᾶς Εφέσιοι ἀπὸ Σμύρνης, ὅθεν

1 Int. παρεκάλεσα.

καὶ

καὶ γράφω ὑμῖν, παρόντες εἰς δόξαν Θεῦ, 1 ὥσπερ καὶ ὑμεῖς, οἳ κατὰ πάντα με ἀνέπαυσαν, ἅμα Πολυκάρπῳ ἐπισκόπῳ Σμυρναίων. Καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ ἐκκλησίαι ἐν τιμῇ Ἰησῦ Χριςῦ ἀσπάζονται ὑμᾶς. Ἔῤῥωσθε ἐν ὁμονοίᾳ Θεῦ, κεκτημένοι 2 ἀδιάκριτον πνεῦμα, ὅς ἐςιν Ἰησῦς Χριςός.

hæc ſcribo vobis: qui præſentes adſunt in Dei gloriam, uti & vos; qui me una cum Polycarpo Epiſcopo Smyrnæorum in omnibus recrearunt. Et cæteræ Eccleſiæ in honore JESU CHRISTI ſalutant vos. Valete in concordia DEI, ſpiritum poſſidentes inſeparabilem, qui eſt JESUS CHRISTUS.

ΜΑΓΝΗΣΙΕΥΣΙΝ.

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣΙΝ ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ Θεῦ πατρὸς καὶ κυρίυ Ἰησῦ Χριςῦ, τῇ ὔσῃ ἐν Φιλαδελφίᾳ τῆς Ἀσίας, ἠλεημένῃ, καὶ ἡδρασμένῃ ἐν ὁμονοίᾳ Θεῦ, καὶ ἀγαλλιωμένῃ ἐν τῷ πάθει τῦ κυρίυ ἡμῶν ἀδιακρίτως, καὶ ἐν τῇ ἀναςάσει αὐτῦ πεπληροφορημένῃ ἐν παντὶ ἐλέει· ἣν ἀσπάζομαι ἐν

PHILADELPHENIS IGNATIUS.

Ignatius, qui & Theophorus, Eccleſiæ Dei Patris & Domini Jeſu Chriſti, quæ eſt Philadelphiæ in Aſia, miſericordiam conſecutæ, & firmatæ in Dei concordia, & exultanti in paſſione Domini noſtri inſeparabiliter, ac per reſurrectionem ejus plene inſtructæ in omni miſericordia: quam ſaluto in

1 Οἳ, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς, κατά. Iſthoc enim ordine articulus debet præponi. 2 MS. διάκριτον.

ſanguine

sanguine Jesu Christi, quod est gaudium sempiternum & stabile: maxime si in unum sint cum Episcopo, & qui cum eo sunt Presbyteris, & Diaconis, designatis per sententiam Jesu Christi; quos secundum propriam voluntatem suam firmavit in stabilitate per sanctum suum Spiritum.

αἵματι Ἰησοῦ Χριςοῦ, ἥτις ἐςὶν χαρὰ αἰώνιος καὶ παράμονος, μάλιςα ἐὰν ἐν ἑνὶ ὦσιν σὺν τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, ἀποδεδειγμένοις ἐν γνώμῃ Ἰησοῦ Χριςοῦ, ὓς κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα ἐςήριξεν ἐν βεβαιωσύνῃ τῷ ἁγίῳ αὐτȣ̃ πνεύματι.

I.

Uem Episcopum cognovi, non à se ipso, neque per homines obtinuisse ministerium spectans ad commune, nec per inanem gloriam, sed in charitate Dei Patris& Domini Jesu Christi; cujus obstupui modestiam; qui tacitus plus potest, quam qui vana loquuntur. Coaptatus enim est mandatis, ut chordis cithara. Quapropter beatum censet anima mea illius erga Deum

α΄.

N ἐπίσκοπον ἔγνων, ȣ̓κ ἀφ᾽ ἑαυτȣ̃, ȣ̓δὲ δι᾽ ἀνθρώπων, κεκτῆσθαι τὴν διακονίαν τὴν εἰς τὸ κοινὸν ἀνήκȣσαν, ȣ̓δὲ κατὰ κενοδοξίαν, ἀλλ᾽ ἐν ἀγάπῃ θεȣ̃ πατρὸς καὶ κυρίȣ Ἰησοῦ Χριςοῦ, ȣ̃ καταπέπληγμαι τὴν ἐπιείκειαν, ὃς σιγῶν πλείονα δύναται τῶν μάταια λαλȣ́ντων· συνευρύθμιςαι γὰρ ταῖς ἐντολαῖς, ὡς χορδαῖς κιθάρα. Διὸ μακαρίζει μȣ ἡ ψυχὴ τὴν εἰς θεὸν αὐτοῦ

γνώμην,

γνώμην, ἐπιγνοὺς ἐνάρετον καὶ τελείαν οὖσαν, τὸ ἀκίνητον αὐτοῦ καὶ τὸ ἀόργητον αὐτοῦ ἐν πάσῃ ἐπιεικείᾳ Θεοῦ ζῶντος.

β'. Τέκνα οὖν φωτὸς, 1 ἀληθείας, φεύγετε τὸν μερισμὸν, καὶ τὰς κακοδιδασκαλίας· ὅπου δὲ ὁ ποιμήν ἐστιν, ἐκεῖ ὡς πρόβατα ἀκολουθεῖτε. Πολλοὶ γὰρ λύκοι ἀξιόπιστοι ἡδονῇ κακῇ αἰχμαλωτίζουσιν τοὺς θεοδρόμους· ἀλλ' ἐν τῇ ἑνότητι ὑμῶν οὐχ ἕξουσιν τόπον.

γ'. Ἀπέχεσθε τῶν κακῶν βοτανῶν, ἅστινας οὐ γεωργεῖ Ἰησοῦς Χριστὸς, διὰ τὸ μὴ εἶναι 2 αὐτοὺς φυτείαν πατρός. Οὐχ' ὅτι παρ' ὑμῖν μερισμὸν εὗρον, ἀλλ' 3 ἀποδιϋλισμένον. Ὅσοι γὰρ Θεοῦ εἰσιν καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗτοι μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσίν· καὶ ὅσοι ἂν μετανοήσαντες ἔλθωσιν ἐπὶ τὴν ἑνότητα τῆς ἐκκλησίας, 4 οὗτοι Θεοῦ ἔσονται,

propositum, qui cognosco illud virtutibus ornatum esse, & perfectum: illius immobilitatem, atque lenitatem iræque vacuitatem, in omni mansuetudine Dei viventis.

II. Filii itaque lucis & veritatis, fugite divisionem & pravas doctrinas. Ubi autem pastor est, eodem ut oves sequamini. Multi enim lupi, fide digni habiti, eos qui in Dei stadio currunt, perniciosis voluptatibus illectos, captivos ducunt: verum in vestra concordia non habebunt locum.

III. Abstinete ab herbis noxiis, quas Jesus Christus non excolit; quia non sunt plantatio Patris. Non quod apud vos divisionem invenerim; sed excolationem. Quotquot enim DEI & JESU CHRISTI sunt, hi sunt cum Episcopo. Quotquot autem pœnitentia ducti redierint ad unitatem ecclesiæ, & isti DEI erunt,

1 Insere καί. 2 Interp. αὐτάς. 3 Ἀποδιϋλισμὸν Voss. 4 Καὶ inserendum.

ut

ut ſecundum Jeſum Chriſtum vivant. Ne erretis, fratres mei, ſi quis ſchiſma facientem ſectatur, regni Dei hæreditatem non conſequitur. Si quis in aliena ſententia ambulat, iſte paſſioni non conſentit.

IV. Operam igitur detis, ut una Euchariſtia utamini. Una enim eſt caro Domini noſtri Jeſu Chriſti, & unus calix in unitatem ſanguinis ipſius: unum altare, ſicut unus Epiſcopus cum Presbyterio & Diaconis conſervis meis; ut quod facitis, ſecundum Deum faciatis.

V. Fratres mei, valde effuſus ſum in amorem veſtri; & ſupra modum exultans, tutos cautoſque vos reddo. Non ego quidem; ſed Jeſus Chriſtus, in quo vinctus plus timeo, ut adhuc imperfectus. Sed oratio veſtra apud Deum me perficiet, ut forte per miſericordiam mihi aſſignata potiar; confugiens ad evangelium tanquam ad carnem Jeſu, &

ἵνα ὦσιν κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν ζῶντες. Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου. Εἴ τις σχίζοντι ἀκολουθεῖ, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομεῖ· εἴ τις ἐν ἀλλοτρίᾳ γνώμῃ περιπατεῖ, οὗτος τῷ πάθει οὐ συγκατατίθεται.

δʹ. Σπουδάζετε οὖν μιᾷ εὐχαριστίᾳ χρῆσθαι. Μία γὰρ σὰρξ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἓν ποτήριον εἰς ἕνωσιν τοῦ αἵματος αὐτοῦ· ἓν θυσιαστήριον, ὡς εἷς ἐπίσκοπος, ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ διακόνοις τοῖς συνδούλοις μου, ἵνα ὃ ἐὰν πράσσητε κατὰ θεὸν πράσσητε.

εʹ. Ἀδελφοί μου, λίαν ἐκκέχυμαι ἀγαπῶν ὑμᾶς, καὶ ὑπεραγαλλόμενος ἀσφαλίζομαι ὑμᾶς· οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐν ᾧ δεδεμένος φοβοῦμαι μᾶλλον, ὡς ἔτι ὢν [1] ἀνάρπαστος. Ἀλλ' ἡ προσευχὴ ὑμῶν εἰς Θεόν με ἀπαρτίσει, ἵνα ἐν ᾧ κλήρῳ ἠλεήθην, ἐπιτύχω· προσφυγὼν τῷ εὐαγγελίῳ ὡς σαρκὶ Ἰησοῦ, καὶ

1 Ἀναπάρτιστος Interpol.

τοῖς ἀποςόλοις ὡς πρεσβυτερίῳ ἐκκλησίας. Καὶ τὰς προφήτας δὲ ἀγαπῶμεν, διὰ τὸ καὶ αὐτὰς εἰς τὸ εὐαγγέλιον κατηγγελκέναι, καὶ εἰς 1 αὐτὸν ἐλπίζειν, καὶ αὐτὸν ἀναμένειν· ἐν ᾧ καὶ πιςεύσαντες ἐσώθησαν, ἐν ἑνότητι Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃ ὄντες ἀξιαγάπητοι καὶ ἀξιοθαύμαςοι ἅγιοι, ὑπὸ Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃ μεμαρτυρημένοι, καὶ συνηριθμημένοι ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τῆς κοινῆς ἐλπίδος.

ς'. Ἐὰν δέ τις Ἰȣδαϊσμὸν ἑρμηνεύῃ ὑμῖν, μὴ ἀκȣ́ετε αὐτȣ̃. Ἄμεινον γάρ ἐςιν παρὰ ἀνδρὸς περιτομὴν ἔχοντος Χριςιανισμὸν ἀκȣ́ειν, ἢ παρὰ ἀκροβύςȣ Ἰȣδαϊσμόν. Ἐὰν δὲ ἀμφότεροι περὶ Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃ μὴ λαλῶσιν, ȣ̃τοι ἐμοὶ ςῆλαί εἰσιν καὶ τάφοι νεκρῶν, ἐφ' οἷς γέγραπται μόνον ὀνόματα ἀνθρώπων. Φεύγετε ȣ̃ν τὰς κακοτεχνίας, καὶ

1 Χριςόν.

ad Apoſtolos velut ad eccleſiæ Presbyterium. Sed & Prophetas diligamus; propterea quod & ipſi evangelium annunciaverint, & in Chriſtum ſperaverint, & ipſum expectaverint: in quo & credentes ſalutem conſecuti ſunt, in unitate Jeſu Chriſti, cum eſſent ſancti amore & admiratione digni; à JeſuChriſto teſtimonium adepti, & connumerati in evangelio ſpei communis.

VI. Si quis autem Judaiſmum vobis exponat, ne audiatis ipſum. Melius eſt enim à viro circumciſionem habente Chriſtianiſmum audire, quam ab habente præputium Judaiſmum. Si autem utrique de Jeſu Chriſto non loquantur; iſti mihi columnæ ſepulcrales & mortuorum ſunt monumenta, quibus hominum nomina duntaxat inſcripta ſunt. Fugite igitur malas artes, &

insidias Principis seculi hujus; ne quando sententia ipsius oppressi in caritate langveatis. Sed omnes in idem sitis indivulso corde. Gratias autem ago Deo meo, quod pacatam gero de vobis conscientiam; nec habet quispiam quod glorietur vel secreto vel palam, à me quemquam gravatum esse aut in parvo aut in magno. Sed & omnes, inter quos locutus sum, oro, ne illud in testimonium habeant.

ἐνέδρας τȣ̃ ἄρχοντος τȣ̃ αἰῶνος τȣ́τȣ, μήποτε θλιβέντες τῇ γνώμῃ αὐτȣ̃ ἐξασθενήσετε ἐν τῇ ἀγάπῃ. Αλλὰ πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ γίνεσθε ἐν ἀμερίςῳ καρδίᾳ. Εὐχαριςῶ δὲ τῷ Θεῷ μȣ, ὅτι εὐσυνείδητός εἰμι ἐν ὑμῖν, καὶ ȣ̓κ ἔχει τις καυχήσασθαι, ȣ̓́τε λάθρα ȣ̓́τε φανερῶς, ὅτι ἐβάρησά τινα ἐν μικρῷ ἢ ἐν μεγάλῳ. Καὶ πᾶσι δὲ, ἐν οἷς ἐλάλησα, εὔχομαι, ἵνα μὴ εἰς μαρτύριον αὐτὸ [1] κτήσωνται.

VII. Quanquam enim secundum carnem voluerunt quidam me seducere: at spiritus non seducitur, à Deο existens. [a] Novit enim unde veniat, & quo vadat, & secreta coarguit. Clamavi cum interessem, locutus sum magna voce: Episcopo attendite, & Presbyterio, & Diaconis. Quidam autem suspicati sunt, me, ut præscium divisionis quorundam, hæc dicere. Testis

ζ'. Εἰ γὰρ καὶ κατὰ σάρκα μέ τινες ἠθέλησαν πλανῆσαι, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ȣ̓ πλανᾶται, ἀπὸ Θεȣ̃ ὄν. Οἶδεν γὰρ πόθεν ἔρχεται, καὶ πȣ̃ ὑπάγει, καὶ τὰ κρυπτὰ ἐλέγχει. Εκραύγασα μεταξὺ ὤν, ἐλάλȣν μεγάλῃ φωνῇ· τῷ ἐπισκόπῳ προσέχετε, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, καὶ διακόνοις. Οἱ δὲ [2] ὑποπ]εύσαντές με, ὡς προειδότα τὸν μερισμόν τινων, λέγειν ταῦτα· μάρτυς δὲ

1 MS. Κτί. 2 ὑπώπ]ευσαν. MS. π]έσαντες, voce mutilata.

a Joh. III. 8.

δέ μοι ἐν ᾧ δέδεμαι, ὅτι ἀπὸ σαρκὸς ἀνθρωπίνης ἐκ ἔγνων. Τὸ δὲ πνεῦμα ἐκήρυσσεν, 1 λέγων τάδε· χωρὶς τῦ ἐπισκόπε μηδὲν ποιεῖτε· τὴν σάρκα ὑμῶν ὡς ναὸν Θεῦ τηρεῖτε· τὴν ἕνωσιν ἀγαπᾶτε· τὰς μερισμὰς φεύγετε· μιμηταὶ γίνεσθε Ιησῦ Χριςῦ, ὡς καὶ αὐτὸς τῦ πατρὸς αὐτῦ.

ή. Εγὼ μὲν ὖν τὸ ἴδιον ἐποίαν, ὡς ἄνθρωπος εἰς ἕνωσιν κατηρτισμένος. Οὗ δὲ μερισμός ἐςιν καὶ ὀργὴ, Θεὸς ὀ κατοικεῖ. Πᾶσιν ὖν μετανοῦσιν ἀφίει ὁ κύριος, ἐὰν μετανοήσωσιν εἰς ἑνότητα Θεῦ, καὶ συνέδριον τῦ ἐπισκόπε. Πιςεύω τῇ χάριτι Ιησῦ Χριςῦ, ὃς λύσει ἀφ᾽ ὑμῶν πάντα δεσμόν. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς μηδὲν κατ᾽ ἐρίθειαν πράσσειν, ἀλλὰ κατὰ Χριςομαθίαν. Επεὶ ἤκυσά τινων λεγόντων, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τοῖς 2 ἀρχαίοις εὕρω, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὀ πιςεύω·

autem mihi is eſt, in quo vinctus ſum, quod à carne humana non cognoverim; ſed Spiritus annunciavit, dicens iſta: Sine Epiſcopo nihil facite. Carnem veſtram, ut Dei templum, cuſtodite. Unitatem amate, diſſidia fugite. Imitatores eſte JESU CHRISTI, ſicut & ipſe Patris ipſius.

VIII. Ego itaque, quod meum erat, feci, ut homo ad unitatem compoſitus. Ubi autem diviſio eſt & ira, ibi Deus minime habitat. Omnibus igitur pœnitentibus remittit Deus, ſi reſipiſcant in unitatem Dei, & Epiſcopi conſeſſum. Credo gratiæ Jeſu Chriſti, qui ſolvet à vobis omne vinculum. Obſecro autem vos nihil [a] per contentionem facere, ſed juxta Chriſti diſciplinam. Quandoquidem audivi quosdam dicentes: niſi invenero in archivis, evangelio non credo.

1 Lege λέγον. 2 Αρχείοις *archivis*, uti paullo infra, & apud Interpol. a Phil. II. 3.

Et dicente me ipſis: ſcriptum eſt; reſponderunt mihi: præjacet. Mihi vero pro archivis eſt Jeſus Chriſtus: illibata archiva, crux ejus & mors; & reſurrectio ejus, & fides quæ per ipſum, quibus juſtificari cupio per precationes veſtras.

καὶ λέγοντός μου αὐτοῖς, ὅτι γέγραπται, ἀπεκρίθησάν μοι, ὅτι πρόκειται. Ἐμοὶ δὲ ἀρχεῖά ἐστιν Ἰησοῦς Χριστὸς, τὰ [1] ἄθηκτα ἀρχεῖα ὁ σταυρὸς αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ· ἐν οἷς θέλω ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν δικαιωθῆναι.

IX. Boni quidem ſunt Sacerdotes: præſtantius autem quid eſt ſummus Pontifex, cui credita ſunt ſancta ſanctorum; cui ſoli ſecreta Dei ſunt tradita. Ipſe eſt janua Patris, per quam ingrediuntur Abrahamus, & Iſaacus, & Jacobus, & Prophetæ, & Apoſtoli, atque Eccleſia. Omnia hæc ad unitatem Dei. Eximium autem quiddam habet evangelium; nimirum adventum Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, paſſionem ipſius, ac reſurrectionem. Dilecti namque Prophetæ annunciaverunt in ipſum:

θ'. Καλοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς· [2] κρεῖσσον δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ πεπιστευμένος τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὃς μόνος πεπίστευται τὰ κρυπτὰ τοῦ θεοῦ· αὐτὸς ὢν θύρα τοῦ πατρὸς, δι' ἧς εἰσέρχονται Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἡ ἐκκλησία. Πάντα ταῦτα εἰς ἑνότητα θεοῦ. Ἐξαίρετον δέ τι ἔχει τὸ εὐαγγέλιον, τὴν παρουσίαν τοῦ σωτῆρος [3] κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ πάθος αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀνάστασιν. Οἱ γὰρ ἀγαπητοὶ προφῆται κατήγγειλαν εἰς αὐτόν·

1 Ἄθικτα. 2 Interpol. κρείσσων. 3 Interpolator habet σωτῆρος abſque κυρίου.

τὸ

τὸ δὲ εὐαγγέλιον ἀπάρτισμά ἐστιν ἀφθαρσίας. Πάντα ὁμοῦ καλά ἐστιν, ἐὰν ἐν ἀγάπῃ [1] πιστεύετε.

Evangelium vero perfectio est incorruptionis. Omnia in universum bona sunt; modo in caritate credideritis.

ι. [2] Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν προσευχὴν ὑμῶν, καὶ κατὰ σπλάγχνα ἃ ἔχετε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀπηγγέλη μοι εἰρηνεύειν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας· πρέπον ἐστὶν ὑμῖν, ὡς ἐκκλησίᾳ Θεοῦ, χειροτονῆσαι διάκονον εἰς τὸ πρεσβεῦσαι ἐκεῖ Θεοῦ πρεσβείαν, εἰς τὸ συγχαρῆναι αὐτοῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ [3] γενομένοις, καὶ δοξάσαι τὸ ὄνομα. Μακάριος ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὃς καταξιωθήσεται τῆς τοιαύτης διακονίας· καὶ ὑμεῖς δοξασθήσεσθε. Θέλουσιν δὲ ὑμῖν οὐκ ἔστιν ἀδύνατον ὑπὲρ ὀνόματος Θεοῦ, ὡς καὶ αἱ ἔγγιστα ἐκκλησίαι ἔπεμψαν ἐπισκόπους, αἱ δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους.

X. Quoniam secundum orationem vestram, & secundum viscera, quæ habetis in Christo Jesu, nunciatum est mihi pacem habere Ecclesiam Antiochenam, quæ in Syria est; decet vos, ut Dei Ecclesiam, eligere Diaconum, qui obeat ibi legationem Dei, ut cum illis in unum congregatis, simul gaudeat & glorificet Nomen. Beatus ille in Jesu Christo, qui dignus habitus fuerit ejusmodi ministerio: & vos glorificabimini. Volentibus autem vobis non est impossibile pro nomine Dei; ut & quædam proximæ ecclesiæ miserunt Episcopos, nonnullæ vero Presbyteros & Diaconos.

ια. Περὶ δὲ Φίλωνος τοῦ διακόνου ἀπὸ Κιλικίας ἀνδρὸς μεμαρτυρημένου, ὃς καὶ νῦν ἐν λόγῳ Θεοῦ

XI. De Philone autem Diacono Cilice, viro laudato, qui & nunc in verbo Dei

1 Πιστεύητε. 2 Ἐπειδὴ. 3 Forte γενόμενον.

mihi ministrat, una cum Rheo Agathopode viro electo, qui à Syria me comitatur, vitæ renuncians: qui & de vobis testificantur. Et ego Deo ago gratias pro vobis, quod illos suscepistis; sicut & vos Dominus. Qui vero illos ignominia affecerunt, liberentur per gratiam Jesu Christi. Salutat vos caritas fratrum, qui sunt in Troade, unde & scribo vobis per Burrhum, qui missus est mecum ab Ephesiis & Smyrnæis honoris causa. Honoret ipsos Dominus Jesus Christus, in quem sperant carne, anima, spiritu, fide, caritate, concordia. Valete in Christo Jesu communi spe nostra.

ὑπηρετεῖ μοι ἅμα Ῥέῳ Ἀγαθόποδι ἀνδρὶ ἐκλεκτῷ, ὃς ἀπὸ Συρίας μοι ἀκολουθεῖ, ἀποταξάμενος τῷ βίῳ, οἳ καὶ μαρτυροῦσιν ὑμῖν, κἀγὼ τῷ Θεῷ εὐχαριστῶ ὑπὲρ ὑμῶν, ὅτι ἐδέξασθε αὐτοὺς, ὡς καὶ ὑμᾶς ὁ κύριος. Οἱ δὲ ἀτιμάσαντες αὐτοὺς, λυτρωθείησαν ἐν τῇ χάριτι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν Τρωάδι· ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν διὰ Βούρρου, πεμφθέντος ἅμα ἐμοὶ ἀπὸ Ἐφεσίων καὶ Σμυρναίων εἰς λόγον τιμῆς. Τιμήσει αὐτοὺς ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς ὃν ἐλπίζουσιν σαρκὶ, ψυχῇ, [1] πίστει, ἀγάπῃ, ὁμονοίᾳ. Ἔρρωσθε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῇ κοινῇ ἐλπίδι ἡμῶν.

[2] ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣΙΝ ΙΓΝΑΤΙΟΣ".

AD TRALLIANOS.

Ignatius, qui & Theophorus, dilectæ Deo Patri Jesu Christi, Eccle-

ΤΡΑΛΛΙΑΝΟΙΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἠγαπημένῃ Θεῷ πατρὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκκλη-

1 Insere πνεύματι. 2 Deest in MS.

σίᾳ

σίᾳ ἁγίᾳ, τῇ οὔσῃ ἐν Τράλλεσιν τῆς Ἀσίας, ἐκλεκτῇ καὶ ἀξιοθέῳ, εἰρηνευούσῃ ἐν σαρκὶ καὶ αἵματι 1 τῷ πάθει Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ἐν τῇ εἰς αὐτὸν ἀναστάσει· ἣν καὶ ἀσπάζομαι ἐν τῷ πληρώματι, ἐν Ἀποστολικῷ χαρακτῆρι, καὶ εὔχομαι πλεῖστα χαίρειν.

siæ sanctæ, quæ est Trallibus Asiæ, electæ & Deo dignæ, pacem habenti in carne & sanguine & passione JESU CHRISTI, spei nostræ, in ea quæ in ipsum resurrectione: quam & saluto in plenitudine, in Apostolico charactere, & opto plurimum salvere.

α'.

Μωμον διάνοιαν, καὶ 2 ἀδιάκριτον ἐν ὑπομονῇ, ἔγνων ὑμᾶς ἔχοντας, οὐ κατὰ χρῆσιν, ἀλλὰ κατὰ 3 φύσιν· Καθὼς ἐδήλωσέν μοι Πολύβιος ὁ ἐπίσκοπος ὑμῶν, ὃς παρεγένετο θελήματι Θεοῦ καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν Σμύρνῃ, καὶ οὕτως μοι συνεχάρη δεδεμένῳ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὥστε με τὸ πᾶν πλῆθος ὑμῶν ἐν αὐτῷ 4 θεωρῆσαι.

I.

Nculpatam mentem & inseparabilem in patientia cognovi habere vos, non usu; sed proprietate: quemadmodum significavit mihi Episcopus vester Polybius, qui Smyrnæ adfuit per voluntatem Dei & JESU CHRISTI; quique mihi vincto, in Jesu Christo, sic congratulatus est, ut universam multitudinem vestram in eo contemplatus sim.

1 Insere καὶ. 2 Interpol. ἀνυπόκριτον. 3 Κτῆσιν Interpol. 4 MS. θεωρῆσθαι.

Excipiens enim per ipſum eam, quæ ſecundum Deum eſt, benevolentiam, gloriatus ſum, inveniens vos, ut cognovi, imitatores Dei eſſe.

II. Cum enim Epiſcopo ſubjecti eſtis ut Jeſu Chriſto, videmini mihi non ſecundum homines, ſed ſecundum JESUM CHRISTUM vivere; qui propter vos mortuus eſt, ut credentes in mortem ipſius mori effugiatis. Neceſſarium itaque eſt, quemadmodum facitis, ut ſine Epiſcopo nihil agatis. Sed & Presbyterio ſubditi ſitis, ut Apoſtolis JESU CHRISTI, ſpei noſtræ, in quo converſantes inveniamur. Oportet autem & Diaconos, myſteriorum JESU CHRISTI miniſtros, omni modo omnibus placere. Non enim ciborum & potuum miniſtri ſunt, ſed Eccleſiæ Dei miniſtri. Oportet igitur ut

Ἀποδεξάμενος ȣ̃ν τὴν κατὰ θεὸν εὔνοιαν δι' αὐτȣ̃, 1 ἔδοξα 2 εὑρὼν ὑμᾶς, ὡς ἔγνων, μιμητὰς ὄντας θεȣ̃.

β'. Ὅτ' ἂν γὰρ τῷ ἐπισκόπῳ ὑποτάσσεσθε ὡς Ἰησȣ̃ Χριςῷ, φαίνεσθέ μοι ȣ̓ κατὰ 3 ἀνθρώπινον ζῶντες, ἀλλὰ κατὰ Ἰησοῦν Χριςὸν, τὸν δι' 4 ἡμᾶς ἀποθανόντα, ἵνα πιςεύσαντες εἰς τὸν θάνατον αὐτȣ̃, τὸ ἀποθανεῖν ἐκφύγητε. Ἀναγκαῖον ȣ̃ν ἐςιν, ὥσπερ ποιεῖτε, ἄνευ τȣ̃ ἐπισκόπȣ μηδὲν πράσσειν ὑμᾶς· ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, ὡς τοῖς ἀποςόλοις Ἰησοῦ Χριςȣ̃ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ἐν ᾧ διάγοντες 5 εὑρεθησώμεθα. Δεῖ δὲ καὶ τȣ̀ς διακόνȣς, ὄντας 6 μυςήριον Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃, κατὰ πάντα τρόπον πᾶσιν ἀρέσκειν. Οὐ γὰρ βρωμάτων καὶ ποτῶν εἰσιν διάκονοι, ἀλλ' ἐκκλησίας θεȣ̃ ὑπηρέται. Δέον ȣ̃ν 7 αὐτȣ̀ς

1 Forte ἐδόξασα. 2 Εὑρεῖν Voſſ. 3 Lege κατὰ τὸ ανθρώπινον· vel, ut Interpres habet, κατ' ἀνθρώπȣς. 4 Ὑμᾶς. 5 MS. εὑρεθησόμεθα. 6 Μυςηρίων. 7 Ὑμᾶς.

Φυλάσ-

φυλάσσεσθαι τὰ ἐγκλήματα ὡς πῦρ.

γʹ. Ομοίως πάντες ἐντρεπέσθωσαν τȣς [1] διακόνȣς, [2] ὡς Ιησȣ͂ν Χριςὸν, ὡς καὶ τὸν ἐπίσκοπον, ὄντα υἱὸν τȣ͂ πατρός· τȣς δὲ πρεσβυτέρȣς, ὡς συνέδριον Θεȣ͂, καὶ ὡς [3] σύνδεσμον ἀποςόλων. Χωρὶς τȣ́των ἐκκλησία ȣ̓ καλεῖται· περὶ ὧν πέπεισμαι ὑμᾶς ȣ̔́τως ἔχειν. Τὸ γὰρ ἐξεμπλάριον τῆς ἀγάπης ὑμῶν ἔλαβον, καὶ ἔχω μετ' ἐμαυτȣ͂ ἐν τῷ ἐπισκόπῳ ὑμῶν, ȣ̔͂ αὐτὸ [4] τὸ κατάςημα μεγάλη μαθητεία, ἡ δὲ πραότης αὐτȣ͂ δύναμις· ὃν λογίζομαι καὶ τȣς ἀθέȣς ἐντρέπεσθαι. ἀγαπῶντας, ὡς ȣ̓ φείδομαι [5] ἑαυτὸν ποτερον, δυνάμενος γράφειν ὑπὲρ τȣ́τȣ ᾠήθην, ἵνα ὢν κατάκριτος ὡς ἀπόςολος ὑμῖν [6] διατάσσωμαι.

ſibi caveant à criminibus, tanquam ab igne.

III. Cuncti ſimiliter revereantur Diaconos, ut mandatum Jeſu Chriſti; & Epiſcopum, ut Jeſum Chriſtum, qui eſt filius Patris: Presbyteros autem ut conſeſſum Dei, & ut conjunctionem Apoſtolorum. Sine his Eccleſia non vocatur. De quibus perſuaſum habeo, vos ita ſentire. Exemplar enim caritatis veſtræ accepi, & mecum habeo in Epiſcopo veſtro; cujus ipſe habitus magna diſciplina eſt, manſuetudo autem ipſius potentia: quem exiſtimo & impios ipſos revereri, diligentes quod aliquantum ipſi non parco. Cum poſſem ſcribere ſuper illa re, hucuſque loquendum exiſtimavi, ne condemnatus qui ſum, velut Apoſtolus vobis præcipiam.

1 Inſere, ὡς ἐντολὴν Ιησȣ͂ Χριςοῦ. quod excidit ex Græco exemplari. 2 Lege, καὶ τὸν ἐπίσκοπον ὡς Ιησȣ͂ν Χριςὸν, ὄντα. 3 MS. σύνδεσμος. male. 4 Tit. II. 3. 5 Videtur in MS. eſſe ἐμαυτὸν. 6 MS. διατάσσομαι.

IV. Multa ſapio in Deo: ſed meipſum metior, ne gloriando peream. Nunc enim plus mihi timendum eſt, nec animus illis intendendus, qui me inflant. Qui enim me laudant, flagellant me. Nam diligo quidem pati, ſed neſcio, an dignus ſim. Zelus quidem multis non apparet; me vero majorem in modum impugnat. Opus itaque mihi manſuetudine, qua Princeps ſeculi hujus deſtruitur.

V. Numquid non poſſum cœleſtia vobis ſcribere? At ne parvulis vobis damnum inferam metuo; ac mihi ignoſcite; ne, iſta capere non valentes, ſtrangulemini. Etenim ego non propterea quod vinctus ſum, & cœleſtia intelligere poſſum, & ſitus Angelorum, & cœtus conſtitutionesque Principatuum, viſibiliaque & inviſibilia; propter hoc jam & diſcipulus ſum:

δ'. Πολλὰ φρονῶ ἐν Θεῷ. ἀλλ' ἐμαυτὸν μετρῶ, ἵνα μὴ ἐν καυχήσει ἀπόλωμαι. Νῦν γάρ με δεῖ πλέον φοβεῖσθαι, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς φυσιοῦσίν με. Οἱ γὰρ λέγοντές μοι, μαστιγοῦσίν με. Ἀγαπῶ μὲν γὰρ τὸ παθεῖν, ἀλλ' οὐκ οἶδα εἰ ἄξιός εἰμι. Ὁ γὰρ ζῆλος πολλοῖς μὲν οὐ φαίνεται, ἐμὲ δὲ πλέον πολεμεῖ. Χρήζω οὖν πραότητος, ἐν ᾗ καταλύεται ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου.

ε'. Μὴ οὐ δύναμαι [1] τὰ ἐπουράνια γράψαι; ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ νηπίοις οὖσιν ὑμῖν βλάβην παραθῶ. Καὶ συγγνωμονεῖτέ μοι· μήποτε, οὐ δυνηθέντες χωρῆσαι στραγγαλωθῆτε. Καὶ γὰρ ἐγὼ οὐ καθότι δέδεμαι, καὶ δυνάμενος [2] τὰ ἐπουράνια, καὶ τὰς τοποθεσίας τὰς ἀγγελικὰς, καὶ τὰς συστάσεις τὰς ἀρχοντικὰς, ὁρατά τε καὶ ἀόρατα. Παρὰ τοῦτο ἤδη καὶ μαθητής εἰμι.

1 Inſere ὑμῖν. 2 Inſere νοεῖν.

Πολλὰ

Πολλὰ γὰρ ἡμῖν λείπει, ἵνα Θεοῦ μὴ λειπώμεθα.

ς´. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, οὐκ ἐγὼ, ἀλλ᾽ ἡ ἀγάπη Ἰησοῦ Χριστοῦ, μόνῃ τῇ Χριστιανῇ τροφῇ χρῆσθαι, ἀλλοτρίας δὲ βοτάνης ἀπέχεσθαι, ἥτις ἐστὶν αἵρεσις. Οἱ καιροὶ παρεμπλέκουσιν Ἰησοῦν Χριστὸν, κατ᾽ ἀξίαν πιστευόμενοι· ὥσπερ θανάσιμον φάρμακον διδόντες μετὰ οἰνομέλιτος, ὅπερ ὁ ἀγνοῶν ἡδέως λαμβάνει ἐν ἡδονῇ, [1] κἀκεῖ τὸ ἀποθανεῖν.

ζ´. Φυλάττεσθε οὖν [2] τοῖς τοιούτοις. Τοῦτο δὲ ἔσται ὑμῖν μὴ φυσιουμένοις, καὶ οὖσιν ἀχωρίστοις Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῶν διαταγμάτων τῶν ἀποστόλων. Ὁ ἐντὸς θυσιαστηρίου ὢν, καθαρός ἐστιν· ὁ δὲ ἐκτὸς ὢν, οὐ καθαρός ἐστι· τοῦτ᾽ ἔστιν, ὁ χωρὶς ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτερίου καὶ [3] διακόνου πράσσων τι, οὗτος οὐ καθαρός ἐστιν τῇ συνειδήσει.

multa enim nobis desunt, ne à Deo absimus.

VI. Obsecro itaque vos; non ego; sed caritas Jesu Christi, solo Christiano alimento uti, ab aliena autem herba abstinere, quæ est hæresis: qui hæretici & inquinatis implicant Jesum Christum; ratione dignitatis quam obtinent, fidem adepti: quemadmodum mortiferum pharmacum cum mulso dantes; quod qui ignorat, libenter cum voluptate noxia mortem accipit.

VII. A talibus igitur vos custodite. Quod fiet, si inflati non fueritis; & indivulsi manseritis à Deo JESU CHRISTIO, & Episcopo, & præceptis Apostolorum. Qui intra altare est, mundus est: qui vero extra est, non est mundus: hoc est, qui sine Episcopo & Presbyterio & Diaconis quidpiam agit, is non est mundus in conscientia.

1 Vet. Int. Κακῇ. 2 Interpol. τοὺς τοιούτους, & recte. 3 Interpol. διακόνων.

VIII. Non

VIII. Non quod noverim tale aliquid inter vos; ſed quod præmuniam vos, ut filios meos cariſſimos, proſpiciens inſidias Diaboli. Vos itaque manſuetudinem aſſumentes, recreate vosmet ipſos in fide, quod eſt caro Domini, & in caritate, quod eſt ſanguis Jeſu Chriſti. Nullus veſtrum adverſus proximum aliquid habeat. Ne anſam detis gentibus; ne propter paucos inſipientes, ea quæ in Deo eſt multitudo blaſphemetur. [a] *Væ enim ei, per quem* in vanitate *nomen meum* in aliquibus *blaſphematur*.

IX. Obturate igitur aures veſtras, cum vobis quiſpiam loquitur ſine Jeſu Chriſto, qui ex genere Davidis, qui ex Maria; qui vere natus eſt, edit & bibit, vere perſecutionem paſſus eſt ſub Pontio Pilato; vere crucifixus & mortuus eſt, videntibus cœleſtibus, terreſtribus, & ſubterraneis;

η'. Οὐκ ἐπεὶ ἔγνων τοιοῦτόν τι ἐν ὑμῖν, ἀλλὰ προφυλάσσω ὑμᾶς ὄντας μου ἀγαπητοὺς, προορῶν τὰς ἐνέδρας τοῦ διαβόλου. Ὑμεῖς οὖν, [1] πραεῖαν εὐπάθειαν ἀναλαβόντες, [2] ἀνακτίσασθε ἑαυτοὺς ἐν πίστει, [3] ὅ ἐστιν σὰρξ τοῦ κυρίου, καὶ ἐν ἀγάπῃ, [3] ὅ ἐστιν αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μηδεὶς ὑμῶν κατὰ τοῦ [4] πλησίου [5] ἐχέτω. Μὴ ἀφορμὰς δίδοτε τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα μὴ δι' ὀλίγους ἄφρονας τὸ ἐν Θεῷ πλῆθος βλασφημῆται. Οὐαὶ γὰρ δι' οὗ ἐπὶ ματαιότητι τὸ ὄνομά μου ἐπί τινων βλασφημεῖται.

θ'. Κωφώθητε οὖν, ὅταν ὑμῖν χωρὶς Ἰησοῦ Χριστοῦ λαλῇ τις, τοῦ ἐκ γένους Δαβίδ, τοῦ ἐκ Μαρίας, ὃς ἀληθῶς ἐγεννήθη, ἔφαγέν τε καὶ ἔπιεν, ἀληθῶς ἐδιώχθη ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ἀληθῶς ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν, βλεπόντων τῶν ἐπουρανίων, ἐπιγείων, καὶ ὑποχθονίων·

1 Πραϋπάθειαν. 2 Ανακτήσασθε Junius & Cotel. 3 MS. ὅς. 4 MS. πλησίον. 5 Insere τι. a Esai. LII. 5. Ezech. XXXVI. 23.

ὅς

ὃς καὶ ἀληθῶς ἠγέρθη ἀπὸ νεκρῶν, ἐγείραντος αὐτὸν τῦ πατρὸς αὐτῦ· 1 κατὰ τὸ ὁμοίωμα, ὡς καὶ ἡμᾶς τῦς πιςεύοντας αὐτῷ ὕτως ἐγερεῖ ὁ πατὴρ αὐτῦ ἐν Χριςῷ Ιησῦ, ὗ χωρὶς τὸ ἀληθινὸν ζῆν ὐκ ἔχομεν.

ί. Εἰ δὲ, ὥσπερ τινες ἄθεοι ὄντες, τῦτ' ἔςιν ἄπιςοι, λέγυσιν τὸ δοκεῖν πεπονθέναι αὐτὸν, αὐτοὶ ὄντες τὸ δοκεῖν, ἐγὼ τί δέδεμαι; τί δὲ εὔχομαι θηριομαχῆσαι; Δωρεὰν ὖν ἀποθνήσκω· ἄρα ὖ καταψεύδομαι τῦ κυρίυ.

ιά. Φεύγετε ὖν τὰς κακὰς παραφυάδας, τὰς γεννώσας καρπὸν θανατηφόρον, ὗ ἐὰν γεύσηταί τις, παρ' αὐτὰ ἀποθνήσκει. Οὗτοι γὰρ οὐκ εἰσὶν φυτεία πατρός. Εἰ γὰρ ἦσαν, ἐφαίνοντο ἂν κλάδοι τοῦ ςαυροῦ, καὶ ἦν ἂν ὁ καρπὸς αὐτῶν ἄφθαρτος· δι' οὗ, ἐν τῷ

1 Ὡς καὶ κατὰ τὸ ὁμοίωμα.

qui & vere reſurrexit à mortuis, reſuſcitante ipſum Patre ipſius; ſecundum ſimilitudinem, qua & nos, ipſi credentes, ita reſuſcitabit Pater ipſius in CHRISTO JESU; ſine quo veram vitam non habemus.

X. Si vero, ut quidam Athei, hoc eſt, infideles, ajunt, ipſum ſecundum apparentiam eſſe paſſum; ipſi ſecundum apparentiam exiſtentes: ego quid vinctus ſum? & cur opto cum beſtiis depugnare? fruſtra itaque morior. Profecto mendacia de Domino non confingo.

XI. Fugite ergo malas propagines, quæ gignunt mortiferum fructum; quem ſi quis guſtarit, continuo moritur. Iſti enim non ſunt a *plantatio Patris*. Si enim eſſent, apparerent utique rami crucis, & eſſet utique fructus illorum incorruptibilis; per quem in

a Matt. XV. 13.

passione

passione ipsius invitat vos, qui estis membra ipsius. Non potest igitur caput seorsim nasci sine membris; Deo unionem repromittente, quæ est ipse.

πάθει αὐτȣ̃, προσκαλεῖται ὑμᾶς, ὄντας μέλη αὐτȣ̃. Οὐ δύναται οὖν κεφαλὴ χωρὶς γεννηθῆναι ἄνευ μελῶν· τȣ̃ Θεȣ̃ ἕνωσιν ἐπαγγελλομένȣ, [1] ὅς ἐςιν αὐτός.

XII. Saluto vos è Smyrna, una cum Ecclesiis DEI; quæ mecum sunt, quæ prorsus refocillarunt me & carne & spiritu. Obsecrant vos vincula mea, quæ propter JESUM CHRISTUM circumfero, orans, ut DEUM assequar; permanete in concordia vestra & oratione mutua. Decet enim singulos vestrum, & præcipue Presbyteros, refocillare Episcopum, in honorem Patris JESU CHRISTI & Apostolorum. Opto, ut in caritate me audiatis; ne hæc scribens in testimonium vobis sim. Sed & orate pro me,

ιβ΄. Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἀπὸ Σμύρνης, ἅμα ταῖς συμπαρȣ́σαις [2] μȣ ἐκκλησίαις τȣ̃ Θεȣ̃, [3] οἳ κατὰ πάντα με ἀνέπαυσαν σαρκί τε καὶ πνεύματι. Παρακαλεῖ ὑμᾶς τὰ δεσμά μȣ, ἃ ἕνεκεν Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃ περιφέρω, αἰτȣ́μενος Θεȣ̃ ἐπιτυχεῖν. Διαμένετε ἐν τῇ ὁμονοίᾳ ὑμῶν καὶ τῇ μετ' ἀλλήλων προσευχῇ. Πρέπει γὰρ ὑμῖν τοῖς καθ' ἕνα, ἐξαιρέτως καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀναψύχειν τὸν ἐπίσκοπον, εἰς τιμὴν πατρὸς Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃, καὶ τῶν ἀποςόλων. Εὔχομαι ὑμᾶς ἐν ἀγάπῃ ἀκȣ́σαί μȣ, ἵνα μὴ εἰς μαρτύριον ὦ ἐν ὑμῖν γράψας. Καὶ περὶ ἐμȣ̃ δὲ προσεύχεσθε,

1 Ὅ. 2 Lege μοι. 3 Αἳ.

τῆς

τῆς ἀφ' ὑμῶν ἀγάπης χρήζοντος ἐν τῷ ἐλέει τȣ̃ Θεȣ̃ εἰς τὸ καταξιωθῆναι με τȣ̃ κλήρȣ, ȣ̃ [1] περίκειμαι ἐπιτυχεῖν, ἵνα μὴ ἀδόκιμος εὑρεθῶ.

ιά. Ασπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη Σμηρναίων καὶ Εφεσίων. Μνημονεύετε ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας· ὅθεν καὶ ȣ̓κ ἄξιός εἰμι λέγεσθαι, ὧν ἔσχατος ἐκείνων. Ερρωσθε ἐν Ιησȣ̃ Χριςῷ, ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ ὡς τῇ ἐντολῇ, ὁμοίως καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ. Καὶ οἱ κατ' ἄνδρα ἀλλήλȣς ἀγαπᾶτε ἐν ἀμερίςῳ καρδίᾳ. [2] Αγνίζετε ὑμῶν τὸ ἐμὸν πνεῦμα, ȣ̓ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ ὅταν Θεȣ̃ ἐπιτύχω. Ετι γὰρ ὑπὸ κίνδυνόν εἰμι· ἀλλὰ πιςὸς ὁ πατὴρ ἐν Ιησȣ̃ Χριςῷ πληρῶσαί μȣ τὴν αἴτησιν καὶ ὑμῶν, ἐν ᾧ εὑρεθείητε ἄμωμοι.

qui in Dei misericordia caritate vestra indigeo, ut dignus fiam sorte, ad quam assequendam jam destinor, ne reprobus inveniar.

XIII. Salutat vos caritas Smyrnæorum & Ephesiorum. Memores estote in orationibus vestris Ecclesiæ, quæ est in Syria, de qua & non sum dignus qui dicar, cum sim eorum ultimus. Valete in JESU CHRISTO; subjecti Episcopo, ut (Dei) mandato; & similiter Presbyterio. Ac sigillatim omnes alter alterum diligite corde indivulso. Expiet vos meus spiritus; non modo nunc, sed & ubi Deum nactus fuero. Nam etiamnum in periculo versor: sed fidelis est Pater in Jesu Christo, ut impleat petitionem meam & vestram; in quo opto ut inveniamini sine macula.

ΤΡΑΛΛΙΑΝΟΙΣ.

1 An ὑπόκειμαι vel πρόκειμαι; 2 Αγνίζηται.

AD ROMANOS.

Ignatius, qui & Theophorus, miſericordiam conſecutæ in magnificentia Patris altisſimi & Jeſu Chriſti Filii ejus unici Eccleſiæ dilectæ & illuminatæ in voluntate ejus qui vult omnia, quæ ſunt ſecundum caritatem Jeſu Chriſti Dei noſtri; quæ etiam præſidet in loco regionis Romanorum, digna Deo, digna decore, digna quæ beata prædicetur, digna laude, digna quæ voti compos fiat, digne caſta, caritate præcellens, Chriſti & Patris nomine inſignita, quam & amplector in nomine Jeſu Chriſti Filii Patris; ſecundum carnem & ſpiritum conjunctis omni ipſius præcepto, gratia Dei indiviſim repletis, & ab omni alieno colore expurgatis, plurimum in Jeſu Chriſto Deo noſtro intaminate gaudere.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ ἠλεημένῃ ἐν μεγαλειότητι πατρὸς ὑψίστου, καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μόνου υἱοῦ αὐτοῦ, ἐκκλησίᾳ ἠγαπημένῃ καὶ πεφωτισμένῃ ἐν θελήματι τοῦ θελήσαντος τὰ πάντα, ἅ ἐστιν κατὰ ἀγάπην Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, ἥτις καὶ προκάθηται ἐν τόπῳ χωρίου Ῥωμαίων, ἀξιόθεος, ἀξιοπρεπὴς, ἀξιομακάριστος, ἀξιέπαινος, ἀξιοεπίτευκτος, ἀξιόαγνος, καὶ προκαθημένη τῆς ἀγάπης, Χριστώνυμος, πατρώνυμος, ἣν καὶ ἀσπάζομαι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ πατρὸς, κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα ἡνωμένοις πάσῃ ἐντολῇ αὐτοῦ, πεπληρωμένοις χάριτος θεοῦ ἀδιακρίτως, καὶ ἀποδιϋλισμένοις ἀπὸ παντὸς ἀλλοτρίου χρώματος, πλεῖστα ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν ἀμώμως χαίρειν.

α'.

1 Ἐπεὶ εὐξάμενος θεῷ ἐπέτυχον ἰδεῖν ὑμῶν τὰ ἀξιόθεα πρόσωπα, ὡς καὶ πλέον ἠτούμην λαβεῖν, δεδεμένος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐλπίζω ὑμᾶς ἀσπάσασθαι, ἐάνπερ θέλημα τοῦ θεοῦ ᾖ τοῦ ἀξιωθῆναί με εἰς τέλος εἶναι. Η μὲν γὰρ ἀρχὴ εὐοικονόμητός ἐστιν, ἐάνπερ χάριτος ἐπιτύχω εἰς τὸ τὸν κλῆρόν μου ἀνεμποδίστως ἀπολαβεῖν. Φοβοῦμαι γὰρ τὴν ὑμῶν ἀγάπην, μὴ αὐτή με ἀδικήσῃ. Υμῖν γὰρ εὐχερές ἐστιν, ὃ θέλετε, ποιῆσαι· ἐμοὶ δὲ δύσκολόν ἐστιν τοῦ θεοῦ ἐπιτυχεῖν, ἐάνπερ ὑμεῖς φείσησθέ μου.

β'. Οὐ γὰρ θέλω ὑμῖν ἀνθρωπαρεσκῆσαι, ἀλλὰ θεῷ ἀρέσαι, ὥσπερ καὶ ἀρέσκετε. Οὐ γὰρ ἐγώ ποτε ἕξω καιρὸν τοιοῦτον θεοῦ ἐπιτυχεῖν· οὔτε ὑμεῖς, ἐὰν σιωπήσητε,

1 L. ἐπευξάμενος.

I.

Quandoquidem precatus Deum obtinui, ut Deo dignos vultus vestros cernerem, & plusquam petebam acciperem; vinctus in Christo Jesu spero me vos amplexaturum, siquidem voluntas Dei sit, ut dignus habear, qui ad finem perveniam. Recte enim dispositum est principium, si gratiam consequar, sortem meam sine impedimento accipiendi. Namque vestram caritatem timeo, ne mihi ipsa noceat. Vobis enim facile est quod vultis facere: mihi vero difficile estDeum assequi, siquidem vos mihi parcatis.

II. Nolo enim vobis tanquam hominibus placere, sed Deo placere, quemadmodum & vos placetis. Nam ego nunquam tale tempus attingam, quo DEUM assequar; neque vos, si silueritis,

meliori operi inſcribi poteritis. Si enim de me ſilueritis, ego Dei fiam: ſi autem carnem meam amaveritis, denuo currendum erit mihi. Plus mihi non præbueritis, quam ut immoler Deo; dum adhuc altare paratum eſt, ut in caritate chorus effecti canatis Patri in Chriſto Jeſu, quod Epiſcopum Syriæ dignum Deus judicaverit, qui in Occidentem ab Oriente accerſitus inveniretur. Bonum eſt à mundo ad Deum occidere, ut in ipſo oriar.

κρείττονι ἔργῳ ἔχετε ἐπιγραφῆναι. Ἐὰν γὰρ σιωπήσητε ἀπ' ἐμοῦ, ἐγὼ γενήσομαι θεοῦ· ἐὰν δὲ ἐρασθῆτε τῆς σαρκός μου, πάλιν ἔσομαι τρέχων. Πλέον μοι μὴ παράσχησθε τοῦ σπονδιασθῆναι θεῷ, ὡς ἔτι θυσιαστήριον ἕτοιμόν ἐστιν· ἵνα, ἐν ἀγάπῃ χορὸς γενόμενοι, ᾄσητε τῷ πατρὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὸν ἐπίσκοπον Συρίας ὁ θεὸς κατηξίωσεν εὑρεθῆναι εἰς δύσιν ἀπὸ ἀνατολῆς μεταμεμψάμενος. Καλὸν τὸ δῦναι ἀπὸ κόσμου πρὸς θεὸν, ἵνα εἰς αὐτὸν ἀνατείλω.

III. Nulli unquam invidiſtis, alios docuiſtis: ego vero volo ut & illa firma ſint, quæ docendo præcipitis. Vim tantum mihi internam & externam petite, ut non ſolum dicam, ſed & velim: ut non ſolum dicar Chriſtianus, ſed & inveniar. Si enim inventus fuero, & talis dici potero,

γ΄. Οὐδέποτε ἐβασκάνατε οὐδένα· ἄλλους ἐδιδάξατε. Ἐγὼ δὲ θέλω, ἵνα κἀκεῖνα βέβαια ᾖ, ἃ μαθητεύοντες ἐντέλλεσθε. Μόνον μοι δύναμιν αἰτεῖσθε ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, ἵνα μὴ μόνον λέγω, ἀλλὰ καὶ θέλω· ἵνα μὴ μόνον λέγωμαι Χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ εὑρεθῶ. Ἐὰν γὰρ καὶ εὑρεθῶ, καὶ λέγεσθαι δύναμαι,

καὶ

καὶ τότε πιςὸς εἶναι, ὅταν κόσμῳ μὴ φαίνωμαι. Οὐδὲν φαινόμενον, αἰώνιον. Τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα· τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια. Ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριςὸς ἐν πατρὶ ὢν μᾶλλον φαίνεται. Οὐ σιωπῆς μόνον τὸ ἔργον· ἀλλὰ μεγέθους ἐςὶν ὁ Χριςιανισμός.

& tunc fidelis esse valebo, cum mundo amplius non apparebo. Nihil quod apparet, æternum est. a *Quæ enim videntur temporalia sunt: quæ vero non videntur, æterna sunt.* Namque ipse Deus noster Jesus Christus in Patre existens magis apparet. Non silentii tantum; sed magnitudinis opus est Christianismus.

δ'. Ἐγὼ γράφω ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ἐντέλλομαι πᾶσιν, ὅτι ἐγὼ ἑκὼν ὑπὲρ θεοῦ ἀποθνήσκω, ἐάνπερ ὑμεῖς μὴ κωλύσητε. Παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ εὔνοια ἄκαιρος γένησθέ μοι. Ἄφετέ με θηρίων εἶναι βοράν, δι' ὧν ἔνεςιν θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Σῖτός εἰμι θεοῦ· καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλέθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὑρεθῶ τοῦ Χριςοῦ. Μᾶλλον κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται, καὶ μηδὲν καταλίπωσι τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεὶς βαρύς τινι γένωμαι.

IV. Ego ecclesiis scribo, omnibusque mando, quod pro Deo ultro & libens morior, si quidem vos non impediatis. Obsecro vos ne intempestivam mihi benevolentiam exhibeatis. Sinite me ferarum cibum esse, per quas Deum consequi licet. Frumentum sum Dei, & per ferarum dentes molor, ut purus panis Christi inveniar. Feris potius blandimini, ut mihi sepulcrum fiant, nihilque mei corporis relinquant, ne postquam obdormiero, gravis alicui fiam.

a 2. Cor. IV. 18.

Tunc vere Christi discipulus ero, cum neque corpus meum mundus videbit. Christo pro me supplicate, ut per hæc instrumenta hostia inveniar. Non ut Petrus & Paulus vobis præcipio. Illi Apostoli: ego condemnatus. Illi liberi: ego autem usque ad hoc tempus servus; sed si patiar, libertus CHRISTI ero, & in ipso liber resurgam. Nunc vinctus disco nihil mundanum vel vanum concupiscere.

Τότε ἔσομαι μαθητὴς ἀληθῶς τȣ̃ Χριςȣ̃, ὅτε ȣ̓δὲ τὸ σῶμά μȣ ὁ κόσμος ὄψεται. Λιτανεύσατε τὸν Χριςὸν ὑπὲρ ἐμȣ̃, ἵνα διὰ τῶν ὀργάνων τȣ́των θυσία εὑρεθῶ. Οὐχ ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος διατάσσομαι ὑμῖν. Εκεῖνοι ἀπόςολοι, ἐγὼ κατάκριτος· ἐκεῖνοι ἐλεύθεροι, ἐγὼ δὲ μέχρι νῦν δȣ̃λος. Αλλ' ἐὰν πάθω, ἀπελεύθερος Ιησȣ̃, καὶ ἀναςήσομαι ἐν αὐτῷ ἐλεύθερος. Νῦν μανθάνω δεδεμένος μηδὲν ἐπιθυμεῖν κοσμικὸν ἢ μάταιον.

V. A Syria Romam usque terra marique, noctu & interdiu cum bestiis pugno, decem leopardis vinctus, quæ est militum turma, qui etiam beneficio accepto pejores fiunt. Verum illorum injuriis magis erudior: [a] *sed non propter hoc justificatus sum.* Utinam fruar bestiis mihi præparatis, quas & opto mihi promptas inveniri,

έ. Απὸ Συρίας μέχρι Ρώμης θηριομαχῶ, διὰ γῆς [1] καὶ θαλάσσης, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, δεδεμένος δέκα λεοπάρδοις, ὅς ἐςιν ςρατιωτῶν τάγμα· οἳ καὶ εὐεργετȣ́μενοι χείρȣς γίνονται. Εν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι· ἀλλ' ȣ̓ παρὰ τȣ̃το δεδικαίωμαι. Οναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, καὶ εὔχομαι ἕτοιμά μοι εὑρεθῆναι·

1 V. I. Καὶ διά. a 1. Cor. IV. 4.

ἃ καὶ

ἃ καὶ κολακεύσω συντόμως με καταφαγεῖν, ȣ̓χ ὥσπερ τινων δειλαινόμενα οὐχ ἥψαντο. Κἂν αὐτὰ δὲ ἄκοντα μὴ θελήσῃ, ἐγὼ προσβιάσομαι. Συγγνώμην μοι ἔχετε· τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω. Νῦν ἄρχομαι μαθητὴς εἶναι. Μηδέν με ζηλώσῃ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων, ἵνα Ιησȣ̃ Χριςȣ̃ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ ςαυρὸς, θηρίων τε συςάσεις, ἀνατομαὶ, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀςέων, συγκοπὴ μελῶν, ἀλησμοὶ ὅλȣ τȣ̃ σώματος, κακαὶ κολάσεις τȣ̃ διαβόλȣ ἐπ᾽ ἐμὲ ἐρχέσθωσαν· μόνον ἵνα Ιησȣ̃ Χριςȣ̃ ἐπιτύχω.

quibus & blandiar, ut cito me devorent, non ut quoſdam veritæ non tetigerunt. Si autem illæ repugnantes noluerint, ego vi impellam. Veniam mihi date: quid mihi prodeſt ego novi. a Nunc incipio diſcipulus eſſe. Nihil viſibilium & inviſibilium mihi æmuletur, ut Jeſum Chriſtum conſequar. Ignis & crux, ferarum catervæ, lacerationes, diſtractiones, disjunctiones oſſium, conciſio membrorum, totius corporis contuſiones, dira diaboli tormenta in me veniant: ſolummodo ut Jeſum Chriſtum conſequar.

ς´. Οὐδέν μοι ὠφελήσει τὰ τερπνὰ τȣ̃ κόσμȣ, ȣ̓δὲ αἱ βασιλεῖαι τȣ̃ αἰῶνος τȣ́τȣ. Μᾶλλόν μοι ἀποθανεῖν εἰς Χριςὸν Ιησȣ̃ν, ἢ βασιλεύειν τῶν περάτων τῆς γῆς. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτȣ̃ ζημιωθῇ;

VI. Nihil mihi proderunt mundi voluptates, neque hujus ſeculi regna. Præſtat mihi in Chriſto Jeſu mori, quam finibus terræ imperare. b *Quid enim prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur?*

a Luc. XIV. 27. b Matt. XVI. 26.

Illum qaæro, qui pro nobis mortuus eſt. Illum volo, qui propter nos reſurrexit. Hoc mihi lucrum & fœnus impendet. Ignoſcite mihi, fratres. Ne me vivere impediatis. Ne velitis me mori, qui Dei volo eſſe. Mundo ne gaudeatis. Sinite me purum lumen percipere. Ubi illuc advenero, homo Dei ero. Concedite mihi imitatorem eſſe paſſionis Dei mei. Si quis illum in ſeipſo habet, cogitet quod volo, & conſcius eorum, quæ me coarctant, mei commiſereatur.

ἐκεῖνον ζητῶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα· ἐκεῖνον θέλω τὸν δι' ἡμᾶς ἀναστάντα. Ὁ δὲ τοκετός μοι ἐπίκειται. Σύγγνωτέ μοι, ἀδελφοί· μὴ ἐμποδίσητέ μοι ζῆσαι, μὴ θελήσητέ μοι ἀποθανεῖν, τὸν τοῦ Θεοῦ θέλοντα εἶναι. Κόσμῳ μὴ [1] χωρίζησθε. Ἀφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν· ἐκεῖ παραγενόμενος, ἄνθρωπος Θεοῦ ἔσομαι. Ἐπιτρέψατέ μοι μιμητὴν εἶναι τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ μου. Εἴ τις αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ ἔχει, νοησάτω ὃ θέλω, καὶ συμπαθείτω μοι, εἰδὼς τὰ συνέχοντά με.

VII. Princeps hujus ſeculi rapere me vult, meamque erga Deum voluntatem corrumpere. Nemo ergo veſtrum qui adeſtis, illum adjuvet. Mei potius, hoc eſt Dei, efficiamini. Ne loquimini Jeſum Chriſtum, & mundum concupiſcite. Invidia in vobis non habitet. Neque ſi ego præſens vos oro, credite mihi;

ζ'. Ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου διαρπάσαι με βούλεται, καὶ τὴν εἰς Θεόν μου γνώμην διαφθεῖραι. Μηδεὶς οὖν τῶν παρόντων ὑμῶν βοηθείτω αὐτῷ· μᾶλλον ἐμοῦ γίνεσθε, τουτ' ἔστιν τοῦ Θεοῦ. Μὴ λαλεῖτε Ἰησοῦν Χριστὸν, κόσμον δὲ ἐπιθυμεῖτε. Βασκανία ἐν ὑμῖν μὴ κατοικείτω· μηδ' ἂν ἐγὼ παρὼν παρακαλῶ ὑμᾶς, πείσθητέ μοι·

1 Χαρήσησθε.

τούτοις

τȣ́τοις δὲ μᾶλλον πείσθητε οἷς γράφω ὑμῖν. Ζῶν γράφω ὑμῖν, ἐρῶν τȣ̃ ἀποθανεῖν. Ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσαύρωται, καὶ ȣ̓κ ἔςιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλόϋλον· ὕδωρ δὲ ζῶν καὶ λαλȣ̃ν ἐν ἐμοὶ, ἔσωθέν μοι λέγον, δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα. Οὐχ ἥδομαι τροφῇ φθορᾶς. ȣ̓δὲ ἡδοναῖς τȣ̃ βίȣ τȣ́τȣ. Ἄρτον Θεȣ̃ θέλω, ἄρτον ȣ̓ράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅς ἐςιν σὰρξ Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃ τȣ̃ υἱȣ̃ τȣ̃ Θεȣ̃, τȣ̃ γενομένȣ 1 ἐν ὑςέρῳ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ καὶ Ἀβραάμ· καὶ πόμα Θεȣ̃ θέλω τὸ αἷμα αὐτȣ̃, ὅ ἐςιν ἀγάπη ἄφθαρτος, καὶ ἀέννaος ζωή.

his potius, quæ vobis ſcribo, credite. Vivens ſcribo vobis, mori deſiderans. Meus amor crucifixus eſt, nec eſt in me ignis materiæ amans; ſed vivens & loquens aqua in me eſt, mihi interius dicens, veni ad Patrem. Non delector corruptionis alimento, neque hujus vitæ voluptatibus. Panem Dei volo, panem cœleſtem, panem vitæ, quæ eſt caro Jeſu Chriſti Filii Dei, qui poſteriori tempore ex ſemine David & Abraham factus eſt: & potum Dei volo ſanguinem ipſius, qui eſt caritas incorrupta & perennis vita.

η'. Οὐκ ἔτι θέλω κατὰ ἀνθρώπȣς ζῆν· τȣ̃το δὲ ἔςαι, ἐὰν ὑμεῖς θελήσητε. Θελήσατε, ἵνα καὶ ὑμεῖς θεληθῆτε. Δι' ὀλίγων γραμμάτων αἰτȣ̃μαι ὑμᾶς· πιςεύσατέ μοι. Ἰησȣ̃ς δὲ Χριςὸς ὑμῖν ταῦτα φανερώσει, ὅτι ἀληθῶς λέγω· τὸ ἀψευδὲς ςόμα, ἐν ᾧ ὁ πατὴρ ἐλάλησεν ἀληθῶς.

VIII. Nolo amplius ſecundum homines vivere. Quod quidem futurum eſt, ſi vos volueritis. Id ergo vobis placeat, ut & vos placeatis. Brevibus literis peto à vobis, credite mihi. Jeſus Chriſtus vobis hæc patefaciet, quod vere dico. Verax os eſt, in quo Pater vere locutus eſt.

1 Non legebat in ſuo codice V. I. ἐν ὑςέρῳ.

Pro me petite, ut consequar. Non secundum carnem, sed secundum Dei mentem scripsi vobis. Si patiar, voluistis: sin rejiciar, odistis.

Αἰτήσασθε περὶ ἐμοῦ, ἵνα ἐπιτύχω. Οὐ κατὰ σάρκα ὑμῖν ἔγραψα, ἀλλὰ κατὰ γνώμην Θεοῦ. Εὰν πάθω, ἠθελήσατε· ἐὰν ἀποδοκιμασθῶ, ἐμισήσατε.

IX. Memores estote in vestris precibus Ecclesiæ Syriæ, quæ mei loco Deo pastore utitur. Solus Jesus Christus illam vice Episcopi reget, atque vestra caritas. Ego autem erubesco ex eorum numero dici. Neque enim dignus sum, utpote qui sim ultimus eorum & abortivus. Verum misericordiam consecutus sum, ut essem aliquis, si Deum consequar. Salutat vos meus Spiritus, & caritas ecclesiarum, quæ me exceperunt in nomine Jesu Christi, non ut transeuntem. Etenim quæ nihil ad me pertinebant via quæ secundum carnem est, me per civitates deduxerunt.

θ'. Μνημονεύετε ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ἥτις ἀντὶ ἐμοῦ ποιμένι τῷ Θεῷ χρῆται. Μόνος αὐτὴν Ιησοῦς Χριστὸς ἐπισκοπήσει, καὶ ἡ ὑμῶν ἀγάπη. Εγὼ δὲ αἰσχύνομαι ἐξ αὐτῶν λέγεσθαι. Οὐδὲ γὰρ ἄξιός εἰμι, ὢν ἔσχατος αὐτῶν, καὶ ἔκτρωμα· ἀλλ' ἠλέημαί τις εἶναι, ἐὰν Θεοῦ ἐπιτύχω. Ασπάζεται ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ἐκκλησιῶν τῶν δεξαμένων με εἰς ὄνομα Ιησοῦ Χριστοῦ, [1] οὐχ ὡς παροδεύοντα. Καὶ γὰρ αἱ μὴ προσήκουσαί μοι τῇ ὁδῷ τῇ κατὰ σάρκα, κατὰ πόλιν με προῆγον.

1 V. I. Ως οὐ.

ι. Γράφω

ι. Γράφω δὲ ὑμῖν ταῦτα ἀπὸ Σμύρνης δι' Ἐφεσίων τῶν ἀξιομακαρίςων. Εςιν δὲ καὶ ἅμα ἐμοὶ σὺν ἄλλοις πολλοῖς Κρόκος, τὸ ποθητόν μοι ὄνομα. Περὶ τῶν προελθόντων με ἀπὸ Συρίας εἰς Ῥώμην εἰς δόξαν τȣ̃ Θεȣ̃, πιςεύω ὑμᾶς ἐπεγνωκέναι, οἷς καὶ δηλώσατε, ἐγγύς με ὄντα. Πάντες γάρ εἰσιν ἄξιοι τȣ̃ Θεȣ̃ καὶ ὑμῶν· ȣ̀ς πρέπον ὑμῖν ἐςιν κατὰ πάντα ἀναπαῦσαι. Ἔγραψα δὲ ὑμῖν ταῦτα τῇ πρὸ ἐννέα Καλανδῶν Σεπτεμβρίων, τȣτέςιν Αὐγȣ́ςȣ εἰκάδι τρίτῃ. Ἔρρωσθε εἰς τέλος, ἐν ὑπομονῇ Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃. Ἀμήν.

X. Porro hæc è Smyrna per Ephesios laude dignos ſcribo vobis. Mecum etiam eſt cum aliis multis Crocus, deſideratum mihi nomen. De his, qui me à Syria ad Romam uſque ad Dei gloriam præceſſerunt, credo vos cognoviſſe, quibus etiam ſignificate, me prope eſſe. Siquidem omnes Deo & vobis digni ſunt, quos in omnibus recreare vos decet. Hæc ſcripſi vobis ante diem nonum Kalendas Septembris, hoc eſt, Auguſti vigeſima tertia. Valete in finem in patientia JESU CHRISTI. Amen.

EARUNDEM

EPISTOLARUM

IGNATII

VETUS LATINA

VERSIO

RECOGNITA.

AD SMYRNÆOS.

Ignatius, qui & Theophorus, Ecclesiæ Dei Patris & dilecti Jesu Christi, habenti propitiationem in omni charismate, impletæ in fide & charitate, indeficienti existenti omni charismate, Deo decentissimæ & sanctiferæ, existenti in Smyrna Asiæ; in incoinquinato spiritu & verbo Dei, plurimum gaudere.

I.

GLorifico *Jesum Christum* Deum, qui vos sapientes fecit. Intellexi enim vos perfectos in immobili fide quemadmodum clavifixos in cruce Domini nostri *Jesu Christi* & carne & spiritu, & firmatos in charitate, in sanguine *Christi*: certificatos in Dominum nostrum *Jesum Christum*, vere existentem de genere *David* secundum carnem, filium Dei secundum voluntatem & potentiam Dei, genitum vere ex Virgine, baptizatum à *Johanne*, *ut impleatur omnis justitia ab ipso*, vere sub *Pontio Pilato* & *Herode* Tetrarcha clavifixum pro nobis in carne. à cujus fructu nos, à divine beatissima ipsius passione; ut levet signum in secula, per resurrectionem, in sanctos & fideles ipsius, & in Judæis & in Gentibus, in uno corpore Ecclesiæ ipsius.

II. Hæc

II. Hæc enim omnia passus est pro nobis, ut salvemur. Et vere passus est, ut & vere resuscitavit seipsum. Non, quemadmodum infideles quidam dicunt, secundum videri ipsum passum esse, ipsi secundum videri existentes: & quemadmodum sapiunt, & accidet ipsis existentibus incorporeis & dæmoniacis.

III. Ego enim & post resurrectionem in carne ipsum vidi, & credo existentem. Et quum ad eos, qui circa *Petrum*, venit, ait ipsis: *Apprehendite, palpate me, & videte, quoniam non sum dæmonium incorporeum.* Et confestim ipsum tetigerunt, & crediderunt convicti carne ipsius & spiritu. Propter hoc & mortem contempserunt; inventi autem sunt super mortem. Post resurrectionem autem comedit cum eis & bibit, ut carnalis; quamvis spiritualiter unitus Patri.

IV. Hæc autem monefacio vobis, dilecti, sciens quoniam & vos sic habetis. Præmunio autem vos à bestiis anthropomorphis: quos non solum oportet vos non recipere, sed si possibile neque eis obviare; solum autem orare pro ipsis, si quo modo pœniteant, quod difficile. Hujus autem habet potestatem *Jesus Christus*, verum nostrum vivere. Si autem secundum videri hæc operata sunt à Domino nostro: [a] ergo & ego secundum videri ligor. Quid autem & meipsum traditum dedi morti, ad ignem, ad gladium, ad bestias? Sed prope gladium, prope Deum: inter medium bestiarum, inter medium Dei. Solum in nomine *Jesu Christi*, ad compati ipsi, omnia sustinebo: ipso me fortificante; qui perfectus homo factus est.

a Deest *ergo* in Cod. Cajensi.

V. Quem

V. Quem quidam ignorantes, abnegant, magis autem abnegati ſunt ab ipſo; exiſtentes concionatores mortis magis, quam veritatis. Quos non perſuaſerunt Prophetiæ, neque lex *Moyſi*; ſed neque uſque nunc Evangelium, neque noſtræ eorum qui ſecundum virum paſſiones. Etenim de nobis idem ſapiunt. Quid enim juvat me quis, ſi me laudat; Dominum autem meum blaſphemat, non confitens ipſum carniferum? Qui autem hoc non dicit, ipſum perfecte abnegavit, exiſtens mortifer. Nomina autem ipſorum, exiſtentia infidelia, non viſum eſt mihi inſcribere: ſed neque fiat mihi ipſorum recordari, uſque quo pœniteant in paſſionem, quæ eſt noſtra reſurrectio.

VI. Nullus erret. Et ſupercœleſtia, & gloria Angelorum, & Principes viſibiles & inviſibiles, ſi non credant in ſanguinem *Chriſti*; & illis judicium eſt. Qui capit, capiat: qualitate nullus inflетur. Totum enim eſt fides & charitas: quibus nihil præpoſitum eſt. Conſiderate autem aliter opinantes in gratiam *Jeſu Chriſti*, eam quæ in nos venit; qualiter contrarii ſunt ſententiæ Dei. De charitate non eſt cura ipſis, non de vidua, non de orphano, non de tribulato, non de ligato vel ſoluto, non de eſuriente vel ſitiente.

VII. Ab Euchariſtia & oratione recedunt; propter non confiteri, Euchariſtiam carnem eſſe Salvatoris noſtri *Jeſu Chriſti* pro peccatis noſtris paſſam, quam benignitate Pater reſuſcitavit. Contradicentes ergo huic dono Dei, perſcrutantes moriuntur. Conferens autem eſſet ipſis diligere, ut reſurgant. Decens eſt recedere à talibus, & neque ſeorſum de ipſis loqui, neque communiter; attendere autem Prophetis,

phetis. præcipue vero Evangelio, in quo passio nobis ostensa est, & resurrectio perfecta est. Partitiones autem fugite, ut principium malorum.

VIII. Omnes Episcopum sequimini, ut *Jesus Christus* Patrem; & Presbyterium, ut Apostolos: Diaconos autem revereamini, ut Dei mandatum. Nullus sine Episcppo aliquid operetur eorum, quæ conveniunt in Ecclesiam. Illa firma gratiarum actio reputetur, quæ sub [a] ipso est, vel quam utique ipse concesserit. Ubi utique apparet Episcopus, illic multitudo sit: quemadmodum utique ubi est *Christus Jesus*, illic Catholica Ecclesia. Non licitum est sine Episcopo neque baptizare, neque agapen facere: sed quod utique ille probaverit, hoc est & Deo beneplacitum; ut stabile sit & firmum omne quod agitur.

IX. Rationabile est de cætero evigilare, & cum adhuc tempus habemus, in Deum pœnitere. Bene habet & Deum & Episcopum cognoscere. Honorans Episcopum, à Deo honoratus est: qui occultans ab Episcopo aliquid operatur, Diabolo præstat obsequium. Omnia igitur vobis in gratia superabundent: digni enim estis. Secundum enim omnia me quiescere fecistis: & vos *Jesus Christus*. Absentem me & præsentem dilexistis: retribuat vobis Deus; propter quem omnia sustinentes, ipsum adipiscemini,

X. *Philonem* & *Reum* & *Agathopum*, qui secuti sunt me in verbum Dei, bene fecistis suscipientes ut ministros Dei *Christi*: qui & gratias agunt Domino pro vobis; quoniam ipsos quiescere fecistis secundum omnem modum. Nihil vobis uti-

a L. *Episcopo*.

que

que deperibit. Conformis animæ vestræ spiritus meus, & vincula mea, quæ non despexistis, neque erubuistis: neque vos erubescet perfecta fides *Jesus Christus.*

XI. Oratio vestra pervenit ad Ecclesiam, quæ est in *Antiochia Syriæ*; unde ligatus Deo decentissimis vinculis omnes saluto, non existens dignus inde esse, extremus ipsorum existens; secundum voluntatem autem Dei dignus factus sum, non ex conscientia, sed ex gratia Dei; quam oro perfectam mihi dari, ut in oratione vestra Deo potiar. Ut igitur perfectum vestri fiat opus in terra & in cœlo; decet, ad honorem Dei, ordinare Ecclesiam vestram Deo venerabilem, in factum usque *Syriam* congaudere ipsis, quoniam pacem habent, & acceperunt propriam magnitudinem, & restitutum est ipsis proprium corpusculum. Visum est mihi igitur Deo digna res, mittere aliquem vestrorum cum epistola: ut [a] conglorificent eam, quæ secundum Deum, ipsis factam tranquillitatem; & quoniam portu jam potita est, oratione vestra. Perfecti existentes, perfecta & sapite. Volentibus enim vobis bene facere, Deus paratus est ad tribuere.

XII. Salutat vos charitas fratrum, qui in *Troade*. Unde & scribo vobis, per *Burrum*, quem misistis mecum simul *Ephesiis* fratribus vestris: qui secundum omnia me quiescere fecit. Et utinam omnes ipsum imitentur, existentem exemplarium Dei ministerii. Remuneret ipsum gratia secundum omnia. Saluto Deo dignum Episcopum, & Deo decens Presbyterium, & conservos meos Diaconos; & singillatim, & communiter omnes, in nomine

[a] L. conglorificet.

F *Jesu*

Jesu Christi, & carne ipsius, & sanguine, & passione, & resurrectione, carnali & spirituali, in unitate Dei & vestri. Gratia vobis, & misericordia, & pax, & sustinentia semper.

XIII. Saluto domos fratrum meorum, cum uxoribus & filiis; & virgines vocatas viduas. Valete mihi in virtute Patris. Salutat vos *Philon*, mecum existens. Saluto domum *Thaviæ*; quam oro firmari fide & charitate carnali & spirituali. Saluto *Alken* desideratum mihi nomen, & *Daphnum* incomparabilem, & *Eutecnum*, & omnes secundum nomen. Valete in Gratia Dei.

AD POLYCARPUM.

Ignatius, qui & Theophorus, Polycarpo Episcopo Ecclesiæ Smyrnæorum, magis autem visitato à Deo Patre & Domino Jesu Christo, plurimum gaudere.

I.

ACceptans tuam in Deo sententiam, firmatam ut supra petram immobilem; superglorifico, dignificatus tua facie immaculata: qua fruar in Deo. Deprecor te in Dei gratia, qua indutus es, apponere cursui tuo, & omnes deprecari ut salventur. Justifica locum tuum, in omni cura carnali & spirituali. Unionem cura, qua nihil melius. Omnes supporta; ut & te Dominus. Omnes sustine in

charitate;

charitate; quemadmodum & facis. Orationibus vaca indesinentibus: pete intellectum ampliorem eo quem habes. Vigila, non dormientem spiritum possidens: singulis secundum consuetudinem Dei loquere. Omnium ægritudines porta, ut perfectus athleta; ubi major labor, multum lucrum.

II. Bonos discipulos si diligas, gratia tibi non est: magis deteriores in mansuetudine subjice. Non omne vulnus eodem emplastro curatur. Exacerbationes in pluviis quieta. *Prudens fias, ut serpens,* in omnibus; *& simplex, ut columba.* Propter hoc carnalis es & spiritualis; ut manifesta in tuam faciem blandiaris: invisibilia autem petas, ut tibi manifestentur; ut nullo deficias, & omni charismate abundes. Tempus expetit te, ut gubernatores ventos, & ut qui in procella est portum ad Deo potiendum. Vigila, ut Dei athleta: thema incorruptio & vita æterna; de qua & tu confisus es. Secundum omnia tui refrigerium ego, & vincula mea quæ dilexisti.

III. Qui videntur fide digni esse & altera docent, non te stupefaciant: sta firmus, ut incus percussa. Magni est athletæ, discerpi & vincere. Maxime autem propter Deum omnia sustinere nos oportet: ut & ipse nos sustineat. Plus studiosus fias, quam es. Tempora considera: eum qui supra tempus expecta, intemporalem, invisibilem, propter nos visibilem; impalpabilem, impassibilem, propter nos passibilem, secundum omnem modum propter nos sustinentem.

IV. Viduæ non negligantur: post Dominum tu ipsarum curator esto. Nihil sine sententia tua fiat; neque tu sine Deo quid operare: quod autem

operaris, ſit bene ſtabile. Sæpe congregationes fiant: ex nomine omnes quære. Servos & ancillas ne deſpicias: ſed neque ipſi inflentur; ſed in gloriam Dei plus ſerviant, ut meliori libertate à Deo potiantur. Non deſiderent à communi liberi fieri; ut non ſervi inveniantur concupiſcentiæ.

V. Malas artes fuge; magis autem de his homeliam fac. Sorores meas alloquere, diligere Dominum, & viris ſufficere carne & ſpiritu. Similiter & fratribus meis annuncia, in nomine *Jeſu Chriſti*, diligere uxores, *ut Dominus Eccleſiam.* Si quis poteſt in caſtitate manere, in honorem carnis Domini, in ingloriatione [a] Domini maneat. Si glorietur, perditur: & ſi videri velit plus Epiſcopo, corruptus eſt. Decet autem ducentes & ductas, cum ſententia Epiſcopi unionem facere; ut ſit ſecundum Dominum, & non ſecundum concupiſcentiam. Omnia in honorem Dei fiant.

VI. Epiſcopo attendite, ut & Deus vobis. Unanimis ego cum ſubjectis Epiſcopo, Presbyteris, Diaconis: & cum ipſis mihi pars fiat capere in Deo. Collaborate adinvicem, concertate, concurrite, compatimini, condormite, conſurgite, ut Dei diſpenſatores & aſſeſſores & miniſtri. Placete cui militatis; à quo & ſtipendia fertis. Nullus veſtrum otioſus inveniatur. Baptiſma veſtrum maneat ut ſcutum, fides ut galea, charitas ut lancea, ſuſtinentia ut omnis armatura. Depoſita veſtra, opera veſtra; ut accepta veſtra digna feratis. Longanimiter ferte igitur vos ad invicem in manſuetudine, ut Deus vos. Fruar vobis ſemper.

a Male repetitur.

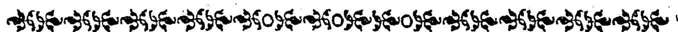
VII. Qua

VII. Quia Ecclesia, quæ in *Antiochia Syriæ* pacem habet, ut ostensum est mihi, per orationem vestram: & ego lætior factus sum in [a] sollicitudine Dei; siquidem, per pati, Deo potiar, in inveniri me in [b] oratione vestri discipulum. Decet, *Polycarpe* Deo-beatissime, concilium congregare Deo-decentissimum, & ordinare aliquem quem dilectum valde habetis & impigrum, qui poterit Dei cursor vocari: & hunc dignificari, ut vadens in *Syriam*, glorificet vestram impigram charitatem in gloriam Dei. Christianus sui ipsius potestatem non habet, sed Deo vacat. Hoc opus Dei est & vestri, quoniam ipsi perfecti estis. Credo enim gratiæ, quoniam parati estis ad beneficentiam Deo decentem. Sciens vestrum [c] compendium veritatis, per paucas vos literas consolatus sum.

VIII. Quia igitur omnibus Ecclesiis non potui scribere, propter repente navigare me à *Troade* in *Neapolim*, ut voluntas præcipit: scribes aliis Ecclesiis, ut Dei sententiam possidens, idem & ipsos facere; hi quidem potentes pedites mittere, hi autem Epistolas per [d] à te missos, ut glorificeris æterno opere ut dignus existens. Saluto omnes ex nomine; & eam quæ *Epitropi*, cum domo tota ipsius & filiorum. Saluto *Attalum* dilectum meum. Saluto futurum dignificari ad eundum in *Syriam*. Erit gratia cum ipso semper, & mittente ipsum *Polycarpo*. Valere vos semper in Deo nostro *Jesu*

a In insollicit. b Mihi videntur literæ in compendium. contractæ pro *resurrectione* poni, & ita legi debere. c Σύντομον. sed male. d In codice *à te missas* male.

Christo oro; in quo permaneatis in unitate Dei & visitatione. Saluto *Alken*, desideratum mihi nomen. Valete in Domino.

AD EPHESIOS.

Ignatius, qui & Theophorus, benedictæ in magnitudine Dei Patris & plenitudine, prædestinatæ ante secula esse semper in gloriam permanentem, invertibilem, unitam, & electam in passione vera, in voluntate Patris & Jesu Christi Dei nostri, Ecclesiæ digne-beatæ existenti in Epheso Asiæ, plurimum in Jesu Christo, & in immaculata gratia, gaudere.

I.

Cceptans in Deo multum dilectum tuum nomen, quod possedistis natura justa, secundum fidem & charitatem in *Christo Jesu* Salvatore nostro, [a] (glorificato *Jesum Christum* Deum:) quia imitatores existentes Dei, & reaccendentes in sanguine *Christi* Dei, cognatum opus integre perfecistis. Audientes enim ligatum à *Syria* pro communi nomine & spe, sperantem oratione vestra potiri, in *Roma* cum bestiis pugnare, ut potiri possim discipulus esse, videre festinastis. Plurimam enim multitudinem vestram in nomine Dei suscepi in *Onesimo*, qui in charitate inenarrabilis est, vester autem in carne Episcopus;

a Assumentum.

quem

quem oro ſecundum *Jeſum Chriſtum* vos diligere, & omnes vos ipſi in ſimilitudine eſſe. Benedictus enim qui tribuit vobis dignis exiſtentibus talem Epiſcopum poſſidere.

II. De conſervo autem meo *Burro*, ſecundum Deum diacono [a] noſtro in omnibus benedicto: oro permanere ipſum in honorem veſtri & Epiſcopi. Sed & *Crocus* Deo dignus & vobis, quem exemplarium ejus quæ à vobis charitatis ſuſcepi, ſecundum omnia me quieſcere fecit; ut & ipſum pater *Jeſu Chriſti* refrigeret, cum *Oneſimo*, & *Burro*, & *Euplo*, & *Frontone*; per quos vos omnes ſecundum charitatem vidi. Fruar vobis ſemper; ſiquidem dignus exiſtam. Decens igitur eſt ſecundum omnem modum glorificare *Jeſum Chriſtum*, qui glorificavit vos; ut in una ſubjectione perfecti, ſubjecti Epiſcopo & Presbyterio ſecundum omnia ſitis ſanctificati.

III. Non diſpono vobis, ut exiſtens aliquis. Si enim & ligor in nomine ([b] *Chriſti*;) nequaquam perfectus ſum in *Jeſu Chriſto*. Nunc autem principium habeo addiſcendi; & alloquor vos, ut doctores mei. Me enim oportuit à vobis [c] ſuſcipi fide, admonitione, ſuſtinentia, longanimitate. Sed quia charitas non ſinit me ſilere pro vobis; propter hoc præoccupavi rogare vos, ut concurratis ſententiæ Dei. Etenim *Jeſus Chriſtus*, incomparabile noſtrum vivere Patris ſententia, ut & [d] ipſi ſecundum terræ fines determinati *Jeſu Chriſti* ſententia ſunt.

a L. *veſtro.* b *Jeſu Chriſti* in MS. c Legebat ὑπολῃφθῆναι.
d L. *epiſcopi.* Eſt enim abbreviatio.

IV. Unde decet vos concurrere Episcopi sententiæ: quod & facitis. Digne nominabile enim vestrum Presbyterium, Deo dignum, sic concordatum est Episcopo, ut chordæ citharæ. Propter hoc in consensu vestro & consona charitate *Jesus Christus* canitur. Sed & singuli chorus facti estis: ut consoni existentes in consensu, melos Dei accipientes in unitate, cantetis in voce una per *Jesum Christum* Patri; ut & vos audiat, & cognoscat per quem bonum operamini, membra existentes Filii [a] ipsius. Utile igitur est vos in immaculata unitate esse; ut & Deo semper participetis.

V. Si enim ego in parvo tempore talem consuetudinem tenui ad Episcopum vestrum, non humanam existentem sed spiritualem: quanto magis vos beatifico, conjunctos sic ut Ecclesia *Jesu Christo*, & ut *Jesus Christus* Patri, ut omnia in unitate consona sint! Nullus erret. Si quis non sit intra altare, privatur pane Dei. Si enim unius & alterius oratio tantam vim habet: quanto magis illa quæ Episcopi & omnis Ecclesiæ! Qui igitur non venit in idem, hic jam superbit & seipsum condemnavit. Scriptum est enim: *Superbis Deus resistit*. Festinemus igitur non resistere Episcopo; ut simus Deo subjecti.

VI. Et quantum videt quis tacenten Episcopum, plus ipsum timeat. Omnem enim quem mittit dominus domus in propriam dispensationem, sic oportet nos ipsum recipere, ut ipsum mittentem. Episcopum igitur manifestum, quoniam ut ipsum Dominum oportet respicere. Ipse igitur quidem *Onesimus* superlaudat vestram divinam ordinationem:

[a] *Ejus* in MS.

quoniam

quoniam omnes ſecundum veritatem vivitis, & quoniam in vobis neque una hæreſis habitat; ſed neque auditis aliquem amplius quam *Jeſum Chriſtum* loquentem in veritate.

VII. Conſueverunt enim quidam dolo malo nomen circumferre, ſed quædam operantes indigna Deo; quos oportet vos ut beſtias declinare. Sunt enim canes rabidi, latenter mordentes; quos oportet vos obſervare, exiſtentes difficile curabiles. Unus medicus eſt, carnalis & ſpiritualis, [a] genitus & ingenitus, in carne factus Deus, in [b] immortali vita vera, & ex *Maria* & ex Deo, primo paſſibilis, & tunc impaſſibilis, Dominus *Chriſtus* noſter.

VIII. Non igitur quis vos ſeducat; quemadmodum neque ſeducemini, toti exiſtentes Dei. Quum enim neque una lis complexa eſt in vobis, potens vos torquere; tunc ſecundum Deum vivitis. Peripſima veſtri & [c] caſtificetur à veſtra *Epheſiorum* Eccleſia, famoſa in ſeculis. Carnales ſpiritualia operari non poſſunt, neque ſpirituales carnalia: quemadmodum neque fides quæ infidelitatis, neque infidelitas quæ fidelitatis & fidei. Quæ autem & ſecundum carnem operata ſunt, hæc ſpiritualia ſunt: in *Jeſu* enim *Chriſto*, omnia operata ſunt.

IX. Cognovi autem tranſeuntes quoſdam inde, habentes malam doctrinam: quos non dimiſiſtis ſeminare in vos, obſtruentes aures, ad non recipere ſeminata ab ipſis; ut exiſtentes lapides templi Patris, parati in ædificatione Dei Patris, relati in excelſa per machinam *Jeſu Chriſti*, quæ eſt crux, fune utentes Spiritu Sancto. Fides autem veſtra dux

a γεννητὸς καὶ ἀγέννητος. b L. mortali. c L. caſtificer. In MS. Cajenſi, *caſtificet*.

vester, charitas vero via referens in Deum. Estis igitur conviatores, Deiferi & templiferi & Christiferi, sanctiferi secundum omnia ornati in mandatis *Jesu Christi*: quibus & exultans dignificatus sum, per quæ scribo, alloqui vobis, & congaudere; quoniam secundum aliam vitam nihil diligitis nisi solum Deum.

X. Sed & pro aliis hominibus indesinenter Deum oratis. Est enim in ipsis spes pœnitentiæ, ut Deo potiantur. Monete igitur ipsos saltem ex operibus à vobis erudiri. Ad iras ipsorum vos mansueti, ad magniloquia eorum vos humilia sapientes, ad blasphemias ipsorum vos orationes, ad errorem ipsorum vos firmi fide, ad agreste ipsorum vos mansueti. Non festinantes imitari ipsos; fratres ipsorum inveniamur in mansuetudine, imitatores autem Dei studeamus esse; (quis plus injustum patiatur, quis fraudetur, quis contemnatur?) ut non Diaboli herba quis inveniatur in vobis: sed in omni castitate & temperantia maneatis, in *Jesu Christo*, carnaliter & spiritualiter.

XI. Extrema tempora: de cætero verecundemur & timeamus longanimitatem Dei; ut non nobis in judicium fiat. Vel enim futuram iram timeamus, vel præsentem gratiam diligamus. Unum duorum solum in *Christo Jesu* [a] invenitur, in verum vivere. Sine ipso nihil vos deceat: in quo vincula circumfero, spirituales margaritas; in quibus fiat mihi resurgere oratione vestra: qua fiat mihi semper participem esse; ut in sorte *Ephesiorum* inveniar Christianorum; qui & Apostolis semper consenserunt, in virtute *Jesu Christi*.

a F. *inveniatur*.

XII. Novi

XII. Novi quis ſum, & quibus ſcribo. Ego condemnatus, vos propitiationem habentes; ego ſub periculo, vos firmati. Tranſitus eſtis eorum qui in Deum interficiuntur, *Pauli* condiſcipuli, ſanctificati, martyrizati, digne beati, cujus fiat mihi ſub veſtigiis inveniri, quando Deo fruar; qui in omni Epiſtola memoriam facit veſtri in *Jeſu Chriſto.*

XIII. Feſtinate igitur crebrius convenire in gratiarum actionem Dei, & in gloriam. Quum enim crebro in idipſum convenitis, deſtruuntur potentiæ *Satanæ*; & ſolvitur perditio ipſius in concordia veſtræ fidei. Nihil eſt melius pace; in qua omne bellum evacuatur cœleſtium & terreſtrium.

XIV. Quorum nullum latet vos, ſi perfecte in *Jeſum Chriſtum* habeatis fidem & charitatem; [a] quæ ſunt principium vitæ & finis. Principium quidem fides; finis autem charitas. Hæc autem duo, in unitate facta, Deus eſt: alia autem omnia in bonitate ſequenda ſunt. Nullus fidem repromittens peccat, neque charitatem poſſidens odit. *Manifeſta eſt arbor à fructu ipſius:* ſic repromittentes Chriſtiani eſſe per quæ operantur manifeſti erunt. Non enim nunc repromiſſionis opus, ſed in virtute fidei, ſi quis inveniatur in finem.

XV. Melius eſt ſilere & eſſe; quam loquentem non eſſe. Bonum docere, ſi dicens facit. Unus igitur Doctor, qui dixit, & factum eſt: ſed & quæ ſilens fecit, digna Patre ſunt. Qui verbum *Jeſu* poſſidet, vere poteſt & ſilentium ipſius audire, ut perfectus ſit: ut per quæ loquitur operetur, & per quæ ſilet cognoſcatur. Nihil latet Dominum: ſed & abſcondita noſtra prope ipſum ſunt.

a Legebat. ἅιτινές ἐισιν.

Omnia

Omnia igitur faciamus, a sic ipso in nobis habitante: ut simus ipsius templa, & ipse in nobis Deus noster: quomodo & est, & apparebit ante faciem nostram; ex quibus juste diligimus ipsum.

XVI. Non erretis, fratres mei. Domus corruptores regnum Dei non hæreditabunt. Si igitur qui secundum carnem hæc operantur mortui sunt: quanto magis, si quis fidem Dei in mala doctrina corrumpat, pro qua *Jesus Christus* crucifixus est? Talis, inquinatus factus, in ignem inextinguibilem ibit: similiter & qui audit ipsum.

XVII. Propter hoc, unguentum in capite suo recepit Dominus, ut spiret Ecclesiæ incorruptionem. Non ungamini fœtore doctrinæ principis seculi hujus: non captivet vos ex præsenti vivere. Propter quid autem non omnes prudentes sumus, accipientes *Dei* cognitionem, qui est *Jesus Christus*? Quid fatue perdimur, ignorantes charisma, quod vere misit Dominus?

XVIII. Peripsima meus spiritus Crucis; quæ est scandalum non credentibus, nobis autem salus & vita æterna. *Ubi sapiens, ubi conquisitor, ubi gloriatio dictorum sapientum?* Deus enim noster *Jesus Christus* conceptus est ex *Maria*, secundum dispensationem Dei: ex semine quidem *David*, Spiritu autem sancto. Qui natus est, & baptizatus est, ut passione aquam purificaret.

XIX. Et latuit principem seculi hujus virginitas *Mariæ*, & partus ipsius; similiter & mors Domini. Tria mysteria clamoris; quæ in silentio Dei operata sunt. Qualiter igitur manifestatus est seculis? Astrum in cœlo resplenduit super omnia

a Forte *sicut*.

astra,

astra, & lumen ipsius ineffabile erat: & stuporem tribuit novitas ipsius. Reliqua vero omnia astra, simul cum Sole & Luna, chorus facta sunt illi astro; ipsum autem erat superferens lumen ipsius super omnia. Turbatio autem erat, unde novitas, quæ dissimilis ipsis; ex qua solvebatur omnis magia, & omne vinculum disparuit malitiæ, ignorantia [a] omnis ablata est, vetus regnum corruptum est; Deo humanitus apparente, in novitatem vitæ æternæ. Principium autem assumpsit, quod apud Deum perfectum. Inde omnia commota erant, propter meditari mortis dissolutionem.

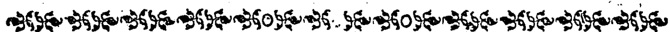
XX. Si me dignificet *Jesus Christus* in oratione vestra, & voluntas sit; in secundo libello, quem scripturus sum vobis, manifestabo vobis quam inceperam dispensationem in novum hominem *Jesum Christum*, in ipsius fide & in ipsius dilectione, in passione ipsius & resurrectione: maxime, si Dominus revelet mihi. Quoniam qui secundum virum communiter omnes in gratia ex nomine convenitis in una fide, & in *Jesu Christo* (secundum carnem ex genere *David*, filio hominis & filio Dei) in obedire vos Episcopo & Presbyterio indiscerpta mente: unum panem frangentes; quod est pharmacum immortalitatis, antidotum ejus quod est non mori, sed vivere in *Jesu Christo* semper.

XXI, Unanimis vobiscum ego, & quem misistis in Dei honorem in *Smyrnam*: unde & scribo vobis; gratias agens Domino, diligens *Polycarpum* ut & vos. Mementote mei, ut vestri *Jesus Christus*. Orate pro Ecclesia quæ in *Syria*: unde ligatus in *Romam* abducor, extremus existens eorum

a Abest *omnis* in cod. Cajensi.

qui

qui ibidem fidelium; quemadmodum dignificatus ſum in honorem Dei inveniri. Valete in Deo Patre, & in *Jeſu Chriſto* communi ſpe noſtra. Amen.

AD MAGNESIOS.

Ignatius, qui & Theophorus, benedictæ in gratia Dei Patris in Chriſto Jeſu ſalvatore noſtro; in quo ſaluto Eccleſiam exiſtentem in Magneſia ea quæ juxta Mæandrum, & oro in Deo Patre & Jeſu Chriſto plurimum gaudere.

I.

Ognoſcens veſtram multibonam ordinationem ejus quæ ſecundum Deum charitatis; exſultans præelegi in fide *Jeſu Chriſti* alloqui vos. Dignificatus enim nomine deo-decentiſſimo in quibus circumfero vinculis, canto Eccleſias, in quibus unionem oro carnis & ſpiritus *Jeſu Chriſti*; ad nos ſemper vivere fidei, quod & charitatis, cui nihil præfertur, principalius autem *Jeſu* & Patris, in quo ſuſtinentes omne nocumentum principis ſeculi hujus & perfugientes Deo potimur.

II. Quia igitur dignificatus ſum videre vos per *Dama* dignum Deo veſtrum Epiſcopum, & Presbyteros dignos *Baſſum* & *Apollonium*, & conſervum meum Diaconum [a] *Sotionem*, quo ego fruar; quoniam ſubjectus eſt Epiſcopo ut gratiæ

[a] Cajenſ. MS. *Zenonem*.

Dei,

Dei, & Presbyterio ut legi *Jesu Christi.* ([a] glorificato Deum patrem Domini *Jesu Christi.*)

III. Sed & vos decet non couti ætate Episcopi, sed secundum virtutem Dei Patris omnem reverentiam ei tribuere, sicut agnovi & sanctos Presbyteros, non assumentes apparentem juniorem ordinem, sed ut prudentes in Deo concedentes ipsi; non ipsi autem, sed Patri *Jesu Christi* omnium Episcopo. In honorem igitur illius volentis [b] nos decens est obedire, secundum nullam hypocrisim: quia nequaquam Episcopum hunc conspectum seducit quis, sed invisibilem paralogizat. Tale autem non ad carnem sermo, sed ad Deum abscondita scientem.

IV. Decens igitur est, non solum vocari Christianos, sed & esse: quemadmodum quidam Episcopum quidem vocant, sine ipso autem omnia operantur. Tales autem non bonæ conscientiæ mihi esse videntur, propter non firmiter secundum præceptum congregari.

V. Quia igitur finem res habent, & proponuntur duo simul, mors & vita; & unusquisque in proprium locum iturus est. Quemadmodum enim sunt numismata duo, hoc quidem Dei, hoc autem Mundi; & unumquodque ipsorum proprium characterem superpositum habet, infideles mundi hujus, fideles autem in charitate characterem Dei patris per *Jesum Christum*; per quem nisi voluntarie habeamus mori in ipsius passionem, vivere ipsius non est in nobis.

VI. Quia igitur in præscriptis personis omnem multitudinem speculatus sum, in fide & dilectione, moneo, in concordia Dei studete omnia operari: præsidente Episcopo in loco Dei, & Presbyteris in

a Male insertum. b Lege. *vos.*

loco

loco confeffionis Apoftolorum, & Diaconis mihi dulciffimis habentibus creditam miniftrationem *Jefu Chrifti*; qui ante fecula apud Patrem erat, & in fine apparuit. Omnes igitur eandem confuetudinem Dei accipientes, [a] veneremini adinvicem; & nullus fecundum carnem adfpiciat proximum, fed in *Jefu Chrifto* adinvicem femper diligite. Nihil fit in vobis, quod poffit vos partiri; fed uniamini Epifcopo & præfidentibus, in typum & doctrinam incorruptionis.

VII. Quemadmodum igitur Dominus fine Patre nihil fecit, unitus exiftens, neque per feipfum neque per Apoftolos; fic neque vos fine Epifcopo & Presbyteris aliquid operemini. Neque tentetis rationabile aliquid apparere proprie vobis: fed in idipfum una oratio, una deprecatio, unus intellectus, una fpes, in charitate, in gaudio incoinquinato; quod eft *Chriftus Jefus*, quo melius nihil eft. Omnes ut in unum templum concurrite Dei, ut in unum altare; in unum *Jefum Chriftum*, ab uno Patre exeuntem, & in unum exiftentem & revertentem.

VIII. Non erretis extraneis opinionibus, neque fabulis veteribus, inutilibus exiftentibus. Si enim ufque nunc fecundum *Judaifmum* vivimus, confitemur gratiam non recepiffe. Diviniffimi enim Prophetæ fecundum *Chriftum Jefum* vixerunt. Propter hoc & perfecutionem paffi funt, infpirati à gratia ipfius, ad [b] certificare imperfuafos, quoniam unus Deus eft, qui manifeftavit feipfum per *Jefum Chriftum* filium ipfius: qui eft ipfius Verbum æternum, non à filentio progrediens; qui fecundum omnia beneplacuit mittenti ipfum.

a *Veneremur* in excufis. b F. certificari,

IX. Si

IX. Si igitur in veteribus rebus conversati, in novitatem spei venerunt: non amplius sabbatizantes, sed secundum Dominicam viventes, in qua & vita nostra orta est per ipsum & mortem ipsius, [a] quod quidam negant: (per quod mysterium accepimus credere, & propter hoc sustinemus, ut inveniamur discipuli *Jesu Christi*, solius Doctoris nostri.) Quomodo nos poterimus vivere sine ipso? cujus & Prophetæ discipuli existentes, spiritu ipsum ut Doctorem expectabant; & propter hoc [b] quod juste expectabant, præsens suscitavit ipsos ex mortuis.

X. Non igitur non sentiamus benignitatem ipsius. Si enim nos persequatur secundum quod operamur; non amplius sumus. Propter hoc, discipuli ejus effecti, discamus secundum Christianismum vivere. Qui enim alio nomine vocatur amplius ab hoc, non est Dei. Deponite igitur malum fermentum inveteratum & [c] exacuens; & transponite in novum fermentum, qui est *Jesus Christus*. [d] Salvificemini in ipso, ut non corrumpatur aliquis in vobis, [e] qui ab odore redarguemini. Inconveniens est *Jesum Christum* [f] persari, & judaizare. Christianismus enim non in Judaismum credidit, sed Judaismus in Christianismum, ut omnis lingua credens in Deum congregaretur.

XI. Hæc autem, dilecti mei, non quia cognovi aliquos ex vobis sic habentes, sed, ut minor vobis, volo præservari vos, ut non incidatis in hamos vanæ gloriæ: sed certificemini in nativitate & passione & resurrectione, facta in tempore du-

a *Quem* Cod. Cajensis. b L. *quem*. c Cot. *exacens*. d Lege. *salsificemini*. e Cot. *quia*. f Forsan *præsari* vel *prosari*.

catus *Pontii Pilati*; quæ facta ſunt vere & firmiter à *Jeſu Chriſto* ſpe noſtra, à qua averti nulli veſtrum fiat.

XII. Fruar vobis ſecundum omnia; ſiquidem dignus ſim. Etſi enim ligatus ſum; ad unum ſolutorum de vobis non ſum. Novi quoniam non inflamini: *Jeſum* enim *Chriſtum* habetis in vobismetipſis. Et magis quando utique laudo vos, novi quoniam verecundamini: ſicut ſcriptum eſt; quoniam *juſtus ſui ipſius accuſator eſt.*

XIII. Studete igitur firmari in dogmatibus Domini & Apoſtolorum: ut omnia quæcunque facitis proſperentur, carne & ſpiritu, fide & charitate, in Filio & Patre & Spiritu ſancto, in principio & in fine, cum digne decentiſſimo Epiſcopo veſtro, & digne complexa ſpirituali corona Presbyterii veſtri, & eorum qui ſecundum Deum Diaconorum. Subjicimini Epiſcopo & adinvicem, ut *Jeſus Chriſtus* Patri ſecundum carnem, & Apoſtoli *Chriſto* & Patri & Spiritui: ut unio ſit carnalis & ſpiritualis.

XIV. Sciens quoniam Deo pleni eſtis, compendioſe deprecatus ſum vos. Mementote mei in orationibus veſtris, ut Deo fruar; & ejus quæ in *Syria* Eccleſiæ, unde non dignus ſum vocari. Super-indigeo enim unita veſtra in Deo oratione & charitate; in dignificari eam quæ in *Syria* Eccleſiam per Eccleſiam veſtram irrorari.

XV. Salutant vos *Epheſii* à *Smyrna* (unde & ſcribo vobis) præſentes in gloriam Dei, quemadmodum vos: qui ſecundum omnia me quieſcere fecerunt, ſimul cum *Polycarpo* Epiſcopo *Smyrnæorum.* Sed & reliquæ Eccleſiæ in honore *Jeſu Chriſti* ſalutant

lutant

lutant vos. Valete in concordia Dei; possidentes inseparabilem spiritum, qui est *Jesus Christus.*

AD PHILADELPHICOS.

Ignatius, qui & Theophorus, Ecclesiæ Dei Patris & Jesu Christi, quæ est in Philadelphia Asiæ, habenti propitiationem, & firmatæ in concordia Dei, & exultanti in passione Domini Jesu Christi inseparabiliter, & in resurrectione ipsius certificatæ, in omni misericordia: quam saluto in sanguine Jesu Christi, qui est gaudium æternum, & incoinquinatum, maxime si in uno sumus cum Episcopo, & eis qui cum ipso Presbyteris & Diaconis, manifestatis in sententia Jesu Christi, quos secundum propriam voluntatem firmavit in firmitudine a *sancti Spiritus ipsius.*

I.

Uem Episcopum cognovi non à seipso, neque per homines possedisse administrationem in commune convenientem, neque secundum inanem gloriam, sed in charitate Dei Patris & Domini Jesu Christi. Cujus obstupui mansuetudinem; qui silens plura potest his qui vana loquuntur. b Concordes enim estis mandatis, ut chordis cithara. Propter quod beatificat mea anima eam quæ in c Domini ipsius sen-

a Alii *Sancto ipsius Spiritu.* Et sic in Cod. Caj. b *Concordis enim est.* Cod. Caj. c *Dominum.* Cod. Caj.

 tentiam

tentiam; cognoſcens virtuoſam & perfectam exiſtentem, immobile ipſius & iniraſcibile in omni manſuetudine Dei viventis.

II. Filii igitur lucis, veritatis, fugite partitionem, & malas doctrinas: ubi autem Paſtor eſt, illic ut oves ſequimini. Multi enim lupi fide digni delectatione mala captivant in Deum curſores: ſed in unitate veſtra non habent locum.

III. [a] Recedite à malis herbis, quas non colit *Jeſus Chriſtus*: propter non eſſe ipſas plantationem Patris. Non quoniam apud vos partitionem inveni; ſed abſtractionem. Quotquot enim Dei ſunt & *Jeſu Chriſti*, iſti cum [b] Epiſcopo ſunt: & quotquot utique pœnitentes veniunt in unitatem Eccleſiæ: & iſti Dei erunt; ut ſint ſecundum *Jeſum Chriſtum* viventes. Non erretis, fratres mei. Si quis ſchiſma facientem ſequitur, regnum Dei non hæreditat: ſi quis in aliena ſententia circumambulat, iſte paſſioni non concordat.

IV. Studete igitur una gratiarum actione uti. Una enim caro Domini noſtri *Jeſu Chriſti*, & unus calix in unionem ſanguinis ipſius, unum altare, & unus Epiſcopus, cum Presbyterio & Diaconis conſervis meis: ut quod facitis, ſecundum Deum faciatis.

V. Fratres mei, valde effuſus ſum diligens vos, & ſuperexſultans corroboro vos; non ego autem, ſed *Jeſus Chriſtus*, in quo vinctus timeo magis, ut adhuc exiſtens imperfectus. Sed oratio veſtra me perficiet, ut in qua hereditate propitiationem habuero, potiar; confugiens Evangelio ut carni *Jeſu*, & Apoſtolis ut Presbyterio Eccleſiæ. Sed

a Ἀπέχεσθε. b *Ipſo* in Codd. impreſſis. perperam.

& Pro-

& Prophetas diligamus; propter & ipſos in Evangelium annunciaſſe, & in *Chriſtum* ſperare, & ipſum expectare: in quo & credentes ſalvati ſunt, in unitate *Jeſu Chriſti* exiſtentes digne dilecti, & digne admirabiles ſancti, à *Jeſu Chriſto* teſtificati & connumerati in Evangelio communis ſpei.

VI. Si autem [a] Judaiſmum interpretetur vobis, non audiatis ipſum. Melius eſt enim à viro circumciſionem habente Chriſtianiſmum audire, quam ab habente præputium Judaiſmum. Si autem utrique de *Jeſu Chriſto* non loquantur, iſti mihi columnæ ſunt & ſepulchra mortuorum; in quibus ſcripta ſunt ſolum nomina hominum. Fugite igitur malas artes & inſidias Principis ſeculi hujus: ne forte tribulati ſententia ipſius, infirmemini in charitate. Sed & omnes in idipſum fiatis, in impartibili corde. Gratias autem ago Deo meo, quoniam bonam habens conſcientiam ego ſum in vobis; & non habet aliquis gloriari, neque occulte neque manifeſte, quoniam gravavi aliquem in parvo vel in magno. Sed omnibus in quibus locutus ſum oro, ut non in teſtimonium ipſum poſſideant.

VII. Si enim & ſecundum carnem me quidam voluerant ſeducere: ſed ſpiritus non ſeducitur, à Deo exiſtens. Novit enim unde venit, & quo vadit, & occulta redarguit. Clamavi in intermedio exiſtens; locutus ſum magna voce, ([b] *Dei voce:*) *Epiſcopo attendite, & Presbyterio, & Diaconis.* Quidam autem ſuſpicati ſunt me, ut præſcientem diviſionem quorundam, dicere hæc: teſtis autem mihi in quo vinctus ſum, quia à carne humana non cognovi. Spiritus autem prædicavit dicens hæc:

a Addendum *quis*. b Interpretamentum, ut videtur.

Sine Episcopo nihil faciatis. Carnem vestram, ut templum Dei, servate: Unitatem diligite: divisiones fugite. Imitatores estote Jesu Christi, ut & ipse Patris ipsius.

VIII. Ego quidem igitur proprium faciebam, ut homo in unitatem perfectus. Ubi autem divisio est & ira, Deus non habitat. Omnibus igitur pœnitentibus dimittit Deus; si pœniteant in unitatem Dei & [a] concilium Episcopi. Credo gratiæ *Jesu Christi*, qui solvet à vobis omne vinculum. Deprecor autem vos, nihil secundum contentionem facere, sed secundum *Christi* disciplinam. Quia audivi quosdam dicentes; quoniam si non in veteribus invenio, in Evangelio non credo: & dicente me ipsis, quoniam scriptum est; responderunt mihi, quoniam præjacet. Mihi autem principium est *Jesus-Christus*; inapproximabilia principia crux ipsius & mors, & resurrectio ipsius, & fides quæ per ipsum: in quibus volo in oratione vestra justificari.

IX. Boni & Sacerdotes, melius autem Princeps Sacerdotum, cui credita sunt sancta sanctorum, cui soli credita sunt occulta Dei: qui ipse est janua Patris, per quam ingrediuntur *Abraham* & *Isaac* & *Jacob*, & Prophetæ, & Apostoli, & Ecclesia. Omnia hæc in unitatem fidei. Præcipuum autem aliquid habet Evangelium, præsentiam Salvatoris Domini nostri *Jesu Christi*, passionem ipsius, & resurrectionem. Dilecti enim Prophetæ annunciaverunt in ipsum: Evangelium autem [b] perfectio est incorruptionis. Omnia simul bona sunt, si in charitate creditis.

a *Consilium* al. b Alii *perfectæ*, male.

X. Quia

X. Quia ſecundum orationem veſtram, & ſecundum viſcera miſericordiæ quæ habetis in *Chriſto Jeſu*, annunciatum eſt mihi, pacem habere Eccleſiam, quæ eſt in *Antiochia Syriæ*: decens eſt vos, ut Eccleſiam Dei, ordinare Diaconum ad intercedendum illic Dei interceſſionem; in congaudere ipſis in idipſum factis, & glorificare nomen. Beatus in *Jeſu Chriſto*: qui dignificabitur (in) tali miniſtratione: & vos glorificabimini. Volentibus autem vobis non eſt impoſſibile, pro nomine Dei; ut & quædam propinquæ Eccleſiæ miſerunt Epiſcopos, quædam autem Presbyteros & Diaconos.

XI. De *Philone* autem Diacono, à *Cilicia* viro, teſtimonium habente, qui & nunc in verbo Dei miniſtrat mihi cum *Reo Agathopode* viro electo, qui à *Syria* me ſequitur, abrenuncians ſeculo, qui & teſtificantur vobis: & ego Deo gratias ago pro vobis, quoniam recepiſtis ipſos, ut & vos Dominus. Qui autem inhonoraverunt ipſos, liberentur in gratia *Jeſu Chriſti*. Salutat vos charitas multorum qui in *Troade*: unde & ſcribo vobis per *Burrum*, miſſum mecum ab *Epheſiis* & *Smyrnæis* in verbum honoris. Honoret & ipſos Dominus *Jeſus Chriſtus*; in quem ſperent carne, anima, ſpiritu, fide, charitate, concordia. Valete in *Chriſto Jeſu*, communi ſpe noſtra.

AD TRALLESIOS.

Ignatius, qui & Theophorus, dilectæ Deo Patri Jesu Christi, Ecclesiæ sanctæ, existenti in Trallesiis Asiæ, electæ & Deo dignæ, pacem habenti in carne & sanguine & passione Jesu Christi, spei nostræ, in ea quæ in ipsum resurrectione: quam & saluto in plenitudine, in Apostolico charactere, & oro plurimum gaudere.

I.

Ncoinquinatam mentem & inseparabilem in sustinentia cognovi vos habentes, non secundum usum, sed secundum naturam: quemadmodum ostendit mihi *Polybius* Episcopus vester, qui advenit, voluntate Dei & *Jesu Christi*, in *Smyrna*; & sic mihi congavisus est vincto in *Christo Jesu*, ut ego omnem multitudinem vestram in ipso specularer. Recipiens igitur eam, quæ secundum Deum, æquanimitatem per ipsum, gloriatus sum inveniens vos, ut cognovi, imitatores Dei.

II. Quum enim Episcopo subjecti estis ut *Jesu Christo*, videmini mihi non secundum homines viventes, sed secundum *Jesum Christum*; propter vos mortuum, ut credentes in mortem ipsius, mori effugiatis. Necessarium igitur est, quemadmodum facitis, sine Episcopo nihil operari vos: sed subjici & Presbyterio ut Apostolis *Jesu Christi* spei nostræ; in quo conversantes inveniamur. Oportet

autem

autem & Diaconos, ministros existentes mysteriorum *Jesu Christi*, secundum omnem modum omnibus placere. Non enim ciborum & potuum sunt ministri; sed Ecclesiæ Dei ministri. [a] Opportunum igitur vos observare accusationes, ut ignem.

III. Similiter & omnes revereantur Diaconos, ut mandatum *Jesu Christi*; & Episcopum, ut *Jesum Christum*, existentem Filium Patris; Presbyteros autem, ut concilium Dei & conjunctionem Apostolorum. Sine his Ecclesia non vocatur. De quibus [b] suadeo vos sic habere. Exemplarium enim charitatis vestræ accepi, & habeo cum meipso in Episcopo vestro; cujus ipsa compositio magna est disciplinatio, mansuetudo autem ipsius potentia: quem existimo & impios revereri. Diligentes quod non parco ipsum aliqualem, potens scribere pro illo; in hoc existimer, ut existens condemnatus, velut Apostolus vobis præcipiam.

IV. Multa sapio in Deo: sed meipsum mensuro, ut non in gloriatione perdar. Nunc enim me oportet plus timere, & non attendere inflantibus me. Dicentes enim mihi, flagellant me. Diligo quidem enim pati: sed non novi si dignus sum. Zelus enim multis quidem non apparet, me autem plus oppugnat. Indigeo igitur mansuetudine; in qua dissolvitur princeps seculi hujus.

V. Nonne possum vobis supercœlestia scribere? Sed timeo ne parvulis existentibus vobis damnum apponam. Et condonate mihi: ne forte, non potentes capere, strangulemini. Etenim ego, non secundum quodcunque ligatus sum, sed potens scire cœlestia, & loci positiones Angelicas, & con-

a *Optimum* in MS. male. b Cot. *Suadeor*.

ſtitutiones, [a] principationes, viſibiliaque & inviſibilia. Præter hoc, jam & diſcipulus ſum. Multa enim [b] vobis deficiunt, ut Deo non deficiamus.

VI. Deprecor igitur vos (non ego, ſed charitas *Jeſu Chriſti*) ſolo Chriſtiano alimento [c] utamini; ab aliena autem herba recedite, quæ eſt hæreſis, quæ & inquinatis implicat *Jeſum Chriſtum*: quemadmodum mortiferum pharmacum dantes cum vino mellito; quod qui ignorat, delectabiliter accipit, & in delectatione mala mori.

VII. Obſervemini igetur à talibus. Hoc autem erit à vobis non inflatis, & exiſtentibus inſeparabilibus à Deo *Jeſu Chriſto*, & Epiſcopo, & ordinibus Apoſtolorum. Qui intra altare eſt, mundus eſt: qui vero extra altare eſt, non mundus eſt: hoc eſt, qui ſine Epiſcopo & Presbytero & Diacono operatur aliquid, iſte non mundus eſt in conſcientia.

VIII. Non quia cognovi tale quid in vobis: ſed præſervo vos, exiſtentes meos dilectos, prævidens inſidias Diaboli. Vos igitur manſuetam patientiam reſumentes, recreate voſmetipſos in fide, quod eſt caro Domini, & in charitate, quod eſt ſanguis *Jeſu Chriſti*. Nullus veſtrum adverſus proximum aliquid habeat. Non occaſiones detis gentibus: ut non propter paucos inſipientes ea quæ in Deo multitudo blaſphemetur. *Væ enim, per quem in vanitate nomen meum in aliquibus blaſphematur.*

IX. Obſurdeſcite igitur, quando vobis ſine *Jeſu Chriſto* loquitur quis, qui ex genere *David*, qui ex *Maria*; qui vere natus eſt, comedit & bibit; vere perſecutionem paſſus eſt ſub *Pontio Pi-*

a *Principales*, vel *principationis*, quod vult Cot. b *Nobis*.
c Legebat χρήσασθε & ἀπέχεσθε. Sed male.

lato.

lato, vere crucifixus & mortuus est, adspicientibus cœlestibus & terrestribus & infernalibus. Qui & vere resurrexit à mortuis, resuscitante ipsum Patre ipsius: qui & [a] secundum similitudinem nos credentes ipsi sic resuscitabit Pater ipsius, in *Christo Jesu*; sine quo verum vivere non habemus.

X. Si autem, quemadmodum quidam sine Deo existentes (hoc est, infideles) dicunt, secundum videri passum esse ipsum; ipsi existentes secundum videri, ego quid vinctus sum? quid autem [b] & oro cum bestiis pugnare? Gratis igitur morior: ergo non reprehendor mendacii à Domino.

XI. Fugite ergo malas propagines, generantes fructum mortiferum; quem si gustet quis, statim moritur. Isti enim non sunt plantatio Patris. Si enim essent; apparerent utique rami Crucis, & esset utique fructus illorum incorruptibilis: per quem, in passione ipsius, advocat vos existentes membra ipsius. Non potest igitur caput nasci sine membris; Deo unionem repromittente, quod est ipse.

XII. Saluto vos à Smyrna, cum compræsentibus mihi Ecclesiis Dei; qui secundum omnia me quiescere fecerunt carne & spiritu. Deprecantur vos vincula mea, quæ pro *Jesu Christo* fero, petens Deo frui. Permanete in concordia vestra, & ea quæ cum adinvicem oratione. Decet enim vos singulos, præcipue & Presbyteros, refrigerare Episcopum; in honorem Patris *Jesu Christi*, & Apostolorum. Oro vos in charitate audire me; ut non in testimonium sim in vobis scribens. Sed & pro me orate ea, quæ à vobis, charitate indigente in

a ad exemplar ipsius. Hæc verba in Græco textu suo loca mota sunt. b *Et* deest MS.

misericordia

misericordia Dei, ad dignificari me (in) hereditate, qua conor potiri, ut non reprobus inveniar.

XIII. Salutat vos charitas *Smyrnæorum* & *Ephesiorum*. Mementote in orationibus vestris ejus quæ in *Syria* Ecclesiæ; unde non dignus sum dici, existens extremus illorum. Valete in *Jesu Christo*; subjecti Episcopo, ut Dei mandato, similiter & Presbyterio. Et singuli adinvicem diligite in impartibili corde. Castificate vestrum meum spiritum, non solum nunc, sed quando utique Deo fruar. Adhuc enim sub periculo sum: sed fidelis Pater, in *Jesu Christo*, implere petitionem meam & vestram; in quo inveniamini incoinquinati.

AD ROMANOS.

Ignatius, qui & Theophorus, habenti propitiationem in magnitudine Patris altissimi, & Jesu Christi solius Filii ipsius, Ecclesiæ dilectæ & illuminatæ in voluntate volentis omnia, quæ sunt secundum dilectionem Jesu Christi Dei nostri (quæ & præsidet in loco [a] *chori Romanorum, digna Deo, digna decentia, digna beatitudine, digna laude, digne ordinata, digne casta, & præsidens in charitate, Christi habens legem, Patris nomen; quam & saluto in nomine Jesu Christi Filii Patris) secundum carnem & spiritum unitis in omni mandato ipsius, impletis gratia Dei indivisim, & abstractis ab omni alieno colore; plurimum in Domino Jesu Christo Deo nostro immaculate gaudere.*

[a] *Chorii.*

I. Depre-

I.

Eprecans Deum, attigi videre veſtras dignas viſione facies; ut & amplius petebam accipere. Ligatus enim in *Chriſto Jeſu*, ſpero vos ſalutare, ſiquidem voluntas ſit, ut dignificer in finem eſſe. Principium quidem enim bene diſpenſatum eſt: ſiquidem gratia (mea) potiar, ad hæreditatem meam ſine impedimento lucrari. Timeo enim charitatem veſtram, ne ipſa me lædat. Vobis enim facile eſt, quod vultis, facere: mihi autem difficile eſt Deo potiri; ſiquidem vos non parcitis mihi.

II. Non enim volo vos hominibus placere, ſed Deo [a] placere: Quemadmodum & placetis. Neque enim ego [b] habeo aliquando tempus tale Deo potiendi; neque vos, ſi taceatis, meliori operi habetis inſcribi. Si enim taceatis à me, ego ero Dei: ſi autem deſideretis carnem meam, rurſus factus ſum [c] vox. Plus autem mihi non tribuetis, quam ſacrificari Deo, dum adhuc ſacrificatorium paratum eſt: ut, in charitate chorus effecti, cantetis Patri in *Jeſu Chriſto*, quoniam Epiſcopum *Syriæ* dignificavit Deus inveniri, in Occidentem ab Oriente tranſmittens. Bonum occidere à mundo in Deum, ut in ipſo oriar.

III. Nunquam invidiſtis in aliquo: alios edocuiſtis. Ego autem volo, ut & illa firma ſint, quæ docentes præcepiſtis. Solum mihi potentiam petatis ab intra & ab extra, ut non ſolum dicam, ſed & velim; non ut ſolum dicar Chriſtianus, ſed & inveniar. Si enim inveniar, & dici poſſum, & tunc fidelis eſſe, quando utique mundo non appareo. Nihil apparentia

a Poſterius *placere* deeſt MS. b MS. *habebo*. c F. *velox* USS.

bonum

bonum eſt. Deus enim noſter *Jeſus Chriſtus* in Patre exiſtens magis apparet. Non ſuaſionis opus ſed magnitudinis eſt Chriſtianus; quando utique oditur à mundo.

IV. Scribo Eccleſiis, & præcipio omnibus, quoniam volens pro Deo morior; ſiquidem vos non prohibeatis. Deprecor vos, non concordia intempeſtiva fiatis mihi. Dimittite me beſtiarum eſſe cibum: per quas eſt Deo potiri. Frumentum ſum Dei: & per dentes beſtiarum molar, ut mundus panis inveniar *Chriſti*. Magis blandite beſtiis, ut mihi ſepulchrum fiant, & nihil derelinquant eorum quæ corporis mei; ut non dormiens gravis alicui inveniar. Tunc ero diſcipulus verus *Jeſu Chriſti*, quando neque corpus meum mundus videbit. Orate *Chriſtum* pro me, ut per organa iſta Dei ſacrificium inveniar. Non ut *Petrus* & *Paulus* præcipio vobis. Illi Apoſtoli, ego condemnatus; illi liberi, ego [a] uſque nunc ſervus. Sed ſi patiar, manumiſſus fiam *Jeſu Chriſti*; ut reſurgam liber. Et nunc diſco, vinctus, nihil concupiſcere.

V. A *Syria* uſque *Romam* cum beſtiis pugno, per terram & per mare, nocte & die; vinctus decem leopardis, quod eſt militaris ordo: qui & beneficiati deteriores fiunt. In injuſtificationibus autem ipſorum magis erudior; *ſed non propter hoc juſtificatus ſum*. Sortiar beſtiis mihi eſſe paratis: & oro promptas mihi inveniri: quibus & blandiar cito me devorare; non quemadmodum quoſdam timentes non tetigerunt. Sed &, ſi ipſæ volentem non velint, ego vim faciam. Veniam mihi habete: quid mihi confert, ego cognoſco. Nunc incipio diſcipulus eſſe; nihil me

a Inſere *autem*.

zelare

zelare visibilium & invisibilium, ut *Jesu Christo* fruar. Ignis & crux, bestiarumque congregationes, dispersiones ossium, concisio membrorum, molitiones totius corporis, malæ punitiones Diaboli in me veniant; solum ut *Jesu Christo* fruar.

VI. Nihil mihi proderunt termini mundi, neque regna seculi hujus. Bonum mihi mori propter *Jesum Christum*, quam regnare super terminos terræ. Illum quæro qui pro nobis mortuus est; illum volo qui propter nos resurrexit. Ille lucrum mihi adjacet. Ignoscite mihi, fratres: non impediatis me vivere, non velitis me mori. Dei volentem esse, per mundum non separetis me, neque per materiam seducatis. Dimittite me purum lumen accipere: illuc adveniens, homo ero. Sinite me imitatorem esse passionis Dei mei. Si quis ipsum in seipso habet, intelligat quod volo; & compatiatur mihi sciens quæ continent me.

VII. Princeps seculi hujus rapere me vult, & eam quæ in Deum meum sententiam corrumpere. Nullus igitur præsentium de vobis adjuvet: ipsi autem magis mei fiatis, hoc est, Dei mei. Non loquimini *Jesum Christum*, & mundum concupiscatis. Invidia in vobis non inhabitet; neque utique ego vos præsens deprecor, credite mihi. His autem magis credite, quæ scribo vobis. Vivens enim scribo vobis; desiderans mori. Meum desiderium crucifixum est; & non est in me ignis amans aliquam aquam: sed vivens & loquens est in me, intus me dicit: *Veni ad Patrem*. Non delector cibo corruptionis, neque delectationibus vitæ hujus. Panem Dei volo; quod est caro *Jesu Christi*, ejus qui ex genere *David*: & potum volo sanguinem ipsius; quod est charitas incorruptibilis.

VIII. Non

VIII. Non amplius volo ſecundum homines vivere: hoc autem erit, ſi vos velitis. Velite autem, ut & vos acceptemini. Per paucas literas deprecor vos: credite mihi. *Jeſus* autem *Chriſtus* vobis manifeſtabit hæc, quoniam vere dico; non mendax os, in quo Pater vere locutus eſt. Petite pro me, ut attingam. Non ſecundum carnem vobis ſcripſi; ſed ſecundum ſententiam Dei. Si patiar, voluiſtis; ſi reprobus efficiar, odiviſtis.

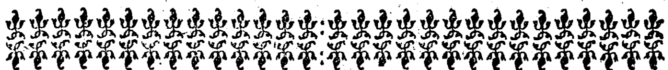
IX. Mementote in oratione veſtra ejus quæ in *Syria* Eccleſiæ, quæ pro me paſtore Deo utitur. Solus [a] ipſe *Jeſus Chriſtus* vice Epiſcopi ſit, & veſtra charitas. Ego autem erubeſco ex ipſis dici. Non enim ſum dignus, exiſtens extremus ipſorum, & abortivum: ſed miſericordiam conſecutus ſum aliquis eſſe, ſi Deo fruar. Salutat vos meus ſpiritus, & charitas Eccleſiarum, quæ receperunt me in nomine [b] *Jeſu Chriſti*, ut non tranſeuntem. Etenim non advenientes mihi in via quæ ſecundum carnem ſecundum civitatem me præceſſerunt.

X. Scribo autem vobis hæc à *Smyrna* per *Epheſios* digne-beatos. Eſt autem & ſimul mecum cum aliis multis & *Crocus*, deſideratum mihi nomen: De advenientibus [c] mecum à *Syria* in *Romam*, ad gloriam Dei, credo vos cognoviſſe, quibus & [d] manifeſtatis prope me exiſtentem. Omnes enim ſunt digni Deo & vobis: quos decens eſt vos ſecundum omnia quietare. Scripſi autem vobis hæc, in ea quæ ante IX. Kal. Sept. Valete in finem, in ſuſtinentia *Jeſu Chriſti*.

a Cot. *ipſi*. b *Domini*, ita habet Cod. Cajenſis. c *mihi* Codex Caj. d Lege, *manifeſtabitis*.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ
ΤΟΥ ΘΕΟΦΟΡΟΥ.

MARTYRIUM
S. HIEROMARTYRIS
IGNATII
THEOPHORI.

PRÆFATIO THOMÆ SMITHI
In Acta Martyrii S. IGNATII.

CTA hæc, quæ recudi oportet, mihi quidem genuina & ſincera plane videntur; licet fortaſſe, quod tamen vix affirmaverim, verſus finem quippiam labis admiſtum habeant. Vetus autem Verſio, quam edidit D. Uſſerius Armachanus ex codice Caienſi, ut cuivis ex leviuſcula collatione facile conſtare poterit, maxime convenit cum Græco exemplari Colbertino. Utriuſque mendis, quæ paſſim irreſpere, ſublatis, editionem, quum ſibi invicem mutuam lucem fœnerentur, longe integriorem jam damus. A familiaribus S. Ignatii, qui illum ab Antiochia Romam uſque comitati ſunt, & illius ultimo & maxime glorioſo agoni interfuere, deſcripta fuiſſe, [a] multa in ipſis Actis id teſtatiſſimum reddunt, & extra omne dubium ponunt: & quidem non longe poſt ipſius conſummationem, & proximo, ut veriſimillimum videtur, anno, dum res geſtæ cum totius itineris ratione in recenti fidelius inhæſerint memoria.

a Sect. IV. Ἡμεῖς μὲν ἄκοντες ἀπηγόμεθα σένοντες ἐπὶ τῷ ἀφ᾽ ἡμῶν μέλλοντι χωρισμῷ τȣ̃ δικαίȣ γίνεσθαι. & §. V. συναντῶμεν τοῖς ἀδελφοῖς. & §. VI. τούτων αὐτόπται γενόμενοι.

Illos autem fuisse Philonem & Agathopodem, quorum meminit sanctissimus Martyr in Epistolis ad Smyrnæos & ad Philadelphenses, hunc Antiochenæ, illum vero Tarsensis Ecclesiæ Diaconum, vix à quoquam dubitari aut potest aut debet. Quædam autem à tertio Ignatianarum Epistolarum Collectore interserta & male addita fuisse affirmat D. Usserius, (consentiente postea D. Pearsono, qui illius auctoritate nimium quantum abreptus, oculis suis, licet perspicacissimis, illud non vidit, quod absque Græci textus lumine vix esset videndum) ad id quidem leviusculis suspicionibus inductus, tum quod in altera versione codicis Cottoniani, in qua multæ absurdæ & fabulosæ narrationes contra fidem historiarum ex novitiis Actis interpolatis desumpta, & quæ merito illum edidisse puduerit, continentur, abessent, tum quod in istis periochis velit, Interpolatorem ad Epistolarum Ignatianarum Syllogen, tunc recens factam, respexisse. Sed manifestum est, tum alterum istum Interpretem, utpote nullius judicii, & fidei suæ prodigum, maxime de historia S. Ignatii sollicitum, epistolam ejusdem ad Romanos, quæ necessario erat interponenda, inconsiderate admodum neglexisse, quasi ad ipsius propositum neutiquam attinuisset: (ut solent quandoque Interpretes, vel potius, quod dicendum videtur, Exscriptores, præfationes, aliaque in textu recte collocata, pro libidine sua omittere) tum suspicionem istam *de literis præcedentibus*, quasi in isthac collectione simul positis (quum longe aliud per ista verba διὰ τῶν Ηγȣμένων, h. e. *per Præfectos* sive *Episcopos*, intelligi debere, ex integro ante positæ sectionis argumento clarissime liquet) ex mala interpunctione, & legendo *literas*

appositas

appositas pro *literis appositis*, (quem errorem facile inter festinandum admisit imperitus oscitansque Librarius) utpote non alii fundamento innixam, ortum habuisse; quæ ex Græco textu — *ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ὑπαντησάσαις αὐτῷ διὰ τῶν Ηγεμένων, γραμμάτων εὐχαριστῶν ἐκπεμφθέντων πρὸς αὐτὰς*, & restituta jam Latina versione omnino diluitur. Nec tamen abnuerim, si quispiam dixerit, Interpretem nostrum, neglecta solita in vertendis ad literam Græcis diligentia, periocham hanc, juxta facilem debitamque verborum constructionem neutiquam ab ipso intellectam, mala & imperita versione corrupisse.

Miræ & putidæ prorsus sunt exceptiones, quas adversus itineris rationem hisce Actis recensitam objiciunt osores Episcopalis hierarchiæ, iniqui admodum, & hac ex parte parum ingenui Adversarii. Iter vero istud hoc modo institutum erat, quod compendio describam. Primo Antiochia Seleuciam descendit S. Ignatius: illic nave conscensa Smyrnam navigavit: relicta Smyrna Troadem appulit: à Troade Neapolim navi abducebatur: hinc iter terreste iniens, Philippos, urbem satis celebrem, pervenit, reliquamque Macedoniæ partem, qua itur ad Epidamnum, pedes peragravit: hic reperta nave per Adriam in mare Tyrrhenum delatus, multasque insulas illic sitas, & civitates juxta littora, & præcipue Puteolos, (quos maxime invisisse cupiebat, ut S. Pauli, illuc non longe post naufragium ex insula Melitensi transeuntis, sacra vestigia relegeret, si per sævas, quæ hieme solent ingruere, tempestates licuisset) prætervectus, tandem ad Portum prope Ostiam appulit, & inde mox à militibus

abreptus, alacer & cum gaudio, poſt tot labores terra marique exantlatos, Romam ducitur, laurea martyrii coronandus.

Fruſtra hic contra fidem Actorum objiciunt hi Cenſores tot tantaſque hujus itineris circuitiones, quod nimirum longe rectiori breviorique curſu è Syria in Italiam eſſet navigandum: quaſi fuiſſet in poteſtate S. Ignatii illud, prout lubebat, melius & commodius ordinaſſe, aut militibus, quorum curæ erat traditus, ſive imperata facere, ſive pro arbitrio agere per hoſce delicatos homines haud licuiſſet. Qualis autem eſt iſta ingenii perverſitas, ex maleſano partium ſtudio orta, ſi quiſpiam rei geſtæ hiſtoriam & veritatem frivolis quibuſdam argutiis convulſum ire velit, hoc ſolo nomine, quum eam aliter fieri aut potuiſſe aut debuiſſe in animum inducat ſuum? præſertim quum circumſtantiæ rerum, quæ univerſam, ex tot ſeculorum intervallo obductam, tollerent obſcuritatem, ſint incompertæ, nec certum, quo agebantur cuſtodes iſti, conſilium vel conjectura aſſequi liceat. Iſthoc ſeculo non qualibet anni tempeſtate adeo facile aut crebro erat navigatum. Occaſiones, prout ſeſe obtulerint, captandæ. Recta ad oras maritimas Syriæ Seleuciam uſque Antiochia abducitur S. Ignatius. Illic, ut par eſt credere, navis in anchoris ſtabat, Smyrnam verſus, urbem nempe commerciis celeberrimam, poſt aliquantillum temporis ſolutura. Hanc conſcendere coactus eſt S. Ignatius à militibus, qui, ut noſtris Cenſoribus placet, navi conducta, procul relictis Aſiæ minoris littoribus iter deſtinatum maturare debuiſſent. Inter Smyrnam & Troadem naviculæ ultro citroque tranſibant: à Troade autem

ad

ad oras Macedoniæ mari finitimas facilis frequensque erat trajectus: quod ex Actis Apostolorum & aliunde ex historiis istorum temporum satis constat. Quum vero naves Italiam directo itinere petituras reperire haud facile esset, quidni dixerim, illos hac mentis intentione & proposito Neapolim tetendisse, ut inde Macedoniam commodo suo peragrarent? Quod de reliquo itinere dici poterat, illos quasi aut necessitate compulsos, aut majoris commodi gratia ejusmodi viarum ambagibus usos fuisse. Nolo autem conjecturam hanc amplius venditare, adversus quam an quippiam solidi objici possit, dubito. Scio à quibusdam aliam longeque diversam laboriosæ hujus circumgyrationis caussam, aliudque consilium assignari solere: nec eam facile rejiciendam putaverim: quasi hujusmodi ingratissimis moris, tamque longi & anfractuosi itineris malis incommodisque S. Ignatium fatigare, ejusque constantiam frangere ex instinctu Diaboli animo habuissent Christiani nominis infensissimi hostes, à quibus ferali sententia ad bestias damnatus fuisset: *τῷ μόχθῳ τῆς ὁδοιπορίας* sive *τῷ μήκει τῆς ὁδȣ̃ καὶ τῷ πλήθει*, ut observavit S. Chrysostomus in oratione de laudibus S. Ignatii Antiochiæ habita, qui ad hæc Acta, in quibus totam itineris rationem comprehensam legerat, alludere hic plane mihi videtur. Quicquid fuerit, sive hoc sive illud, ex alterutra hypothesi admissà, ineptis Magdeburgensium Centuriatorum, Blondelli, alorumque cavillationibus abunde satisfieri posse cordatus ingenuusque Lector, uti credo, pro candore & sagacitate sua censebit.

Unum eundemque fuisse versionis horum Actorum ac Epistolarum Auctorem, præterquam quod

in eodem manuſcripto codice Caienſi ſimul exſtent conjunganturque, multa ſunt, quæ id facile dent evictum. Stylus æque barbarus, & à puritate Latini ſermonis abhorrens: & præcipue verborum phraſiumque rigidiſſima ad literam verſio, quaſi Interpres opinaretur, de illius fide dubitari poſſe, niſi hiſce apicibus, qui illam plane obſcurant, ſenſumque reddunt intricatiorem, ad ſuperſtitionem uſque, & quaſi affectata nimiæ diligentiæ laude, mordicus adhæſiſſet.

Hactenus de Actis genuinis; quæ ſequioribus ſeculis fœde erant corrupta, & ab impuris Interpolatorum manibus inquinata: qui dum aut credulæ plebis, ad amplexandum avidiſſimis auribus, quicquid illis figmentorum lenocinio placeret, pronæ, ſegni ſtupidæque indoli & ingenio indulgere, aut gloriam Sanctorum & Martyrum inventis fabellis, licet inficetis, prodigioſiſque narrationibus, humanam ſortem exſuperantibus, augere ſtuduerint, veritatem miſere corruperunt, mendaciiſque ſuis ſeræ poſteritati ivere illuſum, idque quidem citra omne remedium, niſi puriora vetuſti ævi monumenta è tenebris quorundam eruditorum diligentia in lucem educta, illorum fraudes, impoſturas, perfidiamque detexiſſent.

Acta hæc interpolata, quæ *poſteriora* appellabimus, ſexto aut ſaltem ſeptimo ſeculo primum ficta fuiſſe, veri perquam ſimile D. Pearſono, aliiſque Viris doctiſſimis, videtur: & deinde progreſſu temporis novis, iiſque miris, commentis aucta conſtat. Præ modeſtia enim hac ex parte laudandus videbitur Simeon Metaphraſtes, hiſce malis artibus fraudulentiſque incruſtationibus ex luxuriantis ingenii

vitio

vitio ſatis famoſus, ſi cum aliis Actorum architectis & conſarcinatoribès conferatur. Horum Actorum exemplar exſtat in Bibliothecæ Bodlejanæ Archivis Baroccianis Cod. CXCII. ex quo multa excerpta habentur apud D. Uſſerium in annotationibus ſuis ad hujus ſanctiſſimi Præſulis martyrium. Ex hoc impuro fonte profluxerunt, ut ibi quoque vir ille maximus obſervavit, miræ iſtæ narrationes, quæ non ſolum apud Vincentium Bellovacenſem, alioſque recentiores, ſed quæ apud Bedam & Adonem in Martyrologiis ſuis occurrunt.

Exſtant Latine ejuſmodi Acta Martyrii S. Ignatii in Archivis Laudinis ejuſdem bibliothecæ. L. 23. quæ dum olim percurri, omnia juxta novum hoc exemplar Græcum mire interpolata, multis quoque de variis ſermonibus inter Trajanum, quem fingunt Romæ tunc fuiſſe, & S. Ignatium habitis, de ſententia mortis ab iſto Imperatore & Senatu Romano in S. Martyrem prolata, deque cruciatibus huic irrogatis, ubique inſertis, (quod pariter quoque legitur in Menæo Græcorum ad natalem S. Ignatii XX. die Decembris celebratum.) ne alia vana, puerilia, falſa, & S. Ignatio indigna memorem, vel perfunctorie legendo reperi. Item proſtant in iiſdem Archivis L. 21. Acta alia Latina, ejuſdem fere in omnibus tenoris. Reperi quoque in eadem bibliotheca alium codicem manuſcriptum, NE. E. 7. 5. continentem quædam ex actis interpolatis, ex quibus pauca hæc exſcripſi. *fol.* 57. 6.

Legitur autem, quod beatus Ignatius inter tormentorum genera nunquam ab invocatione nominis Jeſu Chriſti ceſſabat: quem quum tortores requirerent, cur hoc nomen totiens replicaret, ait, hoc

nomen cordi meo inſcriptum habeo, & ideo ab ejus invocatione ceſſare non valeo. Poſt mortem igitur ejus illi, qui audierant, volentes curioſius experiri, cor ejus ab ejus corpore avellunt, & illud ſcindentes per medium, totum cor inſcriptum hoc nomine IHC. XPC. *literis aureis inveniunt. Unde ex hoc plurimi crediderunt.* Sed in hiſce putidis frivoliſque fabulis enarrandis immorari plane piget.

Quod vero ad alteram Latinam Verſionem à D. Uſſerio ex bibliotheca Cottoniana editam ſpectat, ſi excipiamus pudenda iſta inſomnia & deliria ex Actis Græcis poſterioribus verſus finem addita, quæ in lucem vulgari, ut ſupra dixi, merito magnum illum Virum puduerit, interpretem iſtum verum Actorum Græcorum exemplar, quoad ea omnia nimirum, quæ in editione Uſſeriana in adverſa columna apponuntur, coram oculis habuiſſe ex utriuſque collatione ſatis liquet: licet ille verborum Græcorum ſenſum in multis neutiquam aſſecutus fuerit. Verum dico exemplar, licet non integrum: quum ſectio una & altera in verſione iſta deſideretur: niſi potius dicendum ſit, aut ipſum Interpretem aut Exſcriptorem ea, quæ ſerici hiſtoriæ non adeo bene convenire pro captu ſuo judicaverint, ex induſtria omiſiſſe.

Martyrium

Μαρτύριον τȣ̃ ἁγίȣ ἱερομάρτυρος Ιγνατίȣ τȣ̃ Θεοφόρȣ.

α′.

Ἄρτι διαδεξαμένȣ τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν Τραϊανȣ̃, Ιγνάτιος ὁ τȣ̃ ἀποςόλȣ Ιωάννȣ μαθητὴς, ἀνὴρ ἦν τοῖς πᾶσιν ἀποςολικὸς, καὶ ἐκυϐέρνα τὴν ἐκκλησίαν Αντιοχέων ἐπιμελῶς, τȣ̀ς πάλαι χειμῶνας μόλις παραγαγὼν τῶν πολλῶν ἐπὶ Δομετιανȣ̃ διωγμῶν, καθάπερ κυϐερνήτης ἀγαθὸς τῷ οἴακι τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηςείας, καὶ τῇ συνεχείᾳ τῆς διδασκαλίας, τῷ τόνῳ [1] τῷ πνεύματι πρὸς τὴν ζάλην τὴν ἀντικειμένην ἀντεῖχεν· δεδοικὼς, μή τινα τῶν ὀλιγοψύχων ἢ ἀκεραιοτέρων ἀποϐάλῃ.

Martyrium ſancti Hieromartyris Ignatii Theophori.

I.

Cum non ita pridem Imperium Romanum ſucceſſione excepiſſet Trajanus, Ignatius, Apoſtoli Joannis diſcipulus, vir erat omnibus Apoſtolicus, & regebat Eccleſiam Antiochenorum, adhibita cura, cum veteres procellas multarum ſub Domitiano perſequutionum ægre præteriiſſet; quippe qui inſtar boni gubernatoris, gubernaculo precum ac jejunii, & aſſiduitate docendi, & intenſione ſpiritus, tempeſtati contrariæ reſtitit, veritus ne quem timidiorum aut minus firmorum amitteret.

1 Lege πνευματικῷ vel τȣ̃ πνεύματος.

Quamobrem

Quamobrem gaudebat quidem, propter Ecclesiæ quietem, cum persequutio ad breve tempus remisisset; sed apud se dolebat, quod nondum amorem, qui revera ejusmodi est, erga Christum adsequutus esset, neque ordinem perfecti Discipuli. Reputabat enim animo Confessione, quæ per Martyrium fit, fore ut similior fieret Christo. Unde paucis annis adhuc in Ecclesia moratus, atque instar divinæ facis cujusque intellectum illustrans, interpretatione divinarum scripturarum, votorum suorum compos factus est.

Τοιγαροῦν ηὐφραίνετο μὲν ἐπὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας ἀσαλεύτῳ, λωφήσαντος πρὸς ὀλίγον τοῦ διωγμοῦ· ἤσχαλλεν δὲ καθ᾽ ἑαυτὸν, ὡς μήπω τῆς ὄντως εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἐφαψάμενος, μηδὲ τῆς τελείας τοῦ μαθητοῦ τάξεως. Ενενόει γὰρ τὴν διὰ μαρτυρίου γινομένην ὁμολογίαν πλεῖον αὐτὸν προσοικειοῦσαν τῷ κυρίῳ. Οθεν ἔτεσιν ὀλίγοις ἔτι παραμένων τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ λύχνου δίκην θεϊκοῦ τὴν ἑκάστου φωτίζων διάνοιαν διὰ τῆς τῶν θείων γραφῶν ἐξηγήσεως, ἐπετύγχανεν τῶν κατ᾽ εὐχήν.

II. Post hæc enim Trajanus, nono imperii sui anno, sublatus victoria, quam retulerat de Scythis & Dacis, aliisque multis Gentibus, ratusque hoc superesse, quo omnia essent subacta, ut Christianorum pium Corpus pareret; cum vexationem minatus esset, nisi Dæmonum cultum eligeret cum omnibus aliis gentibus suscipere;

Ϛʹ. Τραϊανοῦ γὰρ μετὰ ταῦτα ἐννάτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐπαρθέντος ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ κατὰ Σκυθῶν καὶ Δακῶν καὶ ἑτέρων πολλῶν ἐθνῶν, καὶ νομίσαντος ἔτι λείπειν αὐτῷ πρὸς πᾶσαν ὑποταγὴν τὸ τῶν Χριστιανῶν θεοσεβὲς σύστημα, καὶ εἰ μὴ τὴν τῶν δαιμόνων ἕλοιτο λατρείαν μετὰ πάντων ὑπεισιέναι τῶν ἐθνῶν,

διωγμὸν

διωγμὸν ὑπομένειν ἀπειλήσαντος, ὁ φόβος πάντας τοὺς εὐσεβῶς ζῶντας ἢ θύειν ἢ τελευτᾷν κατηνάγκαζεν. Τότε τοίνυν φοβηθεὶς ὑπὲρ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας ὁ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, ἑκουσίως ἤγετο πρὸς Τραϊανὸν, διάγοντα μὲν κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, σπουδάζοντα δὲ ἐπὶ Ἀρμενίαν καὶ Πάρθους. Ὡς δὲ κατὰ πρόσωπον ἔστη Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως· τίς εἶ, κακοδαῖμον, τὰς ἡμετέρας σπουδάζων διατάξεις ὑπερβαίνειν, μετὰ [1] τὸ καὶ ἑτέρους ἀναπείθειν, ἵνα κακῶς ἀπολοῦνται. Ἰγνάτιος εἶπεν· οὐδεὶς Θεοφόρον ἀποκαλεῖ κακοδαίμονα· ἀφεστήκασι γὰρ ἀπὸ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ τὰ δαιμόνια. Εἰ δὲ ὅτι τούτοις ἐπαχθής εἰμι, [2] καὶ κακόν με πρὸς τοὺς δαίμονας ἀποκαλεῖς, συνομολογῶ· Χριστὸν γὰρ ἔχων ἐπουράνιον βασιλέα, τὰς τούτων καταλύω ἐπιβουλάς. Τραϊανὸς εἶπεν· καὶ τίς ἐστιν

1 Τοῦ. 2 Παρέλκει.

timor omnes religiose viventes aut sacra facere, aut mori cogebat. Tum vero, Antiochenæ Ecclesiæ causa territus, generosus Christi miles, non ægre passus est se duci ad Trajanum, qui eo tempore Antiochiæ quidem morabatur, sed festinabat ire contra Armeniam & Parthos. Ut vero in conspectu Trajani Imperatoris constitit; *quis es*, inquit, *o Cacodæmon* (infelix) *qui nostras constitutiones data opera transgrederis, postquam persuasisti etiam aliis, ut male perirent?* Ignatius vero, *nemo*, inquit, *Theophorum* (eum qui Deum gerit) *vocet cacodæmonem; abscesserunt enim Dæmonia a servis Dei. Sin vero quia iis infestus sum me etiam malum erga Dæmones vocas, tibi adsentior. Cum enim habeam CHRISTUM cœlestem Regem, insidias illorum irritas reddo.* At Trajanus, *quis est*, ait,

Theophorus?

Theophorus? Qui habet, respondit Ignatius, *Christum in pectore*. Tum Trajanus, *annon videmur tibi*, inquit, *Deos ex animi sententia habere, quibus adversus hostes adjutoribus utimur?* Ignatius vero, *Dæmonia*, inquit, *Gentium errans vocas Deos; est enim unus Deus, qui cœlum, Terram, & mare, omniaque, quæ sunt in iis fecit; atque unus Christus Jesus, filius Dei unigenitus, cujus regno utinam fruar!* Trajanus autem, *cruci nimirum ais sub Pontio Pilato adfixum.* Ignatius vero, *eum*, inquit, *qui in Crucem sustulit peccatum meum, cum ejus inventore, omnem Dæmoniacum damnavit errorem & vitium subjecit pedibus eorum qui ipsum in corde gerunt.* At Trajanus, *ergo*, ait, *geris in te crucifixum? Ita;* inquit Ignatius;

Θεοφόρος; Ιγνάτιος ἀπεκρίνατο· ὁ Χριςὸν ἔχων ἐν ςέρνοις. Τραϊανὸς εἶπεν· ἡμεῖς ἔν σοι δοκέμεν κατὰ νέν μὴ ἔχειν θεὲς, οἷς καὶ χρώμεθα συμμάχοις πρὸς τὲς πολεμίες; Ιγνάτιος εἶπεν· τὰ δαιμόνια τῶν ἐθνῶν θεὲς προσαγορεύεις πλανώμενος. Εἷς γάρ ἐςιν θεὸς, ὁ ποιήσας τὸν ἐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· καὶ εἷς Χριςὸς Ιησές ὁ υἱὸς [1] τὲ θεὲ ὁ μονογενὴς, ἔ τῆς βλασιλείας ὀναίμην. Τραϊανὸς εἶπεν· τὸν ςαυρωθέντα λέγεις ἐπὶ Ποντίε Πιλάτε; Ιγνάτιος εἶπεν· τὸν ἀναςαυρώσαντα τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν μετὰ τὲ ταύτης εὑρετὲ, καὶ πᾶσαν καταδικάσαντα δαιμονικὴν πλάνην καὶ κακίαν ὑπὸ τὲς πόδας τῶν αὐτὸν ἐν καρδίᾳ φορέντων. Τραϊανὸς εἶπεν· σὺ ἔν ἐν ἑαυτῷ φέρεις [2] τὸν ςαυρωθέντα; Ιγνάτιος εἶπεν· ναί.

1 Αὐτὲ V. I. 2 Χριςὸν. Ita enim legebant ambo Interpretes.

Γέγραπται

Γέγραπται γάρ· ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω. Τραϊανὸς ἀπεφήνατο· Ιγνάτιον προσετάξαμεν, τὸν ἐν ἑαυτῷ λέγοντα περιφέρειν τὸν ἐσαυρωμένον, δέσμιον ὑπὸ ςρατιωτῶν γενόμενον ἄγεσθαι παρὰ τὴν μεγάλην Ρώμην, βρῶμα γενησόμενον θηρίων εἰς τέρψιν τȣ͂ δήμȣ. Ταύτης ὁ ἅγιος μάρτυς ἐπακȣ́σας τῆς ἀποφάσεως, μετὰ χαρᾶς ἐβόησεν· εὐχαριςῶ σοι, δέσποτα, ὅτι με τελείᾳ τῇ πρός σε ἀγάπῃ τιμῆσαι κατηξίωσας, τῷ ἀποςόλῳ σȣ Παύλῳ δεσμοῖς συνδήσας σιδηροῖς. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ μεθ' εὐφροσύνης περιθέμενος τὰ δεσμὰ, ἐπευξάμενος πρότερον τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ταύτην παραθέμενος μετὰ δακρύων τῷ κυρίῳ, ὥσπερ κριὸς ἐπίσημος, ἀγέλης καλῆς ἡγȣ́μενος, ὑπὸ θηριώδȣς ςρατιωτικῆς δεινότητος συνηρπάζετο, θηρίοις αἱμοβόροις ἐπὶ τὴν Ρώμην ἀπαχθησόμενος πρὸς βοράν.

Scriptum enim est: [a] *habitabo & ambulabo inter eos.* Verum Trajanus sententiam hanc tulit: *Ignatium jussimus, qui dicit se in se ipso circumferre eum qui in crucem sublatus est, in vincula a militibus conjectum, abduci magnam Romam, pastum futurum ferarum, ad delectationem populi.* Sententiam hanc, cum sanctus Martyr audisset, præ gaudio exclamavit: *gratias tibi ago, Domine, quod me honorare dignatus es perfecto erga te amore, qui me cum Apostolo tuo Paulo in vincula ferrea conjeceris.* Hæc cum dixisset, & hilari animo vincula susceperisset, cumque orasset pro Ecclesia & eam cum lacrimis Domino commendasset, instar arietis insignis, qui egregium gregem ducit, ferina & militari acerbitate correptus est abducendus Romam, ad pastum cruentarum ferarum.

a 2. Cor. VI. 16.

III. Cum

III. Cum multa ergo alacritate & lætitia, cupiditate perpetiendi *supplicii*, Antiochia Seleuciam descendisset, illinc nave vectus est, cumque adpulisset, multum post laborem, ad Smyrnensium urbem, cum magna hilaritate festinavit videre sanctum Polycarpum Smyrnensium Episcopum, qui una cum eo audiverat eumdem *Magistrum*; fuerant enim olim S. Joannis Apostoli discipuli. Apud quem diversatus, cum eum spiritualium Charismatum participem fecisset, suis etiam vinculis gloriatus, orabat eum, ut vellet propositum suum adjuvare, & maxime quidem hoc rogabat totam Ecclesiam (exceperant enim sanctum illum virum per Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos Civitates atque Ecclesiæ Asiæ, cum omnes ad eum festinarent, si forte partem charismatis spiritualis ab eo acciperent) ac præ ceteris sanctum Polycarpum,

γʹ. Μετὰ πολλῆς τοίνυν προθυμίας καὶ χαρᾶς, ἐπιθυμίᾳ τȣ͂ πάθȣς, κατελθὼν ἀπὸ Αντιοχείας εἰς τὴν Σελευκείαν, ἐκεῖθεν εἴχετο τȣ͂ πλοός· καὶ προσχὼν μετὰ πολὺν κάματον τῇ Σμυρναίων πόλει, σὺν πολλῇ χαρᾷ καταβὰς τῆς νηὸς, ἔσπευδε τὸν ἅγιον Πολύκαρπον τὸν Σμυρναίων ἐπίσκοπον τὸν συνακροατὴν θεάσασθαι· ἐγεγόνεισαν γὰρ πάλαι μαθηταὶ τȣ͂ ἁγίȣ ἀποςόλȣ Ιωάννȣ· παρ᾽ ᾧ καταχθεὶς, καὶ πνευματικῶν αὐτῷ κοινωνήσας χαρισμάτων, καὶ τοῖς δεσμοῖς ἐγκαυχώμενος, παρεκάλει συναθλεῖν τῇ αὐτȣ͂ προθέσει, μάλιςα μὲν κοινῇ πᾶσαν ἐκκλησίαν· (ἐδεξιȣ͂ντο γὰρ τὸν ἅγιον διὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων αἱ τῆς Ασίας πόλεις καὶ ἐκκλησίαι, πάντων ἐπειγομένων πρὸς αὐτὸν, εἴπως μέρος χαρίσματος λάβωσι πνευματικȣ͂) ἐξαιρέτως δὲ τὸν ἅγιον Πολύκαρπον,

ἵνα

ἵνα διὰ τῶν θηρίων θᾶττον ἀφανὴς τῷ κόσμῳ γενόμενος, ἐμφανισθῇ τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ.

δ'. Καὶ ταῦτα οὕτως ἔλεγεν, καὶ οὕτως διεμαρτύρατο· τοσοῦτον ἐπεκτείνων τὴν πρὸς Χριστὸν ἀγάπην, ὡς οὐρανοῦ μέλλειν ἐπιλαμβάνεσθαι διὰ τῆς καλῆς ὁμολογίας καὶ τῆς τῶν συνευχομένων ὑπὲρ τῆς ἀθλήσεως σπουδῆς, ἀποδοῦναι δὲ τὸν μισθὸν ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ὑπαντησάσαις αὐτῷ διὰ τῶν ἡγουμένων, γραμμάτων εὐχαριστῶν ἐκπεμφθέντων πρὸς αὐτάς, πνευματικὴν μεθ' εὐχῆς καὶ παραινέσεως ἀποσταζόντων χάριν. Τοιγαροῦν τοὺς πάντας ὁρῶν εὐνοϊκῶς διακειμένους περὶ αὐτόν, φοβηθεὶς μή ποτε ἡ τῆς ἀδελφότητος στοργὴ τὴν πρὸς κύριον αὐτοῦ σπουδὴν ἐκκόψῃ, καλῆς ἀνεῳχθείσης αὐτῷ θύρας τοῦ μαρτυρίου, οἷα πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐπιστέλλει Ῥωμαίων, ὑποτέτακται.

ut citius per feras, inconſpicuus in mundo factus, coram Chriſto compareret.

IV. ATQUE hæc ſic dicebat & ſic conteſtabatur, uſque adeo extendens amorem in Chriſtum, ut cœlum accepturus eſſet per pulchram confeſſionem & ſtudium eorum, qui cum eo orabant de certamine; utque redderet mercedem Eccleſiis, quæ illi occurrerant, per Rectores ſuos, miſſis ad eas litteris, quibus gratias agebat, & quibus ſtillabat gratia ſpiritualis, cum votis & adhortationibus. Cum ergo videret omnes benevole erga ſe adfectos, veritus ne fratrum amor ſtudium eundi ad DEUM incideret, dum pulcra ei eſſet aperta Martyrii janua, qualia ad Eccleſiam Romanam ſcripſit, ſubjecta ſunt.

[*Hic inſerta eſt Epiſtola ad* Romanos, v. pag. 64.]

V. Cum ergo compo-suisset, ut volebat, eos qui e fratribus Romanis adversabantur, hisce litteris, sic in altum evectus Smyrna (urgebatur enim a militibus Christi gerulus ut anteverteret munera in *urbe* magna Roma, quo prae oculis Populi Romani feris bestiis traditus coronam certaminis consequeretur) adpulit Troadem. Deinde illinc, exscensione facta Neapoli, per Philippos peragravit Macedoniam & circa Epirum, quae est ad Epidamnum, in maritimis locis navem nactus, navigavit per Adriaticum mare; indeque Tyrrhenum ingressus, dum transiret insulas & urbes, cum sancto viro Puteoli ostensi essent, ipse quidem propere egredi cupiebat, cum vellet per vestigia [a] Pauli Apostoli incedere. Cum vero incidens ventus vehementior non pateretur, navi a puppi

έ. Καταρτίσας τοίνυν, ὡς ἠβέλετο, τοὺς ἐν Ῥώμῃ τῶν ἀδελφῶν ἀκοντας διὰ τῆς ἐπιστολῆς, οὕτως ἀναχθεὶς ἀπὸ τῆς Σμύρνης (κατεπείγετο γὰρ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὁ Χριστοφόρος φθάσαι τὰς φιλοτιμίας ἐν τῇ μεγάλῃ [1] Ῥώμῃ, ἵνα ἐπ' ὄψεσι τοῦ δήμου Ῥωμαίων θηρσὶν ἀγρίοις παραδοθεὶς, τοῦ στεφάνου τῆς ἀθλήσεως ἐπιτύχῃ) προσέσχε τῇ Τρωάδι. Εἶτα ἐκεῖθεν καταχθεὶς ἐπὶ τὴν Νεάπολιν, διὰ Φιλίππων παρώδευεν Μακεδονίαν, περὶ καὶ τὴν ἤπειρον τὴν πρὸς Ἐπίδαμνον, ἐν τοῖς παραθαλαττίοις νηὸς ἐπιτυχὼν, ἔπλει τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, κἀκεῖθεν ἐπιβὰς τοῦ Τυῤῥηνικοῦ, καὶ παραμείβων νήσους τε καὶ πόλεις, ὑποδειχθέντων τῷ ἁγίῳ Ποτιόλων, αὐτὸς μὲν ἐξελθεῖν ἔσπευδεν, κατ' ἴχνος βαδίζειν ἐθέλων τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ὡς δὲ ἐπιπεσὸν βίαιον πνεῦμα οὐ συνεχώρει, τῆς νηὸς ἐκ

1 Πόλει legebat V. I.   a Act. XXVIII. 13.

πρύμνης

πρύμνης ἐπειγομένης, μακαρίσας τὴν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ τῶν ἀδελφῶν ἀγάπην, οὕτω παρέπλει. Τοιγαροῦν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ τῇ αὐτῇ οὐρίοις ἀνέμοις προσχρησάμενοι, ἡμεῖς μὲν ἄκοντες ἀπηγόμεθα, στένοντες ἐπὶ τῷ ἀφ᾽ ἡμῶν μέλλοντι χωρισμῷ τοῦ δικαίου γίνεσθαι. Τῷ δὲ κατ᾽ εὐχὴν ἀπέβαινεν σπεύδοντι θᾶττον ἀναχωρῆσαι τοῦ κόσμου, ἵνα φθάσῃ πρὸς ὃν ἠγάπησεν κύριον. Καταπλεύσας οὖν εἰς τοὺς λιμένας Ῥωμαίων, μελλούσης λήγειν τῆς ἀκαθάρτου φιλοτιμίας, οἱ μὲν στρατιῶται ὑπὲρ τῆς βραδύτητος ἤσχαλλον, ὁ δὲ ἐπίσκοπος χαίρων κατεπείγουσιν ὑπήκουσεν.

impulſa, cum beatam prædicaſſet caritatem fratrum, qui in eo loco fuerant, ſic præternavigavit. Igitur uno die & eadem nocte ſecundis ventis uſi abducebamur, nos quidem inviti, gementes ob ſeparationem juſti viri a nobis mox futuram. At illi ex voto res contingebat, feſtinanti citius e mundo diſcedere. Quare cum navigando perveniſſet in portus Romanorum, cum finis impuri muneris inſtaret, milites quidem tarditatem ægre ferebant, Epiſcopus vero urgentibus illis obſequebatur.

ϛʹ. Ἐκεῖθεν οὖν ἐώσθησαν· [1] ἀπὸ τοῦ καλουμένου Πόρτου (διεπεφήμιστο γὰρ ἤδη τὰ κατὰ τὸν ἅγιον μάρτυρα·) [2] σὺν αὐτῷ μὲν τοῖς ἀδελφοῖς φόβῳ καὶ χαρᾷ πεπληρωμένοις, χαίρουσιν μὲν ἐφ᾽ οἷς ἠξιῶντο τῆς τοῦ Θεοφόρου συντυχίας·

VI. ILLINC ergo abierunt. Ab eo qui dicitur Portus (jam vero ſparſa erat ſancti Martyris fama) incidimus in fratres metu & gaudio plenos, & lætos quidem, quod congreſſu DEI geruli *Deus* eos eſſet dignatus,

1 Ita diſtinguere maluimus, cum præcedat Ἐκεῖθεν. 2 Lege συναντῶμεν.

timentes vero, quod talis vir ad mortem duceretur; quosdam etiam monuit ut quiescerent, qui fervebant, aiebantque se dare operam ut populum sedarent, ne virum justum ad necem quæreret. Qui cum confestim rem spiritu cognovisset, & omnes salutasset, petiit ab iis verum *erga se* amorem, pluribus verbis quam in Epistola. Persuasit iis ne sibi inviderent ad Dominum festinanti; itaque cum omnes fratres genua flexissent, cumque precatus esset Filium Dei, pro Ecclesiis, pro cessatione persequutionis, pro mutuo fratrum inter se amore, abductus est confestim in Amphitheatrum, dein illico in id injectus, ex mandato Cæsaris dudum accepto, cum munus mox desiturum esset (erat enim sollemnis, ut putabant, *dies*, qui dicitur Romana lingua tertius decimus *Calendas Januarias*,

φοβȣμένοις δὲ διότι περ ἐπὶ θάνατον τοιȣ̃τος ἤγετο. Τισὶ δὲ καὶ παρήγγελλεν [1] ἡσυχάζȣσιν, ζέȣσι καὶ λέγȣσι καταπαύειν τὸν δῆμον πρὸς τὸ μὴ ἐπιζητεῖν ἀπολέσθαι τὸν δίκαιον, [2] ὃς εὐθὺς γνȣ̀ς τῷ πνεύματι, καὶ πάντας ἀσπασάμενος, αἰτήσας τε παρ' αὐτῶν τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην, πλείονά τε τῶν ἐν τῇ ἐπιςολῇ διαλεχθεὶς, καὶ πείσας μὴ φθονῆσαι τῷ σπεύδοντι πρὸς τὸν κύριον, ȣ̎τω μετὰ γονυκλισίας πάντων τῶν ἀδελφῶν, παρακαλέσας τὸν υἱὸν τȣ̃ θεȣ̃ ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν, ὑπὲρ τῆς τȣ̃ διωγμȣ̃ καταπαύσεως, ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀλλήλȣς ἀγάπης, ἀπήχθη μετὰ σπȣδῆς εἰς τὸ ἀμφιθέατρον. Εἶτα εὐθὺς ἐμβληθεὶς κατὰ τὸ πάλαι πρόςαγμα τȣ̃ Καίσαρος, μελλȣσῶν καταπαύειν τῶν φιλοτιμιῶν· ἦν γὰρ ἐπιφανὴς, ὡς ἐδόκȣν, ἡ λεγομένη τῇ Ρωμαϊκῇ φωνῇ τρισκαιδεκάτη,

1 Ἡσυχάζειν. 2 Legebat Vet. Int. ȣ̈ς.

καθ'

καθ' ἣν σπȣδαίως συνήεσαν· ὕτως θηρσὶν ὠμοῖς παρὰ τῷ ναῷ παρεβάλλετο, ὡς παρ' αὐτὰ τȣ̃ ἁγίȣ μάρτυρος Ιγνατίȣ πληρȣ̃σθαι τὴν ἐπιθυμίαν· κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπιθυμία δικαίȣ δεκτή· ἵνα μηδενὶ τῶν ἀδελφῶν ἐπαχθὴς διὰ τῆς συλλογῆς [1] τȣ̃ λειψάνȣ γένηται, καθὼς φθάσας ἐν τῇ ἐπιςολῇ τὴν ἰδίαν ἐπεθύμει γενέσθαι τελείωσιν. Μόνα γὰρ τὰ τραχύτερα τῶν ἁγίων αὐτȣ̃ λειψάνων περιελείφθη, ἅτινα εἰς τὴν Αντιόχειαν ἀπεκομίσθη, καὶ ἐν λίνῳ κατετέθη, [2] θησαυρὸς ἀτίμητος ὑπὸ τῆς ἐν τῷ μάρτυρι χάριτος τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ καταλειφθέντα.

quo studiose convenerant) & sic crudelibus feris est objectus ad Templum; ita ut illico sancti Martyris Ignatii impleretur desiderium, prout scriptum est: [a] *desiderium justi est acceptum*, ne cui fratrum molestia crearetur, collectione reliquiarum; quemadmodum prius cupierat, in Epistola, suam consummationem fieri. Solæ enim duriores sanctarum ejus reliquiarum supererant, quæ Antiochiam ablatæ sunt, atque in linteo depositæ *quasi* inæstimabilis thesaurus, ob Martyris gratiam, sanctæ Ecclesiæ relictæ.

ζ'. Εγένετο δὲ ταῦτα τῇ πρὸ δεκατριῶν Καλανδῶν Ιαννȣαρίων, τȣτέςιν Δεκεμβρίῳ εἰκάδι, ὑπατευόντων παρὰ Ρωμαίοις Σύρα καὶ [3] Σενεκίȣ τὸ δεύτερον. Τȣ́των αὐτόπται γενόμενοι μετὰ δακρύων, κατ' οἶκόν τε παννυχίσαν-

VII. CONTIGERUNT vero hæc a. d. XIII. Calendas Januarias, hoc est, Decembris vigesima, Consulibus apud Romanos Sura & Senecione II. Horum cum fuissemus testes oculati, domi in lacrymis noctem exegi-

1 Τῶν λειψάνων. 2 Ως θησ. V. I. 3 MS. Σεδεκίȣ. a Prov. X. 24.

mus, & cum genibus flexis & oratione, multis precati essemus Dominum, ut nos infirmos certiores faceret, de iis quæ prius acta fuerant, ac paullum obdormissemus; alii quidem statim adstantem & complectentem nos vidimus; alii rursus adprecantem nobis conspeximus beatum Ignatium; alii vero sudore stillantem, quasi a multo labore advenientem, atque adstantem Domino. Cum multa proinde lætitia, cum hæc vidissemus, & somniorum visa conferremus, Deum datorem bonorum laudavimus, sanctum virum beatum prædicavimus, vobis & diem & tempus significavimus, ut tempore ejus Martyrii convenientes communionem nostram testificemur cum Athleta & generoso Martyre Christi, qui conculcavit Diabolum, & sui desiderii ex amore Christi profecti cursum explevit, in Christo Jesu, Domino

τες, καὶ πολλὰ μετὰ γονυκλισίας καὶ δεήσεως παρακαλέσαντες τὸν κύριον πληροφορῆσαι τὰς ἀσθενεῖς ἡμᾶς ἐπὶ τοῖς προγεγονόσιν, μικρὸν ἀφυπνώσαντες, οἱ μὲν ἐξαίφνης ἐπιστάντα καὶ περιπλυσσόμενον ἡμᾶς ἐβλέπομεν, οἱ δὲ πάλιν ἐπευχόμενον ἡμῖν ἑωρῶμεν τὸν μακάριον Ἰγνάτιον, ἄλλοι δὲ σταζόμενον ὑφ᾽ ἱδρῶτος ὡς ἐκ καμάτου πολλοῦ παραγενόμενον, καὶ παρεστῶτα τῷ κυρίῳ. Μετὰ πολλῆς τοίνυν χαρᾶς ταῦτα ἰδόντες, καὶ συμβαλόντες τὰς ὄψεις τῶν ὀνειράτων, ὑμνήσαντες τὸν θεὸν τὸν δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν, καὶ μακαρίσαντες τὸν ἅγιον, ἐφανερώσαμεν ὑμῖν καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὸν χρόνον· ἵνα, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μαρτυρίου συναγόμενοι, κοινωνῶμεν τῷ ἀθλητῇ καὶ γενναίῳ μάρτυρι Χριστοῦ, καταπατήσαντι τὸν διάβολον, καὶ τὸν τῆς φιλοχρίστου αὐτοῦ ἐπιθυμίας τελειώσαντι δρόμον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν

ἡμῶν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς αἰῶνας. Αμήν.

nostro, per quem & cum quo Patri *sit* gloria & potentia, cum Spiritu Sancto, in sæcula. Amen.

VETUS LATINA VERSIO.

Martyrium sacrosancti Martyris Ignatii Theophori.

I.

NUper recipiente principatum Romanorum *Trajano*, Apostoli & Evangelistæ *Joannis* discipulus *Ignatius*, vir in omnibus Apostolicus, gubernabat Ecclesiam *Antiochenorum*. Qui quondam procellas vix mitigans multarum sub *Domitiano* persecutionum, quemadmodum gubernator bonus, gubernaculo orationis & jejunii, continuitate doctrinæ, robore spirituali, fluctuationi [a] adversantis se opposuit potentiæ: timens, ne aliquem eorum qui pusillanimes & magis simplices prosterneret. Igitur lætabatur quidem de Ecclesiæ inconcussione, quiescente ad paucum persecutione: dubitavit autem secundum seipsum, quod nondum vere in *Christum* charitatem attigerat, neque perfectum discipuli ordinem. Cogitavit enim eam quæ per Martyrium confessionem plus ipsum adducere ad familiaritatem Domini. Unde annis paucis adhuc permanens Ecclesiæ, &, ad lucernæ modum divinæ, cujusque

a Lege *adversanti*. Ad verbum, *tempestati adversanti se opposuit* sive *restitit*.

illuminans cor per Scripturarum enarrationem, sortitus est iis, quæ secundum votum.

II. *Trajano* enim, post [a] *quartum* annum imperii sui, elato de victoria illa quæ adversus *Scythas* & [b] *Thraces* & alteras multas & diversas gentes; & existimante adhuc deficere ipsi ad omnem subjectionem *Christianorum* Deum venerantem congregationem, [c] nisi dæmoniacam cogeret culturam cum omnibus subintrare gentibus: persecutionem comminans, omnes ipsos Dei cultores existentes vel sacrificare vel mori cogebat. Tunc igitur timens pro *Antiochenorum* Ecclesia virilis *Christi* miles, voluntarie ductus est ad *Trajanum*; agentem quidem secundum illud tempus apud *Antiochiam*, festinantem autem ad *Armeniam* & *Parthos*. Ut autem coram facie stetit Imperatoris *Trajani*, Trajanus dixit: *Quis* [d] *est cacodæmon, nostras festinans præceptiones transcendere; cum & alteros persuadere, ut perdantur male?* Ignatius dixit: *Nullus Theophorum vocat cacodæmonem: Recesserunt enim longe à servis Dei dæmonia. Si autem quoniam iis gravis sum, malum me adversus dæmones vocas; confiteor. Christum enim habens supercœlestem Regem, dissolvo horum insidias.* Trajanus dixit: *Et quis est Theophorus?* Ignatius respondit: *Qui Christum habet in pectore.* Trajanus dixit: *Nos igitur tibi videmur non habere secundum intellectum Deos, quibus utimur compugnatoribus adversus adversarios?* Ignatius dixit: *Dæmonia gentium Deos appellas errans. Unus enim est Deus, qui fecit cœlum & terram & mare & omnia quæ in ipsis: & unus Christus Jesus, filius ipsius unigenitus, cujus amicitia fruar.* Trajanus dixit: *Crucifixum di-*

a Repone *nonum*. b Daços. c Ut MS. c Lege *es*.

cis

cis ſub Pontio Pilato? Ignatius dixit: *Crucifigentem peccatum, cum ipſius inventore; & omnem condemnantem dæmoniacam malitiam ſub pedibus eorum qui ipſum in corde ferunt.* Trajanus dixit: *Tu igitur in teipſo Chriſtum circumfers?* Ignatius dixit: *Etiam. Scriptum eſt enim: Inhabitabo in ipſis, & inambulabo.* Trajanus ſententiavit: *Ignatium præcipimus, in ſeipſo dicentem circumferre Crucifixum, vinctum à militibus duci in magnam Romam; cibum beſtiarum, in ſpectaculum plebis, futurum.* Hanc audiens ſanctus martyr ſententiam, cum gaudio exclamavit: *Gratias ago tibi, Domine, quia me perfecta ad te charitate honorare dignatus es, cum Apoſtolo tuo Paulo vinculis collocari ferreis.* Hæc dicens, & cum gaudio circumponens vincula, oranſque prius pro Eccleſia, & hanc cum lachrymis commendans Domino; velut aries inſignis boni gregis dux, à beſtiali militari duritia raptus eſt, beſtiis cruda vorantibus ad *Romam* ad cibum adducendus.

III. Cum multa igitur promptitudine & gaudio, ex deſiderio paſſionis, deſcendens ab *Antiochia* in *Seleuciam*, [a] illinc habebat navigationem: & applicans poſt multum laborem *Smyrnæorum* civitati, cum multo gaudio deſcendens de navi feſtinabat ſanctum *Polycarpum* Epiſcopum coauditorem videre: fuerant enim quondam diſcipuli *Joannis.* Apud quem adductus, & ſpiritualibus cum ipſo communicans chariſmatibus, & vinculis glorians, deprecabatur concertare ipſius propoſito, maxime quidem communiter omnem Eccleſiam: (honorabant enim Sanctum, per Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos, *Aſiæ* civitates & Eccleſiæ; omnibus feſtinantibus ad ipſum,

a *Illuc* in codice Caienſi.

ſi quo aliquam partem chariſmatis accipiant ſpiritualis) præcipue autem ſanctum *Polycarpum* ; ut velocius, per beſtias diſparens mundo factus, appareat faciei *Chriſti*.

IV. Et hoc ſic dixit, ſic teſtificatus eſt: tamen extendens eam, quæ circa Chriſtum, charitatem, ut cœlum quidem apprehendere per bonam confeſſionem & per coorantium pro certamine ſtudium, reddi autem mercedem Eccleſiis obviantibus *Chriſti*, per præcedentes literas gratias agens, appoſitas ad ipſas; ſpiritualem cum [a] orationibus & admonitionibus [b] amplexantes gratiam. Igitur omnes videns amicabiliter diſpoſitos ad ipſum, timens ne forte fraternitatis dilectio ad Dominum ipſius feſtinationem abſcindat, bona aperta ipſi porta martyrii; talia ad Eccleſiam mittit *Romanorum*, ut ſubordinata ſunt.]

[*Hic inſerta eſt Epiſtola ad* Romanos, quam v. p. 108.

V. Perficiens igitur, ut volebat, eos qui in *Roma* fratrum abſentes per epiſtolam, ſic ductus à *Smyrna* (urgebatur enim à militibus Chriſtophorus occupare honores in magna civitate; ut in conſpectu plebis *Romanorum* beſtiis feris projectus, corona juſtitiæ per tale certamen potiatur) attigit ad *Troadem*. Deinde illinc ductus ad *Neapolim*, per [c] *Philippenſes* pertranſivit *Macedoniam* pedes, & terram quæ ad *Epidamnium*. Cujus in juxta marinis nave potitus, navigavit *Adriacum* pelagus, & [d] illinc aſcendens [e] *Tyrannicum*, & tranſiens inſulas & civitates; oſtenſis Sancto [f] *Pociolis*, ipſe quidem exire feſtinavit, ſecundum veſtigia ambulare volens Apoſtoli *Pauli*. Ut autem incidens violentus non conceſſit ventus, nave à prora repulſa; beatificans illam, quæ

a *Oratione* MS. b Male, pro *inſtillantes*. c Philippos tranſivit. d *Illuc* MS. e Tyrrhenicum. f Puteolis.

in Illo loco, fratrum charitatem, ſic tranſnavigavit. Igitur in una die & nocte eadem proſperis ventis utentes, NOS quidem nolentes abducimur, gementes de ea quæ à NOBIS futura ſeparatione: juſto autem fieri ipſi ſecundum votum accidit; feſtinanti citius recedere de mundo, ut attingat ad quem dilexit Dominum. Navigantes igitur in *Portum Romanorum*, debente finem habere mundi inani gloria, milites quidem pro tarditate offendebantur, Epiſcopus autem gaudens feſtinantibus obediebat.

VI. Illinc igitur expulſi à vocato *Portu* (diffamabantur enim jam quæ ſecundum ſanctum Martyrem) obviamus fratribus, timore & gaudio repletis, gaudentibus quidem in quibus dignificabantur, [a] eo quod " *Theophori* conſortio; timentibus autem, quod ad mortem talis ducebatur. Quibuſdam autem & annunciavit ſilere, ferventibus & dicentibus quietare plebem ad non expetere perdere juſtum. Quos confeſtim ſpiritu cognoſcens, & omnes ſalutans, petenſque ab ipſis veram charitatem, pluraque iis quæ in Epiſtola diſputans, & ſuadens non invidere feſtinanti ad Dominum, ſicque (cum genuflexione omnium fratrum, deprecans filium Dei pro Eccleſiis, pro perſecutionis quietatione, pro fratrum adinvicem charitate) ſubductus eſt cum feſtinatione in Amphitheatrum. Deinde confeſtim projectus, ſecundum quondam præceptum *Cæſaris*, debentibus quieſcere gloriationibus, (erat enim ſolennis, ut putabant, dicta Romana voce [b] *tertiadecima*; ſe-

a Hæc duo vocabula redundare videntur. Ita tamen in Cod. MS. exſtare reperi. Diſtingue igitur hac punctatione, *eo, quod Theophori* [nempe *erat*] *conſortio*. b Kalendas Januarias, uti mox ſequitur.

cundum

cundum quam studiose convenerunt:) sic bestiis crudelibus ab impiis apponebatur, ut confestim sancti martyris *Ignatii* compleretur desiderium (secundum quod scriptum est: *Desiderium justi acceptabile*) ut sit nulli fratrum gravis per collectionem reliquiarum; secundum quod, praeoccupans in Epistola, propriam concupiscit fieri fruitionem. Sola enim asperiora sanctorum ossium derelicta sunt: quae in *Antiochiam* reportata sunt, & in capsa reposita, sicut thesaurus inappreciabilis; ab ea quae in Martyris gratia sanctae Ecclesiae relicta.

VII. Facta autem sunt haec die ante XIII. Kalendas Januarias; praesidentibus apud Romanos a *Syria* & *Senecio* secundo. Horum IPSIMET conspectores effecti cum lacrimis, & domi per totam noctem vigilantes, & multum cum genuflexione & oratione deprecantes Dominum certificare infirmos nos de prius factis: parum obdormitantes, hi quidem repente astantem & amplexantem nos videbant, hi autem rursus superorantem nobis videbant b beatum *Ignatium*, quemadmodum ex labore multo advenientem, & astantem Domino in multa confidentia & ineffabili gloria. Impleti autem gaudio haec videntes, & glorificantes Deum datorem bonorum, & beatificantes Sanctum, manifestavimus vobis diem & tempus: ut secundum tempus martyrii congregati, communicemus athletae & virili *Christi* Martyri, qui conculcavit Diabolum & hujus insidias in finem prostravit; glorificantes in ipsius venerabili & sancta memoria Dominum nostrum *Jesum Christum*; per quem & cum quo Patri gloria & potentia cum Spiritu sancto in sancta Ecclesia in secula seculorum. Amen.

a *Sura*. b *Sanctum* MS.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

ΠΡΟΣ

ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

SANCTI

POLYCARPI

AD

PHILIPPENSES

EPISTOLA.

VETERUM TESTIMONIA.

Irenæus adv. hæreſes lib. III. cap. 3. Græce apud Euſebium lib. IV. c. 14.

Εςι δὲ καὶ ἐπιςολὴ Πολυκάρπȣ πρὸς Φιλιππησίȣς γεγραμμένη ἱκανωτάτη· ἐξ ἧς καὶ τὸν χαρακῆρα τῆς πίςεως αὐτοῦ, καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας, οἱ βȣλόμενοι καὶ φροντίζοντες τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας δύνανται μαθεῖν. Addit Euſebius, Ο μέν τοι Πολύκαρπος, ἐν τῇ δηλωθείσῃ πρὸς Φιλιππησίȣς αὐτοῦ γραφῇ, φερομένῃ εἰς δεῦρο, κέχρηταί τισι μαρτυρίαις ἀπὸ τȣ̃ Πέτρȣ προτέρας ἐπιςολῆς.

Euſebius H. E. lib. III. cap. 36.

Καὶ ὁ Πολύκαρπος δὲ τȣ́των αὐτῶν ἐν τῇ φερομένῃ αὐτοῦ πρὸς Φιλιππησίȣς ἐπιςολῇ, nempe hac in epiſtola S. Polycarpus epiſtolarum S. Ignatii meminit.

Hieronymus in Catalogo:

Polycarpus Joannis Apoſtoli diſcipulus, & ab eo Smyrnæ Epiſcopus ordinatus, totius Aſiæ princeps fuit. &c. Scripſit ad Philippenſes valde utilem Epiſtolam, quæ uſque hodie in Aſiæ conventu legitur.

Photius in Bibliothecæ cod. CXXVI.

Ανεγνώσθη καὶ Πολυκάρπȣ ἐπιςολὴ πρὸς Φιλιππησίους, γέμȣσα πολλῆς νȣθεσίας μετὰ σαφηνείας καὶ ἁπλότητος, κατὰ τὸν ἐκκλησιαςικὸν τῆς ἑρμηνείας τύπον. λέγει δὲ καὶ τὰς ἐπιςολὰς αὐτοῖς Ιγνατίȣ τȣ̃ Θεοφόρȣ ἀπεςαλκέναι, καὶ αἰτεῖται ἀναδιδαχθῆναι παρ' αὐτῶν εἴ τι περὶ ἐκείνȣ διακȣ́σαιεν.

ΤΟΥ

ΑΓΙΟΥ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ,

Ἐπισκόπου Σμύρνης καὶ ἱερομάρτυρος, πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολή.

SANCTI POLYCARPI,

EPISCOPI SMYRNÆ, ET SACRI MARTYRIS, AD PHILIPPENSES EPISTOLA.

Πολύκαρπος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Πρεσβύτεροι τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ Φιλίπποις· ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ παντοκράτορος καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν πληθυνθείη.

Polycarpus & qui cum eo Presbyteri, Ecclesiæ Dei quæ habitat Philippis; misericordia vobis & pax a Deo omnipotente, & Domino Jesu Christo Salvatore nostro multiplicetur.

α΄.

Συνεχάρην ὑμῖν μεγάλως, ἐν κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, δεξαμένοις τὰ μιμήματα τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης, καὶ προπέμψασιν, ὡς ἐπέβα-

I.

Magnopere gratulatus sum vobis, in Domino nostro JESU CHRISTO; quod veræ caritatis simulacra suscepistis, & quod, prout decuit vos, dedu-

deduxiſtis implicatos vinculis, quæ conveniunt ſanctis, quæque diademata ſunt eorum, qui vere ſunt a Deo & a Domino noſtro electi: & quod firma fidei veſtræ radix, ab antiquis temporibus annunciata, usque adhuc permanet, ac fructum affert in Domino noſtro JESU CHRISTO, qui ſuſtinuit pro peccatis noſtris usque ad mortem devenire: [a] *Quem reſuſcitavit Deus, ſolutis doloribus inferni;* [b] *in quem, licet non videritis, creditis, credentes autem exſultatis lætitia inenarrabili & glorificata;* in quam multi deſiderant introire; ſcientes, quod [c] *gratia eſtis ſalvati, non ex operibus,* ſed voluntate Dei per JESUM CHRISTUM.

λεν ὑμῖν, τὰς ἐνειλημμένας τοῖς ἁγιοπρεπέσι δεσμοῖς, ἅτινά ἐστι διαδήματα τῶν ἀληθῶς ὑπὸ Θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐκλελεγμένων. Καὶ ὅτι ἡ βεβαία τῆς πίστεως ὑμῶν ῥίζα, ἐξ ἀρχαίων καταγγελλομένη χρόνων, μέχρι νῦν διαμένει, καὶ καρποφορεῖ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὃς ὑπέμεινεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἕως θανάτου καταντῆσαι· ὃν ἤγειρεν ὁ Θεὸς λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ ᾅδου. Εἰς ὃν οὐκ ἰδόντες πιστεύετε, πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ· εἰς ἣν πολλοὶ ἐπιθυμοῦσιν εἰσελθεῖν, εἰδότες ὅτι χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλὰ θελήματι Θεοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

II. [d] *Propter quod ſuccincti lumbos,* [e] *ſervite DEO in timore &* veritate; relinquentes inane vaniloquium, &

β'. Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας δουλεύσατε τῷ Θεῷ ἐν φόβῳ καὶ ἀληθείᾳ, ἀπολιπόντες τὴν κενὴν ματαιολογίαν, καὶ

a Act. II. 24. b 1 Pet. I. 8. c Eph. II. 8. 9. d 1 Pet. I. 13. e Pſal. II. 11.

τὴν

τὴν τῶν πολλῶν πλάνην, πιστεύσαντες εἰς τὸν ἐγείραντα τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόντα αὐτῷ δόξαν καὶ θρόνον ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· ᾧ ὑπετάγη τὰ πάντα ἐπουράνια καὶ ἐπίγεια· ᾧ πᾶσα πνοὴ [1] λατρεύει· ὃς ἔρχεται κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν· οὗ τὸ αἷμα ἐκζητήσει ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων αὐτῷ. ὁ δὲ ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἡμᾶς ἐγερεῖ, ἐὰν ποιῶμεν αὐτοῦ τὸ θέλημα, καὶ πορευώμεθα ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἃ ἠγάπησεν· ἀπεχόμενοι πάσης ἀδικίας, πλεονεξίας, φιλαργυρίας, καταλαλιᾶς, ψευδομαρτυρίας· μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, ἢ γρόνθον ἀντὶ γρόνθου, ἢ κατάραν ἀντὶ κατάρας· [2] Μνημονεύσαντες δὲ ὧν εἶπεν ὁ Κύριος διδάσκων·

plurimorum errorem, [a] *credentes in eum, qui ſuſcitavit Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum à mortuis & dedit ei gloriam,* ac ſedem ad dexteram ſuam, cui ſubjecta ſunt omnia cœleſtia & terreſtria: cui omnis Spiritus ſervit: qui venit judex vivorum & mortuorum: cujus ſanguinem requiret Deus ab iis qui non credunt in illum. Is vero, qui ſuſcitavit ipſum a mortuis, & nos ſuſcitabit, ſi fecerimus ipſius voluntatem, & ambulaverimus in mandatis ejus, atque dilexerimus ea quæ dilexit: abſtinentes ab omni injuſtitia, fraudatione, avaritia, obtrectatione, falſo teſtimonio, [b] *non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto*, nec pugnum pro pugno, nec imprecationem pro imprecatione: memores autem eorum, quæ dixit Dominus docens:

1 Al. λατρεύσει. 2 Μνημονεύοντες. a 1 Pet. I. 21. b 1 Pet. III. 9.

[a] *Nolite judicare, ne judicemini;* dimittite, & dimittetur vobis, miseremini, ut misericordiam consequamini. *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Et, [b] *Beati pauperes; & qui persecutionem patiuntur propter Justitiam, quoniam ipsorum est regnum Dei.*

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἀφίετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν· ἐλεεῖτε, ἵνα ἐλεηθῆτε· ἐν ᾧ μέτρῳ [1] μετρῆτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Καὶ, ὅτι μακάριοι οἱ πτωχοὶ, καὶ οἱ διωκόμενοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

III. Hæc, fratres, non quod mihi arrogem, scribo vobis de justitia: sed quia vos provocastis me. Neque enim ego, neque alius mei similis, assequi potest beati & gloriosi Pauli sapientiam, qui cum esset apud vos in conspectu hominum, qui tunc vivebant, perfecte ac firmiter docuit verbum veritatis: qui & absens vobis scripsit epistolas; in quas si intueamini, ædificari poteritis in fide, quæ data est vobis, quæ est mater omnium nostrum,

γʹ. Ταῦτα, ἀδελφοὶ, οὐκ ἐμαυτῷ ἐπιτρέψας γράφω ὑμῖν περὶ τῆς δικαιοσύνης· ἀλλ᾽ ἐπεὶ ὑμεῖς προεπεκαλέσασθέ με. Οὔτε γὰρ ἐγὼ, οὔτε ἄλλος ὅμοιος ἐμοὶ δύναται κατακολουθῆσαι τῇ σοφίᾳ τοῦ μακαρίου καὶ ἐνδόξου Παύλου· ὃς γενόμενος ἐν ὑμῖν κατὰ πρόσωπον τῶν τότε ἀνθρώπων, ἐδίδαξεν ἀκριβῶς καὶ βεβαίως τὸν περὶ ἀληθείας λόγον· ὃς καὶ ἀπὼν ὑμῖν ἔγραψεν ἐπιστολὰς, εἰς ἃς ἐὰν ἐγκύπτητε, δυνηθήσεσθε οἰκοδομεῖσθαι εἰς τὴν δοθεῖσαν ὑμῖν πίστιν, ἥτις ἐστὶ μητὴρ πάντων [2] ὑμῶν,

1 Μετρεῖτε. 2 F. ἡμῶν. a Luc. VI. 37. 38. Matt. VII. 1. 2. b Luc. VI. 20. Matt. V. 3. 10.

ἐπακο-

ἐπακολουθούσης τῆς ἐλπίδος, προαγούσης τῆς ἀγάπης, τῆς εἰς Θεὸν καὶ Χριστὸν καὶ εἰς τὸν πλησίον. Εὰν γάρ τις τούτων ἐντὸς ᾖ, πεπλήρωκεν ἐντολὴν δικαιοσύνης· ὁ γὰρ ἔχων ἀγάπην, μακράν ἐστι πάσης ἁμαρτίας.

δʹ. Αρχὴ δὲ πάντων χαλεπῶν Φιλαργυρία. Εἰδότες οὖν ὅτι οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι ἔχομεν, ὁπλισώμεθα τοῖς ὅπλοις τῆς δικαιοσύνης, καὶ διδάξωμεν ἑαυτοὺς πρῶτον, πορεύεσθαι ἐν τῇ ἐντολῇ τοῦ κυρίου, ἔπειτα καὶ τὰς γυναῖκας ὑμῶν ἐν τῇ δοθείσῃ αὐταῖς πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγνείᾳ (στεργούσας τοὺς ἑαυτῶν ἄνδρας ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ, καὶ ἀγαπώσας πάντας ἐξ ἴσου ἐν πάσῃ ἐγκρατείᾳ) καὶ τὰ τέκνα παιδεύειν τὴν παιδείαν τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ. Τὰς χήρας σωφρονούσας περὶ τὴν τοῦ κυρίου πίστιν, ἐντυγχανούσας ἀδιαλείπτως περὶ πάν-

ſubſequente ſpe, præcedente caritate in Deum, in Chriſtum & in proximum. Si quis enim intra hæc fuerit, mandatum juſtitiæ implevit. Nam qui habet caritatem, longe eſt ab omni peccato.

IV. a Principium autem omnium malorum eſt *habendi cupiditas*. Scientes ergo, quod *nihil intulimus in hunc mundum, ſed nec auferre quid valemus*, armemur armis juſtitiæ, & doceamus nos ipſos, primum ambulare in mandato Domini: deinde & veſtras uxores in ſibi tradita fide & caritate & caſtitate; amantes viros ſuos in omni veritate, ac diligentes cunctos æqualiter in omni continentia, & erudire liberos, in diſciplina timoris Dei: tum viduas circa fidem Domini prudentes, interpellantes ſine intermiſſione pro omni-

a 1 Tim. VI. 10. 7.

bus, longe recedentes ab omni calumnia, detractione, falso testimonio, avaritia, & omni malo, cognoscentes quod altaria Dei sunt, & quod ille omnia nostra conspicit, ac nihil eum latet neque ratiociniorum, neque cogitationum, nec quidquam occultorum cordis.

V. Scientes ergo quod [a] *Deus non irridetur*; debemus digne mandato ejus ac voluntate ambulare. Similiter Diaconi, in conspectu justitiæ ejus inculpati esse debent; sicut ministri Dei & Christi, non autem hominum: non calumniatores, non bilingues, nec avari, verum continentes in omnibus, misericordes, seduli, incedentes juxta veritatem Domini, qui factus est omnium minister: cui si in hoc seculo placuerimus, recipiemus & futurum; quemadmodum pollicitus est

τῶν, μακρὰν οὖσας πάσης διαβολῆς, καταλαλιᾶς, ψευδομαρτυρίας, φιλαργυρίας, καὶ παντὸς κακοῦ· γινωσκούσας ὅτι εἰσὶ 1 θυσιαστήρια Θεοῦ· καὶ ὅτι πάντα 2 ἡμῶν σκοπεῖται, καὶ λέληθεν αὐτὸν οὐδὲν, οὔτε λογισμῶν, οὔτε ἐννοιῶν, οὔτέ τι τῶν κρυπτῶν τῆς καρδίας.

ε΄. Εἰδότες οὖν, ὅτι Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται, ὀφείλομεν ἀξίως τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ καὶ δόξης περιπατεῖν· Ὁμοίως διάκονοι ἄμεμπτοι κατενώπιον αὐτοῦ τῆς δικαιοσύνης, ὡς Θεοῦ 3 ἐν Χριστῷ διάκονοι, καὶ οὐκ ἀνθρώπων· μὴ διάβολοι, μὴ 4 δίγλωσσοι, ἀφιλάργυροι, ἐγκρατεῖς περὶ πάντα, εὔσπλαγχνοι, ἐπιμελεῖς, πορευόμενοι κατὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ κυρίου, ὃς 5 ἐγίνετο διάκονος πάντων· ᾧ ἐὰν εὐαρεστήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, ἀποληψόμεθα καὶ τὸν μέλλοντα, καθὼς ὑπέσχετο

1 Al. θυσιαστήριον. 2 Al. μωμοσκοπεῖται. 3 Legebat V.I. καὶ Χριστοῦ. 4 Al. δίλογοι. 5 Ἐγένετο. a Gal. VI.7.

ἡμῖν

ἡμῖν ἐγεῖραι ἡμᾶς ἐκ νεκρῶν· καὶ ὅτι ἐὰν πολιτευσώμεθα ἀξίως αὐτῦ, καὶ συμβασιλεύσωμεν αὐτῷ, εἴγε πιςεύομεν. Ὁμοίως καὶ νεώτεροι ἄμεμπτοι ἐν πᾶσι, πρὸ παντὸς προνοῦντες ἁγνείας, καὶ χαλιναγωγῦντες ἑαυτῦς ἀπὸ παντὸς κακῦ. Καλὸν γὰρ τὸ ἀνακύπτεσθαι ἀπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐν τῷ κόσμῳ· ὅτι πᾶσα ἐπιθυμία κατὰ τῦ πνεύματος ςρατεύεται· καὶ ὔτε πόρνοι, ὔτε μαλακοὶ, ὔτε ἀρσενοκοῖται βασιλείαν Θεῦ κληρονομήσυσιν, ὔτε οἱ ποιῦντες τὰ ἄτοπα. Διὸ δέον ἀπέχεσθαι ἀπὸ πάντων τύτων, ὑποτασσομένυς τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, ὡς Θεῷ καὶ Χριςῷ. Τὰς παρθένυς ἐν ἀμώμῳ καὶ ἁγνῇ συνειδήσει περιπατεῖν.

ς'. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι δὲ εὔσπλαγχνοι, εἰς πάντας ἐλεήμονες, ἐπιςρέφοντες [1] τὰ ἀποπεπλανημένα, ἐπισκεπτόμενοι πάντας ἀσθενεῖς, μὴ ἀμελῦντες

1 Τῦς ἀποπεπλανημένυς Junius.

nobis quod resuscitabit nos a mortuis, & quod, si digne ipso conversemur, etiam cum ipso regnabimus, si quidem credimus. Simili modo & juvenes in omnibus inculpabiles sint; ante omnia castitati consulentes, ac se ab omni malo refrenantes. Bonum quippe est emergere ex [a] *desideriis* in mundo. Quia omnis cupiditas *militat adversus spiritum*: & [b] *neque fornicarii, neque molles, neque masculorum concubitores regnum Dei possidebunt*; neque qui absona faciunt. Quare oportet ab his omnibus abstinere, subjici autem Presbyteris & Diaconis, tamquam Deo & Christo: Virgines vero oportet in immaculata & casta conscientia vivere.

VI. Et Presbyteri sint ad commiserationem proni; misericordes erga cunctos; aberrantia reducentes; visitantes infirmos omnes; non negligentes

a 1 Pet. II. 11. b 1 Cor. VI. 9. 10.

viduam, aut pupillum, aut pauperem: ſed ſemper [a] *providentes bonum coram Deo & hominibus*; abſtinentes ab omni ira, acceptione perſonarum, judicio injuſto; longe recedentes ab omni avaritia; non cito credentes adverſus aliquem; non ſeveri nimium in judicio, qui ſciant nos omnes debitores eſſe peccati. Si ergo deprecamur Dominum ut [b] nobis dimittat; debemus & nos dimittere. Nam coram Domini & Dei oculis ſumus, & [c] *omnes oportet ſtare ante Tribunal Chriſti, & unumquemque pro ſe rationem reddere.* Sic itaque ſerviamus illi cum timore & omni reverentia; quemadmodum ipſe præcepit; & qui nobis Evangelium annunciarunt Apoſtoli; quique adventum Domini noſtri præſignificarunt, Prophetæ: bonum æmulantes; abſtinentes a ſcandalis & à falſis fra-

χήρας, ἢ ὀρφανοῦ, ἢ πένητος· ἀλλὰ προνοοῦντες ἀεὶ τοῦ καλοῦ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀπεχόμενοι πάσης ὀργῆς, προσωποληψίας, κρίσεως ἀδίκου· μακρὰν ὄντες πάσης φιλαργυρίας· μὴ ταχέως πιστεύοντες κατά τινος· μὴ ἀπότομοι ἐν κρίσει· εἰδότες ὅτι πάντες ὀφειλέται ἐσμὲν ἁμαρτίας. Εἰ οὖν δεόμεθα τοῦ κυρίου, ἵνα ἡμῖν ἀφῇ, ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς ἀφιέναι. Ἀπέναντι γὰρ τῶν τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ ἐσμεν ὀφθαλμῶν, καὶ πάντας δεῖ παραστῆναι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἕκαστον ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον δοῦναι. Οὕτως οὖν δουλεύσωμεν αὐτῷ μετὰ φόβου, καὶ πάσης εὐλαβείας, καθὼς αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ οἱ εὐαγγελισάμενοι ἡμᾶς ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται οἱ προκηρύξαντες τὴν ἔλευσιν τοῦ κυρίου ἡμῶν· ζηλωταὶ περὶ τὸ καλὸν, ἀπεχόμενοι τῶν σκανδάλων καὶ τῶν ψευ-

a Rom. XII. 17. b Matt. VI. 12, 14. c Rom. XIV. 10, 12. & 2 Cor. V. 10.

δαδέλ-

δαδέλφων, καὶ τῶν ἐν ὑποκρίσει φερόντων τὸ ὄνομα τȢ̃ κυρίȢ, οἵτινες ἀποπλανῶσι κενȢ̀ς ἀνθρώπȢς.

ζ΄. Πᾶς γὰρ, ὃς ἂν μὴ ὁμολογῇ ἸησȢ̃ν Χριςὸν ἐν σαρκὶ [1] ἐληλυθῆναι, ἀντίχριςός ἐςι· καὶ ὃς ἂν μὴ ὁμολογῇ τὸ μαρτύριον τȢ̃ ςαυρȢ̃, ἐκ τȢ̃ διαβόλȢ ἐςί· καὶ ὃς ἂν μεθοδεύῃ τὰ λόγια τȢ̃ κυρίȢ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας, καὶ λέγῃ μήτε ἀνάςασιν, μήτε κρίσιν εἶναι, ȣ̃τος πρωτότοκός ἐςι τȢ̃ Σατανᾶ. Διὸ [2] ἀπολιπόντες τὴν ματαιότητα τῶν πολλῶν, καὶ τὰς ψευδοδιδασκαλίας, ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν παραδοθέντα λόγον ἐπιςρέψωμεν, νήφοντες πρὸς τὰς εὐχὰς, καὶ προσκαρτερȢ̃ντες νηςείαις· δεήσεσιν αἰτȢ́μενοι τὸν παντεπόπτην θεὸν, μὴ εἰσενεγκεῖν ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, καθὼς εἶπεν ὁ κύριος· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.

tribus, atque ab iis qui in hypocrisi nomen Domini ferunt, qui vanos homines in errorem inducunt.

VII. [a] *Omnis* enim, *qui non confessus fuerit Jesum Christum in carne venisse, Antichristus est*: & qui non confessus fuerit Martyrium crucis, ex diabolo est: & qui eloquia Dei traduxerit ad desideria sua, dixeritque neque resurrectionem esse, neque judicium; hic primogenitus est Satanæ. Quocirca derelicta plerorumque vanitate falsisque doctrinis, ad traditum nobis ab initio sermonem revertamur, & [b] *vigilantes in orationibus*, & perseverantes in jejuniis; precibus rogantes omnium conspectorem Deum, [c] *ne nos inducat in tentationem*; sicut dixit DOMINUS: [d] *Spiritus quidem promtus est; caro autem infirma.*

1 Ἐληλυθέναι. 2 Ἀπολείποντες.

a 1 Joh. IV. 3. b 1 Pet. IV. 7. c Matt. VI. 13. d Matt. XXVI. 41.

VIII. Indesinenter ergo perseveremus in spe nostra, & pignore justitiæ nostræ; quod est Christus Jesus; [a] *qui pertulit nostra peccata in corpore suo super lignum; qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus*; sed propter nos, ut in ipso vivamus, omnia sustinuit. Imitatores igitur simus patientiæ ipsius: et si patiamur propter nomen ejus, gloria ipsum afficimus. Hoc quippe [b] *exemplum* nobis posuit in se ipso: ac nos id credidimus.

IX. Rogo itaque vos omnes, ut obediatis verbo justitiæ, & omnem patientiam exerceatis, quam oculis ipsis vidistis: non modo in beatis, Ignatio & [c] Zosimo & Rufo; sed etiam in aliis qui ex

η΄. Ἀδιαλείπτως οὖν προσκαρτερῶμεν τῇ ἐλπίδι ἡμῶν, καὶ τῷ ἀῤῥαβῶνι τῆς δικαιοσύνης ἡμῶν, ὅς ἐστι Χριστὸς Ἰησοῦς· ὃς ἀνήνεγκεν ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας τῷ ἰδίῳ σώματι ἐπὶ τὸ ξύλον· ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, ἵνα ζήσωμεν ἐν αὐτῷ, πάντα ὑπέμεινε. Μιμηταὶ οὖν γενώμεθα τῆς ὑπομονῆς αὐτοῦ· καὶ ἐὰν πάσχωμεν διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, [1] δοξάζομεν αὐτόν. τοῦτον γὰρ ἡμῖν τὸν ὑπογραμμὸν ἔθηκε δι' ἑαυτοῦ· καὶ ἡμεῖς τοῦτο ἐπιστεύσαμεν.

θ΄. [2] Παρακαλῶ οὖν πάντας ὑμᾶς πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀσκεῖν πᾶσαν ὑπομονὴν, [3] ἣν ἴδετε κατ' ὀφθαλμοὺς, οὐ μόνον ἐν τοῖς μακαρίοις, Ἰγνατίῳ καὶ Ζωσίμῳ καὶ Ῥούφῳ· ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις τοῖς ἐξ

1 Al. δοξάζωμεν. 2 *Producuntur ista ab* Eusebio *lib.* III. *hist. Ecclesiast.* κεφ. λϛ΄. 3. MS. ἣν καὶ εἴδετε. Euseb. ἣν εἴδετε.
a 1 Pet. II. 24, 22. b 1 Pet. II. 21. c V. Martyrolog. Romanum ad XVIII. Dec.

ὑμῶν,

ὑμῶν, καὶ ἐν αὐτῷ Παύλῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις· [1] πεπεισμένες ὅτι ἔτοι πάντες ἐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, ἀλλ᾽ ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ· καὶ ὅτι εἰς τὸν ὀφειλόμενον αὐτοῖς [2] τόπον εἰσὶ παρὰ τῷ κυρίῳ, ᾧ καὶ συνέπαθον. οὐ γὰρ τὸν νῦν ἠγάπησαν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα, καὶ δι᾽ ἡμᾶς [3] ὑπὸ τῦ θεῦ [4] ἀναςάντα.

vobis, ac in ipſo Paulo, ceteriſque Apoſtolis: perſuaſi, quod hi omnes in vacuum non cucurrerunt, ſed in fide ac juſtitia; & quod in debito ſibi loco ſint apud Dominum, cum quo & paſſi ſunt. Non enim præſens ſeculum dilexerunt; ſed eum qui pro nobis mortuus, ac propter nos a Deo reſuſcitatus eſt.

Reliqua deſiderantur: habes apud Veterem Interpretem.

ANTIQUA VERSIO EPISTOLÆ S. POLYCARPI.

Polycarpus & qui cum eo ſunt Presbyteri Eccleſiæ Dei quæ eſt Philippis: Miſericordia vobis & pax a Deo omnipotente & Jeſu Chriſto ſalvatore noſtro abundet.

I.

CONgratulatus ſum vobis magnifice, in Domino noſtro Jeſu Chriſto, ſuſcipiens imitabilia verba dilectionis quam [a] oſtenditis in illis (qui præmiſſi ſunt) viris ſanctis, decoroſis vinculis con-

1 Al. πεπεισμένοι. 2 Adde πορευόμενοι, ut V. I. legebat. 3 Hæc poſteriora verba ex Euſebio & Nicephoro ſupplevit Uſſerius. 4 Ἀνασαθέντα. a L. *oſtendiſtis.*

nexis, quæ ſunt coronæ electæ Deo, illius veri regni, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Et quia firmitas fidei veſtræ à principio uſque nunc permanet, & fructificat in Domino Jeſu Chriſto, qui ſuſtinuit pro peccatis noſtris uſque ad mortem [a]: [b] *quem reſuſcitavit Deus, diſſolvens dolores inferni.* [c] *Quem quum non videritis, nunc diligitis; in quem nunc non aſpicientes, creditis: credentes autem gaudebitis gaudio inenarrabili & glorificato*: in quod multi deſiderant introire, ſcientes quia *gratia* [d] *ſalvi facti eſtis, non ex operibus*, ſed in voluntate Dei, per Jeſum Chriſtum.

II. [e] *Propter quod ſuccincti lumbos veſtros ſervite* [f] *Deo cum timore &* in veritate: dimiſſo inani vaniloquio & multo errore. [g] *Credite* ergo *in illum qui reſuſcitavit Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ex mortuis, & dedit ei gloriam* & ſedem in dextera ſua; cui ſubjecta ſunt omnia cœleſtia, & terreſtria, & ſubterranea; cui omnis ſpiritus ſervit; qui venturus eſt judicare vivos & mortuos; cujus ſanguinem requiret Deus ab eis qui non crediderunt in eum: qui & reſuſcitavit eum à mortuis; qui & nos reſuſcitaturus eſt in [h] vita, ſi fecerimus voluntatem ejus, & ambulaverimus in mandatis ipſius, & dilexerimus quæ ipſe dilexit; abſtinentes nos ab omni injuſtitia, [i] (hoc eſt) à concupiſcentia, ab avaritia, à detractione, à falſo teſtimonio; [k] *non reddentes malum pro malo*, aut injuriam pro injuria, aut contumeliam pro contumelia, *aut maledictum pro maledicto.* [l] Mementote quod Dominus docens dixit: [m] *Nolite*

a Adde *pervenire*. b Act. II. 24. c 1 Pet. I. 8. d Eph. II. 8. 9. e 1 Pet. I. 13. f Pſal. II. 11. g 1 Pet. I. 21. h Forte *ad vitam*. i Tò *hoc eſt* omnino ſuperfluum & delendum. k 1 Pet. III. 9. l Μνημονεύετε. m Matt. VII. 1. 2. Luc. VI. 37.

judicare,

judicare, ne judicemini ; dimittite , & dimittetur vobis ; miseremini, & Dominus miserebitur vestri: *qua enim mensura mensi fueritis, remetietur eadem vobis.* Et quod dictum est: [a] *Beati pauperes spiritu, & qui persecutionem patiuntur propter justitiam ; quoniam ipsorum est regnum cœlorum.*

III. Hæc autem, fratres mei, non à meipso [b] imperans scribo vobis de justitia; sed quoniam vos provocastis. Propter quod neque ego, neque similis alius mei poterit sequi sapientiam beati & gloriosi Pauli: qui fuit apud vos, & visus est secundum faciem illis, qui tunc erant, hominibus; qui docuit certissime atque firmissime verbum veritatis ; qui & absens scripsit vobis Epistolas, ad quas deflectamini, ut possitis ædificari in fide, quæ data est vobis, quæ est mater omnium vestrum, subsequente spe, præcedente dilectione, quæ est in Deo, & in Christo, & in proximo. Si enim quis horum intrinsecus repletus fuerit mandatis justitiæ, & habuerit dilectionem ; longe est ab omni peccato.

IV. [c] Principium autem omnium malorum est *avaritia.* Scitote ergo, *quia nihil intulimus in hunc mundum, neque auferre possumus.* Armemur armis justitiæ: & doceamus nosmet ipsos primum ambulare in mandatis Domini, & post hoc etiam mulieres vestras in fide quæ data est eis & dilectione & castitate (amantes suos viros in omni veritate [d] & charitate", diligentes omnes æqualiter in omni continentia) & filios erudire in disciplina & timore Dei. Viduæ vero pudicæ circa fidem Dei interpellent incessanter pro omnibus; elongantes se ab omnibus dia-

a Luc. VI. 20. Matt. V. 3. b F. impetrans. c 1 Tim. VI. 10, 7.
d Redundare videtur.

bolicis

bolicis detractionibus, & falso testimonio, & ab omni malo: cognoscentes seipsas, quia sunt sacrarium Dei. Quoniam omnia Deus prospicit, & nihil eum latet; neque cogitatio, neque conscientia, neque aliquod abditum cordis.

V. Scientes ergo quia [a] *Deus non deridetur*; debemus digne in mandatis ejus & gloria ambulare. Similiter Diaconi inculpabiles sint in conspectu justitiæ ejus, sicut Dei & Christi ministri, & non hominum: non criminatores, neque detractores, neque avari; sed omnia tolerantes in omnibus, misericordes, diligentes in omnibus, ambulantes in veritate Domini, qui factus est minister omnium: [b] cui si complaceamus in hoc seculo, percipiemus ea quæ futura sunt, secundum quod repromisit resuscitare nos à mortuis: & si digne eo conversati fuerimus, & si crediderimus, conregnabimus cum eo. Juvenes similiter inculpabiles sint in omnibus: omnem ignorantiam [c] prævidentes, refrenantes se ab omni malo. Bonum est enim abscidi ab omnibus concupiscentiis mundi: quoniam omnis concupiscentia [d] *adversus spiritum militat*. Quia [e] *neque fornicarii, neque molles, neque masculorum concubitores regnum Dei possidebunt*, neque illicita facientes. Propter quod abstineri oportet ab omnibus his. Subjecti estote Presbyteris & Diaconis, sicut Deo & Christo. Virgines, immaculata & casta conscientia ambulate.

VI. Presbyteri simplices sint, in omnibus misericordes, omnes ab errore convertentes, omnes infirmos visitantes; viduas & pupillos & pauperes non

a Gal. VI. 7. b Al. *huic si placemus*. c Al. *providentes*. d 1 Pet. II. 11. e 1 Cor. VI. 9, 10.

negli-

negligentes: sed semper [a] *providentes bona* coram Deo & *hominibus*. Abstinete vos ab omni iracundia, à judicio injusto: longe ab omni avaritia estote. Non cito consentiatis adversus aliquem, ne prævaricemini in judicio: scientes, quia debitores sumus peccati. Si ergo deprecamur Dominum, ut [b] nobis dimittat; debemus etiam nos dimittere. Ante conspectum enim oculorum Domini sumus; & [c] *omnes oportet astare ante tribunal Christi, & unumquemque pro se rationem reddere*. Sic ergo serviamus ei cum timore, & omni reverentia; secundum quod evangelizaverunt nobis Apostoli Domini, & Prophetæ annunciaverunt adventum Domini nostri Jesu Christi: zelantes bona; abstinentes vos à scandalis, & falsis fratribus, & qui [d] in hypocrisim portant nomen Domini, qui aberrare faciunt inanes homines.

VII. Omnis enim [e] *qui non confitetur Jesum Christum in carne venisse*, hic *Antichristus* est; & qui non confitetur martyrium crucis, ex diabolo est: & qui deviaverit eloquia Domini ad propria desideria, & dixerit neque resurrectionem, neque judicium esse, hic primogenitus est Satanæ. Propter quod relinquentes vanitatem multorum, & falsas doctrinas, ad illud quod traditum est nobis à principio verbum revertamur. [f] *Sobrii* simus *in orationibus*, & jejunia tolerantes; supplicationibus petentes omnium perspectorem Dominum, [g] *ne nos inducat in tentationem*: secundum quod dixit Dominus; [h] *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*.

a Rom. XII. 17. b Matt. VI. 12. c Rom. XIV. 10. 12. 2 Cor. V. 10. d Potius *in hypocrisi*. e 1 Joh. IV. 3. f 1 Pet. IV. 7. g Matt. VI. 13. h Matt. XXVI. 41.

VIII. In-

VIII. Indeficienter ergo toleremus propter ſpem noſtram & pignus juſtitiæ, quod eſt Jeſus Chriſtus: [a] *qui ſuſtulit peccata noſtra in corpore ſuo ſuper lignum: qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus;* ſed propter nos omnia ſuſtinuit, ut vivamus in ipſo. Imitatores ergo efficiamur tolerantiæ ejus; & ſi paſſi fuerimus pro nomine ejus, glorificemus eum. Hoc enim nobis indicium poſuit [b] de ſeipſo; & nos hoc credidimus.

IX. Rogo igitur vos omnes inſiſtere verbo juſtitiæ & patientiæ, quam & oculata fide vidiſtis, non ſolum in beatiſſimis illis Ignatio & Zoſimo & Rufo; ſed & in aliis qui ex vobis ſunt, & in ipſo Paulo, & ceteris Apoſtolis: confidentes quia hi omnes non in vacuo cucurrerunt, ſed in fide & juſtitia; & ad debitum ſibi locum [c] à Domino, cui & compaſſi ſunt, abierunt, quia non hoc ſeculum dilexerunt; ſed eum qui pro ipſis & pro nobis mortuus eſt, & à Deo reſuſcitatus.

X. In his ergo ſtate, & Domini exemplar ſequimini; firmi in fide & immutabiles, fraternitatis amatores, diligentes invicem, in veritate ſociati, manſuetudinem alterutri [d] præſtantes, nullum deſpicientes. Quum poteſtis benefacere, nolite differre: quia [e] *eleemoſyna de morte liberat.* Omnes vobis invicem ſubjecti eſtote; [f] *converſationem veſtram irreprehenſibilem* [g] *habentes in gentibus*: ut ex bonis operibus veſtris & vos laudem accipiatis, & Dominus in vobis non blaſphemetur. Væ autem illi, per quem nomen Domini blaſphemetur. So-

a 1 Pet. II. 24. 22. b Per ſeipſum. c Al. *cum Dom.* d Al. *præſentantes.* e Tob. XII. 9. f 1 Pet. II. XII. g Al. *conſiderantes.*

brieta-

brietatem ergo docete omnes: in qua & vos conversamini.

XI. Nimis contristatus sum pro *Valente*, qui Presbyter factus est aliquando apud vos: quod sic ignoret is locum, qui datus est ei. Moneo itaque vos ut abstineatis ab avaritia, & sitis casti, & veraces. Abstinete vos ab omni malo. Qui autem in his non potest se gubernare, quo modo [a] alii pronunciat hoc? Si quis non abstinuerit se ab avaritia, ab idololatria coinquinabitur; & tanquam inter gentes judicabitur. Qui autem ignorant judicium Domini? [b] *An nescimus, quia sancti mundum judicabunt?* sicut *Paulus* docet. Ego autem nihil tale sensi in vobis, vel audivi, in quibus laboravit beatus [c] *Paulus*; qui estis in principio Epistolæ ejus. De vobis etenim gloriatur in omnibus Ecclesiis, quæ Deum solæ tunc cognoverant: nos autem nondum noveramus. Valde ergo, fratres, contristor pro illo & pro conjuge ejus: quibus det Dominus pœnitentiam veram. Sobrii ergo estote & vos in hoc; & non sicut inimicos tales existimetis, sed sicut passibilia membra & errantia eos revocate; ut omnium vestrum corpus salvetis. Hoc enim agentes, vos ipsos ædificatis.

XII. Confido enim vos bene exercitatos esse in sacris literis, & nihil vos latet; mihi autem non est concessum modo. Ut his scripturis dictum est; [d] *Irascimini, & nolite peccare.* Et, [e] *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Beatus qui [f] meminerit: quod ego credo esse in vobis. Deus autem & Pater Domini nostri Jesu Christi, & ipse sempiternus

a Lege *aliis.* b 1 Cor. VI. 2. c Philipp. I. d Psal. IV. 5. e Eph. IV. 26. f Al. *crediderit.*

ternus Pontifex, Dei filius, Jesus Christus ædificet vos in fide & veritate, & in omni mansuetudine; & sine iracundia, & in patientia & longanimitate & tolerantia & castitate: & det vobis sortem & partem inter sanctos suos; & nobis vobiscum & omnibus qui sunt sub cœlo, qui credituri sunt in Dominum nostrum Jesum Christum, & in ipsius Patrem, qui resuscitavit eum à mortuis. Pro omnibus sanctis orate. Orate etiam pro Regibus & Potestatibus & Principibus, atque pro persequentibus & odientibus vos, & pro inimicis crucis: ut fructus vester manifestus sit in omnibus; ut sitis in illo perfecti.

XIII. Scripsistis mihi & vos & *Ignatius*, ut si quis vadit ad Syriam, deferat literas meas, quas fecero ad vos; si habuerimus tempus opportunum, sive ego, seu legatus quem misero pro vobis. Epistolas sane *Ignatii*, quæ transmissæ sunt vobis ab eo, & alias, quantascunque apud nos habuimus, transmisimus vobis, secundum quod mandastis; quæ sunt subjectæ huic Epistolæ: ex quibus magnus vobis erit profectus.

ιγ. 1 Ἐγράψατέ μοι καὶ ὑμεῖς καὶ Ἰγνάτιος, ἵνα ἐάν τις ἀπέρχηται εἰς Συρίαν, καὶ τὰ παρ' ὑμῶν ἀποκομίσῃ γράμματα· ὅπερ ποιήσω, ἐὰν λάβω καιρὸν εὔθετον, εἴτε ἐγὼ, εἴτε ὃν πέμψω πρεσβεύσοντα, καὶ περὶ ὑμῶν. Τὰς ἐπιστολὰς Ἰγνατίου τὰς πεμφθείσας ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἄλλας, ὅσας εἴχομεν παρ' ἡμῖν, ἐπέμψαμεν ὑμῖν, καθὼς ἐνετείλασθε· αἵτινες ὑποτεταγμέναι εἰσὶ τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ· ἐξ ὧν μεγάλα 2 ὠφεληθῆναι δυνήσεσθε.

1 *Habentur Græca hæc apud* Euseb. lib. III. *hist. Ecclesiast.* κεφ. λϛ'. 2. Ὠφεληθήσεσθε.

Περιέ-

Περιέχουσι γὰρ πίστιν, καὶ ὑπομονὴν, καὶ πᾶσαν οἰκοδομὴν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἀνήκουσαν.

Continent enim fidem, patientiam, & omnem ædificationem ad Dominum noſtrum pertinentem.

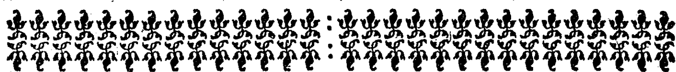
Et de ipſo *Ignatio*, & [a] his qui cum eo ſunt, quod certius agnoveritis, ſignificate.

XIV. Hæc vobis ſcripſi per *Creſcentem*, quem in præſenti commendavi vobis, & nunc commendo. Converſatus eſt enim nobiſcum inculpabiliter: credo quia & vobiſcum ſimiliter. Sororem autem ejus habebitis commendatam, quum venerit ad vos. Incolumes eſtote in Domino Jeſu Chriſto [b] in gratia cum omnibus veſtris.

Amen.

a Al. *ipſis.* b Al. & *gratia ipſius.*

EX RESPONSIONUM CAPITULIS, B. POLYCARPO ADSCRIPTIS,

Fragmenta quinque; *Victoris* Episcopi *Capuani* Catenæ in quatuor Evangelistas inserta.

I.

a *Atthæus* Dominum dixisse testatur, quod b *Moyses* scribit *Adam* loquutum fuisse hoc modo: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea: propter hoc relinquet homo patrem & matrem*, &c. Sed concordant Domini verba cum *Moysi* sermonibus; qui *Adam* præbens officium, inspiratione divina prophetavit, ipse à *Moyse* hoc dixisse refertur. Deus vero qui per inspirationem divinam in corde *Adam* ista verba formavit, ipse Pater à Domino recte loquutus fuisse refertur. Nam & *Adam* hanc prophetiam protulit: & Pater, qui eum inspiravit, recte dicitur protulisse.

II.

Idem; ad hæc verba Christi: *Calicem meum bibetis*, &c.

Matth. XX. vers. 23.

PER hujusmodi potum, significat passionem. c Et *Jacobum* quidem novissimum martyrio consummandum, fratrem vero ejus *Johannem* transiturum

a Matt. XIX. 5. b Gen. II. 24. c Act. XII. 2.

absque

absque martyrio; quamvis & afflictiones plurimas, & exilia tolerarit: ſed præparatam martyrio mentem *Chriſtus* martyrium judicavit. Nam Apoſtolus *Paulus*, [a] *Quotidie* (inquit) *morior*; dum impoſſibile ſit quotidie mori hominem ea morte, qua ſemel vita hæc finitur. Sed quoniam pro Evangelio ad mortem jugiter erat præparatus, ſe mori quotidie ſub ea ſignificatione teſtatus eſt. Legitur & in dolo ferventis olei, pro nomine Chriſti, beatus *Johannes* fuiſſe demerſus.

III.

Idem; *de initio Evangelii ſecundum Marcum.*

RAtionabiliter Evangeliſtæ principiis diverſis utuntur; quamvis una eademque evangelizandi eorum probetur intentio. *Matthæus*, ut *Hebræis* ſcribens, genealogiæ *Chriſti* ordinem texuit; ut oſtenderet, ab ea *Chriſtum* deſcendiſſe progenie, de qua eum naſciturum univerſi Prophetæ cecinerant. *Johannes* autem ad *Epheſum* conſtitutus, qui legem tanquam ex Gentibus ignorabant, à cauſa noſtræ redemptionis Evangelii ſumpſit exordium: quæ cauſa ex eo apparet, quod Filium ſuum Deus pro noſtra ſalute voluit incarnari. *Lucas* vero à *Zachariæ* ſacerdotio incipit; ut ejus Filii miraculo nativitatis, & tanti prædicatoris officio, Divinitatem *Chriſti* Gentibus declararet. Unde & *Marcus* antiqua prophetici myſterii competentia adventui *Chriſti* declarat: ut non nova, ſed antiquitus prolata ejus prædicatio probaretur. Aut per hoc Evangeliſtis curæ fuit, eo uti proœmio, quod unuſquiſque judicabat auditori-

a 1 Cor. XV. 31.

bus expetere. Nihil ergo contrarium reperitur, ubi licet diversis scriptis, ad eandem tamen patriam pervenitur.

IV.

Idem; in illud: *Noli vocare amicos tuos, sed pauperes & debiles*, &c.

Luc. XIV. vers. 12.

PRæcepit non amicos, sed infirmos quosque vocandos ad prandium. Quod si claudus, aut quilibet eorum sit amicus, sine dubio talis pro amicitia minime est rogandus: unde ipsa quasi videntur se impugnare mandata. Nam si non amici, sed claudi & cæci sunt invitandi, ipsosque quoque amicos esse contingat, nequaquam rogare debemus. Sed amicos, arbitror, intelligi hoc loco debemus illos, quos pro mundi hujus terrena consideratione diligimus, non pro divinæ contemplationis intuitu. Hi sunt igitur amici relinquendi. Denique, ideo debilium exempla proposuit, quos pro nullius possumus appetere necessitate negotii, nisi tantum pro fructu retributionis æternæ.

V.

Idem; in illud: *Opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam.*

Johan. XVII. vers. 4.

QUomodo opus salutis humanæ adimplesse commemorat, cum necdum crucis vexillum conscenderat? sed definitione voluntatis, de qua cuncta venerandæ passionis insignia adire decreverat, jure se opus perfecisse significat, &c.

ΤΗΣ
ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ
τῦ ἁγίυ
ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ.

ECCLESIÆ
SMYRNENSIS,
DE
MARTYRIO
S. POLYCARPI
EPISTOLA
CIRCULARIS.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

Επισκόπου Σμύρνης τῆς Ἀσίας.

DE

S. POLYCARPI *MARTYRIO*

Smyrnensis *Ecclesiæ Epistola.*

Η ἐκκλησία τȣ̃ Θεȣ̃, ἡ παροικοῦσα Σμύρναν, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ παροικούσῃ ἐν Φιλαδελφίᾳ, καὶ πάσαις ταῖς κατὰ πάντα τόπον τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας παροικίαις, ἔλεος, εἰρήνη, καὶ ἀγάπη ἀπὸ Θεȣ̃ πατρὸς καὶ τȣ̃ κυρίȣ ἡμῶν Ιησȣ̃ Χριςȣ̃ πληθυνθείη.

Ecclesia Dei, quæ habitat Smyrnam, Ecclesiæ Dei, quæ apud Philadelphiam diversatur, & omnibus ubique terrarum sanctæ & catholicæ Ecclesiæ Paræciis, misericordia, pax & caritas à DEO *Patre & Domino nostro* JESU CHRISTO *multiplicetur.*

 I. Scri-

I. α'.

Cripſimus vobis, fratres, de Martyribus; & de beato Polycarpo, qui velut ſignaculo poſito, martyrio ſuo perſecutioni finem impoſuit. Fere namque cuncta quæ præceſſerunt, ideo geſta ſunt, ut nobis Dominus deſuper oſtenderet Evangelicum Martyrium. Exſpectavit enim, dum traderetur; ſicut & Dominus, ut nos etiam ipſius eſſemus imitatores: non ſolum noſtra conſiderantes, ſed & ea, quæ ad proximos pertinent. Caritatis quippe veræ ac ſolidæ eſt, non modo ſeipſum velle ſalvari, ſed etiam omnes fratres.

Γράψαμεν ὑμῖν, ἀδελφοὶ, 1 τὰ κατὰ τοὺς μαρτυρήσαντας, καὶ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὅς τις ὥσπερ ἐπισφραγίσας 2 τῇ μαρτυρίᾳ αὐτοῦ κατέπαυσε τὸν διωγμόν. Σχεδὸν γὰρ πάντα τὰ προάγοντα ἐγένετο, ἵνα ἡμῖν ὁ κύριος ἄνωθεν ἐπιδείξῃ τὸ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον μαρτύριον. περιέμενεν γὰρ ἵνα παραδοθῇ, ὡς καὶ ὁ κύριος, ἵνα μιμηταὶ καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ γενώμεθα· μὴ μόνον σκοποῦντες τὸ καθ' ἑαυτοὺς, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ 3 τοῦ πέλας· ἀγάπης γὰρ ἀληθοῦς καὶ βεβαίας ἐστὶν, μὴ μόνον ἑαυτὸν θέλειν σώζεσθαι, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς.

II. Beata quidem & generoſa fuerunt cuncta Martyria utpote quæ juxta volun-

β'. Μακάρια μὲν οὖν καὶ γενναῖα τὰ μαρτύρια πάντα τὰ κατὰ τὸ θέλημα

1 Deeſt τὰ in MS. ſed exſtat in codice Viennenſi. 2 Euſeb. διὰ τῆς μαρτυρίας. 3 Τοὺς Uſſ.

μα τȢ Θεȣ̃ γεγονότα· 1 καὶ γὰρ εὐλαβεςέρȣς ἡμᾶς ὑπάρχοντας, τῷ Θεῷ τὴν κατὰ πάντων ἐξȣσίαν 2 ἀνατεθῆναι· τὸ γὰρ γενναῖον αὐτῶν, καὶ ὑπομονητικὸν, καὶ φιλοδέσποτον, τίς ȣ̓κ ἂν θαυμάσειεν; οἱ μάςιξι μὲν καταξανθέντες, ὥςε μέχρι τῶν ἔσω φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν τὴν τῆς σαρκὸς οἰκονομίαν θεωρεῖσθαι, ὑπέμειναν· ὡς καὶ τȣ̀ς περιεςῶτας ἐλεεῖν καὶ ὀδύρεσθαι. 3 ΤȢ δὲ καὶ εἰς τοσȣ̃τον γενναιότητος ἐλθεῖν, ὥςε μήτε βρύξαι μήτε ςενάξαι τινὰ ἑαυτῶν. Επιδεικνυμένȣς ἅπασιν ἡμῖν, ὅτι ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ βασανιζόμενοι τῆς σαρκὸς ἀπεδήμȣν οἱ μάρτυρες Χριςȣ̃. μᾶλλον δὲ ὅτι παρεςὼς ὁ κύριος ὡμίλει αὐτοῖς· καὶ προσέχοντες τῇ τȣ̃ Χριςȣ̃ χάριτι, τῶν κοσμικῶν κατεφρόνȣν βασάνων, διὰ μιᾶς ὥρας τὴν αἰώνιον κόλασιν ἐξαγοραζόμενοι, καὶ τὸ πῦρ ἦν αὐτοῖς ψυχρὸν τὸ τῶν ἀπηνῶν βα-

tatem Dei facta fuerint. Nos enim, qui religiosi sumus, oportet Deo rerum omnium potestatem committere. Nam eorum strenuitatem, ac tolerantiam, & erga Dominum caritatem quis non admiretur? qui flagris quidem adeo lacerati, ut ad intimas usque venas ac arterias corporis compago spectaretur, tamen sustinuerunt: ita ut etiam qui aderant, miserarentur ac plangerent: ipsi vero eo fortitudinis venerant, ut nemo illorum vel strideret vel ingemisceret; omnibus ostendentes, Martyres CHRISTI, se tunc dum torquerentur, à carne peregrinatos fuisse; aut potius Dominum ipsis adstitisse & cum ipsis esse versatum. Atque ad Christi gratiam attendentes, mundana tormenta spernebant; unius horæ spatio se ab æterna pœna redimentes. Frigidus ipsis videbatur immanium car-

1 χςή. 2 Ανατιθέναι vel ἀναθεῖναι Cot. 3 Τȣ̀ς Uff.

nificum ignis. Ob oculos quippe habebant, illum effugere qui æternus eſt, nunquamque exſtinguetur: ac oculis cordis reſpiciebant ad ea bona, quæ tolerantibus reſervantur; [a] *quæ nec auris audivit, nec oculus vidit, nec in cor hominis aſcenderunt;* ipſis autem à Domino monſtrabantur, utpote qui non homines amplius, ſed jam Angeli eſſent. Simili etiam modo qui ad beſtias erant condemnati, graves cruciatus diu pertulerunt, ſuper murices proſtrati, variiſque aliis tormentis excruciati; ut, ſi fieri poſſet, Tyrannus aſſiduitate ſuppliciorum eos ad negationem adduceret.

σανιςῶν. Πρὸ ὀφθαλμῶν γὰρ εἶχον φυγεῖν τὸ αἰώνιον καὶ μηδέποτε σϐεννύμενον, καὶ τοῖς τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς ἀνέϐλεπον τὰ τηρούμενα τοῖς ὑπομείνασιν ἀγαθὰ, ἃ οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ὀφθαλμὸς ἴδεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέϐη, ἐκείνοις δὲ ὑπεδείκνυτο ὑπὸ τοῦ κυρίου· οἵπερ μηκέτι ἄνθρωποι, ἀλλ' ἤδη ἄγγελοι ἦσαν. Ομοίως δὲ καὶ εἰς τὰ θηρία κριθέντες [1] χρόνον δεινὰς κολάσεις, κήρυκας μὲν ὑποςρωννύμενοι, καὶ ἄλλαις ποικίλαις βασάνοις κολαφιζόμενοι, ἵνα, εἰ δυνηθείη, ὁ τύραννος διὰ τῆς [2] ἐπὶ μόνου κολάσεως εἰς ἄρνησιν αὐτοὺς τρέψῃ.

III. Multa ſiquidem adverſus illos machinatus eſt Diabolus. Sed gratia Deo: nam contra omnes non prævaluit. Fortiſſimus enim Germanicus eorum timiditatem tolerantia ſua corroboravit:

γ'. Πολλὰ γὰρ ἐμηχανᾶτο κατ' αὐτῶν ὁ διάϐολος, ἀλλὰ χάρις τῷ θεῷ· κατὰ πάντων γὰρ οὐκ ἴσχυσεν. Ο γὰρ γενναιότατος Γερμανικὸς ἐπεῤῥώννυεν αὐτῶν τὴν δειλίαν διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ὑπομονῆς·

1 Junius ſubſtituit ἔπαθον. 2 L. ἐπιμόνου. a 1 Cor. II. 9.

ὃς

ὃς καὶ ἐπισήμως ἐθηριομάχησεν. Βουλομένου γὰρ τοῦ ἀνθυπάτου πείθειν αὐτὸν, καὶ [1] λέγειν τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ κατοικτεῖραι, ἑαυτῷ ἐπεσπάσατο τὸ θηρίον προσβιασάμενος, τάχιον τοῦ ἀδίκου καὶ ἀνόμου βίου αὐτῶν ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος. Ἐκ τούτου οὖν πᾶν τὸ πλῆθος, θαυμάσας τὴν γενναιότητα τοῦ θεοφιλοῦς καὶ θεοσεβοῦς γένους τῶν Χριστιανῶν, ἐπεβόησεν· Αἶρε τοὺς ἀθέους, ζητείσθω Πολύκαρπος.

qui quidem ſplendide pugnavit adverſus beſtias. Nam cùm Proconſul flectere eum vellet, diceretque, ut ſuam ipſe ætatem miſeraretur; ille beſtiam ultro ad ſe attraxit, eique vim intulit, cupiens velocius ex injuſta & iniqua eorum hominum vita effugere. Exinde igitur univerſa multitudo, admirata fortitudinem pii ac religioſi generis Chriſtianorum, exclamavit: *Tolle impios; Polycarpus requiratur.*

δ'. Εἷς δὲ ὀνόματι Κοΐντος Φρὺξ, προσφάτως ἐληλυθὼς ἀπὸ τῆς Φρυγίας, ἰδὼν τὰ θηρία ἐδειλίασεν. Οὗτος δὲ ἦν ὁ παραβιασάμενος ἑαυτόν τε καί τινας προσελθεῖν ἑκόντας. Τοῦτον ὁ ἀνθύπατος πολλὰ ἐκλιπαρήσας, ἔπεισεν ὀμόσαι καὶ ἐπιθῦσαι. Διὰ τοῦτο οὖν, ἀδελφοὶ, οὐκ ἐπαινοῦμεν τοὺς προσιόντας ἑαυτοῖς. Ἐπειδὴ οὐχ οὕτως διδάσκει τὸ εὐαγγέλιον.

IV. Quidam vero, nomine Quintus, natione Phryx, qui nuper ex Phrygia advenerat, cum vidiſſet beſtias, timore perculſus eſt. Hic porro erat, qui ſeipſum & alios quoſdam impulerat, ut ultro accederent. Huic Proconſul multis obſecrationibus perſuaſit jurare ac ſacrificare. Propter hoc igitur, fratres, non probamus eos, qui ſponte ſeſe offerunt. Quandoquidem non ita docet Evangelium.

1 Junius λέγοντες.

V. Po-

V. Polycarpus autem vir maxime admirabilis, primum quidem, re audita, turbatus non est; sed volebat in urbe permanere. Plures tamen ei persuaserunt, ut secederet. Et secessit in agellum non multum dissitum à civitate; ubi cum paucis mansit, diu noctuque nihil aliud agens, nisi quod orabat pro universis & pro omnibus per orbem Ecclesiis: quod ipsi erat solemne. Et cum oraret, triduo ante quam comprehenderetur, visio ei oblata est; viditque cervical suum incendio conflagrare. Tum conversus ad comites suos, prophetice dixit: *Oportet me vivum comburi.*

ε΄. Ὁ δὲ θαυμασιώτατος Πολύκαρπος, τὸ μὲν πρῶτον ἀκούσας οὐκ ἐταράχθη, ἀλλ' ἐβούλετο κατὰ πόλιν μένειν· οἱ δὲ πλείους ἔπειθον αὐτὸν ὑπεξελθεῖν· καὶ ὑπεξῆλθεν εἰς ἀγρίδιον, οὐ μακρὰν ἀπέχον ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ ἔτριβε μετ' [1] ὀλίγον νύκτα καὶ ἡμέραν, οὐδὲν ἕτερον ποιῶν, ἢ προσευχόμενος περὶ πάντων καὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν· ὅπερ ἦν σύνηθες αὐτῷ. Καὶ προσευχόμενος ἐν ὀπτασίᾳ γέγονε πρὸ τριῶν ἡμερῶν τοῦ συλληφθῆναι αὐτόν. Καὶ εἶδεν προσκεφάλαιον αὐτοῦ ὑπὸ πυρὸς κατακαιόμενον· καὶ στραφεὶς εἶπεν πρὸς τοὺς συνόντας αὐτῷ προφητικῶς· δεῖ με ζῶντα κατακαυθῆναι.

VI. Instantibus autem qui quærebant eum, migravit in aliam villam: quo statim supervenerunt inquisitores: cumque illum non reperissent, duos servulos comprehenderunt;

ϛ΄. Καὶ [2] ἐπιμενόντων τῶν ζητούντων αὐτὸν, μετέβη εἰς ἕτερον ἀγρίδιον, καὶ εὐθέως ἐπέστησαν οἱ ζητοῦντες αὐτόν· καὶ μὴ εὑρόντες, συνελάβοντο παιδάρια δύο,

1 Ὀλίγων Usser. Euseb. σὺν ὀλίγοις. 2 Ἐπικειμένων Euseb.

ων

ὧν τὸ ἕτερον βασανιζόμενον ὡμολόγησεν. Ἦν γὰρ καὶ ἀδύνατον λαθεῖν αὐτὸν, ἐπεὶ καὶ οἱ προδιδόντες αὐτὸν οἰκεῖοι ὑπῆρχον. Καὶ ὁ εἰρήναρχος, ὁ καὶ κληρονόμος τὸ αὐτὸ ὄνομα, Ἡρώδης ἐπιλεγόμενος, ἔσπευδεν εἰς τὸ ςάδιον αὐτὸν εἰσαγαγεῖν· ἵνα ἐκεῖνος μὲν τὸν ἴδιον κλῆρον ἀπαρτίσῃ, Χριςȣ̃ κοινωνὸς γενόμενος· οἱ δὲ προδόντες αὐτὸν, τὴν αὐτȣ̃ τȣ̃ Ἰȣ́δα ὑπόσχοιεν τιμωρίαν.

quorum alter tormentis ſubditus, confeſſus eſt. Impoſſibile ſiquidem erat latere ipſum, quandoquidem qui prodiderunt illum domeſtici erant. Irenarcha vero, qui & Cleronomus ipſo nomine, dictus Herodes, properabat in ſtadium eum introducere: quo hic quidem propriam ſortem impleret, conſors Chriſti factus; proditores autem illius, Judæ ipſius pœnas ſubirent.

ζ. Ἔχοντες ȣ̃ν τὸ παιδάριον, τῇ παρασκευῇ δείπνȣ ὥραν, ἐξῆλθον διωγμῖται καὶ ἱππεῖς, μετὰ τῶν συνηθῶν αὐτοῖς ὅπλων, ὡς ἐπὶ λῃςὴν τρέχοντες. Καὶ ὀψὲ τῆς ὥρας [1] συναπελθόντες, ἐκεῖνον μὲν εὗρον ἔν τινι δωματίῳ κατακείμενον ὑπερῴῳ· κἀκεῖθεν ἠδύνατο εἰς ἕτερον χωρίον ἀπελθεῖν, ἀλλ' ȣ̓κ ἐβȣλήθη, εἰπών· τὸ θέλημα τȣ̃ Κυρίȣ γενέσθω. Ἀκȣ́σας ȣ̃ν τȣ̀ς παρόντας, καὶ

VII. Habentes ergo puerulum, feria ſexta ſub horam cœnæ egreſſi ſunt Diogmitæ & Equites, cum conſuetis armis, tanquam ad latronem currentes. Et ſub veſpertinum tempus ſupervenientes, ipſum repererunt in quodam ſuperiore cubiculo diſcumbentem. Unde poterat quidem in aliud prædium abire; ſed noluit, dicens: *Fiat voluntas Domini.* Cum ergo adſtantes audiviſſet, &

1 Ἐπελθόντες Euſ. Recte ergo συνεπελθόντες legit Uſſer.

deſcen-

descendiſſet, collocutus eſt cum eis. Mirantibus autem illis ipſius ætatem atque conſtantiam, quidam ex eis dicebant: *Tantumne adhibendum erat ſtudium, ut hujuſmodi vir ſenex comprehenderetur?* Statim igitur juſſit ipſis tunc apponi cibum ac potum, quantum vellent. Petiit autem ab illis, uti darent ei horæ ſpatium, quo libere precaretur. Quod cum conceſſiſſent, ſtans orabat plenus gratia Dei, adeo ut per duas horas tacere non poſſet, ac obſtupeſcerent auditores, multique eorum pœnitentia ducerentur, quod adverſus tam divinum ſenem veniſſent.

VIII. Ut vero precationem finiit, in qua mentionem fecerat omnium, qui aliquando cum ipſo congreſſi fuerant, parvorum juxta & magnorum, clarorum & obſcurorum, totiuſque quæ per orbem terrarum Ca-

καταβὰς, διελέχθη αὐτοῖς· θαυμαζόντων δὲ τῶν παρόντων τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ καὶ τὸ εὐσταθὲς, τινὲς ἔλεγον· 1 ἦ τοσαύτη σπουδὴ, ἢ τοῦ συλληφθῆναι τοιοῦτον πρεσβύτην ἄνδρα ἦν; Εὐθέως οὖν αὐτοῖς ἐκέλευσεν παρατεθῆναι φαγεῖν καὶ πιεῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ὅσον ἂν βούλωνται· ἐξῃτήσατο δὲ αὐτοὺς, ἵνα δῶσιν αὐτῷ ὥραν προσεύξασθαι ἀδεῶς. Τῶν δὲ ἐπιτρεψάντων, σταθεὶς προσηύξατο, πλήρης ὢν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, οὕτως ὥστε ἐπὶ δύο ὥρας μὴ δύνασθαι σιωπῆσαι, καὶ ἐκπλήττεσθαι τοὺς ἀκούοντας, πολλούς τε μετανοεῖν ἐπὶ 2 τὸ ἐληλυθέναι ἐπὶ τοιοῦτον θεοπρεπῆ πρεσβύτην.

η'. Ὡς δὲ κατέπαυσε τὴν προσευχὴν, μνημονεύσας ἁπάντων καὶ τῶν 3 ποτὲ 4 συμβεβηκότων αὐτῷ, μικρῶν τε καὶ μεγάλων, ἐνδόξων τε καὶ ἀδόξων, καὶ ἁπάσης τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην κα-

1 Euſ. εἰ. 2 Τῷ. 3 Euſ. πώποτε. 4 Συμβεβληκότων Euſeb.

θολι-

θολικῆς ἐκκλησίας, τῆς ὥρας ἐλθούσης τοῦ ἐξιέναι, ἐν ὄνῳ καθίσαντες αὐτὸν ἦγον εἰς τὴν πόλιν ὄντος Σαββάτου μεγάλου· καὶ ὑπήντα αὐτῷ ὁ εἰρήναρχος Ἡρώδης καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νικήτης (ἐπὶ τὸ ὄχημα,) οἳ καὶ μεταθέντες αὐτὸν ἐπὶ τὴν καροῦχαν, ἔπειθον παρακαθεζόμενοι, καὶ λέγοντες· Τί γὰρ κακόν ἐστιν εἰπεῖν, Κύριε Καῖσαρ, καὶ ἐπιθῦσαι, ([1] καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα,) καὶ διασώζεσθαι; Ὁ δὲ, τὰ μὲν πρῶτα οὐκ ἀπεκρίνατο αὐτοῖς· ἐπιμενόντων δὲ αὐτῶν, ἔφη· Οὐ μέλλω ποιεῖν ὃ συμβουλεύετέ μοι. Οἱ δὲ ἀποτυχόντες τοῦ πεῖσαι αὐτὸν, δεινὰ ῥήματα ἔλεγον αὐτῷ, καὶ μετὰ σπουδῆς καθῄρουν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὀχήματος, ὡς καὶ κατιόντα ἀπὸ τῆς καρούχας ἀποσυρῆναι τὸ ἀντικνήμιον. Καὶ μὴ ἐπιστραφεὶς, ὡς οὐδὲν πεπονθὼς προθύμως μετὰ σπουδῆς ἐπορεύετο, ἀγόμενος εἰς τὸ στάδιον·

tholicæ Ecclesiæ; cum hora proficiscendi venisset, asino eum imponentes in civitatem duxerunt, die magni Sabbati. Et occurrit ei Irenarcha Herodes, ac pater ejus Nicetes. Qui & eum in vehiculum suum transtulerunt, assidentesque hortabantur illum his verbis & aliis similibus: *Quid enim mali est, dicere*: Domine Cæsar, *& sacrificare; atque ita salvum evadere?* Ille autem primum quidem eis non respondit. Sed cum instarent; *Non sum*, inquit, *facturus quod suadetis mihi.* Tum illi, frustrati spe flectendi eum; contumeliosa ei verba dixerunt; & cum impetu deturbarunt illum, adeo ut è vehiculo descendens tibiam distraheret. Verum nequaquam commotus, ac si nihil mali passus esset, alacriter & propere pergebat, ductus ad stadium.

1 Parenthesi inclusa desunt in Eusebio.

Tantus

Tantus vero erat tumultus in ſtadio, ut nemo poſſet audiri.

θορύβȣ τηλικȣ́τȣ ὄντος ἐν τῷ ςαδίῳ, ὡς μηδὲ [1] ἀκȣσθῆναί τινα δύνασθαι.

IX. Porro Polycarpo intranti in ſtadium, vox è cœlo facta eſt: *Fortis eſto & viriliter age, Polycarpe.* Et eum quidem qui vocem emiſit, vidit nemo, vocem autem qui ex noſtris præſentes erant audierunt. Introducto autem illo, magnus erat tumultus audientium, comprehenſum eſſe Polycarpum. De cætero adductum eum interrogavit Proconſul, an ipſe eſſet Polycarpus? Cumque fateretur, hortabatur ille, ut negaret; dicens: *Reverere ætatem tuam*; aliaque his ſimilia, ut illi ſolent, proferens: *Jura per Genium Cæſaris: Reſipiſce: Dic:* Tolle impios. Tunc Polycarpus gravi ac ſevero vultu turbam omnem ſceleratorum, qui in ſtadio

θ'. Τῷ δὲ Πολυκάρπῳ, εἰσιόντι εἰς τὸ ςάδιον, φωνὴ ἐξ ȣ̓ρανȣ̃ ἐγένετο· Ἴσχυε καὶ ἀνδρίζȣ, Πολύκαρπε. Καὶ τὸν μὲν εἰπόντα ȣ̓δεὶς εἶδε, τὴν δὲ φωνὴν τῶν ἡμετέρων οἱ [2] παρόντες ἤκȣσαν. Καὶ προσαχθέντος αὐτȣ̃, θόρυβος ἦν μέγας ἀκȣσάντων, ὅτι Πολύκαρπος συνείληπται. [3] Λοιπὸν προσαχθέντα αὐτὸν ἀνηρώτα ὁ ἀνθύπατος, εἰ αὐτὸς εἴη Πολύκαρπος. Τȣ̃ δὲ ὁμολογȣ̃ντος, ἔπειθεν ἀρνεῖσθαι, λέγων· Αἰδέσθητί σȣ τὴν ἡλικίαν· καὶ ἕτερα τȣ́τοις ἀκόλȣθα, [4] ὡς ἔθος αὐτοῖς, λέγων· Ὄμοσον τὴν Καίσαρος τύχην, μετανόησον· εἰπὲ, Αἶρε, τȣ̀ς ἀθέȣς. Ὁ δὲ Πολύκαρπος ἐμβριθεῖ τῷ προσώπῳ εἰς πάντα τὸν ὄχλον τῶν ἐν [5] ςαδίῳ

1 Euſ. πολλοῖς ἀκȣσθῆναι. 2 Euſ. πολλοί. 3 Λοιπὸν οὖν προσελθόντα Euſ. & quidem rectius. 4 Euſ. ἃ σύνηθες αὐτοῖς ἐςὶ λέγειν. recte. 5 Euſ. τῶν ἐν τῷ ςαδίῳ tantum.

ἀνό-

ἀνόμων ἐθνῶν ἐμβλέψας, καὶ ἐπισείσας αὐτοῖς τὴν χεῖρα, στενάξας τε καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· Αἶρε τοὺς ἀθέους. Εγκειμένου δὲ τοῦ ἀνθυπάτου καὶ λέγοντος, Ομόσον, καὶ ἀπολύω σε, λοιδόρησον τὸν Χριστόν· ὁ Πολύκαρπος ἔφη· Ογδοήκοντα καὶ ἓξ ἔτη [1] ἔχω δουλεύων αὐτῷ, καὶ οὐδέν με ἠδίκησεν· καὶ πῶς δύναμαι βλασφημῆσαι τὸν βασιλέα μου, τὸν σώσαντά με;

ι. Επιμένοντος δὲ πάλιν αὐτοῦ καὶ λέγοντος, Ομοσον τὴν Καίσαρος τύχην, ἀπεκρίνατο· Εἰ [2] κενοδοξεῖς ἵνα ὀμόσω τὴν Καίσαρος τύχην, (ὡς σὺ λέγεις) [3] προσποιεῖς δὲ ἀγνοεῖν με, τίς εἰμι· μετὰ παῤῥησίας ἄκουε, Χριστιανός εἰμι. Εἰ δὲ μαθεῖν θέλεις τὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ λόγον, δὸς ἡμέραν καὶ ἄκουσον. Ο ἀνθύπατος ἔφη, Πεῖσον τὸν δῆμον. Ο δὲ Πολύκαρ-

erant, Gentilium contuens, manumque in eos intentans, ſimulque gemens ac cœlum ſuſpiciens, dixit: *Tolle impios*. Inſiſtente vero Proconſule, atque aiente: *Jura, & dimitto te: convicium fac Chriſto*: Polycarpus reſpondit: *Octoginta & ſex anni ſunt, ex quo ſervio ei, nec me ulla affecit injuria: & quo modo poſſum convicia dicere adverſus regem meum, qui ſalvum me fecit.*

X. Urgente rurſus illo, ac inquiente: *Jura per Genium Cæſaris*; reſpondit: *Si ambitioſe contendis, ut jurem per Cæſaris, ut tu vocas, Genium; ſimulas autem te ignorare quis ſim; palam audi: Chriſtianus ſum. Si vero cupis Chriſtianæ religionis rationem diſcere; da diei ſpatium, & audi*. Proconſul dixit: *Perſuade populo*. Polycar-

1 Euſ. δουλεύω. 2 Εκεῖνο δόξειν MS. ex inſcitia Librarii.
3 Euſeb. προσποιούμενος.

pus respondit: *Te quidem sermone ac ratione dignatus sum. Edocti namque sumus,* [a] *principibus & potestatibus à Deo ordinatis honorem, prout decet, qui nobis non officiat, dare. Illos vero indignos censeo quibus rationem reddam.*

XI. At Proconsul ad ipsum dixit: *Bestias habeo, his te objiciam, nisi resipueris.* Ipse vero: *Eas*, inquit, *arcesse. Neque enim resipiscere solemus ea resipiscentia, qua à melioribus ad deteriora mutatio fit. Bonum autem est, me à malis ad justa transire.* Rursus ad Polycarpum Proconsul: *Quandoquidem bestias spernis, efficiam ut igne consumaris, nisi sententiam mutes.* Cui Polycarpus: *Ignem minaris qui ad horæ spatium ardet, ac paullo post exstinguitur. Ignoras enim illum futuri judicii & æternæ pœnæ ignem, qui impiis reservatur. Verum quid moraris? profer quodcunque volueris.*

πος εἶπεν· Σὲ μὲν καὶ λόγυ ἠξίωσα. Δεδιδάγμεθα γὰρ ἀρχαῖς καὶ ἐξυσίαις [1] ὑπὸ τῦ Θεῦ τεταγμέναις τιμὴν κατὰ τὸ προσῆκον, τὴν μὴ βλάπτυσαν ἡμᾶς, ἀπονέμειν· ἐκείνυς δὲ ὐχ ἡγῦμαι ἀξίυς, τῦ ἀπολογεῖσθαι αὐτοῖς.

ιά. Ο δὲ ἀνθύπατος πρὸς αὐτὸν εἶπε· Θηρία ἔχω, τύτοις σε παραβαλῶ, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. Ο δὲ εἶπεν· Κάλει, ἀμετάθετος γὰρ ἡμῖν ἡ ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἐπὶ τὰ χείρω μετάνοια. Καλὸν δὲ [2] μεταθέσθαι με ἀπὸ τῶν χαλεπῶν ἐπὶ τὰ δίκαια. Ο δὲ πάλιν πρὸς αὐτόν· Πυρί σε ποιῶ δαπανηθῆναι (εἰ τῶν θηρίων καταφρονεῖς) ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. Ο δὲ Πολύκαρπος· πῦρ ἀπειλεῖς τὸ πρὸς ὥραν καιόμενον καὶ μετ' ὀλίγον σβεννύμενον. Αγνοεῖς γὰρ τὸ τῆς μελλύσης κρίσεως καὶ αἰωνίυ κολάσεως τοῖς ἀσεβέσι τηρύμενον πῦρ. Αλλὰ τί βραδύνεις; φέρε ὃ βύλει.

1 Euſ. ἀπό. 2 Μετατίθεσθαι ἀπὸ. Euſ. a Rom. XIII. 1.

ιβ'. Ταῦτα

ιβ'. Ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα πλείονα λέγων, θάρσους καὶ χαρᾶς ἐνεπίμπλατο, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χάριτος ἐπληροῦτο, ὥστε οὐ μόνον μὴ συμπεσεῖν ταραχθέντα ὑπὸ τῶν λεγομένων πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ τοὐναντίον τὸν ἀνθύπατον ἐκστῆναι· πέμψαι τε τὸν ἑαυτοῦ κήρυκα ἐν μέσῳ τῷ σταδίῳ κηρῦξαι [1] τρίτον, Πολύκαρπος ὡμολόγησεν ἑαυτὸν Χριστιανὸν εἶναι. Τούτου λεχθέντος ὑπὸ τοῦ κήρυκος, ἅπαν τὸ πλῆθος ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων τῶν τὴν Σμύρναν κατοικούντων, ἀκατασχέτῳ θυμῷ καὶ μεγάλῃ φωνῇ ἐπεβόα· Οὗτός ἐστιν ὁ τῆς [2] ἀσεβείας διδάσκαλος, ὁ πατὴρ τῶν Χριστιανῶν, ὁ τῶν ἡμετέρων θεῶν καθαιρέτης, ὁ πολλοὺς διδάσκων μὴ θύειν μηδὲ προσκυνεῖν τοῖς θεοῖς. Ταῦτα λέγοντες, ἐπεβόων καὶ ἠρώτων τὸν Ἀσιάρχην Φίλιππον, ἵνα ἐπαφῇ τῷ Πολυκάρπῳ λέοντα. Ὁ δὲ Φίλιππος

XII. Hæc vero atque alia plura cum diceret, fiducia & gaudio replebatur, illiusque vultus plenus gratiæ erat: adeo ut non solum iis, quæ ipsi dicebantur, turbatus non concideret; sed contra Proconsul stuperet, suumque mitteret præconem, ter in medio stadio proclamaturum: *Polycarpus confessus est Christianum se esse.* Quod ubi pronunciasset præco, universa multitudo Gentilium ac Judæorum, qui Smyrnam incolebant, effrænata ira & magna voce conclamabat: *Hic est Asiæ magister; pater Christianorum; nostrorum Deorum eversor; qui multos docet ne sacrificent, neve Deos adorent.* Ista inquientes, acclamabant, rogabantque Asiarcham Philippum, ut leonem adversus Polycarpum emitteret. At Philippus

1 Τρὶς Eus. ut *ter* apud V.I. 2 Euseb. & V. I. Ἀσίας.

negavit id ſibi licere, quia venationes ſeu gladiatoria ſpectacula jam expleverat. Tunc placuit illis uno conſenſu inclamare, ut Polycarpus vivus combureretur. Neceſſe enim erat ut viſio illa de cervicali, quæ ei oſtenſa fuerat, impleretur; quando inter orandum videns illud ardere, converſus ad fideles, qui cum eo erant, prophetice dixit: *Oportet me vivum comburi.*

ἔφη, μὴ εἶναι ἐξὸν αὐτῷ, ἐπειδὴ [1] ἐπληρώκει τὰ κυνηγέσια. Τότε ἔδοξεν αὐτοῖς ὁμοθυμαδὸν ἐπιβοῆσαι, ὥςε τὸν Πολύκαρπον κατακαυθῆναι. Ἔδει γὰρ τὸ τῆς φανερωθείσης ἐπὶ τȣ̃ προσκεφαλαίȣ ὀπτασίας πληρωθῆναι, ὅτε ἰδὼν αὐτὸ καιόμενον, προσευχόμενος, εἶπεν ἐπιςραφεὶς τοῖς σὺν αὐτῷ πιςοῖς προφητικῶς, Δεῖ με ζῶντα κατακαυθῆναι.

XIII. Hæc igitur citius peracta ſunt, quam pronunciata: cuncta plebe confeſtim ex officinis ac balneis ligna & ſarmenta congregante, præcipue Judæis alacri animo, ut ſolent, ad iſta juvantibus. Quando autem rogus apparatus eſt, Polycarpus ſibi detractis omnibus veſtimentis, & cingulo ſoluto, conabatur etiam ſe excalceare: quod prius non faciebat,

ιγ'. Ταῦτα οὖν μετὰ τοσȣ́τȣ τάχȣς [2] ἐγίνετο, θᾶττον τȣ̃ λεχθῆναι· τῶν ὄχλων παραχρῆμα συναγαγόντων ἔκ τε τῶν ἐργαςηρίων καὶ βαλανείων ξύλα καὶ φρύγανα· μάλιςα Ἰȣδαίων προθύμως, ὡς ἔθος αὐτοῖς, εἰς ταῦτα ὑπουργȣ́των. Ὅτε δὲ ἡ πυρκαϊὰ ἡτοιμάσθη, ἀποθέμενος ἑαυτῷ πάντα τὰ ἱμάτια, καὶ λύσας τὴν ζώνην αὐτȣ̃, ἐπειρᾶτο καὶ ὑπολύειν ἑαυτόν· μὴ πρότερον τοῦτο ποιῶν,

1 Euſeb. πεπληρώκει. & ſic habet MS. 2 Ἐγένετο MS.

διὰ

διὰ τὸ ἀεὶ ἕκαστον τῶν πιστῶν σπȣδάζειν ὅς τις τάχιον τȣ͂ χρωτὸς αὐτȣ͂ ἅψηται· 1 (ἐν) παντὶ γὰρ καλῷ, ἀγαθῆς ἕνεκεν 2 πολιτείας, καὶ πρὸ τῆς μαρτυρίας ἐκεκόσμητο. Εὐθέως ȣ͂ν αὐτῷ περιετίθετο τὰ πρὸς τὴν πυρὰν ἡρμοσμένα ὄργανα. Μελλόντων δὲ αὐτῶν καὶ 3 προσηλȣ͂ν, εἶπεν, Ἄφετέ με ȣ̓́τως. Ὁ γὰρ δȣ̀ς μοι ὑπομεῖναι τὸ πῦρ, δώσει καὶ χωρὶς τῆς ὑμετέρας ἐκ τῶν ἥλων ἀσφαλείας 4 ἀσάλευτον ἐπιμεῖναι τῇ πυρᾷ.

ιδʹ. Οἱ δὲ ȣ̓ καθήλωσαν μὲν, ἔδησαν δὲ αὐτόν. Ὁ δὲ ὀπίσω τὰς χεῖρας ποιήσας καὶ προσδεθεὶς, ὥσπερ κριὸς ἐπίσημος ἐκ μεγάλȣ ποιμνίȣ εἰς προσφορὰν, 5 ὁλοκάρπωμα δεκτὸν τῷ Θεῷ ἡτοιμασμένον, ἀναβλέψας εἰς τὸν ȣ̓ρανὸν, εἶπε. Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ τȣ͂ ἀγαπητȣ͂ καὶ εὐλογητȣ͂ παιδός σȣ Ἰησȣ͂ Χριςȣ͂ πατὴρ,

quoniam ſemper ſinguli fidelium contendebant, quiſnam celerius corpus ejus tangeret. Omni ſiquidem bono propter ſanctos mores, etiam ante Martyrium honeſtabatur. Illico igitur ei circumpoſita ſunt, quæ ad rogum coagmentata fuerant inſtrumenta. Cum vero etiam clavis ab illis affigendus eſſet, dixit: *Sinite me ſic. Qui enim mihi dat ignem pati: dabit & ſine veſtra ex clavis cautione immotum in pyra permanere.*

XIV. Illi ergo non quidem clavis defixerunt, ſed ligaverunt eum. Hic vero manibus poſt tergum poſitis, ac revinctus, tanquam aries inſignis ex magno grege ad oblationem, holocauſtum acceptabile Deo præparatum, cœlum contuitus, dixit: *Domine Deus omnipotens, Pater dilecti ac benedicti Filii tui Jeſu Chriſti,*

1 Deeſt ἐν in MS. 2 Πολιᾶς Euſeb. 3 Euſeb. προσηλȣ͂ν αὐτόν. 4 Euſeb. ἀσκύλτως. 5 Euſeb. ὁλοκαύτωμα.

per quem tui notitiam accepimus; Deus Angelorum & Virtutum, ac universæ creaturæ, totiusque justorum generis qui vivunt in conspectu tuo: benedico te, quoniam me hac die atque hac hora dignatus es, ut partem caperem in numero Martyrum tuorum, in calice Christi tui, ad resurrectionem vitæ æternæ, animæ & corporis, in incorruptione Spiritus sancti: inter quos utinam suscipiar hodie coram te, in sacrificio pingui & accepto, quemadmodum præparasti & præmonstrasti & adimplevisti, mendacii nescius ac verax Deus. Quapropter de omnibus laudo te, benedico te, glorifico te, cum sempiterno & cœlesti Jesu Christo, dilecto tuo Filio; cum quo tibi & Spiritui sancto gloria, & nunc & in futura secula. Amen.

δι' οὗ τὴν [1] περὶ σοῦ ἐπίγνωσιν εἰλήφαμεν, ὁ Θεὸς ἀγγέλων καὶ δυνάμεων, καὶ πάσης τῆς κτίσεως, καὶ παντὸς τοῦ γένους τῶν δικαίων, οἳ ζῶσιν ἐνώπιόν σου· εὐλογῶ σε, ὅτι ἠξίωσάς με τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας ταύτης, τοῦ λαβεῖν με μέρος ἐν ἀριθμῷ τῶν μαρτύρων σου, ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ σου, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς αἰωνίου, ψυχῆς τε καὶ σώματος, ἐν ἀφθαρσίᾳ Πνεύματος ἁγίου· ἐν οἷς προσδεχθείην ἐνώπιόν σου σήμερον ἐν θυσίᾳ πίονι καὶ προσδεκτῇ, καθὼς προητοίμασας [2] καὶ προεφανέρωσας καὶ ἐπλήρωσας, ὁ ἀψευδὴς καὶ ἀληθινὸς Θεός. Διὰ τοῦτο καὶ περὶ πάντων αἰνῶ σε, εὐλογῶ σε, δοξάζω σε, [3] σὺν τῷ αἰωνίῳ καὶ ἐπουρανίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ἀγαπητῷ σου παιδί· μεθ' οὗ σοι καὶ Πνεύματι ἁγίῳ ἡ δόξα, καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας. Ἀμήν.

1 Περί σε Euseb. 2 Euseb προφανερώσας καὶ πληρώσας. 3 Euseb. διὰ τοῦ αἰωνίου ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ (uti habet V. I.) τοῦ ἀγαπητοῦ σου παιδός.

ιε'. Ανα-

ιέ. Αναπέμψαντος δὲ αὐτοῦ τὸ Αμὴν, καὶ πληρώσαντος τὴν εὐχὴν, οἱ τȣ̃ πυρὸς ἄνθρωποι ἐξῆψαν τὸ πῦρ. Μεγάλης δὲ ἐκλαμψάσης φλογὸς, θαῦμα μέγα εἴδομεν οἷς ἰδεῖν ἐδόθη· οἳ καὶ 1 ἐτηρήθημεν, εἰς τὸ ἀναγγεῖλαι τοῖς λοιποῖς τὰ γενόμενα. Τὸ γὰρ πῦρ καμάρας εἶδος ποιῆσαν, ὥσπερ ὀθόνη πλοίȣ ὑπὸ πνεύματος πληρȣμένη, κύκλῳ περιετείχισε τὸ σῶμα τȣ̃ μάρτυρος. Καὶ ἦν μέσον οὐχ ὡς σὰρξ καιομένη, ἀλλ' ὡς ἄρτος ὀπτώμενος, ἢ ὡς χρυσὸς καὶ ἄργυρος ἐν καμίνῳ πυρȣ́μενος· καὶ γὰρ εὐωδίας τοσαύτης ἀντελαβόμεθα, ὡς λιβανωτοῦ πνέοντος, ἢ ἄλλȣ τινὸς τῶν τιμίων ἀρωμάτων.

ιϛ'. Πέρας οὖν ἰδόντες οἱ ἄνομοι, οὐ δυνάμενον αὐτοῦ τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ πυρὸς δαπανηθῆναι, ἐκέ-

1 Ετηρήθησαν.

XV. Et poſtquam *Amen* emiſiſſet, precationemque compleſſet; homines ſeu miniſtri ignis ignem accenderunt. Cum vero ingens flamma emicaſſet; grande miraculum vidimus, quibus ſpectare conceſſum fuit; qui & ideo reſervati ſumus, ut aliis quæ contigerunt annunciaremus. Ignis enim fornicis ſpeciem præbens, tanquam navis velum à vento repletum atque ſinuatum, undique circumdedit Martyris corpus; quod quidem in medio poſitum, non ut caro aſſa videbatur, ſed veluti panis coctus, vel ſicut aurum & argentum in fornace candens. Tantam quippe fragrantiam odorabamur, ac ſi thus aut aliud quoddam pretioſorum aromatum oluiſſet.

XVI. Tandem igitur cernentes improbi, corpus ipſius ab igne non poſſe conſumi, juſſe-

runt confectorem propius accedere, pugionemque capulo tenus abdere. Quod cum ille fecisset, egressa est columba, item tanta vis sanguinis, ut ignem exstingueret, utque universa plebs miraretur, tantum esse discrimen inter infideles ac electos. Quorum unus hic fuit, maxime admirandus Martyr Polycarpus, qui nostris temporibus Apostolicus & Propheticus doctor exstitit, atque Catholicæ Smyrnensis Ecclesiæ Episcopus. Omne siquidem verbum quod ore suo emisit, aut impletum est, aut implebitur.

λεῦσαν προσελθόντα αὐτῷ κομφέκτορα παραβῦσαι ξιφίδιον. Καὶ τοῦτο ποιήσαντος, ἐξῆλθε περιστερὰ καὶ πλῆθος αἵματος, ὥστε κατασβέσαι τὸ πῦρ, καὶ θαυμάσαι πάντα τὸν ὄχλον, εἰ τοσαύτη τις διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀπίστων καὶ τῶν ἐκλεκτῶν· ὧν εἷς καὶ οὗτος γέγονεν ὁ θαυμασιώτατος μάρτυς Πολύκαρπος, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις διδάσκαλος ἀποστολικὸς καὶ προφητικὸς γενόμενος, ἐπίσκοπός τε τῆς ἐν Σμύρνῃ καθολικῆς ἐκκλησίας. Πᾶν γὰρ ῥῆμα ὃ ἐξαφῆκεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἐτελειώθη, καὶ τελειωθήσεται.

XVII. Sed cum æmulus ille ac invidus & malus, justorumque generi adversus, cerneret insigne illius Martyrium, moresque ab ineunte ætate irreprehensos, & illum immortalitatis corona redimitum, præmiumque controversiæ

ιζʹ. Ὁ δὲ ἀντίζηλος καὶ βάσκανος καὶ πονηρὸς ὁ ἀντικείμενος τῷ γένει τῶν δικαίων, ἰδὼν τό τε μέγεθος αὐτοῦ τῆς μαρτυρίας, καὶ τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἀνεπίληπτον πολιτείαν, ἐστεφανωμένον τε τῷ τῆς ἀφθαρσίας στεφάνῳ, καὶ βραβεῖον ἀναντίῤῥητον ἀπενη-

ἀπενηνεγμένον, ἐπετήδευσεν ὡς μηδὲ τὸ λείψανον αὐτȣ̃ ὑφ' ἡμῶν [1] ληφθείη, καίπερ πολλῶν ἐπιθυμȣ́ντων τȣ̃το ποιῆσαι, καὶ κοινωνῆσαι τῷ ἁγίῳ αὐτȣ̃ σαρκίῳ. [2] Ὑπέβαλε γȣ̃ν Νικήτην τὸν τȣ̃ Ηρώδȣ πατέρα, ἀδελφὸν δὲ Αλκης, ἐντυχεῖν τῷ [3] ἄρχοντι, ὥςε μὴ δȣ̃ναι αὐτȣ̃ τὸ σῶμα ταφῇ· μὴ, φησὶν, ἀφέντες τὸν ἐςαυρωμένον, τȣ̃τον ἄρξωνται σέβεσθαι. Καὶ ταῦτα [4] εἶπον, ὑποβαλλόντων καὶ ἐνισχυόντων Ιȣδαίων, οἳ καὶ ἐτήρησαν μελλόντων ἡμῶν ἐκ τȣ̃ πυρὸς [5] λαμβάνειν· ἀγνοȣ̃ντες ὅτι ȣ̃τε τὸν Χριςόν ποτε καταλιπεῖν δυνησόμεθα, τὸν ὑπὲρ τῆς τȣ̃ παντὸς κόσμȣ τῶν σωζομένων σωτηρίας παθόντα, [6] (ἄμωμον ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν,) ȣ̃τε ἕτερόν τινα [7] σέβεσθαι. Τȣ̃τον μὲν γὰρ, [8] υἱὸν ὄντα τȣ̃ Θεοῦ, προσκυνȣ̃μεν·

expers reportasse; operam dedit ne reliquiæ ejus à nobis auferrentur; quamvis multi id facere cuperent, & sancto illius corpori communicare. Suggessit ergo Nicetæ Herodis patri, fratri autem Alces, adire Proconsulem, ne corpus illius ad sepeliendum traderet; ne, inquit, relicto Crucifixo hunc colere incipiant. Atque hæc aiebant, suggerentibus & instantibus Judæis, qui etiam nos observaverant, eum ex igne extracturos. Ignari quod nec CHRISTUM unquam derelinquere poterimus, qui pro salute omnium, qui in toto mundo salvi fient, passus est; inculpatus pro peccatoribus; nec alium quemquam colere. Illum siquidem, utpote Filium Dei, adoramus;

1 Ληφθῆναι MS. 2 Ὑπέβαλον γȣ̃ν τινὲς Euseb. 3 Euseb. ἡγεμόνι. 4 L. εἰπών. 5 Euseb. λαμβάνειν αὐτόν. 6 Non habetur apud Eusebium, nec legebat V. I. 7 Euseb. σέβειν. 8 Υἱὸν ἀληθινὸν ὄντα Cod. Vien.

Martyres vero tanquam Domini diſcipulos & imitatores, merito diligimus, propter illorum erga ſuum regem ac magiſtrum benevolentiam eximiam: quorum utinam & nos fiamus conſortes ac condiſcipuli.

τὺς δὲ μάρτυρας, ὡς μαθητὰς καὶ μιμητὰς τῦ Κυρίυ, ἀγαπῶμεν ἀξίως, ἕνεκα εὐνοίας ἀνυπερβλήτυ τῆς εἰς τὸν ἴδιον βασιλέα καὶ διδάσκαλον· ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς κοινωνύς τε καὶ συμμαθητὰς γενέσθαι.

XVIII. Videns autem Centurio à Judæis ortam contentionem, corpus in medio ignis poſitum exuſſit. Atque ita nos poſtea oſſa illius gemmis pretioſiſſimis exquiſitiora, & ſuper aurum probatiora, tollentes, ubi decebat depoſuimus. Quo etiam loci nobis ut fieri poterit congregatis, in exſultatione ac gaudio, præbebit Dominus natalem Martyrii ejus diem celebrare, tum in memoriam eorum, qui certamina pertulerunt, tum in venturorum hominum exercitationem & alacritatem.

ιή. Ἰδὼν ὖν ὁ ἑκατόνταρχος (1 κεντυρίων) 2 τῶν Ἰυδαίων γενομένην φιλονεικίαν, θεὶς αὐτὸν ἐν μέσῳ τῦ πυρὸς ἔκαυσεν. Οὕτω τε ἡμεῖς ὕςερον ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίον ὀςᾶ αὐτῦ, ἀπεθέμεθα ὅπυ καὶ ἀκόλυθον ἦν. ἔνθα ὡς δυνατὸν ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ, παρέξει ὁ Κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τῦ μαρτυρίυ αὐτῦ ἡμέραν γενέθλιον, εἴς τε τὴν τῶν 3 ἠθληκότων μνήμην, καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησίν τε καὶ ἑτοιμασίαν.

1 Redundat: ex margine in textum aſſumptum. 2 L. τὴν τῶν. 3 Euſeb. προηθληκότων.

ιθ΄. Τοιαῦ-

ιθ'. Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὃς σὺν τοῖς ἀπὸ Φιλαδελφίας [1] δωδέκατος ἐν Σμύρνῃ μαρτυρήσας, μόνος ὑπὸ πάντων ([2] μᾶλλον) μνημονεύεται, ὥστε καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν ἐν παντὶ τόπῳ λαλεῖσθαι [3]. οὐ [4] μόνος διδάσκαλος γενόμενος ἐπίσημος, ἀλλὰ καὶ [5] μάρτυς ἔξοχος· οὗ τὸ μαρτύριον πάντες ἐπιθυμοῦσι μιμεῖσθαι, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον Χριστοῦ γενόμενον. Διὰ τῆς ὑπομονῆς γὰρ καταγωνισάμενος τὸν ἄδικον ἄρχοντα, καὶ οὕτως τὸν τῆς ἀφθαρσίας στέφανον ἀπολαβών, σὺν τοῖς Ἀποστόλοις καὶ πᾶσι δικαίοις ἀγαλλιώμενος, δοξάζει τὸν Θεὸν καὶ πατέρα, καὶ εὐλογεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν, καὶ κυβερνήτην τῶν σωμάτων ἡμῶν, καὶ ποιμένα τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην καθολικῆς ἐκκλησίας.

XIX. Hæc de beato Polycarpo; qui cum iis qui ex Philadelphia, duodecimus, Smyrnæ Martyrium passus, solus ab omnibus præcipue celebratur, ita ut à Gentilibus quoque in omni loco memoretur. Qui non solum doctor insignis exstitit, verum etiam Martyr eximius: cujus Martyrium, quod scilicet peractum est juxta Evangelium CHRISTI, omnes imitari desiderant. Nam per tolerantiam devicto injusto præside, sicque immortalitatis corona recepta, cum Apostolis omnibusque justis exsultans, Deum ac Patrem glorificat, atque benedicit Dominum nostrum, gubernatorem animorum & corporum nostrorum, nec non pastorem Oecumenicæ & Catholicæ Ecclesiæ.

1 Euseb. δώδεκα. 2 Ex Euseb. additum. *Uss.* Deest autem in Codice Viennensi. 3 Hic desinit Euseb. nec ultra perrexit. 4 Οὐ μόνον ut in codice Vienn. cui additur γάρ. 5 Cod. Vien. μάρτυς τίμιος καὶ ἐξοχώτατος.

XX. Ac

XX. Ac vos quidem petieratis, ut cuncta quæ gesta sunt, fusius vobis exponerentur. Nos vero in præsentiarum summatim indicavimus per fratrem nostrum Marcum. Quæ quidem cum didiceritis, Epistolam fratribus ulterius positis transmittite: ut & illi glorificent Dominum, qui ex suis famulis delectum facit. Illi, qui potest omnes nos gratia atque indulgentia sua in regnum suum æternum inducere, per Filium suum unigenitum JESUM CHRISTUM, sit gloria, honor, imperium, majestas in secula. Amen. Salutate omnes sanctos. Vos qui nobiscum sunt salutant, & qui scripsit Evarestus, cum omni domo sua.

κ'. Υμεῖς μὲν οὖν ἠξιώσατε διὰ πλειόνων δηλωθῆναι ὑμῖν τὰ γενόμενα. Ημεῖς δὲ κατὰ τὸ παρὸν ἐπὶ κεφαλαίῳ μεμηνύκαμεν διὰ τȣ̃ ἀδελφȣ̃ ἡμῶν Μάρκȣ. Μαθόντες οὖν ταῦτα, καὶ τοῖς ἐπέκεινα ἀδελφοῖς τὴν ἐπιςολὴν [1] διαπέμψασθε. ἵνα καὶ ἐκεῖνοι δοξάζωσι τὸν Κύριον, τὸν ἐκλογὰς ποιȣ̃ντα ἀπὸ τῶν ἰδίων δȣ́λων· [2] τῷ δυναμένῳ πάντας ἡμᾶς εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ αὐτȣ̃ χάριτι καὶ δωρεᾷ εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ βασιλείαν, διὰ παιδὸς αὐτȣ̃ τοῦ μονογενȣ̃ς Ιησȣ̃ Χριςȣ̃· ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ, κράτος, μεγαλοσύνη, εἰς αἰῶνας. Αμήν. Προσαγορεύετε πάντας τȣ̀ς ἁγίȣς. Υμᾶς οἱ σὺν ἡμῖν προσαγορεύȣσιν. Καὶ Εὐάρεςος, ὁ γράψας, πανοικεί.

XXI. Martyrium autem passus est beatus Polycarpus Xanthici mensis ineuntis die secundo, ante septimum Kalendas Majas,

κα'. Μαρτυρεῖ δὲ ὁ μακάριος Πολύκαρπος μηνὸς Ξανθικȣ̃ δευτέρᾳ ἱςαμένȣ, πρὸ ἑπ]ὰ καλανδῶν Μαίων,

1 Lege διαπέμψατε. 2 Similem constructionem vide Rom. XVI. 25. 27. Τὸν δυνάμενον *Uss.*

σαβ-

σαββάτῳ μεγάλῳ, ὥρᾳ ὀγδόῃ. Συνελήφθη ὑπὸ Ηρώδȣ, ἐπὶ ἀρχιερέως Φιλίππȣ Τραλλιανȣ͂, ἀνθυπατεύοντος [1] Στρατίȣ Κοδράτȣ, βασιλεύοντος δὲ εἰς τȣ̀ς αἰῶνας Ιησȣ͂ Χριςȣ͂· ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ, μεγαλοσύνη, θρόνος αἰώνιος, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Αμήν.

κβ'. Ερρῶσθαι ὑμᾶς εὐχόμεθα, ἀδελφοὶ, ςοιχȣ͂ντας τῷ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον λόγῳ Ιησȣ͂ Χριςȣ͂, μεθ' ȣ͂ δόξα τῷ θεῷ καὶ πατρὶ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ τῶν ἁγίων ἐκλεκτῶν. Καθὼς ἐμαρτύρησεν ὁ μακάριος Πολύκαρπος, ȣ͂ γένοιτο ἐν τῇ βασιλείᾳ Ιησȣ͂ Χριςȣ͂ πρὸς τὰ ἴχνη εὑρεθῆναι ἡμᾶς.

Ταῦτα μετεγράψατο μὲν Γάϊος, ἐκ τῶν Ειρηναίȣ μαθητȣ͂ τȣ͂ Πολυκάρπȣ, ὃς καὶ συνεπολιτεύσατο τῷ Ειρηναίῳ. Εγὼ δὲ Σωκράτης ἐν Κορίνθῳ ἐκ τῶν Γαΐȣ ἀντιγράφων ἔγραψα. Η χάρις μετὰ πάντων.

magno Sabbato, hora octava. Captus est ab Herode; sub Pontifice Philippo Tralliano; Proconsule Statio Quadrato; regnante vero in secula Jesu Christo: cui gloria, honor, majestas, thronus sempiternus, à generatione in generationem. Amen.

XXII. Valere vos optamus, fratres; ac incedere in evangelico sermone Jesu Christi; cum quo gloria Deo & Patri, & Spiritui sancto, ob sanctorum electorum salutem; quemadmodum Martyrium pertulit beatus Polycarpus: ad cujus vestigia contingat ut in regno Jesu Christi inveniamur.

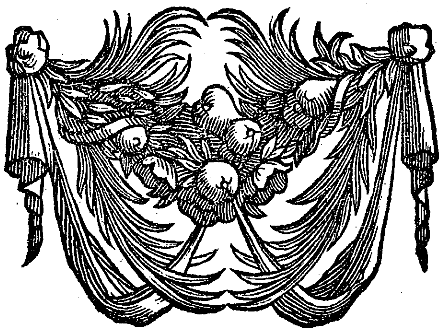
Atque hæc ex codice Irenæi, discipuli Polycarpi, descripsit Cajus, qui etiam cum Irenæo versatus est. Ego vero Socrates Corinthi ex Caii exemplari scripsi. Gratia sit cum omnibus.

1 Lege, Στατίȣ.

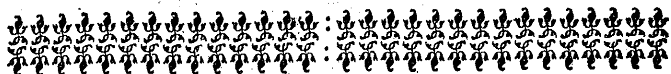
Et

Et posthæc ego Pionius ex suprascripto exaravi; cum exemplaria perquisivissem, & illa mihi per revelationem manifestasset Polycarpus, ut in sequentibus declarabo; eaque jam propemodum ex temporis diuturnitate fatiscentia collegissem; ut me quoque cum electis suis colligat Dominus Jesus Christus: cui gloria, cum Patre & sancto Spiritu, in secula seculorum Amen.

Ἐγὼ δὲ πάλιν Πιόνιος ἐκ τοῦ προγεγραμμένου ἔγραψα, ἀναζητήσας αὐτὰ, κατὰ ἀποκάλυψιν φανερώσαντός μοι Πολυκάρπου· καθὼς δηλώσω ἐν τῷ καθεξῆς· συναγαγὼν αὐτὰ ἤδη σχεδὸν ἐκ τοῦ χρόνου κεκμηκότα· ἵνα καί με συναγάγῃ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ, ᾧ ἡ δόξα, σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

SMYR-

SMYRNENSIS ECCLESIÆ DE POLYCARPI MARTYRIO EPISTOLÆ

Antiqua Latina Metaphrasis.

Ecclesia Dei, quæ est apud Smyrnam, Ecclesiis Dei salutem, Philomeliæ & universis, quæ in locis sunt catholicis, civitatibus, misericordia & pax & amor Dei Patris ac Domini nostri Jesu Christi cum omnibus abundet in seculo.

I.

SCripsimus vobis, fratres, de martyribus, & de beato *Polycarpo*, qui [a] velut signaculum fidei persecutionem sedavit inimici. Omnia enim quæ transacta sunt Domino auctore prædicta sunt, secundum Evangelium: in quo quid sequi deberemus ostendit. In quo se & tradi passus est & [b] crucifigi, per quem nos liberaremur, [c] affixi. Æmulos nos ergo sibi esse voluit; ac primus, virtute cœlesti, injustorum justus obtemperavit [d] imperio: dans scilicet secuturis viam, ut pius Dominus exemplum famulis se præbendo, ne onerosus præceptor à quoquam putaretur. Pertulit ante illa, quæ aliis perferenda mandavit: quo omnes ita formavit & do-

a *Per* Colb. b *Cruci*, simpliciter. c L. *affigi*. d *Arbitrio* Colb.

cuit, ut non ſolum nos ipſos, ſed etiam per nos fratres ſingulos ſalvaremus.

II. Beatæ enim paſſiones cœleſtia tolerantibus regna parturiunt: & poſt contempta hæc omnia, opes, honores, parentes, coronæ conſummatio plena martyrium eſt. Quid enim dignum tam pio Domino famulorum reddat obſequium; ſi majora conſtat pro ſervis Dominum, quam ſervos pertuliſſe pro Domino? Unde oportet doctiores nos redditos omnia cum timore narrare, & ſingulorum militum Chriſti fidelia devotionum trophæa, ut geſta conſtat, exponere; quo amore circa Deum fuerint, qua patientia cuncta pertulerint. Quis enim non tanta admiratione teneatur; dulcia fuiſſe ſingulis dirorum verbera flagellorum, craticulas, eculeos, flammas, ferientis [a] amabile gaudium, & initia crepitantia tormenta flammarum? quum fluente utriuſque lateris cruore, patefactis vitalibus omnia apparerent interna membrorum: ut ipſa etiam corona popularis viſo fleret tantæ crudelitatis horrore, nec ſine lacrimis poſſet aſpicere quod fieri [b] ipſe voluiſſet. Nullus tamen erat patientium martyrum gemitus, aut ejulatio aliqua vi doloris [c] exorta: [d] ut libenter ſuſcipiebantur ſingula, ita fortiter tolerabantur accepta. Præſens enim Dominus, [e] ſuſceptam fidelium oblationem ſervorum reſpiciens non ſolum æternam vitam & illa quæ ſolet devotis [f] præſtare, ſed etiam doloris illius violentiam temperabat: ſcilicet ne potentiam cruciatus corporis frangerent animi. Loquebatur enim cum illis Dominus, & [g] exſpectator ac

a Amabilem gladium. b *Ipſa* Colb. c *Extorta* Colb. d *Sed ut* Colb. e Suſcepta oblatione. f Uſſer. *præſtitit.* g Spectator.

robo-

roborator animorum: & præsentia [a] medebatur mala, & coronæ illis cœlestia, si perdurassent, promittebat imperia. Inde judicis ille contemptus; inde gloriosa patientia. Exui enim hac luce cupiebant; ut ad illa clara atque æterna salutis habitacula, Domino jubente, transirent. Præponebant vera falsis, terrenis sempiterna: morituris enim parabatur unius horæ exitio gaudium nulla vetustate periturum.

III. Diabolus tamen multa machinatus est. Sed gratia Domino nostro Jesu Christo: qui contra omnes fidus servorum suorum defensor adsistit. Nam fortissimus *Germanicus*, & omni Deo mente devotus, incredulorum animos potentia suæ virtutis exstinxit. Hic feris traditus, quum Proconsulis in se miserationem cerneret, & ab eo persuaderetur, ut saltem vel ætatem suam cogitaret, si alia forte in se contemneret omnia; dolentem in se inimicum aspernatus est, & dedignatus est veniam, quam suaderet injustus. Quare ipse ad se feram bestiam vocabat: festinans mature mundi hujus labe exui, vel iniquitate privari. His visis vulgus universum, stupore confectum, Christianorum animum mirabatur intentius; & clamatum est: *Torqueantur innocentes: quæratur* Polycarpus.

IV. Tunc unus, [b] incognitus nomine, *Phrygius*, superveniens forte de patria, pronus ad patiendum, voluntate festinans, cruento judici se securus objecit. Sed voluntatem vicit infirmitas. Missis namque ad se feris, his aspectis timore perculsus, cœpit velle quod noluisset; &, conversa ad Diabolum voluntate, probare illud, ad quod venerat

a *Moderabatur* Colb. b *Coïntus*, i. e. *Quintus*.

destruendum. Hunc itaque Proconsul multis pellectionibus sacrificare persuasit. Ideo non eos, fratres, laudare debemus qui se ultro offerunt, sed eos qui inventi latentes in passione potius perseverant. Sic nos namque Evangelicus sermo confirmat, & hoc hortatur exemplo, quo cessisse videmus ultroneum, & vicisse compulsum.

V. Unde *Polycarpus*, vir eximiæ prudentiæ robustique consilii, his auditis latebram petiit. Nec tamen mente turbatus fugiebat hæc, sed potius differebat: qui per singulas civitates ambulans, [a] hortantes, ut celerius exiret, ac se quærentibus aliqua ratione subtraheret, aspernatus, diutius morabatur. Tandem in agrum civitati proximum secedendum putavit. Ibi diebus ac noctibus sine intermissione orationi impendendo operam, Dei implorabat auxilium, quo fortior esset in pœna. Signum tamen, ante triduum quam comprehenderetur, revelationis accepit. Intuebatur cervicalem capitis sui flamma ambiente circumdari. Expergefactus itaque sanctissimus senex, vix adhuc stratis gravia membra subtraxerat, & ait his, qui cum eo erant, ignibus se cremandum.

VI. Ecce in alium agrum forte concesserat; statim quærentes eum adfuerunt custodes. Sed quum ab his ille investigari non posset, uno ex his etiam verberato, latebram confessione infans aperuit. Nec enim ipse celari poterat, quem passio ipsa poscebat. Proditores ejus domestici, Irenarcha & *Herodes* fe-

a Sic emendandum & distinguendum ex codice Colbertino. Non, ut in editione Usseriana, *hortabatur ne* &c. *subtraheret. Aspernatus* &c. quasi ab *aspernatus* vocabulo sententia proxima incepisset.

stinabant

ſtinabant in arenam eum citius exhibere: ut & ille *Chriſti*, finita paſſione, ſit ſocius; & proditores, exemplo *Judæ*, pœnam, quam merentur, accipiant.

VII. Habentes itaque infantulum, ante ſabbatum hora ipſius cœnæ egreſſi ſunt, *Polycarpum* perquirentes, cum equorum magna copia vel armorum: quaſi vero non ſervum *Chriſti* comprehenderent, ſed latronem. Invenerunt eum nocte in tegulis ſe prementem. Fuerat quidem tranſgrediendi in alium agrum facultas: ſed jam feſſus oſtendere ſe maluit quam celare, dicens: *Compleatur voluntas Dei: quamdiu voluit ille, diſtuli; & quando juſſit, optavi*. Viſis itaque illis, deſcendit: habuitque ſermonem, qualem aut [a] illa ætas potuerat, aut [b] Spiritus gratiæ cœleſtis infuderat. Quum mirarentur in his annis tantam velocitatem pedum, tantam habitudinem eſſe membrorum, ad cujus inveſtigationem vix ſumma celeritate pervenerint: nihil ſtupentibus ille reſpondit, ſed ſtatim his alimenta cibi præbuit, & menſam juſſit adponi. Nec hoc ſine divini magiſterii mandato faciens: quum ſcriptum ſit, [c] *inimicos noſtros potu & cibo debere ſatiari.* Tunc deprecatus eſt, ut ei horam concederent qua poſſet orare & omnipotenti Deo debita precum vota perſolvere. Præbentibus facultatem, [d] ſtans petebat donum Dei præceptumque compleri. Jugiter autem per duas fere horas oratio illa duravit: ſtupefactis audientibus, &, quod majoris palmæ [e] videretur, inimicis.

a *Nulla* Colb. b S. Spiritus gratia. c Rom. XII. 20. d *Inſtanter* Colb. e *Videtur* Colb.

VIII. Orationis postmodum voce completa; facta in precibus omnium mentione, notorum ignotorumque, bonorum ac malorum, & catholicorum omnium, qui per singula loca Ecclesiæ colliguntur: tandem hora illius advenit, qua [a] custodiendæ acciperet coronam justitiæ. Impositus itaque asino, quum appropinquaret civitati majori Sabbato, obvius Irenarchæ *Herodi* & patri ejus [b] *Niceteri*, vehiculoque susceptus; ut vel obsequio vinceretur, qui vinci pœnæ dolore non poterat. Quum ergo subdolo crebroque sermone profanum aliquid ab illo exigerent adsidentes, dicerentque; *Quid mali est dicere, Domine, & sacrificare?* & reliqua quæ solent Diabolo instigante narrari: frenato paullisper ore, omnibus patienter auditis, tandem iratus annunciat; ad hoc se nunquam posse perduci, non igne, non ferro, non arctorum doloribus vinculorum, non fame, non exsilio, non flagellis. Commoti tunc illi, vehiculo summa velocitate currente, *Polycarpum* perturbarunt; ita ut suras aliqua ex parte quassaret. Tanta tamen per arenam velocitate currebat, ut [c] nullius corporis damna sentiret.

IX. Sed quum arenam fuisset ingressus, è cœlo statim missa vox sonuit, clamans: *Polycarpe, habeto virtutem.* Hanc vocem qui in arena erant audierunt; ex aliis autem nullus audivit. Quum igitur Proconsuli fuisset oblatus, Deum toto corde confessus, imperia judicis cruenta contempsit. Quumque ab eo ad blasphemum quodcumque cogeretur, diceretque ei Proconsul: *Vel ætatem hanc cogita, si alia in te forte contemnis: non poterit hæc senectus juvenibus etiam expavescenda sufferre. Debes jurare per*

a *Custoditæ* Colb. b *Nicetæ* (ut postea.) c *Nulla* Colb.

re per Cæsarem Cæsarisque fortunam: præterea habere pænitentiam, & dicere; Impios tolle. Tunc *Polycarpus* ore semicluso, [a] & qui non suo sed alieno sermone loqueretur, clausis pene faucibus, populum qui in arena erat respexit universum impium & profanum: tractoque ex intimo corde suspirio, majestatem cœli intuens, ait; *Tolle impios.* Et quum assiduus præceptor assisteret, enuncians; *Jura, & poteris relaxari, Christumque contemne:* tunc ait *Polycarpus; Octogesimum jam & sextum annum ætatis ingredior, nomini ejus probatus & serviens semper, nunquam ab eo læsus, semperque servatus: quo modo possum eum odisse quem colui, quem probavi, quem semper auctorem optavi, imperatorem meum, salvatorem salutis & gloriæ, persecutorem malorum, ultoremque justorum?*

X. Quum ille diceret, *per Cæsaris jurandum esse fortunam*; ait: *Quid me cogis jurare per Cæsarem? aut professionem meam fortasse non nosti? Palam me Christianum dico: & quo magis irasceris, ego gaudeo. Tu si vis legis hujus scire rationem; diem da, à quo incipies audire vel discere.* Respondit ei Proconsul: *Satisfac populo. Polycarpus* ait: *Tibi dignissimum reor satisfacere probatus, &* [b] *obaudientes esse quæ jusseris; tantum ne injuste secteris. Docti enim sumus potestatibus, qui Deo ordinante procedunt, morem gerere, mandatisque servire. Illos vero indignos judico, nec ad satisfaciendum idoneos puto: proinde judici me æquum est parere, non populo.*

XI. Respondit Proconsul: *Feras atroces habeo: his te tradam per frusta lacerandum, si pænitentiam*

a *Ut* Usser. b *Obaudiens eis esse* Usser.

habere contempseris. Respondit ille: *In me leonum rabies cruenta desæviat, & quicquid gravius judex durus inveneris: gloriabor in pœna, tripudiabo lætus in vulnere, & merita mea doloris æstimatione pensabo. Quanto graviora pertulero, tanto præmia majora percipiam. Est mihi paratus ad superiora animus: ex humilioribus enim ad summa procedimus.* Respondit Proconsul: *Si ferarum morsus nova præsumptione contemnis, ignibus te cremabo.* Tunc *Polycarpus* respondit: *Ignem mihi minaris,* inquit, *qui unius horæ spatio æstuat, & post frigescit; ignorans futuri judicii & æterni ignis impiis tormenta perpetua. Sed quid voluntatem tuam longa oratione suspendimus? Fac ex me illa quæ cogitas: & quodcunque aliud pœnæ genus casus obtulerit,* [a] *accelera.*

XII. Hæc forte dum loquitur, vultum ejus [b] vel sensum gratiæ cœlestis splendor intravit, ut ipse etiam Proconsul terreretur. Tunc voce præconis in arena media ter clamatum est: *Polycarpus Christianum se semper esse confessus est.* Universus itaque populus Judæorum & gentium, qui *Smyrnam* colebat, ira commotus exclamat: *Hic est Asiæ magister, Christianorum pater, nostrorum Deorum destructor pertinax, violatorque templorum; qui dicebat non sacrificandum, nec Deorum adoranda esse simulachra: tandem quod peccarat inveniat.* Petebant Asiarcham *Philippum*, ut ei leonem iratus immitteret: qui sibi non licere respondit, tempore jam muneris exsoluto. Tunc placuit illis omnibus, æquo unoque consensu, ut vivum *Polycarpum* ignis exureret. Oportuerat enim id fieri, quod ille

a *Aucupare* Colb. b Forte *in tantum.* Uff. Codex vero Colbertinus habet *ac sensum.*

ante

ante prædixerat. Orans itaque omnipotentem Deum, venerabilem ad ſuos vultum retorquens ait: *Videtis eam eſſe, per quam prophetaveram, paſſionem.*

XIII. Tunc populus ad balneum & ad [a] artiſteria convolavit, ligna & malleola perquirentes, præcipue Judæi. Per hæc igitur miniſteria quum flamma fuiſſet adlata, *Polycarpus* cingulum ſolvit, veſtemque depoſuit; vincula etiam parabat exuere: quæ facere non ſolebat; quia ſinguli fideles viri nuda ejus tangere vel oſculari membra cupiebant. Plenitudine enim bonæ conſcientiæ redundabat, etiam antequam ad martyrii certamen accederet. [b] Potius ergo in medium his quæ ex more parabantur arſuro. Quum (ergo) eum ferro vincire cuperent conſuetudinem legemque ſervantes; *Permittite me ſic,* inquit. *Qui enim mihi dedit velle, largietur & poſſe; atque ipſum tolerabilem faciet voluntati ignem ardentem.*

XIV. Itaque ferro illum nemo vinxit: ſed poſt tergum ligatis manibus, ut devotus (ad) altaria, præſentis paſſionis limen ingreſſus eſt. Tunc ſidera cœlumque reſpiciens, dixit: *Deus angelorum, Deus archangelorum, reſurrectio noſtra ſolutioque peccati, rector elementorum omnium & totius habitaculi, omne juſtorum genus qui in conſpectu tuo vivunt protegens: te benedico, tibi ſerviens, qui me dignum hac paſſione duxiſti, ut percipiam partem coronamque martyrii, initium calicis, per Jeſum Chriſtum in unitate Spiritus ſancti; ut, completo ſacrificio iſtius diei, promiſſa tuæ veritatis accipiam. Ob hanc rem te benedico in omnibus, & glorior, per æternum Pontificem omnipotentem Jeſum Chriſtum:*

a Lege ex Græco *ergaſteria.* b Forte, *poſitis.*

stum: per quem tibi, & cum ipso, & cum Spiritu sancto, gloria nunc & in futurum in secula seculorum Amen.

XV. Completa itaque oratione, flammaque supposita, quum usque ad cœlum tolleretur incendium, miraculi novitas repentina processit: illis videntibus quos videre jusserat cœleste mandatum, ut possint ceteris ostensa narrare. Curvus namque in littora arcus apparuit, in aliquantam latitudinem cornua utraque flectendo, velum navis imitatus: qui martyris corpus molli velabat amplexu, ne aliquid ex sanctis artubus flamma vastaret. Ipsum autem corpus, ut panis grata decoctio vel argenti & auri, qui conflato pulchro colore resplendens singulorum juvabat aspectum. Odor etiam thuris aut myrrhæ, aut pretiosi alicujus unguenti, tractum nidorem totius fugabat incendii.

XVI. Quum hoc itaque peccatoribus fuisset ostensum, ut intelligerent eum non posse comburi: præceperunt congestorem ignis accingi, gladiunculum sancto corpori injicere, illis etiam sancto probato. Quumque hoc ita fuisset effectum, ecce subito fluente sanguinis copia, columba processit de corpore; statim sopitum cruore cessit incendium. Tunc populus totus obstupuit; atque omnibus inter justos & injustos quanta esset probata discretio est; & quid esset [a] præcipuum: etiamsi non est secutum vulgus, quod certum tamen constat, agnovit. Tali itaque *Polycarpus*, sanctæ *Smyrnensium* magister Ecclesiæ, passionis munus implevit: semper quæcunque ei revelata fuisse constat, impleta sunt.

a Forsan: *præcipuum, etiamsi non est secutum, vulgus,* &c.

XVII. Dia-

XVII. Diabolus tamen, qui justorum semper inimicus est, quum perspexisset & vim Martyris, & magnitudinem passionis impletam, inreprehensibilem omnem vitam & meritum majus in morte, hoc excogitavit, ut corpus ejus à nostris non possit auferri; quamvis multi essent qui sanctis ejus optarent communicare [a] generibus. Summisit namque *Nicetem*, patrem *Herodis*, fratrem vero *Alces*, interpellare Rectorem, ut reliquiæ ejus negarentur omnibus Christianis; adserens quod, relictis omnibus, huic fundenda esset oratio singulorum: itaque summittentibus Judæis, quum voluissent auferre eum de flamma. Ignorantes, quia nunquam *Christum* relinquere possumus Christiani, qui pro peccatis nostris pati tanta dignatus est, neque alteri cuiquam precem orationis impendere. Hunc namque Dei filium adoramus & colimus: ejus tamen Martyres, ut discipulos fideles & devotos milites, honorifice ac libenter amplexamur; oramus etiam, ut nos socii ipsorum & condiscipuli esse mereamur.

XVIII Contentione itaque nostra & Judæorum, Centurio posuit corpus in medium. Nos collegimus, ut aurum gemmamque pretiosam, & sepulturæ ossa mandavimus. Conventus itaque alacriter factus, ut præcepit Dominus, ad diem natalemque martyrii.

XIX. Talia circa beatum *Polycarpum* acta sunt; cum his qui ex *Philadelphia* fuerunt duodecim, martyrium [b] *Smyrna* videtur implesse. Solus tamen inter ceteros culturæ meruit principatum. Martyrium ergo excelsum sustinet, & Magister adhuc vocatur à populo. Hunc omnes optemus, secundum exem-

a L. *cineribus*. b L. *in Smyrna*.

plum Domini nostri *Jesu Christi*, qui persecutionem vicit Rectoris injusti, & incorruptionis coronam fugata peccatorum nostrorum morte suscepit. Cum Apostolis & omnibus justis alacriter benedicamus Deum & *Patrem* omnipotentem, & Dominum nostrum *Jesum Christum*, salvatorem animæ nostræ, gubernatorem corporum, & pastorem *Catholicæ* totius Ecclesiæ, & *Spiritum Sanctum* per quem cuncta cognoscimus.

XX. Vos frequenter petieratis, ut quæ gesta fuerant, nunciarem de beato *Polycarpo*: quæ omnia [a] nunciavit per fratrem *Martianum*. Vos jam quia scitis, omnibus per epistolas nunciate: ut ubique benedicatur Dominus bonorum electione servorum. Potens est enim & nos salvare per Dominum nostrum *Jesum Christum* salvatorem: per quem ipse est, & cum ipso gloria, honor, potentia, magnitudo in secula seculorum. Amen. Salutate omnes sanctos. Hi qui nobiscum sunt omnes salutant; *Evaristus*, qui scripsit, cum omni domo sua.

XXI. Martyrium sancti *Polycarpi* mense Aprilio, VII. Kalend. Maji, majore Sabbato, hora octava. Captus est ab *Herode*, Pontifice *Philippo* [b] *Trajano*, Proconsule *Statii Quadrati*. Gratias Domino nostro *Jesu Christo*: cui gloria, honor, magnitudo, thronus sempiternus, à generatione in generationem. Amen.

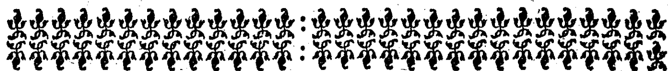
Exemplaria hæc ex *Irenæi*, discipuli *Polycarpi*, doctrina scripsit *Gajus*, qui conversatus est una cum *Irenæo*: ego autem hæc *Socrates* ex *Gaji* exemplaribus scripsi.

Ego *Pionius* memorata exemplaria investigavi & scripsi, ex revelatione quæ mihi patefacta est de beato *Polycarpo*; [c] sicut enunciavi in conventu reliquis ex tempore quo laboravit, cum electis, & ut me colligat Dominus *Jesus Christus* in regno cœlorum, cum *Patre* & *Filio* & *Spiritu sancto*, in secula seculorum. Amen.

a Nunciavimus. b Lege *Tralliano*. c Hæc pessime vertuntur.

FINIS.

ANNOTATIONES
JOANNIS PEARSONI
ET
THOMÆ SMITHI.

ANNOTATIONES JOANNIS PEARSONI IN EPISTOLAM *AD SMYRNÆOS.*

Pag. 1. Γνατίε] Nomen *Ignatii* videtur omnino esse Romanum, idemque quod antiquitus *Egnatius* dicebatur: ut urbs Ἐγνατία dicta est Ἰγνατία, & via nunc Egnatia, nunc *Ignatia* sive *Ignazzo* dicta est. Egnatios haud paucos enumerat in Onomastico suo Glandorpius, quibus multo plures adjungi possent. Certe ætate Ignatii nostri nomen illud erat Romæ maxime familiare; uti in antiquioribus seculis. Nam in una inscriptione de domo Vespasiani apud Gruterum, p. CCXL. hi quinque reperiuntur; C. Egnatius primus, C. Egnatius quartus, C. Egnatius Trallus, C. Egnatius Speratus, C. Egnatius Cosmus. Reines. p. 705. ut multos alios pene ubivis obvios omittam. Et licet exstet inscriptio Græca, quæ repræsentat Ἐγνάτιον Οὐίκτορα Λολλιανὸν, tamen Græci libentius Ἰγνάτιον scribebant, ut diximus. In Græca inscriptione apud Gruterum, pag. CCLXXV. inter nomina Gallieni Imperatoris reperitur Ἰγνάτιος. V. Reines. p. 317. Idemque apparet in duobus nummis apud Tristanum, pag 90. 91. Neque mirum est Episcopum Antiochenum nomen Romanum habuisse, non Syriacum; tum quod Antiochia Præsidum Syriæ sedes erat, & legiones Romanas per multos jam annos receperat; tum quod Romani multi eo loci primo fidem Christianam amplexi esse videantur: quoniam Antiochiæ primum fideles *Christiani* dicti sunt, nomine Latina forma à *Christo*, non Græca, deducto.

Quam-

Quamvis autem inter Romanos idem nomen esset Egnatius & Ignatius; noster tamen apud Antiochiam semper Ignatius dictus est, ut eum omnes veteres Patres, licet in aliis varient, tum Græci, tum Latini, nominant. Unde Syri, putantes illud nomen Romanum ab *igne* deductum esse, *Ignatium* sua lingua *Nurani* vocabant; quasi diceres, *illustrem*, *splendidum*, *gloriosum*. Ita *Nurani* interpretor, non de loco, unde ortus est; sed de nomine, quo vocatus. Νουρὰ enim Syriace *ignis*. Epiphanius XLI. 11. Abul-Pharagius pag. 119. 120. Ab hoc Ignatio, clarissimo Martyre, secundum Ecclesiæ morem plurimi postea Ignatii dicti sunt. Eodem seculo Ignatius fuit, qui Celerini (A. D. 250. Confessoris facti) avunculus fuerat, & martyrium subierat, ut legimus apud S. Cyprianum. Nilus epist. lib. I. Ιγνατίῳ ἀνθυπάτῳ sæpe scribit. Ignatius Præses Bæticæ sub Constantino Juniore, Cod. Theod. Ignatius Diaconus scripsit vitam Theodori Studitæ. V. Suidam & Vossium de Historicis Græcis. Ignatius Diaconus edidit tetrasticha in fabellas Æsopicas sub nomine Gabriæ. Ignatius Patriarcha Constantinopolitanus seculo nono. Ignatius Presbyter Monasterii S. Anastasiæ. Ignatius Monachus ex secunda Cappadocum provincia. In Chronologia Nicephori, Ιγνάτιος ὁ νέος Θεοφόρος. Ignatius adhuc junior Symeoni Thessalonicensi memoratus. Vide Vindicias Ignat. parte II, p. 152. Quod Ignatius fuerit Episcopus Antiochiæ, tum ipse ostendit in Epistolis, tum alii omnes agnoscunt. Quamdiu sederit, & quo tempore ordinatus, nemo hactenus diligenter quæsivit, aut quicquam probabile attulit. A S. Petro ordinatum fuisse scribunt S. Chrysostomus, ejusdem Ecclesiæ Presbyter, & Theodoretus, ejusdem Diœceseos Episcopus. Eusebius in Chronico ad 14. Neronis annum, sed post Othonis mortem; *Antiochiæ secundus Episcopus ordinatur Ignatius*: post mortem Petri scilicet. Quo modo igitur S. Petri dextra ordinatus est? Baronius autem vult Petrum ordinasse Ignatium Presbyterum, sc. anno secundo Claudii, h. e. A. D. 42. Nec igitur puer fuit, quem Christus suscepit in manus; neque certe videtur fuisse Episcopus ille, qui anno 107. ut vult Usserius, exeunte passus est: hoc est, nisi 65. annis sederit. Halloixius, cui non placuit sententia Baronii, statuit quidem Ignatium ordinatum esse; quando certum habuit S. Petrus, & apud se constituit, Romæ deinceps domicilium collocare. Sed quod illud tempus fuit, non indicat. Videamus igitur, si aliunde ordinationis ejus tempus certius erui possit. Post

annum

annum 107. vel 115. non ſedit: quære, quot annos ante ſederit. In Chronico, quod Nicephoro attribuitur, legimus, Ιγνάτιος ἔτη δ'. in editione Pariſina, quæ corruptiſſima eſt: Ιγνάτιος ὁ Θεοφόρος ὁ ἐπὶ Τραϊανοῦ μαρτυρήσας. ἐν Ῥώμῃ ἔτη δ'. Quare Bollandus, vir ſane doctus & diligens, ſuſpicatus eſt legendum eſſe μ'. pro δ'. 40. pro 4. Sed in codice Londinenſi, pro δ'. legitur λ'. Αντιοχείας ἐπίσκοπος Ιγνάτιος ὁ Θεοφόρος ἔτη λ'. Habemus igitur Ignatium ſediſſe Antiochiæ per 30. annos: quod etiam teſtatur Syncellus. Αντιοχείας ἐπίσκοπος Ιγνάτιος ὁ Θεοφόρος ὁ ἐπὶ Τραϊανοῦ μαρτυρήσας ἔτη λ'. idque ex Euſebio ſumpſit, qui Ignatium ordinatum tradit Neronis 14. denatum Trajani decimo. In Anaſtaſii Hiſtoria deeſt annorum numerus. Sed nondum aſcendimus ad ætatem S. Petri. Quare videndum, quid ſenſerit Eutychius, qui diſerte annum ipſum indigitat, quo creatus eſt, p. 336. *Porro anno imperii Neronis Cæſaris duodecimo conſtitutus eſt Ignatius Patriarcha Antiochiæ:* h. e. A. D. 65. Quæ ſatis cum veteribus conſentiunt. Nam omnes fere veteres putabant tunc Petrum ſuperſtitem fuiſſe. Fateor autem numerum annorum, quem addit Eutychius, non competere. Sequuntur enim hæc verba, *qui quum annos triginta duos præfuiſſet, morte affectus eſt.* Nam 32 additi 65 efficiunt annos 97. qui vix pertingunt ad imperium Trajani. Ipſe tamen poſtea docet, Ignatium Romæ paſſum eſſe ſub Trajano, & Heronem ejus Succeſſorem anno Trajani 6. ordinatum eſſe. De anno ordinationis nihil puto certi colligi poſſe: de anno autem paſſionis, & de anno, quo epiſtolas ſcripſit, quod magis cognitu neceſſarium eſt, accuratius poſtea tractabo.

Ιγνατίου ἐπιστολαὶ] *Epiſtolæ Ignatii*, i. e. ab ipſo Ignatio, Epiſcopo Antiochiæ & Martyre, ſcriptæ. Hæ autem ſeptem ſunt, Euſebio viſæ & laudatæ, & diſtincte nominatæ, ſuiſque characteribus diſcriminatæ: & loco & tempore, quibus ſcriptæ ſunt, deſignatis; & eccleſiis, ad quas ſcriptæ ſunt, nominatis; & argumentis etiam explicatis, & ipſiſſimis verbis haud ſemel recitatis. Hæ, inquam, ſeptem Epiſtolæ, & fictarum conſortio & Interpolatoris manu liberatæ, jam tandem eadem facie nobis apparent, qua Euſebio & reliquis Patribus apparuerunt. Hæ ſeptem Epiſtolæ non potuerunt eſſe S. Polycarpo incognitæ, Smyrnæ tunc temporis Epiſcopo; quum earum quatuor in ipſa urbe Smyrnenſi ſcriptæ ſint, tres reliquæ Troade paullo poſt Smyrnam miſſæ, quarum una ad ipſum data eſt Polycarpum.

P. I. Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος] De nomine hujus Martyris, *Ignatio*, diximus: de hoc epitheto, quod loco cognominis ei adhæsit, dicendum est: & eo quidem latius, quod à viris quibusdam eruditis rejicitur & deridetur. Θεοφόρος à veteri Interprete, uti & vulgari, semper *Theophorus* redditur, ab Arnobio *Theoferus*, ab Anastasio *Deifer*. Quippe erat, ut Menæa indicant, θεοφόρος καλούμενος φερωνύμως, quasi qui alio nomine vulgari adjecto gauderet: quod & ὁ καὶ satis aperte ostendunt. Sic enim in Inscriptionibus Gruterianis legimus, p. CCCXIII. 10. Μ. Αὐρ. Ἀσκληπιάδης, ὁ καὶ Ἑρμόδωρος. Hoc nomen Ignatio nostro attributum fuisse testantur ejus Acta: & ipse, ut opinor, idem agnoscit in Epistola; ut postea ostendemus. Interim ne hoc vocabulum nimis insolens videatur, quid significet, & quam frequenter eodem seculo & sequentibus usitatum sit, indicabimus. Θεοφόρος proprie *deifer*, sive *portans Deum*: h. e. *in se habens Deum*, compositione apud Græcos omnium tritissima. In veteri Latino Interprete 1 Cor. VI. 20. *Glorificate, & portate Deum in corpore vestro* legimus: quum in Græcis codicibus legatur tantum, δοξάζετε. Sed sine dubio Interpres ille in suo Græco codice vocem aliam aliquam vidit, quam *portate* reddidit. Certe Tertullianus ea verba sic habet, *Glorificate & tollite Deum*: & S. Cyprianus in Orationem Dominicam, *Clarificate & portate Deum in corpore vestro;* & libro Testimoniorum tertio eadem verba repetit. Nec aliter Auctor libri De duplici Martyrio. Ambrosiaster etiam, vetus Scriptor, non tantum verba recitat, sed & hanc expositionem addit: *Hoc est clarificare & portare Deum in corpore, ut secundum legem ejus ambulemus. Per legem enim suam ipse videtur in nobis. Portare tamen Deum, hoc est, imaginem Dei in rebus bene gestis ostendere.* Omnium primus Irenæus, licet hoc loco tantum δοξάζετε legisse videatur, sæpe tamen ea phrasi Græce usus est, quam Interpres ejus *portare Deum* transtulit: ut l. IV. c. 37. *Videbitur Deus ab hominibus, qui portant Spiritum ejus:* & l. V. c. 8. *Paullatim assuescentes capere & portare Deum.* Sic idem, *portare Christum & portare Deum*, l. III. c. 18. *Ut per eum adoptionem percipiamus, portante homine, & capiente, & complectente Filium Dei.* Idem certe est θεοφόρος, & ὁ θεοφορῶν. quæ vox de quolibet sancto usurpari potest: ut eodem seculo Clemens Alexandrinus Stromat. lib. VII. de suo Gnostico; Θεῖος ἄρα ὁ γνωστικὸς καὶ ἤδη ἅγιος θεοφορῶν καὶ θεοφορούμενος. Ut enim *portare Deum*, sic & *vectari Deo aut Spiritu* veteres

usurpa-

usurpabant. Tertullianus, laudans Apostolorum Act. XV. 29. sententiam, sic eam repetit: *vectante vos Spiritu S.* ubi legendum esse voluit Josephus Scaliger, *vectate vos. Spiritui S. sufficit.* Sed emendatio hæc ex Viri magni ingenio tantum. Tertullianus tantummodo interpretatus est ea verba, quæ in suo codice Græco vidit. Sic enim Codex Cantabrigiensis antiquus ea verba addita habet, φερόμενοι ἐν ἁγίῳ πνεύματι· & ante Tertullianum eadem lectio apud Irenæum exstabat: ita enim ejus Interpres, l. III. c. 12. *Bene agetis, ambulantes in Spiritu sancto.*

P. 1. Ἐκκλησίᾳ θεοῦ πατρὸς] Interpolator nihil habuit, quod huic loco adjiceret, præter nomen *Altissimi*: quæ vox etiam inserta est Epistolæ ad Romanos. Notandum autem est, S. Ignatium signanter vocare *Ecclesiam Patris & Christi*; quibus verbis explicare videtur S. Paulum, qui vocare solet ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. 1 Cor. I. 2. X. 32. XI. 16. 22. XV. 9. 2 Cor. I. 1. Sed in epistola I. ad Thessalonicenses, τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ· & rursus in ep. II. ad eosdem.

Καὶ τοῦ ἠγαπημένου Ἰησοῦ Χριστοῦ] Interpolator hic inseruit, υἱοῦ αὐτοῦ, sed sine ulla necessitate. Nam ὁ ἠγαπημένος *dilectum filium* significat, præcipue ubi ad Deum respectus habetur: ut Ephes. I. 6. εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ.

Ελεημένη ἐν παντὶ χαρίσματι] Ηλεημένῃ. V. I. *habenti propitiationem*: minus apposite. Melius Vulg. *misericordiam consecutæ.* Ut Rom. XI. 30. νῦν δὲ ἠλεήθητε, *nunc autem misericordiam consecuti estis*: & 31. ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι, *ut & ipsi misericordiam consequantur.* Sed quum addatur ἐν παντὶ χαρίσματι, ostendit, quid consecuta fuerit Ecclesia Smyrnæorum per misericordiam, qua donata est: nempe varia Dei dona. Ut S. Paulus de seipso 1 Cor. VII. 25. ὡς ἠλεημένος ὑπὸ Κυρίου πιστὸς εἶναι, *tanquam misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis*: i. e. per misericordiam Domini hoc ab eo consecutus sum, ut fidelis essem. Sic igitur interpretor ἠλεημένῃ ἐν παντὶ χαρίσματι, *omne donum per misericordiam Christi consecutæ.* 1 Pet. II. 10. οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες· ubi Apostolus aperte locum respicit Oseæ, cap. II. 24. quem locum sic citat S. Paulus ad Romanos, IX. 25. ὡς ἐν τῷ Ὠσηὲ λέγει, καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου· καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην· & hunc locum sic reddit V. I. *Sicut in Osee dixit, vocabo non plebem, plebem meam, & non dilectam, dilectam*: & tunc addit, *& non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam.* quæ nunc

in codicibus S. Pauli non apparent. Sic tamen Veteres nonnulli legebant, ut Irenæi Interpres, lib. IV. c. 37. *Quemadmodum Apostolus ait, Fiat qui non populus, populus, & ea, quæ non est misericordiam consecuta, misericordiam consecuta.* Ita Tertullianus adversus Marcionem, l. IV. c. 16. *Cœpit expungi, quod dictum est per Osee, Non populus meus, populus meus, & non misericordiam consecuta, misericordiam consecuta, natio scilicet.* Alii tamen habent tantum, *& non dilecta, dilecta:* ut legitur apud S. Paulum, qui eo loco sequitur LXX. apud quos legitur; καὶ ἀγαπήσω τὴν ὀυκ ἠγαπημένην. Et tamen in Alexandrino Codice LXX. Interpretum etiamnum legitur, καὶ ἐλεήσω τὴν ὀυκ ἠλεημένην. & Hieronymus in suo codice ita scriptum invenit: nam eorum versionem in hunc modum interpretatur, *& miserebor ejus, quæ fuit absque misericordia.* Quinetiam Theodoretus ad locum sic legit: καὶ ἐλεήσω τὴν ὀυκ ἠλεημένην, & ipse Hieronymus ita interpretatur, *primum Iezreel, secundum absque misericordia.*

P. 1. Πεπληρωμένη ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ] Modus hic loquendi haud quidem usitatus, est tamen Apostolicus. Ephes. V. 38. πληρῦσθε ἐν πνεύματι, *implemini Spiritu.* Sic hoc loco, *repletæ fide & dilectione*, sive *fidei & dilectionis plenæ:* ut Apostolus loquitur ad Romanos XV. 14. μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως. Quod quum non animadverteret Interpolator, in πεπληροφορημένη nulla necessitate convertit. Sic Clemens Romanus ad Corinthios, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου ἔκχυσις ἐπὶ πάντας ἐγίνετο· *& plena S. Spiritus effusio super omnes facta est.*

Ἀνυστερήτῳ ὄυσῃ παντὸς χαρίσματος] V. I. *indeficienti.* Vulg. *infraudatæ:* potius, *indefectæ;* & satis hæc eleganter. *Indefectæ* passive. Phædrus lib. I. fab. XXI. *defectus annis, & desertus viribus.* De Sejano Paterculus l. II. c. 116. *non merito sed materia adipiscendi triumphalia defectus est:* & c. 120. ait, *Varum magis Imperatoris defectum consilio quam virtute destitutum militum.* Apul. 32. *argumentis defecta.* Ad rem ipsam quod spectat, S. Ignatius sequitur Apostolum, 1 Cor. I. 7. ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι. *Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia.* Sic ipse ad Polycarpum, ἵνα μηδενὸς λείπῃ, καὶ παντὸς χαρίσματος περισσεύῃς. Hic igitur Ignatius declarat, Ecclesiam Smyrnæorum non tantum omnia dona per misericordiam Dei accepisse, sed & ea conservasse, & quum scriberet, nullo eorum destitutam fuisse. Quod quidem antiquitati harum Epistolarum haud parum patrocinatur. Nam quod de Corinthiis dictum est a S. Paulo, ut

de

de Smyrnæis etiam affirmaretur tot annis postea, insigne illius Ecclesiæ præconium fuit. Post Ignatii tempora legimus in aliquibus Ecclesiis aliqua charismata perdurasse. De dono prophetiæ Justinus in Dialogo: παρὰ γὰρ ἡμῖν καὶ μέχρι νῦν προφητικὰ χαρίσματά ἐστιν. *Nam apud nos etiamnum sunt prophetica charismata.* De dono prophetico aliisque nonnullis adhuc in Ecclesia manentibus Irenæus l. II. c. 56. & 57. præcipue ad conversionem Gentium. De dono prophetico, & sanationis, & ejectionis Dæmonum ad sua usque tempora durante Origenes lib. I. contra Celsum p. 34. & alibi.

P. 1. Θεοπρεπεστάτῃ] Interpres uterque, *Deo-decentissimæ.* Origenes in exhortatione ad Martyrium, Θεοπρεπέστατε Αμβρόσιε. & Dionysius Alexandrinus apud Eusebium lib. VI. c. 41. καὶ νῦν ὁ Θεοπρεπέστατος σὺν ἡμῖν ἐστι Διόσκορος. De Christo ipso Origenes adv. Celsum l. III. Θεοπρεπέστατος καὶ ἀληθῶς θεόθεν πρὸς ἡμᾶς κατελθών.

Αγιοφόρῳ] V. I. *sanctiferæ.* Uno verbo dixit, quod Apostolus pluribus dicere solebat, κλητοῖς ἁγίοις, vel πᾶσιν ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ιησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις. Ecclesia autem recte *sanctifera* dicitur, quia sanctis referta est, eosque quasi parere videtur: ideoque *ferax sanctorum* habetur; ut καρποφόρος, *frugifer*: Σιτοφόρος γῆ. Sic Ephesii dicuntur ἁγιοφόροι.

Τῇ οὔσῃ ἐν Σμύρνῃ] Phrasis plane Apostolica, ubi ad Ecclesiam alicujus urbis scribitur: ut 1 Cor. I. 2. Τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ. & 2 Cor. I. 1. & ubi Ecclesiæ nomen non usurpat, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ρώμῃ, ἐν Εφέσῳ, ἐν Κολοσσαῖς, &c. Rom. XII. 3. παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν.

Τῆς Ασίας] Apoc. I. 4. 11. Ad Episcopos quinque urbium Asiaticarum scribit Ignatius. Erasmus vult plures ecclesias in Asia, quam septem, non fuisse, quum Joannes Apocalypsin scripsit. Sed quære. Undecim urbes Asiæ certant apud Tacitum lib. IV. Annalium pro templo Tiberii. Urbes autem ad Commune Asiæ pertinentes erant tredecim. Quatuor vero ex hisce quinque nomen Ασίας adjungit Ignatius, quarum tres memorantur inter Septem Asiæ Ecclesias Apocalypticas; quintam autem, ut distinguat ab urbe ejusdem nominis satis celebri in eadem Asia sita, illa appellatione omissa, aliter describit, viz. ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ. Eodem igitur sensu hic intelligenda est *Asia*, quo locuti sunt Apostoli, Petrus, Paulus, & Joannes. Scriptores alii has urbes, sigillatim recensitas, aut Lydiæ, aut Æolidi aut Ioniæ adscribunt, non Asiæ. Lydia autem Æolidem & Ioniam complectebatur, & Asiam proprie dictam constituebat: Ασία, τὸ πρότερον ἐκαλεῖτο ἡ Λυδία. De qua re videndus

omnino Ariſtides in προσφωνητικῷ Σμυρναϊκῷ. t. I. p. 475. Smyrna urbs ſub Tiberio omnium pulcherrima, ut teſtatur Strabo, hujus *Aſiæ* metropolis. V. Marm. Oxon. p. 47.

P. I. Ἐν ἀμώμῳ πνεύματι καὶ λόγῳ Θεοῦ] Hæc ad poſteriora pertinent, ut ex aliis ſalutationibus patet. Ita enim ad Epheſios optans loquitur, πλεῖστα ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἐν ἀμώμῳ χάριτι χαίρειν· & ad Romanos, πλεῖστα ἐν Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ ἀμώμως χαίρειν.

Πλεῖστα χαίρειν] *plurimum gaudere:* ut, *plurimum valere.* Digeſtorum l. VIII. t. 3. 37. Λούκιος Τίτιος Γαΐῳ Σείῳ πλεῖστα χαίρειν. Solita hæc in Epiſtolis ſalutatio, brevis & conciſa. Ἴδιον γὰρ πάσης ἐπιστολῆς τὸ χαίρειν καὶ ἔρρωσο λέγειν, inquit Artemidorus l. III. c. 44. Ita S. Jacobus ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ χαίρειν. Neque tantum in Epiſtolis, ſed & in congreſſibus & allocutionibus quotidianis, præſertim matutinis, eadem forma à Græcis uſurpata eſt. De qua familiari ſalutatione intelligenda eſt illa S. Joannis cautio epiſtola ſecunda de ſeductore, χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. Quamvis hæc allocutio, quam πρόσρημα, πρόσρησιν, & προσαγόρευσιν Græci vocant, antiquiſſima fuerit, & ab ipſis Homeri temporibus deducta; eam tamen Plato, Homero ſemper iniquior, cum in Charmide, tum in Philebo, rejecit: unde Lucianus in *Salutationis lapſu* de Platone loquens: Τὸ μὲν χαίρειν χαίρειν κελεύει, καὶ πάνυ ἀποδοκιμάζει: ut eum locum Luciani & ſupplendum & emendandum puto. Loco autem τοῦ χαίρειν Plato poſuit τὸ εὐπράττειν. Τὸ δὲ εὐπράττειν ἀντ' αὐτοῦ εἰσάγει, ὡς κοινὸν σώματός τε καὶ ψυχῆς εὖ διακειμένων σύμβολον. Pythagoræi ſemper τὸ ὑγιαίνειν uſurpabant: de quibus iterum Lucianus: Καὶ ὅλως ἡγοῦντο τὸ μὲν ὑγιαίνειν τὸ εὐπράττειν καὶ τὸ χαίρειν εἶναι· οὔτε δὲ τὸ εὐπράττειν, οὔτε τὸ χαίρειν πάντως καὶ τὸ ὑγιαίνειν. ut eum locum etiam ſupplevimus. Et ab his Pythagoræis, qui in Italia ſive Magna Græcia vivebant, Romani, ut opinor, ſuas formulas derivarunt, *Salutem* ſcil. & *Bene valere.* Huc uſque Inſcriptio, quam nimis longam eſſe putant homines nimis delicati. S. Paulum utique imitatur noſter: neque magis uſquam, quam in Salutationibus. Inſcriptio Epiſtolæ Paulinæ ad Romanos hac ipſa longior eſt, ſeptem priores verſiculos complectens.

P. 2. Δοξάζω Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Θεὸν] Vetus Interpres, *Glorifico Jeſum Chriſtum Deum.* In MS. legitur δοξάζων, ſatis bene. Interpolator pro ſua libidine, Δοξάζω τὸν Θεὸν καὶ πατέρα Ἰησοῦ Χριστοῦ· quibus verbis ſententiam Ignatii de vera & ſumma divinitate Chriſti obſcuravit, quam tamen ipſe Ignatius ſemper aperte agnoſcit & profitetur. Non aliter intelli-

gi po-

gi poteſt --- δωρεὰ τοῦ Θεοῦ in hac ipſa epiſtola, & διακόνους Χριστοῦ Θεοῦ in epiſtola ad Polycarpum, ἐν Θεῷ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ in epiſtola ad Epheſios, καὶ αὐτὸς ᾖ ἐν ἡμῖν Θεὸς ἡμῶν, & λαβόντες Θεοῦ γνῶσιν, ὅ ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. & ad Romanos, κατὰ πίστιν καὶ ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Quæ omnia ad imitationem S. Johannis & S. Thomæ dicta ſunt, qui aperte *Chriſtum* ἐθεολόγουν, ut loquuntur Veteres, i. e. *diſerte nobis ut Deum repræſentabant.* Ita certe Ignatii ætate loquebantur, & qui ſtatim poſtea ſecuti ſunt. V. Plinii epiſtolam ad Trajanum, & Euſeb. H. E. l. V. c. 28. p. 196. & IX. 1. p. 348. D. Clem. Alexandr. 790. A. b. Inſignis locus eſt Origenis adv. Celſum, 230. & in Joan. 129. Arnobius adv. Gentes, l. II. p. 85. *Et ideo Chriſtus, licet vobis invitis, Deus: (Deus inquam Chriſtus.) Hoc enim ſæpe dicendum eſt, ut infidelium diſſiliat & dirumpatur auditus.* Unde peculiari notione Θεολογία doctrina de deitate Chriſti: cui opponitur doctrina de humanitate, quæ Οἰκονομία dicebatur: & θεολογικὰ dicebantur, quæ tractabant de deitate Chriſti. Ephraimus apud Phot. 776. 20. De οἰκονομίᾳ v. Irenæum l. 4. c. 62. Græce, & p. 80. Vide eundem in penultima pagina Græcorum fragmentorum. Orig. 129. in Joan. ex Heracleone. Juſtin. 264. A. 331. A. Οἰκονομία καὶ Θεολογία Euſeb. lib. 1. p. 4. D. Theodoret. procemio ad Hebræos. Illud etiam ex verbo δοξάζειν apparet, quoniam toties in S. literis occurrit δοξάζειν τὸν Θεόν. In vetuſtiſſima doxologia in codice Treviren ſi ante mille annos deſcripto, & in codice Cyrilli ante annos mille ducentos:

Κύριε ὁ Θεός,
Ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ,
Ὁ υἱὸς τοῦ Πατρός.
Domine Deus,
Agnus Dei,
Filius Patris.

Sub nomine προσευχῆς ἑωθινῆς ab ipſo Athanaſio agnita *de Virginitate* verſus finem: & fortaſſe ᾠδὴ πολυώνυμος a Luciano circa medium ſecundi ſeculi notata eſt; ut obſervatum eſt a Viro erudito, & Amico noſtro, Smitho Oxonienſi. Hoc maxime notabile, quod vetuſtiſſimi Chriſtiani Chriſtum *Deum* ſimpliciter vocabant: poſteriores Hæretici *Dominum* tantum. V. Phœbadium.

P. 2. Τὸν Θεὸν] Chriſtum vocat Ignatius Deum cum articulo. Ephraim. apud. Phot. Cod. CCXXVIII, pag. 810. 21. Καὶ ὁ θεοφόρος δὲ Ἰγνάτιος καὶ μάρτυς Σμυρναίοις ἐπιστέλλων ὁμοίως κέχρηται τῷ ἄρθρῳ· eo ſc. modo, quo ante S. Matthæus & S. Paulus, non tantum in caſu recto, ſed etiam in obliquo.

De articulo Orig. in Jo. 109. B. ipse tamen usurpat contra Cels. 321. 322. 323. 325. Valesius in epistola ad Abgarum apud Euseb. in annotationibus pag. 22. condemnat vulgarem lectionem, ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, propter auctoritatem aliquorum MSS. & rationem addit duplicem, quarum neutra mihi probatur. Artemon Hæreticus post Apostolos fatebatur Christianos Christum θεολογῆσαι. Theodoret. IV. 220. B. Quum dixisset Libanius Sophista de Christianis, τὸν ἐκ Παλαιστίνης ἄνθρωπον θεόν τε καὶ θεοῦ παῖδα ποιοῦσι, *Hominem quendam ex Palæstina Deum Deique filium faciunt*; recte ei respondit Socrates III. 23. ὅπως μὲν οὖν &c. p. 201. quem consule. An inde veteres inscriptiones Ι. Χ. Θ. Ἰησοῦς Χριστὸς Θεὸς; unde ΙΧΘΥΣ Tertulliani. V. Rutgers. Var. Lect. l. I. c. 1.

P. 2. Τὸν οὕτως ὑμᾶς σοφίσαντα] *Qui tanta vos sapientia imbuit & instruxit : qui vos adeo sapientes reddidit*; sapientia sc. salutari atque divina. Ita enim loquitur more Apostolico : ut 2 Tim. III. 15. τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν. V. I. *quæ te possunt instruere ad salutem.* N. I. *quæ te possunt sapientem reddere.* Hac voce solus inter N. T. Scriptores S. Paulus usus est. Reperitur vero identidem cum accusativo personæ in Græca Versione Psalmorum. Psalm. XVIII. 8. & CIV. 22. Vetus Interpres οὕτως non agnoscit: agnoscit autem Interpolator cum suo Interprete: & sine dubio ita scripsit Ignatius. Veram igitur sapientiam atque divinam à Christo tribui ostendit, qui est θεοῦ δύναμις & θεοῦ σοφία. 1 Cor. I. 18. *& factus est nobis* σοφία ἀπὸ θεοῦ. 1 Cor. I. 30. De Mose Epiphanius: Ὁ δὲ Μωυσῆς συνέσει ἐκ θεοῦ κεχαριτωμένος. Ita Deus ἐν ἐνυπνίοις σοφίσας dicitur Josephum Naz. Orat. XXVIII. 281. B. Σοφισθέντες Justin. 247. B. 250. C. Barnabas pag. 228. ὅτι ἄγγελος πονηρὸς ἐσόφισεν αὐτοὺς. Cyrill. Lex. Συνετιῶ σε, σοφιῶ σε. Glossa, Σοφίζω, *sapientiam præsto.* Aliter quoque usurpabant : Σοφίζω, λόγοις ἀπατῶ. ita scribendum, non λόγους.

Ἐνόησα γὰρ] *Observavi enim.* Quapropter jam fuerat ipse Smyrnæ, & eorum conversationem, dum apud eos esset, observaverat & ad Smyrnæos hæc Troade constitutus scribit, jam Asiæ valedicturus, & in Thraciam perrecturus.

Κατηρτισμένους ἐν ἀκινήτῳ πίστει] V. I. *perfectos in immobili fide.* Effectum hic explicat, quem divinæ sapientiæ, à Christo datæ, tanquam caussæ, adscribit: agnoscit enim Smyrnæos divina sapientia non mediocriter esse imbutos, quod fide immobili eos esse præditos cognosceret. Quod enim à Corinthiis in caussa schismatis expetebat S. Paulus

1 Cor.

1 Cor. I. 10 ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ, illud in Smyrnæis agnoſcit Ignatius, *compactos* ſc. ſeu *inſtructos* eos eſſe in *fide*, *eaque immobili & indiſſolubili:* quod eam ſc. à Schiſmaticorum & Hæreticorum inſultibus inconcuſſam conſervarent. Ἀκίνητον autem vocat, ut S. Paulus ἀκλινῆ· v. poſtea ubi ad Epheſios utitur verbis S. Pauli ipſiſſimis: ſed illa videntur aſſuta. 1 Cor. XV. 58. Ἑδραῖοι γίνεσθε καὶ ἀμετακίνητοι. Ad Polycarpum, ἡδρασμένοι, ὡς ἐπὶ πέτραν ἀκίνητον.

P. 2. Ὥσπερ καθηλωμένους] Deſcribit eos *quaſi* καθηλωμένους *clavifixos: quaſi* inquam: nam V. I. male, *quemadmodum*; ac ſi clavis fixi eſſent Immobilitatem & firmitatem fidei illuſtrat Ignatius, dum eos adeo ſtabiles pronunciat, ac ſi clavis quibuſdam fixi eſſent. *Crucifixus* cum Chriſto: Gal. II. 20. & VI. 14. Heſychius, καθήλωσε, τοῖς ἥλοις ἔσφιγξε. V. Æſchyli Prometheum.

Ἄρασσε μᾶλλον, σφίγγε, μηδαμῇ χάλα.

Lucianus pœnam Promethei deſcribit, quam σαύρωσιν vocat. Celſus apud Orig. 298. διότι ὁ διδάσκαλος αὐτῶν σαυρῷ ἀνηλώθη. Suidas, Ἀνάρτησις, ἡ ἐπὶ ξύλου καθήλωσις. Ita in Actis Pionii καθηλώσεις illius Martyris memorabantur, ut tradit Euſebius. Eleganter hæc exprimuntur à Clem. Alex. Pædagogi l. III. c. 12. Naz. 276. A. Vide etiam Theodotum Ancyranum, p. 25. Καθήλωσον τὰς σάρκας μου Pſalm. CXVIII. 121. De Chriſto aliqui interpretati ſunt: ut Barnabas p. 219.

Σαρκί τε καὶ πνεύματι] Phraſis Ignatio maxime familiaris: i. e. *toti ac penitus, ac ſi ita Chriſto deſervirent tum corpore tum animo, ut ab illo avelli non poſſent. Empti enim ſumus Chriſto*, ſanguine ſc. Jeſu Chriſti in cruce effuſo: unde oportet *Deum glorificare & in corpore & in Spiritu, quæ ſunt Dei.* 1 Cor. VI. 20. Quod Clemens Alex. dixit πνεύμασι καὶ σώμασι, 275. B. Eccleſia Gallicana σώματι καὶ ψυχῇ apud Euſeb. 159. C. Διόπερ ἀναγκαῖον πνευματικῶς καὶ σωματικῶς χριστιανίζειν. Orig. in Jo. 9. D.

Καὶ ἑδρασμένους ἐν ἀγάπῃ] Secunda firmitatis metaphora: ut in epiſt. ad Polycarpum, ἡδρασμένην ὡς ἐπὶ πέτραν ἀκίνητον, & hac ipſa, ἣν εὔχομαι ἑδρᾶσθαι πίστει καὶ ἀγάπῃ· & in epiſt. ad Epheſ. ἑδραῖοι ἐν τῇ πίστει. S. Paulo ἑδραῖοι. 1 Cor. VII. 27. & XV. 58. Coloſſ. I. 23. Clem. Alex. τῆς ἀληθείας ἑδραιότης, 317. D. Heſychius, Ἑδρασμένη, βεβαιωθεῖσα. Ἕδρα, βάσις· unde ἕδρανον, *firmamentum*, *ſtabilimentum.* Ancoram Poëta ſatis eleganter dixit νηῶν ἕδρανον ἀσαθέων· per quam metaphoram liber Epiphanii ab ipſo dictus Ἀγκυρωτὸς, *firmus*, *ſtabilis*, *vel more ancoræ firmans & ſtabiliens.*

P. 2. Πεπληροφορημένες] V. I. *certificatos*: Vulgatus, *confirmatos*: minus recte, ut opinor. Vox hæc à LXX. adhibita est, Eccles. VIII. 11. ad exprimendam vocem Hebræam מלא, quod alibi πληρῦσθαι redditur. Hesych. πληροφορία, βεβαιότης. Gloss. πληροφόρημα, *plenitudo*, *satisfactio*. πληροφορῶ, *morigero*, *satisfacio*. Licet autem πεπληροφορημένος nihil aliud significet, ut videtur, quam πεπληρωμένος, hic tamen aliquid ulterius significat, ut ex adjunctis patet, εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν· & ejus significatio omnino petenda est à Luc. I. 1. in quem locum Homilia ex interpretatione Hieronymi, *Effectum suum Lucas indicat ex sermone, quo ait, in nobis manifestissime sunt ostensa, id est* πεπληροφορημένων, *quod uno verbo Latinus sermo non explicat. Certa enim fide & ratione cognoverat, neque in aliquo fluctuabat, utrum ita esset, an aliter.* Novi quidem Fœderis Scriptores ea non uno modo utuntur. Solus Paulus cum Luca suo. Πληροφόρησον, 2 Tim. IV. 5. nihil aliud hic quam *implere* significat. Πληροφορία ἀγάπης, Epiphan. p. 15. C. unde Clemens πεπληροφορημένος ἀγάπης. Hegesippus apud Euseb. l. II. c. 23. Καὶ πολλῶν πληροφορηθέντων καὶ δοξαζόντων ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τῦ Ιακώβε· Rom. IV. 21. & XIV. 5.

Πεπληροφορημένες εἰς τὸν Κύριον] Ut πιςεύοντας εἰς τὸν Κύριον, *firmissima fide penitus persuasos in Dominum nostrum.* Basil. Ascet. Τί ἴδιον πίςεως; ἀδιάκριτος πληροφορία. Ita explicare videtur Hebr. X. 22. Unde postea πληροφορεῖν. Evagr. 347. D. Clem. Alex. p. 54. [a] de Apostolis, πληροφορηθέντες διὰ τῆς ἀναςάσεως, & μετὰ πληροφορίας πνεύματος βεβαιόπισοι. V. Heins. 46. Ipse in epistola ad Magnes. πεπληροφορῆσθαι ἐν τῇ γεννήσει, καὶ τῷ πάθει, καὶ τῇ ἀναςάσει τῇ γενομένῃ ἐν καιρῷ τῆς ἡγεμονίας Ποντίε Πιλάτε.

Υἱὸν Θεῦ κατὰ θέλημα καὶ δύναμιν Θεῦ] Locum hunc exscripsit Theodoretus Dial. I. ubi ἀληθῶς male transponitur, & κατὰ θεότητα καὶ δύναμιν, pro κατὰ θέλημα καὶ δύναμιν, ut varia lectio, observari potest. Puto apud Theodoretum potius eam vocem mutatam fuisse. Certe ab Interpolatore

a Desumta hæc sunt ex Epistola Clementis Romani priore ad Corinthios, ut recte citavit priora verba D. Heinsius in Exercitat. Sacris pag. 346. non vero ex Clemente Alexandrino. Verba Clementis Romani Cap. 42. ita habent: Apostoli πληροφορηθέντες διὰ τῆς ἀναςάσεως τῦ Κυρίε ἡμῶν I. X. καὶ πιςωθέντες --- μετὰ πληροφορίας πνεύματος ἁγίε --- ubi loco πιςωθέντες Pearson scripsit βεβαιόπιστοι. Cap. 54. occurrit etiam πεπληροφορημένος ἀγάπης.

non

non est. Quænam vero fuerit vera Ignatii lectio, dubitari potest ob auctoritatem Theodoreti, qui caute legendus est post Concilium Ephesinum: utraque tamen satis sana. Licet enim κατὰ θεότητα ad divinam naturam hæc referre videtur, & κατὰ θέλημα generationi divinæ contradicere videatur, neutrum tamen verum est. Verbum enim non tantum κατὰ θεότητα Filius Dei recte dicitur, sed & κατὰ θέλημα à Veteribus sæpe dicitur. Certe Justino Martyri Dialog. cum Tryphone p. 284. dicitur ἐκ τοῦ Πατρὸς θελήσει γεγενῆσθαι· & postea seipsum exponens, ἐν τοῖς προειρημένοις διὰ βραχέων τὸν λόγον ἐξήτασα, εἰπὼν τὴν δύναμιν ταύτην γεγενῆσθαι ἀπὸ τοῦ Πατρὸς δυνάμει καὶ βουλῇ αὐτοῦ. Tatianus, Justini discipulus, θελήματι δὲ τῆς ἁπλότητος αὐτοῦ προπηδᾷ λόγος· & ὁ λόγος προελθὼν ἐκ τῆς τοῦ Πατρὸς δυνάμεως. Tertull. adversus Praxeam, *Quis Deus in ea natus? Sermo & Spiritus, qui cum Sermone de Dei voluntate natus est.* Utcunque sit, videtur Ignatius de Incarnatione loqui. Origenes Hom. II. in Cant. *Quia secundum dispensationem carnis ex Virgine cum voluntate Patris crevi.* Nazianzenus culpat eos, qui unam naturam Dei ita tradiderunt, μίαν μὲν, μικροπρεπῆ δέ τινα καὶ στενὴν, οὐκ ἔχουσαν τὸ μεγάλων εἶναι ἀρχὴν, ὥσπερ οὐ δυνηθεῖσαν ἢ μὴ θελήσασαν. 208. D. Hæc ad Trallianos è Smyrna brevius, eadem nunc è Troade ad Smyrnæos Ignatius scribit plenius & explicatius.

P. 2. Γεγενημένον] Forte γεγεννημένον. V. I. *genitum*: ut in ep. ad Trallianos, ὃς ἀληθῶς ἐγεννήθη. V. I. *vere natus est.* Ex Maria natus, an genitus dicatur Christus, non refert: certe eam distinctionem non curabant veteres; & apud Græcos γένησις pro γέννησις sæpe scripta reperitur.

Βεβαπτισμένον ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου] Hæc ad veritatem naturæ humanæ spectant, quod fuerit Joannis manibus contrectatus, quod aquis immersus, quod ablutus, ut alii.

Ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου] ut in Ep. ad Magnes. ἐν καιρῷ τῆς ἡγεμονίας Ποντίου Πιλάτου. Præter eos, qui enarrarunt Historice, primus Paulus, 1 Tim. VI. 13. *Temporibus Pontii Pilati Præsidis, qui fuit Procurator Tiberii Cæsaris.* Iren. l. I. c. 29. ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου σταυρωθέντα. Justin. Apol. juxta Symbolum Apostolicum.

Καὶ Ἡρώδου τετράρχου] Sub Herode. Justin. 247. c. 330. D. Sic Euseb. l. II. c. 4. Οὗτος δὲ ἦν ὁ κατὰ πάθος τοῦ Σωτῆρος. Optime Herodem Pilato adjungit Ignatius, quia sub ejus imperio & jurisdictione Christus tunc fuit, quum judicaretur à Pilato, & à Pilato ad Herodem missus, ab eo ad Pilatum remissus est. Luc. XXIII. 7. Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος

τος Act. IV. 27. Inde explicatio Psalmi versu præcedente. Lactant. l. IV. c. 18. *Tum Pontius illorum clamoribus & Herodis Tetrarchæ instigatione, metuentis ne regno pelleretur, victus est.* Hic autem erat Herodes Antipas, Galilææ Tetrarcha, in qua erat Nazareth, Josephi habitatio: unde Christus sub ejus jurisdictione esse censebatur. V. Origen. in Matt. 265. & Huetium ibi. Herodes Tetrarcha Luc. III. 19. ut ab Herode magno distingueretur: unde etiam Herodes ὁ νέος sive *Junior* vocatur. Erat enim filius Herodis magni, cujus regnum, in tres partes divisum, tribus filiis traditum est, Archelao, Philippo, & Herodi. Tacitus lib. V. Hist. *Gentem coërcitam liberi Herodis tripartito rexere.* Unde Philo vocat tetrarchiam Philippi τῆς πατρῴας λήξεως τρίτην μοῖραν. Jam ex sua tertia parte ejectus erat *Archelaus*, sc. Judæa, eique præfectus erat Pilatus, ut Procurator Tiberii. Philippus autem & Herodes suas partes adhuc tenebant: Philippus Trachonitidem, Galilæam Herodes. Antipatro nullam tetrarchiam dedit. Act. XIII. 1. Μαναὴν Ηρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος. An Agrippa? *In Herodis locum Archelaus ab Augusto substituitur, & Tetrarchæ fiunt quatuor fratres ejus, Herodes, Antipater, Lysias, & Philippus.* Ita Euseb. in Chronico. V. Scaligerum ibi. Hæc videtur quibusdam maxime idonea ratio statuendi tetrarchias: sed vera non est. Non enim quatuor fratres habuit Archelaus: nam Antipater vivo Herode patre mortuus est, & Lysias aut Lysanias nullus ad eam familiam spectabat. Philippus & Herodes soli fratres erant. Luc. III. 1.

P. 2. Ἀφ' οὗ καρποῦ] V. I. *à cujus fructu*, ligni sc. quod hic subintelligendum est. Patet hoc ex epist. ad Trallianos, p. 52. Edit. Voss. Ipse enim Christus, pendens in ligno, quasi fructus ejus intelligitur. Interpolator, quum non videret, quo modo hæc recte intelligi possent, expuncta voce καρποῦ, ἀφ' οὗ καὶ ἡμεῖς ἐσμεν simpliciter dixit, *à quo*, sc. Christo, *nos sumus*.

Θεομακαρίου] MS. habet θεομακαρίτου: forte pro θεομακαρίστου. ut in epistola ad Polycarpum, Πολύκαρπε θεομακαριστότατε.

Ἵνα] Ut ante finem baptismi ejus, ita nunc finem seu rationem crucifixionis ostendit.

Ἵνα ἄρῃ σύσσημον] Ita enim legit Interpolator. Quamvis ejus Interpres mire legit, *ut tollat secum sibi conjunctos*: unde colligit Usserius, eum legisse συσσώμους, non satis firmiter: & frustra eos esse recte monet Vossius, qui aliud substituunt. Σύσσημον est *signum*, ut recte noster, *ut levet signum.*

gnum. Αἴρειν σύσσημον & σημεῖον, phrasis Prophetica, Esaiæ sæpe usurpata. נס. Isa. V. 26. Τοιγαρῶν ἀρεῖ σύσσημον ἐν τοῖς ἔθνεσι. Lat. *& elevabit signum in nationibus procul.* XLIX. 22. & LXII. 10. Neque LXX. soli hac voce utuntur, sed & Aquila. Isa. LIX. 19. Hieron. ad Isa. V. 26. *Legi in cujusdam Commentariis hoc quod dicitur*, Levabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ, *de vocatione gentium debere intelligi, quod elevato signo crucis, & depositis oneribus peccatorum, velociter venerint atque crediderint.* An intelligit Origenem? *Sed nescio*, inquit, *quo modo huic sensui possint congruere, quæ sequuntur:* quasi vero Prophetæ minis promissiones non permisceant. Sed vide Cyrill. Catech. 62. B. & Lactantium l. IV. c. 26. *Quoniam is, qui patibulo suspenditur, & conspicuus est omnibus, & ceteris altior, crux potius electa est, quæ significaret, illum tam conspicuum, tamque sublimem futurum, ut ad eum cognoscendum, pariter & colendum, cunctæ nationes ex omni orbe concurrerent.* Αἴρειν σύσσημον idem quod Græcis αἴρειν σημεῖον, qua phrasi nulla illis usitatior: unde Hesychius & Suidas, Σύσσημον, σημεῖον. Nihil igitur hoc in loco σύσσημον aliud quam σημεῖον. Sed somniavit aliquid latere vulgatus Interpres in conjunctione σὺν, ut Erasmus & Beza ad Marc. XIV. 44. ubi tamen σύσσημον nihil aliud est, quam S. Matthæi σημεῖον. XXVI. 48. Nude etiam in quibusdam MSS. legitur σημεῖον apud S. Marcum. Crux Christi omnes τῦ σημεία usus exprimit, (*Si exaltatus fuero*) ad colligendum exercitum, ad collectum convocandum, ubi opus erat; ad exspectandum hostem; ad pugnandum; ad victoriam.

P. 3. Εἰς τὲς ἁγίες καὶ πιςὲς αὐτῦ] Valde signanter hæc scripsit, quia Christus post resurrectionem solis fidelibus apparuit. Potest aliter explicari. Sed per duplex εἰς hanc potius explicationem quæ sequuntur postulant.

Ἐν ἑνὶ σώματι] Ad unionem. Hic enim usus erat signi militaris, ut colligerent se & in unum congregarent, si quando erant dispersi aut dissipati.

Ταῦτα γὰρ πάντα ἔπαθεν] Omnia quandam passionem includebant. Multa enim sustinuit præter crucem. Passus autem est hæc δι' ἡμᾶς. Phrasis præcipue notanda, an *loco nostri?* ut duo dicat, an *pro nobis*, an *propter nos?* Rom. IV. 24. 25. 1 Cor. VIII. 11. 1 Thess. I. 5. 1 Pet. I. 20. 2 Cor. VIII. 9. Finis passionum Christi, ἵνα σωθῶμεν· plane Apostolice. Polycarp. p. 21. Edit. Usser. ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, ἵνα ζήσωμεν ἐν αὐτῷ, πάντα ὑπέμεινε.

P. 3. Καὶ ἀληθῶς ἔπαθεν] Hæc expreſſit Iren. 284. B. Origenes contra Celſum 70. & in ſua fidei ſumma in prooemio lib. I. περὶ ἀρχῶν. *Et quoniam his Chriſtus natus eſt, & paſſus in veritate* — & in Jo. 154. B. Epiphanius Ancorato 483. ὅτι ἐ δοκήσει ἠμφίεσο τὸ σῶμα, ἀλλὰ ἀληθείᾳ —

Ἄπιστοι] i. e. *Hæretici*. Hæreticos jam perſtringit, quos *infideles* vocat, quod eſſent veræ fidei vacui: ut poſt, τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν ὄντα ἄπιστα, ut alibi ſe explicat. Gloſſ. *Perfidus*, ἄπιστος. Hæreticorum non fides ſed perfidia: ut in epiſt. ad Trallianos de Docetis, Εἰ δὲ, ὥσπερ τινες Ἄθεοι ὄντες, τετέστιν ἄπιστοι, λέγεσι τὸ δοκεῖν πεπονθέναι αὐτόν. S. Cyprianus ad Demetrianum. p. 195. *Quæ tunc erit fidei gloria, quæ pœna perfidiæ, quum judicii dies venerit, quæ lætitia credentium, quæ mæſtitia perfidorum?* Sulpitius Severus l. II. *Frequentibus Conciliis nihil actum, noſtris in fide manentibus, illis de perfidia non cedentibus.* Hilarius. *Eſt autem hæc perfidia, non fides* — Ita reliqui poſtea locuti ſunt. Epiphanius ἀπίστες καὶ κακοπίστες diſtinguit. 504. & ἀπίστους vocat Ἕλληνας ſeu *Gentiles*. Theodotus Ancyranus in initio, τὰ τῆς ἀπιστίας ζιζάνια.

Τὸ δοκεῖν] Unde hi hæretici Δοκηταί. Eorum origo à Simone Mago. His autem maxime in Epiſcopatu infeſtus eſt S. Ignatius. Nam Menander, diſcipulus Simonis & Doceta, Ignatio Synchronus fuit. De eo Juſtinus Martyr paucis annis poſt Ignatii Martyrium: Μένανδρον ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενον πολλὲς ἐξαπατῆσαι διὰ μαγικῆς τέχνης οἴδαμεν. Menandri diſcipulus erat Saturnilus, ut tradit Irenæus l. I. c. 22. & poſt eum Epiphanes, qui etiam docuit Salvatorem *putative viſum hominem*, & τὰ πάντα ἐν τῷ δοκεῖν πεποιηκέναι. Sententiam Docetarum ita expreſſit Celſus apud Orig. p. 171. ἤτοι ὡς ἀληθῶς μεταβάλλει ὁ θεὸς εἰς σῶμα θνητὸν, ἢ αὐτὸς μὲν ἐ μεταβάλλει, ποιεῖ δὲ τὲς ὁρῶντας δοκεῖν. Heſychius, Δόκησις, τὸ μὴ ὂν νομιζόμενον, οἷον φαντασία. Optime Iren. l. I. c. 21. III. 17. 20. 32. IV. 60. & V. 1. Δόκησις & δοκήσεις. III. 19. *Mendaces oſtenſæ ſunt univerſæ doctrinæ illorum, qui octonationes & quaternationes putativas adinvenerunt.* Ita Interpres, qui Irenæum non intellexit: Græca enim verba ſunt, ut ex Theodoreto patet, καὶ δοκήσεις. Hier. in Iſa. LIII. 4. *Qui vere languores noſtros, & peccata noſtra portavit, & pro nobis dolet, non putative*, i. e. οἰομένως, *ut vetus & nova hæreſis ſuſpicantur.* Quid οἰομένως, an Græcum? quæ illa nova hæreſis?

Αὐτοὶ τὸ δοκεῖν ὄντες] Ut ad Trallianos, λέγοντες τὸ δοκεῖν πεπονθέναι αὐτὸν, αὐτοὶ τὸ δοκεῖν ὄντες. Acute. Hæc imitatus eſt Tertul-

Tertullianus, dum de Valentinianis agit: *Ita omnia in imagines vertunt, plane & ipsi imaginarii Christiani.* 300. D. Iren. l. III. c. 46. & IV. 60. Orig. in Jo. 60. D. Οἱ δὲ ἀποστραφέντες τὴν τȣ͂ ὄντος μετοχὴν τῷ ἐστερῆσθαι τȣ͂ ὄντος ἐγεγόνασιν ȣ̓κ ὄντες. Epiphanius de Aëtio, τὸν Υἱὸν τȣ͂ Θεȣ͂ ἀνόμοιον Πατρὶ λέγων, σὺ ἀνόμοιος γέγονας, κληρωθεὶς τȣ͂το τὸ ὄνομα.

P. 3. Οὖσιν ἀσωμάτοις καὶ δαιμονικοῖς] V. I. *dæmoniacis*, male. Δαιμόνιακὸς & δαιμονικὸς differunt. Δαιμονικὸς & δαιμονιώδης, *diabolicus*. Jac. III. 15. ubi male Beza, *dæmoniaca*. Orig. contra Celsum. l. VIII. p. 418. ὡς μοχθηρὸν καὶ ἀσεβὲς καὶ δαιμονικὸν μᾶλλον ἢ ἀνθρωπικόν. Origenes seu Rufinus in proœmio lib. de Principiis, *In hoc libello incorporeum dæmonium dixit, pro eo, quod ille, quicunque est habitus vel circumscriptio dæmonici corporis, non est similis huic nostro crassiori vel visibili corpori.* Hieron. ep. 76. *Oppressa est ejus auctoritate & eloquentia, & in morem dæmonicorum Spirituum de terra loquitur.* Δαιμονιακὸς à δαιμονιάζω. Δαιμονικὸς à δαιμόνιον seu δαιμονίζειν. nam δαιμονίζεσθαι passive sumptum aliud. Matth. XII. 22.

Ἐν σαρκὶ] Hic intelligendum est pro ἔνσαρκον. Iren. 278. B. διὰ τὴν ἔνσαρκον ἀνάληψιν αὐτοῦ, ὃς καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σαρκὶ, ἐν ᾗ καὶ ἔπαθεν, ἐλεύσεται.

Οἶδα] V. I. *Vidi*. Hesych. ἴδμαι, γινώσκω, οἶδα. Gloss. οἶδα, *scio*, *noro*, *nosco*. *Scio*, ἐπίσταμαι, γινώσκω, οἶδα. *Certus sum*, πέπεισμαι, οἶδα. Hieronymus *vidi* etiam transtulit. Vulgatus Interpres, *novi*: rectius multo. Nam & Interpolator hæc retinuit. Rufinus *scio*, optime. Forte vetus Interpres Ignatii Hieronymo antiquior fuit, & illum in errorem duxit. Eusebius & Theodoretus οἶδα habent. Hæc autem mala interpretatio videtur profecta ex Joanne XX. 8. καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν. *Scio* Act. III. 16. τȣ͂τον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε. 1. Jo. IV. 16. Rom. XIV. 14. οἶδα καὶ πέπεισμαι.

Τȣ̀ς περὶ Πέτρον] V. I. *ad eos, qui circa Petrum.* Hieronymus in Catalogo, *ad Petrum, & eos qui cum Petro erant.* Mox Rufinus, *ad Petrum ceterosque.* Vulgatus Interpres, *ad eos qui cum Petro erant.* Græca locutio dubia. οἱ περὶ Πέτρον sæpe nihil aliud significat, quam Petrum ipsum: hic autem significat Apostolos, aliosque, qui tunc circa Petrum, συνηθροισμένους τȣ̀ς ἕνδεκα καὶ τȣ̀ς σὺν αὐτοῖς. Luc. XXIV. 33. οἱ περὶ τὸν Παῦλον. Act. XXI. 8. V. Reines. p. 336.

Οὐκ εἰμὶ δαιμόνιον ἀσώματον] V. Orig. in proœmio l. I. περὶ ἀρχῶν· δαιμόνια ἀσώματα. Justin. 267. A. Clem. Alex. 791. C. b. Origenes Evangelium secundum Hebræos admittit & explicat. p. 58. D. in Jo. uti & Testamentum Patriarcharum,

rum, 77. E. quod *non contemnendam Scripturam vocat.* 78. D. Phrasis tralatitia ea ætate pro πνεῦμα. Luc. XXIV. 39. Act. XXIII. 8. 9. Hieronymus in prooem. ad XVIII. l. in Esaiam: *Quum enim Apostoli eum putarent Spiritum, vel, ut juxta Evangelium Hebræorum lectitant, incorporale dæmonium:* & rursus de Ignatio nostro & hac epistola disserens, *in qua* &c. Optime Eusebius, ὐκ οἶδα ὁπόθεν τοῖς ῥητοῖς κέχρηται, *non novi, unde ista verba, dæmonium incorporale, sumpsit:* quia talis locutio in Evangelistarum nullo exstat. Hieronymus autem, qui Evangelium secundum Hebræos, quo utebantur Nazaræi, tum in Græcum, tum in Latinum Sermonem transtulerat, ex illo Evangelio testimonium hoc Ignatium transtulisse asserit. Sed quum illud Evangelium Hebraice tantum, non Græce, exstitisse ante ætatem Hieronymi videatur, aut certe illud, quo tum utebantur Nazaræi, quodque transtulit Hieronymus, interpolatum fuerit, quumque eadem verba in libello, qui διδαχὴ Πέτρυ dictus est, de eadem re exstarent, credibile potius est, hæc tria loca non ex libris aliquibus, sed ex historia verbis illis vulgo tradita desumi. Rufinus in prooemio libri περὶ ἀρχῶν. *Si vero quis volet nobis proferre ex illo libello, qui Petri doctrina appellatur, ubi Salvator videtur ad Discipulos dicere, quod non sit dæmonium incorporale.*

P. 4. Συνέφαγεν αὐτοῖς καὶ συνέπιεν] Epiphan. in exposit. fidei. n. 17. Πέφηνε μὲν γὰρ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐψηλαφήθη ὑπὸ τῦ Θωμᾶ· καὶ τοῖς Ἀποστόλοις συνέφαγε καὶ συνέπιε, καὶ συνηυλίσθη μεθ' αὐτῶν τεσσαράκοντα ἡμέρας. & in Panario, πίστεώς τε καὶ ἐλπίδος τῆς ἡμετέρας τὴν ὑπόσχεσιν ἐποιεῖτο δι' ἑαυτοῦ τὰ ὅλα τελείως, καὶ συναυλίζεται ὐ δοκήσει, ἀλλὰ ἀληθείᾳ. Qui locus à Petavio male versus, utpote mancus, & ex Anacephalæosi restituendus est.

Ὡς σαρκικὸς] Iren. l. V. c. 31.

Καίπερ πνευματικῶς ἡνωμένος τῷ Πατρὶ] ut in epist. ad Magnesios, ἡνωμένος ὤν. Clem. Rom. ep. II. sect. IX. ὁ Ἰησῦς Χριστὸς, ὁ κύριος, ὁ σώσας ἡμᾶς, ὢν μὲν τὸ πρῶτον πνεῦμα, ἐγένετο σάρξ· Εἰς θεότητα συνενωθείς. Epiph. 547. 41.

Προφυλάσσω δὲ] In epist. ad Trallianos: προφυλάσσω ὑμᾶς· Clem. Alex. 802. D. ἢ διὰ τὰ μέλλοντα προφυλαξαμένυ. Euseb. lib. III. c. 36. D.

Θηρίων] Euseb. IV. c. 24. p. 146. A. οἱ πανταχόσε τῶν ἐκκλησιῶν ποιμένες, ὥσπερ τινὰς θῆρας ἀγρίυς τῶν τῦ Χριστῦ προβάτων ἀποσοβοῦντες αὐτὺς ἀνεῖργον ---- Lactantius de persecutoribus, *exsecrabile animal Decius.* De Juliano hæretico à Xysto Pontifice dejecto Prosper Aquitanus in Chronico: *Et ita*

omnes

omnes Catholicos dejectione fallacis bestiæ gaudere fecit, quasi tum primum superbissimam hæresin Apostolicus gladius detruncasset.

P. 4. Ἀνθρωπομόρφων] Epiphan. θηριόμορφοι, p. 52. 50. ὀφιόμορφοι, 184. 8. Philo de Abrahamo p. 354. C. Δικαίς μὲν ἐδενὸς ὄντος ἀνθρώπε, κυριώτερον δὲ εἰπεῖν ἀνθρωπομόρφε θηρίε, μόνε δὲ, ὃς ἂν ζηλωτὴς ᾖ δικαιοσύνης. p. 350. E. ἀνθρωποειδὲς θηρίον. p. 366. A. ἀνθρωπόμορφος ἰδέαν· & de vita Mosis, ἀνθρωποειδῆ θηρία τὴν τε σώματος μορφὴν εἰς ἡμερότητος δόκησιν ἐπὶ θήρᾳ καὶ ἀπάτῃ προβεβλημένοι. Vulg. Intepres, *hominum figuras habentibus*. Ita quidem origo hæc accipitur. Inde Ἀνθρωπομορφῖται hæretici, qui Deum tanquam ἀνθρωπόμορφον sub figura hominis colebant. Hic autem loquitur de hæreticis, qui sub forma humana sive essentia naturam bestialem habebant: ut apud S. Paulum μορφὴ θεε & μορφὴ δέλε duas essentias, divinam & humanam, significant. Μορφὴ enim proprie non est figura, sed forma: quam vocem Latini ab Æolibus acceperunt, apud quos μορφὰ Doricum erat φορμά. Æoles enim permutatione literarum gaudebant.

Προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν] Oratio pro hæreticis, quam antiqua! Irenæus, l. III. c. 46. Talis oratio exstat in libris Sacramentorum quarta feria magnæ hebdomadis, & parasceve, p. 62, 63.

Ὅπερ δύσκολον] Iren. lib. III. c. 2. *Etenim si non facile est ab errore apprehensam resipiscere animam, sed non omnino impossibile errorem effugere, apposita veritate.* Pseudo-Tertullianus, vetus Auctor. l. 1.

Sed revocare pedem sævi latronis ab antro,
Dum spatium datur, & patiens pietate perennis
Facta per errorem miseris Deus omnia donat.

Τέτε δὲ ἐξεσίαν] Nullo modo communicandum Hæreticis docuit, donec pœnitentiam agerent, & sic, ut pœnitentes, admitterentur in Ecclesiam. Durum autem videri poterat, quod Catholici ad eorum pœnitentiam nihil agerent. Hoc igitur relinquendum esse Christo innuit, qui, uti nos ab illorum communione abstinere jussit, ita *habet*, inquit, *potestatem hujus*, dandi sc. illis pœnitentiam; ut recipiantur.

Τὸ ἀληθινὸν ἡμῶν ζῆν] In epist. ad Magnes. τε διαπαντὸς ἡμῶν ζῆν. Infinitus pro substantivo. Lucian. 289. 25. 178. 8. & 48. ὥσπερ εκ ἐχόντων τὸ ἀληθινὸν φῶς, ετως εδὲ τὸ ἀληθινὸν ζῆν. Orig. in Jo. 29. A. & 44. A. describit λόγον ἰδίαν περιγραφὴν ἔχοντα, οἷον τυγχάνοντα ζῆν καθ' ἑαυτόν· contra Celsum 86. B. 113. B. Artemidorus de patre, ὃς καὶ τε ζῆν, καὶ τε φωτὸς αἴτιος

αἴτιος ἦν. l. I. c. 2. Idem de parentibus & præceptoribus, οἱ μὲν εἰσάγοντες εἰς τὸ ζῆν, οἱ δὲ ὅπως χρὴ τῷ ζῆν χρῆσθαι, διδάσκοντες. l. II. c. 74.

P. 5. Μᾶλλον δὲ ἠρνήθησαν] Hæc epanorthosis, ut μᾶλλον ἐπισκοπημένῳ in epist. ad Polycarpum. V. etiam 2 Tim. II 12.

Συνήγοροι] V. I. *Concionatores*, male. Interpolator pro ὄντες συνήγοροι posuit συνηγοροῦσι. Vulg. Interp. *consentiunt*. sc. Hæretici, qui pro veritate advocati esse deberent, quæ ducit ad vitam, facti sunt hæreseos patroni, quæ ducit ad mortem. Hæc mens Ignatii. Συνήγοροι eligi solebant, ut & κατήγοροι. V. Harpocrat. & Suid. Gloss. Συνήγορος, *advocatus, rogatus, patronus*. συνηγορεῖν, *patrocinari*. Clem. Alex. 98. εἰ μὴ σφάλλομαι, ἐμαυτῷ συναγορεύων. Orig. in Jo. 89. A. contra Celsum. p. 8.

Οὐδὲ τὰ ἡμέτερα τῶν κατ' ἄνδρα παθήματα] Interpolator, ἀλλ' οὐδὲ· minus recte, & pro τῶν κατ' ἄνδρα, τὰ κατ' ἄνδρα. Sed Leicestrensis codex retinet τῶν, & vetus Interpres Medicéi codicis plane repræsentat: *neque nostræ eorum, quæ secundum virum passiones*. Quæ interpretatio, quum valde obscura videretur, Glossator aliquis haud ineptus, ea ad marginem addidit, quæ ut & Usserio, ita & mihi non indigna videntur.

Σαρκοφόρον] V. I. *carniferum*. Christus dicitur σαρκοφόρος, σῶμα φορῶν· ut Orig. contra Cels. 340.

Νεκροφόρος] Dum vivit mortuus, ille νεκροφόρος. 1 Tim. V. 6. Apoc. III. 1. Matth. VIII. 22. νεκροὶ τοῖς παραπτώμασι. Eleganter. Πτῶμα enim cadaver. Gloss. πτῶμα ἐπὶ νεκροῦ· ut apud Pythagoræos κενοτάφιον significavit. Orig. cont. Cels. 142. Marc. Anton. [a] l. VI. §. 13. Sophocles in Antigone,

----- τὰς γὰρ ἡδονὰς
Ὅταν προδῶσιν ἄνδρες, οὐ τίθημ' ἐγὼ
Ζῆν τοῦτον, ἀλλ' ἔμψυχον ἡγοῦμαι νεκρόν.

Clem. Rom. ep. II. p. 1. καὶ ὁ βίος ἡμῶν ὅλος ἄλλο οὐδὲν εἰ μὴ θάνατος.

Ὢν νεκροφόρος] V. I. *existens mortifer*, male: potius *mortuum ferens, aut cadaver portans*. Interpolator nostro codici consentit: sed apud eum ὡς legisse videtur Interpres vulgatus pro ὢν, *sicut mortuum bajulans*: & quidem apud Theodoretum, ὡς νεκροφόρον. Vera est Medicéi codicis lectio, vetus interpretatio fidelior, vulgata melior. Νεκροφόρος enim potius est *mortem bajulans*, quam *mortifer*, qui Ignatio nostro θανατηφόρος est. Gloss. Θανατοφόρος, *letifer, mortifer*. Aliud θάνατος, aliud νεκρός. Onomasticum vetus, *Vespillo* νε-

[a] Forte L. IV. §. 26. ψυχάριον εἶ, βαστάζον νεκρόν.

κροφό-

κροφόρος, & *Pollinctor* νεκροφόρος. Glossarium Philoxeni, *Bispello*, νεκροφόρος, & *Sandapila*, νεκροφορεῖον. Ubi etiam reperitur *Barginna*, νεκροφόρος. i. e. opinor, qui in *bargo* suspensos atque inde acceptos ad locum sepulturæ portat. Unde verbum νεκροφορεῖν, ut à θεοφόρος θεοφορεῖν. Philo Jud. 988. A. Στέλλομαι γὰρ ὁ κακοδαίμων ἐγὼ τρόπον τινὰ νεκροφορῶν, ὥσπερ εἰς ἠρίον. Sic Methodius apud Epiphanium de animis, δίκην ὅπως ὧν ἔδρασαν νεκροφορεῦσαι παράσχωσιν, p. 244. & 247. Orig. contra Cels. 88. Christus filium viduæ resuscitasse dicitur, στήσας τοὺς φέροντας τὸν νεκρόν. i. e. τοὺς νεκροφόρους. Breviter enim exposuit illa S. Lucæ VII. 14. ἥψατο τῆς σορῶ, οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν. De Maximino tyranno Euseb. l. IX. c. 10. ὡς μηδ' ἄλλό τι νομίζειν τοὺς παρόντας, ἢ τάφον αὐτῷ τῆς ψυχῆς γεγονέναι τὸ σῶμα, ἐν ἤδη νεκρῷ καὶ παντελῶς ἀποῤῥεύσαντι κατορωρυγμένης.

P. 5. Τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν] Statuit hic Ignatius nullum hæreticum nominare, quod in aliis etiam epistolis religiose observavit. Nullius enim hæretici nominatim meminit. Unde apparet 1. Interpolatoris inscitia, qui in lacinia epistolæ ad Trallianos Menandri, Basilidis, Theodoti, & Cleobuli diserte meminit. 2. Adversariorum ἀκρισία, qui hæc vero Ignatio opposuerunt.

Οντα ἄπιστα] Hic animadvertendus mos S. Scripturæ, qui, licet obscure, hoc loco insinuatur. Nam ἐγγράψαι ὀνόματα proprie & vulgari modo dicitur de ipsis virorum nominibus. Sed illud ὄντα ἄπιστα alium loquendi modum spectat, quo ὄνομα ipsam personam refert.

P. 6. Καὶ τὰ ἐπουράνια] Phil. II. 10. *Cœlestia.* V. I. *Supercœlestia*, uti etiam in epist. ad Trallianos, quod est ὑπερουράνια. Orig. in Jo. 15. D. contra Celsum 288. 316. in Jo. 15. D.

Καὶ ἡ δόξα τῶν ἀγγέλων] Forte ἄγγελοι τῆς δόξης. Epiphan. 541. οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί. Rom. VIII. 38.

Αρχοντες ὁρατοί τε καὶ ἀόρατοι] An qui apparere solent, & qui nunquam apparent?

Ο χωρῶν χωρείτω] V. I. *qui capit*, *capiat*: potius, *qui capax est*, *capiat.* Matt. XIX. 12. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω Gloss. χώρησις, *capacitas.* Hoc sensu proprie dicitur de vasis seu mensuris vel liquidorum vel aridorum ὁ χωρητικός. Orig. in Jo. 50. E. 66. D. ὡς ἕκαστος χωρεῖ.

Τόπος μηδένα φυσιούτω] V. I. *Qualitate nullus infletur.* Τόπος hic *locus* sive officium Ecclesiasticum, sive ordo & gradus ministerii: qui quidem ordo ideo *locus* dictus est, quia illis ordinibus diversis distincta etiam loca in Ecclesia designabantur. Ante Ignatium S. Clemens Roman. 58. Iste autem locus insignis est, & maxime consulendus. Non diu post

P acce-

acceptam hanc epiſtolam ita locutus eſt Polycarpus ad Philippenſes: *Nimis contriſtatus ſum pro Valente, qui Presbyter factus eſt aliquando apud vos, quod ſic ignoret is locum, qui datus eſt ei.* Sic etiam Latini veteres poſt Ignatium noſtrum locuti ſunt. Cyprianus factioſos Presbyteros *nec Evangelii, nec loci ſui memores fuiſſe* docet. Epiſt. X. & Diaconum Rogatiani Epiſcopi contumelioſum accuſat, quod *immemor Sacerdotalis loci, & officii, ac miniſterii ſui oblitus eſſet.* Epiſt. LXV. ubi *Sacerdotalis locus* eſt ordo Epiſcopalis, qui Rogatiano competebat. *Talis*, inquit, *locus*, *ſeu ordo*, *aut gradus*, *aut dignitas*, *ſive Diaconi ſupra Laicos*, *ſive Presbyteri ſupra Diaconos*, *ſive Epiſcopi ſupra Presbyteros*, *μηδένα φυσιέτω*, *neminem inflet.* Vox hæc φυσιῦν ſæpius noſtro uſurpata eſt, dum inculcatur admonitio illa maxime neceſſaria, ut, dum quemque loci ſui dignitatem tueri oportuit, nemo tamen inde aliquid ſibi ſuperbe arrogaret, aut putaret ſe majorem eſſe, quam revera ſit. Φυσιώσεις. 2 Cor. XII. 20. Iren. l. IV. c. 44. *principalis confeſſionis tumore elati.* MS. *conceſſionis:* unde legendum puto, *confeſſionis*, ut *principalis confeſſio* nihil aliud ſit, quam πρωτοκαθεδρία; & ita Irenæum ſcripſiſſe exiſtimo. 1 Cor. XIV. 16. ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τῦ ἰδιώτυ, ſcil. Laici, quod ſubinnuit alios fuiſſe locos Cleri.

P. 6. Ἑτεροδοξῦντας] Ἑτερόδοξοι, vox Origeni familiaris, in Jo. 14. D. 79. E. de Gnoſticis 91. E. 114. C. de Valentinianis & Marcionitis 74. C. & ſæpe alibi. Clem. Alex. ἡ τῆς ἑτεροδόξυ διδασκαλίας ἔκθεσις. 805. B.

Τῇ γνώμῃ τῦ Θεῦ] V. I. *Sententiæ Dei:* ut in ep. ad Romanos verſus finem. Apoc. XVII. 17. Iren. l. IV. c. 71. Βία Θεῷ ὐ πρόσεστιν, ἀγαθὴ δὲ γνώμη πάντοτε συμπάρεστιν αὐτῷ.

Οὐ μέλει αὐτοῖς] Hinc Polycarpus ad Philippenſes, ἐπισκεπτόμενοι πάντας ἀσθενεῖς, μὴ ἀμελῦντες χήρας, ἢ ὀρφανῦ, ἢ πένητος. De Valentinianis Epiphanius p. 93. Παρ᾽ οἷς ὐκ ἔλεος, ὐκ οἶκτος εὑρίσκεται. De Manichæis Athanaſius epiſt. ad Solitarios. 851. C. Παρὰ Μανιχαίοις γὰρ ἔλεος ὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ἐχθρὸν ἐστὶ παρ᾽ αὐτοῖς τὸ ἐλεεῖν πένητα.

Θλιβομένυ] Barnabas Ep. p. 226. ἀποστρεφόμενοι τὸν ἐνδεόμενον, καταπονῦντες τὸν θλιβόμενον. Deſcribit Gnoſticum ſuum Clem. Alex. l. VII. Ἀμέλει θλιβόμενον ἐπικυφίζει παραμυθίαις, παραινέσεσι, ταῖς βιωτικαῖς χρείαις ἐπικυρῶν: ubi τῷ καταπονεῖν apud Barnabam τὸ ἐπικυφίζειν apud Clementem opponitur. Fragmentum ſecundæ epiſt. Clementis Romani apud Coteleriuin p. 183. καὶ πλῦτος πολλάκις μᾶλλον πενίας ἔθλιψε. Hermes

mes apud Coteler. p. 96. & 101. ὠνήσασθαι τὰς θλιβομένας ψυχάς. Interp. *redimere animas à necessitatibus*. Ἴσ. ὀνήσασθαι· ὅτε φορτικὸν ἤδη ἔχων τὸν πατέρα, ὅτε ὑπὸ πενίας θλιβόμενον. Artemid. l. III. c. ult. Θλιβόμενοι, οἱ ἐν θλίψει. Jac. I. 27. ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανὰς, καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν. Ecclesia enim antiquitus viduas & indigentes seu infirmos publico sumptu alebat. Cornelius Episcopus Romanus epist. ad Fabium Episcopum Antiochenum docet suo tempore in Romana ecclesia χήρας σὺν θλιβομένοις ὑπὲρ τὰς χιλίας πεντακοσίας, *quibus universis*, inquit, *gratia & benignitas Dei alimenta suppeditat.* Euseb. l. VI. c. 43. Inde Valesius satis probabiliter in epistola Cleri Romani ad Clerum Carthaginiensem de secessu Cypriani pro *clydomeni* legit *thlibomeni*. Hi sunt, opinor, quos Apostolus Paulus appellat Act. XX. 35. ἀσθενοῦντας, *debiles & infirmos*: & huc pertinet illud, Rom. XII. 13. ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες.

P. 6. Εὐχαριστίαν] V. Iren. l. IV. c. 34.

Ἐν χρηστότητι] V. Iren. l. V. c. 2. χρηστότης vox Apostolica Gal. V. 22. Rom. II. 4. ὁ πλοῦτος τῆς χρηστότητος αὐτοῦ. & Tit. III. 4. Iren. l. IV. c. 37. μετοχὴ δὲ Θεοῦ ἐστι τὸ γινώσκειν τὸν Θεὸν, καὶ ἀπολαύειν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ.

P. 7. Ἀγαπᾷν] videtur significare ἀγάπην ποιεῖν, *agapen celebrare, & Eucharistiam percipere:* unde Resurrectio? Sed cogita. Forte *acquiescere*.

Πρέπον οὖν ἐστιν] Matth. XIII. 15. 1 Cor. XI. 13.

Ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων] Voce ἀπέχεσθαι utitur Apostolus semper de rebus malis: hic autem de personis Hæreticorum, à quibus fideles abstinere vult. Unde postea à Latinis excommunicati dicebantur *abstenti*.

Κατ' ἰδίαν] V. I. *Seorsum*, privatim. Phrasis, Evangelistis præsertim, usitatissima. Sequitur S. Paulum.

Περὶ αὐτῶν] V. I. *de ipsis*. Interpolator, μετ' αὐτῶν· ut sensus clarior. An spectat ad περιλαλεῖν per tmesin? Sic alibi περὶ αὐτῶν ὁμιλίαν μὴ ποιεῖν. A Rustico didicit Marcus Antoninus μὴ τοῖς περιλαλοῦσι συγκατατίθεσθαι. V. Orig. in Jo. 31. E. in Matt. 341. C.

Κοινῇ] V. Lysiam apud Athen. 534. F.

Προσέχειν δὲ] Pulchra ἐναντίωσις. ἀπέχεσθαι, *abstinere* ab hæreticis jubebat: προσέχειν, *adhærere*, *attendere* Prophetis & Evangelistis jubet. Quæ vox etiam apud Apostolos frequens.

Τῷ Εὐαγγελίῳ] An unum tantum Evangelium viderat?

Ὡς Θεοῦ ἐντολὴν] *tanquam Dei præcepto institutos*, ut in epist. ad Trallianos.

P. 7. Χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου] V. I. *sine episcopo*, quod est ἄνευ. non satis plene. *Separatim ab Episcopo, vel seorsim.* χωρὶς & ἄνευ de eadem re, ubi Interpres tantum *sine* habet. Χωρὶς nunc ut adverbium, nunc ut præpositio Græcis usurpatur. Ubi adverbium est, clare *separationem* indicat: sed & eadem significatio est, ubi loco præpositionis ponitur. V. Gatak. Misc. p. 2. 3. ubi ex loco Xenophontis hæc optime explicantur. Jo. XV. 5. χωρὶς ἐμοῦ. ad quem locum vide Bezam.

Τῶν ἀνηκόντων] V. I. *quæ conveniunt in Ecclesiam.* Rectius vulgatus, *quæ ad Ecclesiam* pertinent. Barnab. 247. Clem. Alex. 633. D.

Ἡ καθολικὴ ἐκκλησία] *Catholicæ cognomen, quando primum adhæserit Ecclesiæ Dei, difficile est dicere*, inquit Valesius ad Euseb. *Prima illius mentio in Polycarpi martyrio sub Marco Antonino, secunda in passione Pionii sub Decio:* male. Hæc ab eo observatio facta est, priusquam verum Ignatium viderat. Nam Interpolator alio hæc traxerat.

P. 8. Οὔτε ἀγάπην ποιεῖν] *Agapen facere.* De Eucharistia intelligere videtur, ut & Interpolator, qui pluribus verbis reddit, οὔτε προσφέρειν, οὔτε θυσίαν προσκομίζειν, οὔτε δοχὴν ἐπιτελεῖν. Sed de Eucharistia antea locutus est. Videtur igitur solennem cœnam significare, qua se excipiebant Christiani. De his cœnis Judas Apostolus. Clem. Alex. 430. C. Tertull. Apolog. C. XXXIX. Faustus Manichæus apud August. l. XXV. c. 20. Canon. XI. Concilii Gangreni. Salmasius ex hoc loco mire concludit, agapas invaluisse ad finem secundi seculi; in Apparatu.

Ἀγάπην ποιεῖν, ut δοχὴν ποιεῖν. Luc. V. 29. & XIV. 13. Ita Interpolator, & Constit. l. II. c. 28.

Καλῶς ἔχει] V. I. hæc non habet, & Interpolator præteriisse videtur.

Φίλωνα] Nomen viri ubique obvium. Philo ex Cilicia, Agathopus è Syria per Philadelphiam.

Καὶ Ῥέον καὶ Ἀγαθόπουν] Lege Ῥέων Ἀγαθόποδα· ut in epistola ad Philadelph. ἅμα Ῥέῳ Ἀγαθόποδι. Sunt duo nomina unius viri. V. I. *& Reum & Agathopedem*; male: nec enim & ibi habetur. Certe duos tantum nominat Ignatii Simia. Sic apud Clementem Romanum ad finem epistolæ quinque personæ ex mala interpunctione exhibentur, quæ tres tantummodo fuere. Τοὺς δὲ ἀπεσταλμένους ἀφ᾽ ἡμῶν, Κλαύδιον, Ἔφηβον, καὶ Οὐαλέριον, Βίτωνα, σὺν καὶ Φορτουνάτῳ. Nam Κλαύδιος Ἔφηβος, Οὐαλέριος Βίτων duo tantum sunt. Ultimum καὶ addidimus ex MS. Clem. Alex. Strom. l. III. p. 450. Οὐαλεντῖνος δὲ ἐν τῇ

πρὸς

πρὸς Ἀγαθόποδα ἐπιστολῇ. Verisimile est ad hunc Agathopum scriptam fuisse illam Valentini epistolam. De Philone & Agathopede V. Martyrologium Romanum ad April. XXV. Agathopus nomen non infrequens apud Græcos & Romanos. Inter Olympionicas Ἀγαθόπους Αἰγινήτης στάδιον. 238. & 239. Inscript. MSS. ΑΓΑΠΟΥΕ ΕΥΦΙΜΟΥ, lege Ἀγαθόπους Εὐφήμου. Spon. 57. Ἀγαθόπους Εισιδώρ. Αφι. i. e. Agathopus Isidori filius, Aphidnæus. 51. Ἀγαθόπους Γοργίου. 162. Agathopus Diaconus Martyr Thessalonicensis in Synaxario Basilii. Apud Latinos in Inscriptionibus Gruteri. Agathopus Augg. Lib. Invitator. 605. 5. Reines. Agathopo, Successo, & Nicandro 590. Agathopus Lib. 591. 698. Agathopus, Silvanus, Callistus. in inscript. Reinesii non raro. Nec videtur aliud nomen fuisse, quod in inscriptione de domo Vespasiani cuditur Agatophus. L. Cassius Agatophus. P. Licinius Agatophus. Agathopus idem nomen Græce, quod Namphanio Punice. Præclarus Martyr apud Afros erat, cujus meminit Maximus Madaurensis in epistola ad S. Augustinum ep. XLIV. *Namphanio quid aliud significat, quam boni pedis hominem, i. e. cujus adventus afferat aliquid felicitatis? sicut solemus dicere, secundo pede introiisse, cujus introitum prosperitas aliqua consequuta sit.* Quem locum explicat Petitus Misc. l. 2. c. 3.

P. 9. Ἀνεπαύσατε] *Consolati estis.* Euseb. 92. A. Orig. in Jo. 268. D. Ἀνάπαυσις αἰώνιος. Heracleon apud Orig. in Jo. 280. D. in Matt. 384. E. ἐν τῇ ἀναπαύσει τοῦ θείου παραδείσου. 394. E. Matt. XI. 28. κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. V. Int. *& ego reficiam vos.* Opus imperfect. *& ego reficiam vos, id est, repausabo.*

Ἀντίψυχον] V. I. *Conformis animæ vestræ Spiritus meus:* haud bene. Melius Vulgaris, *pro animabus vestris Spiritus meus.* Sæpius hac voce utitur Ignatius: at in epist. ad Polycarpum V. I. mire reddidit, *refrigerium.* quasi esset ἀνάψυχον· quod tamen minime Græcum est.

Ὑπερηφανήσατε] Ὑπερηφανέω & ὑπερηφανεύω, voces à LXX. usitatæ. Clem. Alex. 36. C. 367. D. Orig. in Jo. 12. D. Hinc expendendus Origenes contra Cels. p. 412. De hac voce Suidas, Ὑπερηφανῶ αἰτιατικῇ, accusativo gaudet: addens postea, ὑπεριδεῖν, τὸ καταφρονεῖν γενικῇ. Idem, ὑπεροιαζομένου, ὑπερηφανευομένου ——

Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας] Ut distinguatur à reliquis ejusdem nominis urbibus, quæ plures erant: at hæc earum, ut loquitur Stephanus, πρώτη. Ἀντιόχεια δέκα πόλεις ἀναγράφονται· decem sc. urbes eo nomine insignitas invenerat ἐν ἀναγραφαῖς· εἰσὶ δὲ, inquit, πλείους. Ipse sc. plures observaverat,

 &tre-

& tredecim enumerat, ut nunc editur. Addenda autem est decima quarta ex MS. veteri, ιδ' Ισαυρίας ἡ Λαμωτὶς λεγομένη. Appianus etiam tradit sedecim Antiochias ab uno Seleuco conditas esse in memoriam Patris sui. Πόλεις δὲ ᾤκιζεν ἐπὶ τὸ μῆκος τῆς ἀρχῆς ὅλης ἑκκαίδεκα μὲν Αντιοχείας ἐπὶ τῷ πατρί. Syriacis p. 86. Recte etiam Antiochia Syriæ dicitur, ut non solum distinguat ab illa Antiochia, quæ in ipsa Asia Lydiaca sita est, & Stephano dicitur Αντιόχεια Λυδίας, & Phlegonti, ἡ πρὸς Μαιάνδρῳ· unde in veteri nummo Αντιοχέων Μαιάνδρος, ut observavit Holstenius, sed etiam ab earum una, quæ in ipsa Syria fuit, sed non ejusdem famæ, quæ dicebatur *Antiochia ad Euphratem*; hæc autem *ad Daphnum aut ad Orontem*, dicta est *Antiochia Syriæ*, non tantum, quia in Syria sita est, sed quia Syriæ metropolis fuit, quam Strabo *caput Asiæ*, Marcellinus *pulchrum Orientis apicem* vocat. Stephanus Δάφνη, προάστειον ἐπισημότατον τῆς Εώας Αντιοχείας μητροπόλεως. Hic quidem Ignatius non dicit, sed indicat se fuisse episcopum Antiochiæ, & ibi in vincula conjectum, ad Troadem jam perductum esse. Sed in epistola ad Romanos vocat seipsum diserte τὸν ἐπίσκοπον Συρίας, quod idem & aliquid majus significat. Et certe veteres omnes tradunt eum Episcopum Antiochiæ fuisse: & quia constat, tum Petrum, tum Paulum Antiochiæ versatos esse, ideo ab Apostolis ordinatum fuisse aliqui tradunt, quod non est perinde certum.

P. 9. Κατὰ θέλημα] Absolute pro *voluntate Dei*, ut in epist. ad Polycarp. ὡς τὸ θέλημα προστάσσει· & propius ad hanc rem in initio epist. ad Romanos. Certe Interpolator hoc loco habet θέλημα τῦ θεοῦ· & ita V. I. in suo codice legisse videtur. Quære an respexerit 1 Cor. XVI. 12?

Χειροτονῆσαι] 2 Cor. VIII. 19. Πρεσβεύονται, οἱ τὺς πρέσβεις χειροτονῦντες καὶ πέμποντες. Thomas Magister.

Θεοπρεσβευτὴν] V. I. *Deo venerabilem*, subaudi, *virum*. Nam in MS. legitur θεοπρεσυύτην per duplex υ· ubi prius υ pro β ex pronunciatione Græcorum ponitur. Voluit igitur θεοπρεσβύτην vel θεοπρεσβευτήν. quod certissimum. Nam & eadem vox ab Interpolatore hic retinetur, & in genuina ad Philadelphenses epistola à Troade eodem tempore scripta sic explicatur: χειροτονῆσαι διάκονον εἰς τὸ πρεσβεῦσαι ἐκεῖ θεῦ πρεσβείαν. Πρεσβευτὴς vox Attica in numero singulari. Thomas Mag.

Οτι εἰρηνεύυσιν] De tempore disserendum contra Baronium & Halloixium. An tempore terræ-motus?

P. 10. Ασπάζεται] Imitatio Apostolorum, præcipue S. Pauli, cujus epistolæ salutationibus plenæ sunt. 1 Cor. XVI. 20.

Ασπά-

Ασπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. Phil. IV. 21, 22. Tit. III. 15. Gloss. Ἀσπάζομαι, *saluto*, *amplector*. *Salutat*, Ἀσπάζεται. *Salutatio*, ἀσπασμός. Insignis salutatio Caldonii Episcopi inter Cyprianicas XXIV. *Salutate nostros, vos nostri.* an *vestros?*

P. 10. Η ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν] i. e. ἀδελφοί. 1 Cor. XVI. 20. Phil. IV. 21. Tit. III. 15.

Εν Τρωάδι] Ex Syria per Troadem iter. Lucianus p. 392. de seipso, Ηκον ἀπὸ Συρίας, ὡς ἀπὸ Τρωάδος συμπλεύσαιμι αὐτῷ. sc. Peregrino Philosopho ad Olympia. De Troade V. Stephanum.

Οτι κατὰ] Ος pro ὅτι ex MS. posuimus, cui consentit V. I.

P. 11. Εν ὀνόματι] Hæc in textum ex margine primo irrepsisse videntur: ubi vel ut glossema, vel ut varia lectio, aut correctio habebatur: nam paullo ante dixerat, ἐν ὀνόματι. Certe hæc non agnoscit V. I. & plane superflua sunt.

Ασπάζομαι τοὺς οἴκους] Οἴκους vocat, quos S. Paulus nunc οἴκους, nunc οἰκίας nominat: familiæ autem quæ intelligantur, explicat, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις. Hinc lux illi loco 1 Cor. I. 16. ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον· i. e. non tantum Stephanum, sed omnes, qui ad ejus familiam pertinebant. Ασπασμὸς videtur esse tum salutatio propter salutem, tum valedictio. Artemid. l. II. c. 2. Ασπάζεσθαι δὲ τοὺς συνήθεις, καὶ προσαγορεύειν, καὶ καταφιλεῖν, ἀγαθόν. Salutationes signa communionis Ecclesiasticæ: unde Lucianus Confessor inter epistolas Cypriani XXII. *Saluta Numeriam & Candidam.*

Τὰς παρθένους τὰς λεγομένας χήρας] Gloss. χήρωσις, *viduitas*, *cælibatus*: χηρεία γυναικὸς, *viduitas*. χηρεία ἀνδρὸς, *cælibatus*. Harmenopulus l. VI. tit. de V. S. Seneca in Agamemnone,

Ante te morantur virgines
Viduæ domi.

Tertull. de velandis virginibus c. 9. *Plane scio alicubi virginem in viduatu ab annis nondum viginti collocatam:* qua de re queritur.

Τὸν οἶκον Ταουΐας] V. I. *domum Thaviæ*. Vulg. legit Γαουΐας: quumque Γ & Τ. tam similes literæ sint, & in MSS. sæpe confusæ reperiantur, dubitari non immerito potest, an mulieris hujus nomen Gavia fuerit, an Tavia. Mihi Gavia potius fuisse videtur. De Gavia enim sæpe legimus, de Tavia non item. Reines. 664. 671. 693. 743. Gavia mater & filia. Gavia Gorgonia. Gruter. 1031. 8. Gavia filia

Gavii Daphni. Reinef. 693. & 664. Gaviæ Domatæ vel Donatæ, filiæ dulcissimæ. Gavius Quinctilianus. Gavius inter Græcos nomen tritissimum.

P. 11. Αλκην] Cujus quoque meminit in epist. ad Polycarpum. Inscript. XXXII. in appendice Marm. Oxon. Αλκη Τειμοκράτȣς τȣ̃ Απέλλȣ. Inter Latinos Grut. Inscript. 310. 4 *Alce fecit.* Alce nomen erat cujusdam feminæ, quæ tricesimo plus minus abhinc anno Smyrnæ vixit, & soror erat Nicetæ, quem certum est hoc ipso tempore Ignatii vixisse, & patrem fuisse Herodis, qui tunc Smyrnæ Irenarcha fuit, (De Niceta Smyrneo V. Reinef. 609. qui eum ante vixisse vult) quum S. Polycarpus passus est, A. D. CXLVII. Quæ quidem eadem esse potuit cum hac nostra: nam Christiana inde fuisse videtur, quia Acta eam honoris caussa nominant. Quum enim Acta illa Polycarpi prius Herodem, & patrem ejus Nicetam, memorassent, postea addunt, ὑπέβαλον γȣ̃ν τινες Νικήτην τὸν τȣ̃ Ηρώδȣ πατέρα, ἀδελφὸν δὲ Δάλκης, ἐντυχεῖν τῷ ἡγεμόνι· ubi hæc femina corrupte Dalce nominatur: qui quidem vetus error est. Sic enim locus ille à Rufino translatus est: *Instigabatur autem Nicetas, Herodis pater, frater autem Dalcæ, adire judicem.* Varie autem corrupti sunt hi codices; quum unus Δάλβης, alius Δάρκης habeat, ut testatur Valesius. Sed codex Actorum Usserii recte habet, ἀδελφὸν δὲ Αλκης, & vetus illorum Actorum Interpres, *fratrem vero Alces:* & codex MS. Savilii pariter, ἀδελφὸν δ' Αλκης. Idem igitur nomen fuit, si non & eadem femina, ratione cujus, utpote Christianæ, frater ejus Nicetes intercesserat pro Polycarpo.

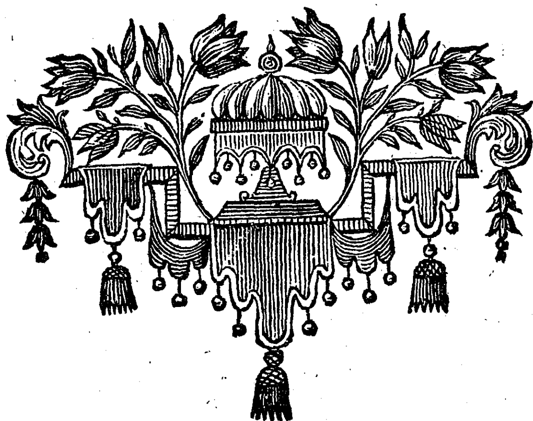
Τὸ ποθητόν μοι] MS. μȣ· & ita etiam in epist. ad Polycarpum editum est. Phil. IV. 1. Αδελφοί μȣ ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι.

Καὶ Δάφνον τὸν ἀσύγκριτον] V. I. ita legebat, *& Daphnum incomparabilem.* Inscrip. apud Grut. 780. A. Fabius Daphnus. 1077. C. Cornelius Daphnus. Reinef. L. Valerius Daphnus, 589. bis. Ti. Claudius Daphnios pro Daphnus. 640. Daphnus enim vulgare nomen erat ea ætate, ut multæ aliæ Inscriptiones apud Grut. ostendunt. 654. 1. Daphno Sumptuario. 333. 5. Daphnus Imp. T. Cæs. Aug. Vespasiani Ser. Pecul. 1069. 8. Inscript. de domo Vespasiani. 240. Qu. M. Cœlius Daphnus. A. Cascellius Daphnus. P. Faunius Daphnus. Inter Deipnosophistas Athenæi numeratur Daphnus Ephesius. Ασύγκριτος S. Paulo viri nomen est. Rom. XVI. 14. hic autem epithetum esse articulus Daphnum sequens indicat, & *incomparabilem* significare videtur: ad Latinæ linguæ

phrasim

phrasim accommodatum. Græci enim veteres aliter eam vocem usurparunt. Hesych. Ασύγκριτον, ἀνόμοιον, ὑπερέχον. Glossa vero, Ασύγκριτος *incomparabilis.* Epiphan. 418. & 413. Hermes pag. 50. καὶ ἡ πρᾶξις σου ἀσύγκριτος ἔσαι. Versio Latina, *& omne negotium tuum erit incomparabile.* Vox hæc in Latinis inscriptionibus frequenter occurrit. Gavius Leo filio incomparavili Pompeio. V. pro B. Reines. 919. Marito incomparabili, 728. 1022. Patri incomparabili, 710. Animæ incomparabili, 748. Conjugi incomparabili, 423. 429. 574. 701. 711. 730. 732. Amico suo incomparabili, 425. Conjugi karissimæ & incomparabili, 563. Filiis incomparabilibus, 656. 664.

P. 11. Ἐρρῶσθε] Solennis formula. Ita Apostoli Act. XV. 29. V. Artemid. l. I. c. 85.

IN EPISTOLAM *AD POLYCARPUM.*

P. 12. Αλλον δὲ ἐπεσκοπημένῳ] Pulchra Epanorthosis & plane Apostolica. Galat. IV. 9.

Αποδεχόμενος] V. I. *acceptans*, Vulg. *suscipiens*. Gloss. Αποδέχομαι, *probo*, *acceptum habeo*, *comprobo*. *Comprobat*, ἀποδέχεται.

Τὴν ἐν Θεῷ γνώμην] Ut in epist. ad Romanos, τὴν εἰς τὸν Θεόν μου γνώμην. V. I. *sententiam*. Ita quidem Glossographi.

Τοῦ προσώπου σου] Nunquam igitur ante viderat Polycarpum.

Οὗ ὀναίμην ἐν Θεῷ] V. I. *qua fruar*. Vulg. *quam acquisivi*. Phrasis Apostolica. Ad Philem. v. 20. Εγώ σου ὀναίμην ἐν Κυρίῳ. Theophylactus, Απολαύσαιμι τῶν σῶν χαρίτων. Idem locus apud [a] Hesychium plenius explicatur: Οναίμην, τύχοιμι, ἀπολαύσαιμι, ὠφεληθείην. & rursus, Οναινο, ἢ ὄναιτο, ὠφεληθείεν. Sed pro ὄναιτο legendum ὀναίατο, ut res ipsa postulat, & sine dubio respexit Hesychius locum Sophoclis. p. 91. Frequens apud veteres hujus vocis usurpatio: ut in [b] Vindiciis ostendi. Post Ignatium statim alii usurparunt; ut Valentiniani. Οναίμην τοῦ ὀνόματός σου, σωτὴρ ἀληθείας. Iren. l. I. c. 18. Interpres, *Fruar nomine tuo*, *Salvator veritatis*. Lucianus, 250. 43. Οναιο δὲ τούτων τῶν καλῶν ἔργων.

Ηι ἐνδέδυσαι] V. I. *qua indutus es*. Ita Græci, qui hanc loquendi formam à Latinis accepisse videntur. Imitatur autem S. Paulum, qui voce ἐνδύω & ἐνδύομαι hoc sensu sæpe utitur. Ephes. VI. 14. Coloss. III. 12. Vide etiam Luc. XXIV. 49. Quære, an Græco more ᾗ ἐνδέδυσαι pro ἥν.

Προσθεῖναι τῷ δρόμῳ σου] V. I. *Apponere cursui tuo*. Vulg. *Adjicere ad cursum tuum*. Πληροῦν τὸν δρόμον, Act. XIII. 25. Τελειοῦν τὸν δρόμον, Act. XX. 24. 2 Tim. IV. 7.

Εκδίκει σου τὸν τόπον] Pulchra hortatio & modesta. Clemens Romanus ad hæc alludit, p. 58. 7. & planius 53. 9. V. I. *Justifica locum tuum*. Gloss. Εκδικῶ, *vindico*, *defendo*, *ulciscor*. Τόπος autem locus, quem habuit in Ecclesia, sc. Episcopatus. Hortatur igitur Polycarpum, ut locum & dignita-

a Vide etiam Hesychium & Suidam in ἐγώ, b Parte II. c. 15.

gnitatem officii ſui tueatur & defendat; eaque, quæ ad ſedem ſuam pertinebant, vindicet. Ita Origenes in Matth. p. 279. Επεὶ δὲ τὸν τόπον ἐπισκοπῆς ἐκδικοῦντες, χρῶνται τῷ ῥητῷ ὡς Πέτρος . . . . . λεκτέον, ὅτι ὑγιῶς λέγουσι. Novatianus, ut ſcribit Cornelius, Epiſcopos tres μετὰ βίας ἠνάγκασεν εἰκονικῇ τινι καὶ ματαίᾳ χειροθεσίᾳ ἐπισκοπὴν αὐτῷ δοῦναι, ἣν ἐνέδρᾳ καὶ πανουργίᾳ μὴ ἐπιβάλλουσαν αὐτῷ ἐκδικεῖ· apud Euſeb. H. E. lib. VI. c. 43. Imo idem Novatianus ſcipſum ἐκδικητὴν εὐαγγελίου vocabat. Ita apud Latinos veteres *locus* nominatur. Cyprianus Epiſt. XVI. *Quando aliqui de Presbyteris nec Evangelii nec loci ſui memores:* & paullo poſt, *memores loci noſtri.* Epiſt. XV. initio, *Sollicitudo loci noſtri.* Epiſt. III. de Diacono, *Immemor ſacerdotalis loci tui & officii, ac miniſterii ſui oblitus.* Epiſt. XL. de Numidico Presbytero: *Promovebitur quidem, quum Deus permiſerit, ad ampliorem locum religionis ſuæ.* h. e. ad Epiſcopatum. Ambroſiaſter, vetus Auctor, *Scholæ enim ſunt, quæ poſitis in ſe dant dignitatem, ut loci honor faciat glorioſum, non propria.* Ad cap. XII. primæ ad Corinth. Alexander Epiſcopus Hieroſolymitanus ante Cyprianum in epiſtola ad Antinoitas apud Euſeb. l. VI. c. 11. Ασπάζεται ὑμᾶς Νάρκισσος, ὁ πρὸ ἐμοῦ διέπων τὸν τόπον τῆς ἐπισκοπῆς τὸν ἐνθάδε. Opus imperfectum Hom. XLIII. p. 695. A. *Cathedra non facit Sacerdotem, ſed Sacerdos Cathedram. Non locus ſanctificat hominem; ſed homo locum.* Hæc in Didaſcalia primo, poſt in Conſtitut. lib. II. c. 2. ὁπότε χειροτονίαν λαμβάνων καθίσαται ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἐπισκοπῆς ---- Epiphanius p. 386. 42. Οὕτω καὶ ἐκεῖνο καιροῦ ἦσαν οἱ τόποι. Plinius Panegyrico: *Nemo eſt ergo tam tui, tam ignarus ſui, ut locum iſtum poſt concupiſcat.* Salmaſius de Epiſcopatu ſive officio Epiſcopi iſta affert ex Heſychio, Επισκοπὴ, ἐκδίκησις, ut probet, Epiſcopatum *nihil aliud eſſe, quam patrocinium & protectionem eorum, qua ſibi ſubjectos quis defendat ac tueatur.* Sed argumentis ad eam rem probandam ſe deſtitutum eſſe ſignificavit, quum hoc utebatur. Non enim Heſychium intellexit, qui vocem propheticam hic, ut multas alias alibi, exponit. פקוד nunc ἐπισκοπὴ, nunc ἐκδίκησις à LXX. transfertur: unde orta eſt illa expoſitio. Neque enim unquam Epiſcopi officium dicitur ἐκδικεῖν fideles, ſed locum ſuum ἐκδικεῖν. Ita Polycrates apud Euſeb. l. V. c. 24. περιμένων τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐπισκοπὴν, i. e. ἐκδίκησιν. Antiochus homil. CXI. ὠφελείας διόρθωσις γενέσθω παρ' αὐτῷ ἐκδικεῖν αὐτοῦ τὸν τόπον. An ἀφελείας? V. quoque Iſidor. Peluſ. l. II. ep. 52.

P. 13. Ακοίμητον] Cyrilli Lex. Ακοίμητον, ἄπαυστον. Gloſſ. Ακοίμητον *indormis.* Apud Damaſcenum legitur ἀκοίμητον ὄμμα· quod

quod idem est. Intelligit enim ὄμμα τῆς ψυχῆς, ut Isidor. Pelus. l. III. ep. 324. Inde postea Monachi quidam dicti sunt ἀκοίμητοι, de quibus videndus du Fresne voc. *Acæmiti.*

P. 13. Κατὰ βοήθειαν] V. I. *secundum consuetudinem.* Non igitur βοήθειαν, sed ὁμοήθειαν legebat: ut ad Magnes. ὁμοήθειαν θεοῦ vertit *eandem consuetudinem Dei.* Vetus igitur lectio hoc loco videtur esse ὁμοήθεια· quæ vox ab Interpolatore retinetur. ϐ & μ in MSS. sæpe vix distingui possunt: sed repudianda prorsus versio. Philostratus in vita Apollonii. Ἀνέχεται τὰ ἐκ τῶ ἀνθρώπω πάντα, καὶ ὁμοήθειαν ἐπιτηδεύει πρὸς αὐτόν. Clem. Alexandr. 745. A.

Πάντων τὰς νόσως βάσαζε] Quid est βασάζειν τὰς νόσως, vide Matth. VIII. 17. ex Isaia, secundum Hebr. non LXX. unde fortasse colligi potest, S. Matthæum Hebraice scripsisse. Grotius ad locum, Εϐάσασε *portavit, abstulit interpretatur Tertullianus.* minime gentium. Sic enim Tertull. l. 3. adversus Marcionem c. 17. *Ipse enim imbecillitates nostras abstulit, & languores portavit.* Εϐάσασεν igitur Tertullianus, ut alii, *portavit*, non *abstulit*, interpretatus est: *abstulit* autem posuit pro ἔλαϐε.

Ὡς τέλειος ἀθλητὴς] Polycarpum ut *Athletam* hortatur, & quidem perfectum, sive pancratiasten, sive pentathlon: unde τέλειον & τελειώτατον γυμνάσιον apud Galen. ὑγι. in initio lib. 3. pag. 245. 12. Plato ὁ τελέως συγκεάτιον ἠσκηκὼς, ἢ πυγμὴν, ἢ πάλην· l. VII. de legibus.

Ὅπε πλείων κόπος] Vide 1 Cor. III. 8. Pulchra hæc est γνώμη sive sententia, quam exhortationibus interserit. Κόπος labor vehemens, & agitatio corporis violenta, unde lassitudo oriri solet: major scil. quam quæ à corpore ferri possit. Κόπος Athletas proprie spectat.

Λοιμοτέρως] Ita enim legit Interpolator. Vulg. Interpres, *pestiferos.* Interpres vetus, *deteriores.* Antiochus, Antonius, & Damascenus, sensum respicientes, verba mutarunt, & pro λοιμοτέρως exhibuerunt ἀπειθεστέρως. Est enim quasi pestis Ecclesiæ inobedientia. Act. XXIV. 5. Εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τῶτον λοιμὸν καὶ κινοῦντα στάσιν. Vulg. *pestiferum*, Beza *pestem.* male. Chrysostomus exponit λυμεῶνα. υἱοὶ λοιμοὶ, 1 Sam. II. 12. οἱ υἱοὶ Ηλεὶ υἱοὶ λοιμοί. V. I. *Filii Eli filii Belial.* Hieronymus ad Ephes. cap. IV. *filii pestilentiæ.* Origenes contra Celsum l. VIII. p. 394. ὥσπερ οἱ φαῦλοι ἄνθρωποι, ἄνθρωποι ἁμαρτίας, υἱοὶ λοιμοὶ, ἢ υἱοὶ ἀδικίας. Sic ἄνδρες λοιμοὶ in libris Maccabæorum sæpius. Lib. I. c. X. v. 61. Καὶ ἐπισυνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ἄνδρες λοιμοὶ ἐξ Ἰσραὴλ, ἄνδρες παράνομοι· sic c. XV. 3. 21. quibus locis describuntur viri immorigeri, turbulenti, & seditiosi.

Prov.

Prov. XXI. 24. Θρασὺς καὶ αὐθάδης καὶ ἀλαζὼν λοιμὸς καλεῖται. ὃς δὲ μνησικακεῖ παράνομος. & XXII. 10. Ἔκβαλε ἐκ συνεδρίου λοιμὸν, καὶ συνεξελεύσεται αὐτῷ νεῖκος. Ubi Aquila, Symmachus, & Theodotio χλευαστήν. Apud Hesychium, λοιμῶν, φθοροποιῶν ἢ ἁμαρτωλῶν τῶν τοῦ κόσμου, ἐλιπαίκτων, lege ἐμπαικτῶν. Respexit enim Lexicographus ad Psalm. I. 1. ubi Aquila transtulit χλευαστῶν, quem secutus est Hieronymus, *in cathedra derisorum.* Καθέδρα λοιμῶν τὴν τῶν κακῶν ἐργασίαν κατὰ διάδοσιν γενομένην ---- Ita Theodoretus. Quæ quidem expositio est arguta nimis. Cyprianus libro *de unitate. Quos designat in Psalmis Spiritus S. sedentes in pestilentiæ cathedra, pestes & lues fidei.* Quæ Psalmi verba ita exponit Barnabas, p. 232. quasi λοιμοὶ iidem essent ac *rapaces*: καὶ ἐπὶ καθέδρα λοιμῶν οὐκ ἐκάθισε, καθὼς τὰ πετεινὰ τὰ καθήμενα εἰς ἁρπαγήν. Clem. Alex. habet ἕτοιμα per modum explicationis. De his Viris, qui λοιμοὶ dicuntur, quærendum ajebat S. Basilius: Ἐξέτασον λοιπὸν τίνας ὠνόμασε τοὺς λοιμοὺς, & postquam de ea re paullo latius disseruisset, inquit, οἱ τοιοῦτοι λεγέσθωσαν, μὴ τοίνυν καθίζῃς ἐπὶ καθέδρα λοιμῶν, ἢ μὴ μετάσχῃς συνεδρίου ἀνθρώπων φθοροποιῶν καὶ λυμεώνων. Idem igitur λοιμὸς & λυμεὼν, λοιμοὶ & λυμεῶνες. Suidas λοιμὸς ὁ φθορεύς. Ab hoc adjectivo λοιμὸς est λοιμότερος. Noster autem respicit potius Actorum quam Psalmi locum, & turbulentiores & perniciosiores intelligit, quos bonis & morigeris opponit, quos non vi sed mansuetudine subjiciendos esse docet. Quæ verbi notio semper apud LXX. habetur & Scriptores Hebraicos.

P.13. Ἐν πραότητι ὑπότασσε] Ad exemplum Timothei, 2 Tim. II. 25. ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους.

Οὐ πᾶν τραῦμα] *Imperiti medici ad omnes oculorum dolores uno utuntur collyrio.* Hieron. ep. LXI. p. *661.* A. Idem in Præfatione ad Ephesios. *Ita S. Apostolus Paulus per singulas ecclesias vulneribus medetur illatis, nec ad instar imperiti medici uno collyrio omnium oculos vult curare.*

Παροξυσμοὺς] V. I. *Exacerbationes.* Vulg. *Acredines.* Act. XV. 39. Ἐγένετο οὖν παροξυσμός. Vulg. *facta est autem dissensio.* Erasmus, *acris disputatio.* Beza, *exacerbatio. Quum passio vehementescit:* ut loquitur Aurelianus Sicensis, l. I. c. 12.

Ἐμβροχαῖς] V. I. *in pluviis*, quasi legisset ἐν βροχαῖς· ut apud Antiochum legitur, & ἐν βρόχοις apud Damascenum: perperam. μ & ν sæpe in MSS. confunduntur ἐμβροχή Dioscorid. l. 6. c. 14. Glossa Græco-Lat. ἐμβροχὴ *humectatio.* ἐμβροχαῖς *inpluviis*, ut Glossatores pro *impluviis.* Gloss. *implurimus* μαδυρός. Latina vox corrupta. Vulcanius

canius legit *implumis*. male. lege *impluvius*. ἐμβροχὴ *impluvium*. Onomasticum vetus, ἐμβρέχω *impluo*. Gloss. Latino-Græc. *pluit* βρέχει. Græco-Lat. βρέχω *pluo*. Sensus hujus consilii optime illustrari potest ex Constit. l. II. c. 20. & 41,

Τάνδις. P. 13. Παῦε] Vox à Medicis sæpe usurpata, & hic recte posita. Vide Foësii Oeconomiam. Παῦσις *accessionis declinatio*. Origenes in Joan. p. 254. Οὐ μάτην δὲ ὥραν ἑβδόμην ἀφίησιν αὐτὸν ὁ πυρετός. ὁ γὰρ ἀριθμὸς ἀναπαύσεως ἦν· alludens, ut solet, ad diem Sabbati, qui dicebatur ἡμέρα ἀναπαύσεως.

Σαρκικὸς καὶ πνευματικὸς] Male hæc sugillant nuperi Critici. Recte explicat Interpolator.

Τὰ φαινόμενά σου] i. e. corpus tuum.

Κολακεύῃς] Interpol. ἐπανορθώσῃς· an κολακεύῃ, ut apud Antiochum?

P. 14. Ο Καιρὸς] Vide Antiochum & Usserium.

Εἰς τὸ Θεοῦ ἐπιτυχεῖν] V. I. * *à Deo potiundum:* an pro *ad Deo potiundum?*

Νῆφε ὡς Θεοῦ ἀθλητής] V. l. *Vigila, caute te gere.* In Epist. ad Smyrn. ἀνανῆψαι. 2 Tim. IV. 5. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον. V. Philon. apud Euseb. l. II. c. 18. p. 58. B. Origen. in Joan. 146. B. Celsum apud Orig. l. III. 157. Philonem Jud. p. 1030. E. Polycarpus, νήφοντας πρὸς τὰς εὐχάς. Tertullianus ad Martyres: *Nempe enim ut Athletæ segregantur in strictiorem disciplinam, ut robori ædificando vacent, continentur à luxuria, à cibis lautioribus, à potu jucundiore; coguntur, cruciantur, fatigantur: quanto plus in exercitationibus laboraverint, tanto plus de victoria sperant.* Vide quoque Theophylactum ad 2 Tim. IV. 5.

θέμα Τὸ θέμα] V. I. quum recte reddere non potuit, caute Latinis literis expressit. Interpolator pro sua libidine vocem mutavit, & pro θέμα θέλημα posuit. Hujus vocabuli, quum variæ & valde diversæ significationes ei tribuuntur, expositio hoc in loco pendet ex præcedentibus: Νῆφε, ὡς Θεοῦ ἀθλητής. Est enim vox Agonistica, ad Athletas pertinens. Vult igitur Polycarpum, ut athletam, non hominum, sed Dei, prœmium quidem, ut athletæ solebant, exspectare, non autem humanum, non coronam aut pecuniam, sed à Deo dandum, & munus Deo dignum, immortalitatem sc. & vitam æternam. Illud enim est ἆθλον Dei athletis proprium. Sic eam vocem usurpavit posteriorum Sibyllinorum conditor, secundi seculi Scriptor, prœmium ipsum nunc θέμα simpliciter, nunc ἆθλον τοῦ θέματος appellans. p. 196

* Prout Uff. edidit.

Αγνὸς

Αγνὸς γὰρ Χριςὸς τέτοις τὰ δίκαια βραβεύσει,
Καὶ δοκίμες ςέψει, αὐτὰρ θέμα μάρτυσι δώσει
Αθάνατον, a ἄχρι καὶ θανάτε τὸν ἀγῶνα ποιᾶσι·
Παρθενικοῖς δὲ δραμᾶσι καλῶς ἄφθαρτον ἄεθλον
Δώσει τᾶ θέμαλος.

Hæc Phrygia femina, ejusdem cum S. Ignatio seculi, scripsit. Nam agonum victores apud veteres à proemio vel ςεφανῖται dicebantur. Athen. p. 584. C. Οὐ γὰρ ςεφανίτης ὁ ἀγών ἐςιν, ἀλλ' ἀργυρείτης. Gr. Inscript. p. 314. 1. à latere. vel θεματικοὶ, ut Jul. Poll. l. III. c. 20. Θέμα etiam quoddam argentum sive pecuniam significabat, quum apud Trapezitas depositum fuit. V. Salmas. de fœnore Trapez. p. 563. Huc refer Tobiæ IV. 9. θέμα γὰρ ἀγαθὸν θησαυρίζεις σεαυτῷ εἰς ἡμέραν ἀνάγκης. Θεματικοὶ autem Αργυρῖται dicti sunt: unde Pindarus.

Σικυόθεν δὲ ἀργύρῳ
Θέντες σὺν οἰνηραῖς φιάλαις ἐπέβαν.

Inter Marmora Arundelliana recitantur Publii Citharœdi agones, additurque, θεματικὲς τε καὶ ταλαντιαίες. Seldenus reddit, *omnia proposita præmia habuere*, *& fuere difficillima*. At quis ταλαντιαῖον Græce dixit pro *difficillimo?* Agones omnes illi erant argentarii seu pecuniarii, neque ullum ex illis præmium habuit talento minus. Exodi XXV. 1. λυχνία ἡ ταλαντιαία. Orig. in Matt. 347. E. ταλαντιαῖοι λίθοι. Suidas in τάλαντον. Hesychius, ταλαντιαῖον, βαρύ. Socrates Rhodius in descriptione convivii Cleopatræ apud Athenæum p. 148. ταλαντίες εἰς ῥόδα μισθὲς δέδωκε, interprete Dalechampio, *talenti sumptu convehendas rosas curavit.*

P. 14. Αντίψυχον] V. I. mire reddidit *refrigerium*, quasi legisset ἀνάψυχον· ut ipse in epist. ad Trallianos, ἀναψύχειν vertit *refrigerare*.

Ετεροδιδασκαλοῦντες] 1 Tim. I. 3. & VI. 3. Δύσφημοι ἑτερόδοξοι. Euseb. p. 522. D.

Καταπλησσέτωσαν] V. I. *stupefaciant*. Gloss. καταπλήσσω, *stupefacio*.

Στῆθι ἑδραῖος] Hesychius, Εδραῖοι, ςαθεροὶ, ἀσάλευτοι. Cyrill. Lex. Εδραῖοι, ςαθεροὶ, ἀσάλευτοι, ςερεοί. Respiciunt ad 1 Corinth. XV. 58. & VII. 37. ὃς δὲ ἕςηκεν ἑδραῖος. Pertinet ad omnes fideles, ut sint ἑδραῖοι, præcipue vero ad Ecclesiæ Pastores. Gloss. ἑδραῖος, *firmus*, *stabilis*. Ab ἕδρα ἑδραῖος, ab ἑδραῖος ἑδραιόω & ἑδραίωμα· unde S. Paulo ςύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἐκκλησίας. 1 Tim. III. 15. Ita Lugdunenses apud Euseb.

a Μέχρι καὶ θανάτου ποιᾶσιν ἀγῶνα.

Attalum

Attalum vocant σύλον καὶ ἑδραίωμα τῶν ἐνταῦθα. Basil. Cæsar. ep. LXII. de Musonio Neocæsariensi Episcopo, ἔρεισμα πατρίδος, ἐκκλησιῶν κόσμος, σῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. Triephon. apud Lucianum, ἐχ ὁρᾶς, ὡς ἐκ ἀδιόρθωτα τὰ τῶν ποιητῶν, καὶ ἀμφίλοξα, καὶ μηδέπω ἡδραιωμένα.

P. 14. Δέρεσθαι] *Magni est athletæ*, Pancratiastæ aut pugilis. Δέρεσθαι. Gloss. *vapulat* δέρεται. Δέρω, τύπτω, *vapulo*, *castigo*. Δέρω, ἐκδέρω, *cædo*. 1 Cor. IX. 26. οὕτω πυκτεύω, ἐχ ὡς ἀέρα δέρων. Idem est quod δαίρω: quamvis Suidas distinguit: ipse tamen aliter in δέρτρον. Hesychius, Αδαρτος, ἀμαστίγωτος. Gloss. Αδαρτος *incæsus*. Apud Suidam Ποταμοδάρτης, *fluvium tundens*. Portus, satis inepte. Legendum enim Ποταμοδιάρτης, quam vocem Suidas habet ex Artemidoro.

Ενεκα θεῦ] Ita sæpe Christus ἕνεκα ἐμοῦ. Ενεκά σε. Rom. VIII. 36. *propter te*, ut Vetus Interpres, vel *tui caussa* ut Novus.

Πάντα ὑπομένειν] Gloss. *Tolerare*, ὑπομεῖναι. Onomast. *Sustinet*, ὑπομένει. *Tolero*, φέρω, ὑπομένω. ὑπομένω, *tolero*, *fero*, *passo*, *sustineo*, *patior*, *perpesso*, *persero*. πάντα ὑπομένειν, exemplo S. Pauli, 2 Tim. II. 10.

Καιρὸς καταμάνθανε] *Considera*, non male. Gloss. Καταμανθάνει, *considerat*: & καταμανθάνω, *considero*, *condisco*. Καταμάθησις, *consideratio*. Matth. VI. 28. Καταμάθετε τὰ κρίνα τῦ ἀγροῦ. V. I. *Considerate lilia agri*. Δοκιμάζειν τὸν καιρὸν, Luc. XII. 56. Τῷ καιρῷ δελεύειν, Rom. XII. 11. Εἰδέναι τὸν καιρὸν, Rom. XIII. 11. Εξαγοράζειν, Ephes. V. 16. Coloss. IV. 5.

Τὸν ὑπέρκαιρον] Pulcherrimus hic locus est, & accurate explicandus.

Αχρονον] Clem. Alex. lib. VII. 700. C. Τὴν ἄχρονον καὶ ἄναρχον ἀρχήν τε καὶ ἀπαρχὴν τῶν ὄντων τὸν υἱόν. Ad hunc alludere videtur Epiphanius, 369. 20. V. Athanas. 2. dial. de Trinitate.

Τὸν ἀόρατον, τὸν δι' ἡμᾶς ὁρατὸν] Iren. p. 277. D. *Invisibilis & visibilis factus*, *incomprehensibilis factus comprehensibilis*, *& impassibilis passibilis*. Idem 379. D. 331. B.

P. 15. Τὸν ἀψηλάφητον] Athanas. ad Epictetum p. 586. C. V. Theodotum Ancyranum. Concil. Ephes. 1014. D.

Παθητὸν] Theodotus Ancyranus. pag. 11. Naz. Orat. XVII. 273. C. τὰ τῦ ἀπαθὲς πάθη. Orat. XL. 671. C. ἀπαθὴ θεότητι, παθητὸν προσλήμματι. Orat. LI. 538. C. D. παθητὸν σαρκὶ, ἀπαθῆ θεότητι ---- quem & vocat θεὸν παθητὸν κατὰ τῆς ἁμαρτίας. Orat. XXXVI. Videndus omnino Eranistes Theodoreti, & discutiendus.

P. 15.

P. 15. Τὸν δι' ἡμᾶς παθητὸν] Barnabas: Πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ οὐκ ἠδύνατο παθεῖν, εἰ μὴ διὰ ἡμᾶς.

Ὑπομείναντα] Barn. 219. οὐκοῦν εἰς τοῦτο ὑπέμεινε. 241. διὰ ἡμᾶς ὑπομείνας.

Φροντιστὴς ἔσο] Non tantum φρόντιζε *curam suscipe*, sed ut V. I. *curator esto:* ut sc. Episcopus ad officium suum pertinere sciat, quod sit Φροντιστής. V. Philip. IV. 3. & Cyprianum de habitu Virginis.

Μηδὲν ἄνευ γνώμης σοῦ] Hæc habet S. Chrysostomus tom. VI. p. 645. Vide quæ diximus contra Savilium & Usserium in Vindiciis.

Μηδὲ σὺ ἄνευ Θεοῦ γνώμης τὶ πράσσε] V. I. *Neque tu sine Deo quid operare.* Non videtur legisse γνώμης hoc loco.

Ὅπερ οὐδὲ πράσσεις, εὐσταθής] Pessime hæc reddidit V. I. *Quod autem operaris, sit bene stabile:* ac si legisset δὲ pro οὐδὲ & εὐσταθὲς pro εὐσταθής. Lectio cod. MS. vera est. Tu igitur cum D. Vossio redde: *quod neque facis, constans quum sis.* Ex hoc loco desumpta sunt, & in didascalia Ignatii conjecta, quæ nunc Constit. Apostol. lib. II. c. 2. exstant de Episcopo: Ἔστω οὖν καὶ νηφάλιος, σώφρων, κόσμιος, εὐσταθής. Nescire se profitetur Phrynichus, qui post Ignatium scripsit, unde εὐστάθεια & εὐσταθὴς in Græcam linguam irrepserint, & eam rem consideratione dignam judicavit. Nos igitur paullo consideremus. Εὐσταθὲς quidem de constitutione corporis usurpabant Epicuræi: de qua Orig. contra Cels. l. III. p. 159. τὸ τῆς σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα. De animo potius accipitur, & de constanti & immoto ejus tenore, & stabili, placido & quieto statu. Optime Plutarchus ostendit in Lycurgo: *illud nec timori nec iracundiæ subjicitur, sed cum spe & fortitudine consistit.* In Psalmo VI. Solomoni attributo, Ἐν εὐσταθείᾳ καρδίας αὐτοῦ ἐξύμνησε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Appianus in Syr. p. 66. τῆς πολιτείας οὐδὲν βέβαιον, οὐδὲ εὐσταθὲς ἐχούσης. Hippolytus de Susanna, τὸ γὰρ σῶφρον καὶ εὐπαθὲς ἴσ. εὐσταθές. Gloss. V. Εὐσταθής, *firmus, constans. Quiescit,* εὐσταθεῖ. Orig. contra Cels. p. 128. 56. & 152. 35. εὐσταθοῦντας apud Hermam. p. 48. Orig. in Jo. ποιμαινόμενοι ὑπὸ Χριστοῦ διὰ τὸ σφῶν αὐτῶν πρᾶον μὲν καὶ εὐσταθές. 30. B. & contra Celsum. 50. εὐσταθὲς καὶ πρᾶον. Jos. 739. 29. Cyril. Catech. 241. B. σταθερὸν ἄνθρωπον culpat Phrynichus. sæpe utitur Philo. τὸ ἐπιεικὲς καὶ τὸ εὐσταθές. Orig. contra Cels. p. 363. Religione Christiana fiunt homines ἐπιεικέστεροι, σεμνότεροι, εὐσταθέστεροι. Ἐκκλησία μὲν γὰρ τοῦ Θεοῦ, φέρ' εἰπεῖν, ἡ Ἀθήνησι, πρᾳεῖά τις καὶ εὐσταθής. 128. ἀθρόως προτρέποντας πλήθη ἐπὶ τὸν ἐξ ἀκολάστων εἰς τὸν εὐσταθέστατον βίον. 152. qui locus est corruptus. εὐσταθῆ καὶ νηφάλεον κατήφειαν. Philo 385. E. 2 Macc. XII. 2. οὐκ

εἴων αὐτὰς εὐσταθεῖς καὶ τὰ τῆς ἡσυχίας ἄγειν. Ευστάθεια Philo 978. E. 984. E. Ανδρειας μὲν ἐπὶ βάσεως, σπȣδαῖος δὲ ἀνὴρ ἐπὶ καλῆς προαιρέσεως ἑστὼς, ἀμετακίνητος ὀφείλει εἶναι. Socrates apud Stobæum p. 4. & Democritus apud eundem. αἱ ἐκ μεγάλων διαστημάτων κινȣμεναι τῶν ψυχέων, ȣ̉τε εὐσταθέες εἰσὶ, ȣ̉τε εὔθυμοι.

P. 15. Πυκνότερον συναγωγαὶ γινέσθωσαν] V. I. *Sæpe congregationes fiant.* Gloss. πυκνῶς, *crebro*, *assidue.* V. Suidam in πυκνὴ ex Clidemo & Harpocratione. *Frequentius* potius verterim, quod Latine utrumque significat. Non enim de crebris, sed de confertis & plenis conventibus agit: ut sequentia ostendunt, & ipse ad Ephesios §. XIII. Lucian. 143. 13. καὶ ὁ μὲν νȣ̃ς σύστοιχος ἔστω καὶ πυκνός. Συναγωγαὶ idem quod συνάξεις. Συναγωγὴ, *Collegium*, *Collectus*, *Conventus*, *Concilium.*

Δȣ́λȣς καὶ δȣ́λας] Totam hanc sententiam ipsissimis verbis exscripsit Auctor incertus in libro, qui exstat in Bibl. Medicea, scamno 6. numero 4. cui titulus est *Expositio præceptorum Christi:* qui sic habet fol. 18. Τȣ̃ ἁγίȣ Ιγνατίȣ τȣ̃ Θεοφόρȣ πρὸς Πολύκαρπον ἐπίσκοπον Σμύρνης. Δȣ́λȣς καὶ δȣ́λας ---- usque ad ἐπιθυμίας.

Υπερηφάνει] Orig. in Matth. 376. A.

Τὰς κακοτεχνίας] V. I. *Malas artes fuge.* ut κακοδιδασκαλία, in Epist. ad Philadelph. §. VI. Φεύγετε τὰς κακοτεχνίας καὶ ἐνέδρας ---- Clem. Alex. 249. D. 39. A. Euseb. 522. C. Iamblich. de Mysteriis. 174. Galenus ad Thrasybulum. Orig. contra Cels. 321. A. Philo Jud. 1003. D. μέσαι τέχναι, Orig. in Matth. 380. Theages Pythagoricus apud Stobæum, Προσέοικε γὰρ μὲν φρόνησις τᾷ τέχνᾳ, ἁ δὲ κακία τᾷ κακοτεχνίᾳ.

Περὶ τȣ́των] Ut in Epist. ad Smyrn. μήτε περὶ αὐτῶν λαλεῖν.

Ομιλίαν μὴ ποιοῦ] V. I. *Homiliam fac.* Particulam negativam non agnoscit: & fortasse delenda est. Videntur enim hæc non ad priora, sed posteriora spectare.

P. 16. Αρκεῖσθαι] V. I. *Sufficere.* male: potius, *acquiescere*, *contentus esse.* Luc. III. 14. 1 Tim. VI. 8. Ebr. XIII. 5. Orig. in Cels. p. 116. τῇ χρείᾳ μόνῃ ἀρκȣμένους. Epiphan. 452. 8. αἱρησόμενοι σπέρμασιν ἀρκεῖσθαι ἢ τραπέζῃ καὶ βρώμασι. n. 14. ἀρκεῖσθαι τῷ λόγον κηρύττειν. Orig. contra Cels. ad finem operis: Εὖ ἂν ἔχοι ἀρκεῖσθαι ἡμᾶς τοῖς ὀκτὼ πρὸς τὸν λόγον αὐτοῦ ὑπαγορευθεῖσι βιβλίοις. p. 166. de Christo, τȣ́τȣ μᾶλλον ἀρκεῖσθαι τῷ αὐτὸς ἔφα, ἢ ἄλλȣ τινὸς ȣ̉ν. Male illic Interpres. Epiphanius in Ancorato c. 106. ἐρώσης μὲν καὶ μὴ ἀρκȣμένης τοῖς ἔξωθεν ἀνδράσιν, ἀλλὰ καὶ ἕως τοῦ ἰδίȣ ἀδελφȣ̃ φθανȣ́σης. Clem. Rom. p. 3. τοῖς ἐφοδίοις τȣ̃ Θεȣ̃ ἀρκȣ́μενοι. Sic Irenæus dixit Valentinianos

nulla

nulla apolytrosi sensibili usos esse, καὶ ἀρκεῖσθαι αὐτοὺς τῇ τῶν ὅλων ἐπιγνώσει. V. I. *& sufficere iis universorum agnitionem:* potius, *contentos esse*. l. I. c. 18. Alexander apud Joseph. l. II. belli Judaici: Ἀπέχρη σοι ὁ κατὰ Λιβύην γάμος. σὺ δὲ οὐκ ἀρκεσθεῖσα τούτῳ, πάλιν ἐπὶ τὴν ἐμὴν ἑστίαν ἀνακάμπτεις.

P. 16. Τοῖς συμβίοις] *Viris, maritis*. Ὁ σύμβιος *maritus* ἡ σύμβιος *uxor*. Dionysius Alexandrinus apud Euseb. l. VI. c. 42. de Chœremone Episcopo Nili, Οὗτος εἰς τὸ Ἀράβιον ὄρος ἅμα τῇ συμβίῳ φυγὼν, οὐκ ἀπανελήλυθεν. Unde συμβίωσις, *mariti & uxoris in vita consuetudo* Clemens Alex. 178. A. 423. A. Marm. Arundell. apud Reinesium pag. 725. 773. Inscriptio apud Gruter. pag. 1068. 1.

Ἀνθ' ὧν δ' ἐγχρονίσας ἐπετήσιον οὐκ ἀπέδωκεν
Συμβίου ἁγνοτάτας τοῦδε καταφθιμένας.

Ita ὁ καὶ ἡ σύζυγος. Orig. in Jo. 71. A. Unde vetus illa lectio apud Apost. Phil. IV. 3. σύζυγε γνησία· quam Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, & Theophylactus rejiciunt. Sed Isid. Pelusiota l. IV. ep. 112. mire legit & explicat. Cyrilli Lex. Ὁμόζυγον, γαμετήν. Inscriptio apud Aringhum l. IV. c. 27.

ΑΥΡΗΛΙΑ ΘΡΕΠΤΗ.
ΑΥΡΗΛΙΩ ΗΛΙΟΔΩΡΩ.
ΣΥΛΛΒΙΩ ΓΛΥΚΥΤΑΤΩ.

Sic apud Reines. ubi duplex ΛΛ male ponitur pro simplici Μ. Sic ΛΛ VIII. pro Μ. i. e. menses VIII. & p. 970. Certissima emendatio ex alia inscriptione. Reines. 869. 906. 929.

Ἀγαπᾶν] V. I. *diligere uxores*. Ex quo patet legendum τὰς συμβίους, ut nos ex codice MS. supplevimus: in quo scribitur συμνίας pro συμβίους ex vulgari pronunciatione: non, *ut illæ sufficiant viris, sed illis viri sui sufficiant:* ut loquitur Auctor operis imperfecti in Matt. Hom. IV. 621. D. *Bonus homo, si uxorem habuerit, non tentatur in libidine*, i. e. non fornicatur: *sed sufficit ei uxor sua: malus autem habens uxorem fornicatur, & non est contentus una.*

Ἐν ἁγνείᾳ μένειν] 1 Cor. VII. 8.

Εἰς τιμὴν τοῦ Κυρίου τῆς σαρκὸς] V. I. *in honorem carnis Domini:* an potius *Domini carnis?* Interpolator, εἰς τιμὴν τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου.

Ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω] V. I. *in ingloriatione*. Ita habet uterque MS. Qui *in gloriatione* legebant, addiderunt, *Domini*.

Πρέπει δὲ τοῖς γαμοῦσι] Nuptiæ sc. in Ecclesia fiebant, & benedictio sacerdotalis solenniter impertita nuptis. Hoc seculo

culo secundo. Clem. Pædag. l. III. c. 11. p. 248. B. Τίνι γὰρ ὁ πρεσβύτερος ἐπιτίθησι χεῖρα; τίνα δὲ εὐλογήσει; ἐ τὴν γυναῖκα τὴν κεκοσμημένην, ἀλλὰ τὰς ἀλλοτρίας τρίχας, καὶ αὐτῶν ἄλλην κεφαλήν. Tertull. ad uxorem l. II. c. ult. & de pudicitia cap. 4. Ex his omnibus *haud evinci potest* ---- inquit Seldenus Ux. Hebr. l. II. c. 28. qui hic confutandus.

P. 16. Συγκοπιᾶτε] Alloquitur Episcopum, Presbyteros, & Diaconos. Οἱ κοπιῶντες ἐν τῷ λόγῳ.

P. 17. Οἰκονόμοι] Episcopi, Luc. XII. 42. Tit. I. 7. 1 Cor. IV. 1. 1 Pet. IV. 10.

Πάρεδροι] Presbyteri. Thomas Magister: Πάρεδρος, ἐ συγκάθεδρος, συνέδριος δέ.

Υπηρέται] Diaconi.

Αρέσκετε ᾧ στρατεύεσθε] Hic militiam Christianam explicare aggreditur: quæ quidem spiritualis est, non carnalis. 2 Cor. X. 3. 4. Adhortatur igitur, *ut sint boni milites Jesu Christi*: ut loquitur S. Paulus 2 Tim. II. 3. Explicat autem more Paulino respectu ad Ministros Evangelii, ut 2 Tim. II. 4. V. I. *qui se probavit* στρατολογήσαντι· quia delectus fiebat per literas probatorias. Τὰς στρατευομένας τοῖς ἡγεμένοις. 1. Clem. Roman. p. 48.

Οψώνια κομίζεσθε] Quod S. Paulo λαβεῖν ὀψώνιον. 2 Cor. XI. 8. Κομίζεσθαι idem est quod λαμβάνειν. V. Theodor. in loc. Οψώνια. Lat. *stipendia*. Philoxeni Gloss. *Stipendium*, σιτηρέσιον, ὀψώνιον στρατιωτικόν. V. I. *Stipendia fertis*. Interpolator κομίσεσθε de futuro. Rectius & Græcus & Latinus de præsenti: loquitur enim de Clero, qui à populo ὀψώνια accipiebat.

Δεσέρτωρ] V. I. *Otiosus*, minus recte. V. Stewechium pag. 70. *Emansor & desertor*. Excerpta vetera, *Desertores*, λειποτάκται. De Maximino Lactantius de mortibus Persecutorum, cap. XLVII. *Ademerat enim pudorem deserendi desertor Imperator.*

Μενέτω ὡς ὅπλα] Μενέτω· nam desertores arma abjiciebant. V. I. *maneat*, *ut scutum*: quasi ἀσπὶς legisset, vel ὅπλον, & quia Scuti postea mentio nulla. Onomasticon V. *Scutum*, ὅπλον. Philox. Glossa, Scutum, ἀσπίδα καὶ ὅπλον. Inde ὁπλῖται, gravis armaturæ milites, propter scutum & hastam. Gloss. ὅπλον, *telum*, *scutum*. Psalm. V. 3. ὡς ὅπλῳ εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς. Vetus Versio, *ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos*. XC. 5. ὅπλῳ κυκλώσει με ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ. *Scuto circumdabit me veritas ejus.* Alludere videtur ad verba S. Pauli, τὰ ὅπλα τῦ φωτός. Rom. XIII. 12. Baptismus enim semper ut φωτισμὸς spectabatur. Hebr. VI. 4. & X. 32. φωτί-

ζειν

ζειν καὶ κατηχίζειν idem. 2 Reg. XII. 2. & XVII. 27, 28. Hæc ſuggillat Blondellus pag. 40. qui hic caſtigandus eſt.

P. 17. Η πίστις ὡς περικεφαλαία] *Fides ut galea.* Epheſ. VI. 17. 1 Theſſ. V. 8. Eſa LIX. 17. V. Iſidor. Peluſ. ep. l. I. 126. Fides comparatur ſcuto apud S. Paulum, quod idem ſignificat: & idem quoque in Oneirocriticis ſignificat, quoniam utrumque inter τὰ σκεπαστὰ ὅπλα numeratur. Artemidorus, ἰδίως δὲ καὶ ἡ ἀσπὶς γυναῖκα σημαίνει, καὶ ἡ περικεφαλαία.

Η ὑπομονὴ ὡς πανοπλία] V. I. *ſuſtinentia ut omnis armatura.* Veteres *armaturam* ſimpliciter dixere. Gloſſ. πανοπλία, *armatura.* Epheſ. VI. 13. Αναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, *accipite armaturam Dei.* & VI. 11. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, *induite vos armaturam Dei.* Cyprianus, *induite tota arma Dei*, ad Thibaritanos: at in libro tertio Teſtimoniorum, *induite arma Dei.* Tertull. adv. Marcionem l. V. *Porro quum quidem induere nos jubeat armaturam, in qua ſtemus, ad machinationes diaboli.* Ambroſiaſter, Epheſ. VI. 11. *induimini vos armis Dei.* 13. *ideo accipite univerſitatem armorum.* Primaſius, *propterea accipite arma Dei.* Prudentius in Pſychomahia: *Lex habet iſtud*

Noſtra genus belli, furias, omnemque malorum
Militiam, & rabidas tolerando exſtinguere vires.

Et mox,

Omnibus una comes virtutibus aſſociatur,
Auxiliumque ſuum fortis patientia miſcet.
Nulla anceps luctamen init virtute ſine iſta
Virtus: nam vidua eſt, quam non patientia firmat.

Optime Iſidor. Peluſ. l. I. epiſt. XXV. ἀλλ' ὁπλοφόρος ὅλος γίνεται.

Δεπόσιτα] Gloſſæ juris, δεπόσιτον, παρακαταθήκη. Τῆς οὐσίας ὑπὸ τοῦ φίσκου καταληφθείσης. Artemid. 237.

Ως ἐδηλώθη μοι] Quum eſſet Troade, certior factus eſt, finem perſecutioni Antiochiæ per Trajanum impoſitum eſſe. De qua re dubitari non debet: nam à Joanne Antiocheno, Hiſtorico probato, apud Suidam, obſervatam eſt, ὅτι Τραϊανὸς τοῖς Χριστιανοῖς ἀνακωχήν τινα τῆς τιμωρίας παρέσχεν· & tum ſubjungit Tiberiani hiſtoriam. Tiberiani autem relatio facta eſt ad Trajanum, quum eſſet Antiochiæ, ut teſtatur Joannes Mallela, Antiochenus & ipſe.

Εν ἀμεριμνίᾳ] Gloſſa, *ſecurus* ἀμέριμνος. Suidas, ἀμεριμνία ἡ ἄνεσις, Heſych. εὐθυμία, εὐθημοσύνη, ἀμεριμνία, χαρά. V. I. *in ſollicitudine:* ſed ſine dubio ſcriptum fuit, *in inſollicitudine:* ut in Gloſſario ἀμέριμνος, *immetuens:* ſic ἀχρηστιμότης, *incommoditas*, ἀσυνείδησις, *inconſcientia*, ἀπραγμοσύνη, *incurioſitas*, ἀμαθία, *indiſciplina.* Philoxeni Gloſſ. *inlubre*, ἀλουσία. Scriptum eſt pro *inlubio*, b pro u, *inluvies*, vulgo *illuvies.*

P. 17. Ἐν τῇ ἀναστάσει] V. I. *in oratione* ex MS. Caiensi: an legit ἀνατάσει; Ea enim vox aliquoties male ἀνάστασις scribitur: an legit αἰτήσει, ut apud Interpolatorem exstat? Sed Montacutii codex *in resurrectione*: quod verum est, & illud *oratione* abbreviatura est.

Μαθητὴν] MS. παθητὴν. Quære, an ut à μαθεῖν μαθητὴς, ita à παθεῖν παθητής.

Πρέπει] Hæc refert S. Polycarpus in epistola ad Philippenses.

Θεομακαριστότατε] V. I. *Deo-beatissime.* Hinc colligo hanc interpretationem factam fuisse ante A. 650. quando Scriptor quidam Martinum Papam *Deo-beatissimum* vocat, p. 66. B.

P. 18. Καταξιῶσαι] V. I. *dignificari.* minus recte. Glossa Philoxeni, καταξιοῖ, *dignatur.*

Ὅταν αὐτὸ ἀπαρτίσητε] V. I. *qui ipsi perfecti estis*, vel, ut codex Montacutii, *quoniam.* Legebat igitur Interpres αὐτοὶ, quod puto verum esse, & ὅτι pro ὅταν· quod etiam verum esse sequentia suadent.

Τὸ σύντονον τῆς ἀληθείας] V. I. *compendium veritatis.* male. Legit igitur, ut Interpolator, codd. Nydpruccianus & Florentinus, σύντομον· Augustanus autem codex, & Anglicanus, ut & Mediceus, quem repræsentamus, recte habet σύντονον. Σύντονον, σφοδρὸν, ἰσχυρὸν, συνεχές. Suid. τὸ εἰς τὰς πράξεις σύντονον. V. Μάρτιος. Sæpe σύντομον & σύντονον confunduntur in veteribus Scriptoribus: ut apud Suidam in Ἀλφειὸς, συντόμως τρέχει· sed verba sunt Symmachi apud Scholia Aristophanis, συντόνως τρέχει, ὡσεὶ Ὀλυμπιακὸς σταδιοδρόμος· Σύντονον autem τῆς ἀληθείας, ut ἄοκνον τῆς ἀγάπης.

Δι' ὀλίγων γραμμάτων ὑμᾶς παρεκάλεσα] V. I. *per paucas vos literas consolatus sum. Brevibus vos literis adhortatus sum*, hac nempe ad Polycarpum, & altera ad ipsos Smyrnæos.

Ἐπεὶ] V. I. *quia igitur.* Legebat ergo ἐπεὶ οὖν.

Πάσαις ἐκκλησίαις] Scripserat ad Ecclesiam Smyrnæorum & Philadelphensium: ad alias autem scribere non potuit. Quare scribit privatim ad Polycarpum, ut ipse ejus loco ad alias scriberet.

Ἀπὸ Τρωάδος εἰς Νεάπολιν] Ut S. Paulus. Act. XVI. 11.

Ταῖς ἔμπροσθεν ἐκκλησίαις] V. I. *aliis ecclesiis.* male. quid esset ἔμπροσθεν, non intellexit. Gloss. ἔμπροσθεν, *anterius.* Redde, *prioribus* seu *anterioribus illis ecclesiis*, quæ in Asia versus Syriam jacebant, præter Philadelphicos, ad quos ipse scribebat de eadem re. Ἔμπροσθεν tam de loco, quam de tempore.

Ἵνα δοξασθῆτε] V. I. *ut glorificeris*: quasi legisset δοξασθῇς. Sed ea conjectura non opus est. Mos enim est Ignatio ita loqui.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

P. 19. Ληρώματι] Ita ipse in epistola ad Trallianos, ἣν ἀσπάζομαι ἐν πληρώματι. Hujus vocis sunt variæ significationes, (veteres enim varie adhibebant) quarum illa ad hunc locum proprie pertinere videtur, quæ, quid sit πλήρωμα τῆς πόλεως, indicat. Ita Nazianz. 375. A. 159. B. 410. C. & hic sensus maxime facit contra Schisma. Vide item Chrysost. Tom. III. Edit. Savil. p. 822. v. 22. & 823. v. 3.

Εὐλογημένη ἐν πληρώματι] An spectare videtur Rom. XV. 19. ἐν πληρώματι εὐλογίας. V. Theophylactum. Κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ πληρώματος. i. e. Episcopus Ecclesiæ. Naz. 39. D. qui lucet παντὶ τῷ τῆς οἰκουμένης πληρώματι. 149. B.

P. 20. Τῇ ἀξιομακαρίστῳ] Ut ipse in epist. ad Romanos ad finem διὰ Ἐφεσίων τῶν ἀξιομακαρίστων, tanquam discipulos Pauli, quem ἀξιομακάριστον vocat in hac epistola, uti etiam postea ecclesiam Romanam ἀξιομακάριστον appellat.

Τῇ οὔσῃ ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας] Irenæus de S. Joanne, l. III. c. 1. Ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας διατρίβων. Ἐν Ἰωνίᾳ παῖδες Ἐφεσίων. Artemidorus p. 15. ut Duris in epigrammate eam indigetat,

---- τὴν Ἰάδων πολλὸν ἀοιδοτάτην.

Φύσει δικαίᾳ] Onomasticon V. *Indoles*, φύσις. Barnab. in præfat. epist. ---- *supra modum exhilaror beatis & præclaris Spiritibus vestris, quod sic naturalem gratiam accepistis.* An φύσει δικαίᾳ nihil aliud, quam δικαίως, *merito*? Hæretici dicebant Catholicos χρήσει tantum gratiam habuisse. Iren. 28. B.

Ἀκούσαντες γὰρ] Hæc sententia valde perplexa est, neque satis sani sunt codices. In Græcis duo vocabula deesse quidem videntur, quæ tamen in suo codice vidit & transtulit V. I. Eorum loco in codice Mediceo exstat satis longa pars sententiæ, quam etiam vidit Interpolator, aut ipse adhibuit pro more suo: totam autem sententiam imperfectam reliquit. Interpres, *videre festinastis*: forte scriptum fuit ἰδεῖν ἐσπουδάζετε, post θηριομαχῆσαι. Quod si post ἐσπουδάζετε statim, Ἐπεὶ οὖν, omnia erunt clara & perspicua. Vetus Interpres huic loco perturbato & corrupto in Græcis lucem affert:

qui tamen in editis minus integre repræsentatus est. Sic enim habent MSS. ---- *Sperantem oratione vestra potiri, in Roma cum bestiis pugnare, ut potiri possim discipulus esse, videre festinastis.* Hinc apparet, quæ in codice Græco, quem habuit vetus Interpres, quæ Florentino addita aut detracta. Sic igitur Græca legenda sunt: ἐλπίζοντα τῇ προσευχῇ ὑμῶν ἐπιτυχεῖν ἐν Ῥώμῃ, ἵνα ἐπιτυχεῖν δυνηθῶ μαθητὴς εἶναι, ἰδεῖν ἐσπουδάζετε· vel ἐσπεύσατε. Potius autem, puto, ἐσπουδάζετε, quia Interpres solet σπουδάζειν ita interpretari.

P. 21. Ἀπείληφα] V. I. *suscepi.* an recte? *accepi per Onesimum.* Erat igitur Onesimus Ephesiorum Episcopus Smyrnam missus, ut viseret & refocillaret Ignatium.

Ὀνησίμῳ] Huic contemporaneus Onesimus, Plutarchi servus, qui cum Epicteto disputans, introductus est à Phavorino. In isto seculo & sequioribus nomen istud vulgare fuit.

Ἀναψύξει] MS. ἀναψύξαι. Neque aliter legit V. I. dum vertit, *refrigeret.* Hinc patet ἀναπαύειν & ἀναψύχειν idem fere significare apud Veteres: ἀναπαύειν *à motu*, ἀναψύχειν *à calore & æstu liberare.* Inde *refrigerium*, & *refrigerare*, & *refrigerari* apud Latinos, primo de incarceratis apud Tertullianum frequenter, & in passione Perpetuæ; deinde de mortuis. Hinc *æternum refrigerium* apud Iren. l. IV. c. 14.

P. 22. Ἵνα ἐν μιᾷ ὑποταγῇ] Hic locus in codice Florentino interpolatus est. Ille, quem vidit V. I. sic se habet, ἵνα ἐν μιᾷ ὑποταγῇ κατηρτισμένοι, ὑποτασσόμενοι τῷ ---- Illud enim ἦτε ille non agnoscit, & videtur esse superfluum.

Συνδιδασκαλίταις] Mira vox: neque enim puto vocem simplicem διδασκαλίτης uspiam occurrere. V. I. *Doctores*, Interpolator συνδούλοις, *conservis.* An συνδιδασκαλῖται, qui communem Magistrum & Doctorem habentes, scil. Paulum, imo & Joannem? Ignatius enim Joannis discipulus fuit.

Ὑπαλειφθῆναι] Nihil hic viderunt Interpretes. Vetus, *suscipi*, quod est ὑποληφθῆναι. Interpolator pro eo posuit, ὑπομνησθῆναι, *commoneri*, ad sensum paullo propius. Patricius Junius legendum putat, ὑπολειφθῆναι, *relinqui*, i. e. *vobis longe inferiorem esse.* Sed neque ἔδει με, neque ὑφ᾽ ὑμῶν, talem interpretationem patitur. Nihil mutandum. Lectio codicis Medicei & emendata & clara, & necessario recipienda & conservanda est. Hic enim ὑπαλειφθῆναι est *ungi, excitari, instrui, ad certamen præparari:* & quidem à Doctore seu Magistro. Plutarchus in vita Periclis sic loquitur de Damone: τῷ δὲ Περικλεῖ συνῆν, καθάπερ ἀθλητῇ, τῶν πολιτικῶν ἀλείπτης καὶ διδάσκαλος. Sic Isidorus Pelus. l. III. epist. 265.

Suidas,

Suidas, Ἀλεῖπται, οἱ πρὸς τὰς ἀγῶνας ἐπασκοῦντες. Ὁ θεολόγος λέγει· ἀλεῖπται εἰς ἀρετήν. Hic optimus Magister ostendit, quo modo Christianus instrui debet ad patiendum pro nomine Christi: *Quum igitur par erat, ut vos me admonere, impellere, incitare, instruere velletis* ---

P. 22. Ἀδιάκριτον] V. I. *incomparabile*, ac si ἀσύγκριτον legisset. S. Jacobus cap. III. v. 17. hanc vocem de sapientia, quæ de cœlo est, usurpavit. Ipse Ignatius in initio epist. ad Trallenses etiam utitur: ubi V. I. *inseparabilem* vertit. Vulgatus, *sine dolo*. Idem habet in fine epist. ad Magnes. ἀδιάκριτον πνεῦμα. Uterque reddit *inseparabilem Spiritum*. An *indubitabilem*? Basil. ἀδιάκριτος πληροφορία.

P. 23. Συμφώνῳ ἀγάπῃ] *Consona charitate*. V. Orig. in Matth. 204. C.

Ἄδεται] Euseb. in vita Constantini l. I. c. 13. de Constantio, ejus patre loquens, Μυρίων δὲ καὶ ἄλλων τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῶν παρὰ τοῖς πᾶσιν ᾀδομένων. Chrysost. de Babyla, Antiocheno Martyre, agens, Οὐ γάρ ἐστιν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ οὐ χώρα, οὐκ ἔθνος, οὐ πόλις, ἔνθα ταῦτα οὐκ ᾄδεται τὰ παράδοξα.

Χρῶμα Θεοῦ λαβόντες] Interpolator pro χρῶμα substituit συνάφειαν. V. I. reddidit *melos*. Hesych. χρῶμα παρὰ τοῖς Μουσικοῖς χροιά.

P. 24. Ἀνακεκραμένους] V. I. *conjunctos*. Interpolator habet, ἀνακρεμαμένους, *qui pendetis* pro ἀνακεκραμένους. Ἀνακέκραται τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἡ ἑκάστου ψυχή. Origen. in Jo. 30. A. 35. D. --- τὸν ἄνθρωπον τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τὸν τῇ θεότητι αὐτοῦ ἀνακεκραμένον.

Ὑστερεῖται] Iren. l. IV. c. 73. ὑστερεῖσθαι τοῦ πεποιηκότος *minora esse eo qui fecerit*. ὑστερεῖσθαι τοῦ τελείου, *deficiunt à perfecto*.

Τὸν οὖν ἐπίσκοπον] Ergo Episcopus auctoritatem habet à Christo, utpote ipsius οἰκονόμος.

P. 25. Δυσθεραπεύτους] V. I. *difficile curabiles*, sive sanabiles, ut in MS. Caiensi. Interpol. ἀνίατα γὰρ νοσοῦσιν, quasi incurabilis esset morbus ille, ut ex antiquis aliqui putarunt,

Nec formidatis auxiliatur aquis.

Sed aliud ἀθεράπευτος, *incurabilis*, *insanabilis*, ut glossæ reddunt, aliud δυσθεράπευτος. Disputabant veteres Medici, an hydrophobia esset morbus incurabilis, ut apud Cœlium Aurelianum legimus de morsu canis rabidi: antequam ad hydrophobiam perveniatur, omnino eum curabilem putabant, sed difficulter.

P. 26. Περίψημα ὑμῶν] V. I. *peripsima*, ut & paullo post. 1. Cor. IV. 13. Orig. in Jo. 363. D. Barnabas Ἐγὼ περίψημα ἀγάπης ὑμῶν. 220. Glossæ veteres MSS. bibliothecæ Corbiensis, ut refert Menardus: *Peripsema, limatura metalli, & purgamenta potus, & quisquiliæ domus, & rasura cujusque rei.* Onomasticon vetus, κόρημα, περίψημα, *Scobs.* Lex. Cyrilli, περίψημα, καταπάτημα, παίγνιον, allusione ad S. Paulum facta. A ψᾶν ψῆμα & ψᾶμα. Hesych. ψάμματα, σπαράγματα. περιψεῖν, (lege περιψῆν) ἐκμάσσειν, σπογγίζειν. Suidas, περίψημα, κάταγμα, lege κατάμαγμα. Gloss. ἀπόμαγμα, *cermentorium.* Notat Labbæus in codice Germ. legi *termentorium*, in Reg. *tementorium*. Tu lege *cæmentorium.* Tob. V. 18. Ἀργύριον τῷ ἀργυρίῳ μὴ φθάσαι, ἀλλὰ περίψημα τοῦ παιδίου γένοιτο. Apophthegma Nili Abbatis, μακάριός ἐστι μοναχὸς, ὁ πάντων περίψημα ἑαυτὸν λογιζόμενος.

Καὶ ἁγνίζομαι] V. I. *& castificetur.* Scripsit, ut opinor, *castificer.* Ἁγνίζομαι pro ἅγνισμά εἰμι· quod adhuc apertius est in epist. ad Trall. versus finem. ἁγνίζεται ὑμῶν τὸ ἐμὸν πνεῦμα, i. e. ἅγνισμά ἐστι. Male scriptum fuit ἁγνίζετε. ε & αι in MSS. sæpius confunduntur.

Βύσαντες] V. I. *obstruentes aures.* Hesych. βύσας, πλήσας, φράξας. Idem ζύων, τὰ ὦτα ἐπιφράττων. Suidas, βύουσιν, φράττουσιν. Ignat. in epistola ad Trall. uno verbo, viz. κωφώθητε, utitur. Vult igitur Christianos aures suas obturare contra hæreticos, quod Judæi facere solebant contra blasphemos. Act. VII. 57. συνέσχον τὰ ὦτα. Iren. l. III. c. 4. de sermone barbaris hominibus, sed Christianis vere institutis: *quibus si aliquis annunciaverit ea, quæ ab hæreticis adinventa sunt, statim concludentes aures, longo longius fugient, ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium.* Psal. LVIII. 4. ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ βυούσης τὰ ὦτα αὐτῆς. Ecclesiastico Latino XXVIII. 28. *sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.* Isid. Pelus. l. I. ep. 30.

P. 27. Ἀναγωγεὺς] V. I. *Dux vester*, perperam. Ἀγωγεὺς, ἀγωγὸς aliquando id significat, sed hoc loco non potest. Similitudines hæ non placent: sed tales viri & sanctissimi & doctissimi prosecuti sunt: & fortasse hoc ipso loco impulsi, & exemplo viri maximi inducti, id fecere. Alterum etiam locum sugillat Blondellus, quod idem Spiritum S. vocat σχοινίον, quo ἀναγωγεὺς utitur. Sed, ut recte observavit Vossius, male *hominem* interpretatus est, quum *trochleam* significet. Hesych. ἀγωγεὺς, ὁ ἱμὰς, & illud Homericum, σὺν δ' ἤειρεν ἱμᾶσιν exponit συνέδησε δὲ τοὺς ἀγωγεῖς τῶν ἵππων.

ἵππων. Onomasticum vetus, *habena*, ἡνία, ἀγωγεύς. Alii, *ductorium*, ἀγωγεύς. Ita apud Xenophontem.

P. 27. Σύνοδοι] Hesych. σύνοδος, συνοδοιπόρος. Idem, φωλητήρια καὶ φωλεαὶ, τῶν θιάσων καὶ συνόδων οἶκοι. Gloss. σύνοδος, συνοδεύων, *comes*. Lat. Græc. *comes*, συνοδοιπόρος, σύνοδος σύνοδος, ὁ συνοδεύων. V. I. *Conviatores*, recte. *Dilectio*, inquit, *via est*, *ducens ad Deum*. Vos igitur in ea via comites estis, ferentes Deum & Christum, quasi solenni pompa tendentes ad ipsum Deum. In talibus enim sacris processionibus erant multi, qui ferebant sacra quædam vasa, vel alia.

Ὑπὲρ τῶν ἄλλων] Preces pro nondum conversis.

Προσεύχεσθε] V. I. *Deum oratis*, male. *orate*, ut postea.

Μαθητευθῆναι] Præclare hæc dicta sunt, ut doceant gentes, si non doctrina, saltem exemplo.

P. 28. Πρὸς τὸ ἄγριον] Eleganter sane & proprie τὸ ἄγριον καὶ τὸ ἥμερον opponuntur. Orig. adv. Celsum pag. 16. inde vero ad alia inanimata, ut mare, nunc ἄγριον, nunc ἥμερον dicitur. Exemplum illustre est in Oneirocriticis Astrampsychi hujus oppositionis, quam tamen percipere non potuerunt duo viri in Græcis maxime versati. Versus apud Suidam exstant.

Θνῆξις θαλάσσης ἀγρίας δηλοῖ λύπας,
Θνῆξις θαλάσσης ἡμέρας τοὔναρ καλόν.

Portus utrobique θ expungit, & legendum νῆξις recte docet: sed male vertit.

Natatio marina sævos indicat dolores:
Natatio marina interdiu somnium bonum.

Meursius in Mantissa in priori versu νῆξις, in posteriori θνῆξις scribendum censet, & sic interpretatur: *Natans sive fluctuans mare convenit doloribus*: *mortuum autem sive placidum mare ac tranquillum è contra somnium bonum portendit*. Mira hæc sunt, νῆξις θαλάσσης, *fluctuans mare*, θνῆξις θαλάσσης, *placidum mare*.

Natatio maris turbidi indicat dolores:
Natatio maris placidi bonum somnium.

Quum quis somniat se in mari natare, si turbidum ei videatur, mali, si placidum, boni ominis est. Libanius in panegyrico Juliani p. 230. καὶ ὅλως τὸ γένος ἀνθρώπων ἥμερον, καλῶ δὲ ἥμερον τοὺς ἐν ἡμετέροις ζῶντας νόμοις· an ἡμερωτέροις; ἥμεροι νόμοι. Orig. adv. Celsum p. 115. ἥμερος νομοθεσία. p. 116. ἄγρια ἤδη ἡμεροῦται προφάσει τοῦ λόγου. p. 50.

Τίς πλέον ἀδικηθῇ] MS. ἀδικηθεῖ, ἀποστερηθεῖ, & ἀθετηθεῖ. Locus est corruptus, & sic opinor restituendus, οὐ τίς πλέον

ἀδικηθῇ ---- interrogative. Hæc videntur ἀσύνδετα. Interpolator ſententiam ſuo modo explicat.

P. 29. Πάροδος] V. I. *Tranſitus eſtis:* ut antea παροδεύσαντες, & in epiſt. ad Rom. verſus finem, ὡς ὡς παροδεύοντα. Heſych. πάροδος, διάβασις. Epheſum recte petebant, qui ex Oriente iter verſus Romam inſtituebant. Hæc non intellexit Interpolator: itaque reddidit, παραδοθεὶς γε ἐγὼ, ἀλλὰ τῶν διὰ Χριστὸν ἀναιρεθμένων· ſenſu plane nullo. In MS. Anglicano, παραδοθεὶς γε τῶν· & in MS. margine, περίοδός ἐστε τῶν. Sed vetus codex recte exhibet, πάροδος, eamque vocem Interpres agnoſcit. Senſus eſt, *Vos in Epheſo, per quam tranſeunt illi, qui in Oriente condemnati Romam mittuntur.*

Παύλου συμμύσται] Qui participes facti eſtis myſterii S. Pauli à Domino immediate revelati, & ad Epheſios præcipue explicati, ut ipſe explicat, Epheſ. III. 4. V. Hieronym. præf. comm. in iſtam epiſt. Chryſoſt. in argumento, Ἐστι δὲ νοημάτων μεστὴ ἡ ἐπιστολὴ ὑψηλῶν καὶ δογμάτων ---- καὶ ὑψηλῶν σφόδρα γέμει τῶν νοημάτων καὶ ὑπερόγκων ---- λέγεται δὲ καὶ τὰ βαθύτερα τῶν νοημάτων αὐτοῖς ἐμπιστεῦσαι. Inde, opinor, Origenes Celſum provocans ad ſapientiam Pauli ex epiſtolis intelligendam, inter reliquas primam nominat epiſtolam ad Epheſios. p. 122. Paulo poſt S. Ignatium S. Polycarpus in epiſt. ad Philipp. οὔτε ἐγὼ, οὔτε ἄλλος ὅμοιος ἐμοὶ δύναται κατακολουθῆσαι τῇ σοφίᾳ τοῦ μακαρίου καὶ ἐνδόξου Παύλου. Μύσται, vox frequentiſſima apud omnes Scriptores. Sic alloquitur auditores ſuos Nazianz. Orat. 34. p. 537. τί τοῦτο ἔπαθον, ὦ φίλοι, καὶ μύσται, καὶ τῆς ἀληθείας συνερασταί; Chryſoſt. hom. 72. & 85. in Matth. ἴσασιν οἱ μύσται τὸ λεγόμενον. Erant autem illi μύσται & συμμύσται nulli alii, quam πιστοὶ & fideles omnes, qui admittebantur ad Euchariſtiam percipiendam: qui pariter participabant cum S. Paulo Euchariſtiam, & in myſteriis fidei per ipſum præcipue inſtituti & eruditi ſunt. Unde Veteres Epheſios μύστας ſignanter dictos putabant. Præclarus locus eſt, & ad hanc rem appoſitiſſimus in vetuſtiſſima Chryſoſtomi vita paullo poſt mortem ejus ſcripta, qui conſuli & legi meretur.

Μεμαρτυρημένου] V. I. *Martyrizati.* Sine dubio intellexit cruentam ejus paſſionem. Sed videtur potius exponendum ſecundum S. Scripturæ loquendi modum.

Ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ] Hieronymus contra Luciferianos: *& per omnem Pentecoſten:* non per unamquamque Pentecoſten, quaſi quotannis in feſto Pentecoſtes, ſed per totam, per omnes dies quinquaginta, qui à Paſchate ad Pentecoſten numerabantur. Opus imperfect. Homil. 19. 579. *De quibus*

caven-

cavendis in omni epistola sua sollicite monet Apostolus. Gravis autem controversia est de hac epistola S. Pauli, an ad Ephesios scripta sit: nam antiquitus legebatur τοῖς οὖσιν .... sine ἐν Ἐφέσῳ c. I. v. 1. Τοῖς ἁγίοις πᾶσι MSS. & Marcion scriptam ad Laodicenos putabat, ut aliqui volunt. Missa est per Tychicum, Asianum quidem, Act. XX. 4. non Ephesium: ut illa ad Colossenses cum iisdem verbis: & videtur omnino illa ex Laodicea esse hæc ad Ephesios, quæ numeratur inter Ecclesias Asiæ. Apoc. I. 11. Scripta est etiam è vinculis Romæ. Neque tamen ullibi indicat Apostolus se illos, ad quos scripsit, antea vidisse: neque Presbyteros eorum alloquitur, quos ante triennium mœstos reliquerat, neque fratrem quenquam salutat, aut de Ephesio quopiam quærit. Missa est igitur hæc epistola ad Ephesios, sed scripta tanquam ad Asianos omnes: imo missa est & ad reliquas Asiæ Ecclesias, & ad Laodicenos. Monendum igitur duxit Ignatius, quæcunque præclare de iis, ad quos scripsit, dicta sunt, ea omnia ad Ephesios pertinere.

P. 29. Πυκνῶς] Hesych. πυκνῶς, συνεχῶς, συχνῶς. Cyrill. συνεχῶς, πυκνῶς. De frequenti seu conferta & plena synaxi hæc intelligenda esse etiam illud suadet, quod de pace sequitur, quæ intelligi solebat contra Schismaticos: ut Cyprianus de unitate, *Ad pacis præmium venire non possunt, qui pacem Domini discordiæ furore ruperunt.* Καὶ γέγονεν οὐκ ἐγκαίνια, ἀλλὰ σύναξις τῆς εὐχῆς. Athanas. in apologia ad Constantium.

Ἐπὶ τὸ αὐτὸ] V. I. *in id ipsum.* Phrasis scripturaria. Vulgata versio, *hoc ipsum agitur.* Vide 1 Cor. XIV. 23. Act. IV. 26. & alibi. Interp. *in unum.* Act. II. 1. *in eodem loco.* Act. II. 44. *pariter.* Gloss. ἐπὶ τὸ αὐτὸ, *ibidem*, *in id ipsum*, *in unum.* Eccles. XI. 6. Clem. Rom. ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναχθέντες.

P. 30. Ἥτις ἐστὶν] V. I. *quæ sunt.* Videtur legisse, αἵτινές εἰσιν· quod videtur rectius, aut certe explicare voluisse Græca, ac si ita scripta fuissent; nam & Interpolator ἥτις retinet.

Θεοῦ ἐστιν] V. I. *Deus est*, ac si legisset Θεὸς, perperam omnino. Non observavit Græcæ linguæ idiotismum. Interpolator multo melius Θεοῦ ἄνθρωπον ἀποτελεῖ, ad sensum & mentem Auctoris explicandum.

Εἰς καλοκαγαθίαν ἀκόλουθά ἐστι] V. I. *in bonitate sequenda sunt*, perperam. Non est ἀκολουθητέα, sed ἀκόλουθα. Gloss. ἀκόλουθος, ἐπὶ λόγου ἢ πράξεων. ἀκόλουθον *congruum*, *consequens.* *Præter fidem & charitatem reliqua; utpote illis congrua & consentanea.* P. 31.

P. 31. Ησυχίας] Philo Judæus sæpe. Gloss. ἡσυχίαι, *silentium*. ἡσυχοποιὸς, *Silentiarius*. Sic V. I. hunc locum exponit. Mox, τρία μυστήρια κραυγῆς, ἅτινα ἐν ἡσυχίᾳ Θεοῦ ἐπράχθη. Ut ibi ἡσυχία opponitur κραυγῇ, ita hic opponitur λόγῳ, & omnino σιγὴν vel σιωπὴν significat, ut ipse ante σιγᾷν usurpavit.

Οἰκοφθόροι] Breviter exprimit 1 Cor. VI. 9. Hesych. οἰκοφθόρους, μοιχούς. Gloss. οἰκοφθόρος, *domi corruptor*. Barnab. p. 249. οὐ πορνεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ παιδοφθορεύσεις.

P. 32. Κατ᾽ οἰκονομίαν Θεοῦ] V. I. *secundum dispensationem*. Phrasis Paulina. Coloss. I. 25. 1 Tim. I. 4. ubi vulgo legitur οἰκοδομίαν Θεοῦ· minus recte, ut opinor. Beza testatur in multis vetustis codicibus legi οἰκονομίαν. Οἰκοδομία autem in N. Testamento nunquam legitur, sed οἰκοδομή· alibi autem occurrit οἰκοδομία. Hæc vox de incarnatione Christi sæpe usurpata, sed ab hæreticis sæpe etiam usurpatur, ut distinguerent Salvatorem superiorem ab eo, qui erat *dispositionis* i. e. Οἰκονομίας. Iren. 280. A. & alibi sæpius. Reliquis postea Patribus eo sensu familiaris fuit. Orig. in Jo. 142. A.

P. 33. Η παρθενία Μαρίας] Auctor operis imperfecti in Matth. Hom. V. *Ideo de desponsata & in domo habita natus est, ut partus Virginis diabolo celaretur.* Ante eum Origenes, Hieronymus, Ignatio nominato, S. Basilius sub nomine vetusti Scriptoris. Post eum Andreas apud Usserium, nominato etiam Ignatio, & Auctor ineditus apud Vossium. Vide quoque Leon. Serm. de nativitate Christi. Maximum Taurinensem Hom. 6. Euseb. demonstr. Evang. p. 499. D.

Κραυγῆς] *clamore, vociferatione, revelatione, & clarissima patefactione dignissima.*

P. 34. Κλῶντες] MS. κλῶντος. lege κλῶντας.

Ος ἐστι φάρμακον] V. I. *quod est*. Legit igitur ὅ.

P. 35. Οθεν δεδεμένος] Vinctus est igitur in Syria, Antiochiæ scilicet, quod asserendum est contra Blondellum, & ibi militibus traditus, ut ipse dicit in epist. ad Romanos.

IN

EPISTOLAM

AD MAGNESIOS.

P. 35. N Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ] Hoc diligenter notavit Eusebius. Eam celebrant Strabo, Livius, & Ptolemæus. ἡ πρὸς Μαιάνδρῳ, ut distinguatur à Magnesia παρὰ Σιπύλῳ. Sic in fœdere Smyrnæorum & Magnesianorum, quum Magnesiæ & Magnesiorum sæpissime mentio facta fuisset, tandem circa finem ad majorem certitudinem dicitur ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς τῷ Μαιάνδρῳ. Quod certe necessarium fuit, quia Smyrnæi obligati juramentum Magnesiis dare διὰ τὴν μητέρα τὴν Σιπυληνήν. Inscriptio in cœmeterio ecclesiæ Armenorum Smyrnæ, Τατία Ηρωθέμιδος Μαγνῆτις ἀπὸ Σιπύλε. Μάγνη. Σιπυ. in nummo apud Sponium: Μαγνήτων Σιπυλ. in nummo apud Patinum. Themistocles epist. XX. ad Polygnotum de rege Persarum: Αφελὼν γὰρ ἤδη τῆς ἑαυτε βασιλείας, Μυεντα καὶ Λάμψακόν τε καὶ τὴν ἐπὶ Μαιάνδρῳ Μαγνησίαν ἐμοὶ δίδωσιν. Athenæus: Απώλοντο δὲ καὶ Μαγνῆτες, οἱ πρὸς τῷ Μαιάνδρῳ διὰ τὸ πλέον ἀνεθῆναι. l. XII. c. 5. Vel à montibus vel à fluviis distinguebantur urbes, quæ in Asia minori erant cognomines. Ut hæc à Mæandro, ita Antiochia ad Mæandrum, & Apamea πρὸς Μαιάνδρῳ. Euseb 183. A. Prusa ab Hyblio fluvio. Nummus Gallieni apud Patinum, Πρεσιέων πρὸς Ὑβλίῳ. p. 413. Ο δῆμος ὁ Λαοδικέων πρὸς Λύκῳ. Spon. tom. 3. p. 146. Latine etiam exprimitur, *Populus Laodicensis A. F. Lyco.* i. e. à fluvio Lyco. Pindarus ejusmodi urbes vocat οἰκήματα ποταμῶν. Horatius, *domus fluviorum.*

P. 36. Προειλόμην] Male Collectores, προειλόμην, *prætuli.* Onomasticon V. προαιρεμαι, *præopto.* Προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ. 2 Cor. IX. 7.

Καταξιωθεὶς] V. I. *dignificatus.* Gloss. καταξιεται, *dignus judicatur.* Sed intelligendus est ex mente Apostoli, qui sæpe ea voce utitur.

Ονόματος θεοπρ] Faber Stapulensis putat nomen hoc esse Christianum, alii Martyris aut Confessoris. Mihi videtur esse nomen, quod illi ab omnibus tributum est. Sc. Θεοφόρος· & adjungo, ἐν οἷς.

P. 36.

P. 36. Πίστεώς τε καὶ ἀγάπης] Ita edidimus ex MS. Mediceo: cujus lectionis vestigium superest in veteri Interprete, *fidei, quod & charitatis:* nam pro τὲ legit τὸ, male.

Επήρειαν] S. Paulus utitur, ἐπηρεάζω. Hesych. ἐπηρεάζει, βιάζει, ἐπήρεια, βία. Suid. ἐπήρεια, βλάβη. Idem, κυρίως ἡ τῦ πολέμυ καταδρομή. Gloss. *calumnior, tempto: calumnia, temptatio.*

Ηξιώθην] V. I. rursus, *dignificatus sum.* Gloss. *dignatus,* ἀξιωθείς. *Dignati estis, ut vos viderem.*

Διὰ Δάμα] V. I. *per Dama,* male. Inscriptio apud Thyatiram, Μάρκυ Οὔλπιυ Δάμα Παραδόξυ. Male redditur, *Dama Paradoxus.* Spon tom. 3. p. 107. Αρχίας Δάμα Ταναγραῖος. Spon. tom. 2. 123. Δάμας, Δάμα. Lat. *Dama.* Gruter. 991. 13. P. L. Rabinius Dama. Reinef. 835. S. Basil. ep. 291. Insignes Martyres memorantur Εὐψύχιος καὶ Δάμας.

Υμῶν ἐπισκόπυ] Euseb. l. III. c. 36. Ετέραν δὲ τῇ ἐν Μαγνησίᾳ πρὸς Μαιάνδρῳ, ἔνθα πάλιν ἐπισκόπυ Δάμα μνήμην πεποίηται. *Alteram autem* (epistolam dedit) *ad ecclesiam Magnesiæ, quæ ad Mæandrum sita est, in qua etiam Damæ Episcopi mentionem facit.*

Σωτίωνος.] MS. Med. & in codice Caiensi, *Zenonem.* Sed Græcum nomen retinet Interpolator, & agnoscit vulgatus Interpres.

P. 37. Μὴ συγχρᾶσθαι] Sed MS. habet συγκρᾶσθαι, de qua voce cogitandum. V. I. *non coüti.* Ita Gloss. συγχρῶμαι, *coütor.* Jo. IV. 9. ὐ γὰρ συγχρῶνται Ιυδαῖοι Σαμαρείταις. *Judæi enim & Samaritæ nullo ad se invicem officio utuntur.* Unde σύγχρησις apud Clem. Alex. *conjunctus virtutis & veritatis usus.* 318. C. Interpolator, μὴ καταφρονεῖν. In significatione inde derivata, *nimis familiariter uti, despicere, vilipendere.* Συγχρᾶσθαι τῇ ἡλικίᾳ τῦ ἐπισκόπυ. h. e. *vilipendere Episcopum propter ætatem:* de qua re monuit Timotheum Episcopum S. Paulus, 1 ep. IV. 12. μηδείς συ τῆς νεότητος καταφρονείτω· nam familiaritas parit contemptum. Noluit Ephesiis contemptum exprobrare, sed tantummodo caussam removere, sc. familiaritatem nimiam, quam oriri inde noverat, quod Episcopus juvenis esset.

P. 38. Οὐκ εὐσυνείδητοι] Clem. Alex. sæpe. Orig. in Matth. 381. & in Jo. 87. D. τὴν γραφὴν εὐσυνειδότως δεῖ ἐξετάζειν. Cyrill. Catech. 16. B. 22. C. vide etiam Artemidorum l. I. c. 22.

Κατ' ἐντολὴν] Barn. ὅτε οὖν ἐποίησεν ἐντολήν. 219.

Τὸν ἴδιον τόπον] De Juda legimus, Act. I. 25. πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. Unicuique sc. suus post mortem assignatus

gnatus est locus. Sic apud Clem. Roman. Petrus dicitur abiisse εἰς τὸν ὀφειλόμενον τόπον τῆς δόξης. Paulus autem εἰς τὸν ἅγιον τόπον.

P. 38. Ἐπεὶ οὖν] Exhortationem ad unitatem hic instituit bene longam. V. Vindicias nostras, p. 55.

P. 39. Καὶ ἀγάπη] V. I. *& dilectione*. Nihil igitur muto. Moneo tamen in MS. haberi, καὶ ἠγάπησα, sensu bono, & fortasse vero. Certe codex Anglicanus retinet ἠγάπησα, ut & Augustanus.

Κλεπτέτω τῷ πλησίον] Ita in Edit. Voss. In MS. Mediceo, βλεπέτω τὸν πλησίον. V. I. *adspiciat proximum*. Interpolator, βλεπέτω τὸν πλησίον. Quæ vera lectio est.

P. 40. Μία προσευχὴ, μία δέησις] 1 Tim. II. 1. V. Orig. contra Celsum. 178. A.

Εἱς ἐστιν] Interp. *quod*, corrupte: forte legit ὅ.

Ὡς ἐπὶ ἕνα Ἰησοῦν] Ὡς εἰς ἕνα Ἰησοῦν. V. I. *ut in unum*. Addimus *ut* hoc loco ex codice Montacutii apud Usserium.

Μὴ πλανᾶσθε ταῖς ἑτεροδοξίαις] Hæc est secunda hujus epistolæ pars, qua eos maxime præmunit contra hæreticos, eos præcipue, qui Judaïsmum introducere conabantur, contra quos clare & expresse disputat. Erant autem ii ea tempestate, qui divinam Christi naturam negabant, ut Ebionitæ, Cerinthiani, Nazaræi, & Helxaïtæ. V. Vindicias, p. 55.

Μυθεύμασι] Ἰουδαϊκὴ μυθολογία. Orig. contra Cels.

Ἀνωφελέσιν οὖσιν] Hieronymus ad Oseæ cap. 3. de Judæis loquens, *Illi*, inquit, *res inutiles amant, traditiones hominum, &* δευτερώσεων *somnia diligentes*.

Κατὰ νόμον] De his contra Cels. p. 272. Ἔστωσαν δέ τινες &c.

Κατὰ νόμον Ἰουδαϊσμὸν] Νόμον est glossa. V. I. *Secundum Judaïsmum*, rectius sine dubio, prout scriptum erat in antiquo codice, quo usus est Interpres. Glossa inde primo apposita, mox in textum recepta. An Ἰουδαϊσμὸν ζῆν, *secundum legem, vitam Judaïcam agimus?* Vix illud concedendum.

P. 41. Μηκέτι σαββατίζοντες] V. I. *Non amplius sabbatizantes*. Σαββατίζειν est *sabbatum observare*, sive *celebrare:* quod faciebant Judæi. Hunc morem Ecclesia observavit tunc, quum Auctor hic scripsit: non ergo quarto seculo scripsit, ut vult Dallæus: tunc enim Christiani sabbatum observabant, præter Dominicam. Canon Apostol. LXVI. Depositionem interminatur cuivis Clerico, *qui aut die Dominico aut sabbato, uno excepto, jejunaret*. Aliqua igitur sabbati observatio fuit, quando hic canon scriptus est. Scriptus autem ille est, postquam Græci Pascha Dominicum celebrabant, & antequam Romani sabbatis jejunabant. Non

igitur hoc factum est ideo tantum, quod Marcionem aversarentur, qui mortuus est, antequam Dominica Paschalis apud Græcos obtinebat.

P. 41. Κατὰ κυριακὴν ζωὴν ζῶντες] V. I. *Secundum Dominicam viventes:* ubi deesse *vitam* apparet. V. Cotelerium, qui ζωὴν importune hic insertam putat, locumque obscurare existimat. Clariora hæc quidem sunt, si vocem ζωὴν omittamus, quam vetus interpres non agnoscit. Si autem retineamus, eamque non cum præcedenti κυριακὴν, sed cum sequenti ζῶντες conjungamus, idem plane sensus erit. Ζῆν & ζωὴν ζῆν idem Græce significat. S. Joannes primo κυριακὴν vocavit, secundus Ignatius: vel fortasse primo S. Paulus. 1 Cor. XVI. 2. ubi Cod. Wechel. κατὰ μίαν σαββάτων τὴν κυριακήν.

Ον τινες ἀρνοῦνται] V. I. *quod quidam negant.* Ad marginem in editione Amstel. *alii quem*. Inde Observator *quam* expiscatus est: *Alii*, inquit, *ad Christum ipsum referentes, sic reddiderunt, quem quidam negant.* Quinam, quæso, hi alii sunt, qui legebant *quem?* Vulgatus Interpres neque *quod*, neque *quem* reddit: nam Interpolator hæc verba Græce non habet: sed pro more suo alia eorum loco adhibuit, quæ sententiam magis perspicuam reddere putavit. Notaverat quidem Usserius, unum codicem veteris Interpretis habere, *quod*, alterum *quem*: sed ad hæc verba notatio illa non spectabat, verum ad sequentia, *per quod*, & *per quem*. Sed in MS. codice οἵτινες ἀρνοῦνται. Interpres secundum utrumque codicem MS. *quod quidam.* Habemus igitur unam lectionem Græcam, & unam Latinam, sed à Græca diversam. Græca defendi non potest, sed nec Latina, nisi in suo codice Interpres viderit scriptum, ὅ τινες· inde ex acuto accentu factum est οἵτινες. Sed videndum an Græca lectio defendi possit ex sequentibus: ὅν τινες ἀρνοῦνται. Hinc colligit Observator, eos, contra quos hic scribit Ignatius, mortem Christi negasse. p. 167.

Υπομένωμεν] V. I. *sustinemus*, pro *sustineamus.*

Ον δικαίως ἀνέμενον] V. I. *quem juste exspectabant.* Sic codex Montacutii recte: male Caiensis *quod.*

P. 42. Μιμήσεται] Caiensis, *persequeretur.* Mont. *persequatur:* forte *persequetur.* Interpolator μωμήσεται· sed vulgatus Interpres *tentaverit.* nam & in Anglicano codice μιμήσεται.

Υπέρθεσθε] V. I. *deponite*, vel *seponite. præterite, omittite, rejicite.* Codex Nidpruccianus, ἀπόθεσθε· quod & noster Interpres refert. Sed melius ὑπέρθεσθε, ut Mediceus, Augustanus, & Anglicanus codex. Suidas, ὑ-

πεςτι-

περιτίθεται, ἀναβάλλεται. Τὸ παρὸν ὑπερθέμενος, *dilatione in præsens facta.* Artemid. 236.

P. 42. Τὴν παλαιωθεῖσαν] V. I. *inveteratum.* i. e. *antiquatum.* 1 Cor. V. 7. τὴν παλαιὰν ζύμην. V. Orig. in Matth. 270. A. De Eustathio Episcopo Antiochiæ Chrysostomus, in encomio, Εζύμησεν ἅπαντας εἰς τὴν ἀληθῆ πίστιν, καὶ ȣ πρότερον ἀπέστη, ἕως ὁ Θεὸς τὸν μακάριον Μελέτιον παρεσκεύασεν ἐλθόντα τὸ φύραμα ἅπαν λαβεῖν. *Ad veram fidem omnes fermentavit, nec prius decessit, quam Deus beatum Meletium præparasset ad totam massam percipiendam.*

Ενοξίσασαν] V. I. *exacuens*, male: forte scripsit *exacescens.* Οξύω & ὀξύνω *acuo:* sed ὀξίζω aliud, *acesco.* Onom. V. *Aceo, acesco*, ὀξύζω· male, pro ὀξίζω.

Νέαν ζύμην] Νέα ζύμη *Christus*, h. e. *doctrina à Christo revelata:* unde ad salem transit, quem loco fermenti adhibere Christus videtur. Novum hoc fermentum est, quod declaratur. Matth. XIII. 33. Luc. XIII. 21.

Αλίσθητε] V. I. *salvificemini*, pro *salificemini*, i. e. *salimini:* ut recte observavit Vossius. Matth. V. 13. Marc. IX. 49. Gloss. ἅλισις, *salitura.* Interpolator, αὐλίσθητε. Interpres ejus, *exsultate.* Quæ ab loco aliena sunt. Quamvis Interpolator ἁλίσθητε accepisse videtur pro *congregemini*, sive συναλίσθητε· quod non inepte reddi potest, συναυλίσθητε, *simul conjuncti & uniti vivite.* ut in Act. I. 4. συναλιζόμενος· ubi aliqui legebant συναυλιζόμενος, ut Epiphanius & Beda. De qua voce legimus apud Hesychium, συναλιζόμενος, συναλισθεὶς, συναχθεὶς, συναθροισθείς.

Οσμῆς] V. I. *ab odore.* Metaphoram enim Auctor persequitur, uti solet: nam ex putredine malus odor. Artemid. l. V. somnio 4. ἡ δὲ ὀδμὴ τὸ μὴ λαθεῖν αὐτὸν ἐσήμανε.

Ελεγχθήσεσθε] Ita scripsimus ex MS. pro ἐλεγχθήσετε· tum re ipsa hoc postulante, tum etiam Interprete, qui reddidit, *redarguemini.*

Καλεῖν] MS. habet λαλεῖν. Interpres, *præfari.* Interpol. λαλεῖν ἐπὶ γλώττης.

Συνήχθη] V. I. *congregaretur.* συναχθῇ. Interpol. mutans tenorem sententiæ habet συνήχθη.

P. 43. Προφυλάσσεσθαι] V. I. *præservari:* minus recte. Gloss. προφυλάσσομαι, *præcaveo.*

Ηγεμονίας] V. I. *ducatus.* male. potius, *procurationis.* Ηγεμὼν *procurator.*

Εντρέπεσθε] V. I. *verecundamini.* Gloss. ἐντρέπομαι, *verecundor, revereor. Verecundatur*, ἐντρέπεται.

Κατευοδωθῆτε] V. I. *prosperentur:* ac si legisset, κατευοδωθῇ.

IN EPISTOLAM
AD PHILADELPHENSES.

P. 45. Ιλαδελφεῦσιν] Interpres, *ad Philadelphicos:* potius *Philadelphenses.* Male posteriores, *ad Philadelphenos.* Steph. ὁ πολίτης Φιλαδελφεύς. S. Hieronymus in Ignatio: *Inde egrediens, scripsit ad Philadelpheos.* Nam cives Philadelphiæ Asiaticæ Φιλαδελφηνοὶ non dicebantur, sed tantum Philadelphiæ Syriacæ. Josephus initio libri XX. Steph. Φιλαδελφία πόλις Λυδίας. Θεοδόσιος ἐπίσκοπος Φιλαδελφίας Λυδίας. Steph. Τρίτη Φιλαδελφία ἐπιφανὴς πόλις Συρίας.

Τῆς Ἀσίας] Ut ab iis distinguat, quæ extra Asiam, imo ut ostendat eandem esse, ad quam scripsit S. Joannes Apocal. c. I. 4. Ecclesiæ in Asia eæ sunt. v. 11. *Ephesus, Smyrna, Pergamus, Thyatira, Sardis, Philadelphia, Laodicæa.* Ad tres ex his scripsit Ignatius. Observant Grammatici, Europæ & Asiæ nomina Homeri ætate nondum obtinuisse.

P. 46. Καταπέπληγμαι] Hesych. καταπεπληγώς, καταπεπληκώς. Gloss. καταπλήττομαι. *obstupesco, stupeo, stupesco.* Ita Interpres, *obstupui.* h. e. *valde admiratus sum.*

P. 47. Λύκοι] S. Paulus Act. XX. 29. Λύκοι βαρεῖς. Euseb. in præf. Historiæ Ecclesiasticæ. Auctor. Resp. ad quæst. 4. διὰ τὴν αἰτίαν λύκοι βαρεῖς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ὠνομάσθησαν, οἱ τῶν αἱρέσεων ἀρχηγοί. Rhodon vocavit Marcionem λύκον Ποντικόν. Ita Nazianz. Orat. XXXIV. p. 537. ---- Λύκος Ἀραβικὸς, καὶ ἀλλόφυλος, ἢ καὶ τούτων ὀξύτερος τοῖς σοφίσμασιν. Cyril. Hierosol. Catech. VII. συναγελάζου τοῖς προβάτοις, φεῦγε τοὺς λύκους, τῆς ἐκκλησίας μὴ ἀναχώρει.

Ἀξιόπιστοι] Ut ante in epist. ad Polycarp. §. III. Putaret aliquis legendum esse ἀναξιόπιστοι· sed hæreticos intelligit, qui, quum fide digni maxime videri videntur, tum fallunt. Aristides de oratione Politica. p. 654. ἀξιοπιστίας δὲ καὶ τὸ ἐπικαταψεύδεσθαι &c. Hi sunt epist. ad Trall. §. VI. κατ' ἀξίαν πιστευόμενοι. Gloss. *Tetricus, durus, severus.* αὐστηρὸς, σοβαρὸς, ἀξιόπιστος. De hæreticis Epiphanius. hær. XIX. τὸ πεπλασμένον σοβαρὸν, καὶ πρὸς ἀπάτην ἕτοιμον. Ita Lucianus Alexandrum Pseudomantin describit. 176. 36. Ita apud Euseb. Pseudoprophetæ

prophetæ describuntur. l. II. c.20. ex Josepho, & l. V. c. 16. De Themisone antiquus Auctor apud Euseb. l. V. c. 18. ὅτι δὲ καὶ Θεμίζων ὁ τὴν ἀξιόπιστον πλεονεξίαν ἠμφιεσμένος· quem locum nullus Interpretum intellexit.

P. 47. Αἰχμαλωτίζουσιν] 2 Tim. III. 6. Hoc expressit Irenæus in præfatione de hæreticis sui temporis: διὰ τῆς πανούργως συγκεκροτημένης πιθανότητος παρεισάγουσι τὸν νοῦν τῶν ἀπειροτέρων, καὶ αἰχμαλωτίζουσιν αὐτούς· & paullo post, ἵνα οὖν μὴ τὴν ἡμετέραν αἰτίαν συναρπάζωνταί τινες, ὡς πρόβατα ὑπὸ λύκων. & rursus, p. 18. B. αἰχμαλωτίζουσιν ἀπὸ τῆς ἀληθείας, τοὺς μὴ ἑδραίαν τὴν πίστιν .... διαφυλάσσοντας.

Απέχεσθε] V. I. *Recedite.* An legit, ἀπέρχεσθε; Sed & ita vertit in epist. ad Trall. §. VI.

Φυτείαν πατρὸς] V. I. *plantationem Patris.* Orig. contra Cels. p. 161. καὶ καταφυτεύειν φυτείαν τοῦ κατὰ Θεὸν γεωργίου. Ita V. I. apud Matt. c. XV. v. 13. πᾶσα φυτεία, *omnis plantatio.* Beza, *omnis planta.*

Αποδιϋλισμένον] V. I. *abstractionem*: quæ licet mala versio sit, veram tamen lectionem indicat. Idem enim in epigraphe epistolæ ad Romanos, ἀποδιϋλισμένοις reddidit *abstractis.* Legit enim ἀποδιϋλισμὸν, quod rectum, *separationem factam*, *defæcationem*, *percolationem*, *percribrationem*: quod Interpolator exprimere non potuit, ideoque prudens omisit: & ejus Interpres in epigraphe epist. ad Romanos ἀποδιϋλισμένοις reddidit *ablutis.* Hic autem *ablutionem* reddere non potuit. Suid. διϋλησις, διήθησις. l. διϋλισις· διϋλίζοντες. Matt. XXIII. 24. Hesych. διϋλίζοντες, διηθμεύοντες, διηθοῦντες. Ipse in inscriptione ep. ad Romanos, ἀποδιϋλισμένοις ἀπὸ παντὸς ἀλλοτρίου χρώματος. Gloss. διϋλίζω, *defæco*, *fæco*, *sacco*, *percolo.* διϋλίζει, *deliquat*, *eluit*, *defæcat.* Ita Latino-Græc. *defæcat*, διϋλίζει, διηθεῖ· & *defæco*, διϋλίζω. Suid. διακριθὲν, διαχωρισθὲν, διϋλισθέν. Hesych. τρυγητὸς, ὑλιστήρ. Gloss. *percolo*, διηθῶ, διϋλίζω. *colat*, ὑλίζει, διηθεῖ· ὑλίζω, διϋλίζω; ἀποδιϋλίζω, *colare*, *percolare.* διϋλισμὸς Clem Alex. Pædagogi l. I. 96. B. *Gnostici*, inquit, *vocabant meliorum recordationem* διϋλισμὸν τοῦ πνεύματος *percolationem Spiritus*: quam ipse sic interpretatur, διϋλισμὸν δὲ νοοῦσι τὸν ἀπὸ τῆς ὑπομνήσεως τῶν ἀμεινόνων χειρόνων χωρισμόν. Idem Christianos dicit διϋλισμένους βαπτίσματι. 802. col. 1. πνεύματα ἀκάθαρτα συμπεπλεγμένα τῇ ψυχῇ διϋλίζεσθαι --- Ita Valentiniani apud Iren. l. I. c. 11. unde Clemens explicandus est.

P. 48. Οὐ συγκατατίθεται] V. I. *non concordat.* potius, *non credit*, *non præbet assensum.* Λύσεις τοιαῦται συγκατάθεσιν ἐπισπώμεναι· in Jo. 76. A. πιστευόντων συγκατάθεσις. 86. D.

P. 48. Ανάρπαςος] Gloss. ἀνάρπαςος, *abreptitius*. Josephus. p. 428. Δικαίως δὲ ἔλεγεν Ἀριςόβȣλον μὲν εἰς Ῥώμην ἀνάρπαςον γεγονέναι. Cujus casus erat huic Ignatii similis. Erat enim è terra sua Romam in vinculis abductus. Ita ipse Joseph. p. 423. de Pompejo, Ἐπεὶ εἰς Ῥώμην· ἐπείγετο δὲ μετὰ τῆς γενεᾶς καὶ Ἀριςόβȣλον δεδεμένον. V. I. *Romam perrexit: ducebat etiam cum sua generatione Aristobulum vinctum*. pro ἐπείγετο l. ἐπήγετο, vel ἀπήγετο. Plut. 257. C. εὐθὺς ȣ̓̃ν ἀνάρπαςος καὶ συνείληπ]ο, καὶ δεθεὶς ὑπὸ τῶν Λιβύων ἐτηρεῖτο. Chrysost. Orat. p. 502. 20. ἐκ μέσης ἀνηρπάζοντο τῆς ἀγορᾶς ἅπαντες. Sed ἀναπάρτιςος potius legendum videtur, ut Interpolator habet. Gloss. *imperfectum*, ἀναπάρτιςον. Ita ipse ad Ephesios Sect. III. Εἰ γὰρ καὶ δέδεμαι ἐν τῷ ὀνόματι, ȣ̓́πω ἀπήρτισμαι ἐν Ἰησȣ̃ Χριςῷ.

Εἰς Θεὸν] V. I. hæc non agnoscit, sed sunt in vulgata editione.

Απαρτίσει] Vox à Philosophis usurpata, ut à Phavorino Synchrono, quem sæpissime corripit Phrynichus, ut minus Atticum. p. 84. ἀπηρτισμένον, ἀπήρτικα, καὶ τὰ ἀπὸ τȣ́των ἅπαντα σόλοικα.

Προσφυγὼν] V. I. *confugiens*: ita igitur Græce legit, & eodem modo etiam Vulgatus. Vetus mendum ex abbreviatione natum. Puto enim legendum προσφύγωμεν, ut respondeat τῷ ἀγαπῶμεν· *confugiamus ad Evangelium & Apostolos*: h. e. ad Novum Testamentum. Sic enim locuti sunt vetustissimi Christiani. *Amemus etiam Prophetas*: h. e. Vetus Testamentum à Prophetis scriptum. Interpolator quum legisset προσφυγὼν, pro ἀγαπῶμεν postea scripsit ἀγαπῶ.

P. 49. ἑρμηνεύῃ] V. I. *Interpretetur:* nimis stricte & dilute. Ἑρμηνεύειν majus aliquid significat. Celsus apud Orig. lib. III. 146. ȣ̓δὲ δυνήσονται τοῖς παισὶν ἑρμηνεύειν ἀγαθόν.

Περιτομὴν ἔχοντος] Multi enim Judæi Christianam fidem amplexi sunt, contra quos Judæum disputantem introduxit Celsus non diu post mortem Ignatii, & Origenes, qui toto seculo & amplius post Celsum scripsit, male respondit. l. II. 56.

Χριςιανισμὸν] Quære, an ut Antiochiæ primo nomen Χριςιανὸς, ita ab Ignatio primum usurpata vox Χριςιανισμός;

Ακροβύςου] S. Paulus sæpe ἀκροβυςία utitur, nunquam ἀκρόβυςος. Sed illi dicitur ὁ ἐν ἀκροβυςίᾳ. 1 Cor. VII. 18. & ita ἀκρόβυςος opponitur τῷ περιτεμνομένῳ sive περιτε]μημένῳ.

Στῆλαι] V. I. *columnæ*. Vulg. *Statuæ*, potius *cippi*. Clem. Alex. 574. D. vide Steph. in voce Σύβαρις, & corrige versionem ex Athenæo. Hegesippus apud Euseb. l. II. c 23. Καὶ ἔτι αὐτȣ̃ ἡ ςήλη μένει παρὰ τῷ ναῷ. V. Valesii notas. p. 32.

P. 50.

P. 50. Μεγάλῃ φωνῇ] V. I. *magna voce, Dei voce.* Forte *Dei voce* est explicatio: sed potius Interpretem legisse puto, Θεῦ φωνῇ, & hæc verba prætermissa fuisse in Græcis à Librario, ut fieri solet, ubi eadem vox repetitur.

P. 51. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς] Transitus hic fit ad eos refutandos, qui tunc Judaïzabant, nihilque admittere voluere ex Evangelio depromptum, nisi quod ex lege Judaïca probari potuit. Monet igitur Fideles, ut ab altercatione cum talibus Hæreticis abstineant, nihilque faciant κατ' ἐρίθειαν (Suid. ἐρίθεια, ἡ διὰ λόγων φιλονεικία, *quæ fit verbis*, ubi vane & contentiose serra ducitur. *Ambitus*, κενοδοξία, ἐρίθεια) sed ut omnia faciant κατὰ Χριστομάθειαν, *secundum eam doctrinam, quam à Christo iidem didicerant.* Opponit enim per quandam ἀνάκλασιν Χριστομάθειαν contra ἐρίθειαν, ut tanquam Χριστῦ μαθηταὶ illius doctrinam amplecterentur, vel eam, quam ἀπὸ Χριστῦ μαθητῶν *à discipulis Christi* vel ipsi hauserant, vel ab iis traditam acceperant. Hanc cautionem urget ab experientia. Novit enim, quod tales Hæretici, quando cum ipso disputabant, dicere solebant: quales erant, qui primo Antiochiæ populum docebant legem adimplere: & sine dubio illic etiam postea eandem doctrinam prædicabant, & in Asia. Cerinthus enim illic potissimum versatus est. Ἐγένετο δὲ ὗτος ὁ Κήρινθος ἐν τῇ Ἀσίᾳ διατρίβων, κἀκεῖσε τῦ κηρύγματος τὴν ἀρχὴν πεποιημένος. Epiphan. Idem de Ebione, Οὗτος μὲν ὢν ὁ Ἐβίων, καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Ἀσίᾳ εἶχε τὸ κήρυγμα. Ipse igitur, cum hujusmodi hæreticis sæpe congressus, in litem & jurgium incidit. Idem igitur consilium dat de Ebionis & Cerinthi discipulis, qui tunc in Asia dispersi erant.

P. 52. Πρόκειται] Πρόκειται, i. e. *prius scriptum invenitur.* Vox sæpissime usitata. Athen. p. 646. Μνημονεύει αὐτῶν Ἔφιππος. Ἐν Κύδωνι πρόκειται τὸ μαρτύριον. Interpres, *Eorundem meminit & Ephippus. Testimonium exstat in Cydone.* minus recte. *Eorundem meminit Ephippus in Cydone. Testimonium in superioribus habetur*, sive *ante citatum & productum est.* nempe pag. 642.

Τὰ ἄθηκτα] V. I. *inapproximabilia:* legit igitur ἄθικτα. Cyrilli Lex. Ἄθηκτον, ἀψηλάφητον, ubi pariter legendum ἄθικτον. Θήγειν, ἅψασθαι· pro θίγειν. In omnibus enim libris MSS. & inscriptionibus η sæpe pro ι ponitur ex vulgari vitiosa Græcorum pronunciatione. A θίγω igitur, non à θήγω. Θίγειν, ψαῦσαι, ἅψασθαι, ἄθικτον, *intactum, inviolatum, & etiam purum, seu minime inquinatum.* Hesych. Θιγμάτων, μιασμάτων. Sunt enim, quæ vel tactu violantur, aut etiam inquinantur. Gloss. Ἄθικτος, *intactus, illibatus, inteme-*

temeratus: & Αθικτα, *illibata.* Illa igitur Archiva sunt illibata, intemerata, & pura, quibus mors & resurrectio Christi, & ex illis nata fides continentur. Suid. Ἔυθικτον, εὐαφὲς, εὐψηλάφητον.

P. 52. Καλοὶ οἱ ἱερεῖς] Locus hic valde insignis est, quo distinctio ponitur inter Sacerdotes & summum Sacerdotem. Summus autem Sacerdos attribuitur Christo. Ebr. IV. 14. Clem. Rom. p. 75. Orig. in Matth. 410. D. Vide Acta S. Polycarpi.

Κρεῖσσον δὲ] Videtur potius legendum, κρείσσων· sed nihil mutandum: quia κρεῖσσον legebat Interpres, *melius.*

Αὐτὸς ὢν θύρα] An ὢν; Clem. Rom. p. 47. de quo male censet Photius. Clem. Alex. Strom. l. VI.

Δι' ἧς εἰσέρχονται] Orig. t. 2. in Jo. 179. B. in Cantic. 74. H.

Εἰς ἑνότητα θεοῦ] V. I. *in unitatem fidei.* an legit πίστεως? Hæc omnia clarissime ad Christum referuntur; cujus legalis Pontifex typus tantum fuit. Ille enim non tantum *Pontifex*, sed & *janua* est. Christus ipse se *januam* vocavit. Jo. X. 7, 9. & ipsis Apostolicis temporibus hæc vox sæpe usurpata est: unde illa ad Jacobum Justum, Απάγγειλον ἡμῖν, τίς ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ σαυρωθέντος, *doce nos, quod sit ostium Jesu crucifixi.* ut refert Hegesippus apud Euseb. lib. II. c. 23. Ipse est, qui aperit *ostium* verbi. 2 Cor. II. 12. Coloss. IV. 3. Apoc. III. 8. θύρα τῆς πίστεως. Actor. XIV. 27. θύρα Πατρός.

P. 53. Απάρτισμα] Luc. XIV. 28. ἀπαρτισμός.

Ἀνδρὸς μεμαρτυρημένου] Ut paullo post, ἀνδρὶ ἐκλεκτῷ. Hæc proprie de Diacono dicuntur. Act. VI. 3. μαρτυρούμενος. Act. X. 22. & XXII. 12. 1 Thess. II. 12. 1 Tim. V. 10. III Epist. Jo. vers. 12.

P. 54. Ῥέῳ] Interpol. Γαΐῳ vel Γαυΐα. Unde Baronius ad annum Christi CXII. §. 8. *Erat pariter Agathopus Diaconus: putatur ejusdem quoque fuisse ordinis Gavia, eo nomine vir dictus, Ignatii studiosissimus.*

IN EPISTOLAM
AD TRALLIANOS.

P. 54. Ῥαλλιανοῖς] Ita in MS. V. I. *ad Trallesios*, ac si legisset, πρὸς Τραλλησίους, ut apud Interpolatorem exstat. Sed probanda est MS. codicis lectio. De hac urbe agens Stephanus, inquit, τὸ ἐθνικὸν Τραλλιανός. In Martyrio S. Polycarpi, ἐπὶ ἀρχιερέως Φιλίππου Τραλλιανοῦ. Inter Olympionicas Ἀρτεμίδωρος Τραλλιανὸς παγκράτιον. Olymp. 193. Τιμόθεος Τραλλιανὸς στάδιον. Olymp. 163. Asclepius Trallianus Nicomachi Arithmeticam commentario illustravit. Anthemius Trallianus, celeberrimus templi S. Sophiæ Architectus. Procop. Suid. Πωλίων Τραλλιανὸς σοφιστὴς καὶ φιλόσοφος. Eunap. p. 124. Ἐξ Ἀσίας τῆς Τραλλιανῶν πόλεως. De Trallianis Strabo sæpe. Phlegon Trallianus, Medicus insignis. Πύθιος Τραλλιανῶν. Inscript. Spanhem. in Juliani Cæsares p. 312.

P. 55. Τῇ οὔσῃ ἐν Τράλλεσι] Τῇ ἐν Τράλλεσι Euseb. *ad Trallenses* Hieronymus: sed Græcus ejus Interpres, πρὸς Τραλλιανοὺς, recte. Τράλλεις nomen urbis, plerumque numero plurali. Juvenalis,

Ille Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis.

Eusebii Chronicon, *Tralles terræ motu ceciderunt:* unde Balbum quendam Trallianum, qui vixit sub Marco & Commodo, vocat Phrynichus τὸν ἀπὸ Τράλλεων. pag. 78. Christodorus Epicus scripsit πάτρια Τράλλεων. Suid. v. Χριστόδωρος. Philostratus in Polemone de Munatio, ὁ δὲ ἀνὴρ οὗτος ἐκ Τράλλεων. Apollonius Aphrodisiensis Historicus scripsit librum περὶ Τράλλεων, teste Suida. Cives etiam ab antiquis Latinis *Tralles* dicebantur, ut à Varrone apud Apulejum, p. 52.

Τῆς Ἀσίας] Steph. *Lydiæ*, Xen. *Phrygiæ*. Τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ dixerat de Magnesia, non dicit de Trallibus, quamvis & illa πρὸς τῷ Μαιάνδρῳ ποταμῷ, ut Steph. Sed satis eam distinxerat, quia alia urbs Tralles in Asia non fuit. In Caria quidem urbem quandam ponit Stephanus, quæ prius Charax, postea *Trallis* dicebatur. Ἐστι καὶ Καρίας ἄλλη πόλις Χάραξ, ἡ νῦν Τράλλις. 1 Pet. I. 1. Πόντου, Κιλικίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας. Ita apud Phrynichum distinguuntur Bithyni

 & Asiani,

& Asiani. p. 40. Sic Derbæi & Asiani. Act. XX. 4. Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν. II. 9. Κιλικίας καὶ Ἀσίας. VI. 9. *Septem Asiæ ecclesiæ.* Apoc. I. 4. Non erant in hac Asia Pontus, neque Bithynia, neque Cilicia, neque Cappadocia.

P. 55. Πολύβιος] Hujus meminit Eusebius.

Εὔνοιαν] V. I. *æquanimitatem:* melius Vulgatus, *benevolentiam.*

P. 56. Ἔδοξα εὑρὼν] V. I. *gloriatus sum inveniens.* pessime, quasi idem esset, quod ἐδόξασα, aut quasi ἐδόξασα sine voce aliqua sequente significaret *gloriari.* *Videbar invenisse,* à δοκέω, non à δοξάζω.

P. 57. Ἐξεμπλάριον] V. I. *exemplarium.* Vulgatus *exempla:* corrupte, ut opinor, pro *exemplar.* Quamvis Latina vox est à Græcis usurpata, potius tamen *exemplar* dicitur, quam *exemplarium.*

Τὸ κατάστημα] V. I. *compositio.* Vulg. *institutio.* Tit. II. 3. Orig. de martyrio, pag. 193. κατάστημα χειμερινόν. in Matt. 294. D. Cœlius Aurelianus lib. I. c. 2. *Quidam Medici etiam attendunt aëris qualitatem, quam catastema vocant.* Dioscorides 397. F. *Constitutio*, κατάστασις. Orig. in Jo. 27. C. κατάστημα τῆς πόλεως. Jos. 763. 21. βλέπεις μοι τὸ σεμνὸν τοῦτο τῆς ἐκκλησίας κατάστημα. Cyril. præf. in Catechef. pag. 3. A. Plato, τῆς ψυχῆς ἱλαρὸν κατάστασιν. Καταστάσεις Stoïcorum Cicero vertit, nunc *constantias*, nunc *sedationes.*

Ἀγαπῶντας] Locus fœde corruptus ac deploratus. Interpres certe corruptum invenit, nec quo modo verteret, novit. Videntur hæc corrupta ante ætatem Interpolatoris, quod maxime antiquitatis indicium. Salmasius tentavit, sed infeliciter satis. Tu lege, ἐντρέπεσθαι ἀγαπῶντας, sed quære: pro ἑαυτὸν πότερον, lege συντονώτερον, ut Interpolator: συν facile in εαυ, & ω in πο: ceteræ omnes literæ apparent in συντονώτερον. Reliqua explicatione tantum egent: εἰς τοῦτο ᾠήθην, *in tantam mei existimationem deveni, ut* --- οἰέομαι ᾠήθην, unde & οἴησις & οἴημα. Aliud enim οἴομαι, & aliud οἰέομαι.

P. 58. Στραγγαλωθῆτε] Orig. in Matt. 204. A. Οὐδὲν ἐν τοῖς θείοις λόγοις ἔτι ἐστὶ σκολιὸν ἢ στραγγαλιῶδες. Auctor imperfecti Operis in Matt. Hom. 49. *Ecclesiæ filius modice justitia est nutriendus, quasi tenero lacte secundum angustias faucium fidei suæ.* 713. B. & Homil. 38. 667. A. *Sicut enim infanti si dederis fragmentum panis, quoniam angustas habet fauces, effocatur, magis quam nutritur: sic homini imperfecto in fide, & puero in sensibus si altiora mysteria sapientiæ volueris dicere, angustam habens fidem & sensum, magis scandalizatur, quam ædificatur.*

P. 58. Οὐ καθότι] V. I. *non secundum quodcunque ligatus sum:* fideliter, sed inepte. *Non quia.*

Καὶ δυνάμενος] Lege duabus vocibus, δύναμαι νοεῖν. V. I. legebat δυνάμενος νοεῖν· Sed melius est, δύναμαι νοεῖν, quod retinuit Interpolator.

Τὰ ἐπυράνια, καὶ τὰς] Theologia Ανατολικὴ non potuit esse Ignatio incognita. V. Vindicias p. 140. 141. & Galeum ad Iamblichum p. 206.

Παρὰ τῦτο] *ideo, eapropter:* respondet τῷ διότι.

P. 59. Οἱ καιροὶ] Forte legendum, οἱ καὶ αἱροι· abbreviate pro αἱρετικοί.

P. 60. Κωφώθητε] Vel κωφεύθητε. V. I. *obsurdescite.* Vulg. *obturate aures vestras:* ut ante, βύσατε τὰ ὦτα.

P. 61. Θανατηφόρον] Satis purus Scriptor Artemidorus Daldianus, Ignatio nostro suppar, lib. IV. c. 59. ἡ μὲν ἐλαία θανατηφόρος ὖσα τετήρηται. *Oleam* (i. e. in somnio visam) *mortiferam esse observatum est.* Jacob. III. 8. μεστὴ ἰῦ θανατηφόρε. Epiph. V. 47.

P. 62. Αναψύχειν] V. I. *refrigerare.* Vox ab Apostolo Paulo sumpta. 2 Tim. I. 16. & à vetustissimis Scriptoribus Christianis sæpissime usurpata.

P. 63. Οὗ περίκειμαι ἐπιτυχεῖν] V. I. *quæ conor potiri.* prorsus male. Vulg. *cui subjaceo.*

Η ἀγάπη Σμυρναίων] i. e. Smyrnæi.

Αγνίζετε ὑμῶν τὸ ἐμὸν πνεῦμα] V. I. *Castificate vestrum meum Spiritum.* sensu nullo. Unde apparet vetustissimum hoc in Græcis codicibus mendum. Inde Interpolator sic emendare conatus est: Ασπάζεται ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα, ut in Epistola ad Romanos scribitur, quod ab hoc loco alienum est, ut ex sequentibus patet. Lux autem aliqua nescio quo modo ex vulgato Interprete Latino, qui sic reddidit: *Castificet vos Spiritus meus:* ut recte videretur levi mutatione hunc locum restituisse D. Vossius, dum legit Αγνισμα ὑμῶν τὸ ἐμὸν πνεῦμα. V. ep. ad Ephes. §. VIII. Si illic retineatur ἁγνίζομαι; hic legendum ἁγνίζεται.

IN

IN
EPISTOLAM
AD ROMANOS.

P. 64.

N μεγαλειότητι] Gloss. μεγαλειότης, *majestas*, *magnitudo*. Vox de Deo usurpata à S. Petro 2 Ep. I. 16. & à S. Luca Evangelista IX. 43. Orig. in Jo. 81. A. 122. E. contra Celsum. p. 150. ἐ βλασφημῦμεν τὸν Θεὸν, ἐδὲ καταψευδόμεθα, διδάσκοντες πάνθ' ὀντινῦν συναισθέσθαι τῆς ἀνθρωπίνης βραχύτητος, ὡς πρὸς τὴν τῦ Θεῦ μεγαλειότητα· & p. 323. ἐ μόνος δὲ μέγας καθ' ἡμᾶς ἐστιν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ πατὴρ· μετέδωκε γὰρ ἑαυτῦ καὶ τῆς μεγαλειότητος τῷ μονογενεῖ καὶ πρωτοτόκῳ πάσης κτίσεως. Clem. Alexand. vocat μεγαλεῖον κράτος. Nam à μεγάλειος μεγαλειότης. Tertull. *Deus summum magnum.*

Ὑψίστῦ Πατρὸς] Optime, ut δύναμις ὑψίστῦ. Ὑψιστος proprium etiam Dei Epithetum: unde ὁ ὕψιστος idem quod Deus. Act. VII. 48. & Christus υἱὸς ὑψίστῦ. Luc. I. 32.

Ἐν θελήμασι.] Τὸ θέλημα sc. Patris. Matt. VII. 21. Τὸ θέλημα, *quod vult:* unde *Quod vult Deus* nomen Viri.

Ἥτις προκάθηται] Eustath. in Dionysium p. 118. de Antiochia, ἐξ ὧν αὕτη τῆς κοίλης Συρίας προκαθημένη. Edictum exstat apud Joannem Antiochenum. Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μητροπόλει ἱερᾷ, καὶ ἀσύλῳ, καὶ αὐτονόμῳ, καὶ ἀρχέσῃ, καὶ προκαθημένῃ τῆς ἀνατολῆς Ἰέλιος Γάϊος Καῖσαρ. p. 278.

Ἐν τόπῳ χωρίῦ Ῥωμαίων] *In ipsa urbe Roma cum suburbiis.* Libanius in Dianam p. 666. de Atheniensibus, δυοῖν δὲ ὄντοιν σφίσι πλείστῦ ἀξίοιν χωρίοιν Πειραιῶς καὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ μέν ἐστι τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος. Smyrn. Decret. edit. Oxon. p. 15. τὸ χωρίον Παλαιμαγνησίων. Orig. in Jo. 159. E. ἐκεῖ τῦ τόπῦ χωρίῦ παρακλήσεως. 1 Cor. I. 2. ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν· idem quod ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ. 2 Cor. I. 1. Non infrequenter nomen civitatis aut incolarum τῷ τόπῳ adjungitur; ut in titulo Epistolæ, quam Abgarus Princeps Edessæ apud Euseb. l. I. c. 13. inscripsit Jesu σωτῆρι ἀγαθῷ, ἀναφανέντι ἐν τόπῳ Ἱεροσολύμων. h. e. *præcipue quidem Hierosolymis & locis circumvicinis.* Χωρίον veteri Glossario *villa & rus.* V. I. *in loco chori.* An legebat χόρῦ an χώρῦ; Judæi urbem incolebant tempore Augusti. Jos. l. XVII. c. 12. trans Tiberim.

rim. Philo legat. ad Cajum. 1014. C. Christiani autem non tantum in urbe trans Tiberim, sed in suburbiis.

P. 64. Προκαθημένη τῆς ἀγάπης] Pulchra ἀνάκλασις, & à nostro sæpius usurpata. Dixerat, ἥτις προκάθηται ἐν τόπῳ, *quæ in loco maxime præsidebat*, nunc eandem *in charitate* etiam *præeminere* ecclesiam ostendit: & inter reliquas ecclesias has etiam laudes inserit, quod inter reliquas ecclesias eminebat Romana in operibus misericordiæ & charitatis. Id vero nos docet Dionysius Corinthiorum Episcopus in Epistola ad Romanos, 55 post hanc anno scripta, apud Euseb. l. IV. c. 23. Ἐξ ἀρχῆς γὰρ ὑμῖν ἔθος ἐστὶ τοῦτο πάντας τοὺς ἀδελφοὺς ποικίλως εὐεργετεῖν, ἐκκλησίαις τε πολλαῖς ταῖς κατὰ πᾶσαν πόλιν ἐφόδια πέμπειν· Vide ibi plura.

Ἀδιακρίτως] Hæc imitatus est Clem. Alex. 95. ἀδιακρίτως ἐνταῦθα ἠῤῥαβωνισμένοις.

P. 66. Πλέον δέ με παρέχεσθε] Πλέον δέ μοι οὐ παρέξεσθε. vel μὲ pro μή.

Τοῦ σπονδισθῆναι Θεῷ] Imitatur S. Paulum, qui quum Romæ morti proximus esset, ἤδη σπένδομαι, dixit. A σπένδω σπονδή. Idem igitur est σπένδεσθαι & σπονδίζεσθαι· quamvis vox minus usitata.

Τὸν ἐπίσκοπον Συρίας] Quum Antiochia esset caput & metropolis Syriæ, ipse autem esset Episcopus Antiochiæ constitutus, non immerito se *Episcopum Syriæ* appellat. Nam licet *Metropolitæ* nomen ea tempestate non inveniatur, ille tamen Episcopus, qui in metropoli consistebat, aliquod jus habuit in ecclesias in aliis urbibus Metropoli subjectis secundum leges Romanas. Unde postea talis Episcopus Μητροπολίτης, à Latinis *Metropolitanus* dicebatur.

Εἰς δύσιν] De Christo Auctor Operis imperfecti. Hom. 32. 650. D. *Galilæam patriam suam, de qua natus fuerat, quasi Sol altius ascendens, reliquit Orientem, & venit in Judæam, quasi ad occasum, ubi fuerat oriturus.*

Καλὸν τοῦ διελθεῖν ἀπὸ κόσμου εἰς Θεόν.] V. I. *Bonum occidere à mundo in Deum.* Καλὸν τὸ δῦναι ἀπὸ κόσμου εἰς Θεόν. Epiphan. 278. Καὶ πάλιν εἰσὶν ἕτεροι κόσμοι τινὲς τῶν φωστέρων δυνάντων ἐκ τούτου τοῦ κόσμου, ἐξ ὧν ἀνατέλλουσιν.

Οὐδέ ποτε ἐβασκάνατε οὐδενὶ] Laudat Romanæ ecclesiæ charitatem erga reliquas ecclesias, ac præcipue in Syria, ubi semper erant legiones Romanæ, in quibus eo tempore non pauci erant Christiani.

P. 67. Οὐδὲν φαινόμενον αἰώνιον.] Ἀγαθόν.

Ἀλήθομαι] Ἀλήθωμαι.

Εὑρεθήσομαι] Εὑρεθήσωμαι.

P. 68.

P. 68. Τότε δὲ ἔσομαι μαθητής] Lactant. de mortibus Persecutorum §. 16. *Hoc est esse discipulum Dei, hoc est militem Christi.*

Ἀπὸ Συρίας] Hæc ab Eusebio laudantur totidem verbis, quibus veteris Interpretis versio: quod hic cum cura observandum. Maxime enim confirmat sententiam nostram, dum epistolam Græcam Latinæ conformem edimus.

Διὰ γῆς καὶ θαλάσσης] Male hæc sugillant quidam, quæ recte explicari possunt, præsertim ex Philone p. 1028. B. C. *terra marique:* terra sc. ab Antiochia ad Seleuciam, & jam nunc Smyrnæ: mari à Seleucia ad Smyrnam. V. Baronium A. 109. §. 7.

Ἐνδεδεμένος δέκα λεοπάρδοις] An huc pertinent παρδάλεις θῆρες apud Josephum de Maccabæis?

Στρατιωτικὸν τάγμα] V. I. *militaris ordo.* Non recte τάγμα *ordinem* transtulit. Τάγμα *numerus militaris.* V. Vales. p. 249. Alicubi idem significat in Eusebio, quod apud nostrum. V. Libanium in necem Juliani. p. 266. D. ubi eleganter agit de ferocia & truculentia custodum & militum.

Ὀναίμην τῶν θηρίων] V. I. *Sortiar bestiis: potiar feris.* potius *feris* quam *his leopardis.* Hæc verba tanquam præclara & illustria citat Chrysostomus in Encomio.

Ἕτοιμα] V. I. *promptas.* Unde quid legerit, vix intelliges. Apud Eusebium legitur etiam σύντομα. Sed Vossius legit σύντονα· neque aliter legisse videtur Rufinus, qui ita transtulit, *quas & ego opto acriores parari*: unde Vossii lectionem probat Valesius. Τάχει συντόνῳ. Philo Jud. 1006. B. τάχος καὶ σύντονον. 1011. D. Plato in Symposio de amore, ἀνδρεῖος ὢν καὶ ἴτης καὶ σύντονος. Hesych. in πυῤῥιχίζειν, τὴν ἐνόπλιον ὄρχησιν καὶ σύντονον πυῤῥίχην ἔλεγον ----

P. 69. Συντόμως] Hesych. συντόμως, διὰ βραχέων. Sed alibi, συνειλημμένα, ἅμα, ὁμοῦ, συντόμως. *Optat, ut bestiæ non singulatim, sed simul communi laceratione comminuant.*

Μαθητὴς εἶναι] V. Iren. l. II. c. 47. Græce.

Μηδέν με ζηλῶσαι] Ita Eusebius legit, & V. I. *nihil me zelare.* Valesius legere maluit, μηδέν τε ζηλῶσαι· sed nihil mutandum. Supponendum tantummodo ὥστε, quod vulgare est. Rufinus apud Eusebium legisse videtur ζηλώσας, dum vertit, *facessat invidia, vel humani affectus, vel nequitia Spiritalis, ut Jesum Christum merear adipisci.* Sed ille locum male distinxit, neque melius interpretatus est. Hic enim ζηλῶσαι nihil habet *invidiæ.*

Πῦρ καὶ σταυρὸς] Exprimit tormenta Christianis adhiberi solita, & ad quodcunque eorum se paratum esse ostendit.

De

De Diocletiano Lactantius, *Sedebat ipse, atque innocentes igne torrebat.* Idem, *omnis sexus & ætatis homines ad exustionem rapti.* Chrysost. in descriptione novissimæ persecutionis, tom. V. orat. XLII. p. 75. 33.

Θηρίων τε συστάσεις] V. I. *congregationes.* Vales. *impetus.*

Σκορπισμοὶ ὀστέων] V. I. *dispersiones ossium. Dissipationes.* Psalm. XXI. 15. Διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὀστᾶ μου· quod interpretatur Origenes per διασκεδασθῆναι, in Jo. p. 185. Lucianus. 150. 1. τὰ μὲν ξύλα πάντα χαμαὶ ἐσκόρπισεν ἀποσεισάμενος. Artemid. l. II. c. 31. ἐπιδόσεις δὲ δημοσίους ἐπιδιδόναι παρ' ἑαυτοῦ, τοῖς μὲν νοσοῦσι θάνατον προσαγορεύει, καὶ τῆς οὐσίας σκορπισμὸν καὶ διάλυσιν. Lactantius de mort. Persecut. §. 21. *quorum artus quum dissiparentur.*

Αλησμοὶ] Αλεσμοὶ vel ἀλησμοὶ utrumque in MSS. Eusebii reperitur, non ἀλυσμοί. quæ vox hic locum non habet. Αλυσμὸς ab ἀλύειν nihil aliud est, quam jactatio corporis. V. I. *molitiones.* Αλεσμοί. Vales. *contusio.* V. Eunap. p. 83.

Καὶ κόλασις τοῦ διαβόλου] Vel κακαὶ κολάσεις, ut V. I. *malæ punitiones diaboli.* Hieronymus, *tormenta*, unde apud Sophronium βάσανοι, Rufinus, *supplicia.* Puta has κολάσεις vetustissimis Christianis frequenti sermone usurpatas esse, qualium exempla non pauca memorantur. Cels. apud Orig. p. 303. Ο τοῦ θεοῦ παῖς ἄρα ἡττᾶται ὑπὸ διαβόλου· καὶ κολαζόμενος ὑπ' αὐτοῦ, διδάσκει καὶ ἡμᾶς τῶν ὑπὸ τούτῳ κολάσεων καταφρονεῖν. Unde mihi videtur Christianos ea ætate *punitiones diaboli* memorasse, tanquam à Christo prædictas. Orig. in Jo. 146. D. Διὰ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν. Justinus. 360. κολάσεις μέχρι θανάτου ὑπὸ τῶν δαιμονίων καὶ τῆς στρατιᾶς τοῦ διαβόλου. Vid. Suid. ἡμέρα πονηρά.

P. 70. Συνέχοντά με] V. I. *continent*, potius *constringunt*, *coarctant.* Phrasis Scripturaria. Luc. VIII. 45. & XII. 50.

Διαρπάσαι] V. I. *rapere.* Onomast. V. *Diripio*, διαρπάζω.

P. 71. Εμὸς ἔρως] Ερως οὐράνιος. Philo 359. C. Justinus 225. D. Ερως ἔχει μὲ τῶν προφητῶν. V. Halloixium. 409.

Φιλοῦν τι] Ita Interpres legit, quasi duæ voces essent, & ὕδωρ addidit, male. Legendum φιλοῦντι una voce, i. e. ἐρῶντι, *amanti*: quod & δὲ particula probat.

Υδωρ δὲ ζῶν] Hebræis מים חים Gen. XXVI. 19. Levit. XIV. 15. Cant. IV. 10. Jo. IV. 10. & VII. 38. Apoc. XX. 6. & XXII. 1.

Αλλόμενον] V. I. *loquens*, perperam: an legit λαλούμενον? Ignatius imitatur Evangelistam Jo. IV. 14. *saliens.* Irenæus de Samaritana, l. III. c. 19. *habens in se potum salientem in vitam æternam.* Frontinus de aquæductibus Romæ de Agrippa, *Singulari cura compluribus salientibus aquis instruxit urbem*: & rursus p. 113. ubi pro *corruptelas* forte legendum *conceptelas*: i. e. piscinas, ut ante Lex antiqua, *Ne quis aquam oletato dolo malo*,

malo, ubi publice salit. Salientes publici. Reines.471. de numero publicorum salientium. Martial. l. XI. epigr. 97.

Marcia, non Rhenus, salit hic, Germane.

Marcia est aqua urbis. & l. IX. epigr. 99.

Multum, crede mihi, refert, à fonte bibatur
Qui fluit, an pigro quæ stupet unda lacu.

Αλλόμενον, Anglice *Springing*, vitæ effectus. Gloss. salit ἅλλεται, πηδᾶ, ὑδωῤῥεῖ. An ὕδωρ ῥεῖ? Vincent. Lirin. c. 25. -- *ut possint deinceps vivæ & salientis aquæ fluenta potare.* Huic videtur opponi ὕδωρ ἀκίνητον. Joseph. 418. 5. Suidas, ἀλλόμενον πῦρ: quid significat, non addit.

Εσωθεν] *Ab intus, ab intra.* Εκ κοιλίας. Jo. VII. 38. Quid sit ἔσω, Ammonius de differentia verborum ostendit.

Δεῦρο] V. I. *Veni.* Matt. XIX. 21. ubi quoque Vetus Interpres, *Veni.* Beza, *adesdum. Ad verbum, & huc, sc. ades*, ἐλλειπτικῶς. Sic Jo. XI. 43. Λάζαρε δεῦρο ἔξω. V. I. *Lazare veni foras.* Act. VII. 3. δεῦρο εἰς γῆν, *veni in terram.* Sunt enim Grammatici, qui pro verbo accipiunt, ut Etymol. Usurpatur respectu loci aut temporis. Occurrit apud Aristophanem sæpe.

Κατ' ἀνθρώπους] κατ' ἄνθρωπον Phrasis Apostolica.

P. 72. Εὰν ἀποδοκιμασθῶ] V. I. *Si reprobus efficiar: si repudier.* Marc. VIII. 31.

Εν Συρίᾳ] Ergo non tantum in urbe, sed in provincia Syriæ *jurisdictionem* habuit Ignatius: ut de Polycarpo loquitur Hieronymus.

Ως ἔσχατος αὐτῶν καὶ ἔκτρωμα] Imitatur S. Paulum, 1 Cor. XV, 8. ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσεὶ ἐκτρώματι, *tanquam abortivo.*

Αἱ μὴ προσήκουσαί μοι] V. I. *non advenientes mihi*, male: potius, *ad me non spectantes: ad meam jurisdictionem non spectantes.* Gloss. προσήκοντες, *pertinentes.* Onomast. V. *Necessarii*, προσήκοντες, προσήκω, *pertineo, attineo.* Interpres male putavit Ignatium per urbes illas peditem Smyrnam usque pervenisse. Sed cogita. Hic enim locus accuratam explicationem postulat, ut cum passione conspiret.

Προήγαγον] Προάγειν ut προπέμπειν. Tit. III. 13. dum ille mari, isti terra.

P. 73. Περὶ τῶν προσελθόντων] V. I. *advenientibus mecum.* non *mecum*, sed *mihi.* Male alii συνελθόντων. Non enim Ignatium ex Syria Romam comitatus est Crocus, sed ab Ephesiis missus, & in itinere occurrebat. Fortasse pro περὶ legendum παρὰ.

Τῇ πρὸ ἐννέα] V. I. *in ea, quæ ante* IX. *Kal. Sept.* Augusti igitur vicesimo quarto die Smyrnæ scripsit Ignatius ad Romanos, apud quos postea passus est.

Σεπτεμβρίων] Metaphrastes, Σεπτεμβρίου, nulla necessitate. *Kalendæ Septembres* recte dicitur. Græci solebant mensibus Romanorum uti. V. Reines. p. 984. & alios.

DISSERTATIO
JOANNIS PEARSONI,
De anno, quo S. *Ignatius* à *Trajano Antiochiæ* ad bestias erat condemnatus.

EX Joanne Mallela docet Usserius Ignatium condemnatum esse ineunte anno 107. sed Mallela ipse falsus, aut non recte explicatus. Nam Trajanus non vidit Antiochiam post adeptum imperium ante finem anni 112. sexennio fere, post illud tempus, quo eum volunt Ignatium condemnasse. Quod est primo à nobis demonstrandum.

I. Dubitari non potest quin Hadrianus Trajanum in expeditione Orientali comitatus sit. Hadrianus autem A. D. 112. factus est Archon Athenis, & Trajanus eo ipso tempore fuit Athenis, ubi aliquamdiu moratus est. Trajanus A. 111. Consul designatus est VI. ob hanc expeditionem, quam tum molitus est. A. 112. consulatum iniit Romæ: absens enim Consulatum suscipere noluit. Suscepto Consulatu veris initio expeditionem iniit, ac primo in Achajam trajecit, ubi dum moratur, ad eum veniunt Legati ex Oriente, etiam ab Indis.

Ex Achaja in Asiam aut Ægyptum transit. In Ægypto duo fecit: quæsivit de eventu belli, & dedicavit spolia Casio Jovi, in quæ epigramma exstat Hadriani: & inde cum exercitu per Seleuciam profectus est Antiochiam.

II. Idem inde demonstratur, quod ante illum annum semper in Occidente versatus est. Secundo Tribunitiæ potestatis anno Consulatum suscipere noluit, quia Kal. Jan. in Germania fuit. Tertio Trib. pot. anno suscepit Consulatum Romæ, ibique mansit. Trib. pot. quarto iniit Romæ Consulatum quartum, ut bellum primum Dacicum susciperet,

 quod

quod eodem anno confecit. Trib. pot. quinto Consulatum non suscepit, quia nondum Romam à primo bello Dacico redierat. Trib. pot. sexto iniit Consulatum quintum, ut bellum secundum Dacicum susciperet: quod bellum peregit, occiso Decebalo σὺν χρόνῳ καὶ μόλις. Trib. pot. decimo A. 106. ex S. C. trophæa apud Spanhemium in Juliani Cæsares p. 233. Per totum annum 106. mansit in Dacia, ubi civitates condidit, & provinciam tributariam fecit. Dum in Dacia moratus est, Arabia à Palma recepta. Unde Imperator VI. dictus est.

III. Ex numero victoriarum, unde Imperator dictus, idem clarissime ostenditur. Post fugam Decebali, primo bello Dacico confecto, dictus est Imperator IV. triumphavit de victo Decebalo A. D. 102. Ex Dacia reversus, ex S C. hunc titulum habuit sub finem ejus anni, ut patet ex inscriptione apud Occonem pag. 200. neque Imperator V. dictus est ante annum 106. Nam Tribunitiæ potestatis nono adhuc Imperator IV. ut patet ex inscriptione apud Gruter. 247. 1. exeunte sc. anno 105. vel ineunte 106. Sed eodem Trib. pot. nono & A. D. 106. dictus est Imperator V. ut constat ex [a] Occone, Grutero, & Reinesio, victo rursum Decebalo. A. 107. invenit thesauros Decebali, & Decebalus seipsum interfecit. Trajanus autem civitates condidit in Dacia, eamque provinciam tributariam fecit: quo tempore Palma recepit Arabiam. A. 108. Trajanus è Dacia reversus triumphavit secundo de Dacia, & tunc dictus est Imperator VI. hoc anno exeunte. Grut. 190. 4. Post hunc annum titulo Imperatoris VI. diu contentus est, ut inscriptiones apud Grut. indicant. Trib. Pot. 13. Imper. VI. Trib. Pot. 14. Imper. VI. Trib. Pot. 16. Imper. VI. Trib. Pot. 17. Imp. VI. Hucusque igitur sub finem A. D. 113. nullam victoriam obtinuerat in Oriente. A. 114. exeunte vel ineunte 115. Trib. Pot. 18. Imp. VII. à prima in Oriente victoria. A. 115. Trib. Pot. 18. Imp. VIII. & IX. & adhuc Dacicus. A. 116. Trib. Pot. 19. Imp. XI. sed quære.

Ex his omnibus inscriptionibus patet, Trajanum non ante annum 114. in Oriente Imperatorem appellatum esse. Quod si intrasset Antiochiam A. D. 107. & tunc contra Parthos expeditionem fecisset, per septennium integrum nulla victoria contra Parthos potitus esset: quod est maxime sane incredibile.

a Trib. Pot. 7. Imper. IV. Occo p. 202. 8. Imper. IV. p. 203. 9. Imper. V. p. 204.

IV. Faci-

IV. Facile probari poteſt, Trajanum ex Occidente ante annum 112. pedem non tuliſſe. Nam ſepeliverat Suram, antequam reliquit Romam, ut tradit Dio. Sura autem Conſul fuit A. 107. & ſub eo COS. factus eſt Hadrianus Prætor. Hadrianus jam Prætor exiſtens, factus eſt Legatus Leg. Minerviæ, & approbatus à Trajano, bello hoc Dacico ſecundo, factus eſt Conſul A. 109. ſuffectus ſcilicet. In Conſulatu comperit à Sura, adoptandum ſe à Trajano eſſe. Spart. ergo Sura adhuc in vivis, anno 109. jam affecto.

V. Trajanus in occidente fuit, & quidem in Italia tunc quum Plinius erat Proconſul Bithyniæ: ex Oriente autem in Italiam nunquam reverſus eſt. At Plinius non profectus eſt in Bithyniam ante annum 109.

Variæ ſunt Virorum doctorum de proconſulatu Plinii ſententiæ, dum explicant Euſebium in Chronico.

Prima eſt Baronii, qui tradit Plinium, quinto Trajani anno miſſum in Bithyniam, eodemque tempore ſcripſiſſe literas ad Trajanum de Chriſtianis: ſed eum opinor, nemo ſecutus eſt.

Secundo eſt ſententia Halloixii, miſſum quinto, veniſſe in provinciam ſexto Trajani, ubi per plures annos officio functum eſſe, ac demum literas ſcripſiſſe ad Trajanum de Chriſtianis anno imperii ejus 10, ut puto 11.

Tertia Uſſerii, qui Halloixii argumenta probat, & ad annum Trajani decimum literas refert.

Sed ex his nemo quicquam certi affert. Baronius primum ex principiis manifeſto falſis ſtatuebat, eum quinto Trajani anno miſſum. Halloixius concedit Baronio, tunc eum miſſum fuiſſe, nullam vero conceſſionis rationem reddit. Uſſerius probat Halloixii plures annos. Ego neque quarto neque quinto Trajani anno miſſum fuiſſe Plinium in Bithyniam cenſeo, ſed demum undecimo.

Non quarto, quia tunc erat Trajanus in Dacia, neque ulla ex Bithynia epiſtola ſcripta eſt ad Trajanum in Dacia.

Non quinto, tunc enim erat Centumcellis in Italia judex.

Non ſexto, tunc enim Trajanus in Dacia rurſus, ubi permanſit per quadriennium: neque rediit Romam, ante annum imperii undecimum. Tunc autem adhuc erat in Italia Plinius: nam ibi ſcripſit epiſtolam ad Caninium de ſcribendo Poëmate de utroque bello Dacico.

Dico igitur eum miſſum in Bithyniam ſub æſtatem anni undecimi, ibique permanſiſſe per biennium, uſque ad æſtatem anni decimi tertii. In more enim poſitum fuit, ut

Magiſtratus Bithynorum per biennium officio fungerentur... Proc. Bithyniæ apud Imperat. Claudium . . . . *alterum biennium.* Sic poſtea apud Lactant. de mort. Perſecutor. §. XVI. legimus de Donato, quod per decennium in carcere permanſit: id factum fuiſſe ſub Præfectis Bithyniæ, Flaccillo, ita lego, non Flaccino, Hierocle, & Priſcilliano, biennio ſub ſingulis, poſtquam ſc. Diocletianus & Maximianus purpuram depoſuerant. Nam Præfectus, Deceſſor Flaccilli, non nominatur, ſed ſine nomine innuitur his verbis . . . . ubi *profectus* corrupte legitur, & legendum, *Præfectus.* Succeſſor Priſcilliani erat Eratineus. §. XL. Nempe quinque fuere Præſides Bithyniæ per tractum temporis decennalis perſecutionis, quorum primus non nominatur, quia quum illic eſſet Imperator, per Præfectum Prætorio res Nicomediæ geſtæ ſunt.

Sed quia pluribus annis Plinium in Bithynia fuiſſe aſſerit Halloixius, idque colligit ex pluribus natalibus Trajani à Plinio in provincia celebratis. quorum aliquos nominat, alios omittit, ex his ego potius colligendum putavi, non plures, quam duos annos in Bithynia permanſiſſe Plinium. Nam intra quinque menſes tres ſolennitates obſervatæ ſunt: ſex autem, neque plures, neque pauciores, à Plinio indigitantur, & à Trajano grato animo agnoſcuntur. Plinius autem per totum hoc biennium ad Trajanum ſcripſit, Romæ vel in Italia conſiſtentem.

Nam quum primo venit in provinciam, ſcribit de menſuris fideliter agendis. Reſcribit Trajanus, *Menſores vix etiam iis operibus, quæ aut Romæ, aut in proximo fiunt, ſufficientes habeo.* Lib. X. ep. 29. Rurſus ſcribit de Architectis ad Trajanum, qui reſpondet, *Modo ne exiſtimes brevius eſſe ex Urbe mitti, quum ex Græcia etiam ad nos venire ſoliti ſunt.* ep. 49. Rurſus Edicta plura mittere ad Trajanum Domitiani, Veſpaſiani, & Auguſti voluerat: quod tamen omiſit, *quia*, inquit ep. 71. *vera & emendata in ſcriniis tuis eſſe credebam.* Scrinia autem illa, ubi, niſi Romæ, erant? Quod ſi hæc vera ſint, quis non credit, Trajanum ante decimum quartum vel decimum quintum imperii ſui annum Romam non reliquiſſe?

Quid igitur ſentiendum eſt de anno, quo Trajanus S. Ignatium Antiochiæ ad beſtias condemnavit, & Romam miſit ad hoc ſupplicium ſubeundum? Res ipſa certe expedita eſt. Nam Trajanus imperii ſui anno decimo octavo, Meſſala & Pedone Conſulibus, (Conſulatus autem Pedonis ad A. D. 115. Urbis 868.) Antiochiæ hibernavit, & erat exer-

exercitus Trajani valde gentilis: ubi ingens terræ motus exſtitit, ex quo Imperator ægre evaſit: ut obſervat Dio. Hos terræ motus ideo contigiſſe Gentiles crediderunt, quia eorum Dii negligebantur: id autem imputabant Chriſtianis. Quare quum Ignatius, Antiochiæ Epiſcopus, Chriſtianorum in Syria quaſi Princeps haberetur, hunc Imperator, vere in Parthos exercitum ducturus, in judicium vocat, & vocatum condemnat: quod ab eo nunquam factum ante legimus: ſed ex liberis ſanctiſſimi Epiſcopi reſponſis hoc fecit. Non hæc nos excogitamus: ſunt autem à Joanne Mallela, qui Antiochenus fuit, diſerte tradita. V. Uſſer. p. 53. 54. Sed quid tandem ſentiemus de loco illo Mallelæ, in quo ſuam ſententiam fundavit optimus Uſſerius? Reſpondeo, ſi intelligatur de Trajano, qui in imperio Nervæ ſucceſſit, falſiſſimus eſt, ut oſtendimus: ſi referatur ad martyrium S. Ignatii, etiam illud contra mentem Mallelæ fit. Sed ſi aliter eum intelligamus, neque veritati neque Mallelæ injuria fiet. Sic igitur Mallelam interpretor, Trajanus, Trajani, filii Nervæ, pater, rediit Antiochiam A. D. 79. Pone Trajanum patrem pro filio & A. 79. pro 107. & omnia conſtabunt, & ipſe ſibi Mallela. Factum hoc ſub Veſpaſiano, quia Trajanum in pretio habuit, quod ille ſub ipſo Veſpaſiano Tribunus fuit in bello Judaïco A. 67. forte Conſul ſuffectus 74. Hunc igitur fecit Veſpaſianus Procos. Aſiæ A. 79. quo poſtea ipſe mortuus eſt. Sub patre tunc militavit Trajanus filius juvenis adhuc XXI. annos natus. Pater Trajanus A. 78. Parthos ſuperavit, & ad Antiochiam reverſus eſt Januarii 7. A. 79. ad ſuſcipiendum Proconſulatum Aſiæ, quem ei indulſit Veſpaſianus pater. De qua victoria Parthica intelligendus eſt Plinius: *Nonne incunabula hæc tibi, Cæſar, & rudimenta, quum puer admodum Parthica lauro gloriam Patris augeres?*

Damnatus igitur ad beſtias S. Ignatius A. D. 116. eodem anno exeunte Romæ paſſus eſt. Scriptæ ſunt ergo hæ Epiſtolæ anno Æræ vulgaris 116.

SCHOLIA & ANNOTATIONES
THOMÆ SMITHI
IN EPISTOLAM S. IGNATII AD SMYRNÆOS.

P. I. AI λόγῳ Θεȣ̃] Ita quoque legebant vetus noster Interpres & Interpolator, distinctim & separatim, non per appositionem, ut quidam vir doctus ex fortuita hujus particulæ conjunctivæ omissione in versione Vossiana interpretatur. "Verba enim non sunt de Spiritu Sancto & Christo intelligenda, neque ad præcedentia referri debent, *Ecclesiæ in Smyrna commoranti in puro spiritu & verbo Dei:* sed potius ad posteriora. S. Ignatius Smyrnæis salutem cum integritate mentis & omni divinæ scientiæ ex verbo Dei hauriendæ profectu optat. Hic est ὁ λόγος τȣ̃ Θεȣ̃ καὶ ἡ μαρτυρία Ἰησȣ̃ Χριϛȣ̃, de quibus perhibuit testimonium divinus Apocalyptes cap. I. 2.9. *propter*que idem *verbum Dei ac testimonium Jesu* Christiani istius seculi mortem libentissime oppetiere. Apocalypſ. XX. 4. ne alia loca memorem. In hac epistola dicit pientissimus Martyr Philonem & Agathopum se ex Syria comitatos fuisse εἰς λόγον Θεȣ̃..

P. 2. Οὕτως] *Ita*, *hoc modo.* quod excidit è veteri hac versione. Proculdubio enim Scriptor divinus particulam istam ὕτως, quam retinet quoque Interpolator, tum emphaseos, tum explicationis caussa, ex industria inseruit: quasi dixisset, *se Christum Deum glorificare*, *eo quod eos tali sapientia*, *quam præ se tulere*, h. e. *vera & orthodoxa mysteriorum fidei cognitione*, *quatenus sapientiæ mundanæ*, *quam Gentiles philosophi tantopere crepabant*, *contradistinguatur*, *Deus ipse imbuisset.*

Σαρκί τε καὶ πνεύματι] Phrasis sæpissime à S. Ignatio usurpata: i. e. *vere*, *omnino*, *ex integro*, *ac sine ullo defectu*, *omni cum sinceritate & affectu*, *& absque aliqua dissimulatione :* prout ex subjecta materia interpretari licet. Sic

ἕνωσις

ἕνωσις σαρκὸς καὶ πνεύματος in epiſtola ad Magneſios: quibus optat, ut proſperi ſint σαρκὶ καὶ πνεύματι. Monet feminas in epiſtola ad S. Polycarpum, ut ſint *contentæ viris* σαρκὶ καὶ πνεύματι. In epiſtola ad Trallenſes, quod Smyrnenſes ipſum recreaverint σαρκί τε καὶ πνεύματι. Salutat quoque Romanos, in titulo epiſtolæ, κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα *unitos*. Idem dicendum de adjectivis σαρκικὸς καὶ πνευματικὸς, quæ diſtinctim variis rebus applicantur, deque iis prædicantur, ut de reſurrectione Chriſti, de charitate, de diligentia, de S. Polycarpo, de ipſo Chriſto in epiſtola ad Epheſios, εἷς ἰατρός ἐϛιν σαρκικός τε καὶ πνευματικὸς, ut reliqua taceam. Sed de his phraſibus vide D. Pearſonum in Vindiciis Ignatianis part. II. pag. 198. & D. Hammondum Diſſertat. II. cap. 11. pag. 85.

P. 2. Κατὰ θέλημα καὶ δύναμιν θεῦ] Aliter, ut omnes norunt, legebat Theodoretus ἐν Ατρέπτῳ. cap. IV. κατὰ θεότητα καὶ δύναμιν, voce θεῦ omiſſa, genium ſuum potius quam codicem ſecutus, quaſi altera lectio, quam hoc modo emollire ſatagebat, nimium cruda illi videretur. Omittuntur omnino hæc verba ab Interpolatore: quæ facile tolerari poſſunt, & ſanum ſenſum includunt: *ab omni æternitate voluit Pater, ut Filius ſit cum ipſo coæternus.* Nec ab hoc loquendi genere poſtea abſtinuerunt Patres. Explicat vero D. Pearſonus de incarnatione Chriſti, Vind. Ignat. P. 11. pag. 100.

P. 3. Εἰς τὺς ἁγίυς καὶ πιϛὺς αὐτῦ] Videtur hoc dici de omnibus ſanctis & fidelibus, qui εἰς τὺς αἰῶνας *ſive in omne ævum in Chriſtum credituri ſint, ſive ex Judæis, ſive ex Gentilibus, è quibus, quaſi totidem membris, coagmentatur & coaleſcit corpus eccleſiæ Chriſtianæ*, quod juxta phraſeos Apoſtolicæ formam *unum* appellat: nempe *illius reſurrectionem illis fore* σύσσημον *ſive ſignum & vexillum, ad quod, ducem ſalutis ſecuturi, congregabuntur, utpote fide illius, tanquam peculiari indicio, ab impiis & infidelibus diſcernendi.*

Τὸ δοκεῖν αὐτὸν πεπονθέναι] Videtur inſerendum κατὰ ante τὸ δοκεῖν, vel potius utrobique legendum, τῷ δοκεῖν, ut apud Theodoretum, & ita in ceteris locis. Hoc videntur aſſeruiſſe iſti hæretici, ac ſi ignominioſum & plane eſſet erubeſcendum fateri Chriſtum vere paſſum eſſe. Αὐτοὶ τὸ δοκεῖν ὄντες. *Videntur eſſe Chriſtiani, & non ſunt.*

Ασωμάτοις] Id eſt, *Phantaſticis*, qui Chriſtum non reale ſed phantaſticum corpus habuiſſe aſſeruerunt, vel qui

erant *extra corpus ecclesiæ*, quod antecedit. Sed hæc altera ratio nominis vix videtur admittenda.

P. 3. Αὐτὸν οἶδα] Alter Interpres, *novi*, ut & Rufinus in sua versione Eusebii, *scio*, h. e. *Non solum Christum in carne fuisse post resurrectionem novi, sed & jam exsistere, & esse in cœlis in eadem humana natura subsistentem credo, & certus sum.* h. e. ut ipse explico, *Christus resurgendo non amisit veritatem & essentiam corporis sui, quod nempe antea gestabat, & in quo passus est, sed in eodem in terris post subsistebat, & jam in cœlis subsistit.* V. Vindicias Ignat. II. 120.

P. 4. Ὡς σαρκικὸς, καίπερ πνευματικῶς ἡνωμένος τῷ Πατρί.] Theodoretus in Ἀσυγχύτῳ paullo aliter: Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν καὶ συνέφαγε καὶ συνέπιεν αὐτοῖς, ὡς σαρκικῶς καὶ πνευματικῶς ἡνωμένος τῷ Πατρί. Quæ lectio Theodoreti mihi videtur vitiosa; hæc vero, quam exhibet codex Medicéus, longe meliorem fundit sensum: h. e. *Quamvis Christus per divinam naturam sit Deo Patri unitus, tamen post resurrectionem à mortuis, vitalibus animæ & corporis actionibus, quas coram ipsis exseruit, sese verum corpus humanum, ex carne & ossibus constans, gestare demonstravit.*

P. 5. Τοῦ τελείου ἀνθρώπου γενομένου] Hæc male omittuntur ab Interpolatore. *Ille, qui verus & perfectus homo nascendo factus erat, vigorem menti, ut hæc omnia propter ipsum sustinere valeam, infudit, meque illius gratia corroboravit.*

Οὓς οὐκ ἔπεισαν] *Quidam impii, injustis præjudiciis occæcati, Christum* εἶναι σαρκοφόρον *sive in carne fuisse, sine qua non potuit esse* τέλειος ἄνθρωπος, *præfracte negant, nulla fide prophetiis, legi Mosis, Evangelio, passionibusque Christianorum, qui ob hanc veritatem, tot claris & irrefragabilibus indiciis & argumentis firmatam, mortem cruentam subiere, adhibita.*

Μέχρις οὗ μετανοήσωσιν εἰς τὸ πάθος] h. e. *usquedum renuncient errori de passione ejus, quam fictam & imaginariam somniant, virtute cujus nos tandem resurgemus.* Verba post μετανοήσωσιν omisit Interpolator, utpote ab ipso non intellecta.

P. 6. Ἄρχοντες ὁρατοί τε καὶ ἀόρατοι] Ne ipsi quidem Angeli, juxta mentem S. Ignatii, salutem assequi possunt absque fide in sanguinem Christi. S. Hieronymus lib. II. Comment. in Ephesios. *Descendit ergo in inferiora terræ, & ascendit super omnes cœlos filius Dei, ut non tantum leges prophetasque compleret, sed & alias quasdam occultas dispensationes, quod solus ille novit cum Patre. Neque enim scire possumus, quo modo & Angelis & his, qui in inferno erant,*

erant, ſanguis Chriſti profuerit: & tamen quin profuerit, neſcire non poſſumus. V. Vind. II. 90. De Angelis & Principibus inviſibilibus nihil habet Interpolator.

P. 6. Εἰς τὴν χάριν] i. e. περὶ τῆς χάριτος· vel, ut reddit Cotelerius, *contra gratiam Chriſti.*

Τῇ γνώμῃ τȣ̃ Θεȣ̃] *Divinæ voluntati in Evangelio*, de vitæ humanioris erga alios quoſcunque exercendæ officiis, *peculiarem in modum manifeſtatæ.*

Περὶ ἀγάπης ȣ̓ μέλει αὐτοῖς] Gnoſtici erant moribus efferis, charitate ceteriſque affectibus manſuetioribus plane vacui, neque alienæ miſeriæ ſenſu tacti. V. S. Polycarpi epiſt. ad Philippenſes pag. 19. & S. Barnabæ epiſtolam verſus finem.

Οὐ περὶ δεδεμένȣ ἢ λελυμένȣ] Locum hunc de podagricis & paralyticis, aliiſque, quorum nervos artuſque morbi pro varia illorum ratione & temperamento afficiunt, interpretandum reor. Si quis vero de debitoribus, aliiſve ob Chriſtianæ fidei profeſſionem in carcerem conjectis, & vinculorum nexu ibi ligatis, & de qualicunque θλίψει, ſive ex ægritudine, ſive ex atroci Gentilium odio orta, oppreſſis interpretari velit, non multum refragabor.

Εὐχαριςίας καὶ προσευχῆς] (Theodoretus habet προσφορᾶς· & fortaſſe rectius) ἀπέχονται, διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν — Euchariſtia ſive panis Euchariſticus *caro Chriſti* myſtice. Noluerunt hi hæretici, contra quos diſputat S. Ignatius, celebrare Euchariſtiam, in qua caro Chriſti typice repræſentatur: quia tunc confiteri adigerentur, Chriſtum fuiſſe vere incarnatum. Admiſſo enim hoc ſacro percipiendi carnis & ſanguinis Chriſti ſymbola ritu, proprium dogma de abnegata Chriſti humanæ naturæ veritate ipſi jugularent. Quippe compertiſſimum eſt, hujus ſacræ ſolennitatis repræſentationem à Chriſto inſtitutam & ab omnibus veris Chriſtianis ex neceſſitate peragendam, ſupponere rem repræſentatam vere & realiter exſtitiſſe. Quum vero hoc negaverint Gnoſtici, ab omni euchariſtia & oblatione, precibuſque ſtatis iſti officio convenientibus, & quibus in ſacro illo ritu, maxime Chriſtiano, peragendo uti conſuetum erat, ex principiis ipſorum ſibi eſſe abſtinendum duxerunt. Fides S. Martyris hac ex parte neutiquam convellenda eſt, etiamſi de ejuſmodi hæreticis primi & ſecundi ſeculi ab euchariſticis ritibus plane abhorrentibus taceant Eccleſiaſtici ſcriptores. Sola ipſius auctoritas ſufficit. Eodem argumenti genere utitur Tertullianus adverſus Marcionem lib. IV. c. 40. ut à D. Uſſerio aliiſque hanc rem tractantibus obſervatum eſt. Hujus au-

tem periochæ defensionem vide in Vind. II. 131. Tota hæc sectio omittitur in vulgatis Græcis codicibus, quam codex Mediceus conservavit integram, uti & Theodoretus, & vetus noster Interpres. In caussas hujusce omissionis inquirere non libet: quum Interpolatores pro libidine & arbitrio suo, interdum ex rei ignorantia, interdum ex propriorum dogmatum, quæ à communi regula fidei & morum descifcunt, amore, multa in vetustis Auctoribus aut expungendi, aut mutandi, aut refingendi facultatem sibi assumpserunt.

P. 7. Αγαπᾶν] Ita quoque in suo codice legebat V. I. *diligere.* Fortasse hoc vult S. Martyr, illorum maxime interesse, ut ipsi quoque in beatam vitam resurgant, *acquiescere* in revelationibus Evangelii, nec mysterium hoc sanctissimum vanis blasphemisque oppositionibus & disputationibus sollicitare, sed cum affectu & amore amplecti hanc δωρεὰν τȣ̃ Θεȣ̃. Αγαπᾶν enim mihi videtur opponi τῷ ἀντιλέγοντες· quod præcedit.

Η ἀνάστασις τετελείωται] Resurrectio Christi tot claris indiciis, probationibus, & testimoniis, quibus contradici nequit, in Evangelio patet, ut perfectæ demonstrationis vim apud omnes habere debeat. Ad consummationem firmissimæ fidei in hoc articulo nihil amplius potest desiderari. V. epistolam ad Philadelphenses. §. IX.

Ως Θεȣ̃ ἐντολὴν] Frustra & male addit Interpolator, διακονοῦντας.

Η ᾧ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ] V. I. *quam*, ἣν· sensu non dispari. *Ista Eucharistia solummodo pro vera, firma, & licita habenda est, quæ vel ab ipso Episcopo. vel sub ipso, h.e. illo præsente, sub ipsius oculis peragitur, vel quam ipse aliis in locis à Presbyteris ad hoc sacrum munus obeundum deputatis fieri permittit aut jubet.* Quod itidem mox repetit S. Ignatius, idemque de baptismi administratione monet.

P. 9. Η τελεία πίστις] Forte hæc verba separatim à sequentibus intelligi debent hoc modo: *Neque fides vestra, quam integram servastis, vos unquam in ruborem dabit, neque ipse Jesus Christus, in quem credidistis.* Interpolator habet ἐν Ιησȣ̃ Χριστῷ, & pro πίστις reponit ἐλπὶς.

Η προσευχὴ ὑμῶν ἀπῆλθεν] An fama sola, an literis, an effectu? ut in fine hujus periochæ, & alibi in his epistolis.

Οὐκ ὢν ἄξιος ἐκεῖθεν εἶναι] Modestiæ & humilitatis caussa B. Martyr reticet nomen & titulum Episcopi. *Non dignus illo episcopatu fungi, utpote omnium infimus.* Sæpe

hoc

hoc in his epistolis repetit. Tantum in epistola ad Romanos, quum necessitas id postulaverit, seipsum Episcopum Syriæ & Ποιμένα nuncupat: ἐκεῖθεν videtur poni pro ἐκεῖ, quod rectius est. ἔσχατος ὢν τῶν ἐκεῖ πιστῶν· in epistola ad Ephesios.

P. 9. Οὐκ ἐκ συνειδότος] *Hanc dignitatem mihi contigisse ex sola gratia & favore DEI agnosco: non quod mihimet ipsi vel minimum sim conscius, quasi ipse meruissem.*

Καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανῷ] *Coram Deo & hominibus.*

Καὶ ἀπέλαβον τὸ ἴδιον μέγεθος] *Restituitur hodie jam Antiochenorum ecclesiæ pristinus splendor & magnitudo, quæ tantæ civitati, reginæ Orientis, conveniebat. Christianis jam licet conventus sacros agere, & idem, quod antea, ecclesiæ corpus constituere:* quod satis ostendit unitatem particularis ecclesiæ sub uno episcopo, licet jam per vim abducto. *Omnium vestrum corpus.* S. Polycarp. ad Philipp.

P. 10. Οφελον] Alter Interpres videtur legisse ὤφελον. *Et debuerant quidem omnes eum imitari:* ὤφελον πάντες αὐτὸν μιμεῖσθαι· mutata verborum constructione. Sed lectio prior neutiquam debuerat sollicitari, utpote recta & sana, etsi elegantiis Atticis non satis congrua.

Η χάρις] Absolute; ut in epistola ad S. Polycarpum versus finem. Frustra & absque omni necessitate addit Interpolator, τοῦ κυρίου.

P. 11. Εν ὀνόματι] Alterum hoc plane redundat: nec agnoscit V. I. quod Librarius male repetiit ex antecedentibus.

Ασύγκριτον] V. I. *incomparabilem.* Sed videtur esse proprium nomen viri: ut apud S. Paulum ad Romanos XV. 14. Vix enim dicendum est, S. Ignatium quenquam, utut bene merentem de ecclesia & de ipso, hoc immodico elogio adornare voluisse. Nec, ut puto, articulus, τὸν, prout supponit D. Pearsonus, in MS. Mediceo reperitur. Non negaverim tamen τὸν ἀσύγκριτον, nimirum cum præposito articulo, in epistola interpolata reperiri, & ita in codice suo veterem Interpretem, quem sequitur D. Pearsonus, legisse videri.

IN EPISTOLAM

IN EPISTOLAM
AD
S. POLYCARPUM.

P. 12. ροσθεῖναι τῷ δρόμῳ σου] Hæc & alia, quæ in hac epiſtola occurrunt, imitatur Impoſtor, qui S. Ignatii nomen mentitus eſt, in epiſtola ad Heronem.

P. 13. Ἀκοίμητον πνεῦμα] Videtur opponi πνεύματι τῆς ἀργίας καὶ κατανύξεως. Rom. XI. 8.

Κατὰ βοήθειαν Θεοῦ] Quæ verior lectio eſt, & quam agnovit alter interpres, *ſecundum adjutorium Dei:* licet V. I. in ſuo codice legiſſe videatur κατὰ ὁμοήθειαν Θεοῦ, *ſecundum conſuetudinem Dei.* quod utique habet Interpolator. Sed quænam eſt illa *Dei conſuetudo*, quam, ſingulis, prout illorum res tulerint, locuturus S. Polycarpus, debet imitari? Locutio ſane dura & omnino rejicienda.

Χάρις σοι οὐκ ἔστιν] Eodem ſenſu, quo apud S. Petrum reperitur, I epiſt. II. 18. τοῦτο γὰρ χάρις. & 20. τοῦτο χάρις παρὰ Θεῷ. *Si fratribus, qui doctrinæ & diſciplinæ tuæ morem geſſerint, benignus ſis, quid gratiæ illinc promereberis? Hoc vix laude & commendatione dignum cuiquam videbitur.*

Διὰ τοῦτο σαρκικὸς εἶ καὶ πνευματικὸς] *Variis affectibus, qui tum à naturali ſtatu, tum à ſpirituali, in hac arctiſſima corporis & animæ unione fluunt, quum ſis compoſitus, inde pro varia rerum ratione prudenter te agere oportet.*

Τὰ φαινόμενα] *Quæ coram manifeſta ſunt, inque oculos tuos incurrunt, blandientium more tractes*, κολακεύῃς, (uti legebat Antiochius, licet alia perſona κολακεύῃ· ſed male:) *& placide feras.* Quod non intellexit Interpolator, qui ſubſtituit ἐπανορθώσῃς, *corrigas:* quam tamen lectionem ſecutus eſt Damaſcenus.

P. 15. Τὰ δὲ ἀόρατα] *Futura vero, quæ omnem conspectum humanum fugiunt, à Deo pete, ut tibi manifesta fiant:* vel τὰ ἀόρατα, *arcana illa mysteria, quæ obtutu humano perfecte discerni & dignosci non possunt, nisi Deo revelante: ob hæc Deus exorandus est, ut omni charismate ad munus Episcopale rite & pro dignitate obeundum abundes.*

Αἴτει] Quod tolerari potest. Cotelerius αἰτῇ citra necessitatem.

Εἰς τὸ Θεοῦ ἐπιτυχεῖν] V. I. *à Deo potiundum.* Error proculdubio Librarii, pro *ad Deo potiundum:* ut notarunt Usserius & Pearsonus: *ut ipse cum ceteris tuæ curæ commissis Deum assequaris. In hac tua statione, in hac temporum lucta, res afflictæ Christianorum tuam opem desiderant, imo & exposcunt, ut navarchi prosperos ventorum flatus, ac mari procelloso jactati portum.* Hanc periochen neutiquam intellexit Interpolator, qui supplendi sensus caussa addidit τὸ εὔχεσθαι· sed prorsus male.

Ἵνα καὶ αὐτὸς ὑμᾶς ὑπομείνῃ] Apodosis apta & concinna, nec sanæ Theologiæ incongrua: *ut Deus pro infinita sua lenitate nos, si quoquo modo ex fragilitate humanæ naturæ deliquerimus, sustineat, & benigne se erga nos gerat.* Superflue vero, nec ad mentem Apostolici Scriptoris explicat Interpolator, ἀναμείνῃ εἰς τὴν βασιλείαν.

Τὸν ὑπέρκαιρον] *Omni tempore priorem, ante orbem conditum.* Hæc & quæ sequuntur, de Christo plane intelligenda sunt, & ejus æternam divinitatem clarissime exprimunt.

Τὸν ἄχρονον] *Antequam tempus esset.* h. e. ab omni æternitate.

P. 15. Μηδὲ σὺ ἄνευ Θεοῦ τι πράσσε] V. I. *neque tu sine Deo quid operare.* Male in textum editionis Vossianæ irrepsit τὸ γνώμης· non enim reperitur in MS. codice Mediceo. Nec repetitione istius vocabuli opus erat. *Nihil tu facias nisi quod placeat Deo: sive quod conveniat divinæ ordinationi:* eodem quidem sensu. Occurrit tamen in hoc loco apud S. Chrysostomum in oratione de uno Legislatore, si modo ille sit illius Auctor: qua de re inter magnos viros non parum controvertitur.

Συναγωγαὶ] *Conventus sacri*, diebus festis aliisque, si commodum videbitur.

Δούλους καὶ δούλας] Multi è servili conditione utriusque sexus à primis Apostolorum temporibus Evangelium amplectebantur, quos S. Ignatius animo fore modesto monet: neque inde flagrantius æquo concupiscere oportere, ut à ser-

vitutis,

vitutis, cui aut ſorte naſcendi aut qualicunque cauſſa eſſent addicti, nexu liberentur. Neutiquam vero conceſſerim ut pro τȣ̃ κοινȣ̃ τȣ̃ Κυρίȣ, multo minus κόσμȣ ſubſtituatur. quod plane putidum eſt.

P. 15. Μὴ ἐράτωσαν ἀπὸ τȣ̃ κοινοῦ] Antonius Meliſſa. lib. II. λόγ. κϛ΄. οἱ δȣ̃λοι μὴ ἐράτωσαν ἀπὸ τȣ̃ κοινȣ̃ ἐλευθερȣ̃σθαι, ἀλλ᾽ εἰς δόξαν Θεȣ̃ πλέον δȣλευέτωσαν, ἵνα κρείττονος ἐλευθερίας ἀπὸ Θεȣ̃ τύχωσιν· ultimis verbis hujus periochæ omiſſis, aliiſque inverſis: quod citantibus frequenti uſu venit. ἐράτωσαν, *deſiderent:* uti hic quoque præter Antonium habet Antiochus: & recte quidem. Interpolator, αἱρέτωσαν, *eligant:* quum hoc non eſſet in illorum poteſtate.

Ἀπὸ τȣ̃ κοινȣ̃] An à communi ſorte & conditione ſervorum? an à communitate, cui addicti erant? alii enim civitatis ſervi, alii privatorum: an à communibus ſumptibus ſive publico ærario Chriſtianorum? quiſque apud ſe prout lubet, ſtatuat.

Ὁμιλίαν μὴ ποιοῦ] Μὴ deeſt in MS. nec agnoſcit V. I. quaſi S. Ignatius Polycarpum admonuiſſet, ut de hiſce malis artibus frequentes orationes coram populo habeat, quo ab iiſdem magis ſedulo caveatur. Interpolator habet particulam iſtam negativam, μὴ ποιοῦ· h. e. *cum hiſce malis artibus nullum commercium habe aut conſuetudinem:* ſed tum pro περὶ τȣ́των ponendum videtur μετὰ τȣ́των.

P. 16. Εἰς τιμὴν τȣ̃ κυρίȣ τῆς σαρκὸς] V. I. *in honorem carnis Domini*, i. e. *in honorem Chriſti incarnati*, qui humanam naturam ſanctificavit, & caſtiſſime vixit. Sed videtur eſſe tranſpoſitio in Græco textu, & τὸ τῆς σαρκὸς debet conjungi cum ἁγνείᾳ.

Ἐὰν γνωσθῇ πλέον] In vulgatis editionibus πλὴν corruptiſſime. Senſus vero videtur eſſe hujuſmodi: *Si quis inani δοκησισοφίᾳ elatus, aut ex morum caſtitatisque oſtentatione ſe magis æquo ſpectandum cognoſcendumque velit, ut in aliorum opinione Epiſcopo præferatur, ille omni ſano judicio vacuus eſt.*

Ταῖς γαμȣμένναις] In vulgatis editionibus γαμȣ́σαις. prorſus male. Vix enim puto τὸ γαμεῖν dici aut poſſe aut debere de mulieribus.

Μετὰ γνώμης τȣ̃ ἐπισκόπȣ] Hinc clare patet nuptias non fuiſſe habitas juſtas & legitimas abſque ſententia Epiſcopi & benedictione ſacerdotali in primis Chriſtianiſmi ſeculis. Ut hoc modo fierent, ſanctiſſimus Martyr, auctoritate Apoſtolica, ut videri poteſt, ductus, ſerio monet.

P. 16.

P. 16. Τῷ ἐπισκόπῳ προσέχετε] Jam ad Smyrnæos, quibus præfuit Polycarpus, orationem transfert & dirigit S. Ignatius: nec id à communi uſu abludit. V. Apocalypſ. II. 10. Non enim ſatis habuit ad eos peculiarem ſcripſiſſe epiſtolam, ſed ut teſtatiorem patentioremque ejus erga illos affectum faceret, huic epiſtolæ pro neceſſaria iſta inter Paſtorem & gregem in mutuis pietatis charitatiſque officiis conſuetudine, coram iis legendæ, hanc ſectionem, quæ ad illos proprie ſpectat, adjungi & inſeri ſapienter ſtatuit.

Τῶν ὑποτασσομένων] Antiochus habet ὑποτασσομένῳ, uti ſtatim pro αὐτοῖς, ut cetera conveniant, αὐτῷ· ſed non recte. V. Vind. I. 16.

Συγκοπιᾶτε & quæ ſequuntur] Non ſunt hæc ad literam exigenda, & rixoſi ingenii eſt ita rigide interpretari, quæ metaphorarum, quas vel pueri norunt, ope plana & manifeſta fiunt. *Omnia facite concorditer.*

P. 17. Δεπόσιτα] Quicquid vobis à Deo in vicem talenti committitur & deponitur, illud in uſus neceſſarios tum veſtri tum aliorum impendendum eſt, ut debitam bonorum operum mercedem ex infinita Dei benignitate tandem in altera vita reportetis.

Ὡς ὁ Θεὸς ὑμῶν] Legendum μεθ' ὑμῶν· ut apud Antonium; ut aliquatenus reſpondeat τῷ μεθ' ἀλλήλων.

Κἀγὼ] *Ideo etiam ego.*

P. 18. Χριστιανὸς] Utpote Dei ſervus, in cujus poteſtate eſt, & cujus voluntati, non ſuiipſius, parendum eſt. Ideo nemini iter hoc, Dei cauſſa ſuſcipiendum, utut difficile & laborioſum, declinare licebit.

Πιστεύω γὰρ τῇ χάριτι, ὅτι] Tranſpone verba, ὅτι τῇ χάριτι, h. e. διὰ τῆς χάριτος.

Ὡς τὸ θέλημα] Mandatum Imperatoris Trajani. Sed dubito.

Ταῖς ἔμπροσθεν ἐκκλησίαις] Eccleſiis anterioribus, quæ inter Smyrnam & Antiochiam ſitæ ſunt, quarum aliquot vicinæ S. Ignatium, quum relicta Syria, & longo iſto Minoris Aſiæ littore præternavigato, Smyrnam appuliſſet, per Epiſcopos & Presbyteros ſuos inviſerant.

Ὡς Θεοῦ γνώμην κεκτημένος] *Utpote perſpecto* DEI *conſilio.*

P. 18.

P. 18. Δοξασθῆτε] V. I. legebat δοξασθῇς, *glorificeris.* Sed fortasse enallage numeri hic potius admittenda videtur. Hoc charitatis & benevolentiæ Christianæ officio longum duraturo, imo in æternum celebrando : αἰωνίῳ ἔργῳ, phrasi Oratoribus usitata.

Ὡς ἄξιος ὢν] Verba hæc cum superioribus sunt connectenda, & de S. Polycarpo intelligi debent, & non cum sequentibus conjungenda : ut perperam intellexit V. I. Hoc enim non sinit S. Martyris humilitas & modestia, idque sæpe sæpius & acerrime quidem deprecatur. Qui vero ea posterioribus adjungi volunt, pro ὡς legi debere ἐκ contendunt. Sed non opus est hac emendatione.

P. 19. Αὐτῆς] Recte. Nam fortasse ipse Epitropus, illius maritus, erat aut mortuus aut absens.

Ἐπισκοπῇ] V. I. *visitatione*, i. e. sub cura & regimine unius Episcopi, nimirum vestri Polycarpi. Alloquitur jam universos istius urbis Christianos. Codices Augustanus & Leicestrensis habent ἐπισκόπε· & fortasse rectius.

IN EPISTOLAM

IN EPISTOLAM
AD
EPHESIOS.

P. 19. N μεγέθει θεȣ̃ πατρὸς καὶ πληρώματι] Πλήρωμα sive αὐτάρκεια, sive immensa Dei natura, quæ implet res & loca omnia, spatiumque, ultra quod intellectus humanus vel concipere vel fingere possit.

Εκλελεγμένην ἐν πάθει ἀληθινῷ] P. Junius legi vult, πόθῳ· sed male. Sensus hic manifestus videtur: *electam virtute meritorum mortis & passionis Christi, quam ille vere subiit.* Hæc enim epitheta referri debent ad ἐκκλησίαν, quod post εἶναι in quarto casu subintelligendum est, non ad δόξαν.

P. 20. Τὸ πολυαγάπητόν σȣ ὄνομα] *Existimationem, famam, quæ apud omnes amabilis est, illorumque affectus allicit.* Ad ecclesiam scribit singulari numero, utpote in uno capite, Christo, & eidem Episcopo unitam Sed quare ergo in ceteris epistolis non eadem reperitur loquendi forma? Veruntamen non est, quod accurationem Grammaticam in homine occupatissimo, & in itinere variis negotiis & molestiis districto exigamus. Interpolator ad tollendam istam, ut sibi videbatur, ἀκυρολογίαν, substituit τὸ ὑμῶν.

Φύσει δικαίᾳ] *Bona indole sive natura per Spiritum sanctum infusa. Vos qui præclaram hanc laudem ex ista ingenita indole acquisivistis.* V. I. epist. ad Trallianos in initio. *incoinquinatam mentem habentes*, ȣ̓ κατὰ χρῆσιν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν. Quædam habet V. I. quæ in Græco textu desunt: qui hoc modo reformari possit: Αποδεξάμην, ut habent vulgati codices, ἐν Θεῷ --- ὅτι μιμηταὶ --- hæc enim particula ὅτι è Græco exemplari videtur excidisse, ex veteri Interprete restituenda. Sensus aliter hujus sectionis, hiulcus & plane perturbatus ob quorundam verborum defectum, haud facile explicandus.

Υπὲρ τȣ̃ κοινȣ̃ ὀνόματος καὶ ἐλπίδος] *Ob Christum, cujus nomine censemur, utpote communem Salvatorem nostrum, & omnium Christianorum spem.* 1 Tim. I. 1. *vel ob spem vitæ æternæ, ad quam nos omnes anhelantes adspiramus.*

P. 20. Θηϱιομαχῆσαι] Hic quod deest in textu, è versione supplendum est: & vice versa.

Επιτυχεῖν δυνηθῶ] Τὸ ἐπιτυχεῖν hic redundare videtur: & plane omisit Interpolator.

P. 21. Παϱαμεῖναι αὐτὸν] Addit Interpolator ἄμωμον absque aliqua necessitate.

P. 22. Επιτασσόμενοι] Insignis error Librarii & plane intolerabilis, pro ὑποτασσόμενοι, *subjecti* : ut habet V. I. & codex Mediceus.

Τȣ̃ πατϱὸς ἡ γνώμη] Γνώμη hic idem videtur esse cum τῷ λόγος. Quæ phrasis quum paullo durior videretur Interpolatori, illam molliendo, corrupit sensum. Καὶ γὰϱ Ιησȣ̃ς Χϱιςὸς πάντα κατὰ γνώμην πϱάττει τȣ̃ πατϱός. Quid si legamus τῇ γνώμῃ hoc sensu. *Christus Dei Patris voluntate & sententia Princeps ecclesiæ* ὁϱισθεὶς sive *constitutus*, *sicut & Episcopi ipsius sententia*, quod nimirum sequitur : οἱ ἐπίσκοποι οἱ κατὰ τὰ πέϱατα --- *Episcopi ex voluntate Christi ubique per omnes terrarum tractus stabiliti, quam nimirum Apostoli ab ipsius ore didicerunt; & in ipsius nomine in universis ecclesiis definiverunt*. Hæc enim lectio non mihi sollicitanda videtur. Eadem occurrit in re prorsus eadem in inscriptione epistolæ ad Philadelphenses --- σὺν τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ πϱεσϐυτέϱοις καὶ διακόνοις ἀποδεδειγμένοις.

P. 23. Εν γνώμῃ Ιησȣ̃ Χϱιςȣ̃] Doctissimus [a] Hammondus præpositionem ἐν vult deleri, & legi γνώμη casu recto, ut in priore parte hujus periochæ, ad mentem quoque V. Interpretis, quasi ab illius codice illa particula omnino abfuisset, *Jesu Christi sententia*. Hæc turpi negligentia omittens Interpolator, alia diversi argumenti stupide & prorsus ἀπϱοσδιονύσως substituit.

Οὐκ ἀνθϱωπίνην] *Non qualem homines seculo addicti inter se familiari sermone de rebus variis solent exercere.*

P. 24. Εγκεκϱαμένȣς] V. I. *conjunctos*. quasi *immixtos & simul adunatos*. Sed comparationes hujusmodi, quæ sequuntur, non sunt ad rigorem literæ exigendæ, sed molliter interpretandæ.

Πάσης ἐκκλησίας] *Totius ecclesiæ, ipsi subjectæ, & sub ipsius cura & regimine adunatæ*. V. Vind. II. 118.

Επὶ τὸ αὐτὸ] *Ad eundem sacrum cœtum.*

Καὶ ὅσῳ βλέπει] Ob dignitatem venerabilis est Episcopus, etiam dum minus loquitur & imperat. Vide quæ habet §. XV. & in epist. ad Philadelph. in initio.

a V. Dissert. II. pag. 113. 126.

P. 25. Τὸ ὄνομα περιφέρειν] Vel Christi vel Christianorum (vide ep. ad Philadelph. §. X.) utpote nomine tenus Christiani & Pseudo-Christiani: quales erant Ebionitæ & Gnostici. Τῶν ψευδαδέλφων καὶ τῶν ἐν ὑποκρίσει φερόντων τὸ ὄνομα τῦ Κυρίυ. Polycarpus ad Philippenses.

Εἷς ἰατρὸς] Christus, qui animis sauciis æque ac corpori morbis infirmitatibusque laboranti adhibet medicinam.

Γεννητὸς καὶ ἀγένητος] Legebat V. I. γεννητὸς καὶ ἀγέννητος, *genitus & ingenitus*: uti quoque S. Athanasius in libro de Synodis Arimini & Seleuciæ, & Theodoretus in Ατρέπτῳ, nisi quod illic pro ἀγέννητος legitur ἐξ ἀγεννήτυ non tam casu quam consilio sive Auctoris sive Librarii. Alteram vero lectionem sequitur Gelasius in libro de duabus Christi naturis; *factus*, & *non factus*. V. D. Bullum in defensione fidei Nicænæ. p. 75.

Τότε ἀπαθὴς] Christus post resurrectionem nullis infirmitatibus, ægritudinibus, affectibusque, quos antea subierat, jam futurus obnoxius.

P. 26. Αγνίζομαι] Legendum ἀγνίζωμαι· *ipse offerar in victimam pro ecclesia Ephesiorum.* ὑπὲρ enim apponendum esse ante ὑμῶν olim sentiebam: sed jam dubito, quum in parallelo loco occurrat absque præpositione ep. ad Trall. §. XIII. Interpolator sensum vocis non intellexit, ideo hoc modo παραφράζει· Περίψημα δὲ ὑμῶν καὶ τῆς ἀγνοτάτης Εφεσίων ἐκκλησίας.

Πνευματικὰ] *Ad finem spiritualem diriguntur.*

P. 27. Κατ' ἄλλον βίον] *Secundum vitam hanc Christianam, quæ alia est à naturali.*

Μαθητευθῆναι] *Ut bonis vestris operibus instructi convictique de suis malis moribus pudefiant & ad Deum convertantur, indeque discipuli fiant Christi.*

Τὰς προσευχὰς] Deest quippiam ad absolvendam syntaxin. Interpolator habet ἀντιτάξατε· quod non inconcinnum videtur.

P. 28. Τίς πλέον ἀδικηθῇ, τίς ἀποστερηθῇ, τίς ἀθετηθῇ;] Hæc verba parenthesi includi oportere puto --- *Nobis quidem diligenter laborandum est, ut simus Domini Christi in omni mansuetudine & patientia imitatores.* Quod argumentum fortius urget, ad ipsos provocando: *quis majorem injuriam passus est unquam, quam ipse Christus passus fuerit? quis magis destitutus, aut majori ludibrio & contemptu exceptus, tanquam esset nullius pretii & ob vilitatem plane rejiciendus? Divinissimum hoc Christi exemplum sequimini, ne quis malus affectus, ne qua mala doctrina*, βοτάνη, *quam*

T 2 *diabolus*

diabolus suorum mentibus inserere solet, in vobis reperiatur. Hac enim metaphora ex frequenti usu S. Ignatium mire delectari quis negaverit? V. epistolam ad Philadelph. §. III. & ad Trallian. §. VI. ubi seipsum clarius explicat: --- ἀλλοτρίας δὲ βοτάνης ἀπέχεσθαι, ἥτις ἐστὶν αἵρεσις eodem plane sensu, quo impia illa & blasphema dogmata nuncupat κακὰς παραφυάδας ibid. §. XI.

Μένετε] Ex festinatione variat personam sanctissimus Scriptor, accuratæ locutionis parum curiosus. V. I. *maneatis*: ac si legisset μένητε. Nec quicquam omnino refert.

Εν τῶν δύο] Quæ verba omittuntur ab Interpolatore: si interponatur particula ὡς post μόνον, sensus erit facilis: *Aut hoc aut illud solum agamus, ut in Jesu Christo inveniamur, ad vitam veram & immortalem in cælis obtinendam magis inde comparati & dispositi.*

P. 29. Εγὼ κατάκριτος] *Adjudicatus à Trajano ad bestias, vos vero ab ejusmodi suppliciis per Dei misericordiam liberati.*

Υμεῖς ἐστηριγμένοι] *In pace firmati, & extra omne periculum.*

Πάροδος] Hanc lectionem frustra deserit D. Hammondus, Dissert. II. pag. 90. & totam periocham turbat.

Εν πάσῃ ἐπιστολῇ] *In tota epistola, sive in illa epistola passim laudes vestras celebrat.* ut antea πάσης ἐκκλησίας, §. V. *totius ecclesiæ.* Frustra hanc lectionem sollicitat D. Hammondus. ibid. V. Pearsoni Vindicias II. pag. 118.

Εἰς εὐχαριστίαν Θεοῦ καὶ εἰς δόξαν] Ad frequentes sacras synaxes Ephesios hortatur vir sanctissimus, utpote in quibus solennes gratiarum actiones Deo præstantur, & maxime glorificatur Deus ob mysterium redemptionis hominum per mortem Christi in illis sacratissimis ritibus repræsentatam.

P. 30. Θεοῦ ἐστιν] V. I. *Deus est.* prorsus male: *Hæc duo, fides & charitas, simul conjuncta, Dei sunt.* i. e. *à Deo proficiscuntur, & sunt præterea præcipua religionis Christianæ officia, ceteraque, quæ ad bene sancteque vivendum requiruntur, sunt horum quasi appendices &* ἀκόλουθα. Hic quoque peritia veteris Interpretis desideratur, qui perperam εἰς καλοκἀγαθίαν ἀκόλουθά ἐστιν, *in bonitate sequenda sunt, reddit.*

Οὐ γὰρ νῦν ἐπαγγελίας] Hoc est, ni fallor, neque enim id præfidenter statuo: *Nos non possumus præstare, quod suscepimus, nisi ope fidei, qua in finem usque in sanctitate vitæ & bonis operibus præstandis perseveramus.* Locus sane perplexus, & ab Interpolatore omnino omissus.

P. 30.

P. 30. Σιωπῶν καὶ εἶναι] Esse Christianum sine strepitu verborum.

P. 31. Α σιγῶν δὲ πεποίηκεν] *Christus suiipsius gloriæ per universam vitam, etiam quando maxime mira & divina missione prorsus digna præstitisset, non velificatus est, utpote ab omni ostentatione vacuus.*

Ο λόγον Ἰησοῦ κεκτημένος] *Qui sermonibus Christi auscultat, imitatur ejus stupendam modestiam & humilitatem. Quod enim Christus silendo fecit, ille dum vitæ sanctioris regulas ab ipso institutas & traditas vere & sincere observat sequiturque, inde melius habet perspectum. Qui integrum hunc vitæ Christianæ apicem & perfectionem assecutus est, sive loquitur, sive silet, continuo vitæ ipsius tenore se esse Christianum demonstrat.* Totam hanc periocham, eo quod non intellexerit, pro more suo penitus neglexit Interpolator.

Κύριον] *Christum.* (de illo enim tota sectio procedit) qui mox nuncupatur Θεός. ubi, ut sæpissime alibi, imitatur S. Paulum. 1 Cor. III. 16.

Οπερ καὶ ἔστιν καὶ φανήσεται] *Hoc*, (nempe, *Deum in nobis esse*) *& revera ita se habet, & nobis tanquam ob oculos manifestabitur ex hoc indicio, si illum vere, & sicut lex Christiana postulat, diligamus.* Pene tædet toties meminisse omissionum Interpolatoris.

Οἰκοφθόροι] V. I. *domus corruptores. qui seipsis mollitie abutuntur, aut illicitis nefandisque concubitibus indulgent; quum sint domus & templa Dei: cujus spiritus* οἰκεῖ *habitat in nobis.* εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός. 1 Cor. III. 17. Vulgatus Interpres, *masculorum concubitores.*

Πίστιν Θεοῦ] *Qui doctrinam fidei, quam Deus per Christum revelavit,* ὑπὲρ ἧς *pro qua fide*, sive *in cujus confirmationem Christus mortem oppetiit, falsis dogmatibus hæreticisque commentis corrumpit.* De hac κακῇ διδαχῇ vide supra sect. IX. quæ mox appellatur διδασκαλία τοῦ ἄρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου sect. XVII. Pro πίστιν Θεοῦ Interpolator habet τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν, & sensum hujus periochæ misere pervertit. Hæretici illi, contra quos disputat S. Ignatius, ex illius sententia longe in pejori statu erunt, quam vita & turpissimis moribus flagitiosi.

P. 32. Ἐκ τοῦ προκειμένου ζῆν] *A vita Christiana proposita, quam vos juxta sanctam professionem in baptismo factam persequi oportet.*

P. 32. Διατί] *Quare non hac solenni institutione contra hasce impias fraudes & præstigias sapientia instructi sumus, qui doctrinam Jesu Christi Salvatoris nostri ex speciali gratia Dei acceperimus? Hoc ipso nomine edocti sumus, quod nemo nisi abjecta spe salutis ignorare potest, ut Christum ejusque Evangelium, in quo quicquid de Deo revelavit, continetur, amplectamur & confiteamur.*

Περίψημα τὸ ἐμὸν πνεῦμα τȣ̃ σαυρȣ̃] *Vitam meam dabo, tanquam victimam piacularem pro doctrina crucis.*

Πȣ̃ σοφὸς] Omittitur πȣ̃ γραμματεύς; quod est apud Apostolum. 1 Cor. I. 20. nisi pro illis reposuerit S. Ignatius, πȣ̃ καύχησις τῶν λεγομένων συνετῶν; Interpolator habet δυνατῶν, i. e. *potentum:* quod non intellexit suus Interpres, qui reddit, *ubi exsultatio dictorum?* omissa altera voce.

Ινα τῷ πάθει] *Christus genitus & baptizatus est, ut aqua, solenni ista institutione purificata, sit sacramentum in remissionem peccatorum per sanguinem Christi, & sordes peccatorum abluat.* Theodoretus habet, ἵνα τὸ θνητὸν ἡμῶν καθαρισθῇ. V. Catenam in S. Lucam, cap. III. 21. Interpolator, ἵνα πισοποιήσηται τὴν διάταξιν τὴν ἐγχειρισθεῖσαν τῷ προφήτῃ. Sed hæc aliena sunt à mente S. Ignatii.

P. 33. Τρία μυσήρια κραυγῆς] *Quæ jam omnium ore celebrantur, nullo modo, uti mysteria Gentilium, celantur & reticentur. Hæc tria* inquit S. Martyr *esse mysteria, quæ omnes vere Christiani jam aperte, quasi proclamatione facta, confitentur.*

Α τινα ἐν ἡσυχίᾳ θεȣ̃ ἐπράχθη] uti quoque habet Andreas Hierosolymitanus apud Usser. p. 12. Interpolator omittit θεȣ̃. *Hæc juxta Dei consilium & decretum ab omni æternitate, in qua seipso fruebatur, quæ diu latuerant, typis quoque silentio obruta, jam hæc eadem clare revelantur, nec amplius reticenda, sed ubivis voce sonora evulganda.*

Εἰς καινότητα ἀιδίȣ ζωῆς] V. I. *in novitatem vitæ æternæ. Christus in carne manifestatus novam clarioremque de vita immortali in cœlis fruenda fidem & doctrinam mundo, fugatis ignorantiæ tenebris, inductoque Evangelii lumine intulit.* ut postea εἰς καινότητα ἐλπίδος. Sect. IX. ep. ad Magnes.

Αρχὴν δὲ ἐλάμβανεν] Sensus mihi videtur esse ejusmodi: *Christus ab initio incarnationis & in isthoc momento humanam naturam divina operatione perfectam assumpsit:* vel, *Dispensatio illa de Christo nascituro tum revera initium in terris habuit, quæ in mente divina ab seculis æternis exstabat, & apud Deum perficiebatur.* Alter Interpres ἀρχὴν reddit

dit *principatum*, (cetera vero miserrimum in modum pervertens) quasi hoc voluisset S. Ignatius, *Christum à Deo Patre summam tum in cœlo tum in terris potestatem morte sua adeptum fuisse.* Sed hoc, ut quidem puto, ad mentem illius parum facit.

P. 33. Ενθεν τα πάντα συνεκινεῖτο] h. e. *in regno Satanæ, eo quod jam mali spiritus sibi metuere inceperint, quod jam Christus carne assumpta mortem ipsam vel moriendo dissolvere esset propositurus.*

P. 34. Εν τῷ δευτέρῳ βιβλιδίῳ] Epistolam alteram sive libellum ad Ephesios ampliori verborum contextura scribere in animo habuit S. Ignatius, nempe de Christi incarnatione, ceterisque rebus ad ipsius vitam ac mortem spectantibus. V. Vind. II. 136.

Εἰς τὸν καινὸν ἄνθρωπον] h. e. περὶ τȣ̃ καινȣ̃ ἀνθρώπȣ *sive de Christo facto homine, quatenus ista dispensatio ad passionem & resurrectionem ipsius refertur. Hæc plenius vobis ex fide illa & dilectione, quam erga illum habeo, deinceps manifestabo.*

Οτι οἱ κατ' ἄνδρα] Particula ὅτι videtur determinare sensum verbi συντρέχεσθε sive συνέρχεσθε ad tempus præsens modi indicativi, ut V. I. reddit, & non ad imperativum, ut habet Gelasius, ac si à suo codice plane abfuisset τὸ ὅτι: quod non agnoscit Interpolator. Rationem enim reddit S. Ignatius propositi illius, quod in se susceperat, *Hoc ideo faciam*, ὅτι *quoniam vos* &c.

Συντρέχεσθε] Theodoretus habet συνέρχεσθε: & quidem rectius. Adde ex eodem ἐν μιᾷ πίστει, *in una fide*; quod habent & Gelasius & vetus Interpres, & codex quoque Mediceus. Quæ verba Vossius ex festinatione inter exscribendum in suo exemplari omisit.

IN EPISTOLAM AD *MAGNESIOS.*

P. 36. Ολυεύτακτον] V. I. *multibonam ordinationem.* Alter Interpres rectius *dilectionem bene dispositam*, i. e. *bene ordinatam juxta regulas Christianæ doctrinæ.*

Καταξιωθεὶς γὰρ ὀνόματος] *Cognomento quasi sacro* Θεοφόρε, *& divine pulchro, quod nuper dignatione divina adeptus sum, ornatus, vinculis jam constrictus, ecclesias Christi laudare & celebrare pergo.*

Ενωσιν σαρκὸς καὶ πνεύματος] Integram nimirum perfectamque Magnesiis optat unionem fidei & charitatis, maxime vero Jesu Christi & Patris: quod de spirituali illa & mystica communione, quam fideles & sancti habent cum Deo Patre & filio ejus Jesu Christo, 1 Joan. I. 3. Joan. XVII. 21. intelligendum est. Sensus hic optimus & luculentus est. Locum hunc fœde corruptum esse hariolatur Vedelius, qui pro εὔχομαι substituit εὕρημαι seu εὑρίσκομαι, *in quibus unionem invenio.* Literalis & pene barbara versio Antiqui Interpretis ita restituenda est hac nova interpunctione: --- *Jesu Christi, qui est nostrum semper vivere, fidei, & charitatis,* ---

Επεὶ οὖν ἠξιώθην] Sensus hujus sectionis imperfectus videtur. Non enim huic illationi respondet aliqua ἀπόδοσις· quod neutiquam vitio verti debet S. Martyri inter concussiones militum hasce epistolas festinante calamo scribenti.

Διὰ Δάμα] Meminit quoque Damæ fictor in epistolis ad Antiochenos & ad Heronem. Damas autem & Demas idem mihi esse videntur.

P. 37. Ως χάριτι Θεῦ] i. e. *favori & benignitati divinæ illum in ista excelsa dignitate constituenti.* vel fortasse χάρις hic ponitur vice τῦ χάρισμα. Aliter legebat Interpolator junctim χάριτι Θεῦ ἐν νόμῳ Ιησῦ Χριςῦ. pag. 140. Quæ sequuntur apud V. I. desunt in textu, nec ea agnoscit Interpolator, & sunt plane addititia.

P. 37. Οὐ προσειληφότας] h. e. *non attendentes juventuti Damæ, qui vester Episcopus constitutus & ordinatus est.* Frustra substituit P. Junius προειληφότας. Sensus hic mihi quidem verus esse videtur: quem attigit Interpolator, ὀ πρὸς τὴν φαινομένην ἀφορῶντας νεότητα. Ad ætatem enim Damæ, quum plane juvenis esset, quod ex vultu ipsius cuivis manifeste apparebat, verba ista φαινομένην νεωτερικὴν, referri debent: non tamen prorsus abnuerim tempus *nuperæ recentisque ordinationis* hic quoque posse intelligi. *Ordinem* vero apud V. I. pro *ordinationem* poni tralatitium est.

Θελήσαντος ἡμᾶς] Ita quoque legebat V. I. *volentis nos:* quod tolerari potest. *In honorem Dei, qui vult nos,* subintellige, *communi hac professione Christiana conjunctos, & eadem ecclesiastica disciplina confœderatos, episcopo cuivis, si sit senex, sive juvenis, sincero affectu & reverentia morem gerere.* Cotelerius reponit ὑμᾶς· nec quidem negaverim veriorem esse lectionem.

Τὸ δὲ τοιοῦτον.] Si hic ponatur interpunctio, omnis difficultas evanescit. *Quod vero ad hoc monitum de vera & sincera obedientia juveni Episcopo præstanda spectat,* ὁ λόγος, *illud quod supra jamjam dixi, non tantum ad hominem quantum ad ipsum Deum, qui intimos cordis recessus penetrat, & hanc hypocrisin celatamque contemptionem vindicabit, debet referri:* vel si ὁ λόγος pro *ratione* sensu Mathematicorum accipiatur, sensus erit parum diversus. *Hoc est ejusmodi consilium, in quo, non hominum sed omniscii Dei ratio maxime habenda est.* Ad hunc modum interpolator recte explicat, ἔχει ἀναφοράν.

P. 38. Ἐπίσκοπον μὲν καλοῦσιν] *Justa auctoritate constitutum fatentur, illo tamen inconsulto omnia agunt.*

Διὰ τὸ μὴ βεβαίως] *Eo quod non recta & firma fide neque justo & stabili ordine juxta præceptum Christi & Apostolorum ad sacros cœtus sub cura peculiarium Episcoporum sese conferant.*

Τὸ ἀποθανεῖν εἰς τὸ αὐτοῦ πάθος] h. e. *propter Christi passionem, vel juxta ipsius passionem, quam, tanquam exemplar coram oculis positum exhibitumque, imitari, quavis justa occasione oblata, debemus.* Male ergo inserit Interpolator ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, & omnino præter mentem S. Martyris.

P. 39. Ἐν τέλει ἐφάνη] *Christus, qui ante omnia secula erat apud Patrem, utpote æterni Patris æternus filius, tandem apparuit in fine mundi Judaïci, quando novum seculum sub Evangelio esset incipiendum:* vel, *in fine mundi*

universi. Crediderunt enim istius seculi Christiani, rerum omnium consummationem non procul abfuisse. Ita verba, quæ paullo antecedunt, videntur intelligenda: ἐπεὶ οὖν τέλος τὰ πράγματα ἔχει· *quum omnia jam ad interitum sive ad ultimum finem vergant.* uti in epistola ad Ephesios, §. XI. ἔσχατοι καιροί· more loquendi apud Apostolos frequentissimo.

P. 39. Προκαθημένοις] *Presbyteris, quos Episcopus supra vos in curam regimenque animarum vestrarum collocavit.*

Εἰς τύπον καὶ] *Ut inde incorruptæ fidei regulas ad veram doctrinam cognoscendam ediscatis.*

P. 40. Ἰδίᾳ ὑμῖν] h. e. *separatim. Neque aggrediamini, ut quicquam à vobis separatim extra communionem Episcopi & Presbyterorum in conventiculis vestris factum, rationi congruum, justum aut decens appareat, falsusque color aliunde inducatur.*

Μία προσευχὴ, μία δέησις] *Unio fiat in precibus, in fide & intellectu mysteriorum fidei, in spe, in charitate, & in puro isto gaudio, quod ex spe vitæ futuræ & bona conscientia oritur.*

Εἷς ἐστιν] V. I. *quod est:* ac si ὃ legisset. uti quoque habet Antiochus, homilia LXXX. εἷς videtur esse melior lectio, quæ mox repetitur.

Τὸν ἀφ' ἑνὸς πατρὸς] *Filius*, quando in mundum venit, *à Patre exiisse* dicitur, & tamen *in Patre est:* (ἡνωμένος ὢν, ut paullo ante) *& ad Patrem reversus est:* h. e. post resurrectionem. V. Vind. II. 40. 55. & Bullum p. 290. Verba hæc, penitus ab Interpolatore omissa, ad τὴν ἐμπεριχώρησιν personarum S. Trinitatis, cujus frequens mentio apud Græcos Patres occurrit, referri possunt.

Ἰουδαϊσμὸν] V. I. *secundum Judaïsmum.* Igitur τὸ νόμον glossema frustra & omnino superflue additum videtur. Nec opus est, ut legamus Ἰουδαϊσμοῦ, aut Ἰουδαϊκὸν, ut habet Interpolator. Κατὰ Ἰουδαϊσμὸν & κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν, quod mox sequitur, & deinde paucis interjectis κατὰ Χριστιανισμὸν, rectissime sibi invicem opponuntur.

Κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν ἔζησαν.] *Prophetæ secundum fidem in Christum venturum, vel vitam vere Christianam ab omni flagitio puram egerunt.*

Εἰς τὸ πληροφορηθῆναι] *Præcipuus finis & scopus Prophetarum est, ut adventum Christi prædicerent & enarrarent, per quem Deus voluntatem ejus universis hominibus esset tandem aliquando manifestaturus.*

P. 41.

P. 41. Οὐκ ἀπὸ σιγῆς προελθὼν] Prius dixerat ἀφ' ἑνὸς πατρὸς προελθών. Insignis hic locus optime explicatur à viris præstantissimis, quos hic nominare, quum id nemo ignorare possit, incongruum & absurdum videbitur, contra iniquas exceptiones & cavillationes illorum, qui inde αὐθεντίαν epistolarum S. Ignatii impugnare tentaverint.

Εἰς καινότητα ἐλπίδος] V. I. *ad novitatem spei*, h. e. *ad rerum plane novarum, utpote veteribus incognitarum, spem*. Vel, *si transiverint à veteri Judaïsmo, in quo erant innutriti, ad novitatem Christianæ doctrinæ, quæ novam vitæ in altero seculo obtinendæ spem fovet*. Alter Interpres, *ad vacuam spem*: quasi legisset κενότητα, ut habet codex Augustanus: Nydpruccianus vero νεότητα.

Κατὰ κυριακὴν] Τὸ ἡμέραν hic necessario subintelligendum est, quod ex sequentibus patet.

Ζωὴν ζῶντες] Istud τὸ ζωὴν est merum ἐπίβλημα & plane rejiciendum: nec agnovit V. I. Fortasse reponendum est ἑορτάζοντες.

Δι' αὐτοῦ καὶ θανάτου αὐτοῦ] *Per ipsum*, i. e. *Christum, qui pro nobis mortuus est*.

Ὃν τινες ἀρνοῦνται] V. I. legebat ὃ, *quod quidam negant*. Nec interest, utro modo legatur. Hoc in loco contra Ebionæos videtur disputare S. Ignatius, qui, divinitatem Christi negantes & Judaïsmum introducere satagentes, mysterium illud de salute hominum per Christi mortem procuranda pariter quoque & ex consequenti pernegabant.

Δι' οὗ μυστηρίου] *Per mysterium mortis Christi gratiam fidei accepimus: quapropter mortem ipsam sustinemus*.

Παρὼν ἤγειρεν] *Quando ipse à mortuis resurrexit*, *S. Matth*. XXVII.

P. 42. Μιμήσεται] V. I. *persequatur*. Interpolator μωμήσεται· prorsus male. Vossius legendum contendit, τιμήσεται· alii τιμωρήσεται. Sed forsan lectio hæc, cruda licet, tolerari potest, hunc nimirum in sensum: *Si Deus eodem modo nobiscum egerit, quo contra ipsum agere solemus, miseri peribimus*. Psalm. CXXX.

Ἄλλῳ ὀνόματι] *Alio nomine quam Christianorum*. Ebionæis enim & Gnosticis sacrum illud commune nomen à Christo inditum plane sordebat.

Τις ἐν ὑμῖν] Forte reponendum τί. Sed si altera lectio, quam etiam agnoscit V. I. pro genuina habeatur, tum interpretari oportet, *aliquis inter vos*.

P. 43.

P. 43. Πεαχθέντα] præpone, ἃ εἰσὶ· propter Grammaticæ rationem :. uti habet V. I. *quæ facta sunt.*

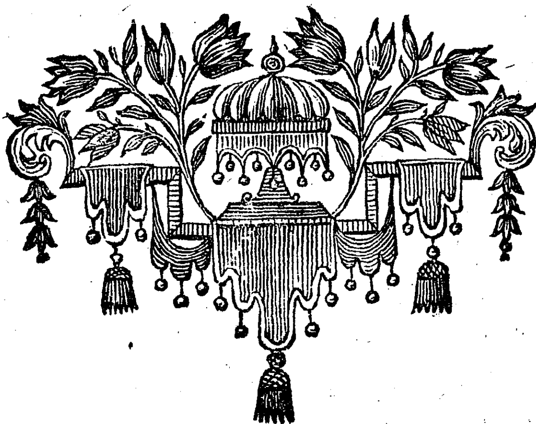
Πρὸς ἕνα] *Cum aliquo ex vobis non sum conferendus.*

P. 44. Καὶ ἀλλήλοις] V. I. *adinvicem:* pro diversa nimirum ratione dignitatis & subordinationis.

Οὐκ ἄξιός εἰμι καλεῖσθαι] Reticet S. Martyr titulum & nomen episcopalis dignitatis, humilitatis caussa. Igitur male additum est ab Interpolatore.

Εφέσιοι ἀπὸ Σμύρνης] Duplici modo explicari potest. Ephesii, qui Smyrnam ab Epheso mei caussa venerunt, & qui jam Smyrnæ agunt: vel Ephesii, qui commercii & negotiorum caussa hic Smyrnæ ante adventum meum degebant tanquam incolæ, licet Epheso oriundi, & forte nascendi istius metropoleos cives. Sed prior interpretatio magis placet, utpote menti S. Ignatii longe accommodatior.

P. 45. Εν τιμῇ] Διὰ τιμῆς, *ob honorem.*

IN EPISTOLAM

IN EPISTOLAM

AD

PHILADELPHENSES.

P. 45.

Γαλλιωμένη] Recte. Vocabulum enim hoc frequenter occurrit apud Scriptores N. Instrumenti, quos imitatur S. Martyr. Vulgati codices habent ἀγαλλομένη, sensu eodem.

P. 46. Παράμονος] *Gaudium stabile, & quod nullis vicissitudinibus, quæ menti ægritudinem inducere solent, obnoxium, perpetuo manet.* Vulgatus Interpres habet, *singulare*; vera & Grammatica vocis notatione non intellecta. V. I. *incoinquinatum:* ac si legisset ἄμωμος. Occurrunt enim hæc verba conjunctim in epistola ad Magnesios §. VII. ἐν τῇ χαρᾷ τῇ ἀμώμῳ, *in gaudio incoinquinato.* Identidem reddit hanc vocem in epistola ad Trallenses ἄμωμον διάνοιαν *incoinquinatam mentem.*

Εν γνώμῃ] h. e. διὰ γνώμης, *juxta sententiam & ordinationem Christi per Apostolos factam.*

Ον ἐπίσκοπον] Sensus hujus loci mancus videtur, nisi legamus τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν. Ita habet Interpolator cum additamento θεασάμενος ὑμῶν τὸν ἐπίσκοπον.

Ουκ ἀφ' ἑαυτῦ, ὐδὲ δι' ἀνθρώπων] h. e. *non ex proprio impulsu aut inanis gloriæ affectatione, aut quopiam malo affectu, neque emendicatis ambitisque suffragiis populi;* sed *designatus,* ἀποδεδειγμένος, *declaratus, & constitutus episcopus Philadelphensis; sed solo Dei & Christi amore ductus episcopale hoc munus sive ministerium in commune bonum universi populi Christiani & ecclesiæ ab ipsius beatissimo Fundatore institutum ex intuitu & sensu ejuscemodi publicæ utilitatis in se suscepit.*

Ος σιγῶν.] V. epist. ad Ephes. §. VI. & XV. Hic illius episcopi modestiam laudat & admiratur S. Ignatius, qui se mitem ac mansuetum erga immorigeros gessit, & tacuisse visus est; isthoc tamen silentio potentior, potestate Episcopali tempore commodo majori cum fructu usurus, quam ii qui effreni verborum profusione, dogmatumque vanorum ostentatione aures & mentes Christianorum conturbant.

P. 46. Συνευςύθμισαι] Vulgati codices συνήςμοςαι. quæ vox occurrit in epiſtola ad Epheſios §. IV. συνήςμοςαι -- ὡς χοςδαὶ κιθάςᾳ. Hic vero caſibus inverſis, ὡς χοςδαῖς κιθάςα· quia de ſolo Epiſcopo loquitur, quem tanquam citharam chordis conſonam, h. e. cum populo ſuo convenientem repræſentat. Perperam ergo reddit V. I. *concordes eſtis.*

Τὴν εἰς θεὸν αὐτῦ γνώμην] *ſententiam juxta conſilium & præceptum Chriſti, probam, piam, juſtam, & quæ auctoritate divina nititur.*

P. 47. Ἀληθείας] Deeſt particula connexiva καὶ, quæ præponi debuerat: quam habet V. Interpres in codice Cantabrigienſi, licet à D. Uſſerio prætermiſſam. Cum prioribus ergo conjungi & poteſt & debet, *Filii igitur lucis & veritatis :* nec opus eſt, ut cum τῷ μεςισμὸν conſtruatur, perturbato verborum ordine; præſertim quum τὸ μεςισμὸν ſine aliquo adjuncto ſtatim ſequatur. Fruſtra addit Interpolator τῆς ἑνότητος. Hic enim μεςισμὸς per ſe eſt *diviſio ſive ſeparatio ab iſta eccleſia, cui præeſt Epiſcopus.*

Ἀξιόπιςοι] *Qui videntur digni fide, & non ſunt.* quod expreſſius dixit S. Ignatius in epiſt. ad S. Polycarpum: οἱ δοκῦντες ἀξιόπιςοι εἶναι. ἡδονῇ κακῇ. *blanditiis carnis impurarumque cupiditatum permiſſu & indulgentia :* quod Gnoſticis aliiſque hæreticis exprobrarunt Apoſtoli, & antiquiſſimi eccleſiæ Chriſtianæ Scriptores.

Θεοδςόμυς] Chriſtianos, *qui medio verſus Deum curſu* voluptatum præſtigiis irretiti impeditique flacceſcunt, & præda fiunt hoſti animarum. Alio ſenſu uſus eſt hoc vocabulo S. Ignatius in epiſtola ad Polycarpum, pro legato aut nuncio ad Eccleſiam Antiochenam mittendo §. VII. quem in epiſt. ad Smyrnenſes §. XI. θεοπςεσβύτην appellat. Ita enim illic legendum eſt, ut ſupra adnotavi, pro θεοπςεπεςάτην.

Ἀποδιϋλισμένον] Ἀποδιϋλισμὸν. V. I. *abſtractionem. Tantum abeſt, ut vos ſchiſmatis poſtulem, ut ab iſtiuſmodi ſordibus fæcibuſque puri & purgati ſitis.*

Μετανοήσαντες] Pœnitentes, præſertim Schiſmatici ad communionem & unitatem eccleſiæ admiſſi & reconciliati per Epiſcopum. V. mox §. VIII. ubi appellatur ἑνότης θεῦ.

P. 48. Ἐν ἀλλοτςίᾳ γνώμῃ] *In doctrina à veritate, & potiſſimum ab hoc dogmate de unitate eccleſiæ, ad ipſam ſtabiliendam neceſſario, aliena.*

Τῷ πάθει ἐ συγκατατίθεται] V. I. *iſte paſſioni non concordat.* Potius, *non credit*, h. e. *non conſentit* huic veritati, Chriſtum nimirum ſanguine ſuo fundaſſe eccleſiam, quam ſchiſmate convellit & evertere conatur. Interpolator,

ὗτος

ὕτος ὐκ ἔςι Χριςῦ, ὕτε τῦ πάθυς αὐτῦ κοινωνός· perperam omnino, nec ad mentem sensumque S. Martyris.

P.48. Μία σὰρξ] *Una caro Christi in Sacramento Eucharistiæ per symbolum panis exhibita: unus idemque sanguis, ut unus idemque calix.* Interpolator, ἓν αὐτῦ τὸ αἷμα, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυθέν.

Ανάρπαςος] V. I. *Imperfectus.* Proculdubio legebat in suo codice ἀναπάρτιςος· uti quoque habet Interpolator. Sequitur enim proxime, ἡ προσευχὴ ὑμῶν εἰς θεόν με ἀπαρτίσει· quo vocabulo hac ipsa in re antea usus fuerat in epistola ad Ephesios §. III. ὔπω ἀπήρτισμαι· nempe *se adhuc imperfectum* credidit, *licet vinculis abductum, nec nisi morte perficiendum & consummandum.*

Ελεήθην] V. I. futuro tempore reddit, *propitiationem habuero.* ut *illo peculiari statu, qualiscunque sit, qui misericordia mihi obtigit, tandem consummer.* Interpolator, ἐκλήθην, *vocatus sum.*

Προσφυγὼν τῷ εὐαγγελίῳ] *Evangelio, quod consulendum est, utpote quod Christi in cœlis absentiam supplet.* Forte προσφύγωμεν, *confugiamus*: ut melius conveniret cum sequentibus: καὶ τὺς προφήτας δὲ ἀγαπῶμεν. Interpolator vero, ut S. Ignatium, præ festinatione regulis Grammaticæ & Rhetoricæ Schematismis haud sollicite, multo minus accurate attendentem, excusaret, sequentia verba ad eandem singularem personam restringit: καὶ τὺς προφήτας δὲ ἀγαπῶ.

Ως σαρκὶ Ιησῦ] *ac si Christus jam in terris esset in sua præsentia corporali, & à suis cultoribus coram adeundus.*

P. 49. Τοῖς Αποςόλοις ὡς πρεσβυτερίῳ τῆς ἐκκλησίας.] *Scriptis Apostolorum, qui synedrium ecclesiæ Christianæ constituebant,* quibus fides adhibenda est, ac si ipsi jam Hierosolymis consilio simul adsedissent.

Εἰς τὸ εὐαγγέλιον] V. I. in *Evangelium.* Licet τὸ εἰς redundare videatur, expungi vix concesserim. *De rebus in Evangelio clarius manifestatis Prophetas multa annunciasse:* ut post in hac epistola, eadem præpositione retenta. Οἱ γὰρ ἀγαπητοὶ προφῆται κατήγγειλαν εἰς αὐτόν. §. IX.

Εἰς αὐτὸν] i. e. Christum: quod videtur reponendum juxta V. I.

Εν ἑνότητι Ιησῦ Χριςῦ] *uniti per fidem in Christum venturum.*

Συνηριθμημένοι] *Prophetæ cum Apostolis in Evangelio connumerati:* utpote de quibus utrisque insigne testimonium illic reliquit Christus.

P. 49.

P. 49. Ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τῆς κοινῆς ἐλπίδος] *In evangelio, quod communia spei omnium fidelium objecta clare revelavit:* vel *in evangelio Christi, qui est omnium Christianorum spes*; ut appellatur in fine hujus epistolæ, & epistolæ ad Ephesios.

Ἐὰν δέ τις Ἰουδαϊσμὸν] Perinde erit, sive de Ebionitis & Cerinthianis, sive de Gnosticis hæc periocha intelligatur, qui quum essent ἀκρόβυστοι, aliis, ut circumciderentur, subdolis Scripturarum de necessaria istius Judaïci ritus observatione interpretamentis, Judæis præsertim quorum gratiam hac ex parte captatum ibant, persuasere.

Ἐὰν δὲ ἀμφότεροι] *Tam hi quam illi, qui post impleta vaticinia & prædicationem Evangelii Christum non confitentur, neque familiaribus sermonibus prædicant & agnoscunt, plane mihi videntur in cippos conversi, figura tenus homines, vita & religionis sensu vacui.*

P. 50. Μήποτε θλιβέντες τῇ γνώμῃ αὐτοῦ] *Ne diaboli ipsius*, vel potius, *cujuspiam hæretici, consilio, sententia, & blanditiis à placido mentis statu in angores dejecti.* Verba vero hæc τῇ γνώμῃ αὐτοῦ omittuntur ab Interpolatore.

Οὐκ ἔχει τὶς καυχήσασθαι] *Nemo inter vos sive clam apud se sive publice coram aliis rumores jactabundos spargere potest, quod, dum apud vos præsens essem, rem vestram familiarem aliquo modo imminutum iverim. Hoc enim studiose & sedulo cavebam, ut hac ex parte omnem gloriandi materiam illis præscinderem.*

Εὔχομαι, ἵνα μὴ] *Hoc vero a Deo precor, ut illud, quodcunque sit, quod dixi, non cedat in testimonium contra ipsos.*

Τὸ πνεῦμα οὐ πλανᾶται, ἀπὸ Θεοῦ ὄν] *Revelatio doctrinæ Evangelicæ, quia à Deo procedit:* vel potius, *sacer iste impulsus, quo a Deo, mihi hoc dictante, animatus sum, est infallibilis.*

Μεγάλῃ φωνῇ] Adde ex veteri Interprete Θεοῦ φωνῇ. Quod quoque legisse videtur Interpolator.

Lin. ult. Μάρτυς δέ μοι] *Christum testor me salubria hæc monita de obedientia Episcopo præstanda & de unitate servanda, non ab aliquo homine, sed à spiritu sancto in Scripturis loquente edoctum fuisse.*

P. 51. Ἐγὼ μὲν οὖν τὸ ἴδιον ἐποίουν] *Hoc, quod mei est officii, & quod ad munus Episcopale spectat, sponte mea, absque impulsu aliorum, utpote Dei gratia indolem meam adjuvante, ad unitatem proclivis, faciebam.*

P. 51. Δεσμὸν] Interpolator addit, ἀδικίας sed absque aliqua necessitate.

Ἐν τοῖς ἀρχαίοις] V. I. *in veteribus:* ac si hic allusum esset *ad libros veteris Instrumenti*, aut *ad libros veterum Judæorum;* quasique etiam ii, contra quos disputat S. Ignatius, nulli testimonio ex Evangeliis deprompto fidem adhiberent, nisi ex istis antiquioribus codicibus adstrueretur. Sed mihi omnino videtur reponendum ἐν τοῖς ἀρχείοις, ut habet Interpolator (licet Interpres iste juxta alteram lectionem reddit *in antiquis*) h. e. *in archivis:* quod vocabulum mox bis resumit S. Martyr, ut de hac lectione tanquam vera vix dubitari possit. Circa hæc tempora de authenticis codicibus Evangeliorum verisimillimum videtur fuisse non modicas disputationes, distractis sollicitisque hac de re Christianorum animis; unde dogmata illa de œconomia Christi in terris probari possent, quæ fraude hæreticorum, alia Evangelia sub nominibus Apostolorum supponentium, aut vera diversimode corrumpentium, in disceptationem veniebant. Ad hosce codices originales merito erat provocandum, si quidem alicubi in archivis pro certo ac compertissimo repositi exstitissent. Hæc nimirum sententia, quam hic protulit S. Ignatius, hæreticorum erat, qui auctoritatem IV. Evangeliorum, quæ orthodoxi Christiani frequenti diligentique manu versabant, subvertere maximopere cuperent & anniterentur, quasi codices isti, quos tractabant, essent novitii & recentes, & nuperrime, si non adinventi, saltem descripti fuissent. Horum autem importunis clamoribus, qui hoc ex archivis sibi ostensum vellent, quum obviam iverit intercesseritque S. Ignatius, nimirum *non opus esse ejusmodi archiva & autographa consulere, quum eorundem apographa jam à longo tempore exstent, ubivis inconcussa fide ab omnibus hactenus recepta, inque iis describatur quicquid ad historiam vitæ & mortis Jesu Christi, quod nobis cognitu necessarium est, pertinet*, regesserunt maleferiati homines, huic justæ responsioni parum adquiescentes, ὅτι a πρόκειται (si hæc lectio vera aut sententia perfecta sit sine cujuspiam particulæ immutatione: nec quicquam hac ex parte adjuvat Interpolator, qui pro more suo penitus omisit) *exemplar istud originale propositum esse, & in publicis tabulariis custoditum, & consulentibus exponendum*, ut lites enatæ tol-

a Vossius contendit particulam negativam addi debere, ὅτι οὐ πρόκειται, pro παράκειται· sed parum probabiliter. In margine sui codicis habet D. Pearsonus, ἴσ. ὅτι pro οὔ τι.

lerentur; hujus solius auctoritati standum esse: vel πρόκειται· *hoc à nobis proponitur & in medium objicitur, tanquam cardo controversiæ, quæ jam alterutrinque disceptanda & discutienda venit.* Immodestum hoc postulatum de istius archivis conquirendis & consulendis rejicit sapientissimus & fortissimus Martyr, ἐμοὶ δὲ ἀρχεῖά ἐστιν Ἰησοῦς Χριστὸς, *ipse Jesus Christus supplet vicem omnium archivorum: nec opus est aliis archivis, quam publica Christianorum fide in Christum, in ipsius passionem, quam pro salute humani generis in cruce subiit, & mortem, & ab inferis resurrectionem. Hæc sunt nostra Archiva* ἄθικτα, (sic enim legi oportet) *illibata, ab impuris hæreticorum glossis intacta, quæ nulla audax manus polluere & temerare potest. Hæc nobis abunde suppetunt, nec aliis, præterquam apographis, & publica Christianorum fide, quibus in Christiana doctrina instruimur, ad justificationem & salutem nostram necessaria, indigemus.*

P. 52. Τὰ ἄθηκτα ἀρχεῖα] Miram incogitantiam hic prodit V. I. *Mihi autem principium est Jesus Christus, inapproximabilia principia* --- neutrius vocis veram significationem assecutus. Itidem quoque male alter Interpres, *mihi antiquitas Jesus Christus est: & principatus ejus est crux & mors ipsius* &c.

Ἱερεῖς] *Sacerdotes sub Mosaica dispensatione constituti.*

Ὁ ἀρχιερεὺς] Ut summus sacerdos Judæorum solus ingressus est sancta Sanctorum: ita Christus ἀρχιερεὺς διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια. Ebr. IX. 11. 12. Ἀρχιερεὺς μέγας. Ebr. IV. 14. sive ὁ μέγας ἱερεὺς ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ. X. 21. *Ipse sempiternus Pontifex, Dei filius, Jesus Christus:* S. Polycarpus in epist. ad Philippenses. Ille enim est *sacerdos summus*, de quo loquitur S. Ignatius: *Ille solus novit arcana Dei, & revelavit voluntatem ejus hominibus.*

Εἰς ἑνότητα Θεοῦ] Ut paullo supra. Τὸ Θεοῦ quoque habet Interpolator. Legebat vero V. I. πίστεως.

Ἐξαίρετον δέ τι] *Hoc nempe proprium & peculiare habet Evangelium, quod Salvatoris nostri Domini Jesu Christi adventum, & in terris præsentiam, & mortem, & resurrectionem enunciat.*

P. 53. Ἀπάρτισμά ἐστιν ἀφθαρσίας.] An *morum*, an *immortalitatis* per resurrectionem, quando corruptibile fiet incorruptibile? Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν· 1 Cor. XV. 53. Evangelium enim exquisitiores vitæ instituendæ regulas proponit, & ubique resurrectionis & vitæ immortalis in altero mundo fidem ingerit, & quasi sæpius inculcando perficit. Forte etiam ἀπάρτισμα ἀφθαρσίας idem est ac

ἀπαρ-

ἀπάρτισμα ἄφθαρτον, *perfectio incorrupta*, i. e. integra puraque completio eorum quæ prædixerunt Prophetæ, de quibus immediate ante locutus est S. Ignatius.

P. 53. Χειροτονῆσαι διάκονον] *Constituere quempiam è diaconis, ut hac legatione fungatur*: juxta laxiorem istius vocis apud Scriptores Græcos sensum & significationem.

Αὐτοῖς εἰς τὸ αὐτὸ γενομένοις] V. I. *ipsis in id ipsum factis*. Sed forte legendum γενόμενον, *ob hoc ipsum illis factum*: h. e. ob tranquillitatem redditam.

Οὐκ ἔστιν ἀδύνατον] *Hoc à vobis, si promptum animum geratis, licet non absque aliqua difficultate, fieri potest*. Pessime Interpolator: οὐ πᾶσιν ἀδύνατον. Frustra emendavit D. Junius, παντάπασιν· nec sensum expiscari potuerunt aut ille aut D. Usserius, qui ex vera lectione codicis Medicei quam confirmat V. I. facile fluit.

Περὶ δὲ Φίλωνος] *Quod ad Philonem & Rheum Agathopodem spectat, illi de vestra liberalitate & benevolentia, qua illos, dum apud vos essent, excepistis, multa testantur*. Stylus S. Martyris hic mire confusus videtur. Neque enim vinctus & militibus circumseptus elegantiæ & accurationi sententiarum vacare potuit.

P. 54. Ἀντερωθείησαν] *Ipsis condonet gratia Christi*.

IN EPISTOLAM

AD

TRALLIANOS.

P. 55. N πληρώματι] An πλήρωμα hic denotet universam Christianorum istius ecclesiæ multitudinem?

Ἐν Ἀποστολικῷ χαρακτῆρι] *Juxta formam Apostolicæ salutationis.*

Οὐ κατὰ χρῆσιν ἀλλὰ κατὰ φύσιν] *Inculpata hæc mens non acquiritur usu & exercitio, sed divina gratia & habitu innato, quam illi indidit & insevit doctrina & institutio Christiana:* ut antea in epist. ad Ephesios in initio, φύσει δικαία. S. Barnabas in initio epistolæ, *quod sic naturalem gratiam accepistis.* & pag. 229. Οἶδεν ὁ τὴν ἔμφυτον δωρεὰν τῆς διδαχῆς αὐτοῦ θέμενος ἐν ἡμῖν. V. I. *Scitote, quia* (lege *scit ille, qui*) *naturale donum doctrinæ suæ posuit in nobis.*

P. 56. Μυστήριον] Lege μυστηρίων cum Interpolatore & veteri Interprete, qui sensus explendi caussa addit, *ministros existentes mysteriorum Jesu Christi.*

P. 57. Τοὺς διακόνους ὡς Ἰησοῦν Χριστὸν] Rectius in codice suo legebat. V. I. ὡς ἐντολὴν Ἰησοῦ Χριστοῦ, *ut mandatum Jesu Christi:* uti in epistola ad Smyrnæos §. VIII. τοὺς δὲ διακόνους ἐντρέπεσθε ὡς θεοῦ ἐντολήν. Primam tamen lectionem retinet Antiochus Monachus, qui sequentia multo verius & accuratius habet: Ὁμοίως πάντες ἐντρεπέσθωσαν τοὺς διακόνους, ὡς Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τὸν ἐπίσκοπον, ὡς τὸν πατέρα. Inde textus Græcus, qui verborum trajectionem & additionem admisit, reformandus videtur.

Τὸ κατάστημα] *Animi constitutio ex bona indole orta, quæ ex habitu & temperamento corporis dignoscitur. Statusque corporis naturalis, dotesque animi quasi inde enatæ est potens virtutis documentum. Docet, dum silet: moresque, modestia & mansuetudine conditi, magnam vim in aliorum mentibus, vel ipsis invitis, exerunt, coguntque vel impios hæreticos illum diligere & venerari.*

Ἀγαπῶντας] In margine sui codicis, quo jam utor, annotavit D. Pearsonus: *Hæc corrupta videri ante ætatem Inter-*

Interpolatoris : quod maximæ antiquitatis indicium : certe ante Interpretem hunc Latinum magis inquinata esse. Hunc locum fœdissime corruptum luxatumque & quem frustra tentarunt magni viri, Claudius Salmasius, Isaacus Vossius, & Patricius Junius, felicissime sanavit redintegravitque sagax D. Pearsoni ingenium.

P. 57. Ὡς Ἀπόστολος] Hic quidam inserendam volunt particulam negativam, οὐκ, ut hæc sententia cum notissima B. Martyris humilitate, qua omnem sui arrogantem opinionem amolitur, conveniat: & sic legebat Interpolator, licet cetera parum intellecta mutilaverit. Mihi potius particula ista priori sententiæ parti præfigenda videtur, εἰς τοῦτο οὐκ ᾠήθην, hoc nimirum sensu: *Quum Episcopus vester ob externum corporis habitum & placidissimos mores, ceterasque bonæ mentis dotes, sit apud hæreticos, Christianæ veritatis hostes, & Gentiles, à veri Dei cultu alienos, plane venerabilis, non mihi temperandum est, quum id possim, quin in tanti viri laudes vehementiori impetu me effundam:* εἰς τοῦτο δὲ οὐκ ᾠήθην, *in hoc vero non id mihi assumo, ut ipse jam ex sententia Imperatoris ad mortem damnatus, quasi Apostolus, vobis præcipiam.* Sed huic conjecturæ tanquam penitus incertæ vix fidendum habeo. Judicent eruditiores, sed candide, & absque supercilio Critico.

P. 58. Οἱ γὰρ λέγοντές μοι] Hic præ modestia vir sanctissimus verba hujusmodi, μάρτυς ἔσῃ, quæ coram apud ipsum Tralliani aliique de futuri, quod instabat, martyrii gloria disserentes protulere, reticet, ne jactare & plus æquo efferri videatur. Interpolator μὲ ἐπαινοῦντες· explicatione superflua.

Ὁ ζῆλος] Sentio cum D. Vossio, Interpolatorem addendo τὸ ἐχθροῦ S. Ignatio contrarium sensum affinxisse: quasi hæc de diaboli malitiosa cupiditate, qua ad illum perdendum incitaretur, dixisset. Hoc enim cuivis maxime apparuit, neque quenquam latere poterat. Potius de suiipsius pro Christo moriendi desiderio, quo illi sibi maxime conscius æstuabat, intelligendum videtur. *Licet id multi, de illo non recte judicantes, ignoraverint; inde vero se animo magis oppressum esse, & acrius quidem conflictari, ne iste ardor mentis in jactantiam desciscens sibi cedat in præjudicium, aut impediat, ne gloriosum illum exitum, quem tantopere ambiisset, assequatur.*

Καὶ συγγνωμονεῖτέ μοι] Hæc sunt in parenthesi includenda.

P. 58. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐ καθότι δέδεμαι] *Non facultatem hanc supercœlestia intelligendi mihimet arrogo, eo quod vinctus sim.*

Δυνάμενος] Adde νοεῖν· quod habet Interpolator & V. I. quod in codice Mediceo oscitantia Librarii excidebat.

Τὰς τοποθεσίας τὰς ἀγγελικὰς] *Diversos ordines* (τάξεις, ut habet Interpolator) *& gradus Angelorum*, quos Deus Ἄρχοντας constituit: Dan. cap. X. Chrysostomus in encomio S. Ignatii illum dicit familiari cum Angelis conversatione participem fuisse ῥητῶν καὶ ἀποῤῥήτων. Inter ἀπόῤῥητα vero recenseri merito videtur divina illa & supercœlestis scientia de ordinibus Angelorum.

Παρὰ τοῦτο] *Licet hæc sciam*, (vel, *his exceptis prætermissisque*) *in numero discipulorum adhuc sum recensendus. Multa enim nobis deesse fateri plane necesse est & omnino oportet, ne aliter inani hujuscemodi scientiæ jactatione à Deo deficiamus.*

P. 59. Οἱ καιροὶ παρεμπλέκουσι] Locus plane corruptus, in quo restituendo multi sudarunt. Isaacus Vossius legendum statuit, οἱ καὶ ἰοῖς παρεμπλέκουσιν· quod facile & ἀναντιῤῥήτως admitti possit, si veterem versionem ad hunc modum emendare liceat: *qui & inquinamentis implicant*: cujus ingeniosæ conjecturæ favet Interpolator, τὸν ἰὸν προσπλέκοντες. Hanc tamen improbat M. Meibomius in præfatione ad dialogum *de Proportionibus*, legendo, syllabis tantum collectis, οἳ καὶ ῥυπαροῖς ἐμπλέκουσιν· quam emendationem quoque profert Cotelerius. Sane τὸ ῥυπαρὸς à V. I. redditur *inquinatus*, in epistola ad Ephesios, ubi de hæreticis loquitur: ὁ τοιοῦτος ῥυπαρὸς γενόμενος, *talis inquinatus factus.* Quid si legamus, οἱ καὶ ῥυπαροὶ vel οἱ μιαροί; Sed hoc est hariolari, & Andabatarum more in tenebris digladiari. Vossianam vero correctionem verisimiliorem esse verba sequentia demonstrant, hoc sensu: *quod hæretici, sub speciosis novæ illuminationis mysticæque & sanctioris veritatis nominibus & titulis doctrinæ Christianæ sua, sive venenata & exitiosa, sive turpia & impura, dogmata dolose innectunt; ut venefici medicamentis dulce & vino ac melle conditum virus solent immiscere, ab incautis, quos certius volunt occidere, avidius & non sine delectatione imbibendum.*

Κἀκεῖ] *Hoc ipso haustu certam ineluctabilemque mortem.* V. I. legebat ἐν ἡδονῇ κακῇ· sed vitiose.

Καὶ τῶν διαταγμάτων] Interpolator videtur legisse κατὰ τὰ διδάγματα, hoc modo παραφράζων ---- καθ' ὃ ὑμῖν οἱ μακάριοι διετάξαντο Ἀπόστολοι.

P. 59.

P. 59. Πρεσβυτερίυ καὶ διακόνυ] V. I. legit πρεσβυτέρυ καὶ διακόνυ numero singulari. At proculdubio legendum πρεσβυτερίυ aut πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ut habet Interpolator. *Qui communicat cum Episcopo ceterisque illi in administranda sacra functione & præsertim in celebranda eucharistia subordinatis, mente & judicio purus est: sin aliter, conscientiam integram non habet.*

P. 60. Τὸ ἐν Θεῷ πλῆθος] *Populus Christianus in cœtibus sacris congregatus.* Hoc misere pervertit Interpolator, & de doctrina Christianorum interpretatur.

Ὑποχθονίων] Male intelligit interpolator de iis, qui cum Christo resurrexere.

P. 61. Ἄρα ἐ καταψεύδομαι] Interpolator ἄρα καταψεύδομαι absque particula negativa: Vossius levi mutatione emendat, ἄρα ἐν καταψεύδομαι. Sed lectio codicis Medicei, quam V. I. sequitur, retinenda videtur: & merito quidem, si verba interrogative accipiantur: *Nonne, si Christus, ut ipsi blasphemant, putative solum passus sit, ipse moriendo Dominum Christum splendido hoc mendacio traducam?* Superflue autem addit Interpolator, τῦ σαυρῦ τῦ κυρίυ.

Κλάδοι τῦ σαυρῦ] Male Interpolator, τῦ πατρός. Metaphora hac de arbore crucis plusquam semel usus est S. Ignatius. *Nolunt hi hæretici Evangelicam doctrinam de passione Christi amplecti & profiteri: ex hac autem professione & fide enascitur incorruptio integritasque morum, utpote ejusmodi ramorum genuinus germanusque fructus. Vi hujus fidei in passione Christi per prædicationem Evangelii facti sumus membra corporis ejus, quum ille sit caput ecclesiæ: Deo hanc unionem Spiritualem promittente & operante.*

P. 62. Ὅς ἐςιν αὐτός.] Fortasse hoc vult B. Martyr, *qui Deus est ipse Christus.* V. I. legebat ὅ. *quod est ipse.*

Ἅμα συμπαρέσαις μυ ἐκκλησίαις.] Lege cum V. I. & Interpolatore μοι. *Episcopis Presbyterisque, ecclesiarum legatis, qui huc me videndi caussa venerunt, jamque præsto mihi adsunt.*

Οἱ κατὰ πάντα] V. I. *Qui secundum omnia.* Non opus est, ut reponamus αἱ. Interpolator majoris explicationis caussa, ut constructio inde salva fieret, & quidem non inficete: ὧν οἱ ἡγύμενοι.

Ἐξαιρέτως καὶ] Hæc vox male hic transposita debet sequi particulam conjunctivam καὶ, vel interpunctio post καθ' ἕνα apponenda est. Item post πατρὸς comma appingi oportet, *in honorem Patris, Jesu Christi, & Apostolorum, quorum successores sunt Episcopi.*

P. 63. Οὗ περίκειμαι] V. I. *qua conor.* fortean mendose pro *coronor*, i. e. *circundor*, *cingor*, *quæ me*, *morte appropinquante*, *circumstat.* Alter Interpres, *cui subjaceo.* Vedelius legit παράκειμαι, *propinquus*, *vicinus sum*, & interpretatur, *quam propediem consequar.* Non vero mihi displicet prior lectio, quam codex Mediceus & vulgati præ se ferunt.

Λέγεσθαι] Subintellige ποιμὴν sive *Episcopus:* quod ob modestiam & humilitatem reticet Vir Sanctissimus, ut antea observatum fuit. V. epist. ad Smyrnæos §. VIII. & ad Ephes. §. XXI.

Αγνίζετε ὑμῶν] Rectissime correxisse videtur Cotelerius ἁγνίζηται· quod etiam in oram codicis mei conjeceram. Tunc autem videtur inserendum ὑπὲρ vel ἀνθ' ὑμῶν. Interpolator habet ἀσπάζεται ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα. Quæ forma loquendi occurrit in fine epistolæ ad Romanos.

IN EPISTOLAM

IN EPISTOLAM

AD

ROMANOS.

P. 64. λεημένη] In exemplari Symeonis Metaphrastæ ex codice Mediceo in bibliotheca Regis Christianissimi desumpto, & ad me per V. Cl. & doctissimum D. Papebrochium, S. J. Theologum, transmisso, legitur ἠλειμμένη, *uncta:* omnino male; (quum codex in archivis Baroccianis in bibliotheca Oxoniensi, quem contuli, habet ἐλεημένη) ni potius dicendus sit error festini exscriptoris. Codex Nydpruccianus habet εὐλογημένη, contra fidem & scripturam aliorum codicum. Sed laboris pene infiniti, vix tamen cujuspiam, saltem non magni, usus & momenti erit observare & in censum referre omnes variantes lectiones aut codicum vulgatorum Græce, aut Interpretum Latinorum. Sufficit veteris Interpretis, quam denuo à nobis collatam edimus, versioni κατὰ πόδα inhærere, præcipuasque aliorum variationes obiter repræsentare: in quibus colligendis patientia & industria D. Usserii maxime exercetur.

Πατρὸς ὑψίστου] Ita quoque Logothetes. In interpolatis exemplaribus & editionibus, ὑψίστου θεοῦ πατρός.

Ἰησοῦ] Symeon præfigit κυρίου.

Μόνου] Uti quoque apud Symeonem. In vulgatis editionibus μονογενοῦς, *unigeniti.* Sed τὸ μόνου juxta veterem nostrum Interpretem retineri potest, *solius:* & fortasse rectius videtur.

Ἠγαπημένη] Ceteri Græci codices habent ἡγιασμένη. Cum codice Colbertino consentiunt Symeon & V. I. *dilecta.*

Θελήσαντος] In vulgatis ποιήσαντος. Sed lectio prior integra est, nec immutanda: quippe ad mentem S. Ignatii; ut in epistola ad Magnesios. §. III. εἰς τιμὴν οὖν ἐκείνου τοῦ θελήσαντος ἡμᾶς. V. I. *in honorem igitur volentis nos.* Mutavit autem Interpolator ad vitandam, ut putabat, ταυτολογίαν· quia τὸ θελήματι præcessit. Hæc legebat Symeon recte, uti & verba immediate sequentia: τὸ enim πίστιν καὶ in vulgatis, uti & τὸ καὶ σωτῆρος, additamentum plane superfluum est.

P. 64. Ητις καὶ] Particulam καὶ, quæ emphatice inseritur, codices vulgati male omisere.

Εν τόπῳ χωρὶυ] Vir eruditissimus Herbertus Thorndikius in disputatione de ratione ac jure finiendi controversias in Ecclesia : Londini 1670. pag. 386. nihil aliud per τόπον χωρὶυ Ρωμαίων intelligit, *quam Vaticanum, ubi erat sedes ecclesiæ Romanæ propter Petri tumulum, qui Judæos Vaticanum habitantes ad fidem adduxerat.* Ingeniose quidem, magis quam solide. Quis enim concesserit Christianos isthoc tempore in colle Vaticano, loco maxime conspicuo, ecclesiam, quasi primam omnium ecclesiarum Romæ, ob sacros conventus exstruxisse, aut Judæos ad fidem Christi ex prædicatione S. Petri conversos ibi solum habitasse? & non potius in regione Transtiberitana, in quam illos olim concluserat Imperator Augustus, ut ex Philonis ad Cajum legatione patet, ac etiam in suburbiis? Inde quoque Christianos non uno tantum loco, sed alibi & passim per Urbem, ubi occasio tulisset, ad Deum & Christum colendum clam convenisse à vero non absimile est. Non ergo videtur S. Martyr hac phrasi peculiarem aliquem Romæ locum, in quo Christiani conveniebant, respexisse, sed Urbem ipsam in genere cum pomœriis, sive ecclesiam, ex Christianis in ista principe civitate conflatam, cui ex dignitate loci, eo quod esset sedes imperii, hæc præeminentia obtingebat. Usserius in veteri Latina versione legendum putat *chorii, Græca voce χωρὶυ retenta*, quasi V. iste I. idem innuisset cum altero Interprete, qui explicatius reddidit, *in loco regionis Romanorum*, tanquam ejusdem cum χώρα significatus. Isaacus vero Vossius audacter pro more suo in Græco textu legendum contendit χορῦ· quia S. Ignatius *choris comparat cœtus Christianorum :* addita hac ratione ; *uti singulis choris suus est magister, cujus ad modum & mensuram omnes attendunt : ita quoque singulis chori Romani membris præsidem ponit ecclesiam, cui concorditer omnes parere debeant.* Sed tanti nominis auctoritas, alias magni facienda, parum ad inficetam istam conjecturam fulciendam valet. Marcus Meibomius in præfatione ad dialogum de proportionibus, Hafniæ 1655. gloriatur, se hujus loci, variis celeberrimorum Virorum explicationibus infeliciter tentati, veram lectionem quam minima Scripturæ immutatione proferre posse, nimirum pro χωρὶυ substituendo τὸ κυρὶυ· additque explicationis gratia, *Romanum episcopum* ἐν τόπῳ Κυρὶυ Ρωμαίων προκαθῆσθαι, *Dei loco Romanis præsidere.* Quis vero criticam hanc audaciam patienti animo ferat?

Ecclesiæ

Ecclesiæ Romanæ, sive universo Christianorum illic degentium cœtui, inscribitur epistola, non istius sedis episcopo; nec si verba hæc ejusmodi interpretamentum admiserint, cuidam sani sincipitis credibile videbitur, hoc elogium soli Romano Pontifici, nempe illum ἐν τόπῳ Κυρίȣ sive *vice Christi* suis peculiarem in modum præesse, S. Ignatium voluisse assignare: ceteris ejusdem meriti, ejusdem dignitatis, ejusdem sacerdotii exclusis. Sed futilem istam hariolationem non est ut operose nimis damnem. Barbaram licet hanc locutionem appellaverit vir summus Isaacus Casaubonus, Exercitat. XVI. ad Annales Baronii n. 150. mihi illius explicatio, à D. Pearsono adhibita, plana, facilis, & ad mentem S. Ignatii maxime accommodata videtur: nec opus est, ut illa ad regiones suburbicarias, quod suave aliquorum insomnium est, (hoc enim esset res diversorum seculorum contra fidem historiæ commiscere) referatur.

P. 64. Ἀξιεπίτευκτος] *Quæ finem propositum, qualiscunque sit, consequatur.* Legebat V. I. ut observat D. Usserius, ἀξιεπίτακτος *digne ordinata.* Alter Interpres habet *fide dignà*, ac si legisset ἀξιοπίστευτος, uti idem quoque monet; quod habet codex Nydpruccianus, vel ἀξιόπιστος.

Ἀξιόαγνος] Aliqui codices ἀξιάγιος, facili errore.

Χριστώνυμος] V. I. legebat Χριστονόμος, *Christi habens legem:* quæ lectio verissima est, ut censet Vossius. Additur in vulgatis πνευματοφόρος.

Ἐν ὀνόματι Ἰησȣ̃ ---] Vulgati codices habent, ἐν ὀνόματι Θεȣ̃ παντοκράτορος καὶ Ἰησȣ̃ Χριστȣ̃ τȣ̃ υἱȣ̃ αὐτȣ̃.

Κατὰ σάρκα] Forte excidebat particula τοῖς, quam tamen non agnoscit V. I. quæ in vulgatis reperitur: quod videtur elegantius. Transit jam auctor ab ecclesia, quod idem est, ad personas, è quibus illa conflatur.

Πάσῃ ἐντολῇ] V. I. legebat ἐν πάσῃ, *in omni mandato ipsius:* quod fortasse suppleri debet; *in omnibus Christi præceptis tam animo quam corpore concordibus.*

Χάριτος] Vulgati codices πάσης χάριτος citra necessitatem.

Ἀπὸ παντὸς ἀλλοτρίȣ χρώματος] *Illibatis & sanis, & ab omni admixtione hæretici dogmatis purgatis*: allusione ad lepram facta, quæ colorem morbidum debitæque crasi contrarium corpori inducit.

Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν] Vulgati codices perperam habent: ἐν Θεῷ καὶ πατρὶ καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησȣ̃ Χριστῷ· vide infra quæ habet Symeon. Lectio vetus & vera proculdubio ab Interpolatore & Symeone erat immutata. Inscriptio sive titulus, qui

qui huic epistolæ apud Symeonem Metaphrastam præfigitur, cumulatis istis epithetis omnino vacuus, ita se habet in codice Barocciano CXCII. p. 65. b. quem, licet apud Halloixium & Usserium exstet, cum gratia candidi Lectoris hic quoque apponam. Ιγνάτιος ὁ καὶ θεοφόρος [ἐπίσκοπος τῆς ἐν Αντιοχείᾳ ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας] τῇ ἠλεημένῃ ἐν μεγαλειότητι πατρὸς ὑψίστου, καὶ Κυρίου Ιησοῦ Χριστοῦ τοῦ μόνου υἱοῦ αὐτοῦ, ἐκκλησίᾳ ἠγαπημένῃ καὶ πεφωτισμένῃ, ἐν θελήματι τοῦ θελήσαντος τὰ πάντα, ἅ ἐστι κατὰ ἀγάπην Ιησοῦ Χριστοῦ, τοῦ θεοῦ ἡμῶν, ἥτις καὶ προκάθηται ἐν τόπῳ χωρίου Ρωμαίων, ἣν καὶ ἀσπάζομαι ἐν ὀνόματι Ιησοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα ἡνωμένην πάσῃ ἐντολῇ αὐτοῦ, πεπληρωμένην χάριτος θεοῦ, ἐν Χριστῷ Ιησοῦ τῷ κυρίῳ χαίρειν. In exemplari ad me ex Belgio transmisso legitur quoque τῷ θεῷ ἡμῶν χαίρειν. Quæ notulis supra inclusi, pessime inferciuntur contra modestiam sanctissimi Martyris, contraque morem ipsius in ceteris epistolis adhiberi solitum. Sed quod ad epitheta in inscriptione, à Symeone omissa, utut magnifice cumulata, spectat, ea tam quoad compositionem, quam quoad sensum defendi, & à vitio νοθείας liberari posse recte asserit D. Vossius, qui veteris Interpretis auctoritatem Metaphrastæ longe præfert, fusissime vero ostendit D. Pearsonus in Vindiciis Ignatianis, Part. II. cap. 14. & 16.

P. 65. Επεὶ εὐξάμενος] Proculdubio male: licet idem quoque habeant codices vulgati & Symeon. Omnino enim legi oportet cum utroque Interprete ἐπευξάμενος, *deprecans*. Hac voce composita antea utitur S. Ignatius. Librarius vero, qui perperam dividebat, ad connectendum sensum, & ne oratio contra regulas Grammaticæ suspensa videretur, particulam γὰρ post δεδεμένος sustulit, quam retinet uterque Interpres. Nolui tamen vocem istam emendatiorem in textu Græco reponere: quum in hac editione codicem Colbertinum κατὰ λέξιν sequi proposuerim. Quod hic semel monuisse sufficiat.

Ιδεῖν] Tempore secundo futuro, ut D. Vossius recte monet. *Precibus à Deo obtinui, ut vobis tandem aliquando præsens adsim, vosque meis oculis sim quoque visurus.*

Τὰ ἀξιόθεα πρόσωπα] Ad mentem veteris Interpretis, *dignas visione facies*, Symeon ad tollendam omnem ambiguitatem habet τὰ ἀξιοθέατα πρόσωπα, non ἀξιόθεα τὰ, repetito articulo, ut D. Usserius putavit. Longe rectius, *dignos Deo vultus:* quo sensu vox ista sæpissime apud S. Ignatium occurrit.

Ως] In vulgatis codicibus οὖς. Male prorsus. Miror Symeonem hanc verborum consequentiam omisisse.

P. 65.

P. 65. Ἀσπάσασθαι] D. Pearsonus in ora codicis sui emendavit, ἀσπάζεσθαι. Certissimum autem est illud legisse utrumque Interpretem.

Θέλημα τοῦ Θεοῦ] Τὸ τοῦ Θεοῦ, quod etiam habet Metaphrastes, perperam additur. Non agnoscit V. I. cum quo consentiunt editi codices. Solet S. Ignatius apponere τὸ θέλημα absolute absque aliquo additamento, quo neutiquam opus erat.

Εἰς τέλος εἶναι] Patricius Junius, V. Cl. vult legendum ἰέναι, absque aliqua necessitate. Versio literalis non displicet, *in finem esse: ut dignus habear, jamjam appropinquante fine vitæ, martyrium hoc desideratissimum consequi.* Omnia enim isto tendere voluit viditque, & ab ejusmodi auspicatissimis initiis justam istud propositum attingendi spem in animo præceperat S. Ignatius. Metaphrastes habet εἰς τέλος οὕτως εἶναι, parum eleganter, imo prorsus insubide.

Ἀρχὴ] Εὐχὴ apud Metaphrastam. omnino male.

Εάν περ ὑμεῖς φείσησθέ μου] Sensus fluit integer: *Difficile erit mihi Deo potiri, si quidem vos mihi parcatis:* h. e. *si vos impedimento sitis prætextu benevolentiæ, quæ plane carnem sapit, erga me, quo minus martyrium, ad quod damnatus sum, Romæ subeam:* προφάσει φιλίας σαρκίνης, ut explicationis caussa addit Interpolator. Eandem cautionem mox repetit S. Ignatius, verbis paullum variantibus, sensu tamen germanissimo, ἐάν περ ὑμεῖς μὴ κωλύσητε. Hinc ergo emendanda est vetus versio, *si quidem vos non parcitis mihi*, delendo particulam negativam μὴ, quæ abest quoque apud Metaphrastam, & in codice, quo usus est alter Interpres etiam vetus, *tamen potero, si vos peperceritis mihi.* D. Pearsonus illam non male retineri posse censet, si debito suo loco in contextu Græco restituatur. Illum vide fuse differentem de hac periocha Vindic. Ignat. part. II. p. 135.

Οὐ γὰρ θέλω ὑμῖν] Lectio sane πονηροῦ κόμματος, & omnino rejicienda, utpote contra fidem omnium codicum Græce editorum, exemplaris Metaphrastæ, & utriusque Interpretis, qui legunt ὑμᾶς. Neque Grammaticæ ratio, aut istius vocis compositæ constructio, aut sancti Auctoris mens ejusmodi interpretationem ferre potest: *nolo enim vobis tanquam hominibus placere.* S. enim Ignatius Romanos monet & hortatur, ut id faciant, quod, quasi seipsum corrigens, eodem quasi spiritu laudando dicit, illos jam facere.

Οὐ γὰρ ἐγὼ] *Non enim talem unquam aut tam commodam Deo potiundi occasionem, quam gloriosa hac morte, quam ambio, nanciscar: neque vos ipsi quicquam excellentius,*

tius, ob quod celebrabimini, aut nomina vestra in monumentis duraturis inserentur, præstare poteritis, si velitis acquiescere, omni pro me intercessione posthabita. Verba hujus sententiæ post ὅτε ὑμεῖς penitus à Symeone omittuntur.

P. 66. Ἀπ' ἐμοῦ] h. e. περὶ ἐμοῦ. Sed altera lectio, vetusta quidem, ut ex nostro Interprete liquet, tolerari potest. Neque enim S. Ignatius elegantias phrasium captare existimandus est.

Τρέχων] V. I. *vox.* Forte, ut in margine annotavit D. Usserius, *velox. Si indebita misericordia erga hanc meam carnalem vitam, quam lubentissimo animo depositurus sum, tacti fueritis, iterum in hoc stadio, cujus metam prope attingo, mihi erit decurrendum: vel potius, in hoc cursu & itinere adhuc detinebor, nec Romam adibo.*

Πλέον μοι μὴ παράσχησθε] Locus recte constitutus ex manuscripto, quem in vulgatis codicibus corruptum, πλεῖον δέ με παρέχεσθε, D. Usserius & D. Pearsonus ex veteri versione hoc modo restituerunt: πλέον δέ μοι μὴ παρέχεσθε vel παρέξεσθε. *Plus autem mihi non tribuetis:* hoc est, *non de me melius mereri, mihive majus beneficium conferre potestis.*

Ἵνα ἐν ἀγάπῃ χορὸς] *Ut pro fraterna in me charitate, vos omnes, tanquam in choro congregati, unanimi concentu Deum glorificetis, quod mihi in alienas terras, procul à natali solo, abducto & adhuc abducendo, hanc patientiam, constantiam, & zelum pro Christo moriendi indiderit.*

Τὸν ἐπίσκοπον Συρίας] V. Annales Eutychii Patriarchæ Alexandrini pag. 336. S. Martyr justam sibi occasionem enatam, absque tamen minima ostentatione, pene coactus hoc in loco sumit, dignitatem suam, & jurisdictionem, quam in ecclesiis Syriæ habuit, memorandi: uti postea versus finem epistolæ se *ecclesiæ, quæ est in Syria*, ποιμένα vocat.

Εὑρεθῆναι εἰς δύσιν] Codex Colbertinus hac in periocha accuratissime consentit cum veteri nostro Interprete, cujus auctoritas hinc maximi æstimanda est. Facessant ergo omnes conjecturæ, utut ingeniosæ, ut πορευθῆναι εἰς δύσιν, nota distinctiva illic posita, pro εὑρεθῆναι, & hariolationes Interpolatoris, qui male legendo καλῶν pro καλὸν, (à qua voce nova incipit sententia, sive pium S. Martyris epiphonema) & pro libidine sua, quum mentem S. Ignatii minime intellexerit, alia verba addendo, omnia misere corrupit & pervertit. Eadem habet Symeon cum utrisque, nisi quod τοῦτον super-

ſuperflue inferciat ante μεταπεμψάμενος, & in fine ſententiæ ἀνατείλωμεν pro ἀνατείλω prorſus male habeat. Rectiſſime ergo καλὸν τὸ δῦναι. Δύσις enim & ἀνατολὴ reſpectu Antiochiæ, unde devenerat, & Romæ, quo properabat, ob diverſam climatum poſitionem hic opponuntur. Inde alluſio fit ad mortem & reſurrectionem. De occaſu ſuo in hoc mundo ſibi gratulatur S. Ignatius, utpote in altero apud Deum, inſtar ſolis aut ſtellæ, exoriturus. Hujus loci ampliorem illuſtrationem vide apud Pearſonium Vindic. Ignat. part. I. pag. 131.

P. 66. Οὐδένα] Codices vulgati & Symeon, ὐδενί· quod plane idem eſt. Utrumque enim caſum regit verbum. V. I. ἐν ὐδενί. *Hanc gloriam moriendi pro Chriſto nemini adhuc invidiſtis: vos, inquam, qui alios exemplo & hortatibus ad martyrium pro nomine Chriſti ſubeundum animare ſoliti fuiſtis.*

Μόνον μοι δύναμιν] Symeon: μόνον μοι δύναμιν αἰτήσασθε δοθῆναι παρὰ Θεῦ, ἵνα μὴ μόνον λέγωμαι Χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ εὑρεθῶ καὶ λέγεσθαι δύναμαι, καὶ τότε πιστὸς εἶναι ὀφθήσομαι, ὅτε κόσμῳ μὴ φαίνωμαι. Ita pro more ſuo verba & ſententias aut addit aut decurtat. Senſus Martyris, quem durum nimis, ſi integram periocham retinuiſſet, fortaſſe ſentiebat Metaphraſtes, pius admodum eſt, & explicatu facilis: *Hoc ſolum agite, ut vires tum animi tum corporis, à Deo nimirum, in me infundi petatis, ut non ſolum profeſſione, ſed voluntate & ſincero cordis affectu, & denique moriendo revera Chriſtianus inveniar: tum enim & fidelis habebor & ero, omnium judicio, quum ex hac vita exceſſero.*

P. 67. Αἰώνιον] Legebat V. I. φαινόμενον, ἀγαθόν. *Nihil apparentia bonum eſt.* D. Pearſonus corrigit φαινομένῳ. Nec opus eſt, ut ſubſtituamus vel *apparentiæ* vel *apparens.* Fruſtra particulam γὰρ poſt ὐδὲν interſerit Symeon, qui hic cum codice Colbertino conſentit, & pariter habet verſiculum S. Pauli, omiſſum à noſtro Interprete.

Ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν] Hanc reliquam hujus ſectionis partem penitus omiſit Symeon: priorem vero ſententiam Interpolator. S. Ignatius hoc modo, ni fallor, explicandus eſt. *Paſſionibus Chriſtianorum, qui pro ipſius nomine mortem tanta cum animi lubentia & conſtantia oppetunt, Chriſtus, Deus noſter, licet jam in cœlo apud Deum humana natura exiſtens, hominibus maniſeſtior fit:* vel ſi malis, pie & erudite Lector, *qui in Patre eſt, per ineffabilem divinæ eſſentiæ communicationem, magis hoc modo manifeſtatur, ſeque incredulo mundo invicta martyrum fortitudine, tanquam*

novis

novis clarioribusque indiciis, ex quo terras reliquerit, dignoscendum præbet.

P. 67. Οὐ σιωπῆς] Codex Colbertinus hic à veteri Interprete variat, & plane corruptus & mutilus est. Recte hoc in loco sese habent vulgati codices, nisi quod ob male intellectam S. Ignatii mentem, sensum, perperam interpungendo, verbisque, quæ minime necessaria sunt, supplendo, corruperit Interpolator. Locus sane intricatus est, quem cum D. Vossio ex fidelissimo hoc nostro Interprete ita refingendum puto: ὀ πεισμονῆς τὸ ἔργον, ἀλλὰ μεγέθους ἐστὶν ὁ Χριστιανὸς, μάλιστα ὅταν μισῆται ὑπὸ κόσμου. Interpolator, qui à verbis ὁ Χριστιανὸς novam periocham inceperit, sibi necessitatem ea quæ sequuntur, una cum textu analogo ex Evangelio S. Joannis, addendi, ad complendum sensum, pro versutia sua imposuit. Hoc ergo modo S. Ignatium interpretari libet: *Vere Christianum esse, sive mori pro Christo, non à qualicunque persuasione humana, utut forti, & importuna, sed a mentis magnitudine ab ipso Deo inspirata oritur: nemo enim internecino & implacabili hostium fidei Christianæ odio aliter sese exposuerit. Tempore præsertim persecutionis vere Christianus non* πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις (ut verbis S. Pauli utar) sive *persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis animatus, sed potenti Spiritus sancti gratia adjutus, se adeo fortem & magnaminum ostendit præstatque, ut mortem cum gaudio & triumpho oppetere non solum velit, sed & audeat.*

Εὔνοια] V. I. *concordia.* ac si legisset ὁμόνοια. Sed non adeo recte. Vide supra, φοβοῦμαι γὰρ τὴν ἀγάπην ὑμῶν.

Γένησθε] Vide, annon S. Ignatius scripserit γένηται· quod suspicor.

Ενεστι] Ita quoque Symeon, qui in hac & sequenti sententia cum Codice Colbertino concordat.

Αλέθομαι] D. Pearsonus corrigit, ἀλέθωμαι. Hanc præclaram sententiam citant S. Irenæus lib V. adv. hæres. c. 28. Euseb. hist. Eccles. lib. III. c. 36. ut alios prætereum.

Μηδὲν καταλίπωσι τοῦ σώματός μου] Proculdubio excidebat τὸ τῶν ante τοῦ· uti legebat V. I. *nihil derelinquant eorum, quæ corporis mei:* & habent vulgati codices, quod elegantius videtur: Symeon vero omisit. *Ut totus integerque devorer à feris, ne minima quidem corporis mei parte relicta.* Ex ratione addita satis liquet, S. Ignatium, quantum in ipso erat, nimiam superstitum in colligendis martyrum reliquiis diligentiam amoliri fategisse.

P. 67.

P. 67. Γένωμαι] V. I. *inveniar.* quasi τὸ εὑρεθῶ, quod præcedit, hic iterum in textu repeteretur. Sed manus ipsius & oculus erraſſe videntur.

P. 68. Αληθῶς] Lege ἀληθής. Ita ſane: ut habent V. I. Vulgati codices, & Symeon.

Ο κόσμος] Symeon, ἔτι ὁ κόσμος. male.

Χριστὸν] Vulgat. cod. Κύριον.

Τούτων θυσία εὑρεθῶ] Interſeri debet τὸ Θεοῦ ex fide veteris Interpretis. vulgati codices habent Θεῷ. Abeſt vero apud Symeonem, qui ſuperflue addit, καθαρά.

Κατάκριτος] Vulg. ἐλάχιστος, contra fidem codicis Colbertini, Symeonis, & V. I.

Ελεύθεροι] Mox male addit Interpolator, ὡς δοῦλοι Θεοῦ.

Απελεύθερος Ιησοῦ] Vulgati codices hic optime conſentiunt cum veteri Interprete ἀπελεύθερος γενήσομαι Ιησοῦ Χριστοῦ.

Κοσμικὸν ἢ μάταιον] Deſunt hæc verba apud V. I. noſtrum; & fortaſſe obliterari debent, licet in ceteris quoque reperiantur.

Απὸ Συρίας μέχρι Ρώμης θηριομαχῶ] Symeon habet —— μέχρι Ρώμης αὐτῆς θηριομαχῶν. Plane piget ulterius omnes ineptulas Metaphraſtæ variationes ſollicite venari. Parallelum locum hinc à Pſeudo-Ignatio ſurreptum vide in ſuppoſititia epiſtola ad Tarſenſes in principio.

Δεδεμένος] Vulg. habent cum Euſebio ἐνδεδεμένος. Frivolum admodum fortaſſe quibuſdam ſeveris Lectoribus videbitur, ejuſmodi leviuſculis variationibus inſiſtere: quorum cenſuram deprecor.

Ος ἐστιν στρατιωτῶν τάγμα] Lege ὃ & στρατιωτικόν. Habent non ſolum vulgati codices; ſed etiam Euſebius, qui hanc integram periocham citat, Eccleſ. Hiſt. l. III. c. 36. Fruſtra igitur obtenditur, hanc explicationem ab aliena manu eſſe inſertam. Quid enim obſtat, quo minus liceat S. Martyri ſeipſum interpretari, uti ſubinde ſolet?

Εν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν] V. I. *in injuſtificationibus autem ipſorum.* Legiſſe videtur ἀδικαιώμασιν, vel ſaltem in animo habuit barbaram hanc vocem, quam ita interpretatus eſt.

Παρὰ τοῦτο] Idem quod διὰ τοῦτο, ſive ἐν τούτῳ. Verba hæc, ut obſervat D. Uſſerius, Paulinis reſpondent, 1 Cor. IV. 4. ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. Habentur apud Euſebium & in ceteris codicibus, deſunt vero apud Metaphraſtam, ut inde, uti ex innumeris aliis, de hujus exſcriptoris oſcitantia & hariolationibus certum faciamus judicium.

P. 68. Οναίμην] Vox B. Martyris pro Chriſto moriendi deſiderio accommodatiſſima, qua ſæpe utitur. Unde quid noſtro Interpreti, qui *ſortiar* reddidit, in mentem venerit, divinare non poſſum. Aut illum deſeruit ſua diligentia, aut locus à librariis corrumpitur.

Ητοιμασμένων] Euſeb. ἑτοίμων.

Καὶ εὔχομαι ἕτοιμα] Legitur apud Euſebium, Symeonem & Interpolatorem.

Interpolator. A καὶ εὔχομαι σύντομα] Voſſius recte, ut mihi videtur, corrigit σύντονα. Hieronymus in catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in Ignatio: *quas & oro mihi veloces eſſe ad interitum.* Rufinus vero, *quas & ego opto acriores parari.*

P. 69. Κἂν αὐτὰ δὲ ἄκοντα] Ita quoque Euſebius & Metaphraſtes, reſpectu habito ad τὸ θηρίων, quod præcedit, hoc nimirum ſenſu: *ſi vero feræ quaſi invitæ & à naturali rabie cohibitæ noluerint.* V. vero noſter Interpres & Interpolator ἑκόντα legebant, illud ad B. Martyrem referentes, hoc ſenſu: *ſi vero me hoc unice volentem & ardenti deſiderio id fieri cupientem aggredi & fatali morſu adpetere noluerint.*

Ζηλώσῃ] Locus obſcurus, nec explicatu facilis. Dubitatur, an verba iſthæc priori ſententiæ annecti debeant, tanquam pars ipſius, an vero diſtincta prorſus, & per ſe abſolute explicanda. Legebat V. I. una cum Euſebio ζηλῶσαι, uti quoque codices vulgati habent, modo infinitivo: non male quidem, præſertim ſi ſubauditur particula conjunctiva ὥστε, quæ eſt conjectura D. Pearſoni, hoc ſenſu: *adeo ut deſpectis rebus viſibilibus & inviſibilibus, ne quicquam horum æmulari & deſiderare aut velim aut poſſim, ut Jeſum Chriſtum conſequar.* S. Hieronymus, mutilata ſententia, quaſi τὸ τῶν ἀοράτων à ſuo codice abfuiſſet, interpretatur; *nihil de his, quæ videntur, deſiderans:* legendo ζηλώσας participaliter, hoc ſenſu: *ego, qui, jam morti appropinquans, diſcipulus eſſe incipio, nihil nunc in hoc mundo viſibili deſiderans.* Rufinus, quantum ex ejus laxa verſione conjecturam facere licet, *Faceſſat invidia vel humani affectus & nequitiæ ſpiritalis*, legebat ζηλῶσαι modo optativo, aut ζηλώσῃ cum codice Colbertino: ac ſi voluiſſet, *nihil rerum viſibilium aut inviſibilium mihi invideat aut æmuletur gloriam hanc pro Chriſto moriendi, quam tantopere peto:* vel planius, *nemo aut hominum, aut Angelorum, ſive bonorum, ſive malorum, hunc mihi honorem invideat, quem ſollicite ambio.* Qui ſenſus hic optime quadrare videtur, &

maxime

maxime eligendus est. Plane omisit Symeon, quæ non intellexisse videtur. Valesius legi posse censet, μηδέν τε ζηλῶσαι, contra fidem manuscriptorum.

P. 69. Ανατομαὶ, διαιρέσεις] Habentur quoque in vulgatis codicibus & apud Symeonem, quæ in suo codice non legebat V. I. neque Eusebius. Omittuntur quoque ab Hieronymo in catalogo, & in versione, sive potius paraphrasi Rufiniana, quam secutus est Haymo in historiæ Ecclesiasticæ Breviario lib. III. c. 4. & plane superflua videntur, ab Interpolatore tantum amplificationis caussa addita.

Συγκοπὴ] Ita quoque in suis codicibus legebant S. Hieronymus, Symeon, & uterque Interpres, numero singulari. Eusebius vero & Græci codices vulgati habent συγκοπαι, quos exprimit Rufinus.

Αλησμοὶ] Sive ἀλεσμοί· utroque modo scribitur. Lectio proba, quam confirmat Eusebius. Male in codice Augustano ἀλυσμοί. Inde de Græci istius contextus interpretatione quorundam conjectationes inficetæ, plane abjiciendæ.

Κακαὶ κολάσεις] Eusebius simpliciter habet κολάσεις, quem sequitur Symeon. Vulg. cod. tantum singulariter κόλασις, numero verbi quoque variato. S. Hieronymus, *tota tormenta diaboli.* Num legebat ὅλαι; vix credo. Ita nempe Victorius edidit: quod vitiosum plane videtur; nec id vocabuli in sua versione Græca agnoscit Sophronius.

Επ' ἐμὲ] Εἰς ἐμὲ, Eusebius: quod idem est.

Τερπνὰ] Ita quoque habet Symeon: sed rectius legebat V. I. πέρατα· cum quo consentiunt ceteri codices.

Μᾶλλον] Proculdubio perperam. Καλὸν legendum est cum V. I. Interpolatore, & Symeone.

Εἰς Χριστὸν Ιησοῦν] Rectius V. I. & Interpolator, διὰ Ιησοῦν Χριστόν. Symeon habet ἐν Χριστῷ Ιησοῦ.

Τί γὰρ ὠφελεῖται] V. I. omittit hunc S. Matthæi versiculum: nec dubito, quin ab antiquissimis codicibus abfuerit.

P. 70. Ο δὲ τοκετός μοι ἐπίκειται] *Hoc vero lucrum seu fœnus à Deo in altera vita rependendum, mihi jamjam morituro imminet instatque,* Alludit ad illud S. Pauli ad Philippenses cap. I. 21. καὶ τὸ ἀποθανεῖν, κέρδος. V. I. refert articulum ὁ ad Christum, parum, ut mihi quidem videtur, considerate. Hanc sententiam omisere Interpolator & Symeon.

Σύγγνωτε] Vulgati codices συγγνωμονεῖτε.

Μοὶ ἀποθανεῖν] Lege μέ. ut habent vulgati codd. & Symeon & V. I. *Ne mihi impedimento sitis, quo minus vitam*

immortalem beatamque in cœlis assequar. Ne velitis me mori, qui cum Deo & Christo esse cupio. h.e. *nolitis me vere mori.* S. Martyr in hisce circumstantiis constitutus vitam productiorem quasi pro morte habuit. Hunc sensum pene attigit Interpolator addendo, θάνατος γάρ ἐστιν ἡ ἄνευ Χριστοῦ ζωή.

P. 70. Κόσμῳ μὴ χαρίσησθε] *Mundo ne gaudeatis.* prorsus male. Rectius legebat in suo codice V. I. διὰ κόσμου οὐ μὴ χωρίζησθε, *per mundum non separetis me : ne me sejungatis à communione Dei, ulteriorem moram in hoc mundo intercessionibus vestris procurando, quum hoc maxime velim, ut apud Deum statim sim:* vel si altera interpunctio sit admittenda, *Dei volentem esse, per mundum non separetis me,* τὸν τοῦ Θεοῦ θέλοντά με εἶναι διὰ κόσμου μὴ χωρίζησθε. Sed prior Græci textus distinctio forte melior & verior est. Quod vero additum est in veteri versione nostra, *neque per materiam seducatis*, in nullo Græco codice, hactenus memorato, reperitur.

Ἄνθρωπος Θεοῦ ἔσομαι] V. I. tantummodo, *homo ero. Ero perfectus homo in Christo Jesu.* Sed verisimilius est τὸ *Dei* ex festinatione exscriptoris excidisse.

Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μου] Anastasius Sinaïta in Ὁδηγῷ cap. 12. Ἐάσατε μιμητὴν εἶναι πάθους Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μου. Non legebat V. I. in suo codice Χριστοῦ· nec opus est. videtur addi explicationis caussa. Quod vero ad ultima verba, τοῦ Θεοῦ μου, spectat, quum ceteri codices & ambo Interpretes consentiant, miror Symeonem ea omittere aut velle, aut posse, aut audere.

Ἐν ἑαυτῷ] Ita quoque Symeon. Editiones Morellii, Vairlenii, aliorumque, quæ αὐτὸν ἐνταῦθα ἔχει habent, hinc emendandæ. *Hunc meum zelum, quo constringitur animus, fundendi sanguinem pro Christi testimonio, quisquis Christum in corde habet, vereque amat & agnoscit, facile capere & intelligere potest, eodemque affectu rapitur, modo mentem advertat, & hac de re serio cogitet: quod quidem ego opto & hortor.*

Μᾶλλον ἐμοῦ γίνεσθε] V. I. *ipsi autem magis mei fiatis:* ac si legisset αὐτοί. Hinc in sua editione reponit Cotelerius αὐτοὶ δὲ μᾶλλον ἐμοὶ γένεσθε. Sed τὸ αὐτῷ, ut habet hic codex, cum quo consentiunt vulgati codices & Symeon, mihi magis placet, & ad antecedentem periochen potius referri videtur. ἐμοὶ etiam retineri potest, modo cum D. Vossio πληθυντικῶς sumatur. Quod quum aliqui non intellexerint, quasi dativo casu singulari positum esset, ob analogiam Grammaticæ substituerunt, τουτέστι, τῷ Θεῷ.

P. 70. Ἐπιθυμεῖτε] Ita quoque Symeon. ceteri codices προτιμᾶτε.

Μηδ' ἂν] Paullo aliter hanc ſententiam, inde obſcuratam, legiſſe videtur V. I. eodem tamen ſenſu: *His potius, quæ jam mente firma & maxima deliberatione ſcribo, fidem adhiberi volo, quam iis, quæ fortaſſe mediis in anguſtiis poſitus, & cogitationibus mentem avocantibus diſtractus, in carcere, ſi daretur copia, ſcripturus ſum.*

P. 71. Ζῶν] Addenda eſt particula γὰρ ex V. I. aliiſque codicibus. Corruptiſſima ſunt apud Metaphraſtam, ἐξ ὧν γάρ.

Ο ἐμὸς ἔρως ἐσταύρωται] Pene ſuperfluum hic adnotare videbitur, quum omnibus notum ſit, hanc celeberrimam S. Ignatii ſententiam ſive apophthegma citari ab Origene in prologo ad commentarios in Canticum Solomonis, & à Dionyſio Areopagita in libro de divinis nominibus cap. 4. in quo dicit nomen ἔρωτος, quam ἀγάπης, quibuſdam è ſacris ſive eccleſiaſticis Scriptoribus ſuorum temporum (veri enim Dionyſii, qui Apoſtolis ætate ſuppar erat, perſonam in ſe ſuſcipit Auctor ille antiquus, quiſquis fuerit) & præſertim S. Ignatio, quippiam longe auguſtius ac divinius in ſe continere videri. De horum autem verborum ſenſu variæ inter eruditos agitantur lites & controverſiæ, in longas Diſſertationes productæ, quibus per harumce ſtricturarum & ſcholiorum brevitatem in præſenti me immiſcere non licet. Partes tamen [a] Antiquorum, qui hæc verba de Chriſto crucifixo, unico amoris S. Ignatii objecto, in quod flagrantiſſimo animæ æſtu propendebat, interpretantur, quam Neotericorum, qui de vanis hujus mundi cupiditatibus & deſideriis illa intelligi debere cenſent, tueri mallem.

Καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλόϋλον] Locus in ſe non eſt adeo difficilis explicatu, ſed quem male intelligendo indocti Interpolatores & Librarii corruperunt. Cum codice Colbertino, conveniunt Symeon & Menæum Græcorum ad XX diem Decembris. Sed longe præferenda videtur vulgatorum codicum & veteris Interpretis, cujus verſio pene in omnibus ad literam exigitur, lectio, luxata quidem, ſed quæ abſque vel unius literulæ mutatione reſtitui poſſit: h. e. ſi, ut optime pro ſolita illius ἀγχινοίᾳ ſuggerit D. Pearſonus, legamus,

a Hos Græci communiſſime ſequuntur, ut ex Menæo ad XX. Decembris de S. Ignatii die natali patet: Ὡς τετρωμένος ἔρωτι ἀγάπης τοῦ κυρίου σου, ὁ ἐμὸς ἔρως, ἐβόας, Χριστὸς ἐσταύρωται θέλων.

φιλῦντι pro φιλῦν τι, i. e. ἐρῶντι· ubi distinctio adhiberi debet. Hac vero neglecta, Interpres iste vetus participium dativi casus, quod cum pronomine ἐμοὶ convenit, in duas voces dividens, posteriorem contra regulas Grammaticæ cum sequente ὕδωρ, (quo novam, eamque oppositam, sententiam incipere particula adversativa satis clare ostendit) plane aliud agens, perperam connectit. Sensus vero mihi ejusmodi videtur, quasi hoc planioribus verbis, omni figura vacuis, dixisset S. Ignatius, Martyrii, quod moram trahere videbatur, impendio appetens: *Dum Jesum, cujus amore totus ardeo, pro me crucifixum contemplor, flammæ, quas degener rerum mundanarum cupido solet accendere, in me penitus exstinguuntur; potius pectus meum gratia Spiritus Sancti, tanquam largo & perenni aquarum viventium profluvio, madens & persusum sentio. Inde voce cœlesti intus sonante, ad moriendum pro Christo animatus, veni, quid cessas? festina ad Patrem.*

P. 71. Ὕδωρ δὲ ζῶν καὶ λαλῦν ἐν ἐμοὶ] Paria quoque habent Symeon & Menæum, nisi quod majoris explicationis gratia τὸ μᾶλλον inseratur ante ζῶν. Vulgati codices, ὕδωρ δὲ ζῶν, ἀλλόμενον ἐν ἐμοὶ, voce satis propria, & ad exundantem vim divinæ gratiæ, quæ instar salientis aquæ constanter sine quapiam remissione & cum impetu in cordibus fidelium fluit, exprimendam appositissima, & fortasse alteri præferenda. Allusum autem, ut nemo non videt, ad promissionem Christi, S. Joan. IV. 14. & VII. 38.

Ἄρτον Θεῦ θέλω] Multa hic, quæ occurrunt quoque apud Metaphrastam, & reperiuntur etiam in vulgatis codicibus, manifestam sapiunt interpolationem. Sed explicationibus, utut piis & orthodoxis, textus non erat temerandus. De sensu verborum quæritur, an hoc innuere velit S. Ignatius, se omnibus eduliorum corruptioni obnoxiorum delectamentis, hujusque vitæ voluptatibus ejuratis, non alium cibum & potum desiderare, præter Eucharisticum: cui hæc magnifica elogia maxime conveniunt: nec, id si Baronio concederetur, video fidem Christianam inde quicquam damni passuram esse. Non autem nimis rigide ad regulas Græcæ eloquentiæ, aut ad usitatas loquendi apud Oratores formulas, exigendus est stylus Ignatianus: quippe aliquid dandum est martyrii Candidato, extra se quasi rapto, dum totus in contemplatione rerum spiritualium & cœlestium defigebatur, si ejusmodi novis phrasibus uteretur, quæ tamen facili ac bona interpretatione, prout æquum postulat, leniri possint. Iniquissimum ergo foret, si quis

hac

hac de cauſſa in S. Ignatium moroſe animadvertere velit, eo quod ſanguinem Chriſti vino euchariſtico repræſentatum, τὴν ἀγάπην ἄφθαρτον, *charitatem incorruptibilem* appellaverit: quum ſanguis ille pretioſus Jeſu Chriſti, in cruce effuſus, dici mereatur fundamentum charitatis Dei erga fideles in æternum duraturæ. An vero potius dicendum ſit, S. Ignatium, ſacramentalibus hiſce locutionibus utentem, hoc tantum innuere, ſe jam omnibus mundanis vanitatibus ſpretis abjectiſque, morti propinquum, unicum hoc cupere, quaſi longioris moræ in terris penitus tæderet, ut ad præſentiam Chriſti, humana natura in cœlis regnantis, admitteretur, illic æterna viſionis Dei beatitudine fruiturus. Quæ interpretatio magis; quam altera ad mentem enthei Scriptoris congruere mihi quidem videtur. Vide vero Iſaacum Caſaubonum hac de re latius & doctiſſime diſſerentem Exercitat. XVI. ad Annales Eccleſiaſticos Baronii. cap. 39.

P. 71. Θελήσητε] Ita quoque Symeon: ſed V.I. & vulgati codices θέλητε· rectius.

Θελήσατε ἵνα] Symeon θελήσατε οὖν, ἵνα ---- ſed vulgati codices plane omittunt & verſiculum 20. capitis II. epiſtolæ ad Galatas interpolant, qui non ſolum in codice Colbertino & apud V. I. ut vides, ſed etiam apud Symeonem abeſt.

Φανερώσει, ὅτι] Mutilantur hæc à Symeone, Ιησοῦς δὲ Χριστὸς ὑμῖν ταῦτα φανερώσει, τὸ ἀψευδὲς στόμα, ὅτι ἀληθῆ λέγω. Interpolator, αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ καὶ ὁ κύριος Ιησοῦς Χριστὸς φανερώσει ὑμῖν ταῦτα, ὅτι ἀληθῶς λέγω· ceteris omiſſis. *Chriſtus infallibilis magiſter, qui voluntatem Patris veriſſime declaravit, hæc, quæ de me vere & citra oſtentationem dixi, vobis quoque, ſi non ex revelatione, ſaltem ex eventu, per mortem meam manifeſtabit.*

P. 72. Αἰτήσασθε περὶ ἐμοῦ] Eadem quæ in hac ſectione ſequuntur, habet Symeon. Piget autem inſulſas frivolaſque vulgatorum codicum interpolationes, & mutationes apponere.

Εὰν ἀποδοκιμασθῶ] V. I. *Si reprobus efficiar.* h. e. *ſi a morte liberabor, quaſi rejectaneus, & hoc honore, quem tanto animi cum fervore ambio, prorſum indignus.*

Ποιμένι τῷ θεῷ χρῆται] i. e. Chriſto: ut ex immediate ſequentibus clariſſime liquet. Male ergo habet Interpolator, τῷ κυρίῳ, τῷ εἰπόντι, ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Hac enim ſuperflua explicatione enervat teſtimonium, quod ubique in his epiſtolis ingerit S. Ignatius, de divinitate Chriſti.

P. 72. Ἐπισκοπήσει] Ita ceteri codices. *Christus Deus noster meas absentis vices in Syriacis ecclesiis administrandis longe melius supplebit, vobis quoque adjuvantibus: imo curam, quam impenderam, infinitis modis exsuperabit.* Vetus Interpres sponsionem & securitatem promissi pro voto sumens, reddit; plane ad eundem sensum, *vice episcopi sit:* sed forte legebat ἐπισκοπήσαι, modo optativo, & αὐτὸς pro αὐτήν.

Καὶ ἡ ὑμῶν ἀγάπη] Phrasis S. Ignatio familiaris. Frustra addit Interpolator, εἰς αὐτόν. Charitas enim Christianorum Romæ degentium, quam implorat, ad Antiochenos, potius quam ad Christum, debet referri.

Καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ἐκκλησιῶν] Vide supra in epistola ad Philadelphenses, Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν Τρωάδι· & ad Trallianos, Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη Σμυρναίων.

Τῶν δεξαμένων με εἰς ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐχ ὡς παροδεύοντα] V. I. *ut non transeuntem*, quasi legisset: ὡς οὐχ. Sed videtur esse error exscriptoris istam particulam negativam transponentis. *Me receperunt ecclesiæ in nomine Christi, non tanquam advenam, illas in hoc itinere festino prætergredientem, sed tanto cum amore & zelo, ac si essem illarum episcopus. Hoc ab illis propter Christum factum erat.* Quidam codices habent ὡς ὄνομα, intolerabili Librariorum sive inscitia sive licentia.

Καὶ γὰρ αἱ μὴ προσήκουσαι] Hic judicium pariter ac industria destituit veterem nostrum Interpretem, qui non ita solet turpiter labi, verba hæc, *non advenientes mihi*, male interpretando. Ex præcedentibus sensus hic colligi videtur, dum fusius & planius ecclesiarum charitatem, quam jamjam deprædicaverat, hoc indicio & probatione illustrat. *Multi ab ecclesiis, non mei juris, & ad me neutiquam spectantibus, in hoc nimirum ultimo itinere, quod in mundo restat emetiendum, ut mihi obviam irent missi, me singulas civitates ingressurum honoris caussa præcessere:* προῆγον· verbo neutraliter sumpto: quod pariter habet Metaphrastes. Sed si legamus juxta vulgatas editiones, προήγαγον, sensus idem erit, *me* nempe, *quasi nobili famulitio & comitatu stipatum, ad suas urbes deduxerunt.*

P. 73. Κρόκος, τὸ ποθητόν μοι ὄνομα] Præpone particulam καὶ, ut habent V. I. & Symeon. Crocus ab Ephesiis ad illi, versus illam urbem tendenti, occurrendum mittebatur. Quibus verbis ista periocha clauditur. Non enim ille cum S. Ignatio è Syria veniebat.

P. 73.

P. 73. Περὶ τῶν προελθόντων με ἀπὸ Συρίας] Lectio proba, quam verba sequentia satis clare firmant. Verisimillimum enim est quosdam Christianos, relicta circa idem tempus Antiochia, recta via & citra omnes ambages, Romam petiisse. Hos novos hospites & peregrinos homines, vere pios probosque, utpote qui Deo pro sanctitate morum & illis ipsis pro sinceritate fidei fruantur, dignos, quos illorum charitati & benevolentiæ impensissime commendat, edoceri vult, se non longe ab ista Urbe absuturum. Non enim dubitandum erat, quin illi è Syria fratres, Romam longe maturius pertingentes, eorundem sacrorum consortes de ecclesiarum Syriacarum statu, & præsertim de S. Ignatio ad bestias damnato, singillatim certos reddidissent. Hæc à veteri nostro Interprete confunduntur, qui προσελθόντων cum Interpolatore, aut συνελθόντων cum Symeone, addito pronomine μοὶ, legisse videtur. Quid autem de suis præcursoribus scribat S. Ignatius, quum minime intellexerit Metaphrastes ille, totum illud penitus omisit, hisce tantummodo retentis: Εστι δὲ σὺν ἄλλοις πολλοῖς ἅμα ἐμοὶ καὶ Κρόκος, τὸ ποθητόν μοι ὄνομα τῶν συνελθόντων ἀπὸ Συρίας εἰς δόξαν Θεῦ. Εγραψα δὲ ---- verum si lectio vulgatorum codicum, προσελθόντων, retineatur, nova expositione veteris nostri Interpretis versio, quæ in editione Usseriana, inserta parenthesi, (*quibus & manifestatis*) perplexa, & vix cujuspiam boni sensus capax videtur, hoc modo restitui potest: *De advenientibus* (h. e. παρὰ τῶν παρελθόντων, ut bene conjectatur D. Pearsonus) *mecum à Syria*, (qui simul egressi mecum ex Antiochia, compendiosiorem viam sectati sunt) *in Romam ad gloriam Dei, credo vos cognovisse:* viz. quicquid ad me spectat: *quibus & manifestatis* (proculdubio pro *manifestabitis*, ita enim scribi oportuit) *prope me existentem.*

Τυτέστι, Αὐγύστυ] Additio superflua, ac male signata, & plane rejicienda.

IN

MARTYRIUM S. IGNATII.

P. 123. Τῦ ἀποςόλυ Ἰωάννυ μαθητὴς] De discipulatu S. Ignatii sub cura & institutione S. Joannis Apostoli altum silent Scriptores Ecclesiastici, quorum plerique omnes, sive ejusdem, sive diversi ævi, in enarrandis Sanctorum *Martyriis* occupati, parentum, patriæ, nataliumque memoriam, & universam illorum vitæ præcedentis rationem, institutum, reliquasque περιςάσεις literis mandare posterisque tradere neglexerint. Interim ex horum Actorum fide statuendum videtur, Ignatium fuisse auditorem S. Joannis, licet de tempore & loco, sive in Palæstina, sive in Syria, sive potius, una cum S. Polycarpo (quod mox asseritur, §. III.) in Asia Minori, nondum constet.

Ην τοῖς πᾶσιν] Lege ἐν pro ἦν, quod in codice suo non habebat vetus Interpres, particula conjunctiva καὶ, quæ sequitur, deleta.

Επιμελῶς] Neuter Interpres habet.

Παραγαγὼν] V. I. *mitigans*, male. *Egressus*, *transiens*, *quum vix procellas evasisset.* Quænam autem illa mala essent, quæ S. Ignatius in ista persecutione sub Domitiano passus fuerat, & ex quibus eluctatus est, ex defectu historiarum pariter nos latet.

Τῷ τόνῳ τῷ πνεύματι] Lege πόνῳ πνευματικῷ, *labore spirituali*, ut alter Interpres habet: licet fortasse τόνῳ tolerari possit

P. 124. Ηχαλλεν] V. I. *dubitavit*, i. e. *animi anxius erat.* Redde potius, *dolebat animo*, sive *tristitia afficiebatur.* Conveniunt hæc mirifice cum Epistolis, quæ ubique testantur zelum, quo effervescebat S. Ignatius, morte cruenta *veri in Christum amoris*, prout ipse post auditam sententiam damnatoriam exclamans voce quasi triumphabunda agnovit, documenta dandi, utpote martyrio, quod summa sollicitudine & angore animi ambiisset, *in perfectum Discipulorum ordinem* adsciscendus.

Προσοικειῦσαν] Lege cum V. I. προσοικειῦν.

P. 124.

P. 124. Ελοιτο] *Eligeret, vellet*, ſcil. cœtus Chriſtianorum: *niſi Chriſtiani dæmonolatriam iſtam, quæ tum apud univerſas gentes obtinuit, amplecti cuperent:* quod male vetus Interpres refert ad Trajanum, reddendo *cogeret.* Sed fortaſſe hæc lectio vitioſa eſt ex feſtinatione & oſcitantia Librarii, pro qua τὸ *cogitaret* vel quippiam ſimile mihi quidem videtur ſubſtituendum.

P. 125. Ο φόβος] Aberat in codice veteris Interpretis, & quidem longe rectius. Eſt enim aſſumentum & perperam inſertum.

Ευσεβῶς ζῶντας] Lege cum V. I. εὐσεβεῖς ὄντας.

P. 126. Ο Χριστὸν ἔχων ἐν στέρνοις] Idem ac Χριστὸν ἐν καρδίᾳ φορῶν· quod mox ſequitur: titulo quidem ſatis apto, qui omnibus vere Chriſtianis pari jure indi poſſit. Hæc autem vera eſt hujus cognomenti, S. Ignatio jam peculiaris, ratio, de quo vide D. Pearſonum pulchre & erudite diſſerentem in Vindiciis Ignatianis, parte ſecunda, cap. XII.

Οὗ τῆς βασιλείας ὀναίμην] Uterque Interpres legiſſe videtur φιλίας· Hic, *cujus amicitia fruar*, alter, *cujus amicitiam acquiſivi.* Sed Græci codicis lectio, quam aliquo modo paraphraſi ſua firmat Symeon, neutiquam debet ſollicitari, imo recto ſtat talo. S. Ignatius enim, quum paullo ante Chriſtum ſuum ἐπουράνιον βασιλέα, quod V. I. reddit *ſupercœleſtem Regem*, nuncupaſſet, *in illius regnum ſe admiſſum iri, illoque tandem fruiturum*, jam ferventiſſima prece optat.

Τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν] Τὸ ἐμὴν ſuperflue videtur additum, uti ſtatim, πλάνην καί.

P. 127. Εἰς τέρψιν δήμου] Potius ὄψιν, ut habet V. I. *in ſpectaculum plebis.* §. V. ἵνα ἐπ᾿ ὄψεσι τοῦ δήμου Ῥωμαίων θηρσὶν ἀγρίοις παραδοθείς. Alter vero conſentit cum Græco, *pro avocatione populi.*

Δεσμοῖς συνδήσας σιδηροῖς] V. I. *vinculis collocari ferreis.* Corrige Librarii mendum, & lege *colligari.*

Τῇ ἐκκλησίᾳ] Idem hic ac ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας.

Απαχθησόμενος] V. I. *adducendus.* Corrige, *abducendus.* Sed alterum illud ferri poteſt.

P. 129. Διὰ τῶν ἡγουμένων] Per *Præfectos* ſive *Epiſcopos.* V. I. *per præcedentes* (hic enim interpunctio apponenda eſt, nec ad literas, quæ ſubſequuntur, referri aut poteſt aut debet, uti in Præfatione oſtendi) h. e. *dignitate præcedentes*, vel potius reſcribendum, *Præſidentes:* quo titulo Epiſcopi merito ſuo olim gaviſi ſunt. Hoc potius malo, quam ut

ſingam

fingam Interpretem noſtrum in ſuo codice προηγεμένων reperiſſe. Verſionem autem Latinam ad exemplar Græcum, in quo ſenſus integer & intellectu facilis eſt, omnino conformari oportere quis non videt? Male hanc & alteram, quæ ſequitur, ſectionem imaginatus eſt D. Uſſerius ab Ignatianarum epiſtolarum collectore fuiſſe interſertas: quas ſeries narrationis neceſſario exigit, & quæ procul omni dubio in originalibus Martyrii Actis exſtabant, ut hodie Græce exſtant.

P. 130. Ακοντας] Lege cum V. I. ἀπόντας, *abſentes.*

Τὰς φιλοτιμίας] Quod vocabulum bis quoque poſtea occurrit. Certiſſimum eſt ex variis, iiſque malis hujus vocis explicationibus, quas fingit Vetus Interpres, *occupare honores*, ut hic, & mox μελλέσης λήγειν τῆς ἀκαθάρτε φιλοτιμίας, *debente finem habere mundi inani gloria*, & μελλεσῶν καταπαύειν τῶν φιλοτιμιῶν, *debentibus quieſcere gloriationibus*, illum verum iſtius ſenſum neutiquam intellexiſſe. Per haſce φιλοτιμίας intelligo ludos ſolennes magno ſumptu ac ſtudio à munerum publicorum magiſtratuumque Candidatis, qui inde gratiam & applauſum plebis Romanæ captabant, pro more exhiberi ſolitos. Quapropter S. Ignatius à feris militibus, jam occupata terra, ad iter maturandum urgebatur, ut Romam, antequam dies iſti communis lætitiæ & publicæ feſtivitatis eſſent elapſuri, perveniret, beſtiis nimirum in Amphitheatro juxta ſententiam ab ipſo Trajano nuper Antiochiæ latam objiciendus. Patet autem ex Kalendario vetuſto ſub imperatore Conſtantio, filio Conſtantini Magni, confecto, in quo ſola Gentilium ſolennia recenſentur, quod edidit Lambecius in appendice ad IV. librum Commentariorum de Bibliotheca Vindobonenſi, illo ipſo die, quo S. Ignatius martyrium paſſus eſt, nempe decimo tertio Kalendas Januarias, *Munus Kandida*, i. e. *Candidatorum*, celebratum fuiſſe. Hic enim alter dies, quum prior ſexto Idus Decembres haberetur, præſtitutus videtur, & qui ἐπιφανὴς ſive *ſplendide ſolennis* hic appellatur: in quibus utriſque οἱ φιλοτιμεντες, ſive qui *publicos honores*, in annum proxime ſequentem obeundos, *peterent & ambirent*, munera in Circo & Amphitheatro coram populo edebant, in quibus gladiatorum pugna & damnatorum ad beſtias expoſitio maxime recenſendæ videntur. Hæc vero eleganter quidem & commodiſſime horum Actorum Scriptores nuncupant φιλοτιμίας, quæ *Saturnalibus*, aut eorundem, adjecta hac celebritate auctorum, appendici, *Sigillaribus*, quorum originem tradit Macrobius lib. I. Saturnal. cap. X. non adeo

bene

bene conveniunt. Tantum in genere & pro more suo paraphrastice dicit Symeon, ἡμέρας ἐπιςάσης εὐκαίρυ, ἡνίκα δημοτελὴς ὑπῆρχε τοῖς Ῥωμαίοις πανήγυρις, nulla particulari hujus celebritatis mentione facta.

P. 130. Στεφάνυ τῆς] Supple ex V. I. δικαιοσύνης διὰ τοιαύτης.

Μακεδονίαν] Adde πεζῇ, ut legebat V. I. & habet Symeon Metaphrastes.

Περὶ καὶ τὴν ἤπειρον τὴν πρὸς Επίδαμνον] V. I. & *ad terram*, (præpositionem addo ex codice Caiensi) *quæ ad Epidamnium*. h. e. ad illum tractum terræ continentis & mediterraneæ, in quo sita est Epidamnus.

P. 131. Σὺν αὐτῷ μὲν] Corrige fidentissime συναντῶμεν· ut legebat V. I. *obviamus*: & ita scriptum fuisse in codice MS. quo usus est vir eruditissimus, qui Acta hæc Græce primus inde edidit, quovis pignore contenderem, saltem ita scribi debuisse, nisi Librarius saltem mente captus inter exscribendum delirasset, sensus necessario postulat.

P. 132. Ησυχάζυσιν] Lege cum V. I. ἡσυχάζειν.

Ος εὐθὺς] Legebat V. I. ὧς.

P. 133. Παρὰ τῷ ναῷ] V. I. *ab impiis*. Forte legebat in suo codice παρὰ τῶν ἀνοσίων sive ἀνόμων.

Τελείωσιν] V. I. *fruitionem*. Emenda, *finitionem*. & adde *ipsius* è MS.

Λειψάνων] V. I. *ossium*, ὀςέων· & sic legendum videtur.

Εν λίνῳ] V. I. *in capsa*. forte, si non in codice suo, saltem in animo habebat, ἐν λάρνακι. Sed hoc est hariolari.

Θησαυρὸς] Præpone ὡς, ut in suo codice reperiebat V. I.

Υπὸ τῆς] Pro ἀπὸ. V. I. *ab ea*, *quæ in martyre*, (sic in MS.) *gratia*.

P. 134. Μικρὸν ἀφυπνώσαντες] De hisce insomniis, sive cœlitus immissis, sive ex quotidianis cogitationibus, de glorioso illo S. Ignatii certamine, phantasiæ illorum inter dormiendum, quod frequenti usu venit, suborientibus, non est quod quisquam indebite cautus sagaxve nimium sit sollicitus, quasi olerent figmentum: quum nihil hic aut à fide alienum, aut verisimilitudinis omnino expers assertum habeatur.

P. 134. Οἱ μὲν ἐξαίφνης] h. e. Aliqui ad hunc modum, alii vero ad alium.

Ἐβλέπομεν, & mox ἑωρῶμεν] V. I. in utroque loco *videbant* : quasi juxta illum, in eorum, quibus hæc visa obtigerunt, numero seipsos, qui glorioso Martyris agoni interfuere, non recensuissent : nec quidem recensendi videntur. Græca potius mutanda sunt, ut versioni, quæ ad literam fit, conformia reddantur.

Μακάριον] V. I. in MS. *sanctum*, ἅγιον.

Σταζόμενον ὑφ' ἱδρῶτος] Lege ergo apud V. I. *superrorantem.* Symeon Metaphrastes, ἱδρῶτι καταῤῥεόμενον, καθάπερ ἄρτι τῶν τῆς ἀθλήσεως ἀναπεπνευκότα πόνων.

Παρεστῶτα τῷ Κυρίῳ] Addit V. I. *in multa confidentia, & ineffabili gloria.*

Καὶ συμβαλόντες τὰς ὄψεις τῶν ὀνειράτων] Desunt hæc apud V. I. & perperam quidem, ut mihi videtur.

Καὶ τὸν τῆς Φιλοχρίςυ] Aliter legebat in suo codice V. I. & prorsus diversa habet: *& hujus insidias in finem prostravit, glorificantes in ipsius venerabili & sancta memoria Dominum Jesum Christum.*

IN

IN EPISTOLAM
AD
PHILIPPENSES.

P. 143. Ιλίπποις] Deest forte ἐν· vel potius repone Φιλίππῳς, ut habet codex Florentinus: & quidem rectius.

Δεξαμένοις τὰ μιμήματα] Putavi legi potuisse, δειξαμένοις τὰ μηνύματα, *ostendentibus sinceri amoris indicia sive documenta:* & sic in margine codicis mei olim adnotaveram. Sed jam, rejecta præcipiti hac conjectura, antiquam lectionem perquam commodo sensu retinendam esse statuo. Τὸ autem μιμήματα *simulachra*, sive *exemplaria*, vel ad Philippenses referri videtur, quod mente susceperint, suisque moribus veræ charitatis *imaginem*, quasi vivis coloribus expressam, repræsentaverint: vel, si mavis, ad S. Ignatium & socios, utpote veræ dilectionis erga Christum, despectis omnibus vitæ periculis, forti animo & exemplo maxime imitabili exhibitæ, *simulachra* & εἰκόνας· quos nimirum benevolo admodum affectu exceperunt Philippenses, & jam vinculis Romam abducendos in via aliquantulum comitati sunt, & extra civitatis suæ pomœria ultro deduxerunt.

Καὶ προπέμψασιν, ὡς ἐπέβαλεν ὑμῖν] Vetus Interpres in hisce & sequentibus verbis turpiter lapsus est. Tu cum D. Pearsono in Vindiciis Ignatianis, P. I. c. V. p. 73. ita verte: *Congavisus sum vobis, qui veræ charitatis exemplaria excepistis, & deduxistis, ut vestro officio conveniebat, involutos vinculis, quæ sanctis ornamento sunt.*

P. 144. Ἐξ ἀρχαίων χρόνων καταγγελλομένη] V. I. omisit καταγγελλομένη, *declarata* sive *annunciata. A primis accepti Evangelii per prædicationem S. Pauli initiis.*

Ματαιολογίαν] Hæreticorum nimirum, qui vera religionis Christianæ dogmata vanis suis figmentis adulterarunt.

P. 145. Πολλῶν] Lege in V. versione Latina, *multorum:* ut §. VII. ἀπολιπόντες τὴν ματαιότητα τῶν πολλῶν.

Ἔρχεται] Melius ἐλεύσεται, ut legebat V. I. *qui venturus est.* Sed prius verbum tolerari potest: quasi diem ultimi judicii prope instare, quæ erat communis Christianorum istius seculi, & etiam sequentium, opinio, credidisset sanctissimus Martyr.

P. 145. Γρόνθον ἀντὶ γρόνθε] Hujus vocis inusitatæ significatio hoc sequenti cujusdam Viri doctissimi scholio optime explicatur: Eustathius in Iliad. ψ'. Πτύσσοντες τὲς τῆ χειρὸς δακτύλες, καὶ ἔτως ςρυφνἔντες εἰς πύκνωσιν οἱ πυγμάχοι ἀθλἔσιν· εἰς γρόνθον συςρέφοντες· ὅπερ κόνδυλόν φασιν οἱ σοφο. Suidas, Πυγμὴ, πάλη, σύγκλεισις δακτύλων, γρόνθος. Ita in Lexico Hesychii Græco, πυγμὴ est γρόνθος, in Cyrilli Græc Latino, γρόνθος, pugnus, & in Philoxeni Latino Græco pugnus, γρόνθος.

P. 146. Οἱ πτωχοὶ] Adde ex V. I. & ex Evangelio Matth. V. 3. τῷ πνεύματι.

Οὐκ ἐμαυτῷ ἐπιτρέψας] V. I. *non à meipso imperans* lege, *impetrans*: ut recte emendat Cotelerius, sensu verissimo: *Hanc libertatem mihimet non permisi aut arrogavi nisi à vobis & literis vestris prius invitatus, & quasi pro vocatus*, ἀλλ' ἐπεὶ ὑμεῖς προεπεκαλέσασθέ με. Nullatenus enim placet lectio codicis Florentini, προσεπηλακίσατέ με.

Τῇ σοφίᾳ τῦ μακαρίε καὶ ἐνδόξε Παύλε] Insigni elogi Polycarpus cohonestat S. Paulum *ob sapientiam*; qua voc S. Petrus de eodem utitur, 2 Epist. III. 15. h. e. ob scien tiam cœlestium arcanorum & mysteriorum Evangelii: quem Patres omnis fere ævi, accumulatis istiusmodi elogiis, se cutos esse notius est, quam ut testimoniis congerendis citr necessitatem insistam.

Ὑμῖν ἔγραψεν ἐπιςολὰς] Non exertim & expresso nomi ne plures, (unicam enim, saltem ab universa ecclesia agni tam, inque Canonem receptàm, ad Philippenses scripsit sed innuere videtur S. Polycarpus quasdam alias epistola S. Pauli, sive ad Thessalonicenses, utpote utrosque Mace doniæ accolas, nec valde procul à se invicem dissitos, siv ad Corinthios missas, iisdem vel ex consilio Apostoli, v ex concordiæ & fraternæ charitatis nexu, pro more com municatas, adeoque ad ipsos Philippenses quodammod spectare. Aliqui fortasse dixerint (neque ego quidem inte cedam) variationem numeri ideo admittendam videri, e quod frequenti apud omne genus Auctores usu veniat, quo de singulari epistola, dialogo, librove loquentes, quando que plurali numero utantur. Sed ipsi viderint. Num ver alia ad Philippenses transmissa hoc tempore sub S. Pau nomine circumferretur, plane incertum est, & à nemin præstandum.

Ἥτις ἐςὶ μητὴρ πάντων ὑμῶν] Forte ἡμῶν. Fide renasc mur, utpote γεννώμενοι ἄνωθεν. S. Jo. III. 3. sive γεγεννημέν ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος. 5. *geniti à Spiritu sancto per bapti mum:*

num: quando professio fidei Christianæ solenniter & necessario adhibetur: inde *fides* hic dicta *mater omnium Christianorum.*

P. 148. Πάσης διαβολῆς, καταλαλιᾶς] Recte distinguuntur διαβολὴ & καταλαλιὰ, ut diversa mentis & linguæ vitia, in libris sacris & scriptis Ethnicorum. Καταλαλιὰ per se, sine aliquo additamento, paullo supra habetur. V. I. legebat διαβολικῆς καταλαλιᾶς *ab omnibus diabolicis detractionibus:* & sic habet codex Florentinus. Sed dubito, an recte.

Πάντα ἡμῶν σκοπεῖται] MS. μωμοσκοπεῖται· & sic omnino legendum: ut viri docti dudum observarunt.

Οὐτ' ἔτι] MS. ὅτέ τι· quod longe rectius est.

Ὡς Θεῷ ἐν Χριστῷ διάκονοι] MS. Θεοῦ καὶ Χριστοῦ. & ita quoque legebat V. I.

P. 149. Πρὸ παντὸς προνοοῦντες ἁγνείας] Hoc est, *Juvenes ante omnia debent esse de castitate & pudicitia maxime solliciti.* V. I. *omnem ignorantiam prævidentes:* quasi in suo codice legisset, ἀγνοίας· prorsus male. Exemplar Salmasianum habet, πρὸς πάντα προγνοοῦντες. Dubito, an recte exscriptum.

Καλὸν γὰρ τὸ ἀνακύπτεσθαι] Legebat V. I. ἀνακόπτεσθαι· *bonum est enim abscidi.* Sed lectio, quam Græcum exemplar Romanum suppeditat, longe melior mihi videtur. Ἀνακύπτεσθαι enim est *emergere, & sursum quasi ex aquis attolli.*

Περιπατεῖν] Recte: infinitivus enim hic ad τὸ δέον, quod immediate præcedit, referendus est, & constructio verborum id omnino exigit.

P. 151. Πρωτότοκός ἐστι τοῦ Σατανᾶ] Ita S. Polycarpus appellavit Marcionem, quum se in conspectum ipsius protrusisset, ut illum agnosceret & salutaret, ut fratrem & Christianæ communionis socium, orans, apud Iren. l. III. c. 3. ἐπιγίνωσκέ με. cujus rei historiam Græce retulit Eusebius Hist. Eccles. l. IV. c. 14. ἐπιγινώσκω σε τὸν πρωτότοκον τοῦ Σατανᾶ.

Τὸν παντεπόπτην Θεὸν] S. Clemens Romanus in fine prioris epistolæ ad Corinthios, ὁ παντεπόπτης Θεός. Recte in Latina versione, ubi ex oscitantia Librarii ponitur *prosperatorem*, ex codice Magdalenensi *perspectorem* substituit Usserius.

P. 152. Τοῦτο ἐπιστεύσαμεν] Lege τούτῳ· vel si retineatur τοῦτο, subintellige εἶναι.

P. 159. *Qui autem in his non potest se gubernare*] *Qui non pudice vivit exemplumque castitatis, præsertim in isto sacro munere constitutus, præ se non fert, quo modo idem præceptum de servanda tum mentis tum corporis puritate, & de reliquis Christianæ vitæ officiis, quæ omnia Evangelium à suis cultoribus rigide exigit, aliis inculcare potest?* Presbyter enim ille Valens in flagitium τῆς πλεονεξίας sive *illiciti concubitus* videtur fuisse lapsus, licet uxorem habuisset: illam quoque ejusdem flagitii ream.

Qui estis in principio epistolæ ejus] Hic verbum videtur excidisse: supple ergo, *laudati*, vel quippiam tale, *in ipsis epistolæ ad vos peculiariter & proprie missæ initiis.*

Nos autem nondum noveramus] Dubitatur, an hæc intelligi debeant de solo Polycarpo, S. Paulum, quum *ipse Deum & Christum nondum novisset*, adhuc gentilis, epistolam ad Philippenses scripsisse. Mihi potius de Smyrnensibus, quos repræsentat, in genere interpretanda videntur; illos nempe, una cum ipso, aliquanto tempore, postquam Philippenses veræ fidei lumine perfunderentur, adhuc falsi Ethnicorum cultus tenebris occæcatos, tandem ad veram Dei cognitionem & Christi fidem conversos fuisse.

Mihi autem non est concessum modo] Supple, *graviter & indecore irasci, vel, me nimis severum atrocemque adversus illos gerere.* Sed dubito, annon à scopo aberraverim.

P. 160. Ὅπερ ποιήσω] *Rem istam à me petitam*, nimirum ut legatus ille, in Syriam mittendus, vestras literas ad Antiochenos deferat, *commodo tempore præstabo.* Καὶ τὰ παρ' ὑμῶν ---- ubi τὸ καὶ deleri debet, vel per *etiam* reddendum, hoc claro sensu, Ignatium scripsisse, quod ipsi Philippenses quoque fecerunt, ut si quis Antiochiam mitteretur, idem ille vestras etiam literas simul eodemque tempore deferendas secum haberet.

Transmissæ sunt vobis] Lege *nobis*. Depravatio enim manifesta est aut Interpretis aut Librarii.

IN EPISTOLAM

DE

MARTYRIO S. POLYCARPI.

P. 167. N Φιλαδελφίᾳ] Insignis hæc de Martyrio S. Polycarpi epistola rectissime dici potest ἐγκύκλιος sive *encyclica*, ut ex Inscriptione patet; utpote ad varias ecclesias, tam in Asia Minori vicinas, quam alibi in aliis provinciis, κατὰ πάντα τόπον transmissa, quas de iis solis, quæ κατὰ Πόντον *juxta Pontum* sitæ erant, male interpretatur [a] Eusebius pro πάσαις ταῖς κατὰ πάντα τόπον· quum ad omnes ecclesias, ubi ubi Christianæ religionis professio vigebat, per Orientem præcipue sparsas, debeat propagari & extendi ab ipsis Philadelphensibus, quantum in ipsis erat, τοῖς ἐπέκεινα ἀδελφοῖς (§. XX.) communicanda: eadem verborum serie in omnibus exemplaribus retenta, soloque particularis Ecclesiæ, ad quam dirigitur, nomine mutato. Sic exemplar istud, quo usus est Eusebius, ecclesiæ Philomeliensis titulum præ se fert, τῇ κατοικούσῃ ἐν Φιλομηλίῳ. Philomelium autem erat urbs majoris Phrygiæ, celebris famæ, cujus meminere Strabo, Stephanus, aliique è veteribus Scriptoribus Græcis & Latinis.

P. 169. Καὶ γὰρ] Pro καὶ D. Langbainius δεῖ, Cotelerius χρὴ substituit, & quidem recte.

P. 192. Vet. Lat. Interpres. *Initia*] MS. *mitia.* Male corrigit Usserius in margine suæ editionis, *immitia:* litera *m* in duas perperam resoluta. Antea dixerat vetus Interpres, sive potius Paraphrasta, *verbera flagellorum fuisse dulcia:* pariter quoque hic, *crepitantia flammarum tormenta mitia* Martyribus videbantur; ut in codice Colbertino reperiebat Ruinhartus.

P. 170. Κήρυκας μὲν ὑποστρωννύμενοι] Eusebius habet explicatius, (neque enim in hac prima parte Acta hæc, quæ coram habuit, exscripsit ad literam, sed interdum laxe & paraphrastice illustrat:) τοὺς ἀπὸ θαλάττης κήρυκας, καί τινας ὀξεῖς ὀβελίσκους ὑποστρωννυμένους.

Ἐπὶ μόνου] In margine codicis sui conjunctim posuit eruditissimus Pearsonus ἐπιμόνου· rectissime.

a Hist. Eccl. l. IV. c. 15.

P. 171. Θαυμάσας] Ita male ſcribitur in MS. Euſebius, τὸ πᾶν πλῆθος ἀποθαυμάσαν· ut Grammatica conſtructio poſtulat.

Αἶρε τοὺς ἀθέους] V. I. *torqueantur innocentes.* An legit ἀθώους; ita interrogat Pearſonus. Sed proculdubio non Interpreti, ſed Librario vitioſa hæc ſcriptura debet imputari. Ille enim poſtea hæc ipſa verba bis per *impios tolle* reddit, & in exemplari ſuo Ruinhartus reperit, *torqueantur nocentes.* Chriſtianos ita appellabant efferi hi idololatræ, quia iſtorum fictitiis numinibus ſupplicare & ſacrificare noluerint.

Κόϊντος] Veri perquam ſimile videtur, Interpretem ſcripſiſſe *Coïntum;* neſcius fortaſſe, illud idem eſſe Græce ac *Quintus:* quod Librarii, bonarum literarum penitus rudes, corruperunt, ſcribendo, *Incognitus*, ut noſter, vel potius, ut alius codex habet, *Cognitus*, ex aliqua cognatione ſoni; quaſi proprium eſſet hujus Phrygis nomen. Sed hic labor in purganda & excuſanda hac Latina verſione impenſus quibuſdam vanus prorſuſque inutilis videbitur: neque hoc ipſe inficias ivero.

Τοὺς προσιόντας ἑαυτοῖς] Legendum videtur, unica litera immutata, προσδόντας aut προδόντας, (idem ac παραδόντας) ἑαυτοὺς· ſed ſi τὸ προσιόντας retinere placet, pro ἑαυτοῖς fortaſſe ſubſtituendum eſt ἑκουσίως. Langbainius, ἑκόντως. En vero nobile prudentiæ pariter ac pietatis Chriſtianorum veteris Smyrnæ ſpecimen, qui in hac epiſtola encyclica Quinti Phrygis, in ipſo agone, conſpectis feris, à Chriſtiana fide turpiſſime deficientis, puſillanimitatem ſub oculis ponentes, illorum, qui, nulla neceſſitate urgente, non quæſiti, non interrogati, ſeſe Magiſtratibus Ethnicis, re non bene penſitata, offerebant, temeritatem, licet non penitus damnent, tamen approbare & laudare non ſuſtinuerint, longeque aliud Martyrii genus ab exemplo Chriſti docent ipſis proponendum. Ideo martyrium hoc S. Polycarpi (cujus Acta dant, qui, donec à Satellitibus deprehenderetur, prius fuga ſibi conſulens, περιέμενεν, i. e. æquo, ſed tamen forti, animo *exſpectavit*) appellant τὸ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον μαρτύριον, quod verſus finem epiſtolæ repetitur, § XIX. & ejuſmodi eſſe, ut omnes boni, qui ad illam moriendi pro Chriſto gloriam adſpirant, hac ex parte ſumma cum laude ſequi poſſint. Ejuſmodi martyria ſunt μακάρια καὶ γενναῖα, τὰ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ γεγονότα, §. II.

P. 172. Ἐν ὀπτασίᾳ γέγονε] *Ecſtaſi quadam correptus inter precandum.* Eodem modo viſionem hanc S. Polycarpo obtigiſſe fortaſſe d[i]cendum eſt, quo illam S. Petro factam fuiſſe legimus Actorum cap. X.

P. 173. Ὁ Εἰρήναρχος, ὁ καὶ κληρονόμος, τὸ αὐτὸ ὄνομα Ἡρώδης, ἐπιλεγόμενος] Herodes ille, tunc temporis ſimul Εἰρήναρχος & κληρονόμος ἐπιλεγόμενος, i. e. *electus & conſtitutus*, ſive à Proconſule,

consule, sive à populo, (ita enim verba hæc distinguenda censeo, ὁ καὶ κληρονόμος, τὸ αὐτῷ ὄνομα Ηρώδης) festinabat S. Polycarpum in arena sistere. Male hic positum arbitror κληρονόμος pro ὁ καὶ οἰκονόμος sive ἀγορανόμος. Isthoc enim tempore ille aliud munus publicum, præter εἰρηναρχίαν, quæ unico anno terminabatur, videtur gessisse. Hæc non intellexit Interpres, qui Irenarchum & Herodem diversos facit.

P. 175. Ἐπὶ τὴν καρῦχαν] Vox ista, sequioribus seculis introducta, explicationis caussa apponebatur in margine, & inde in textum intrusa: uti paullo post. Eusebius enim solum habet ὄχημα καὶ ὀχήματος. Lege igitur μεταθέντες ἐπὶ τὸ ὄχημα, transpositis in locum suum verbis istis, deletisque καρῦχαν & καρῦχας.

Μὴ ἐπιστραφεὶς] *Non ad illos conversus ex ira & indignatione ob malum tibiæ, casu ex violenta hac ex curru depulsione contractum, dolore, quem sentiebat inde, fortiter suppresso.*

P. 176. Ὄμοσον τὴν Καίσαρος τύχην] Inter tentamenta, à Gentilibus ad expugnandam Christianorum fidem adhiberi solita, præcipuum illud videtur, illos sive cogere, sive suadere, ut sacrificarent, & *per genium sive fortunam* Imperatoris jurarent, & ut etiam Christo maledicerent: quæ omnia ab hisce impiis Magistratibus expertus est S. Polycarpus. Nec id unius ætatis erat institutum. Impiam enim istam praxin ad sequentia tempora continuatam fuisse docent Tertullianus in Apologetico c. XXXII. & Origenes in exhortatione ad Martyrium.

P. 177. Αἶρε τοὺς Ἀθέους] Hisce iisdem verbis, quæ non sine ingenti indignatione ab impia plebe prolata audiverat S. Polycarpus, mox oculis in cœlum conversis, cum gemitu Deo supplicavit, ut facile ex contracta fronte, habitu, gestuque corporis, & vocis accentu, quivis ex adstantibus telum istud τῆς ἀθεότητος, Christianis falso impactum, in propria illorum capita retortum fuisse intelligere posset.

P. 178. Ἀμετάθετος γὰρ] Locus explicatu difficilis, si hæc lectio retineatur ut integra. quæ rejicienda mihi plane videtur. Quid si legamus, οὐκ εὐμετάθετος; hoc sensu: *nobis Christianis non facilis est resipiscentia, & mutatio animi à melioribus ad pejora. Hac ex parte nullis periculis, minis nullis nos ita amoveri & deterreri possumus, ut illius nos vel unquam pœniteat.* Sed hoc est plane hariolari. Valesius pro μετάνοια substituere vult διάνοια· sed lectio Eusebiana, quæ consentit cum hisce Actis, non debet, ut puto, sollicitari: præsertim quum τὸ μετάνοια ad comminationem Proconsulis, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς, directe referri videatur. Judicent alii.

P. 179. Τὸν ἑαυτοῦ κήρυκα] Deest ἑαυτοῦ apud Euseb. & plane hic redundat.

P. 179. Τῆς ἀδικίας διδασκάλος] Euſeb. Ασίας, ut legebat V.I. & quidem rectiſſime.

P. 180. Ωσεὶ] Apud Euſeb. additur ζῶντα· quod quoque in ſuo codice reperiebat V.I. Excidit vero hoc in loco, & debet interponi.

P. 181. Παντὶ γὰρ καλῷ] Occurrit præpoſitio ἐν apud Euſeb. Deeſt autem in MS. noſtro: & plane mihi redundare videtur. Καλῷ deſideratur apud Euſeb. neſcio an recte: ubi pro πρὸ τῆς μαρτυρίας, quod codex Oxonienſis habet, uti in ſuo habuit V. I. exſtat πρὸ τῆς πολιᾶς, *omnium virtutum habitu licet jam nudus, per univerſam vitam ex bona conſcientia, &* διὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἀνεπίληπτον πολιτείαν, (§. XVII.) *longe ante ſenectutem ornabatur, & maxime venerabilis.*

P. 182. Ψυχῆς τε καὶ σώματος] h. e. *tum animæ tum corporis, quæ in reſurrectione inſeparabili unione conjuncta, in cœleſti beatitudine æternum durabunt.* Sed hæc & præcedentia verba non legit, aut ſaltem neglexit V. I.

P. 184. Εξῆλθε περιστερὰ καὶ πλῆθος αἵματος] Nihil de *columba* apud Euſebium aut Rufinum in verſione ſua occurrit: omneſque vetuſti Scriptores de hoc prodigio altum ſilent. Mendum ergo in Græco codice latere, quotquot mirandum hoc viſum, utpote plane ἄπιστον, facile & inexplorate admittere nolint, pertinaciter contendunt. Huic vero ulceri medicinam adhibere multi pro verſatili ingenio & comminiſcendi quicquid aut cerebelli æſtus, aut artis Criticæ, ſed plane enormis, & parum ſapienter ad rem accommodatæ, affectatio ſuggeſſerit, libidine anniſi ſunt, ſed hactenus fruſtra. Illorum hariolationes hic referre plane pudet pigetque. Maxime vero omnium placuit conjectura cujuſdam Viri docti, qui mihi retulit, ſibi pro περιστερὰ videri legendum eſſe, ἐπ' ἀριστερᾷ. [a] Cujus ſententiæ rationem & ſenſum ita latius explico;

[a] Quo tempore Amicum hanc ſuam conjecturam proferentem audivi, & hæc omnia, qualiacunque ſint, in hoc ſcholio animadverſa annotavi, penitus excidebat ex animo, V. C. Stephanum le Moyne eandem quoque, inter alias longe deterioris notæ, ex ingenio, ejuſmodi commentorum feraciſſimo, antea procudiſſe, cujus diſſertationem de Polycarpo in Prolegomenis ad Varia ſacra poſtea conſului. Ille ibi opinatur, Lucianum, fabula iſta de vulture è rogo Peregrini exeunte producta, Chriſtianorum fatuæ, prout impie objicere ſolitus eſt infamis nefariuſque Scurra, credulitati illudere voluiſſe, quaſi hoc miraculum in martyrio S Polycarpi contigiſſe prona fide admiſiſſent, & res illa, prout Acta hæc narrant, familiari in ſuis congreſſibus ſermone ab ipſis vulgaretur. Quod nulli fundamento innititur, & plane incertiſſimum eſt, vetuſtis ſive Græcis ſive Latinis omnino obmuteſcentibus, nullaque traditione, ne leviſſima quidem de hoc portento apud illos ſervata. An vero ipſe de aſſumento hoc in Græcorum Actorum textu meliorem protulerim conjecturam, vel annon quoque à ſcopo aberraverim, tu, Lector erudite, pro ſagacitate tua arbitraberis.

plico; *Adacto in corpus sanctissimi Martyris per Confectorem pugione, apertaque ex violentia ictus læva parte, inde erupit effluxitque ingens copia sanguinis, ut ignis exstingueretur.* Hoc suavi susurro pene sopitus, quum placida & favente aure exceperim, facilis consentiebam: sed re melius pensitata & denuo in examen revocata, multa occurrunt, quæ isti conjecturæ, utut plausibili & argutæ, merito detrahere videantur. Primum quidem ne minimum quidem hujus lectionis vestigium apud Eusebium reperiri, qui illam omittere vix potuisset, si in suo codice, quem hic, ut videtur, ad literam secutus est, exstitisset. Nec quicquam mysterii inest, quod vulnus istud hiulcum in sinistro aut dextro latere, si hæc verba ἐπ' ἀριστερᾶ i. e. χειρὶ contra communem usum & analogiam eo usque extendi possint, infixum fuerit. Deinde mihi exploratissimum est, verba ista ἐξῆλθε περιστερὰ καὶ πλῆθος αἵματος in MS. codice Oxoniensi, ex quo Acta hæc primus Græce edidit Usserius, quem bis contuli, in eadem serie cum ceteris à Librario descriptis contineri. Quid vero de particula conjunctiva καὶ futurum sit, per hanc conjecturam statuere non licet. Alia ergo hujus assumenti, quod in codicem nostrum irrepserit, & unde originem habuerit, ratio investiganda est. Videtur mihi non à vero dissonum, si dixero, quempiam insubide & præter debitum morem pium Lectorem sui codicis margini, ad augendum tum miraculum, tum sanctissimi Martyris apud posteros famam, τὸ περιστερὰ apposuisse, & hac σημειώσει allusisse ad ritus ab Augusto apud Romanos olim institutos, quorum solennis in Imperatorum ἀποθεώσει erat usus, in quibus maxime obtinuit, ut accensa pyra *aquila* dimitteretur, versus cœlum avolatura: quod testatur Herodianus in Historiarum libro quarto, qui universum illorum apparatum ibi accurate describit: ἀετὸς ἀφίεται, σὺν τῷ πυρὶ ἀνελευσόμενος εἰς τὸν αἰθέρα, ὃς φέρειν ἀπὸ γῆς ἐς ὀυρανὸν τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν πιστεύεται ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ ἐξ ἐκείνου μετὰ τῶν λοιπῶν θεῶν θρησκεύεται. Ita quoque Dion Cassius lib. LVI. in funere Augusti: κἀκ τούτου δᾷδας ἑκατόνταρχοι λαβόντες, ὑφῆψαν αὐτὴν, (τὴν πυρὰν) καὶ ἡ μὲν ἀνηλίσκετο, ἀετὸς δέ τις ἐξ αὐτῆς ἀφεθεὶς, ἀνίπτατο, ὡς καὶ δὴ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναφέρων. Identidem commentus est Lucianus in libello de morte Peregrini se *vulturem* è media flamma ad cœlum usque ascendentem vidisse: quod cum aliis prodigiis, omnem fidem exsuperantibus, ab ipso, qui spectaculo isti, quando in ignem se conjecerat Peregrinus, interfuerit, pariter excogitatis, istius vanissimi hominis stupidis discipulis, narrationibus ipsius de illius exitus circumstantiis avidissime inhiantibus, & projecta prodigaque credulitate, ac si res istæ τερατώδεις, prout finxerat, gestæ fuissent, amplectentibus obtrusit.

Sive

Sive igitur Romanorum istam Imperatores post mortem i
Divos referendi consuetudinem, sive hanc Luciani de Peregr
fabellam, in animo habens, & quasi sub oculos ponens, infr
tus ille Christianus, in summum decus S. Polycarpi, si *colum*
casta mitisque avis, ipsumque innocentiæ emblema, aquila
vulturi, avibus feris agrestibusque, opposita, è rogo illius e
lasse diceretur, cessurum fortasse arbitratus est. Ex margine
tem in textum à Librario, sicut alia, quæ in hisce brevibus sc
liis supra annotavi, intrusum fuisse nullatenus dubitandum
detur. Inde etiam fortasse Librarius iste marginale istud in
pretamentum in exemplar suum ingessisse ausus est, eo q
in spuria S. Polycarpi vita, quam à Pionio descriptam fuisse
diæ & infimæ ætatis Scriptores mentiuntur, reliquisque A
aut tum de integro inventis, aut pessime interpolatis corru
que, ejusmodi portenta subinde occurrere reperisset. Hinc c
que enata videtur mira ista de columba nivea de carcere ad
lum ascendente narratio in martyrio S. Benigni apud Ado
de festivitatibus Sanctorum. Hanc autem conjecturam dum
deste & procul omni fastu propono, Lectoris candidi ven
spero me impetraturum: nec tamen, si quispiam moros
istam inter meas quoque hariolationes reponi censuerit
ægre feram.

P. 185. *Καὶ κοινωνῆσαι τῷ ἁγίῳ αὐτȣ̃ σαρκίῳ*] Ex genuinis v
stissimisque Actis Martyrum satis liquet, Christianos, præse
ab ineunte secundo seculo, in Martyrum sive membris discer
sive ossibus, sive cineribus, aliisque reliquiis colligendis dili
ti opera usos, ea in cryptis locisque tutis reposuisse. Inde
rum cœmeteria frequentabant, memoriamque anniversari
τὰ τὴν τȣ̃ μαρτυρίȣ αὐτῶν ἡμέραν γενέθλιον solennitate celebrab
quod hi Smyrnenses, quantum in ipsis divinæ Providentiæ
missu erit, se, recurrente die natali S. Polycarpi sui, f
ros hic mox spondent.

P. 187. *Τὸν κύριον ἡμῶν*] Supple ex codice Viennensi,
habet *τὸν κηδεμόνα καὶ σωτῆρα*, & V. I. *Ἰησȣ̃ν Χριστὸν*, *σ*
ψυχῆς ἡμῶν. Absunt autem hæc verba apud Euseb. una
præcedentibus, nempe ab, *ὁ μόνος διδάσκαλος*, usque ad fin

P. 190. *Φανερώσαντός μοι*] Adde ex MS. *τȣ̃ μακαρίȣ.*

Τῶν ἐκλεκτῶν αὐτȣ̃] Adde ex MS. *εἰς τὴν ȣ̓ράνιον βασ*
αὐτȣ̃.

F I N I S.

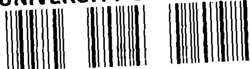
INDEX EORUM

Quæ hoc libello continentur.

CORRIGENDA.

Pag.	col.	lin.	
16	a	26	*pro* P esbyteris *lege* Pres-byteris
57	a	24	*pro* ἐαυτὸν *lege* ἑαυτὸν
59	b	22	*pro* CHRISTIO *lege* CHRI-STO
66	b	15	*pro* εις *lege* εἰς
		16	*pro* μεταμ- *lege* μετα-πεμψάμενος
72	b	3	*pro* σάρκὰ *lege* σάρκα
80		7	*pro* Epiſcppo *lege* Epi-ſcopo
125			*pro* MARTIRIUM *lege* MARTYRIUM
131	b	25	*pro* vero *lege* enim
180	b	25	*pro* ὑπουργούτων *lege* ὑπουρ-γούντων
193 & 195			*pro* DE POLYCARPI MAR-TYRIO *lege* ANTIQUA METAPHRASIS

NB. in notis *præter alia manifeſta typographorum menda editionis Smithianæ correcta pag.* 340 *lin.* 25 *pro* ponens *emendavimus* ponentes *& lin.* 28 *ad imperfectam ſententiam ſupplendam addidimus* offerebant.

UNIVERSITY OF CHICAGO
48 431 807

UNIVERSITY OF CHICAGO
48 431 807